वार्षिक मूल्य (पोस्टेज सह) रु. १-८-०.   Reg. No. B. 525.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॅल्ड.

પુસ્તક ૧૨.   જાન્યુઆરી. ૧૯૧૬.   અંક ૧.

વીરાત્ ૨૪૪૨.

વિષયાનુક્રમણિકા.

ઑનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ.

બી. એ. એલ્. એલ્. બી.

વકીલ હાઈકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ

अभिधानराजेन्द्र.

(प्राकृत (मागधी) भाषा का बृहत्कोश)

प्रथम द्वितीय, और तृतीय भाग छपकर तैयार है !

दीर्घदर्शी विद्वान लोग सर्वदर्शस्थ सदसत्प्रन्नव्य विषयके अन्वेषणमें दत्तचित्त होते हैं इस लिये हो क्या ? उसी जिज्ञासारूप चिंता विरसनदी को आनन्दसुरसनदी बनाने के लिये और आर्यावर्तमें अज्ञात–अदृष्ट–अश्रुत–अर्द्ध मागधी(प्राकृत) भाषाका संस्कृतभाषाके समान प्रचार करने के लिये, तथा प्राकृत–भाषामय अपरिचित जैनधर्मके गूढ तत्त्वों को सरल रीतिसे प्रचार कर सर्व साधारणोंको उपकार पहुचानेके लिये परम कारुणिक कलिकालसर्वज्ञकल्प, श्री सौधर्मबृहत्तपागच्छीय, भट्टारक श्री श्री १००८ 'श्रीमद् विजयराजेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजने अपने जीवन महीरुहके अमर फलकी तरह अंदाजन चार लक्ष श्लोक प्रमाणका प्राकृतभाषा प्रवर्त्तक अपूर्वजन्मा अकारादि वर्णानुक्रमसे उक्त कोश निर्माण किया है ॥

इस महाकोष सार्वज्ञीय पञ्चाङ्गीकतथा प्रामाणिक पूर्वाचार्योंके निर्मित प्रकीर्णादि ग्रन्थोंके सानुवाद प्राकृत मूल शब्द, तदनन्तर उनके लिङ्ग, धातु, प्रत्यय, समास, व्युत्पत्ति, अर्थ, आदि दिखाकर तत्तच्छब्द संबन्धि विशेष व्याख्याओंके पाठ जिन २ सूत्रों, प्रकीर्णों, और ऐतिहासिक ग्रन्थों में है, वे ग्रन्थ अध्ययन, उद्देश वर्ग आदिकों के साथ रक्खे गये हैं, जिन को देखकर वाचकवर्ग एक विषयको अनेक शास्त्रों से सप्रमाण सिद्ध करने को अनिवार्य शक्तिमान होगा. इस चमत्कारिकारक अपूर्वापूर्वशास्त्र संगृहीत उपमातीत शब्द संदर्भ कोषका विवेचन जितना लिखा जाय उतना ही कम है, इसका पूर्ण संक्षिप्त तत्त्व, भली भांतिसे लिखी गई सविस्तृत भूमिका के वांचनेसे ही ज्ञात होगा। कोश निर्माता महानुभावका जीवन परिचय भी बहुत सुन्दरतासे दिखलाया गया है। यह कोष चार भागोंमें पूर्ण होगा।

इस लिये जिन विद्वानों, श्रीमानों, या राजा महाराजाओं को इस ग्रन्थ के मधुररस को लेने की इच्छा हो, अथवा गम्भीर जैनधर्म के तत्त्वोंको जानने की इच्छा हो, तो शीघ्र ही इसके प्रत्येक भाग को मंगाकर अवलोकन करें। मूल्य प्रत्येक भाग का केवळ २५) रुपया रक्खा गया है जो कि–पुस्तक के कद में बहुत ही कम है। मिलनेका पत्ता—

मु० रतलाम (मालवा) | अभिधानराजेन्द्र–कार्यालय.

सर्व दानात् परं दानं अन्नदानं विशिष्यते ।

તમારાજ લાભના — એક અમૂલ્ય સૂચના.

શાસ્ત્રાજ્ઞાનું પાલન એ હિન્દુ માત્રનો પરમ ધર્મ છે.

भवन्ति नरकाः पापात् पापं दारिद्र्यसंभवम् ॥
दारिद्र्यमप्रदानेन तस्मात् दानपरो भवेत् ॥

–દાન નહિ આપવાથી દારિદ્રય આવે છે, દારિદ્રથી પાપ થાય છે અને પાપને પરિણામે નર્ક મળે છે. માટે

બસો રૂપિઆમાં અન્નદાન સાથે અમર નામ !

રૂ. ૨૦૦ આપી અન્નદાન ખાતે એક દિવસ રોટી આરસની તખ્તીમાં નામ કોતરાવી યાદગિરી અમર કરો !!

ગરીબ હિંદુ અનાથોની દયા લાવી અને તેમને સારે માઠે પ્રસંગે બ્રાહ્મણોની માફક યાદ કરી દાન આપવું એ દરેક હિંદુનું કર્તવ્ય છે. કારણ કે, આવા નિરાધાર અનાથોને દાન કરવાથીજ પરલોકની વાટ ખરચી પ્રાપ્ત થાય છે. હાલમાં સોના આશરે અનાથો હિંદુ વર્ણવ્યવસ્થાનુસાર આશ્રમમાં રહે છે.

માટે તમારા દાનના મની-ઓર્ડરો તુરત નીચેને સરનામે મોકલાવી આપો

રૂ. ૨૫) દાન આપવાથી એક "ગોદાન" ગણાય છે. તેના વ્યાજમાંથી અનાથોને દૂધ અપાય છે અને દાતાના નામનું સ્મારક બોર્ડ ઉપર રખાય છે

એક રૂપીઆ સુધીનો દાન વાર્ષિક રીપોર્ટમાં છપાય છે તે રીપોર્ટ મફત મળે છે, તે મંગાવવા દાન મોકલી લખો.

મંત્રી—હિન્દુ અનાથાશ્રમ, નડીઆદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક

ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ માન પામેલી અને ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના બજારમા આજકાલ ચાદીના દાગીના વેચનાર અનેક વેપારીઓ છે છતા અમારી દુકાનમા દરેક જાતના દાગીના ખાસ જસ્તીથી ઓળેલી તથા ઘુઘરીઓ બાધવાનો વાળો તે પણ ચોખ્ખી ચાદીનો પાકી ગેરટીથીજ આપવામા આવે છે ભાવમા ઠગાવાની બીલકુલ ધાસ્તી રહેતી નથી માટે એકવાર પધારવા વિનતિ છે

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઇ હીરાચંદ

ઠે. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઇની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॅल्ड.

Jaina Shvetambara Conference Herald.

All the Buddhas are wonderful and glorious.
There is not Their equal upon earth.
They reveal to us the path of life.
And we hail their appearance with pious reverence.

All the Buddhas teach the same truth.
The truth points out the way to those who have
gone wrong.

The Truth is our hope and comfort
We gratefully accept its illimitable light.

All the Buddhas are one in essence,
Which is omnipresent in all modes of living,
Sanctifying the bonds that tie all souls together,
And we rest in its bliss our final refuge.

—*Gospel of Buddha*

પુ. ૧૨ અંક ૧. વીરાત્ ૨૪૪૨. પોષ ૧૯૭૨. જાન્યુઆરી ૧૯૧૬.

*વીરબાળની વિનતિ.

[આજ શ્યામ મોહલીને બંસરી બજાયગે—એ લયમાં.]

વિનવે વીરબાળ આપ કંઈક તો દયા કરો
જ્ઞાન દાન એજ શ્રેષ્ઠ, કંઈક તો દયા કરો. વિનવે૦
છો પ્રસિદ્ધ જીવદયા-પાળ હિંદમાં તમે,
અમે મનુષ્ય ને સ્વધર્મી, મદદે ધાઓ વીર નરો. વિનવે૦
જગત વધતું જાય છે, અમે રહ્યાં અજ્ઞાનમાં,
સૂઝ કંઇ પડે નહિ, જ્ઞાનનો દીવો ધરો. વિનવે૦
જ્ઞાન અર્થે યાચીએ, આવી તમારે આંગણે,
હે શ્રીમંતો ! દાન દઇ, પુણ્ય-પુંજને ભરો. વિનવે૦

૧૪-૭-૧૫. —તંત્રી.

* મુંબઇમાં શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય ખુલ્લું મૂકવાના નિમિત્તે થયેલા મેળાવડા અર્થે રચેલ છે. આ કાવ્ય અન્ય તેવા જૈન મેળાવડા વખતે વાપરી શકાય તેમ છે, તેથી અત્ર સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

શું સાધુસંઘ ઉત્થાપવા યોગ્ય છે? નહિંજ.

નાતાલના સમયમાં તા. ૩૦ અને ૩૧ મી ડિસેંબરે ભારત જૈન મહામંડળનો વાર્ષિક ઉત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો, તે વખતે પ્રમુખ તરીકે સ્થાનકવાસી જૈન કુળમાં જન્મેલા એક વિદ્વાન્ અને અર્થશાસ્ત્રના પ્રોફેસર ખુશાલ તલકશી શાહે બી. એ. બી. એસ. સી. બાર એટ લૉ બિરાજ્યા હતા. પ્રમુખપદેથી જે ભાષણ આપ્યું હતું તે ઘણા ઉચ્ચ વિચારવાળું અને વિદ્વત્તાભરેલું હતું. તેમાં ઘણા અગત્યના મુદ્દાઓ વિચારની કસોટીમાં મૂકવા જેવા હતાઃ કેટલાક કાર્યમાં મૂકી શકાય તેવા હતા, જ્યારે કેટલાક કાર્યક્ષમ કેટલાકને નહિ લાગે. આમાં આપણા સાધુઓના સંબંધમાં જે શબ્દો તે ભાષણમાં જણાય છે નીચે પ્રમાણે છે—

"**સાધુ વર્ગને ઉત્થાપો કે સુધારો**—(૧) આ સંબંધી મારે એક એવા વિષયપર બોલવું પડશે કે જે કદાચ આપણ સર્વને સરખી અગત્યનું નહિ જણાય; પણ મારા મત મુજબ જૈન સમાજને અત્યંત જરૂરનું છે. આપણા તત્ત્વજ્ઞાનનાં સત્યો જો આપણે પ્રગટ કરવા ઇચ્છતા હોઇએ, આપણો ઇતિહાસ પુરાણોના ગપ શાસ્ત્રમાં ન ખપો એવી આપણી આકાંક્ષા હોય, આપણા સિદ્ધાંતો કે જે ખરી રીતે આધુનિક તત્ત્વજ્ઞાન અને વિજ્ઞાનને બહુજ મળતા આવે છે તેનુ મળતાપણું પ્રદર્શિત કરવા ઇચ્છતા હોઇએ તો આપણને એક એવા ખાસ વર્ગની જરૂર છે કે જેમાંના લોકો આપણા પોતાના તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય અને ઇતિહાસમાં પારંગત હોય, જે અન્ય લોકના ધર્મ અને ઇતિહાસથી સારી રીતે વાકેફ હોય, જે અનેક આધુનિક ભાષામાં પ્રવીણતા ધરાવતા હોય. આવા વર્ગનો જ્યારે ખ્યાલ કરવા બેસીએ ત્યારે પ્રથમ નજર ધર્મગુરૂઓ તરફ વળે છે—આપણા સાધુ સંઘને શોધીએ છીએ, કારણ કે તેઓ આવી બાબતમાં આપણા નેતા હોવાનો દાવો કરે છે, પણ

(૨) "હું કહેવાને બહુ દિલગીર છું કે આપણો આધુનિક સાધુવૃંદ એ કામ માટે **તદ્દન નાલાયક છે.** તેને આપણા પોતાના ઇતિહાસ કે તત્ત્વજ્ઞાનનું ઉંડું જ્ઞાન નથી, તેને નિરીક્ષણ કે પરીક્ષક બુદ્ધિ છેજ **નહિ**, તેમના ભાષાજ્ઞાનની અવધિ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતમાં, ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનની અવધિ ભગવતી સૂત્રમાં આવી રહેલી છે જ્યારે તેના શિવાય અન્ય પંથો અન્ય ધર્મ સિદ્ધાન્તો કે સૂત્રો તેઓ મૂળ જાણતા જ નથી. (તેમની પાસેથી) આપણે સત્ય મેળવ્યું છે એ કદાચ તેઓ જાણતા હશે પણ તે સત્ય તમે અથવા બીજા કોઇ તેમની પાસે માગે ત્યારે તે બતાવવાની તેમની શક્તિ નથી અને સત્યના એકલા માલેક આપણે જ છીએ એવું માની, અજ્ઞાનવૃંદની ભક્તિ કે ખુશામતમાં જીવન સાર્થક સમજી અને સાધુ વર્ગના મહાવ્રતના ડોળથી મળેલા સન્માનપર આધાર રાખી જેઓ તેમની આ સ્થિતિ સામે વાંધો કહાડે તેમને શ્રાપ આપવા **ગોશાળા કરતાં પણ આજના સાધુઓ વધારે તૈયાર છે અને** મોટી દિલગીરી તો એ છે કે આપણું સાધુવૃંદ પેઢી દર પેઢીનું નહિ પણ બુદ્ધિબળ, માનસિકબળ અને વૈરાગ્ય બળની પરીક્ષામાં પમાર થયેલ નગેનું બનેલું છે એવો દાવો કરે છે.

(૩) "અત્યારે તો સાધુનું ઘર અસમર્થ લોકનું કલ્પવૃક્ષ છે. ભીખ માગવા માટે એ બહુજ માનદાયક બહાનું છે અને બીજાઓને ભારરૂપ થવા માટે બહુ રહેલો માર્ગ છે. એ એક જ માર્ગ છે કે જ્યાં આળસુપણાને ગુણ માનવામાં આવે, અજ્ઞાનતાને પુણ્ય મનાય, અને અનીતિને પાપની શિક્ષાથી દૂર રખાય. જીવનની સર્વ ખુબી ચાખવી હોય અને તેની દરેક જોખમદારીથી દૂર રહેવું હોય તો આજ એક માર્ગ છે.........આપણને એક આખા વર્ગને આળસાઇમાં, અહંકારમાં, અજ્ઞાનમાં મસ્ત રહેવા દઇ પાળવાની શી જરૂર છે ?"

આ પ્રમાણેનો ઉદ્‌ગારો છે કે જે અમે ત્રણ પારામાં મૂકેલા છે. તેમાં પહેલા પારામાંનાં વિચારો સાથે અમે સહમત છીએ. બીજા અને ત્રીજા પારામાં ચિતરેલા વિચાર સાથે અમે તદ્દન સહમત થઇ શકતા નથી અને હાલના સાધુઓની રહેણી કરણીનું ચિત્ર આખા સાધુ-સમૂહને લાગુ પાડવામાં આવ્યું હોત તો તે ભયંકર છે— અતિશયોક્તિથી મિશ્રિત છે અને તેમાંના ઉદ્‌ગારો સામે તો ઘણો ઘણો વાંધો લેવા જેવું છે. એક સુશિક્ષિત જૈન પોતાના ધર્માધિકારીઓ સંબંધે આટલી બધી Sweeping remarks by way of wholesale denouncement સમગ્ર વર્ગની નિંદા—તિરસ્કારવાળી ટીકા કરે તે સ્વાતંત્ર્યની હદ ઓળંગી જવા જેવું જણાય છે

સાધુઓ સંબંધમાં જે તીવ્ર શબ્દો ઉપરના ત્રીજા પારામાં લખાયા છે તેના જેવા શબ્દો સ્વામી વિવેકાનંદે પણ પોતાના ધાર્મિક પ્રવાસની શરૂઆતમાં લખેલા પત્રમાં આ રીતે જણાવ્યા છેઃ—

"સાધુઓ તમારા ઉપદેશકો—ભટભિક્ષુઓ કે જે હમેશાં સુધારણાના કટ્ટા શત્રુઓ છે, તેમને લાત મારો; કારણ કે તેઓ કદી પણ સુધરવાના કે સુધારવાના નથી; તેઓનાં અંતઃકરણો કદી પણ મહાન્ થવાનાં નથી, તેઓ જમાનાઓના વહેમ અને જૂલમની ઓલાદ છે. આવા સાધુવર્ગને પ્રથમથી જ નિર્મૂળ કરો; પછી તમે ખરા મનુષ્ય થઈ શકશો."—૩૦ મી જુલાઇ ૧૮૯૩. વળી જણાવે છે કેઃ—

"સાધુઓથી થતાં દુઃખોનો નાશ કરવાનો છે સાધુઓના પ્રપંચ માટે તો સર્વ સામાજિક જૂલમ મટે તેમ છે.

"સાધુઓને દરેક સંસારિક બાબતમાં માથું ઘાલવાનું શું પ્રયોજન હતું?—આથી કરોડો મનુષ્યની દુઃખદ સ્થિતિ આવી છે.

આમ છતાં પણ પ્રોફેસર ખુશાલભાઇ સ્વામી વિવેકાનંદના વાક્યો પોતાના સમર્થનમાં છે એમ જણાવી ગર્વ લઇ શકે તેમ નથી કારણકે અમારે કહેવું જોઇએ કે જે સાધુઓ માટે સ્વામી વિવેકાનંદે કહ્યું છે તે સાધુઓનો પ્રકાર આપણા જૈન સાધુઓના પ્રકારથી જૂદો જ છે. તે સાધુઓએ સમાજના અનેક બંધનો ઉત્પન્ન કરી તેથી પોતાની સત્તાનો દોર જમાવ્યો છે અને આજીવિકાનાં સાધન મેળવ્યાં છે, જ્યારે નિષ્કંચન—નિર્ગ્રંથ જૈન સાધુઓનાં જીવન વ્યવહાર સંસારવ્યવહારથી તદ્દન અલગ છે. તે સાધુઓએ સમાજના વિષયોમાં પોતાની લાકડી ચલાવી છે તેથી દુઃખમય સ્થિતિ પ્રાપ્ત થઇ છે. આ સંબંધે તેજ સ્વામી વિવેકાનંદના વિચારો જાણવા જેવા છે.

" સસારિક કાયદાઓ ધર્મની સમતિથી, આથિક સજોગો આવવાથી નિર્મિત થાય છે ધર્મની ભયકર ભૂલ સામાજીક વ્યવહારમા માથુ ઘાલવાથી થઇ છે આથી જુઓ તે ભૂન કેવી કપટ જાળથી કહે છે અને તેજ કથનથી પોતાની વિરૂદ્ધ પોતેજ જાય છે " સામાજિક સુધારો તે ધર્મનુ કર્ત્તવ્ય નથી —ખરૂ આપણે જેની જરૂર છે તે એજ છે કે ધર્મે સસારસુધારક ન થવુ જોઇએ, પણ તેની સાથે આપણે આગ્રહ રાખીએ છીએ કે ધર્મને સસારિક કાયદા બાધનાર બનવાનો કશો હક નથી તેને દૂર રાખો ! તમે તમારા પોતાના સ્થાનને વળગી રહો એટલે સર્વે સુઘટિત થઇ રહેશે

ધર્મને માત્ર આત્મા સાથે જ સબધ છે, અને તેને સસારિક બાબતોમા માથુ ઘાલવાનુ કઇ પ્રયોજન નથી આથી જ સ્વામી વિવેકાનદે જણાવ્યુ છે કે "સાધુઓને દરેક સસારિક બાબતમા માથુ ઘાલવાનુ શુ પ્રયોજન હતું?—આથી કરોડો મનુષ્યોની દુખદ સ્થિતિ આવી છે '

વળી ઉક્ત પ્રો૦ ખુશાલભાઇ પાશ્ચાત્ય કેળવણીથી સસ્કારિત હોઇ પાશ્ચાત્ય સંસ્કારો **જૈન** સાધુઓમા લાવવા ઇચ્છે છે અને તેને લોકોનુ નાળપણથી અજ્ઞાન દૂર કરવાનુ, દરદીઓની આરવારમા મદદરૂપ થવાનુ અને ખરા શહેરી તરીકે ગર્વ કરવાનુ કાર્ય ઉપાડી લેવાનુ કહેવામા આવે છે આવુ પ્રવૃત્તિમય કાર્ય કરવા માટે શ્રમણોપાસક જેવો વર્ગ કે શ્રાવકોમાથી એક વર્ગ ઉભો કરવામા આવે તો યોગ્ય ગણાય, પણ નિવૃત્તિમય જૈન સાધુઓને આવી પ્રવૃત્તિમા નાખવાથી પોતાનુ સસારના બધન રહિતનુ નિરપેક્ષ કાર્ય ભૂલાડવામા આવશે અને તેથી સસારમા વિશેષ બધાયલા રહેવાથી અનિષ્ટ પરિણામ આવશે દરદીને માનસિક ઉપચાર કરવાનુ કાર્ય સાધુનુ ગણાય પણ તેને દવા આપવાનુ, માવજત કરવાનુ કાર્ય સોપવામા આવે તો હાલના કેટલાક જતિઓ વૈદ્ય તરીકે ધધો કરી કેવી માયામા સપડાયા છે તે જોઇ તપાસવાનુ અમે કહીએ છીએ

" આપણા આચાર્યો—સતો અને પાશ્ચિમાત્ય સતોમા અતર છે તે દર્શાવીએ આપણા સતો જિન ભક્તિમા સપૂર્ણ રહી અન્યને તેમ રાખી જિન શાસનનો ઉદ્યોત કરવા અહિસા ધર્મને હૃદયમા વજ્રલેપ સમાન સ્થાપી ઉપદેશ પીયૂષનુ પાન કરાવે છે આપણા પૂર્વાચાર્યો તત્ત્વજ્ઞાન, ન્યાય આદિ અદ્‌ભૂત ગ્રથો રચી પરમબોધદાતા થઇ મગન અને પરભવ અર્થે કલ્યાણમાર્ગી નિવડ્યા છે પરતુ તે સર્વ જિન પ્રવચનવાણીને સગત—એકમત રહીને જ આપણી મતમાનિગમા પાશ્ચિમાત્ય મતોમા દ્રષ્ટિગોચર થતુ વિલક્ષણ વૈચિત્ર્ય નથી પાશ્ચિમાત્ય ઉદારધી મહાન્ સતોએ આત્માનુ સમર્પણ કરી મનુષ્યોના તેમજ ઇતર લોકોના દુખ વિદારવા માટે અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો કર્યા છે

' તુરગમાના કેદીઓની સ્થિતિ સુધારનાર, મહારોગ ગ્રસ્ત લોકોમા વસી આશ્વાસન આપી ઔષધ આપનાર અને તેથી કદાચ પોતે પણ મહારોગી થનાર, પોપમહાગજના રોગનુ પરિશોધન કરનાર, સમરભૂમિ પર જઈ જખમી સૈનિકોની સુશ્રૂષા કરનાર, અનાથ અર્ભકોને મદદ મેળવી આપનાર—આવા અનેક પ્રકારના સતોની માલિકા પશ્ચિમમા બનાવી શકીએ આપણા સાધુઓએ **સંસાર કે વ્યવહારમાં કાંઇપણ અંગો પડવાનું નથી.** તેથી તેઓ ઉપદેશ ભક્તિ જ્ઞાન અને સદાચારનો બોધ આપી હૃદયમા સન્નિષ્ઠા, અને ધર્મ ધારી એમજ ચલે ચાલ્યા જાય છે વળી પાશ્ચિમાત્ય સતોનો મુખ્ય

ઉદ્દેશ ઐહિક છે, જ્યારે આપણા સંતોનો ઉદ્દેશ પારગામી, પારલૌકિક છે કારણ કે પશ્ચિમ પ્રવૃત્તિમય છે, પૂર્વ નિવૃત્તિમય છે. પ્રવૃત્તિમાં રહી ઐહિક કલ્યાણ શોધવું તેના કરતાં નિવૃત્તિમાં રહી બીજાઓને પણ નિવૃત્તિ શીખવવી અને નિવૃત્તિમય બનાવી પારલૌકિક પરમ કલ્યાણ શોધવું એ કોટયાવધિ ઉચ્ચતર છે.

—જૈનપતાકા ફે. માર્ચ ૧૯૦૮.

આ સં. ૧૯૬૩ ના આષાઢ માસમાં શ્રીમન્ મોહનલાલજી મુનિમહારાજના સંબધે લખેલા લેખમાંના અમારા વિચારો અત્યારે અહીં ટાંકવાની જરૂર પડે છે. આ પરથી આપણા સાધુઓનો વિશિષ્ટ પ્રકાર સમજી શકાશે હજારો વર્ષો થયાં, છતાં આપણા સાધુ-પૂર્વના આચાર વિચારને ઘણી ચીવટાઇથી જેટલા બની શકે તેટલા જાળવી શકયા છે, રેલ્વે સ્ટીમરાદિની સગવડો થઈ છતાં તેનો ઉપયોગ ન કરતાં પાદવિહાર કરી એક શહેરથી બીજે શહેર, એક ગામથી બીજે ગામ એમ નાનામા નાના સ્થલમાં જઈ બોધનો લાભ લોકોને આપે છે, ધન કદી રાખતા નથી સંસારમાં માથું ઘાલતા નથી અને જ્ઞાન લઈ આપી નવીન પુસ્તકો રચી જૂનાં પ્રગટ કરાવી ધર્મસેવા કરવા ઉદ્યુકત રહેતા આવે છે એ અન્ય ધર્મના અધિકારીઓ કેવા વૈભવમાં, મોજ શોખમાં રહે છે, પગે બૂટમોજાં રાખી રેલ્વે વિહાર કરી, ગૃહસ્થોને ત્યાં રહી કેવી મજા કરે છે તે સાથે તુલના કરી ખાસ વિચારવા જેવું છે.

મનુષ્ય સ્વભાવ કેવો છે તે પર દ્રષ્ટિ ફેંકી વિચાર કરીએ તો આપણા સાધુ-સમુદાયમાં નિર્બળતાઓ, દોષો નથી એવું કોઇનું કહેવું છે જ નહિ, કારણ કે તેઓ સર્વજ્ઞ નથી કે જેથી તેઓ સંપૂર્ણ દોષ રહિત હોઇ શકે, તેમજ બધા સાધુઓ નિષ્પરિગ્રહી, જ્ઞાની, સુશીલ અને ધર્મ સ્તંભ છે એમ પણ ન હોઇ શકે કારણ કે એક મોટા ટોળામાં કોઈ-કોઇ એવા હોય કે જે દોષી જણાય, છતાં એકંદરે સાધુસંઘની સંસ્થા (Institution) ઉપયોગી-આવકાર દાયક, માર્ગદર્શક અને આવશ્યક છે. બીજી બાજુ હાલના સાધુઓએ, ઉપરના વિચારો દિવસે દિવસે બોલાવાનો સમય આવે છે તો તે પર સૂક્ષ્મતાથી વિચાર કરી પોતાના સમગ્રસમૂહની એક સંગતતા કરી સમયાનુસાર આચાર વિચાર--રહેણી કરણીમાં સુધારા પર આવવું ઘટે છે. પ્રો૦ ખુશાલભાઇના શબ્દોમાં કહીએ "તો ખરા સાધુ તરીકે, ખરા જૈન તરીકે, સત્પુરૂષ તરીકે તેઓ પોતાની ફરજ અદા કરે, તેઓનું વર્ત્તન નમુનારૂપ થાય, તેઓના જ્ઞાનભંડાર આગળ આપણને સ્વભાવતઃ નમવું પડે, અને અકિંચનતા, ત્યાગને બદલે (ની સાથે) ખરો ભોગ આપે, ધર્મ ખાતર, સમાજખાતર, દેશખાતર (ધર્મ દ્રષ્ટિએ) ભોગ આપે, તો તેઓ આપણા નાયક બનશે, અને આપણને શ્રદ્ધા ઉપજાવશે.'

—તંત્રી.

ઐક્ય કયારે કરીશું ? હમણાંજ.

"It is said that blood is thicker than water but far more subtle and strong are spiritual sympathies."

—"એમ કહેવામાં આવે છે કે જલ કરતાં રક્ત વિશેષ ઘટ્ટ છે, અર્થાત્ પરસ્પર ભોજનાદિ વ્યવહાર કરતા સગપણનો સંબંધ વિશેષ બલવાન્ છે, પરંતુ તેના કરતાં પણ વિશેષ વિશેષ બલવાન્ અને સૂક્ષ્મ એવી એક ધર્મની સમાનતાઓ છે."

હમણાનું હિંદ જે સ્થિતિમાંથી પસાર થાય છે તે સ્થિતિ બારીકીથી તપાસતાં ઘણી સુખકર અને આલ્હાદદાયક ભાસે છે. જુઓ! મોસ્લેમ બાઇઓ હિંદુ ભાઇઓ સાથે એક એકના હાથ જોડી સંયુક્ત રીતે વધવાનો પ્રેમ પૂર્વક પોકાર કરે છે. આના પ્રમાણમાં મોસ્લેમ લીગની મુંબઇની બેઠકના માન્યવર પ્રમુખ મઝરૂલ હુકે જે ઉત્તેજક, જોસદાર અને તનમનાટ ઉપજાવે તેવું ભાષણ આપ્યું હતું તેમાં નીચેના ભાવાર્થના ઉદ્દગાર ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે.—

"આ ભૂલી જવાનું નથી કે શું પારસી કે હિંદુ, શું મુસલમાન કે જૈન સર્વેએ સાથે મળીને કાર્ય કરવાનું છે, અને ત્યારે જ એકત્રતા થશે. જ્યારે તેવી એકત્રતા થશે ત્યારે જ સાચી અને કાયમની પ્રજાકિય ઉન્નતિ કરી શકીશું. આથી કોમી અલગપણાનો વિચાર કદી નાંખવો આવશ્યક છે. આવા કોમી સવાલોને વચ્ચે લાવવાથી એકત્રપણાના વિચારો કરવા નષ્ટ પામે છે, અને તેથી અન્યોન્ય કુવિચારોના અંકુરો ફુટવા પામે છે. આ બધા કોમી અભિમાનોને તિલાંજલિ અર્પી સર્વેએ હાથમાં હાથ મેળવવાની જરૂર છે.

"આપણો ધર્મ ભ્રાતૃભાવ ફેલાવવાની આજ્ઞા કરે છે અને તે હાલની યુરોપીઅન બિરાદરી કરતાં ઉચ્ચ અને વિશાળ છે. આપણા લાંબા ઇતિહાસનું તાત્પર્ય માત્ર બે શબ્દોમાં સમાવી શકીએ તેમ છીએ. તે શબ્દો 'હિંદી મુસલમાનો' એ છે. એ બે સૂત્રરૂપ શબ્દ આપણો ધર્મ, આપણું જાતિયત્વ અને ઇતિહાસ દર્શાવે છે. અને તેમાંથી ઉત્પન્ન થતી આપણી ફરજો અને જોખમદારીઓ આપણી સમક્ષ ધ્યાનમાં રાખીશું તો આપણે અવળે માર્ગે નહિ જઇએ.

"ખુદાની દરબારમાં શીખો, મરાઠાઓ, હિંદુઓ, અથવા એસલામીઓ-બધા માટે જ્યારે એકજ સરખા કાયદા છે એમ આપણે જ્યારે માનીએ છીએ તો પછી શા માટે મતભેદ અને ભિન્ન વિચારો કરી અત્રે નાહકનો કલેશ ઉભો કરવો? તેને બદલે શા માટે કોમકોમો અન્યોઅન્ય વિશ્વાસ મેળવી મિત્રભાવથી પોતાનો નિવેડો ન લાવી શકે? આથી જ પહેલી ફરજ તે સ્વવિશ્વાસની લાગણી છે.

—ગુજરાતી.

આમાં અંતર્ગત વાકયો એવાં મજાનાં મુકયાં છે કે જે દરેક માનવી, પછી તે હિંદુ જૈન, શીખ કે પારસી હોય, તેને પ્રજાકીય અને જાતીય ઉન્નતિ માટે શીખ્યા વગર છુટકો નથી.

"When a question concerning the welfare of India and of justice to Indians arises, I am not only an Indian first, but an Indian next, and an Indian to the last, an Indian and Indian alone, favouring no community and no individual, but on the side of those who desire the advancement of India as a whole without prejudice to the rights and interests of any individual, much less of any community, whether my own or another.

"But whenever any question arose on which there was a clear and unmistakable Divine injunction conveyed to me by my God through my Prophet, I could not even consider, let alone accept as correct, any thing conflicting with that in-junction, no matter on what mundane authority it was based. With Divine authority as my only guide I will be not only a Muslim first, but a Muslim next, a Muslim to the last and a Muslim and nothing but a Muslim. People may scoff and laugh, but I hold firmly to these convictions."

—"જ્યારે હિંદનાં કલ્યાણનો અને હિંદીઓના ન્યાયનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે ત્યારે હું પ્રથમ દરજ્જે એક હિંદી છું એટલું જ નહિ, પણ પછી પણ એક હિંદી છું અને છેવટ સુધી પણ હિંદી છું– હિંદી અને માત્ર હિંદી છું– ત્યાં કોઇ કોમનો અને કોઇ પણ વ્યક્તિનો પક્ષપાત નહિ કરૂં પરંતુ કોઇપણ વ્યક્તિના–પછી તે મારા કે બીજાના–હક્ક અને લાભને ધક્કો પહોંચાડ્યા વગર (એટલે કોમના હક્કને ધક્કો પહોંચાડવાનો રહેતો જ નથી) સમગ્ર હિંદની ઉન્નતિ કરવાના જે ઇચ્છક છે તેમના પક્ષમાં જ રહીશ.

"પરંતુ જ્યારે જ્યારે એવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો છે કે જેના ઉપર મારા પયગંબર. દ્વારા ઇશ્વરનો દીવ્ય આદેશ સ્પષ્ટ અને અવિશુદ્ધ રીતે મને મળેલો હોય ત્યારે ત્યારે તે આદેશથી વિરૂદ્ધ એવું કંઇ પણ ધ્યાનમાં મેં ધર્યું નથી (તો પછી તેને સત્ય તરીકે સ્વીકારેલું તો ક્યાંથીજ હોય ?)—એમ કરવામાં પછી તે ગમે તેટલી આ લોકમાં ઉચ્ચી સત્તા ઉપર આધાર રાખતું હોય તો પણ તેની મેં દરકાર કરી નથી. ઇશ્વરી સત્તાને મારી સર્વથા નિયામક માનને હું પ્રથમ દરજ્જે એક મુસ્લિમ રહીશ એટલુંજ નહિ, પરન્તુ પછી પણ મુસ્લિમ, છેવટની ઘડી સુધી મુસ્લિમ અને મુસ્લિમજ રહીશને ભલે લોકો મારી નિંદા કરે કે મારા પર હસે પરંતુ આ પ્રતીતિઓને હું દ્દઢતાથી વળગી રહું છું,"

આ રીતે દરેક જૈન સ્વતંત્ર રહી સ્વ સંપ્રદાયોને ભૂલી મહાવીરના આદેશનું ગ્રહણ કરવામાં પોતાનું જૈનત્વ અવિશુદ્ધ સાચવી હિંદના ખરા દેશજન ઉપરની ભાવના પ્રમાણે બનશે ત્યારે સ્વ અને પર કલ્યાણ સાધી શકશે.

દરભંગાના નરેશ સનાતન હિંદુ ધર્મનો ઝુંડો લઇ હિંદુઓના જૂદા જૂદા મતો સંપ્રદાયો અરસ્પરસ આલંકાર આપતા રહે તે માટે એકત્રિત થવા માટે જે વિચાર જણાવે છે તે પણ ભૂલી શકાય તેવા નથી.

"It is said that blood is thicker than water but far more subtle and strong are spiritual sympathies, and Hindus from whatever part of the country they may hail, to whatever sects or schools of thought they may belong, are bound by the ties of spiritual brotherhood. Intellect separates but the spirit unites, and though intellectually we may be *Advaitas* or *Vishistadvaitas* or *Dvaitas* we drink of the same spiritual fruit, partake of the same communions and sinking all the differences of intellect in this spiritual identity, let us unite with hearts chastened and purified in this national worship of the Supreme Lord."

—એમ કહેવામાં આવે છે કે જલ કરતાં લોહી વિશેષ ઘટ્ટ છે એટલે કે સાથે ખાવા પીવા કરતાં લોહીનું સગપણ વધી જાય છે તો પણ તે સગપણ કરતાં અતિ વિશેષ સૂક્ષ્મ અને સબળ ધાર્મિક એકતાઓ–સહાનુભૂતિઓ છે અને હિંદુઓ દેશના ગમે તે પ્રદેશના હોય, યા કોઇ પણ મત કે દર્શનના અનુયાયી હોય છતાં તેઓ ધાર્મિક ભ્રાતસંઘના બંધનથી બંધાયા છે, બુદ્ધિવાદ એકને બીજાથી જૂદો પાડે છે, પરંતુ આત્મા એકને બીજા સાથે એકત્રિત કરે છે, અને જોકે બુદ્ધિવાદથી આપણે અદ્વૈત કે વિશિષ્ટાદ્વૈત કે દ્વૈતના અનુયાયી હોઇએ છતાં આપણને ધર્મરૂપી જલ એકજ ફુવારામાંથી મળે છે, આપણે એકજ પ્રકારના ધાર્મિક સંવાદોમાં ભાગ લઇએ છીએ અને તેથી બુદ્ધિના બધા ઝગડાઓ દૂર કરીએ ધાર્મિક એકતા સ્વીકારી વધારે પવિત્ર અને નિર્મળ હૃદયોથી પરમાત્માની આ પ્રજાકીય પૂજામાં એકત્રિત થઇએ.

આ વાક્યો આપણને કેટલો બધો પાઠ આપે છે. પ્રજાની રાજકીય એકતામાં મુસલમાન અને હિંદુઓ એકત્રિત થઇ એકજ પ્લાટફોરમ ઉપર આવી એક સંપીના ઉદ્‌ગારો કાઢે છે એટલુંજ નહિ પણ એક સાથે કાર્ય કરે છે, એક પર બીજો પ્રેમ રાખે છે, આવકાર આપે છે અને ભેટે છે. આવું જ્યારે એક બીજાના ધાર્મિક મંતવ્યોમાં જમીન આસમાન જેટલો ફરક છે, જે એકબીજા વચ્ચે પરાપૂર્વથી અસમાન લાગણી ચાલી આવી છે તેઓ પણ ભાઇઓ માફક ભેટે છે, ત્યારે આપણે પછી સ્થાનકવાસી, દિગંબર, શ્વેતાંબર હોઇએ તે વીર પ્રભુના જ પુત્રો હોવા છતાં–તેવો દાવા કરતા હોવા છતાં એક બીજા વચ્ચે લડી મરીએ છીએ એ શોકજનક નથી ?

હિંદુઓના ધર્મભેદ દ્વૈત, અદ્વૈત કે વિશિષ્ટાદ્વૈત એટલા બધા બુદ્ધિવાદ પર રચાયેલા છે કે તેનો છેડો આવે તેમ નથી, છતાં તેઓ એકઠા થવાને પ્રયત્ન કરે છે અને એકત્રિત થાય છે, તો ઝાઝા બુદ્ધિના વાદ પર નહિ ચણાયેલા નાના નાના મંતવ્યો–ભેદોથી જૈનના સંપ્રદાયો લડી મરે, તે તેના અનુયાયીઓ કોર્ટે જઇ હજારો રૂપીઆનાં આંધણ મૂકી તીર્થરક્ષા કરવા જાય, મારા મારીના પ્રસંગો લાવે અને તેથી વિક્ષેપ, દ્વેષભાવ, અભિનિવેશ વીતરાગના અનુયાયીઓમાં રચાં કરે એ ઓછું શોકજનક છે ?

તીર્થના ઝઘડા પતાવવા માટે લવાદ-મંડળ નીમવાની જરૂર છે, પણ દીલગીર

श्री जैन श्वेतांवर एज्युकेशन वॉर्ड.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ ધાર્મિક ઇનામી પરીક્ષા.

સં. ૧૯૭૨ ના માગસર વદ ૫ ને રવિવારે દિવસના એક વાગ્યાથી ચાર વાગ્યા સુધી.

તા૦ ૨૬-૧૨-૧૯૧૫.

ધો. ૧ લું. (પંચ પ્રતિક્રમણ.) તપગચ્છ.

(પરીક્ષક—રા. રા. ન્યાલચંદ લક્ષ્મિચંદ સોની. B. A. LL. B. સાદરા.)

સવાલ. માર્ક.

૧. 'નવકાર' મંત્રના પહેલા પદના ત્રણ જુદા જુદા પાઠ છે તે અર્થ સાથે લખો. ૮

૨. ગુરૂ મહારાજના છત્રીસ ગુણ વિવેચન સાથે સમજાવો. ૧૦

૩. 'ચતુર્વિંશતિ સ્તવ' અને 'શક્રસ્તવ' એ બંનેની છેલ્લી ગાથા અર્થ સાથે લખો. ૧૦

૪. 'કલ્યાણકંદં', 'સંસારદાવા' અને 'સ્નાતસ્યા' ની સ્તુતિઓમાં શાસન દેવીઓના સંબંધમાં જે ગાથાઓ છે તે અર્થ સાથે લખો. ૧૨

૫. નીચેનાં પદોના અર્થ લખો અને તે કયા કયા સૂત્રોના છે તે બતાવો.

૧. અભયપ્રદાનનિરતે	૨. પરમટ્ઠ નિટ્ઠિ અટ્ઠા
૩. સાહંતિ મુખ મગ્ગં	૪. મિત્તી મે સવ્વ ભૂએસુ
૫. તીઆણા ગય સંપઈઅ	૬. નિત્યં સ્વાધ્યાયસંયમરતાનાં
૭. રાજાધિપરાજ સન્નિવેશાનાં	૮. કૃતાપરાધે પિ જને
૯. યેષામભિષેકકર્મ કૃત્વા	૧૦. સોમ ગુણેહિં પાવઈ નતં નવ સરય સસી. ૨૦

૬. આવશ્યક કેટલાં અને કયાં કયાં તે બતાવો. ૬

૭. અભ્યંતર તપના ભેદ બરાબર સમજાવો. ૬

૮. દેવસિ પ્રતિક્રમણમાં 'અનથ ઉસસિએણં' સૂત્ર કુલ કેટલી વાર બોલવું પડે છે તે આંકડો ફક્ત લખો. ૧૦

૯. ફક્ત સાધુઓને નમસ્કાર સંબંધનાં જે જે સૂત્રો પંચ પ્રતિક્રમણમાં આવતાં હોય તે લખો. ૧૦

૧૦. શ્રાવકનાં બાર વ્રતનાં નામ ટુંકાણમાં અર્થ સાથે લખો. ૮

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૧ લું. (પંચપ્રતિક્રમણ) વિધિપક્ષ.

(પરીક્ષક—રા. રા. જટાશંકર પરમાનંદ પંડયા. મુંબઇ.)

સવાલ.	માર્ક.
૧. शंका, कंखा, वितिगिछा, पर पासंडी संथुउ એટલે શું ? તે સ્પષ્ટ રીતે સમજાવો.	૧૫
૨. " ૭ કોટિએ સામાયિક કરું " તે ૭ કોટી કઇ તે લખો.	૧૦
૩. તૃતીય સ્મરણુ લખો.	૧૫
૪. દેવસિય પ્રતિક્રમણ કરતાં પાક્ષિક પ્રતિક્રમણમાં કયા કયા સૂત્રો વધારે છે, તેનાં માત્ર નામ આપો.	૧૫
૫. બૃહન્નમસ્કારનો અર્થ લખો.	૧૦
૬. આવશ્યકનાં નામ તથા તેથી થતાં ફલ લખો.	૧૦
૭. કાયોત્સર્ગ (કાઉસગ્ગ) એટલે શું ? તેનો હેતુ તથા તે વખતની શારીરિક સ્થિતિ જણાવો.	૧૫
૮. मिउग्गहं, पथिपतित, तेनाहडे, निष्भरेण, परिग्रह, कारवेमि, सावज्ज, अभिभव, किस्तियं, संदिसह એ શબ્દોના અર્થ આપો.	૧૦
કુલ માર્ક.	૧૦૦

ધો. ૨ જું અ. (જીવવિચાર, નવતત્ત્વ, શ્રાવક ધર્મ સહિતા, ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો.)

(પરીક્ષક—રા. રા. સુરચંદ પુરૂષોત્તમ બદામી. દહાણુ.)

સવાલ.	માર્ક.
૧. (क.) जीव ને ઓળખાવના લક્ષણુ લખો.	
(ख.) जीवविचार માં શિખેલા જીવ ના ભેદ તથા પેટાભેદ દર્શાવનારૂં એક વૃક્ષ આળેખો અને તે દરેક પેટાભેદ આગળ તેનુ ઉત્કૃષ્ટ આયુમાન જણાવો, તેમજ તેમાંના કયા જીવોને चक्षुइन्द्रिय હોય છે તે પણ લખો.	
(ग.) सिद्धजीव નુ આયુમાન હોય તો કેટલું ? અને ન હોય તો કેમ નહિ ?	૨૦
૨, तत्त्व કેટલાં અને કયાં કયાં છે ? તે દરેક तत्त्व નો અર્થ તમે સમજ્યા હો તે ટુંકમાં જણાવો.	૧૦
૩. નીચેના આઠ શબ્દો વિષે તમે જાણતા હો તે લખો. पिगल, पाणा, जइधम्मो, अंतरंगशत्रु, स्याद्वादशैली, भावना, असदाचार, भतर्यदंड	૧૬
૪. गृहस्थधर्म ની યોગ્યતા માટે કેવાં આચરણોની જરૂર છે તે વિષે આસરે ૨૫ લીટીનો એક નિબંધ લખો.	૨૦

૫. ધર્મબિન્દુ ના કર્ત્તા કોણ છે ? તેમને વિષે ઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રંથમાં તમારા વાંચવામાં જે હકીકત આવી હોય તે જણાવો. ૧૨

૬. ઉપદેશ પ્રાસાદ નામ એ ગ્રંથનું કેમ રાખેલું છે ? એના કર્ત્તા કોણ છે ? એ ગ્રંથનો જે ભાગ તમે શિખ્યા છો તેમાં શી બાબતની વ્યાખ્યા છે ? ૧૨

શુદ્ધ અને સંતોષકારક લખાણને માટે. ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૨ જું વ. (નવતત્ત્વ, નવસ્મરણ, ત્રણ ભાષ્ય.)

(પરીક્ષક—રા. રા. સુરચંદ પુરશોત્તમ બદામી. દહાણું.)

સવાલ. માર્ક.

૧. બાર ભાવના નાં નામ દર્શાવનારી ગાથા અર્થ સાથે લખો. નવતત્ત્વ પૈકી કયા તત્ત્વમાં એનો સમાવેશ થાય છે ? ૧૫

૨. કર્મ કેટલા પ્રકારના છે ? કર્મ વિષે નવતત્ત્વમાં તમે જે શિખ્યા હો તે જણાવો. ૧૫

૩. નવસ્મરણ માં પાર્શ્વનાથ પ્રભુનાં કયાં કયાં સ્મરણો છે ? કયા કયા સ્મરણોમાં કર્ત્તાનાં નામ જણાવેલાં છે ? તે પૈકી બે સ્મરણોમાંની કર્ત્તાના નામ વાળી ગાથા કે શ્લોકઅર્થ સહિત લખો. ૧૫

૪. યુદ્ધમાં વિજય મળવા સંબંધી ગાથા અને શ્લોક નવસ્મરણમાં તમારા વાંચવામાં હોય તે લખો. ૧૫

૫. ચૈત્યવંદન માં કેટલા અને કયા કયા દંડક આવે છે ? તે દંડકો માં કેટલા અધિકાર છે ? તે દરેક અધિકારમાં કોને કોને વંદન થાય છે ? ૧૫

૬. વંદનીય કોણ ? અવંદનીય કોણ ? વંદન થી શું ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે ? આહાર કોને કહેવો ? તેના કેટલા પ્રકાર છે ? અને તે વિષે તમે શું જાણો છો તે સવિસ્તર લખો. ૧૫

શુદ્ધ અને સંતોષકારક લખાણ માટે. ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

, જાગર–ઉજાગર - દશામાં

ધોરણ ૩ જે કયે કયે ગુણ ઠાણે હોઇ શકે ? (આનંદઘનજીની ચોવીશી.)

(ના અર્થ વિવેચન સહિત લખોઃ— નચંદ શરાફ. સુરત.)

સવાલ. મ અરપણા, અનંત ચતુષ્ક, નોકષાય માર્ક.

૧. "યોગ" રીતે થઇ શકે તે સ્ફુટ રીતે સમજાવો. ૫

૨. ગૃહસ્થના સકત્વનું સ્વરૂપ, મિથ્યાત્વના સ્વરુપ

સાથે મુકા પાંચ ભૂષણો લખો. ૭

૩. નીચેની બાબતો પર ટુંક વિવેચન લખોઃ—

(अ) હિંસા ત્યાગ કરવાનું કારણ શું ?

(ब) હિંસાનો ત્યાગ ન કરવાથી દાનાદિ સર્વ નિષ્ફળ છે.

(क) જીવ હિંસાથી પણ ચોરીનો દોષ અધિક છે.

(ड) મદિરા, માંસ, માખણ, મધ અને રાત્રિ ભોજન સર્વથા વર્જ્ય છે એ ગ્રંથકર્તા તેમજ અન્ય દર્શનકારોના અભિપ્રાય સહિત સમજાવો. ૧૦

૪. મહા શ્રાવકની દિનચર્યા સંક્ષેપમાં લખો. ૭

૫. (अ) પ્રાણાયામનું સ્વરૂપ તથા ફલ સમજાવો.

(ब) પિંડસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ અને રુપાતીત ધ્યાનનું સ્વરૂપ લખો. ૧૧

(શ્રી મહાવીર ચરિત્ર.)

૧. ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરુષમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામી ઇતિહાસના કાલક્રમ અનુસાર કેટલામા શલાકા પુરુષ ગણાય ? એમને શલાકા પુરુષ કેમ કહેવામાં આવે છે ? ચોવીશ તીર્થંકરોમાં એમનું ચરિત્ર જનસમૂહને વિશેષ બોધદાયક તથા ઉપકારક શામાટે ગણુવામાં આવે છે તેના ઉપર નિબંધ (૩૦ લીટીનો) લખો. ૭

૨. (अ) સિદ્ધાર્થ (વ્યંતર દેવ), શ્રેણિક, જમાલિ, એઓ વીર ભગવાનના સંસારીપણાના શું સગા થતા હતા ? અને જમાલિની વીર ભગવંતથી શું વિપરીત પ્રરૂપણા હતી ?

(ब) શૂલપાણિના મહાવીર ભગવંત પ્રત્યેનાં કૃત્યો (સંક્ષિપ્તમાં) અને ભગવંતની તેની તરફની વર્તણુકનો ટુંકો ચિતાર તેમાંથી લેવા યોગ્ય સાર સહિત આપો. ૬

૩. નીચે જણાવેલા મનુષ્યોમાંથી ગમે તે ચારનાં ટુંક વૃતાંત લખોઃ—
૧ ઉત્પલ, ૨ સુદષ્ટ, ૩ ઉદાયિન, ૪ શ્રીદેવચંદ્ર, ૫ ચેલણા, ૬ સુલસા, ૭ રેવતી. ૮

૪. નીચેનાં વાક્યો પૂર્વાપર સંબંધ દર્શાવો (Give the context of):–

... આવ છ ત ...

હું (યોગશાસ્ત્ર, મહાવીર ચરિત્ર | કેટલું ? અને ન હોય તો કે.

. પરીક્ષક—રા. રા. ચુનીલાલ છગ | ... તત્ત્વ નો અર્થ તમે સમજ્યા તે તીર્થંકર, ધર્મ, અને ૪

(યોગશાસ્ત્ર) | હો તે લખો.

એટલે શું ? અને તે મોક્ષનું કારણ શી રીતે | સ્યાદ્વાદશૈલી, ભાવના, અસદાચાર, અ

ચાર મનરૂપ વિશેષ ધર્મના પાયારૂપ સદાચરણોની જરૂર છે તે વિષે આશરે ૨૫

લો કરી સમજાવો; અને સમ્યક્ત્વનાં ૫

(આનંદઘનજીની ચોવીશી.)

૧. શ્રી આનંદઘનજી મહારાજનું સંક્ષિપ્ત ચરિત્ર લખો, અને તેમાંથી તેઓ કેવળ બાહ્ય અધ્યાત્મી ન હતા એવું તેમના વચન અને કૃત્યથી સિધ્ધ કરો. ૭

૨. નીચેનાં પદોનો અર્થ તમારી સ્વતંત્ર ટીકા સહિત લખોઃ–

(अ) ચિત્ત પ્રસન્ને રે પૂજન ફલ કહ્યુંરે; પૂજા અખંડિત એહ;
કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણારે, આનંદઘનપદરેહ.

(ब) ચરમાવર્ત હો ચરમ કરણથીરે, ભવ પરિણતિ પરિપાક.

(क) તુરિય ભેદ પડિવત્તિ પૂજા, ઉપશમ ક્ષીણ સયોગીરે.

(ड) નિરાકાર અભેદ સંગ્રાહક, ભેદ ગ્રાહક સાકારોરે;
દર્શન જ્ઞાન દુભેદ ચેતના, વસ્તુગ્રહણ વ્યાપારોરે.

(इ) જીનવરમાં સઘળાં દરશણ છે, દર્શન જીનવર ભજનારે;
સાગરમાં સઘળી તટની સહી, તટનીમાં સાગર ભજનારે. ૮

૩. નીચેનાં પદોમાંથી ગમે તે પાંચનો પૂર્વાપર સબંધ (Context) દર્શાવોઃ—

(अ) એ નિજમત ઉન્માદ. (ब) એ સબ લો વિષવાદ.

(क) અનુભવ ગમ્ય વિચાર. (ड) ગુરૂમુખ આગમ ભાખીરે.

(इ) ભાવ અધ્યાતમ નિજગુણ સાધે. (फ) જેહની ભેટ થઇ તુઝરે.

(ग) એક હી વાત છે મોટીરે. (ह) ક્રિયા અવંચક ભોગેરે. ૫

૪. (अ) સુમતિનાથજીના સ્તવનમાં આત્માના કેટલા ભેદ પાડયા છે અને તે સઘળાનું સ્વરૂપ તેમાં વર્ણવ્યું છે તે (લક્ષણ યુક્ત) લખો.

(ब) સૂક્ષ્મ નિગોદ અને બાદર નિગોદનુ સ્વરૂપ તમે સમજ્યા હો તે પ્રમાણે લખી લાવો.

(क) નિદ્રા, સુપન, જાગર-ઉજાગર દશામાંથી (અવસ્થામાંથી) જીવને કયી કયી અવસ્થા કયે કયે ગુણ ઠાણે હોઇ શકે ? (કયા કયા ગુણઠાણા સુધી હોઈ શકે ?)

(ड) નીચેના અર્થ વિવેચન સહિત લખોઃ—
આતમ અરપણા, અનંત ચતુષ્ક, નોકષાય શ્રેણી, શાંતિ સ્વરૂપ, નિગ્રંથના. ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૪ થું. (આગમસાર, તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર,)

(પરીક્ષકઃ-રા. રા. કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી. B. A. LL B. અમદાવાદ.)

સવાલ. માર્ક.

૧. બાર વ્રતનું સ્વરૂપ વ્યવહારથી અને નિશ્ચયથી સંક્ષેપમાં સમજાવો અને બાર ભાવનાઓનો સમાવેશ ચાર ધ્યાનમાંથી કયા કયા ધ્યાનમાં થાય છે તે સમજાવો. ૧૧

૨. ૭ દ્રવ્યમાં અસ્તિત્વાદિ (૬) ગુણ કેવી રીતે છે તે સમજાવો અને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવનુ સ્વરૂપ સમજાવો. ૧૪

૩. જીવની સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછીની અને પહેલાની સ્થિતિ કેવી હોય છે તે સમજાવો. ૧૦

૪. આઠ વર્ગણાનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૮

૫. પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ પ્રમાણનુ સ્વરૂપ સમજાવો. ૭

૬. બંધ કેટલા પ્રકારના છે ? અને બંધનું યથાર્થ સ્વરૂપ ભેદ સાથે સમજાવો ૧૦

૭. વસ્તુ એકાન્ત નિત્ય અગર અનિત્ય માનવાથી શો દોષ આવે ? સાત નયનું ટુંક સ્વરૂપ સમજાવો. ૧૫

૮. ૭ એ દ્રવ્યો જીવ અને પુદ્‌ગલને શો ઉપકાર કરે છે તેનું સ્વરૂપ સવિસ્તર યથાયોગ્ય સમજાવો. ૮

૯. ચારે નિકાયના દેવોનું આયુષ્ય અને શરીર જઘન્યથી તથા ઉત્કૃષ્ટથી લખો. ૧૦

૧૦. વ્યંજનાવગ્રહ અને અર્થાવગ્રહમાં તફાવત શો છે તે સમજાવો. ૭

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ મું અ. (સ્યાદ્વાદ મંજરી તથા આઠ દૃષ્ટિની સઝાય.)

(પરીક્ષકઃ—પંડિત બહેચરદાસ. ઘાટકોપર.)

સવાલ. (સ્યાદ્વાદ મંજરી.) માર્ક

૧. તમે જે ગ્રંથની પરીક્ષા આપો છો તેનું નામ શું ? અને તે ગ્રંથ કોના કયા ગ્રંથને અનુસારે લખાયો છે ? 'ન ધર્મહેતુર્વિહિતાऽપિહિંસા'–ઇત્યાદિ અગ્યારમા શ્લોકથી જે તમે સમજ્યા હો તે સવિસ્તર ટીકાને અનુસારે લખો. વેદોક્ત હિંસા કરવામાં પાપ બતાવાય છે અને જૈન શાસ્ત્રોક્ત મંદિરાદિ કરવામાં થતી હિંસા પાપરૂપ ન મનાય તેમાં શું હેતુ ? ૧૨

૨. પરિણામ, સ્વતઃપ્રામાણ્ય, પરતઃપ્રામાણ્ય, અપૌરુષેય, પ્રપંચ, માયા, વાચ્ય વાચક, મંડૂકજટાભારાનુકાર, સર્વગત, સામાન્ય, વિશેષ, પ્રકૃતિ, પુરુષ, તન્માત્રા, કાપિલ, ઉપચાર, ફલહેતુભાવ, સૌગત અને વાસના એ શબ્દોનો અર્થ સ્પષ્ટ પ્રકારે લખો. ૮

૩. અનિત્ય અને ક્ષણિકમાં શું ભેદ ? ' વસ્તુ અસત્ છે ' એ વાકયનો જૈન દષ્ટિએ શું અર્થ થાય અને વેદાંતની દષ્ટિએ શું અર્થ થાય ? ' આત્મા અનિત્ય છે ' એ વાકયનો જૈન દષ્ટિએ અને ચાર્વાકની દષ્ટિએ શું અર્થ થાય ? સમવાયને સ્થાને જૈન દર્શન કયો સંબંધ માને છે ? અનુમાન માનવાનું શું કારણ ? ચાર્વાક લોકો અનુમાન સ્વીકારતા નથી તોપણ તેનો વ્યવહાર ચાલે છે કે નહીં ? ૫

૪. ' न तुल्यकालःफलहेतुभावः ' ઇત્યાદિ શ્લોકની વ્યાખ્યા ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારે ટીકાને અનુસારે લખો. ૧૨

૫. શબ્દ, ઇંદ્રિય, આત્મા, મન, બુધ્ધિ અને તમ એ ૭ પદાર્થ સંબંધે જૈન દર્શન તથા અન્ય દર્શનના મતભેદો સ્પષ્ટતાથી લખો. આજીવિકનય, ઔલુકયમત, વાચક મુખ્ય, સ્વાયંભુવ, વૈશેષિક, બાણ, શ્રીસિધ્ધસેન, હરિભદ્રાચાર્યપાદ, પ્રામાણિક પ્રકાંડ ઉદયન, નૈયાયિક, મીમાંસક, ભટ્ટ, શ્રીદેવસૂરિપાદ, ઇશ્વરકૃષ્ણ, વાદમહાર્ણવ, આસુરિ, વિંધ્યવાસી, ધર્મોત્તર, લૌકાયતિક, સ્માર્ત, સમંતભદ્ર અને પ્રાવચનિક; આટલાં નામો સંબંધે તમે જે કાંઈ જાણ્યું હોય તે લખો અને ટીકાકારે પોતાની ટીકામાં તેઓનું પ્રમાણ કયે કયે પ્રસંગે આપ્યું છે તે જણાવો. ૧૩

(આઠ દષ્ટિની સઝાય)

૬. ' આઠ દષ્ટિની સઝાય ' એ સ્વાધ્યાય મૂળ કયા ગ્રંથ ઉપરથી ઉપજેલો છે ? આઠ દષ્ટિનાં નામ લખો. ૮

૭. દરેક દષ્ટિમાં વર્તતા જીવની અવસ્થા લખો. ૫

૮. ' સભા ત્રણ શ્રોતા ગુણ અવગુણ નંદીસૂત્રે દીસેજી.
એ જાણી એ ગ્રંથ યોગ્યને દેજો સુગુણ જગીશેજી ' એ ગાથાનો અર્થ લખો. ૫

૯. ' બાહ્ય ભાવ રેચક ઇહાંજી; પૂરક અંતર ભાવ,
કુંભક થિરતા ગુણે કરીજી, પ્રાણાયામ સ્વભાવ.'
એનો અર્થ જણાવો. વેદ્યપદ અને અવેદ્યપદનો ભાવ જણાવો ૭

૧૦. ' શબ્દ ભેદ ઝગડો કિસ્યોજી પરમારથ જો એક,
કહો ગંગા કહો સુરનદીજી વસ્તુ ફેર નહીં છેક ' એનો અર્થ લખો.
' અંશે હોય ઇહાં અવિનાશી પુદ્ગલ જાળ તમાસીરે,
ચિદાનંદઘન સુયશ વિલાસી કેમ હોય જગનો આશીરે.' એવો સ્વભાવ કઈ દષ્ટિમાં હોય છે ? ૧૩

૧૧. યમ, અભિગ્રહ, અવંચકયોગ, ચરમાવર્ત, દિટ્ઠી; એ શબ્દનો અર્થ લખો અને આઠમી દષ્ટિની શરૂઆતની ત્રણ ગાથાનો અર્થ સ્પષ્ટતાપૂર્વક લખો. ૧૨

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો ૫ સુ વ (છ કર્મ ગ્રંથ.)

(પરીક્ષક—શેઠ કુંવરજી આણંદજી. ભાવનગર)

સવાલ (કર્મ ગ્રન્થ ૧ લો.) માર્ક.

૧. દર્શનાવરણીય કર્મની પછી ત્રીજુ વેદનીય કર્મ શામાટે કહ્યુ ? ને તેનો અર્થ શુ ? ૨
૨ મતિજ્ઞાનના અવગ્રહાદિ ચાર ભેદ છે તેના અર્થ સમજાવો ૩
૩ હીયમાન ને પ્રતિપાતી અવધિજ્ઞાનમા ફેર શું ? ૨
૪. વર્ણાદિ ચતુષ્કના ઉત્તર ભેદમા શુભ અશુભ કયા કયા તે લખો ૩

(કર્મ ગ્રન્થ ૨ જો)

૧ પાચમે ગુણઠાણે ઉદયમા કેટલી પ્રકૃતિ હોય અને તેને અંતે કેટલી પ્રકૃતિ ઉદયમાથી ઘટે ? ૪
૨ નવમે ગુણઠાણે વર્તતા સત્તામા કેટલી કેટલી પ્રકૃતિ હોય ? ૩
૩ શ્વાસોશ્વાસ નામ કર્મને આતપ નામ કર્મ સત્તામાથી કયે ગુણઠાણે જાય ? ૩

(કર્મ ગ્રન્થ ૩ જો.)

૧ જિન નામાદિ એકાદશક તે કઇ કઇ પ્રકૃતિનુ બને છે ? ૨
૨. ઔદારિક મિશ્રને વૈક્રિય મિશ્ર કાય યોગે બધ કટલી ને કઈ કઈ પ્રકૃતિનો હોય ? ૩
૩. ઉપશમ સમકિતે વર્તતો કેટલી ને કઈ કઇ પ્રકૃતિઓ બાધે ? ૪

(કર્મ ગ્રન્થ ૪ થો)

૧ અસનિ મનુષ્યને અને અપર્યાપ્ત દેવતાને કેટલા ગુણઠાણા હોય ને કયા કયા હોય ? ૩
૨. કેવલી સમુદ્ઘાતનુ સ્વરૂપ લખો (વિસ્તારથી) તેમા કયે કયે સમયે કયા કયા યોગ હોય ને તેનુ કારણ શુ ? ૭
૩. ગુણઠાણા આશ્રી, સમકિત આશ્રી ને દર્શન આશ્રી સૈધ્ધાતિક ને કર્મગ્રથિકનો મત કઈ કઈ બાબતમા જુદો પડે છે ? તે કારણ સાથે જણાવો ૫
૩. નવ અનતા શી રીતે થાય ? ૫

(કર્મ ગ્રન્થ ૫ મો)

૧ અધ્રુવ બધી પ્રકૃતિ કટલી, કઈ કઈ ને શામાટે તે અધ્રુવબધી છે ? તે જણાવો ૫
૨. વર્ણાદિ ચતુષ્કની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૨૦ ની ઉ ૦૯ સ્થિતિ કેટલી ને નિષેક કાળ કેટલો ? ૫
૩ સ્થિતિ બધના ચાર પ્રકાર કયા કયા ? અનુત્કૃષ્ટ ને અજઘન્યમા ફેર શુ તે સમજાવો ૩
૪ પહેલે ને બીજે ગુણઠાણે વિચ્છેદ થતી ૪૧ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ બંધાતર કેટલો ને શા કારણથી ? ૭

(કર્મ ગ્રંથ ૬ ઠો.)

૧. આયુ કર્મના સત્તાસ્થાન કેટલા ને કયા કયાં ? ૫
૨. તિર્યંચગતિમા નામ કર્મના બંધ સ્થાન, ઉદયસ્થાન ને સત્ત સ્થાન કેટલા ને કયા કયા ? ૭
૩. મનુષ્યગતિમાં નામ કર્મના ૨૩ ના બધે ઉદયસ્થાન કેટલા હોય ને તે ક્યારે કયાર હોય ? ૫
૪. સ્થિતિઘાતાદિ પાચ વાના ૮ મે ગુણઠાણે સમકાળે પ્રવર્તે છે તેનુ સ્વરૂપ સમજાવો ૫
૫. ક્ષપકશ્રેણીમા સજ્વલન ચતુષ્ક શી રીતે ખપાવે તે અશ્વકર્ણકરણાધ્ધા, કિટ્ટિકરણાધ્ધા ને કિટ્ટિવેદનાધ્ધાના સ્વરૂપ સાથે સમજાવો ૮

કુલ માર્ક ૧૦૦

ધો. ૫ મું ક. (અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ, દેવચંદ્રજીની ચોવીશી.)

(પરીક્ષકઃ—રા. રા. મોહનલાલ હેમચંદ વકીલ પાદરાકર. પાદરા.)

સવાલ. (દેવચંદ્રજીની ચોવીશી) માર્ક.

૧. પ્રભુપણે પ્રભુ ઓળખીરે; અમલ વિમલ ગુણ ગેહ જી.
સાધ્ય દષ્ટિ સાધક પણેરે; વંદે ધન્ય નર તેહ જી. ॥
આ ગાથાનો અર્થ વિવેચન સાથે લખો. ૭

૨. કાર્ય કારણ પણે પ્રણમે તહવી ધ્રુવ, કાર્ય ભેદે કરે પણ અભેદી,
કર્તૃતા પરિણમે નવ્યતા ન વિરમે , સકળ વેત્તા થકો પણ અવેદી,
આ ગાથાનો અર્થ વિવેચન સાથે લખો. ૧૦

૩. દરિશણ શબ્દ નયે કરે રે લાલ, સંગ્રહ એવભૂતરે, વા૦ સુ૦
આમાં શબ્દ નયે દર્શન કેવી રીતે થાય ? તે સમજાવો. ૬

૪. સંરક્ષણ વિણ નાથ છો, દ્રવ્યવિના ધનવન્ત હો જી.
કર્ત્તાપદ કિરિયા વિના, સંત અજેય અનંત હો ॥ જી ॥ શ્રી૦ ॥
આ ગાથાનો અર્થ લખો. ૭

૫. આઠમા શ્રીચંદ્રપ્રભુજીના સ્તવનમાં વર્ણવેલુ તદ્વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યનિક્ષેપ સેવનાનું સ્વરૂપ લખો. ૧૦

૬. ચારિત્ર ગુણમાં કરણ, ક્રિયા અને કાર્ય એ ત્રિભંગી ઘટાવો. ૫

૭. સામાન્ય સ્વભાવ તથા વિશેષ સ્વભાવનાં મુખ્ય લક્ષણ લખો. ૫

૮. ૭ (૬) કારક સાધકપણે કેવી રીતે પરિણમે ? તે લખો. ૫

(અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ.)

૯. મૈત્ર્યાદિ ચાર ભાવનાનું સ્વરુપ લખો. ૭

૧૦. આભિગ્રાહિકાદી પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ લખો. ૮

૧૧. નીચેના શ્લોકના અર્થ લખો ને તે દરેક શ્લોકના છંદ પણ જણાવો.

(૧) घत्से कृतिन् ! यद्यपकारिषु, क्रोधं ततो धेह्यरिषट्क एव ।
अथोपकारिष्वपि तद्भवार्तिकृत्कर्महन्मित्र यदि द्विपत्सु ॥

(૨) विना कषायान्न भवार्त्तिराशिर्भवेद्भवेदेव च तेषु सत्सु ।
मूलं हि संसारतरोः कषाया स्तत्तान् विहायैव सुखी भवात्मन् ॥

(૩) धिगागमैर्माद्यसि रंजयन् जनान् , नोद्यच्छसि प्रेत्यहिताय संयमे ।
दधासि कुक्षिंभरिमात्रतां मुने । क ते क तत् क्वं च च ते भवांतरे ॥

(४) स्वाध्याय योगैश्चरणक्रियासु । व्यापारणैर्द्वादश भावनाभिः ।
सुधिस्त्रियोगी सदसत्प्रवृत्ति फलोपयोगैश्च मनो निरुंध्यात् ॥

(५) आराधितो वा गुणवान् स्वयं तरन्; भवाब्धिमस्मानपि तारयिष्यति ।
श्रयन्ति ये स्वामिति सूरिभक्तिभिः, फलं तवैषां च किमस्ति निर्गुण ॥ ३०

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ મું ડ. (ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ પાંચ.)

(પરીક્ષકઃ—શેઠ કુંવરજી આણંદજી. ભાવનગર.)

સવાલ. માર્ક

૧. આભિરીને ઠગનાર વણિકનું ટુંકું વૃત્તાંત લખો. તેમાંથી સાર શું લેવા યોગ્ય છે તે જણાવો. ૫
૨. ચોથા વ્રતના પાંચ અતિચાર સમજાય તેવી રીતે લખો. ૫
૩. ચાર પ્રકારના અનર્થદંડ સમજાવો. ૫
૪. બાવીશ અભક્ષ્યનાં નામો લખો અને તેના અભક્ષ્યપણાના કારણ ટુંકામાં સાથેજ લખો. ૧૦
૫. ધનપાળ પંડિતને શોભનમુનિએ શી રીતે પ્રતિબોધ પમાડયો ? ૫
૬. સય્યંભવસૂરિને પ્રભવસ્વામીએ શી રીતે પ્રતિબોધ પમાડયો ? ૫
૭. સિંહ ગુફાવાસી મુનિને વેશ્યાએ શીરીતે પ્રતિબોધ પમાડયો ? ૫
૮. જ્ઞાન પંચમીની આરાધના કોણે કરી ? ક્યારે કરી ? ને શા કારણે કરી ? ૧૦
૯. હુતાશિનીનું પર્વ શાથી થયું ? તે કોનું પર્વ છે ? અને તે પર્વમાં જૈનોએ શું શું કરવા યોગ્ય નથી ? ૧૦
૧૦. શ્રાવકનાં વાર્ષિક કૃત્યો ક્યાં ક્યાં છે ? ૧૦
૧૧. દશ ચંદ્રુઆ કયે કયે સ્થળે બાંધવાના છે ? તે પ્રસંગ ઉપર કોનું દૃષ્ટાંત છે ? ૫
૧૨. પ્રતિક્રમણના આઠ પર્યાય કયા ક્યાં છે ? પ્રતિક્રમણ એટલે શું ? અને તે શામાટે કરવું ? ૧૦
૧૩. કંડરિક ને પુંડરિકના દૃષ્ટાંત પરથી સાર શું લેવા યોગ્ય છે ? ૫
૧૪. જીવની અને તેના નિત્યપણાની સિદ્ધિ તેના પ્રતિપક્ષીના કથનને નિરાસ કરવા પૂર્વક કરી બતાવો. ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ મું ૬. (ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્ર પર્વ ૧ થી ૧૦)

સવાલ. (પરીક્ષકઃ—શેઠ કુંવરજી આણંદજી. ભાવનગર.) માર્ક.

૧. શ્રી રૂષભદેવ ક્યારે થયા ? તેને ને પાર્શ્વનાથને અંતર કેટલું ? ૫

૨. શ્રી ભરતચક્રી ક્યારે થયા ? તેને ને સગરચક્રીને અંતર કેટલું ? ૫

૩. આઠમા ને નવમા વાસુદેવ ક્યારે થયા ? તેને આજે કેટલા વર્ષ થયાં ? ૧૦

૪. કયા કયા પ્રભુએ રાજ્ય નથી કર્યું ? અને કયા કયા પ્રભુ પરણ્યા નથી ? ૫

૫. સામાન્ય ચક્રીમાં ને તીર્થંકર ચક્રી થાય તેમાં શું ફેર ? દિગ્વિજય કરવાના પ્રસંગમાં બંનેની પ્રવૃત્તિમાં શું તફાવત છે ? ૧૦

૬. ચોવિશે પ્રભુએ ખાસ કરીને શું શું વિષયને મુખ્ય કરીને દેશનાઓ આપી છે ? તે ચોવીશેના વિષય લખો. ૧૫

૭. કયા કયા પ્રભુને દીક્ષા લીધા પછી ઉપસર્ગ થયા છે ? અને તેવું ફળ આપનાર કર્મ તેમણે ક્યારે ને શી રીતે બાંધ્યું હતું ? ૧૦

૮. નારદો ક્યારે ક્યારે થાય છે ? ને તેની ગતિ શુ થાય છે ? ૫

૯. મહાવીર સ્વામીના વખતમાં કયા કયા રાજાઓ જૈની હતા ? ૧૦

૧૦. અભયકુમાર ચંડપ્રદ્યોતથી શી રીતે છેતરાણો ? ત્યાંથી તે કઈ યુક્તિએ છુટ્યો અને પછી ચંડપ્રદ્યોતને તેણે શી યુક્તિએ છેતર્યો તેનુ ટુંકુ વૃત્તાંત લખો. ૧૫

૧૧. તીર્થંકરના આખા જન્મની અંદર વધારે પુણ્ય પ્રકૃતિના ઉદયવાળો વિભાગ કયો છે ? અને બીજા વિભાગ કરતાં તેમાં વિશેષતા શા કારણથી ? ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર એજ્યુકેશન બૉર્ડ.

બાઇ રતન—શેઠ ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પત્નિ

શ્રી—જૈન ધાર્મિક હરીફાઇની પરીક્ષા.

સં. ૧૯૭૨ ના માગશર વદ ૫ ને રવિવારે દિવસના એક વાગ્યા થી ચાર વાગ્યા સુધી.

તા. ૨૬–૧૨–૧૯૧૫.

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૧ લું.

વિષયઃ—સામાયિક, દેવવંદનવિધિનાં સૂત્રો, નવ અંગ પૂજાના દોહા.

જીવ વિચારની પચ્ચીસ ગાથાના બોલ અને પુત્રી શિક્ષા.

(પરીક્ષકઃ—રા. રા. શંકરલાલ ડાહ્યાભાઈ. અમદાવાદ.)

સવાલ. (પુત્રી શિક્ષા) માર્ક.

૧. પુત્રીએ જાણવાની શામાટે જરૂર છે. અને ના જાણે તો તેથી શું નુકસાન છે તે દાખલા સાથે સમજાવો. ૮

૨. અત્રિ ઋષિની પત્ની અનસુયા અને સીતાજી વચ્ચે થએલી વાતચીત ઉપરથી શો બોધ મળે છે તે લખો. ૮

૩. સામાન્ય રીતે ગૃહવ્યવસ્થાનું વર્ણન લખો. ૮

(જીવ વિચાર)

૧. જીવના મુખ્ય બે ભેદ કયા અને તેની વ્યાખ્યા લખો. ૫

૨. નીચેના જીવો કઇ જાતના અને કેટલી ઇંદ્રિયવાળા છે તે લખો.
પલેવા, સોવીરંજણ, હરિતણુ, પિપીલી, ઢિંકુણ, કચ્છવ, નાગકુમાર, નક્ષત્ર, કિન્નર, પુયરગા (પોરા.) ૧૦

૩. નીચેના શબ્દના અર્થ લખો.
મૂલગ, અલયતિય, મુમ્મુર, ઉબ્ભામગ, અણુંતાણું, જાણણું. ૬

૪. સાધારણ વનસ્પતિકાય કઇ કઇ અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય કરતાં તેમાં શાથી અધિક દોષ છે તે જણાવો. ૬

(પ્રતિક્રમણ.)

૧. સામાયિકનો અર્થ લખો. ૮

૨. કરેમીભંતે અને પચેંદિય સૂત્ર શું સુચવે છે તે લખો. ૮

૩. નીચેની ગાથાનો અર્થ લખો.
ચંદેસુ નિમ્મલયરા, આઇચ્ચેસુ અહિયં પયાસયરા
સાગરવર ગંભિરા, સિદ્ધા સિદ્ધિં મમ દિસંતુ. ૮

(દેવવંદન વિગેરે.)

૧. પ્રભુનાં નવ અંગ શાથી પૂજાને પાત્ર છે ? ૫

૨. નીચેના શબ્દના અર્થ લખો.
વિવર, વરતુલ, સંપૂટ, દાયક, લોકાંતિક, રત્નત્રયી, મુણિંદ, વિશરામ, ભવિ, જાનુ. ૧૦

સ્પષ્ટતા અને સ્વચ્છતા માટે. ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ બીજું.

વિષયઃ–જીવવિચાર, નવતત્વ, ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો, હિત શિક્ષા છત્રીશી.

(પરીક્ષક–રા. રા. નંદલાલ લલ્લુભાઈ વકીલ. વડોદરા.)

સવાલ. માર્ક.

૧. જીવો કેટલા પ્રકારના છે એ વિગતવાર જણાવો. ૮

૨. નીચે જણાવેલી વસ્તુનો શેમાં સમાવેશ થાય છે ?
સોનું, અબરખ, બરફ, મંકોડા. ૪

૩. સાધારણ વનસ્પતિને ઓળખવાને તેનાં કયાં કયાં લક્ષણ જીવવિચારમાં બતાવ્યાં છે ? ૮

૪. જીવનું લક્ષણ નવતત્વમાં કેવા પ્રકારનું બતાવ્યું છે ? ૧૦

૫. પુણ્ય કેટલા પ્રકારથી બંધાય છે તે વિગતવાર જણાવો. ૬

૬. સ્ત્રીલિંગે તથા ગૃહસ્થલિંગે કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી મોક્ષમાં જવાય કે નહી? ને એ વર્ગ પૈકી કોઈ મોક્ષે ગયા હોય તો તેનાં નામ જણાવો. ૪

૭. સમકિત કોને કહેવાય ? તે કેટલા પ્રકારથી પ્રાપ્ત થાય ? ૮

૮. સમકિતના સડસઠ ભેદમાં શ્રધ્ધાના કેટલા પ્રકાર બતાવ્યા છે ? ને તે કયા કયા ? ૮

૯. ક્યાં કાર્ય કરવાથી, અને શું સેવવાથી જીવ નરકે જાય છે ? ૪

૧૦. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અનુક્રમવાર લખવાના છે.

(૧) શીલનુ પાલણ કરવામાં મુખ્ય કારણ કયું છે ?

(૨) કુલીન માણસોએ કંઠે પ્રાણ આવે તો પણ શું કરવું નહીં ?

(૩) સતી સ્ત્રી, પ્રાણનો નાશ થાય તો પણ શું (ચુકતિ) મુકતી નથી ?

(૪) સત્ય પુરુષો કેટલાને ગુરૂ માને છે ? ૧૬

૧૧. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અનુક્રમવાર લખો.

(૧) ગુહ્યની વાત કોને ન કહેવી ?

(૨) કોની જોડે પરગામ જવું નહીં !

(૩) પારકે ઘેર કયારે ન જવું ?

(૪) સંસારનું કામ કયું કયું કામ કર્યા પછી કરવાની શરૂઆત કરવી ? ૮

૧૨. કુલવંતી સતીને શિખામણ આપવાને જે ટુંકો કહેલી છે તેમાંથી તમોને યાદ હોય તેવી બે ટુંકો તેના અર્થ અને ભાવાર્થ સાથે લખો. ૧૬

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૧ લું.

વિષયઃ—બે પ્રતિક્રમણ, જીવવિચાર પ્રકરણનો સાર, ચાર કષાયની સઝાય તથા બે ગહુંલીઓ.

(પરીક્ષક—શેઠ ફતેચંદ ઝવેરભાઈ. ભાવનગર.)

સવાલ. **બે પ્રતિક્રમણ.** માર્ક.

૧. નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો.

નવજલહર, મુસમૂરણ, ચત્તારિ, પસીયંતુ, પિહિણે, પરદારગમણ નિરઇઓ, વાણી સંદોહદેહે, વિસ્તરો, ભગવઈ, ભત્તિ, રસા, ઉસ્સુત્તો, સંદિસહ, સદ્દહણા, સુપાટ, અણગાર, અપ્પોલ, અહયંપિ, તિદંડ અને ભારવહો. ૧૫

૨. નીચેની ગાથાઓ લખો અને સમજાવો.

(૧) ઇચ્છામિઠામિ કાઉસગ્ગં

(૨) વચ્ચેનં પડતિ સદા,

(૩) સમ્મદિટ્ઠી દેવા.

(૪) ઇચ્ચાઈ મહાવદંડો, ૨૦

૩. નીચેની હકીકત બરાબર સમજાવો.

સર્વે ગુણ આવી મળ્યા, ઘોલનો ઘોલ દીસે નહીંરે,
તો પામ્યા શ્રી વેદરે, અને ઉપર મણિધર થાયે તે મરીરે. ૧૦

૪. સામાયિક પારવાની વિધિ લખો. ૫

૫. કષાય શબ્દનો અર્થ લખો અને શું કરવાથી કષાય ઘટે તે સમજણ પ્રમાણે લખો.

જીવ વિચાર.

૬. પાંચ સૂક્ષ્મ સ્થાવરને કેટલી અને કઇ ઇંદ્રિયો હોય છે? પ્રત્યેક એટલે શું?

૭. વિજળી, અભરખ, ધેગ, અગરૂ, જળો, ઇંદ્રેગ, મધ, શાલ, નક્ષત્ર, ઇંદ્રધનુ અને મધૂર એ શાના શાના પ્રકાર છે તે લખો. પંચેંદ્રિયના કેટલા પ્રકાર છે તે જણાવો. આપણે તેમાંથી કયા પ્રકારમાં છીએ? ૨૦

૮. મનુષ્યો કેટલાં ક્ષેત્રમાં રહે છે? મેવર, સર્પ, વણુકાય, જૂ અને દેવ જાતિના કેવું આયુષ્ય વધારેમાં વધારે કેટલું? ૧૫

રચના અને સ્વચ્છતા માટે. ૫

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૨ જું.

વિષય (નવસ્મરણ, પંચ પ્રતિક્રમણ)

(પરીક્ષક—રા. રા. ચંદુલાલ મોહનલાલ ઝવેરી. B. A. નડિયાદ)

સવાલ. માર્ક.

૧. નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો.

મિથ્યાત્વરૂપ, અનર્થદંડ, સચિત્તેણુ, અભિષ્ટેણુ, મંગલ, કેવલિ, નિયદ, અણસણ.

અથવા.

નીચેના ૭ શબ્દો કયા સૂત્રમાં આવ્યા છે તે લખો.

મહા મહાયશ, ઉત્કૃષ્ટ કાળ, કુમારપાલ રાજા, પરમેશ્વરં, અતિશે વલિમારક, મહા મહા પ્રતિહાર. ૮

૨. પાક્ષિક પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે ત્રીજા ખામણાની મુહપત્તિ પડિલેહી પછી તે ખામણા સુધીની મુહપત્તિ પડિલેહવા સુધીની વિધિ લખો. ૧૦

૩. નીચેની ગાથાઓ અર્થ સાથે લખો.
સકલાર્હતમાં વર્ણવેલું દેવનું સ્વરૂપ.
" શુઅવંદિ અસ્સા " થી શરૂ થતી ગાથા.
" ત્વામવ્યય " થી શરૂ થતી ગાથા.
" સ્વામિન્નનલ્પગરિમાણમપિ " થી શરૂ થતી ગાથા.
"વિશ્વેશ્વરોઽપિ" થી શરૂ થતી ગાથા. ૧૫

૪. " અબ્ભિંતરઓ તવો હોઇ " તે પદવાળી ગાથા ટુંક વિવેચન સાથે લખો; તેમાં આચાર બતાવ્યા છે કે અતિચાર તે સમજાવો. ૧૦

૫. પચ્ચખાણ લેવાનો હેતુ તથા તેના ભેદ લખો. અપવાસને શાસ્ત્રમાં " ચઉત્થ ભત્તં " શા માટે કહે છે તે સમજાવો

અથવા

" વિષધર સ્ફુલિંગ" નામનો ચિંતામણી મંત્ર લખો અને તે વિષે જે કોઈ ગાથા કે ગાથાઓ તમે જાણતા હો તે અર્થ સાથે લખો. ૧૦

૬. નીચેનાં પદો કયાં સૂત્રોમાં આવ્યાં છે અને તે શુ સબધમાં અને અર્થમાં વપરાયાં છે તે લખોઃ—
મુખ્ખ મગ્ગ સંસગ્ગ વિગ્ઘ ભૂયાઈં.
પ્રભુ સ્તુત્ય મનોવૃત્તિ
અચિંત્ય માહાત્મ્ય નિધિઃ
સલિલાદિ ભય વિનાશી.
ઈઅ સત્તરી સયં જંતં. ૧૫

૭. સોળ "વિદ્યા દેવીઓ"ના અથવા "મરગય ઘણ સન્નિહ" વર્ણવાલા જિનેસ્વરોનાં અથવા " શ્રાવકના ચૌદ નિયમોનાં નામ લખો. ૭

૮. મોહટા કુંટુમ્બમાં રહેતી સુશ્રાવિકા આ ભવને પરભવ સુધારવાને શી દિન કરણી કરે તે વીશ લીટીમાં લખો.

અથવા.

" સદ્દાણ કિચ્ચ મેઅં નિચ્ચં સુગુરુ વએસણ" તે પદ વાળી સઝાયમાં લખેલી શ્રાવકની કરણી લખો. ૧૫

સ્વચ્છતા તથા શુધ્ધતા વગેરેને માટે ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધો. ૩ જું.

વિષય—નવતત્ત્વ, ત્રણ ભાષ્યનો સાર, ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો, સ્તવનો.
(પરીક્ષક—રા. ૨. ઉમેદચંદ દોલતચંદ બરોડિયા. B. A. મુંબઇ.)

સવાલ. માર્ક.

૧. પર્યાપ્તિ એટલે શું ? તે કેટલી છે ? જુદી જુદી પર્યાપ્તિઓ જીવોમાં કેવી રીતે વહેંચાયેલી છે ? પ્રાણ અને પર્યાપ્તિમાં કેટલો તફાવત છે ? ૮

૨. (અ) અસ્તિકાય એટલે શું ? તે કેટલા છે ? કાળને શામાટે અસ્તિકાય ન કહેવો ?
(બ) પરમાણુ, પ્રદેશ, દેશસ્કંધ, એ સર્વની વ્યાખ્યાઓ આપો અને એક બીજા સાથે સરખાવો. ૭
૩. સંવર તત્ત્વનું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ, તેના વિભાગો સાથે સમજાવો. ૧૦
૪. (અ) સમકિત એટલે શું ? તેના ત્રણ ભેદનાં નામ આપો અને તે બધાનું સ્વરુપ દેખાડો.
(બ) સમકિતના ત્રણ લિંગ ગણાવો ને તે દરેક ઉપર એક એક દૃષ્ટાંત ટુંકમાં આપો. ૧૦
૫. સ્થૈર્ય પ્રભાવના અને તીર્થ સેવા સાથે સમકિતનો સંબંધ જણાવો અને તેના ઉપર કોઇ પણ એક દૃષ્ટાંત સંપૂર્ણ રીતે વર્ણવો. ૧૦
૬. કાર્તિક શેઠ, સદ્દાલ પુત્ર, ને કુરગડુ મુનિ વિષે સમકિતના અંગે તમે જે જાણતા હો તે લખો. ૧૦
૭. વાંદણાં દેતી વખતે સાચવવાનાં આવશ્યક વર્ણવો. ૧૦
૮. સંપદાનો અર્થ લખો. તે કેટલી છે ? સાત સૂત્રોને વિષે કેટલી કેટલી છે તે ગણાવો. ૧૦
૯. ઉત્તરગુણ પચ્ચખાણ એટલે શું ? તેના દશ પ્રકારનું ટુંક વર્ણન કરો. ૧૦
૧૦. 'સ્વામી દર્શન સમો નિમિત્ત લહી નિર્મલો' ત્યાંથી શરૂ કરી માત્ર બે કડી લખો અને તેના અર્થ સમજાવો. ૧૫

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૪ થું.

વિષય.—આગમસાર, ગુણસ્થાનક્રમ, શિલોપદેશ માળા અને માને શિખામણ.

(પરીક્ષક—રા. રા. મનઃસુખલાલ કીરતચંદ મ્હેતા. મોરબી.)

સાલ. (આગમસાર તથા ગુણસ્થાન ક્રમ.) માર્ક.

૧. બાર ભાવના કઈ કઈ તે તથા તેનું ટુંક સ્વરુપ લખો, તથા નિગોદનું સ્વરુપ સમજાવો. ૨૦
૨. (અ) નીચેનાના અર્થ સમજાવોઃ—
૧. સમકીત, ૨. મિથ્યાત્વ, ૩. અવિરતિ, ૪. સાદીકર્મ, ૫. નિર્લંછન કર્મ, ૬. ઇંગાલ કર્મ.
(બ) તથા નીચેનાનાં નામ લખોઃ—
૧. ૭ દ્રવ્ય, ૨. ચાર ધ્યાન, ૩. ધર્મ ધ્યાનના પાયા, ૪. ચાર નિક્ષેપા, ૫. ચાર પ્રમાણ, ૬. સાત નય, ૭. પાંચ અનુપ્રેક્ષા, ૮ પાંચ સમવાય. ૧૨
૩. દેશ વિરતિ, ઉપશાંત મોહ અને અયોગિનું ટુંક સ્વરૂપ લખો; અને નિશ્ચય તથા વ્યવહાર એટલે શું ? અને ૭ દ્રવ્યમાં દરેકમાં શું ગુણ હોય ? તે જણાવો. ૨૨

(શિલોપદેશમાળા તથા માને શિખામણ.)

૪. મદનરેખા, નર્મદા સુંદરી કે સુભદ્રા એ ત્રણમાંથી ગમે તે એકની ટુંક વાત લખો, અને રૂપિદત્તા, દમયંતિ તથા કળાવતીનાં ચરિત્રમાંથી શું બોધ મળે છે ? તથા શ્રી મલ્લિનાથજી સ્ત્રીપણે કેમ અવતર્યા અને તેણે ૭ રાજાને કેવી રીતે પ્રતિબોધ્યા તે જણાવો. ૨૦
૫. બેથી દશ વરસ સુધીનાં છોકરાંને કેમ જાળવવાં તે બાબતમાં જાણતાં હો તે લખો. ૧૪
૬. આપણા દેશમાં સુવાવડની રીતમાં શું સુધારાની જરૂર છે ? બાળાગોળીથી અને બાળલગ્નથી શું નુકસાન છે ? અને બાળકને હેડકી, આંચકી અને મરડાના વ્યાધિમાં શું ઘરગતુ ઉપાય કરી શકાય ? તે લખો. ૧૨

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ઐકય કયારે કરીશું ? હમણાંજ.

[અનુસંધાન આ અંકના પૃ. ૮ થી.]

છીએ કે નાતાલમાં મળેલા ભારત જૈન મહામંડલમાં તે જરૂર સ્વીકારવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો નથી.

હમણા હોમરૂલ—સ્વરાજ્યના બણગાં જ્યાં ત્યાં ફુંકાય છે તેના પર જબરી ઝુંબેશ ચાલે છે, મોડરેટ અને એક્સ્ટ્રીમિસ્ટ (વિનીત અને ઉદ્દામ) પક્ષવાળા પરિશ્રમ લેતા જાય છે, તેવા સમયમાં આપણા દુર્ભાગ્યે પ્રજાના અંગભૂત તરીકે જૈનો એક બીજા લડી ના મરે એ શું પ્રજાકીય ઉન્નતિમાં મહાન અવરોધ પાડવા જેવું નથી ? એનેજ લઇને જૈનોના સામાન્ય તહેવારો પણ એકસરખા ન બનાવી શકીએ અને તેથી જાહેર તહેવારો તરીકે સરકાર પાસે મંજૂર કરાવી ન શકીએ એ આપણને ઓછુ ઉતારી પાડનારૂં છે ?

આ સંબંધે પ્રોફે૦ ખુશાલ તલકશી શાહે મુબઇમા ભારત જૈન મહામંડળનો ગત નાતાલમાં વાર્ષિક ઉત્સવ થયો તે વખતે જે ઉચ્ચ આશયવાળા વિચારો કહ્યા હતા તે નીચે પ્રમાણે છે—

" ઐકયની અગત્ય- બાહ્ય દુનિયાના વિદ્વાનો જૈન તત્ત્વો ની આધુનિક વિજ્ઞાન સાથે અનન્ય સમાનતા જોઇ વિસ્મિત થયા છે અને ઘણા જૈનો પણ આપણા ધર્મનાં તત્વો અને આધુનિક વિદ્વાનોના વિચારો વચ્ચે સરખાપણું જોઇ અજાયબ થશે, પણ સામાજિક ઉન્નતિ અને ધર્મ પ્રચારનો એવડો ઉદ્દેશ સિદ્ધ કરવાને છુટા છવાયા મનુષ્યોના પ્રયત્નો પ્રેરાતા નથી અને આપણા ભિન્ન ભિન્ન ફિરકાઓના પ્રયત્નો તો અનિષ્ટજ છે, કારણ કે તેઓ જૈન ધર્મનાં મૂળતત્ત્વોની અનુપમ સુંદરતા અને સમતાને બદલે જૈન ફિરકાઓના પરસ્પર તફાવત ઉપર વધારે ભાર મૂકે તે તદ્દન સંભવિત છે. બાહ્ય દુનિયા માટે તો જે કોમ જીવવા અને પોતાની સંખ્યા વધારવાનો હક ચાહતી હોય તેણે એકતાજ દર્શાવવી જોઇએ. જૂદા જૂદા વિભાગોની છુટક મહેનત કાંઇ સાધી શકતી નથી; દાખલા તરીકે આગળની પૃથક કૉન્ફરન્સ ભરાતી અને તેના પરિણામે વિભાગોનું પરસ્પરનું વેર વધતું અને મૂળ વિભાગમાં પણ કાંઇ સારૂં પરિણામ નિપજતું નહિ આ વિભાગોમાં એકતાની ખામી ઘણીવાર સરકારને પણ બહાનારૂપ થઈ પડતી; દાખલા તરીકે આપણાં મહાપર્વો જાહેર તહેવાર તરીકે પળાય એ માટે સરકારને અરજી કરવામાં આવી ત્યારે સરકારે એવું બહાનું આપ્યું કે આપણે પોતે કઇ તારીખે આપણાં મહાપર્વોને જાહેર તહેવાર મનાવવા તે માટે એકમત થઇ શકતા નહોતા. આ ફક્ત એકજ દ્રષ્ટાંત છે કે જેથી બાહ્ય જગત પર આપણે કેવી અસર કરીએ છીએ તેનું અનુમાન થઇ શકે અને આવા વિષયમાં સંયુક્ત કોમ સત્વર સુધારો કરી શકે,"

" ઐકય સમાજનું બંધારણ—આપણી કોમની જરૂરો કેમ પૂરી પાડવી તેમાટે આપણા ઐક્ય, અને બંધારણની અને પછી દ્રવ્યની અગત્ય છે. બંધારણ સંબંધી એટલુંજ કે જેથી આપણા ત્રણ મુખ્ય ફિરકા મટી એક થાય અને તે એકજ નિશ્ચયથી, એકજ પદ્ધતિએ કામ કરે તે બંધારણ આવશ્યક છે, અને તેને માટે એક નાની પણ જૂદા જૂદા

પ્રાંતોના પ્રતિનિધિઓની બનેલી, સદા કાયમની અને અમુક સ્થળે ઠેરવેલી કારોબારી મંડળી, અને તેની સાથે એક મોટી અને સમાજે ચુટેલી વિચારશીલ પુરૂષોની સમાજના ધારા ઘડનાર સભા ચાલુ કરીએ તો આપણું કર્તવ્ય સિદ્ધ થાય. આખી કોમની એક જ સ્થળે રહેલી કારોબારી મંડળી નીચે દરેક પ્રાંતમાં, દરેક મથકમાં, તેવીજ જાતની તે પ્રાંત માટે કારોબારી મંડળી કરવી કે જેથી કરી કોમનું દરેક ગામ, દરેક મથક, દરેક પ્રાંત પરસ્પર સંબંધમાં રહે. વિચારશીલ સભામાં આપણાં ધર્મવિરૂદ્ધ, સમાજ વિભાગને લગતા, આપણા આર્થિક અને શારીરિક જરૂરીઆતને લગતા, આપણા લગ્ન સંબંધી રિવાજોને લગતા, પરદેશગમન અને કેળવણીને લગતા, વિષયો ચર્ચાવા જોઇએ, અને તે માટે એક જ પ્રાપ્તિ, એકજ નિશ્ચય અને એકજ સિદ્ધાતનુ અનુસરણ કરવું જોઇએ. વિચારશીલ સભા જે ઠરાવ પસાર કરે તે કારોબારી મંડળી ગામેગામ પ્રાંતેપ્રાંત અમલમાં આણવાની કોશીષ કરે. તે ઉપરાંત કારોબારી મંડળે કોમને લગતા ઉપયોગી વિષયની ખબર અને તેના આંકડાઓ દરવર્ષે અથવા દર પાંચ વર્ષે તૈયાર કરવા જોઇએ અને તે આંકડા પરથી કોમને દરવર્ષે કેવી જરૂરીઆત છે અને તે કેમ પૂરી પાડવી તે સંબંધી વિગતો અને સૂચનાઓ તૈયાર કરી વિચારશીલ સભામાં રજુ કરી પસાર કરાવવી અને છેવટે જે કોઇ વિષયમાં ખાસ કાયદાની અગત્ય જણાય તેની જરૂરીઆત અથવા તે સંબંધી વિચારો સરકાર સમક્ષ રજુ કરવા. ”

આમાં કેટલુંક કોઇ મગજને ખ્યાલી—શેખશલ્લી જેવું કે Utopia જેવું લાગશે, પણ તેમાં સૂક્ષ્મતાથી ઉતરતાં જણાશે કે તે કલ્પના ભવ્ય છે-આકર્ષક છે. વાતનો સાર એ છે કે જે જે રસ્તો જે જે પદ્ધતિ યોગ્ય લાગે તે તે પ્રમાણે સંપ—ઐક્ય સાધવાની જરૂર છે. જરા ઉંડાણથી વિચાર કરો, મતભેદ નાનાનાના ભૂલી જાઓ અને મહાવીર શાસનના એકત્રિત સંઘ તરીકે બહાર પડો તો જોઇલ્યો મજા કે કેવાં મહાભારત કામો કરી શકો છો ! આપણે પણ ભારત માતાનાં જ સંતાન છીએ, એ ઉપરાંત મહાન પિતા મહાવીરનાં બાલકો છીએ તો મહાવીરના વિશ્વવંદ્ય નામથી તે નામના માન ખાતર એકત્રિત થઇ ભારત માતાના ખરા, શૂરા અને સાચા સંતાન બની બહાર પડવા ચાલો આપણે સજ્જ થઇએ અને વિજય-ધ્વનિ કરી હિંદને ગજાવીએ !

—તંત્રી

મહમદ પાતશાહનું વર્ણન.

(એક જૂની જૈન પ્રત પરથી અક્ષરશઃ નકલ ઉતારી છે તેમાં જ્ઞાતિ વગેરેના જૂદા જૂદા પ્રકાર ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ ધ્યાન ખેંચે છે તેથી અત્ર પ્રસિદ્ધ કરેલ છે. તંત્રી.)

ગજૈ સ્તુરંગૈશ્ચ પદાતિવૃંદૈ-
પટ ત્રિંશતા ગજકુલૈશ્ચ સેવ્યઃ ૧
યાતા પ્રજાનાં વિજયી વિભાતિ
ભૂપ. સુરત્રાણ મહમ્મદાર્ : ॥ ૧

આ સમુદ્રાંત પૃથ્વી તણુ સ્વામી, મર્યાદા મયરહર, શરણાંગત વજ્રપંજર, પરનારી સહોદર, રંક રાવણ, સત્યપ્રતિજ્ઞા હરિશ્ચંદ્ર, ન્યાય શ્રી રામ, દાની શ્રી વિક્રમાદિત્ય, કલિકાલ કર્ણ, ધનુર્વેદિ દ્રોણાચાર્ય, પ્રકટ પ્રતાપ, શ્રી મહમ્મદ પાતશાહ, ભદ્રજાતી, મૃગજાતી, મિશ્રજાતી મદકલ ગજેંદ્રઘટા, અનઈ જાત્ય ઘોડા, હરીડા, નીલડા, ગોરડા, કાલૂઆ, કીમોડા, રાતડા, સેરાહા, ખુરાસાણી સીંધવા, પારિસા, કંબોજ, કાબૂજ, કાછેલા, તેજી તુખાર એવામાદિ તુરંગમ, અનઇ ખાનખોજા, મીર, મલિક, મલાં, મલાલિમ, ખતીબ સિદકાદી, હાબસી, બલોખી, બંગાલી, દક્ષિણી, તિલંગા, કાહડા, અનઇ, પ્રધાન પોતદાર, પરિવરિઉ, અનઇ, સૂર્યવંશ, સોમવંશ, યાદવ, કદંબ, ઇક્ષ્વાકુ, ચહુઆણ, સોલંકી, મોરિઆ, સેલાર, છિંદક ચાઉડા, પડિહાર, લુબ્ધકાર, રાઠઉડ, શાક, કરકટ, ગુહિલ, ધાન્યપાલ, રાજપાલ, કાલુંબક, હિલ, ડાભી વાગડી, ધર્કટ, વંશ, રાજકુલી, અનઇ અનેરાઇ, વાઘેલા, ઝાલા, દેવડા, બોડા, જાડે, ચાચૂડા, સમા, સોદારા, ગડી, કાઠી જેહની સદા નીપજાવઈ સેવા અનઇ જે શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ તણી છત્ર છાયાઇં, વિવેક નારાયણ ગુજરદેશ ભારણિ શ્રી અણહિલવાડઇ પાટણિ, અહમ્મદાવાદિ નગરિ, અનઇ ખંભાઇતિ શ્રી ધર્મતણઇ આગરિ, અનેરઇ ગામિ નગરિ પાહાડુઆ ચઉરાસી જ્ઞાતિ મહાજન ·ણી સાંભલિ પ્રતિપન્ન પાલી શ્રી શ્રીમાલી, પ્રકટ પ્રતાપ પોરૂઆડ, અગડમલ્લ ઓસવાલ, ભલા દીસઈ ડીસાવાલ, ડીડૂ, હરસુરા, વઘેરવાલા, બાબૂખંડા, આડમેડત્તવાલ, દાહિણ સરાણા, ખંડેરવાલ, કથરૂટિઆ, કોરંટાવાલ, જોધસોન, જાલ્હવાલ, નાગર, નાણાવાલ, ખડાયતા, પલ્લીવાલ, જાલહરા, વાયડા, ચિત્રવાલ, છાંચા, કપોલ, પુષ્કરવાલ, જંબૂસરા, નાગદ્રહા, સુહડવાલ, મુદ્દેરા. કરહિઆ, ઉઅવાલ, બાંભણ, અચ્છિત્તવાલ. શ્રી ગુડ, ગૂજર, શ્રીમાલ, પ્રોઢ, અડાલિજા, માંડલિઆ, ગાંભૂઆ મોઢ, લાડૂઆ શ્રીમાલીયા, લાડજાગડ, સોરઠિઆ પોરૂઆડ નપસરરતકી, નરસિંધ ઉ·ા, હાલર પંચમકાયઉરા, વાલ્મીક કંબો, તિસુરા, તેલુઉટા, અષ્ટવગ્ગી, ખધપુરા, સિરિખડેરા, મેવાડા, લોડિઆડા, કાગજિણડા, જેઉરાણા, સોહરિઆ, ધાકડા, મુહવરયા, ભડિઆ ભૂંગડિઆ, હુંબડ, નીમા, મજહડા, બ્રાહ્મણા, વાગડૂ, ચીત્રઉડા 'ધીપૂ, આધસુનાઉરા, પદ્માવતી, કાકલી, આણંદુરા, મડોર, સાચુરા, ગોલાવાલ, રાજઉરા, લાડીસખા, આઉસખા, ચઉસખા, એવમાદિ સાઢી બાર જ્ઞાતિ શાખા પ્રશાખા અનઇ વલી જેહ શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ તણી, સૌમ્ય દ્રષ્ટિ છઇ દર્શન, આપણા ૨ ધર્મ શાસ્ત્ર વાંચઇ, શ્રી દેવગુરૂ તત્ત્વ રાખઈ, · વિદ્યા બલિમાચઇ, કિસિઆં કહીઈ તે છ દર્શન, સાંભલિ, જિમ સરોવર માહિ મનસસર, જિમ દાતાર માંહિ જલધર, જિમ સમુદ્ર માંહિ સ્વયભૂ રમણ, જિમ ધનમાહિ વૈશ્રમણ, જિમ તેજવંતમાહિ સૂર, જિમ વાજિત્ર માહિ તૂર, જિમ સર્વ દર્શન માહિ ધર્મ વિદ્યા મહિમા કરી પ્રધાન શ્રી જૈન દર્શન જાણિવુ, જિહાં નિરતીચાર ચારિત્રપાત્ર, મલમલિન ગાત્ર, તપોધન તપોધન, શ્રી. વયર સ્વામિતણી શાખાઇ છઇ જીવનિકાય રાખઇ, દયા મૂલ ધર્મ ભાખઇ, સર્વ આરંભ પાખઇ મોક્ષમાર્ગ દાખઇ, જિહા શ્રાવક શ્રાવિકા શ્રી વીતરાગ દેવ પૂજઇ, તિહાં હવડા, ગંગાજલનિર્મલ, જ્ઞાનક્રિયાનિધાન સર્વ ગચ્છ પ્રધાન, અતુચ્છ શ્રી તપા ગચ્છ વિશેષિઈ દીપઇ, અનેરાઇ ચહુદસિઆ, પૂનિમિઆ, વડગચ્છ, ખરતર, મલધાર, આંચલિઆ, આગમિઆ, આગુરિઆ, પંપલીઆ, ખડાહડા, દેહરાતી, બ્રાહ્મણા, વિદ્યાધર, ચિરાહા, નાયલા, નાણાવાલ, ચિત્રાવાલ, કોરંટાવાલ, ઓસવાલ, એવમાદિક ઘણા ગચ્છ

મિથ્યાત્વ ઉથાપઈ, શ્રી જિનધર્મ થાપઈ, તથા બીજઈ દર્શનિ, નૈઆયક, કપાલી, ઘંટાલા, પાહૂ, કેદાર પુત્ર, આયરિઅ, મડવી, પતીઆણુા એવમાદિ, ત્રીજઈ દર્શનિ, સાંખ્ય ભરડા, ભગવંત, ત્રિદંડિઆ, મૂની, કવિ કૂડા, એવમાદિ ભેદ, ચઉથઇ દર્શનિ, બૌદ્ધ, સાતઘડિઆ, દગડા, ડાંગુરા, ભાંડ, પાવચા, ગરોડા, વાસબેડિઆ, એવમાદિ ભેદ, પાંચમઈ દર્શનિ, વૈશેષિક, બ્રાહ્મણ, આગ્નિતિઆ, આગ્નિહોત્રિઆ, દીક્ષિત, જાની, દુવે, ત્રિવાડી, વ્યાસ, જોસી, પંડિત, બહૂઆ, એવમાદિ ભેદ, છઠઇ દર્શનિ, નાસ્તિક, યોગી, હરમેખલિઆ, ઇંદ્રજાલિઆ, નાગમતિઆ, તોતલમતિઆ, ધનંતરિઆ, નોરસિઆ, ધાતુર્વાદિઆ, એવમાદિ ભેદ પ્રભેદ બહુલ, છઇ દર્શન રક્ષિઈં, અનઇ વલી, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ તણુઇ ગજિ, ચારિ વર્ણ, નવ નારૂ, પાચ કારૂ, એ અઢાર પ્રકૃતિ સદા સુખિત, મદમુદિત, વસઈ, તિસિઉ ગજાધિરાજ, સર્વવયરી ઉત્પતુ, સૂર્યની પરિઇં તેજિઇં દીપતુ, તુરષ્કકુલ મંડન, સોમતણી પરિ સોમ્યદર્શન, પ્રજાપીહર, સેવક સદાફલ, સુરત્રાણુ, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ, તણુ પુત્ર તૂર વીરાધિવીર, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ વર્ણવીતું શોભઇ ॥

પાટણના જૈન ભંડારો*

શ્રીમંત મહારાજા શ્રી ગાયકવાડ સરકારના હુકમથી પાટણના જૈનભંડારોમાં ઇતિહાસ અને સાહિત્યના કયાં પુસ્તકો ઉપયોગી છે તે જોઇ તપાસી નક્કી કરવાનું કામ વડોદરાની સેંત્રલ લાઇબ્રેરીના રા. રા. ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઇ દલાલ એમ. એ. ને સને ૧૯૧૪ ના સપ્ટેમ્બરમાં સોંપવામાં આવ્યું હતું. તે કાર્ય તેમણે બાર અઠવાડીયા જેટલી નાની મુદ્દતમાં દિનરાત પરીશ્રમ લઇ સમસ્ત ભંડારોનાં ૬૫૮ તાડપત્રો અને લગભગ ૧૩૦૦૦ કાગળની પ્રતો બારીકાઇથી તપાસી ઉત્તમ રીતે પૂર્ણ કર્યું છે એ માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે.

આ કાર્ય કરવામાં ઘણા સાનુકૂળ સંજોગો એકઠા થયા હતા. (૧) રા. દલાલ પોતે જૈન વિદ્વાન્ હોવાથી જૈન સાહિત્ય પ્રત્યે તેમનો પ્રેમ ઉપરાંત તેનો સારો અભ્યાસ, (૨) શ્વેતાંબર તપાગચ્છના વિદ્વાન્ મુનિમહારાજ પ્રવર્તક શ્રી કાન્તિવિજય અને તેના શિષ્ય મુનિમહારાજશ્રી ચતુરવિજયની પ્રતો જોવા તપાસવામાં પૂરેપૂરી સહાય, (૩) રા. દલાલની સરાસરી ચૌદ કલાક દિવસની મહેનત, (૪) અને તેમનો હસ્તલિખિત પ્રતોની જુની લીપિ તથા ભાષા વાંચી સમજવાનો લાંબો અનુભવ તેમજ (૫) ભંડારોના વ્યવસ્થાપકોની મદદ વગેરે સર્વ અનુકૂળતા એકઠી થવાથી આ મહાભારત કાર્ય ઝડપથી સુંદર રીતે પૂરૂં કરવામાં આવ્યું હતું. તેની મહત્તા તથા તેની વિશાળતા શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી તેમણે કરેલો આખો રીપોર્ટ છ મહીના પછી બહાર પડશે ત્યારે જણાશે. તે રીપોર્ટમાં ૬૧૦ તાડપત્રો તથા તેટલીજ કાગળની ઉપયોગી હસ્તપ્રતોનું કેટલૉગ આવશે.

* આ લેખ મુંબઈ સમાચારના ગત દિવાળી પ્રસંગના ખાસ અંક માટે લખેલ હતો કે જે તેમાં તા. ૮ મી નવેંબર ૧૫ના અંકમાં પ્રગટ થયો છે. અહીં તે ઉપયોગી હોવાથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. તંત્રી.

રા. દલાલ શ્રી કાન્તિવિજયજી પાસે પાટણના સાગરના ઉપાશ્રયમાં બેસીને પુસ્તકો જોઇ તપાસી તેનું નામ, ગ્રંથકાર, વસ્તુ, મંગલાચરણ અને છેલ્લી પ્રશસ્તિઓ વગેરેનું ઉપયોગી ટાંચણ કરી લેતા, અને આથી સર્વ ભંડારોની યાદીઓ પણ તેમણે સાથે સાથે તૈયાર કરી છે. વાડી પાર્શ્વનાથ ભંડારના માલેક શેઠ વાડીલાલ હીરાચંદે પોતાનાં સર્વ પુસ્તકોને સંપૂર્ણ રીતે હવાલે કરી તેનો પૂર્ણ છુટથી ઉપયોગ કરવાની વ્યવસ્થા કરી આપી હતી. આ ભંડારમાં અતી પ્રાચીન અને ઉપયોગી પુસ્તકો હોવાથી તે ઘણા મદદરૂપ થઈ પડયાં હતાં. વળી તે શેઠે સંઘવીના પાડાના ભંડારમાંના તાડપત્રો પણ મેળવી આપવામાં મદદ કરી હતી. પાટણના ડૉકટર એ. ડી. કોઠારીએ પણ ઘણી રીતે સહાય કરી હતી.

પાટણની ખ્યાતિ.

મધ્યકાલીન સમયના ૧૧–૧૨ અને ૧૩ મા સૈકામાં ઉદાર રાજ્યાશ્રયથી પાટણ ખરેખર જૈનોનું કેન્દ્રસ્થાન હતું. જૈન આચાર્યોએ ઇતિહાસ, ધર્મ, નીતિ, તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય વગેરે સંબંધી અનેક ગ્રંથો લખી ગુજરાતમાં જે સાહિત્ય ઉત્પન્ન કર્યું છે તે અતિશય વિશાળ છે. જૈનેતર વિદ્વાનોને તેનો ખ્યાલ હજુસુધી આવ્યો નથી એટલુંજ નહી પરંતુ તેના પ્રત્યે સમભાવવાળી સત્ય રૂચિ પણ ઉત્પન્ન થઈ નથી. રા૦ દલાલના શબ્દોમાં કહીએ તો પાટણના ગુર્જર રાજ્યની સ્થાપના જૈનોથી થયેલી છે, અને વનરાજના સમયથી પાટણ જૈનોના મધ્યબિંદુ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. જૈન ધર્મ તથા તેના આચાર્યોને મળતા રાજ્યાશ્રયથી ૧૦ થી ૧૩ મા શતક સુધીમાં જૈન આચાર્યોએ ગુજરાતના પાટનગરમાં તથા અન્ય સ્થળોએ રહીને ઘણા અગત્યના ગ્રંથો રચીને ગુજરાતનું સાહિત્ય ઉત્પન્ન કરેલું છે. જૈન આચાર્યોએ રચેલું સાહિત્ય બાદ કરીએ તો ગુજરાતનું સાહિત્ય અત્યંત ક્ષુદ્ર દેખાશે. સાહિત્યની પ્રવૃત્તિ પુસ્તકોના સંગ્રહ વગર અશકય છે અને તેથી જૈનોએ પોતાના ધાર્મિક સાહિત્ય ઉપરાંત બૌદ્ધ તથા બ્રાહ્મણ ગ્રંથો પાટણ, ખંભાત વગેરેના સ્થળોના ભંડારોમાં સંગ્રહેલા હતા અને આ ભંડારોના લીધેજ બૌદ્ધો તથા બ્રાહ્મણોના પ્રાચીન ગ્રંથો જે કોઇ પણ ઠેકાણેથી મળે નહી તેવા અહીંઆ ઉપલબ્ધ થયેલા છે.

પ્રાચીન ભંડારો.

ગુજરાતના મહારાજા કુમારપાલ કે સિદ્ધરાજના સમય પહેલાં જૈન ભંડારો હતા કે નહી, હતા તો કયાં હતા તેની માહીતી મળી શકતી નથી, છતાં જૈન ગ્રંથો તો વિક્રમની છઠી સદીમાં લખાયા હતા એ નિર્વિવાદ છે અને તે હિંદપર અનેક વિદેશી હુમલાઓ થયા હતા તેથી, છઠા સાતમા આઠમા સૈકામાં બૌદ્ધોનું જોર, કુમારીલ ભટ્ટ અને ત્યારપછી શંકરાચાર્યનો ઉદ્દ્ભવ, આરબોનું સને ૭૧૨ માં સીંધ દેશનું જીતી લેવું વગેરે અનેક કારણોથી અગ્નિ, જલ અને જંતુઓને વશ થઇ ઘણે ભાગે નાશ પામ્યા હતા.

ત્યારપછી " કુમારપાલે ૨૧ ભંડારો અને રાજા વીરધવલના પ્રસિદ્ધ મંત્રી વસ્તુપાલે ૧૮ ક્રોડના ખર્ચે મોટા ત્રણ ભડારો સ્થાપેલા હતા, પરંતુ અત્યંત દીલગીરીની વાત છે કે આ મહત્વના ભંડારોનું એક પણ પુસ્તક પાટણના ભંડારોમાં જોવામાં આવતું નથી. આના કારણમાં ઉતરતાં જણાય છે કે કુમારપાલની ગાદીએ આવનાર અજયપાલ જૈનો અને જૈન ધર્મનો એટલો બધો દ્વેષી બન્યો હતો, કે જૈન સાહિત્યનો નાશ કરવામાં તેણે

પોતાની બધી કોશેષ કરી હતી. આથી ઉદયન નામના જૈન મંત્રી તથા બીજાઓ તે સમયે પાટણથી ભંડાર ખસેડી જેસલમીર લઇ ગયા હતા. જેસલમીરમાં તાડપત્રોની નકલો મુખ્ય કરીને પાટણમાંની છે. વસ્તુપાલના સ્થાપેલા ભંડારોનો નાશ મુસલમાનોના હાથે થયો જણાય છે શેઠ હાલાભઇના તાડપત્રના સંગ્રહમાં શ્રી ચંદ્રસુરિની બનાવેલી જીત કલ્પ વૃત્તિ સંવત્ ૧૨૮૪ માં ઉતારેલી પ્રત મળી આવે છે તેને છેવટે વસ્તુપાલની સ્તુતિમાં બનાવેલા શ્લોકો મળી આવે છે. આ વસ્તુપાલના ભંડારમાંની એક પ્રત હોય એમ ધારી શકાય છે.

હાલના ભંડારો.

(૧) સંઘવીના પાડામાં આવેલો ભંડાર—આ પ્રાચીન અને પ્રધાન તાડપત્રની પ્રતોના સંગ્રહવાળો ઉપયોગી ભંડાર છે તે તપગચ્છની લઘુ પોશાલીય શાખાનો છે. એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે મુનીંદ્ર સોમના સમયમાં પ્રથમ તેને વ્યવસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો અને પાછળથી સં० ૧૫૧૪ માં ઋદ્ધિસાગરે ટીપ બનાવી યથાસ્થિત કર્યો હતો. આની ટીપ મળી આવી છે, પણ તે ૪૩૪ પોથીના ૩ દાબડાના ગ્રંથનાં માત્ર નામ જણાવતી અધુરી અને અશુદ્ધ છે. આમાંથી પંદરેક પ્રતો સુરત ગઇ છે જ્યારે ન્યાયની એક પ્રત ચોરાઇ ગઇ છે. પાટણમાં ડાક્ટર બુહલર આવ્યો ત્યારે તેને આ ભંડાર જોવા દેવામાં આવ્યો ન હતો, પણ તે સુરતના નારાયણ શાસ્ત્રી પાસે એક ટીપ કરાવી મેળવી શકયો હતો. આ ટીપ શુદ્ધ ન હતી એવું ડાક્ટર કીલ્હોર્નના રીપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે. ડાક્ટર પીટર્સને પણ આ ભંડાર જોવા ઘણી મહેનત કરી છતાં તે શકયો ન હતો. જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ પાસે આ ભંડારની ટીપ છે પણ તે તદ્દન અવિશ્વસનીય છે, તેમાં ૩૯૭ પોથીનો સમાવેશ કર્યો છે.

આ ઉપરથી ૨૧૦ દલાલે સર્વ તાડપત્રોની પ્રતોનુ વિગતવાર વર્ણન સાથેનું કેટલોગ તૈયાર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો કારણ કે તેમને લાગ્યું કે આ ભંડારમાં ખરી રીતે જે અમૂલ્ય ખજાનો છે તે સમસ્ત જગત્ પાસે મુકવાથી અતિશય લાભ થવાનો સંભવ છે. જૈન અને બ્રાહ્મણના સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત જ [illegible] અજાણ્યા ગ્રંથો આમાંથી મળી આવ્યા એટલુ જ નહીં; પરંતુ તદ્દન નવું [illegible] ભાષામાંનું સાહિત્ય મળી આવ્યુ કે જે પ્રસિદ્ધ થવાથી તે ભાષાનું વ્યાકરણ લખવાના સહાય મળશે અને અપભ્રંશ ભાષા કે જે ગુજરાતી એકલી નહી. પણ બીજી ભાષા નામે-મરાઠી, હીંદી અને બીજી ઘણી હીંદની દેશીભાષાનું તરતનું મૂળછે તે સાબિત થયે તે તે ભાષાનું રૂપાંતર સમજાશે.

આ ભંડારની સ્થિતિ ઘણી ખરાબ હતી. પણ પ્રવર્ત્તક મુનિમહારાજ શ્રી કાન્તિવિજયજીએ જુનાં પુઠાં વગેરે કાઢી નાંખી નવાં મુકી તેને વ્યવસ્થિત કરેલો છે તેથી તેથી ઘણી સગવડતા થઈ છે, તેમાં ૪૧૩ પોથીઓ છે. કેટલીકમાં એક કરતાં વધુ ગ્રંથો લખાયા છે. આની ટીપ કરી આપી છે કે જેમાં ગ્રંથકર્ત્તાની હકીકત, રચનાનો કાલ અને પ્રતનો સમય જણાવેલ છે.

(૨) વખતજીની શેરીમાં ટેફ્લીઆ વાડામાંનો ભંડાર.

આ ભંડાર શ્રી સંઘનો છે અને તેમાં ૨૫૮૬ કાગળની પ્રતો અને ૧૩૭ તાડ

પત્રની પ્રતો હોવાથી તે મોટામાં મોટો છે. કાગળની પ્રતો સારી રીતે ગોઠવેલી છેઃ પરંતુ ૮૧ તાડપત્રની નાની પ્રતો લાકડાંનાં પાટીઆં અને લુગડાનાં પુઠાં વગર લુગડાના કટકામાં મુકેલી હતી; હમણા પ્રવર્ત્તક કાન્તિવિજયજીએ લાકડાનાં પાટીઆ વચ્ચે મુકાવી તેની સારી સંભાળ રહે તેવી વ્યવસ્થા કરાવેલી છે.

ડાકટર પીટર્સને પોતાના પાંચમા રીપોર્ટમાં ૭૬ તાડપત્રની પ્રતો વર્ણવી છે. આ ભંડારમાં નીચેના બીજા ત્રણ ભંડારોનાં પુસ્તકો પણ મુકેલાં છે.

(અ) લીંબડીના પાડાનો ભંડાર આમાં ૪૨૫ કાગળની પ્રતો છે કે જેમાંની કેટલીક ભાગ્યેજ મળે તેવી અને પ્રાચીન છે. તેમાં સંવત ૧૩૫૬–૫૭માં લખાયલો જુનામાં જુના કાગળનો ગ્રંથ છે.

(બ) પાટણ અને બીજે સ્થળે ભાગ્યે જ મળે એવાં કેટલાંક પુસ્તકોની નવી પ્રતોનો સંગ્રહ છે કે જેની સખ્યા ૩૬૬છે.

(ક) વસ્તા માણેકની માલેકીના ગ્રંથોમાંના કેટલાંક આમાં મુકવામાં આવ્યાં છે.

(૩) વાડી પાર્શ્વનાથનો ભંડાર.

આમાં ૪ તાડપત્ર ઉપરની પ્રતો છે, પણ આ ભંડારની ખરી ઉપયોગિતા એમ રહેલી છે કે તેમાં પ્રાચીન તાડપત્રો ઉપર લખેલા ગ્રંથોમાંથી સંવત ૧૪૮૦–૧૪૯૦ માં તે સમયના ખરતર ગચ્છના પાટધર આચાર્યની આજ્ઞાથી ઉતારેલા કાગળ ઉપરના હસ્ત લિખિત ગ્રંથોનો સંગ્રહ છે. આમાં ન મળે તેવા અને વિશ્વાસનીય જૈન સાહિત્યના ગ્રંથો છે એટલું જ નહિ; પરંતુ બ્રાહ્મણો અને બૌદ્ધોના સાહિત્ય વિષયક અને તત્વજ્ઞાન સંબંધીના ગ્રંથોની સારી હસ્તલિખિત પ્રતો છે, ઘણો સમય થયો છતાં તેમાંના ઘણાંખરા ગ્રંથો ઘણી સારી સ્થિતિમાં છે, જ્યારે તેજ કાળમાં લખાયલા કેટલાક એવી જીર્ણ અવસ્થામાં છે કે માત્ર અડયા કે તેનો ભરભર ભુકો થઇ જાય છે. આનુ કારણ જ્યાં તે મૂળ રાખવામાં આવ્યા હતા તે જગ્યામા રહેલ ભીનાશવાળી હવા છે; હાલમાં આ ભંડારને સારી રીતે રાખવામાં આવે છે. પ્રતની સખ્યા ૭૪૪.

(૪) આગલી શેરીનો ફોફલીઆવાડાનો ભંડાર.

તેમાં કાગળ ઉપર ૩૦૩૫, તાડપત્ર ઉપર લખેલાં ૨૨, અને લુગડાં ઉપર લખેલ ૧ ગ્રંથ છે, આમાં ખાસ કરી જૈનોનાં આગમો અને તે ઉપર થયેલ ટીકાઓનો સુંદર સંગ્રહ છે. આમાં કેટનાક વિક્રમ સંવત્ ૧૬ માં સૈકાની શરૂઆતમાં પાટણના કરોડપતિ છઙુશાએ લખાવેલા ગ્રંથો છે. આ ઉપરાંત જુની ગુજરાતીમા લખેલા રાસાઓનો સંગ્રહ આમાં સારો છે. આખો ભંડાર સારી સ્થિતિમાં રાખવામાં આવ્યો છે.

(૫) તપાગચ્છની વિમલ શાખાનો ભંડાર.

આમાં બે સંગ્રહ છે. એકમાં ૫૨૨ અને બીજામાં ૧૮૧૪ કાગળ ઉપર લખેલી પ્રતો છે. બનેની યાદી ઘણીજ અશુદ્ધ છે. ઘણી ખરી પ્રતો બહુ જુની નથી પણ સામાન્ય છે. થોડી ઘણી જુની છે. ભંડાર સારી સ્થિતિમાં છે.

(૬) સાગરના ઉપાશ્રયનો ભંડાર.

આમાં ૧૩૦૯ કાગળ ઉપર લખેલી પ્રતો છે. તેમાંની ઘણી ખરી સામાન્ય અને થોડા પાનાની છે. આ ઉપરાંત ભાવસાગરના ૧૦૮ હસ્ત લિખિત ગ્રંથો છે. આ બધાંની સારી સ્થિતિ છે.

(૭) મકા મોદીનો ભંડાર.

તેમાં ૨૩૦ કાગળ ઉપર લખેલ અને ૨ તાડપત્રની પ્રતો છે. કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો સામાન્ય રીતે જુનાં છે. ડાક્ટર કીલ્હોર્ને મુંબઈ સરકાર માટે સને ૧૮૮૦-૮૧ માં પાટણમાં જે ૭૯ તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો ખરીદ કરયાં હતાં તે આ ભંડારમાંથી હતાં. હાલ આ ભંડાર સાગરના ઉપાશ્રયમાં રાખવામાં આવેલો છે.

(૮) વસ્સા માણેકનો ભંડાર,

આ ભંડાર માજી વકીલ લેહરૂભાઇ ડાહ્યાભાઇને આપવામાં આવ્યો હતો અને હાલ સાગરના ઉપાશ્રયમાં રાખવામાં આવ્યો છે. તેમાં ૫૨૨ હસ્તલિખિત પ્રતો છે કે જેમાંની ઘણી ખરી ૩૦૦ થી ૪૦૦ વર્ષ સુધીની જુની છે.

(૯) ખેતરવસીનો ભંડાર.

આ ભંડાર ૭૬ તાડપત્ર ઉપર લખેલા ગ્રંથોને લઇને ઘણો અગત્યનો છે. આમાંથીજ કલીંજરના રાજા પરમર્દી દેવના મંત્રી વત્સરાજનાં છ નાટકો મળી આવ્યાં છે. તે ઉપરાંત જૈનોનાં કેટલાંક નહી મળી શકે તેવાં પુસ્તકો આમાં છે, એટલુંજ નહીં; પરંતુ આમાં ગોડવહો રાવણવહો અને કાદંબરીનો પુલીંદે પુરો કરેલો ભાગ પણ મળી આવે છે. ઘણા વખતની જુની પ્રતો હોવા છતાં ઘણી સારી સ્થિતીમા છે પરંતુ કેટલીક બેદરકારીને લઇને લાકડાંના પાટીઆં વગર કપડામાં તેને બાંધી રાખવામાં આવી હતી. પછી ગે. દલાલે તેના રખેવાળોનું આ ઉપર ધ્યાન ખેંચતાં તેણે તેને લાકડાના પાટીઆમાં રાખવા વચન આપ્યું હતું.

(૧૦) મહાલક્ષ્મીના પાડાનો ભંડાર.

આમાં ૮ તાડપત્ર ઉપર લખેલાં અને થોડાં અધુરાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે. તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો લક્ષસૂક્તિકાર તરીકે પોતાને ઓળખાવતા લક્ષ્મણ નામના કવિનો સૂક્તિ ઉપર ગ્રંથ છે.

(૧૧) અષ્ટવસીના પાડાનો ભંડાર.

આમાં બે તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતો છે કે જેમાંની એક તાડપત્ર ઉપર લખવાના સમય પછી ઉતારેલી છે. આ સીવાય બીજાં થોડાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે.

(૧૨) હિંમતવિજયજીનો ભંડાર.

આ ખાનગી ભંડાર છે અને તે મુખ્યપણે શિલ્પકળાનાં પુસ્તકો છે. હિમતવિજયજીએ તેનો ખાસ કર્યો છે.

(૧૩) લાવણ્યવિજયનો ભંડાર.

આમાં સામાન્ય કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે કે જેનો મોટો ભાગ રાધનપુર રાખવામાં આવેલ છે. પાટણમાં આટલા વિદ્યમાન ભંડારો છે. (અપૂર્ણ.)

—તંત્રી.

श्री जैन श्वे० कॉन्फरन्स हेरल्डनो वधारो.

* वन्दे जिनवरम् *

हितैषी औषधालय–इटावाका.

वीर संवत २४४२ वीक्रम संवत १९७२

का

जैन पंचांग.

विनामूल्य वितरित.

दवा मंगावववानुं स्थलः—

चन्द्रसेन जैन वैद्य.

चन्द्राश्रम–इटावह.

ETAWAH. U. P.

भावनगर—आनन्द प्रिन्टींग प्रेसमां शाह गुलाबचन्द लल्लुभाइए छाप्युं.

* वन्दे जिनवरम् *

हितैषी औषधालय—इटावाकी

॥ पवित्र सस्ती दवाइयां ॥

॥ धातु सञ्जीवन सत. ॥

इस दवा के सेवन करने से स्वप्न में तथा विना कारण धातु का गिरना, किसी बातका याद न रहना, नेत्रों के आगे अन्धकार, सिरमें दर्द, हाथ पैरों में जलन, भोजन में अरुचि, खफीफ बुखार का रहना, कब्जी सुस्ती आदि सम्पूर्ण विकार दूर होकर वदन में ताकत आती तथा दिमाग में तरावट नेत्रों की ज्योति वढाती और शरीर हृष्ट पुष्ट हो जाता है। की० फी बक्स १) तीन बक्स २॥) छः बक्स ५।) बारह १०) डां० अ०

नपुंसकत्वारि तैल ॥

इस को इन्द्री पर लगाने से इन्द्री की नपुसकता सुस्ती टेढापन हथरस का दोष और सुद्दतका न होना या हो कर जल्द मिट जाना धातुक्षीण आदि इन्द्री सम्बन्धी सर्व रोग फौरन दूर होजाते हैं। हजारों दफा आजमाया हुआ है कीमत १) डांकखर्च अ०

स्तम्भन वटी ॥

તાડપત્ર यथा नाम तथा गुणः ये दवा हमने बडे परिश्रम से अधिक खर्च कर
કવિનો है। की० ।) शी० दर्जन २॥)
(११)

दन्त कुसुमाकर.

ભભય પછી
(१२) इस मंजन से दांतका हिलना, मसूडों का फूलना, कीडे का लगना, टीस
આ आदि के सर्व रोग दूर होजाते है और दांत वज्र समान मजबूत रहते तथा
જયપુરના તેના चमकते लगते हैं. रोज लगाने से वृद्धापेमें कोई तकलीफ नहीं होती
(१३) લાવણ્ય
આમા સાથે दांत नहीं गिरते हैं और दांतो की बीमारी पास नहीं आति है की
રાખવામા આવેલ છે ।)

कार्तिक.

वीर संवत् २४४२ विक्रम संवत् १९७२ (प्रभव)

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
शु.१	सोम	न. ८	गौतमस्वामीने केवळज्ञान, सुधर्मास्वामी पाट बेठा.
२	मंगळ	९	भाइबीज, सुविधिनाथने केवळज्ञान.
४	बुध	१०	
५	गुरु	११	ज्ञानपंचमी.
६	शुक्र	१२	
७	शनि	१३	अट्ठाइ बेठी. (कल्पादि)
८	रवि	१४	मोतीशा शेठे मुंबइमां पांजरापोळ बंधावी,
९	सोम	१५	पंचक घ. १६–१९ पछी बेठां.
१०	मंगळ	१६	
११	बुध	१७	पंचक घ. ४७–४७ सुधी छे, हीं. देवदीवाळी.
१२	गुरु	१८	अरनाथप्रभुने केवळज्ञान, मु० ताबुत ठंडा.
१३	शुक्र	१९	
१४	शनि	२०	चोमासी चौदश, चोमासी प्रतिक्रमण, मुनि विहार शरु.
१५	रवि	२१	कार्तकी पुनम, सिद्धाचळ यात्रा, द्राविड अने वारीखी-
व.१	सोम	२२	ल्यनो दशकोटी परिवार साथे मोक्ष, श्री हे-
२	मंगळ	२३	रोहिणी. मचंद्राचार्यनो धंधुकामां ११४५ मां जन्म.
३	बुध	२४	हिरविजयसूरिए १५९६ मां दिक्षा लीधी.
४	गुरु	२५	
४	शुक्र	२६	सिद्धियोग.
५	शनि	२७	सुविधिनाथनो जन्म दिवस.
६	रवि	२८	सुविधिनाथनुं दिक्षा कल्याणक.
७	सोम	२९	मोतीशा शेठे १८८७ मां पालीताणामां धर्मशाळा बंधावी.
८	मंगळ	३०	
९	बुध	डी. १	डीसेंबर मास बेठो सने १९१५.
१०	गुरु	२	महावीरस्वामीनुं दिक्षा कल्याणक.
११	शुक्र	३	पद्मप्रभु मोक्षे गया.
१३	शनि	४	
१४	रवि	५	
०))	सोम	६	

मागशर.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
सु१	मंगळ	डी. ७	
२	बुध	८	शेठ हेमाभाइए अमदावादमां धर्मशाळा बंधावी १९१२.
३	गुरु	९	
४	शुक्र	१०	
५	शनी	११	पंचक घ. ३५–४३ पछी बेठां.
६	रवी	१२	मुंबइ भायखाळा देरासर मोतीशा शेठे १८८५ मां बंधाव्युं.
७	सोम	१३	
८	मंगळ	१४	सिद्धियोग. दिल्ही पायतख्त १९११
९	बुध	१५	श्री हिरवीजयसूरिनो १५८३ मां जन्म. [६–९ सुधी.
१०	गुरु	१६	अरनाथ प्रभुनुं जन्म तथा मोक्ष कल्याणक. पंचक घ.
११	शुक्र	१७	मौन एकादशी अरनाथ प्रभुने दिक्षा, मल्लिनाथ प्रभुनुं
१२	शनी	१८	च्यवन, जन्म, दिक्षा तथा केवळज्ञान, नेमीनाथ
१३	रवी	१९	प्रभुने केवळज्ञान.
१४	सोम	२०	रोहिणी, संभवनाथनुं जन्म कल्याणक.
१५	मंगळ	२१	संभवनाथनुं दिक्षा कल्याणक, हीं. अंबाजीनी यात्रा.
व१	बुध	२२	
२	गुरु	२३	
३	शुक्र	२४	क्रि. नातालना तहेवारनी शरुआत.
४	शनि	२५	
५	रवि	२६	
६	सोम	२७	
७	मंगळ	२८	
८	बुध	२९	
९	गुरु	३०	[तिर्थनो जीर्णोद्धार १९६३ मां थयो.
१०	शुक्र	३१	पोश दशम, पार्श्वनाथनो जन्म दिवस, दखण–कुलपाक
११	शनि	जा. १	श्री पार्श्वनाथनुं दिक्षा क. श्री अजीतनाथने केवळज्ञान.
१२	रवि	२	चंद्रप्रभुनुं जन्म कल्याणक. [सने १९१६नुं नवुं वर्ष.
१३	सोम	३	चंद्रप्रभुनुं दिक्षा कल्याणक.
१४	मंगळ	४	श्री शीतळनाथने केवळ तथा श्री अभीनंदनने केवळज्ञान.
०))	बुध	५	

पोष.

तिथि	वार.	तारीख	पर्वो.
सु.२	गुरु	जा. ६	
३	शुक्र	७	पंचक घ. ५५–३० पछी बेठां
४	शनी	८	
५	रवी	९	
६	सोम	१०	श्री विमळनाथने केवळज्ञान.
७	मंगळ	११	
८	बुध	१२	पंचक २४–४७ सुधी.
९	गुरु	१३	श्री शांतिनाथने केवळज्ञान.
१०	शुक्र	१४	मकर सक्रांत.
११	शनी	१५	श्री अजीतनाथने केवळज्ञान.
१२	रवी	१६	रोहिणी.
१२	सोम	१७	
१३	मंगळ	१८	
१४	बुध	१९	श्री अभिनंदन स्वामीने केवळज्ञान.
१५	गुरु	२०	श्री धर्मनाथने केवळज्ञान. पाटण पंचासरा पार्श्वनाथनी वर्षगांठ. (सिद्धियोग)
व१	शुक्र	२१	
२	शनी	२२	
३	रवी	२३	श्री श्रेयांसनाथने केवळज्ञान.
४	सोम	२४	
५	मंगळ	२५	
६	बुध	२६	श्री पद्मप्रभुनुं च्यवन कल्याणक.
७	गुरु	२७	
८	शुक्र	२८	रत्नशेखरसुरीनो १५१७ मां देहोत्सर्ग.
९	शनी	२९	श्री अजीतनाथनुं दिक्षा कल्याणक.
११	रवी	३०	
१२	सोम	३१	श्री शीतळनाथना जन्म तथा दिक्षा कल्याणक.
१३	मंगळ	फे. १	मेरु तेरश, आदिश्वर निर्वाण. फेब्रुआरी मास बेठो.
१४	बुध	२	
०))	गुरु	३	श्री श्रेयांस प्रभुने केवळज्ञान. सिद्धियोग.

माहा.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
सु.१	शुक्र	फे.४	पंचक घ. १५–४४ पछी बेठां. (वळज्ञान.
२	शनी	५	श्री अभिनंदन स्वामीनों जन्म, श्रीवासुपुज्य स्वामीने के-
३	रवी	६	श्री वीमळनाथ तथा श्री धर्मनाथनो जन्म दिवस.
४	सोम	७	श्री वीमळनाथनुं दीक्षाकल्याणक.
५	मंगळ	८	वसंतपंचमी, करांचीमां श्रीसहस्त्रफणा पार्श्वनाथनी वर्षगांठ
६	बुध	९	पंचक ४३–सुधी
७	गुरु	१०	
८	शुक्र	११	श्री अजितनाथनो जन्म दिवस.
९	शनी	१२	श्री अजीतनाथनुं दिक्षाकल्याणक.
१०	रवी	१३	रोहिणी. भोयणीमां मल्लीनाथनी वर्षगांठ. मेळो.
११	सोम	१४	
१२	मंगळ	१५	श्री अभिनंदन प्रभुनुं दिक्षाकल्याणक.
१३	बुध	१६	श्री धर्मनाथनुं दिक्षा क. मुंबइ पायधुनीपर. श्रीशांतिना-
१४	गुरु	१७	श्री संभवनाथनो जन्मदिवस. [थना देरासरनी वर्षगांठ.
१५	शुक्र	१८	
व.१	शनी	१९	
१	रवी	२०	
२	सोम	२१	
४	मंगळ	२२	
५	बुध	२३	मुंबइ कोटना शांतिनाथना देरासरनी वर्षगांठ.
६	गुरु	२४	श्री सुपार्श्वनाथने केवळज्ञान.
७	शुक्र	२५	श्री चंद्रप्रभुने केवळज्ञान तथा श्रीसुपार्श्वनाथनुं मोक्ष-
८	शनी	२६	कल्याणक.
९	रवी	२७	श्री सुविधिनाथनुं च्यवन कल्याणक.
१०	सोम	२८	
११	मंगळ	२९	श्री आदिश्वर प्रभुने केवळज्ञान. [मार्च मास बेठो.
१२	बुध	मा.१	श्रीश्रेयांस प्रभुनो जन्म, श्रीमुनिसुव्रतस्वामीने केवळज्ञान
१३	गुरु	२	श्री श्रेयांसनाथने दीक्षाक. पंचक घ. ३६–१२ पछी बेठां.
१४	शुक्र	३	श्री वासुपुज्यनुं जन्मकल्याणक. [डुंगर उपर यात्रा.
०))	शनी	४	श्री वासुपुज्यस्वामीनुं दीक्षाक. घारापुरी तथा कहेनरीना

फागण.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
शु.२	रवी	मा. ५	श्री अरनाथनुं च्यवन क. अमदावाद शांतिनाथना देरानी
३	सोम	६	मुंबइ मांडवी आदिश्वरना देरानी वर्षगांठ. [वर्षगांठ.
४	मंगळ	७	पंचक घ–३–१८ सुधी छे.
४	बुध	८	मल्लीनाथ स्वामीनुं च्यवनकल्याणक.
५	गुरु	९	मारवाड–शीवगंज आदेश्वरना देरानी वर्षगांठ.
६	शुक्र	१०	
७	शनी	११	रोहिणी, अठ्ठाइ बेठी.
८	रवी	१२	सिद्धाचळनी यात्रा, श्री संभवनाथनुं च्यवन क.
९	सोम	१३	
१०	मंगळ	१४	नमिविनमि सिद्धाचळ उपर बे कोडी मुनि साथे मोक्षे गया
११	बुध	१५	श्री मल्लीनाथनो जन्म दिवस. [मीनुं मोक्ष क.
१२	गुरु	१६	श्री मुनि सुव्रतस्वामीनुं दिक्षा क० तथा मल्लीनाथ स्वा-
१३	शुक्र	१७	सिद्धाचळनी छ गाउनी प्रदक्षिणानो दिवस.
१४	शनी	१८	चोमासी चौदश.
१५	रवी	१९	हुताशनी, श्री वासुपुज्यनुं दिक्षा क०
व. १	सोम	२०	श्री वासुपुज्यस्वामीनुं दिक्षा क० धुळी पडवो.
२	मंगळ.	२१	
३	बुध	२२	
४	गुरु	२३	श्री पार्श्वनाथनुं च्यवन तथा केवळ कल्याणक.
५	शुक्र	२४	श्री चंद्रप्रभुनुं च्यवन क० तथा श्री कुंथुनाथनुं दिक्षा क०
६	शनी	२५	
७	रवि	२६	सिद्धियोग.
८	सोम	२७	केशरीयाजीमां महोत्सव, आदिश्वर जन्म, तथा दिक्षा क० वर्षीतपनो प्रारंभ दिवस.
१०	मंगळ	२८	
११	बुध	२९	पंचक घ. ५६–४९ पछी बेठां.
१२	गुरु	३०	
१३	शुक्र	३१	
१४	शनी	ए. १	एप्रील मास बेठो, नेमिराजानी ६४ पुत्रीओ श्री सिद्धा-
०))	रवी	२	शके १८२७ नुं वर्ष संपूर्ण. [चळ उपर सिद्धि वर्या.

चैत्र.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
सु.१	सोम	ए. ३	शालीवाहन अनल नामे शक १८२८ शरु पंचक घ.
२	मंगळ	४	२२–५९ सुधी छे.
३	बुध	५	श्री कुंथुनाथने गजपुरमां केवळज्ञान.
४	गुरु	६	
५	शुक्र	७	रोहिणी. श्री अजीतनाथ, श्री संभवनाथ तथा श्री अ-
६	शनी	८	नंतनाथनुं मोक्ष क०
७	रवी	९	
७	सोम	१०	आयंबीलनी ओळी बेठी (नवपद आराधन.)
८	मंगळ	११	अठ्ठापदनी ओळी (चार वर्ष थाय छे.)
९	बुध	१२	श्री सुमतिनाथनुं मोक्ष कल्याणक.
१०	गुरु	१३	
११	शुक्र	१४	श्री सुमतिनाथने अयोध्यामां केवळज्ञान.
१२	शनी	१५	
१३	रवी	१६	श्री महावीरस्वामीनो जन्म दिवस. (जयंति पर्व)
१४	सोम	१७	[श्री पद्मप्रभुने केवळज्ञान, ओळी संपूर्ण.
१५	मंगळ	१८	चैत्री पुनम, सिद्धाचळ यात्रा, पुंडरीक गणधर मुक्ति वर्या.
व.१	बुध	१९	श्री कुंथुनाथ मोक्षकल्याणक. जैनपत्रनो जन्म सं.
२	गुरु	२०	श्री शितळनाथनुं मोक्षकल्याणक. [१९५९ मां
४	शुक्र	२१	
५	शनी	२२	श्री कुंथुनाथनुं दिक्षा कल्याणक.
६	रवी	२३	श्री शितळनाथनुं च्यवन कल्याणक.
७	सोम	२४	
८	मंगळ	२५	श्री बापहडीजी सूरिपदे आव्या. सं. ११९
९	बुध	२६	पंचक घ. १७–३८ पछी बेठां.
१०	गुरु	२७	श्री नमिनाथनुं मोक्षकल्याणक.
११	शुक्र	२८	
१२	शनी	२९	[४२–४० सुधी छे.
१३	रवी	३०	श्री अनंतनाथनो अयोध्यामां जन्म दिवस. पंचक घडी
१४	सोम	मे. १	मे मास बेठो, श्री अनंतनाथनुं दिक्षा अने केवळ क०
०))	मंगळ	२	तथा श्री कुंथुनाथनो जन्म दिवस.

वैशाख.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
सु.१	बुध	मे. ३	
२	गुरु	४	रोहिणी. [पार्श्वनाथना देरानी वर्षगांठ.
३	शुक्र	५	अक्षयत्रीज (अखात्रीज) वर्षितपना पारणां, माणसामां
४	शनी	६	श्री अभिनंदनस्वामीनुं च्यवन कल्याणक.
५	रवी	७	
६	सोम	८	थाणामां आदिनाथ प्रभुना देरानी वर्षगांठ.
७	मंगळ	९	श्री धर्मनाथस्वामीनुं च्यवन कल्याक.
८	बुध	१०	श्री सुमतिनाथनो जन्मदिवस, श्री अभीनंदनस्वामीनुं
९	गुरु	११	श्री सुमतिनाथनुं दिक्षा कल्याणक. { मोक्ष कल्याण-
१०	शुक्र	१२	श्री महावीरप्रभुने केवळज्ञान. क तथा वृद्धि-
११	शनी	१३	मुंबइ गोडीजीना देरानी वर्षगांठ. चंद्रजी महारा-
१२	रवी	१४	श्री विमळनाथनुं च्यवन क. जनी देहोत्सर्ग
१३	सोम	१५	श्री अजीतनाथनुं च्यवन कल्याणक तिथि.
१४	मंगळ	१६	तथा क्षमा मुनिए जीनशतक उपर टीका लखी.
१५	बुध	१७	
व.१	गुरु	१८	
२	शुक्र	१९	भावनगर दादासाहेबना देरे श्री वीरप्रभुनी वर्षगांठ.
३	शनी	२०	
४	रवी	२१	
५	सोम	२२	[पंचक घ. ३८–२४ पछी बेठां.]
६	मंगळ	२३	सिद्धाचळनी वर्षगांठ, श्री श्रेयांसप्रभुनुं च्यवन क०
८	बुध	२४	श्री मुनिसुव्रतस्वामीनो जन्मदिवस.
९	गुरु	२५	श्री मुनि सुव्रतनुं मोक्ष कल्याणक.
१०	शुक्र	२६	
११	शनी	२७	
१२	रवी	२८	पंचक घ. २–४४ सुधी छे.
१३	सोम	२९	श्री शांतिनाथनो जन्म तथा मोक्ष क०
१४	मंगळ	३०	श्री शांतिनाथ प्रभुनुं दिक्षा कल्याणक.
०))	बुध	३१	

जेठ.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
सु.१	गुरु	जु. १	जुन मास बेठो १९१६, रोहिणी.
२	शुक्र	२	
३	शनी	३	
३	रवी	४	
४	सोम	५	
५	मंगळ	६	श्री धर्मनाथनुं मोक्षकल्याणक, मुंबइ पायधुनी चिंतामणीना देरानी वर्षगांठ.
६	बुध	७	
७	गुरु	८	
८	शुक्र	९	श्री आत्मारामजी महाराजनो गुजरानवालामां देहोत्सर्ग.
९	शनी	१०	श्री वासुपुज्य च्यवन कल्याणक. [१९५३]
१०	रवी	११	मुंबइ श्री ऋषभदेवना देरानी वर्षगांठ.
११	सोम	१२	
१२	मंगळ	१३	श्री सुपार्श्वनाथनो जन्मदिवस तथा श्री सुपार्श्वनाथनुं दिक्षाकल्याणक शुद १३
१४	बुध	१४	
१५	गुरु	१५	
व.१	शुक्र	१६	
२	शनी	१७	
३	रवी	१८	
४	सोम	१९	पंचक घ. ५९—२ पछी बेठां. श्री आदीनाथनुं च्यवन क.
५	मंगळ	२०	
६	बुध	२१	आर्द्रा बेठां, केरी त्याग.
७	गुरु	२२	श्री विमलनाथनुं मोक्षकल्याणक.
८	शुक्र	२३	
९	शनी	२४	पंचक घ. २२—२ सुधी छे. श्री नमीनाथनुं दिक्षाकल्या०
१०	रवी	२५	
११	सोम	२६	
१२	मंगळ	२७	
१३	बुध	२८	रोहिणी.
१४	गुरु	२९	
०))	शुक्र	३०	

अषाड.

तिथि	वार.	तारीख	पर्वो
सु.१	सनी	जु. १	जुलाइ मास बेठो सने १९१६
२	रवी	२	
३	सोम	३	
४	मंगळ	४	
५	बुध	५	
६	गुरु	६	श्री महावीर प्रभुनुं च्यवनकल्याणक.
७	शुक्र	७	अट्ठाइ बेठी.
८	शनी	८	श्री नेमनाथ प्रभुनुं मोक्षकल्याणक.
९	रवी	९	
१०	सोम	१०	
११	मंगळ	११	
१२	बुध	१२	
१३	गुरु	१३	
१४	शुक्र	१४	चौमासी चौदश, वासुपुज्य स्वामीनुं मोक्षकल्याणक.
१५	शनी	१५	
व.२	रवी	१६	
३	सोम	१७	श्री श्रेयांसनाथनुं मोक्षक० पंचक घ. १९–२४ पछी छे.
४	मंगळ	१८	
५	बुध	१९	दोढमासनुं घर.
६	गुरु	२०	
७	शुक्र	२१	श्री अनंतनाथनुं च्यवनक० पंचक घ. ४१–२२ सुधी छे.
८	शनी	२२	श्री नमीनाथनो जन्मदिवस.
९	रवी	२३	श्री कुंथुनाथनुं च्यवन कल्याणक.
१०	सोम	२४	
११	मंगळ	२५	रोहिणी.
१२	बुध	२६	
१३	गुरु	२७	
१३	शुक्र	२८	
१४	शनी	२९	
०))	रवी	३०	

श्रावण.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्वो.
सु१	सोम	३१	कच्छी महीलासमाजनी स्थापना. (कल्याणक.
२	मंगळ	अ. १	ओगष्ट मास बेठो स. १९१६ श्री सुमतिनाथनुं च्यवन
३	बुध	२	
४	गुरु	३	महीनानुं धर.
५	शुक्र	४	श्री नेमनाथ प्रभुनो जन्म दिवस.
६	शनी	५	श्री नेमनाथ प्रभुनुं दिक्षा कल्याणक.
७	रवी	६	
८	सोम	७	श्री पार्श्वनाथ प्रभुनुं मोक्ष कल्याणक.
९	मंगळ	८	वीरपसली. मुंबइ मांडवी अनंतनाथना देरांसरनी वर्ष-
११	बुध	९	(गांठ. शुद १०)
१२	गुरु	१०	
१३	शुक्र	११	
१४	शनी	१२	(घ. २९–२५ पछी बेठा.
१५	रवी	१३	श्री मुनिसुव्रतस्वामीनुं च्यवन कल्याणक, पंचक
व१	सोम	१४	
२	मंगळ	१५	
३	बुध	१६	(पंचक घ. ०–३१ सुधी छे.
४	गुरु	१७	(भोयवाडा चिंतामणी पार्श्वनाथना देरानी वर्षगांठ.
५	शुक्र	१८	पंदरनुं धर, श्री मुनि सुव्रतस्वामीनुं च्यवन क०, मुंबइ
६	शनि	१९	
७	रवि	२०	श्री शांतिनाथनुं च्यवन क० तथा चंद्रप्रभुनुं मोक्ष क०
८	सोम	२१	श्री सुपार्श्वनाथनुं च्यवन कल्याणक.
९	मंगळ	२२	रोहिणी.
१०	बुध	२३	अमदावाद खेतरपाळ पोळमां संभवनाथना देरानी वर्षगांठ
११	गुरु	२४	
१२	शुक्र	२५	अहाइधर, पर्युषण पर्व बेठां.
१३	शनि	२६	
१४	रवि	२७	पाखी पर्व.
०))	सोम	२८	कल्पधर.

भादरवो.

तिथि	वार.	तारीख.	पर्वो.
सु. १	मंगळ	२९	महावीर जन्मोत्सव.
२	बुध	३०	तेलाधर.
३	गुरु	३१	
४	शुक्र	स. १	सप्टेम्बर मास बेठो. स. १९१६ संवत्सरी वार्षिक पर्व
५	शनि	२	पर्युषणनो छेल्लो दिवस, क्षमायाचना.
६	रवि	३	
७	सोम	४	
८	मंगळ	५	दुधळीआठम.
९	बुध	६	श्रीसुविधिनाथनुं मोक्ष कल्याणक.
१०	गुरु	७	श्रीहिरसूरिनो देहोत्सर्ग १६५२
११	शुक्र	८	
१२	शनि	९	पंचक घ. ५९–२१ पछी बेठां.
१४	रवि	१०	
१५	सोम	११	
व.१	मंगळ	१२	
२	बुध	१३	
३	गुरु	१४.	पंचक घ. १९–३२ सुधी छे.
४	शुक्र	१५	
५	शनि	१६	
६	रवि	१७	
७	सोम	१८	रोहिणी.
८	मंगळ	१९	
९	बुध	२०	
१०	गुरु	२१	
१०	शुक्र	२२	वस्तुपाळ शेठनो स्वर्गवास १२९८
११	शनि	२३	
१२	रवि	२४	
१३	सोम	२५	
१४	मंगळ	२६	
०))	बुध	२७	श्री नेमनाथ प्रभुने केवळज्ञान.

आसो.

तिथि.	वार	तारीख.	पर्वो.
सु.१	गुरु	२८	
२	शुक्र	२९	
३	शनी	३०	
४	रवी	अ. १	ओकटोबर मास बेठो १९१६
५	सोम	२	
६	मंगळ	३	आयंबीलनी ओळी बेठी.
८	बुध	४	अष्टापदजीनी ओळी बेठी.
९	गुरु	५	
१०	शुक्र	६	मांगरोळ जैन सभानो वार्षिक तिथि, विजयादशमी.
११	शनी	७	पंचक घ. १९–३ पछी बेठां.
१२	रवी	८	
१३	सोम	९	
१४	मंगळ	१०	
१५	बुध	११	ओळी संपूर्ण, पंचक घ. ३८–१८ सुधी छे, श्री नमी-
व.१	गुरु	१२	[नाथ प्रभुनुं च्यवन कल्याणक.
२	शुक्र	१३	
३	शनी	१४	
४	रवी	१५	रोहिणी.
५	सोम	१६	श्री संभवनाथ प्रभुनुं केवळ कल्याणक.
६	मंगळ	१७	
७	बुध	१८	
८	गुरु	१९	
९	शुक्र	२०	
१०	शनी	२१	
११	रवी	२२	
१२	सोम	२३	श्री पद्मप्रभुनो जन्मदिवस तथा नेमनाथ प्रभुनुं च्य. क.
१३	मगळ	२४	धनतेरस, लक्ष्मीपूजन, श्री पद्मप्रभुनुं दिक्षा कल्याणक.
१४	बुध	२५	रुपचौदश.
०))	गुरु	२६	दीवाळी महावीर नीर्वाण (पावापुरीमा मोक्ष क०) गौतम स्वामीने केवळज्ञान. वीर स. २४४२ नुं वर्ष संपूर्ण.

खुश जाहेरात.

कर्ण रोग नाशक तैल।

इस दवा से कानों का बहरापन, पीव का बहना, जलन होना, सनसनाहट, खुद २ होना सब दूर होते हैं। की०।) एकदर्जन २॥) डा० अ०

खांसी का क्षार।

इस से खुश्क या तर खांसी स्वांस कफ आदि सब दूर होते हैं। १ शी०॥)

गोली दस्त बन्द करने की।

इस से सब प्रकार का अतीसार दस्तों का होना बंद होता है। की०॥) द० ५) रु०

दवा तिजारी की।

यह तिजारी की तो शर्तिया दवा है ही पर इस से चौथिया इकतरा जाड़े का ज्वर भी जाता रहता है. की० ॥) डा०।)

ससतिक्त वटिकी।

इस से फसली ज्वर आदि सब ज्वर यकृत् तिल्ली रोग समूल नष्ट होते हैं और ज्वर को ससार में इस से बढ़ कर दवा नहीं है. की० ॥) डा० ।) दर्जन ५)

गंधकवटी बालकों की॥

इस गोली को रोजीना बालकों को खिलाते रहने से बालक के पास कोई भी रोग नहीं आता है। हाजमा बढ़ाती है और भूंख खूब खुल कर लगती है तथा बालक हृष्ट पुष्ट होजाता है. और खूब दूध पोने लगता है. प्रत्येक गृहस्थ को एक शीशी अवश्य पास रखना चाहिये। फी० ॥) डा० ।)

दवा सफेद दागों की।

शरीर में जो सफेद २ चकते होते हैं, वह एक तरह का कोढ़ होता है हमारी दवा से यह समूल नष्ट होजाता है. की० फी सी १) डा० ।)

प्रदरान्तक चूर्ण।

इस दवा से स्त्रियों का श्वेत तथा लाल प्रदर फौरन दूर हो जाता है, और

शरीर हृष्टपुष्ट होकर मन में प्रसन्नता रहती है । की ३० रोज के वास्ते १) डां० ख० ।)

चूर्ण हाजमा दस्तावर ।

चार मासे शामको खालेने से सवेरे दस्त खुलकर होता है शरीर हलका हो जाता है और भूख खुलकर लगती है । की ०॥) डिब्बा डां० ।)

अमृतवल्ली कषाय ।

(अर्थात दवा खून खराब की)

इससे खून खराबी से उत्पन्न हुए शरीर में घाव लाल काले चकते सुई सी छिदना देहका रंग बिगड़ना और आतश आदि से बिगड़े हुए खून को शुद्धकर शरीर को कान्तिमान् बना देता है । कुष्ठ और खुजली को भी दूर करता है। यह अमृत के समान गुणदायक स्वदेशी सालसा है. फी डिब्बा १) डां० ।)

दवा बालकों के ज्वर खांसीकी ।

इससे बालकों के ज्वर खांसी आदि रोग फौरन दूर होते हैं । यह बालकों के लिये सैंकड़ों बार की आजमूदा रामबाण सम लाभदायक हुकमी दवा है । फी शी० ।) डां० अ०

खुजली नाशक तैल ।

इस तेलके लगाने से खाज और खुजली आदि चमड़ी के रोग फौरन दूर होते हैं । फी शीशी ।)

नई ईजाद ! नई ईजाद !!!

बाल उड़ाने का साबुन ।

इस साबुन को बालों पर लगाने से बगैर तकलीफ के दो तीन मीनट में बाल साफ उड़कर चमड़ी साफ चिकनी और कोमल होजाती है । की० फी टिकिया का बक्स ।) तीन टिकिया ॥~ छः टिकिया १।) बारह टि० २॥)

भोजन सुधार ।

यह एक अनोखी ही वस्तु है । स्वाद का स्वाद है दवा की दवा है । दाल साग आदि में डालकर खाने से बड़ी ही लज्जत आती है और भोजन स्वादिष्ट होजाता है । चूर्णकी तरह खाने से पेट की तमाम बीमारियां दूर होती हैं । यही पानीमें डालकर खाने से चटनी का काम देता है । परदेश में बड़े काम की चीज है । क्री० फी डिब्बा ।) तीन डिब्बा ॥~

ताम्बूल रंजन ।

यह पवित्र वस्तुओं के योगसे सुगंधित और गुणकारी बनाया है । पान के साथ खानेमें लज्जत आती है । और मुंहको दुर्गन्ध दांतों की कमजोरी दिल दिमाग की कमजोरी को दूर कर चित्त प्रसन्न करता है । कीमत फी शीशी ।) तीन शीशी ॥=)

चन्द्रकला ।

(गोरे और खूबसूरत होनेकी दवा)

इस के लगाने से चेहरे की खूबसूरती बढ़ती है और गुलाबी छटा दमकने लगती है । खुशबू निकलने लगती है और चेहरे को स्याही, मुहांसे, छीप, झुर्रियां, फोड़ा फुंसी, खुजली, मुंह का फटना दूर हो जाता है । की० फी सीसी ॥) तीन सी० १।)

चन्द्रामृत ।

(अनेक रोगोंकी एक दवा)

यह बादी, बदहजमी, दस्त, कै, खांसी, दमा, सिरदर्द, जुखाम, आंखका दर्द, दांत या डाढ़का दर्द, कर्णरोग, दाद, खुजली, खाज, हैजा, सूजन, गठियाबाती, लकवा, कमजोरी, अशक्ति, नामर्दी, जहरी डंक, प्लीहा, अण्डवृद्धि, प्रदररोग, सर्दी, बवासीर, मुंहके छाले, प्रमेह रक्त शुद्ध जलना ताप (बुखार) नहरुआ, हिचकी, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सब रोगों का पूरा २ इलाज है। गृहस्थों को एक शीशी अवश्य पास रखनी चाहिये । कीमत अमीर गरीब सबके लिये कम रक्खी है । खाने लगाने की तर्कीब दवा के साथ मीलती है की० फी शीशी ॥।) तीन सीसी २)

दवा सुजाक की ।

इस से सब तरह का नया या पुराना सुजाक बहुत जल्द आराम हो जाता है । की० १)

दवा आलश की ।

इससे कठीनसे कठीन आलस (गर्मी) आराम हो जाती है, कोइ हानि नहीं होती । की० १)

दवा बवासीर की ।

इससे खूनी और बादी दोनों तरह की बवासीर अच्छी हो जाती है। की० १)

दवा तिल्ली की ।

इससे कठिन से कठिन तिल्ली लरक कछुइया अच्छी हो जाती है । की० १)

कल्याण वटिका ।

इससे स्वप्नदोष और सब तरहका धातुविकार अच्छा होजाता है। की० १)

दवा कुष्ट की ।

यह खाने लगाने की दो दवाइयां हैं कुष्ठ को बहुत जल्दी आराम करती है । की० १)

दवा पीनस की ।

नाकका स्वर बिगडना खुशबू न आना आदि पीनस की बीमारी इस से अच्छी होती है । की० १)

नयनसुधा अञ्जन ।

इससे आंखका जाला धुन्ध फुली माडा आदि सब अच्छे होते हैं। की० ॥)

ग्रहणी कपाट रस ।

इससे सब तरहकी नई पुरानी संग्रहणी आराम हो जाती है । की० १)

दवा पशुलीके दर्दकी ।

इससे पशुलीका दर्द लगाते ही बहुत जल्दी आराम होजाता है । की० ।)

दवा आई आंख की ।

इससे आई हुई आंख का दर्द लाली आदि फौरन आराम होती है।की०।)

दवा पेटके दर्द की ।

इससे सब तरहका पेटका दर्द (शूल) फौरन आराम हो जाता है की ०॥)

कृमि नाशक वटी ।

इससे पेटमें जो छोटे २ कीडे पड जाते हैं वह दूर होकर कृमिरोग नाश होजाता है । की० ॥)

कोकिल कंठ वटिका ।

इससे किसी कारण से बैठ गया हो वह साफ होकर आवाज साफ हो जाती है । की० ।)

दाद का मरहम।

यों तो बाजार में दाद की दवाइयां कई तरह की हैं पर उन में किसी न किसी तरहका नुक्स जरूर पाया जाता है, परन्तु हमारी इस दवा से किसी तरह की तकलीफ नहीं होती और न बुरी बू आती है तथा दाद के दादा को तगादा कर भगाती है। की डि० ।)

पवित्र असली २० वर्षका आजमूदा सैकडों प्रशंसापत्र प्राप्त.

नमक सुलेमानी।

फायदा न करे तो दाम वापस.

ये हैजा बदहजमी पेचिश शूल वायु रोग पेटका दर्द वरवट में रामवाण सम है, गठिया वात खांसी दमा नामर्दी व स्त्रियों के मासिकधर्म की खराबी में जादू का असर देता है जिगर व पेट की सब खराबीयों को दूर करके पाचनशक्तिको बढाता है। दाम फी शीशी ।।) डा० ख० ।) तीन शी० १।≈) डा० ।≈) छः शी० २।।) डा० ।।) बारह शी० ५) डाकखर्च ।।।)

नयनामृत सुरमा।

इसके लगाने से आंखों का जाला धुन्ध फुली नेत्रों से पानीका बहना नजले का उतरना आंखों की सुर्खी परवर आदि नेत्रों के सर्व रोग दूर हो जाते हैं और चस्मे का लगाना छुट जाता है और बुढापे तक नेत्रोंकी ज्योति कम नहीं होती और रोज लगाने से आंखों में ठण्डक रहती तथा पढते पढते आंखें नहीं पकती हैं की० फी शीशी १) डा० अ० ।।

असली अर्क कपूर।

इस मशहूर दवा की अधिक प्रशंसा करना व्यर्थ है क्योंकि सर्व साधारण पर वर्षों से यह असली अर्क कपूर हैजा और संग्रहणी के लिये अत्यन्त मुफीद और परमोत्तम गुणकारी हजारों बार क्या लाखों बार प्रतीत हो चुका है मंगाइये कीमत फी शीशी ।) आना

केशविहार तैल ।

हमने यह तेल अपने आयुर्वेदीय ग्रन्थों को मथन कर अत्यन्त सुगन्धित और लाभदायक बनाया है। इसके लगाने से बालों का गिरना, शिर घूमना मस्तककी निर्बलता, हमेशा दर्द, धातु दौर्बल्य, शुक्र दोप कमजोरी, राजयक्ष्मा इनको दूर कर बालों की जडें मजबूत करता शिर में ठडक पहुंचाता आंखों की ज्योति बढाता और मानसिक रोगों को लाभ पहुंचाता है फी शी० ।।) दर्जन ५) डा० अ०

नारायण तैल।

इस तैल से गठिया पक्षाघात वात का दर्द व सर्दी से उत्पन्न हुए सब प्रकार के दर्द फौरन आराम होते हैं फी शीशी १) डा० ।)

शिर दर्द नाशक तैल ।

इस तैल को शिर में लगाने से शिर का दर्द चाहे किसी तरह का हो फौरन दूर होजाता है और आधाशीशी कनपटी का दर्द दूर होजाता है कीमत फी शीशी ।) एक दर्जन २।।)

अद्भुत हुलास।

इससे शिर दर्द जुकाम आदि बहुत जल्द आराम हो जाता है । की० ।)

दवा मुंह के छालों की ।

इससे सब तरह के छाले आराम हो जाते हैं । की० ।)

मरहम ।

इस से सब तरह के घाव (जखम) आराम हो जाते हैं । की० ।)

कोमलक ।

इस से फटे हुए हाथ पैर आराम होकर मुलायम हो जाते हैं की० ।)

गर्भदाता रसायन ।

यह गर्भधारण कराने के लिये अक्सीर दवा है । कीमत १)

सारस्वती चूर्ण ।

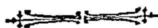
इससे मृगी आदि दूर होकर बुद्धि बढती है और स्मरणशक्ति तेज होती है । की० १)

मीलनेका पत्ता—

चंद्रसेन जैन वैद्य.

चंद्राश्रम—इटावह. *U. P.*

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડનો સંવત ૧૯૭૧ ની સાલનો સામાન્ય રીપોર્ટ—હિસાબ.

આ ફંડ શ્રીમાન્ આનંદસાગરજી પંન્યાસજીના ઉપદેશથી, શા. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરીની સમ્મતિથી અને શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીએ ધર્માર્થે કાઢેલી રકમમાંથી, તેમના ટ્રસ્ટીઓ શા નગીનભાઈ ઘેલાભાઈ, શા. જીવણચંદ સાકરચંદ, શા કેશરીચંદ રૂપચંદ, અને બાઈ વીજકોરે સન ૧૯૦૯ માં સ્થાપ્યું છે શા. ગુલાબચંદ દેવચંદ તરફથી મર્હુમના પુન્યાર્થે આવેલી રકમોથી તથા મર્હુમ બાઈ વીજકોર તે શા મૂલચંદ નગીનદાસની વિધવાની મિલ્કતથી વધીને આજે આનું ભંડોલ રૂ ૧૦૦૦૦૦) અકે એક લાખના આશરાનું થયું છે, આ સાથે જેનો સં. ૧૯૭૧ ની સાલનો ટુંકો રીપોર્ટ—હિસાબ વર્ષ ૧ નો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે જણાવતાં ખુશાલી થાય છે કે સંવત ૧૯૭૦ ની સાલ સુધી અમારા તરફથી પુસ્તકોના ૧૯ નંબર છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા, જે સં. ૧૯૭૧ ની સાલમા વધીને ૨૭ નંબરો સુધી છપાયા છે એટલે આ વર્ષમાં અમો નવા ૮ નંબરો અમારી ચાલુ સીરીઝમા વધારે છપાવી શક્યા છીયે છતાં પણ અત્રે છાપખાનાવાલાઓની જેટલી કાર્ય પદ્ધતિની ખામી છે તેટલી ખામી જો અત્રે હિંદુસ્થાનમાં ન હતે તો અમો એ કરતા પણ વધારે પુસ્તકો છપાવી બહાર પાડી શકને. છેલ્લાં વર્ષથી કેટલાક આગમના પુસ્તકો છપાવવાનું અમે ઘણું સારા ઉંચા કાગલો પર હાથ ધર્યુ છે. તેથી આશા રહે છે કે વ્યાજની ઉપજતી, તથા વેચાણની ઉપજતી રકમો હવેથી વ્યાજ ખાતે દેવી બાકી રહેશે નહીં અર્થાત વ્યાજ અને પુસ્તકોના વેચાણની પૂરેપૂરી રકમો સાલ દરમ્યાન ખરચાવા સંભવ રહે છે. અમારા ઘણાં પુસ્તકો ઓછી કિમ્મતના લીધે જલદીથી ખપી જાય છે અને તેથી પાછલથી બીજા ઘણા ઘરાકોને તે માટે નિરાશ થવું પડે છે પણ તે માટે અમો વધુ શું કરી શકીયે ? છતા પણ હવેથી અમે ૫૦૦ નકલના બદલે ૭૫૦ અને કેટલાકોની ૧૦૦૦ નકલો છપાવવાનો પ્રબંધ આદર્યો છે. અમોને મદદ કરનાર મુખ્યત્વે સાધુ મુનિરાજો અને શ્રાવકો, તથા પુસ્તક ભંડાર અને લાયબ્રેરીના કાર્યવાહકો વગેરેનો, તેમજ અમારા રીપોર્ટ છાપવા તથા ફ્રી વ્હેંચવા બદલ પેપરો અને માસિકોના અધિપતિઓ વિગેરેનો અતિ માન સહિત ઉપકાર માનીયે છીયે અને આશા રાખીયે છીયે કે ભવિષ્યમા પણ તેઓ આજ પ્રમાણે હમેશા સતત્ મદદ કર્યા કરશે.

(સં. ૧૯૭૦ નો રીપોર્ટ સં. ૧૯૭૧ ના માગશર શુદિ ૧ ને બુધવારે જૈન શાસન પત્રમાં છપાયો, તેમજ જૈનશ્વે. કૉન્ફરન્સ હેરલ્ડે જાનેવારી ૧૯૧૫ માં, તથા જૈન ધર્મ પ્રકાશે ૧૯૭૧ ના પોષમાસનાં વ્હેંચ્યો તેથી તેના અધિપતિઓનો ઉપકાર માનીયે છીએ. જૈન પત્રમાં પણ ૨૯ મી નવેમ્બર ૧૯૧૪ ના અંકમા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.)

ઉ

૧૪૦૯-૫-૧ શ્રી ફંડ ખાતે જમા. ગયા વર્ષની બાકી.

૬૬૬૬-૨-૭ શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા.

૨૮૭૬-૪-૧૦ ગયા વર્ષની બાકી.

૧૮૮૧-૪-૦ પોષ વદિ ૩ સોમવાર નોટ રૂ.૧૦૭૫૦૦) ના માસ છ ના વ્યાજના ટકા ૩ાા પ્રમાણે તા૦ ૩૦-૬-૧૪ થી તા. ૩૦-૧૨-૧૪ સુધીના.

:-૧૫-૦ પોષ વદિ ૬ ગુરૂવાર ધી ઇસ્ટર્ન બેંકના ચાલુ ખાતાના વ્યાજના માસ છના તા૦ ૩૧-૧૨-૧૪ સુધીના.

૧૮-૬-૯ જેઠ ૧૬૦)) સોમવારે ધી ઇસ્ટર્ન બેંકના ચાલુ ખાતાના વ્યાજના માસ છના તા૦ ૩૦-૬-૧૫ સુધીના.

૧૮૮૧-૪-૦ આસો સુદિ ૧૪ને ગું

૧૦૫૦૬૬-૧૪-૦ શ્રી ગવર્નમેન્ટ પ્રોમેસરી ટકા ૩ાા ના વ્યાજની લોન ખાતે ઉધાર ગયા વર્ષની બાકી.

૧૭૪૯-૧૨-૦ ધી ઇસ્ટર્ન બેંક લિમીટેડને ખાતે ઉધાર ચાલુ કરંટ ખાતામાં

૫૫-૧૨-૩ શા ગુલાબચંદ દેવચંદને ખાતે ઉધાર.

૧૬૯-૦-૬ લાયબ્રેરીયન શા માનચંદ વેલચંદને ખાતે ઉધાર પુસ્તકોના વેચાણના આવેલમાંથી બાકી.

૧૦૦-૦-૦ ધી ગુજરાતી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસને ખાતે ઉધાર ગયા વર્ષના બાકી.

૫૭-૩-૬ ધી બ્રહ્મવાદીન પ્રિ૦ પ્રેસ મદ્રાસવાળાને ખાતે ઉ.

૨૫૦-૦-૦ ધી સુરત જૈન પ્રિ૦ પ્રેસને ખાતે ઉધાર.

૧૦૦-૦-૦ ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી પ્રિ૦ પ્રેસ અમદાવાદને ખાતે ઉધાર.

૫-૧૫-૩ બુકસેલર ઓટો હેરાસો વિટઝ લીપઝીક (જર્મની-વાળાને ખાતે ઉધાર પુસ્તકો મોકલેલાં તેના ગયા વર્ષના (લડાઈને લીધે) બાકી.

૫૮-૮-૩ શ્રી અમદાવાદના ડહેલાના ઉપાશ્રયને ખાતે ઉધાર આ પ્રતો મંગાવવા માટે ડીપોઝીટ.

૫૦-૦-૦ ધી બોમ્બે વૈભવ પ્રિ૦ પ્રેસને ખાતે ઉધાર.

૩૬-૨-૦ ધી લુહાણા મિત્ર સ્ટીમ પ્રિ૦ પ્રેસ વડોદરાવાળાને ખાતે ઉધાર.

નોટ રૂ. ૧૦૭૫૦૦) ના માસ છ ના વ્યાજ ના ટકા ૩ાા પ્રમાણે તા. ૩૧-૧૨-૧૪થી તા. ૨૯-૬-૧૫ સુધીના.

૬૬૬૬-૨-૭

૬-૧૧-૦ શા. મગનલાલ વેલચંદને ખાતે જમા.

૯૮-૫-૩ ધી નીર્ણયસાગર પ્રેસને ખાતે જમાં.

૪૧-૧૦-૬ શ્રી બનારસ યશોવિજયજી જૈન ગ્રન્થમાલાને ખાતે જમા. ગયા વર્ષની બાકી.

૧૧૧૧૯૨-૨-૫

૩૦૬૧-૭-૬ શ્રી ખરચ ખાતે જમા. બા. આખા વર્ષમાં પુસ્તકોના વેચાણના, કાગળોના વેચાણના વધી પડવાથી, તથા ખોખાંઓના પેકીંગ ચાર્જના અને પરચુરણ રેલ્વે તુરના રીફંડ વગેરેના જમે થયા તે.

૧૧૪૨૫૩-૯-૧૧

૬-૧૪-૩ શ્રીઆગમોદય સમિતિને ખાતે ઉધાર.

૪-૧૩-૯ શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા ભાવનગરને ખાતે ઉધાર.

૧૩૭૬-૬-૮ શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર બા. આખા વર્ષમાં પુસ્તકોની છપાઈ, લખાઈ, કાગળો, બંધાઈ, પાટલીઓ, સ્ટેશનરી, લાયબ્રેરીના પુસ્તકો, લાયબ્રેરીયન તથા કલાર્કનો પગાર, લાયબ્રેરી માટે કબાટો, રેલ્વેતુર, પારસલ ચાર્જ, મજુરી પોસ્ટેજ, ગાડીભાડું, ટ્રામભાડુ. ચેક બૂક, બોણી, મનીઓર્ડર અને રજીષ્ટરનો પોસ્ટેજ, મુકાદમી કાગળોની જગાત, ફોટાઓની છપાઇ, પેકીંગ ચાર્જ, કતાન જાહેરખબર અને રીપોર્ટની છપાઈ વગેરે વગેરેના થયા તે ઉધાર.

૧૧૪૦૮૭-૬-૫

૧૬૬-૩-૬ શ્રી જણસ બાકી હાથમાં રોકડા તથા ગવર્નમેંટ પ્રોમીસરી લોન રૂ. એક લાખ સાડા સાત હજારની.

૧૧૪૨૫૩-૯-૧૧

શ્રી વ્યાજખાતાની તારીજ.

જ — ઉ

૬૬૬૬-૨-૭ વ્યાજ ખાતે બાકી આસો વદિ ૦)) સ્વેઉ.

૩૦૬૧-૭-૬ શ્રી ખર્ચ ખાતાની રકમ જમે.

૯૭૨૭-૧૦-૧

૧૩૭૬-૬-૮ શ્રી ખરચ ખાતાની ઉધાર રકમ વ્યાજ ખાતામાં ડુબાડવાની હોવાથી વ્યાજ ખાતે ઉધાર.

[illegible]

૩૩૫૧-૩-૫ બાકી દેવા આસો વદિ ૦))
૨૪૭.

૯૭૨૭-૧૦-૧

હિમાબ તૈયાર કરનાર.
કલાર્ક—મગનલાલ વેલચંદ.

ટ્રસ્ટીઓની સહી.

૧ નગીનભાઇ ઘેલાભાઈ જવેરી. તા ૨૩-૧૧-૧૫
૨ જીવણચંદ નાકરચંદ જવેરી.
૩ ગુલાબચંદ દેવચંદ.
૪ પુલચંદ કસ્તુરચંદ. તા. ૧૪-૧૨-૧૫
૫ કેશરીચંદ રૂપચંદ.
૬ મંછુભાઇ સાકેરચંદ.

સંવત્ ૧૯૭૨ ના કારતક વદિ ૨ ને વાર ભોમે તા. ૨૩ નવેંબર ૧૯૧૫.
ઠે૦ ૪-૬ જવેરી બજાર, મુંબાઇ.

સંવત્ ૧૯૭૧ ની સાલ સુધીમાં ૨૭ ગ્રંથો છપાયા છે અને એજ સાલમાં નીચે પ્રમાણે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, લાયબ્રેરી, ભંડારો પાઠશાળા, મંડળો અને અન્ય વ્યકિતઓને ભેટ આપવામાં આવ્યા છે.

અંક	નામ.	ભેટ સંખ્યા.	અંક	નામ.	ભેટ સંખ્યા.
૧	શ્રી વીતરાગ સ્તોત્ર.	૩	૧૯	પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર.	૬૫
૨	શ્રમણ પ્રતિક્રમણવૃત્તિ.	૩	૨૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મોતિક ૨ જું.	૧૭૧
૩	સ્યાદ્વાદભાષા.	૩	૨૧	શ્રી ઉપદેશ રત્નાકર.	૧૦૧
૪	પાક્ષિકસૂત્ર.	૫	૨૨	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મો ૩ જું.	૧૭૪
૫	અધ્યાત્મમત પરિક્ષા.	૮	૨૩	ચતુર્વિંશતિજીનાનંદ સ્તુતિ.	૯૮
૬	શ્રીષોડશક પ્રકરણ.	૩	૨૪	ષટ્ પુરૂષ ચરિત્ર.	૮૫
૭	કલ્પસૂત્ર સુબોધિકા.	૦	૨૫	સ્થુલભદ્રચરિત્ર.	૭૬
૮	વંદારૂવૃત્તિ.	૬	૨૬	ધર્મસંગ્રહ પૂર્વાર્દ્ધ.	૭૩
૯	દાનકલ્પદ્રુમ	૪	૨૭	સગ્રહણી વૃત્તિ.	૮૩
૧૦	ધી યોગબીંદુ ચોશી.	૨૩		નવાં અંકો (સં ૧૯૭૨)	કિમ્મત.
૧૧	શ્રીજલ્પકલ્પલતા.	૮	૨૮	શ્રી ઉપદેશશતક સમ્યકત્વ પરિક્ષા	૦-૨-૦
૧૨	ધી યોગદષ્ટિ સમુચ્ચય.	૯	૨૯	શ્રી લલિતવિસ્તરા પંજિકા.	૦-૮-૦
૧૩	ધી કર્મફીલોસોફી.	૧૬	૩૦	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મો. ૪થું	૦-૧૨-૦
૧૪	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મો. ૧લું.	૩૮	૩૧	શ્રી અનુયોગદ્વારસૂત્ર ૧લોભાગ	૦-૧૦-૦
૧૫	ધર્મ પરિક્ષા.	૧૨	૩૨	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મો. ૫મું.	૦-૮-૦
૧૬	શાસ્ત્રવાર્તા સમુચ્ચય.	૧૧			
૧૭	કમ્મપયડી.	૩			
૧૮	શ્રીકલ્પસૂત્ર બારસો.	૨૫			

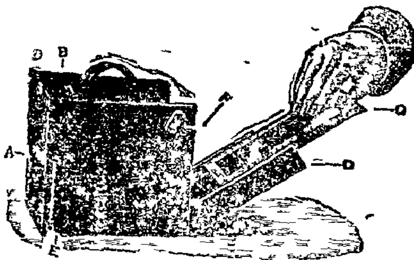
પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા,
ફંડના ટ્રસ્ટીઓ—મુંબઈ.

ધિ વિદ્યા વિજય પ્રેસમાં શા. પુરૂષોત્તમદાસ ગીગાભાઇએ છાપ્યો.

કાર્ડ સાઈઝ કીંમત માત્ર રૂ. ૪)

ફોટોગ્રાફ પાડવાના ન્યુ

છુપા કેમેરા.

ફોટોગ્રાફ પાડતા શીખવવાને હમો સંપૂર્ણ તૈયાર છીએ દરેકે દરેક મસને ફોટો પાડતાં શીખવીએ છીએ નાનામાં નાનું બચ્ચું હોય તો તેને પણ હમે શીખવી શકીએ છીએ દોડતી ગાડી ઉડતા ચાલતા પક્ષી, બેઠા ઉભા દશ વીસ માણસ વીગેરેનો સહેલાઇથી ફોટો પાડી શકાય છે કેમેરા સાથે કાચ, દવા, ગ્રાઉન્ડ ગ્લાસ, બ્રુશહોલ્ડર, લેન્સ, શીખવાની સંપૂર્ણ માહીતી સાથે કીંમત માત્ર રૂ ૬) પો જુદુ

સી. બી. મહાજન એન્ડ કંપની.

વગર ઇજાએ વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ.

બાદશાહી સાબુ—સહેલાઇથી વાળ દુર કરવા માટેજ છે
બાદશાહી સાબુ—ચામડીનો અસલી રંગ રાખે છે કાળી પડતી નથી
બાદશાહી સાબુ—હીંદુસ્થાનમાં હજારો દુકાનો ઉપર મળે છે
બાદશાહી સાબુ—વાપરનારાઓ સંતોષ પામ્યા છે
બાદશાહી સાબુ—ચામડીના તમામ દર્દો નાબુદ કરે છે
બાદશાહી સાબુ—હર હંમેશ વાપરવાથી નુકશાન થતું જ નથી
બાદશાહી સાબુ—કેસ બાગોના વાળ સારી રીતે કાઢે છે
બાદશાહી સાબુ—[illegible] ના બાક્સ [illegible] ૧ ૧) [illegible]
હીંદુસ્થાનમાં જગે જગે વેચવા માટે એજન્ટો જોઈએ છીએ

જનરલ એજન્ટ
સી. બી. મહાજન એન્ડ કંપની

૩૬૫૧-૩-૫ બાકી દેવા આસો વદિ ૦))
૨૧૭૩.

૬૭૨૭-૧૦-૧

હિસાબ તૈયાર કરનાર.
કલાર્ક—મગનલાલ વેલચંદ.

ટ્રસ્ટીઓની સહી.

૧ નગીનભાઇ ઘેલાભાઈ જવેરી. તા ૨૩-૧૧-૧૫
૨ જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી.
૩ ગુલાબચંદ દેવચંદ.
૪ ફુલચંદ કસ્તુરચંદ. તા. ૧૪-૧૨-૧૫
૫ કેશરીચંદ રૂપચંદ.
૬ મંછુભાઇ સાકેરચંદ.

સંવત્ ૧૯૭૨ ના કારતક વદિ ૨ ને વાર ભોમે તા. ૨૩ નવેંબર ૧૯૧૫.
ઠેο ૪૨૬ જવેરી બજાર, મુંબાઇ.

સંવત્ ૧૯૭૧ ની સાલ સુધીમાં ૨૭ ગ્રંથો છપાયા છે અને એજ સાલમાં નીચે પ્રમાણે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, લાયબ્રેરી, ભંડારો પાઠશાળા, મંડળો અને અન્ય વ્યક્તિઓને ભેટ આપવામાં આવ્યા છે.

અંક. નામ.	ભેટ સંખ્યા.	અંક. નામ.	ભેટ સંખ્યા.
૧ શ્રી વીતરાગ સ્તોત્ર.	૩	૧૯ પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર.	૬૫
૨ શ્રમણ પ્રતિક્રમણવૃત્તિ	૩	૨૦ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૨ જું.	૧૭૧
૩ સ્યાદ્વાદભાષા.	૩	૨૧ શ્રી ઉપદેશ રત્નાકર.	૧૦૧
૪ પાક્ષિકસૂત્ર.	૫	૨૨ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ ૩ જું.	૧૭૪
૫ અધ્યાત્મમત પરિક્ષા.	૮	૨૩ ચતુર્વિંશતિજીનાનંદ સ્તુતિ.	૯૮
૬ શ્રીષોડશક પ્રકરણ.	૩	૨૪ ષટ્ પુરૂષ ચરિત્ર.	૮૫
૭ કલ્પસૂત્ર સુબોધિકા.	૦	૨૫ સ્થુલભદ્રચરિત્ર.	૭૬
૮ વંદારૂવૃત્તિ.	૬	૨૬ ધર્મસંગ્રહ પૂર્વાર્દ્ધ.	૭૩
૯ જ્ઞાનકલ્પદ્રુમ.	૪	૨૭ સંગ્રહણી વૃત્તિ.	૮૩
૧૦ ધી યોગફીલોસોફી.	૨૩		
૧૧ શ્રીજલ્પકલ્પલતા.	૮		
૧૨ શ્રી યોગદૃષ્ટિ સમુચ્ચય.	૯		
૧૩ ધી કર્મફીલોસોફી.	૧૬		
૧૪ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૧લું.	૩૮		
૧૫ ધર્મ પરિક્ષા.	૧૨		
૧૬ શ અવાર્તા સમુચ્ચય.	૧૧		
૧૭ કમ્મપયડી.	૩		
૧૮ શ્રીકલ્પસૂત્ર બારસો.	૨૫		

નવાં અંકો (સં ૧૯૭૨)	કિમ્મત.
૨૮ શ્રી ઉપદેશશતક સમ્યકત્વ પરિક્ષા	૦-૨-૦
૨૯ શ્રી લલિતવિસ્તરા પંજિકા.	૦-૮-૦
૩૦ આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૪થું	૦-૧૨-૦
૩૧ શ્રી અનુયોગદ્વારસૂત્ર ૧લોભાગ	૦-૧૦-૦
૩૨ આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૫મું.	૦-૮-૦

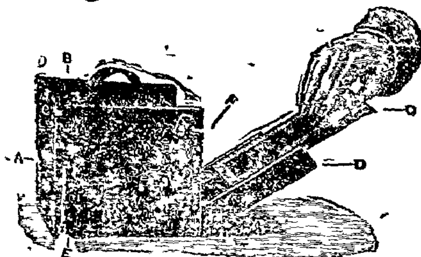
પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા,
ફંડના ટ્રસ્ટીઓ—મુંબઈ.

ધિ વિદ્યા વિજય પ્રેસમાં શા. પુરૂષોતમદાસ ગીગાભાઇએ છાપ્યો

કાર્ડ સાઈઝ કીંમત માત્ર રૂ. ૪)

ફોટોગ્રાફ પાડવાના ન્યુ

છુપા કેમેરા.

ફોટોગ્રાફ પાડતાં શીખવવાને હમો સંપૂર્ણ તૈયાર છીએ દરેકે દરેક મસને ફોટો પાડતાં શીખવીએ છીએ નાનામાં નાનું ખર્ચ્યું હોય તો તેને પણ હમે શીખવી શકીએ છીએ. દોડતી ગાડી ઉડતાં ચાલતાં પક્ષી, ઉભા દશ વીસ માણસ વીગેરેના સહેલાઈથી ફોટો પાડી શકાય છે. કેમેરા સાથે કાચ, દવા, ગ્રાઉન્ડ ગ્લાસ, વ્યુફાઇન્ડર, લેન્સ, શીખવાની સંપૂર્ણ માહીતી સાથે કીંમત માત્ર રૂ. ૬) પો. જુદુ

સી. સી. મહાજન એન્ડ કંપની.

વગર ઈજાએ વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ.

બાદશાહી સાબુ—સફાઈથી વાળ દૂર કરવા માટેજ છે

બાદશાહી સાબુ—ચામડીનો અસલી રંગ રાખે છે. કાળી પડતી નથી

બાદશાહી સાબુ—હીંદુસ્થાનમાં હજારો દુકાનો ઉપર મળે છે

બાદશાહી સાબુ—વાપરનારાઓ સંતોષ પામ્યા છે

બાદશાહી સાબુ—ચામડીના તમામ દર્દો નાબુદ કરે છે

બાદશાહી સાબુ—દર વખતે વાપરવાથી નુકશાન થતું જ નથી

બાદશાહી સાબુ—કુલ ભાગોના વાળ સારી રીતે કાઢે છે.

બાદશાહી સાબુ—ત્રણ સાબુના બોક્સ એકનો રૂ. ૧) પો. ચાર આના

હીંદુસ્થાનમાં જગે જગે વેચવા માટે એજન્ટો જોઈએ છીએ

સોલ એજન્ટ

સી. સી. મહાજન એન્ડ કંપની

શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ મુંબઈ.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સરસ

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઇઝ્ડ

સાર્સાપરિલા

જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દુર કીધી છે.

આ સાર્સાપરિલા બગડેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક

ફતેહમંદ અકસીર ઇલાજ છે.

અને આજ ૬૦ વરસથી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને જુદા જુદા પ્રદર્શને

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાર્સાપરિલા ભાગ્યશાળી નિવડયું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે બગડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થ છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઇએ, તેને માટે આ સાર્સાપરિલ વિના બીજી એક પણ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંશ ચાંદી ગરમી અને તેના વડે થતા રોગો—તેમજ ચકવા, સંધીવા, ધામડી પરનાં કાળા પડવા, અંગનુ સુજી આવવું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર દેવી ભરખા ફૂટી નીકળવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકસીર થઇ ચુકી છે.

શીશી ૧ નો રૂ ૧।, ચાર શીશી પીવાથી સારો ગુણ આવે છે પોસ્ટ ખર્ચ જુદું.

ચાર એકદમ મંગાવનારને રૂ. ૪॥. પોસ્ટેજ મ.થે.

ડો. ગણપતરામ કેશવ—ઠાકુરદ્વાર—મુંબઈ.

અમદાવાદના એજન્ટ—ડા. [illegible] મોતીલાલ ? ની પોળ-અમદાવાદ

वार्षिक मूल्य (पोस्टेज सह) रु. १–८–०. Reg. No. B. 525.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॅल्ड.

પુસ્તક ૧૨. અંક ૨. માઘ માસ. ફેબ્રુ૦ ૧૯૧૬.

અમો તો તું અને નહિ તો નહિ તું જાણજે નિશ્ચે,
નહિ જો બીજ ક્યાંથી વૃક્ષ ફળ કોના ઉપર ફળશે.
અમારી હસ્તીમાં હસ્તિ રહી તારી અજબ રીતે,
અમો પર ઘાવ કરતાં ઘાવ આવી તમ ઉપર પડશે.

સ્ત્રી વાંચન અંક.

સ્ત્રીવાંચન વિભાગ.

સંપાદિકા—નિર્મલા બહેન.

ઑનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ,
બી. એ. એલ્. એલ્. બી.
વકીલ હાઇકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઇ.

Printed by-Dahyabhai Shakrabhai Gandhi at his "Satya Prakash" Printing Press, Ahmedabad. and Published by-Lalchand Laxmichand Shah for Jaina Swetambar Conference at its office at Pydhuni, Bombay, No. 3.

अभिधानराजेन्द्र.

(प्राकृत (मागधी) भाषा का बृहत्कोश)

प्रथम द्वितीय, और तृतीय भाग छपकर तैयार है !

दीर्घदर्शी विद्वान लोग सर्वदर्शस्थ सदसन्मन्तव्य विषयके अन्वेषणमें दत्त: होते हैं इस लिये हो क्या ? उसी जिज्ञासारूप चिंता विरसनदी को सनदी बनाने के लिये और आर्यावर्तमें अज्ञात-अदृष्ट-अश्रुत-अर्द्ध भाषाका संस्कृतभाषाके समान प्रचार करने के लिये, तथा प्राकृत-भाषामय रिचित जैनधर्मके गूढ तत्त्वों को सरल रीतिसे प्रचार कर सर्व साधारणोंको पहुचानेके लिये परम कारुणिक कलिकालसर्वज्ञकल्प, श्री सौधर्मबृह... भट्टारक श्री श्री १००८ 'श्रीमद विजयराजेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजने अपने महीरुहके अमर फलकी तरह अंदाजन चार लक्ष श्लोक प्रमाणका प्राकृत प्रवर्त्तक अपर्वजन्मा अकारादि वर्णानुक्रमसे उक्त कोश निर्माण किया है ॥

इस महाकोष सार्वज्ञीय पश्चाङ्गीक तथा प्रामाणिक पूर्वाचार्योंके नि... र्णादि ग्रन्थोंके सानुवाद प्राकृत मूल शब्द, तदनन्तर उनके लिङ्ग, धातु... समास, व्युत्पत्ति, अर्थ, आदि दिखाकर तत्तच्छब्द संबन्धि विशेष व्या... पाठ जिन २ सूत्रो, प्रकीर्णो, और ऐतिहासिक ग्रन्थों में है, वे ग्रन्थ अं... उद्देश वर्ग आदिकों के साथ रक्खे गये हैं, जिन को देखकर वाचकव... विषयको अनेक शास्त्रों से सप्रमाण सिद्ध करने को अनिवार्य शक्तिमान इस चमत्कृतिकारक अपूर्वादर्शशास्त्र संगृहीत उपमातीत शब्द संदर्भ कोषका वि... जितना लिखा जाय उतना ही कम है, इसका पूर्ण संक्षिप्त तत्त्व, भली भांतिसे ... गई सविस्तृत भूमिका के बांचनेसे ही ज्ञात होगा। कोश निर्माता महानुभावका ... परिचय भी बहुत सुन्दरतासे दिखलाया गया है। यह कोष चार भागोंमें पूर्ण है।

इस लिये जिन विद्वानों, श्रीमानों, या राजा महाराजाओं को इस ग्रन्... मधुररस को लेने की इच्छा हो, अथवा गम्भीर जैनधर्म के तत्त्वोंको जान... इच्छा हो, तो शीघ्र ही इसके प्रत्येक भाग को मंगाकर अवलोकन करे। प्रत्येक भाग का केवल २५) रुपया रक्खा गया है जो कि-पुस्तक के ... बहुत ही कम है। मिलनेका पत्ता—

मु० रतलाम (मालवा) **अभिधानराजेन्द्र-कार्यालय.**

રાજકુમારી પ્રત્યે સખીઓ !

[ભૈરવી—જોબનવાલીઝી . ... ..]

સર્વ સખીઓ—

પૂછી જો સખી ! તું હૃદયને, મહિ વિરાજે વ્હાલા મોહન.

એક સખી—

હૃદયભાવ છૂપે ન છૂપાવ્યા, પ્રિતમ પર વારે તન મન ધન—મહિં.

બીજી સખી—

મોહન વિણ વ્યાકુળ થઇ જાતી, ઘડી ઘડી ઇચ્છે પ્રિય દર્શન—મહિં

સખી—

દર્શન કરીને નહિં ધરાતા, મન નાચે થન ગન થન ગન—મહિં.

મારી—(એકસખીને) તું ગુમાની,
(બીજીસખીને) તું દીવાની,
(સર્વસખીને) બોલો શાને એવા વચન—
પીત રોગી સૌ પીળું દેખે, દેખાડ કયાં છે ? મારા મોહન—

સખીઓ—મહિ વિરાજે તારા મોહન.
પૂછી જો સખી ! તુ હૃદયને, મહિ વિરાજે વ્હાલા મોહન.

૧૫–૯–૧૫

—વીરભક્તિ.

દેવ અને ગુરૂનો સ્તુતિ.

ચોપાઇ—કરૂં સ્તુતિ પ્રથમ હું જિનેશ, થવા ધર્માચરણી વિશેષ;
કરજો દીનદયાળુ સહાય, મુજ કાર્ય સફળ તો થાય.
દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર જેહ, મનમા ધારે આણી નેહ,
વિમલ ભાવે પાળે જેહ, સહુમા દીપે સરસ તેહ.
મુનિવર એવા વંદું પાય, ભવ ભવ સંકટ જેથી જાય,
મરણ જનમના ફેરા ટાળ, નિત્યે માગું એવુ કૃપાળ !
મહેર આવે જો લવલેશ, મને ઉગારો કરૂણેશ !
કર જોડી કરૂં અરદાસ, નવ કરજો બાળા ઉદાસ.

—સંપાદિકા.

બાંધવ પ્રત્યે.

દોહરો—વહાલો ભ્રાતા તું ખરો, માનું મહીં સુભિયોગ,
કારણ નહિ જાણી શકું, જાણું પ્રિય પરમોદ.
મુજ જેવો તુજ સ્નેહ છે, દિન દિન વધતો જાય,
હરખું તો કંઇ ન્યૂનતા, લાગે મનની માંય.
મન શંકિત થતું માહરૂં, નેહ નથી તુજ તેમ,
તેનું કારણ સમજતી, મનાય બીજું કેમ ?
તારાં વેણો નિકળતાં, મધુરાં સુધા સમાન,
સાંભળતાં તૃપ્તિ નહિ, થઇ રહું ગુલતાન.
ક્ષિમણીથી તું આવશે, કેમ ક્ષેમ વતન,
મળીશું આપણ પ્રેમથી, તે દિન હરશે મન્ન,
મિષ્ટ વચન સુણી તારડાં, હૃદય થશે રળિયાત,
એમ અહોનિશ ધારતી, ખરેખરી મુજ વાત !
આગળથી નવ જાણીશું, અજ્ઞાત છે તુજ ચિત્ત,
ભાવીની ગતિ સમજવા, બુદ્ધિ છે ના મિત્ર !
ચોપાઇ—ચિત્ત માહરૂં વસીયું તુજ-ચિત્ત, સુણાવી બોલી બતાવ્યો પ્રીત,
ચિત્ત જો માન્યું અજ્ઞાત હૃદયથી, હું તે સહેવા તૈયાર સુણોથી.
દોહરા—શુદ્ધ ભાવથી બોલતો, થાય અહિત જો કાલ,
તો નવ દુઃખનું દીલ થવા, થાય હાલ ને હાલ.
ઉતરતા બાઇ તારડી, મધુરી વદના વાણ,
થશું કઠણ કથમ આવડું, તારૂં હૃદય સુજાણ !
ચોપાઇ—સુણી કરવા બહેનને પ્યાર, વહાલા બંધુ જો આભાર,
સુખ નવ બીજું મારૂં હોય, મીઠી બોલ્હાથી મુજ નિરોધ ?
સુખ વિકાસમાં મારૂં એહ, નિરખે નિર્મળ નીર્યો નેહ,
બંધુ ! તુજથી અધિકો ન કેહ, તુજપર છે મુજ અલૌકિક સ્નેહ.
દોહરા—નિર્મળ પ્રેમ સહોદર જો, ભગિની હૃદયે ભાન !
તો શરૂ થાએ લાભ વડે, મારી જગતનો તાન.
સંબંધ ભિન્ન પ્રકારનો, દિસે દૃષ્ટિમાં છેક,
શુભ અણ બંધનથી થયો, બહેન બંધુનો એક.
હતો નાનપણથી વધ્યો, અધિકો અધિકો સ્નેહ,
તરૂનાં ઉંડાં મૂળિયાં, સ્નેહ ન છૂટે એહ.

—સંપાદિકા

હાલના સ્ત્રીશિક્ષણની દિશા.

ખામી—હમણાંની સ્ત્રી શિક્ષણ પદ્ધતિમાં બે **ખામી** મુખ્ય છે.

(૧) ધાર્મિક શિક્ષણની પ્રાયઃ યોજના નથી.

(૨) છોકરીઓને સ્વભાષાનું જ્ઞાન સારી રીતે મળતું નથી, જેથી આપણી પૂર્વની સંસ્કૃતિનો પરિચય જેવો જોઇએ તેવો થતો નથી

આનાં કારણો:—(૧) સરકારની ધાર્મિક બાબતોમાં તટસ્થ વૃત્તિ. (૨) યોગ્ય શિક્ષક તેમજ પુસ્તકના અભાવે અને કંઇક આપણી અનાસ્થાને લીધે અંગ્રેજી સિવાયના બીજા બધા વિષયો દેશી ભાષા દ્વારા શિખવવાની પદ્ધતિ હજુ સુધી અહીં રૂઢ થઇ નથી. તમામ વિષયો અંગ્રેજી દ્વારા શીખવાતા હોવાથી સ્વભાષાના ભોગે કેવળ ઇંગ્રેજી ભાષા ઉપર જ લક્ષ આપવામાં આવે છે.

ઉપાય:—ખાનગી સંસ્થાઓમાં ધાર્મિક શિક્ષણ તેમજ દેશી ભાષા દ્વારા શિક્ષણ આપવાનો પ્રબંધ કરવો. શાસ્ત્રીય વિષયો દેશી ભાષામાં ન જ શિખવી શકાય એ કહેવું ભૂલ ભરેલું છે. દેશી ભાષાને માટે આપણામાં જોઇતા પ્રમાણમાં માન કે અભિમાન નથી તેથી જ એવું કહી શકાય. ખરી રીતે શાસ્ત્રીય પરિભાષા દેશી ભાષામાં ઉત્પન્ન કરી શકાય છે અને તેથી ગમે તેવા શાસ્ત્રીય વિષયનો બોધ આપી શકાય તેમ છે—જાપાને તેજ પદ્ધતિ અનુસરી કાર્ય ફતેહમંદીથી ચલાવ્યું છે.

ધર્મનું શિક્ષણ અને દેશી ભાષામાં શિક્ષણ આપવાની જરૂર:—(૧) ધર્મ એ શિક્ષણનો આત્મા-અંતરાત્મા છે, હિંદુસ્તાનને તો એ તત્ત્વ વિશેષ લાગુ પડે છે, કારણ દેશના વિશેષ ગુણ જોવા જતાં હિન્દ દેશનો વિશેષ ગુણ ધર્મબુદ્ધિ જ છે. હિંદુઓને ધર્મબુદ્ધિ એ ઇશ્વરી બક્ષિસ છે, પરંતુ આ મહત્વના અંગની ખામી હાલના શિક્ષણની પદ્ધતિમાં હોવાને લીધે જ શિક્ષણનું અપેક્ષિત (ઇચ્છેલું) પરિણામ સાધ્ય થતું નથી. આપણી પૂર્વની ધાર્મિક કલ્પનાઓનો લોપ થાય છે ધર્મશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા નૈમિત્તિક કાર્યો હમણાં કર્તવ્ય કિંવા પાપ પુણ્યની દૃષ્ટિથી થતાં નથી પણ કેવળ લોકોપચારની દૃષ્ટિથી જ થાય છે. (૨) સ્વભાષાના થોડા અભ્યાસની સાથે અંગ્રેજી શિક્ષણની અનુકૂળતા આપતી માધ્યમિક શિક્ષણ ક્રમની યોજના પણ આપણી પરંપરાગત ધાર્મિક કલ્પનાને અધિકાધિક શિથિલ અને ડગમગતી કરવાને વિશેષાંશે કારણભૂત બને છે, કારણ કે ભાષા એટલે સમાજના આચાર વિચારનું આદર્શ જ! આપણી સંસ્કૃતિના જે કાંઇ આનુવંશિક સંસ્કારો બાલિકામાં હોય છે તે સંસ્કારો સ્વધર્મ-સ્વભાષાના વિશેષ જ્ઞાનના અભાવે બદ્ધમૂલ થએલા હોતા નથી. હિન્દુ સમાજના આચાર વિચારનો પરિચય થયા અગાઉ સ્વભાષાના અહેજ અભ્યાસ પછી તરતજ અંગ્રેજી શિક્ષણ શરૂ કરવાની યોજનાથી પાશ્ચાત્ય આચાર વિચારનો બોજો વિદ્યાર્થીઓના હૃદય ઉપર પડવા લાગે છે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિના સંસ્કારજ હમેશાં પડતા નવિન સંસ્કારો જૂના આનુવંશિક સંસ્કારોનો જડમૂળથી નાશ કરે છે. આનો અર્થ એ છે કે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ તરફ, પશ્ચિમના રીત રિવાજો તરફ અને પશ્ચિમના આચાર વિચાર તરફ સ્વાભાવિક રીતે જ બાળકોના મનનું વલણ દોરવાય છે.

ટુંકામાં (૧) સ્વભાષાનું અપૂર્ણ જ્ઞાન, (૨) અંગ્રેજી ભાષા દ્વારા હમેશાં મન ઉપર પડતા જતા નવિન સંસ્કાર, અને (૩) ધર્મશિક્ષણનો અભાવ—એટલીજ બાબતો આપણી બાળકીઓને પશ્ચિમના વિલાયતી રીત રિવાજ તરફ દોળી પાડવાને પૂરતી છે; સિવાય કે તેમના તરફ શિક્ષિત મનાતા પુરૂષ વર્ગનું સંપૂર્ણ અનુમોદન અને પોતાના કરતાં શ્રેષ્ટ માની લીધેલા પાશ્ચાત્યોની આંખો વીંચીને પણ અનુકરણ કરવાની તેઓની હોંશ, વગેરે વગેરે અનુકૂળ સંજોગો મળવાથી આપણી બાળકીઓ પોતાનું સ્વત્વ ગુમાવી બેસે તો તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

હાલના સ્ત્રી શિક્ષણની ખરાબ અસરઃ—(૧) પહેરવેશ–છોકરીઓના પહેરવેશની નવી નવી તરેહ, બોલવા ચાલવાની છટા અને નવિન વિચારોના પ્રવાહના વલણનું સુક્ષ્મ રીતે અવલોકન કરનારને અમારા વિવેચનની યથાર્થતા જણાઇ આવ્યા સિવાય રહેશે નહિ એમ અમારી ખાત્રી છે. શાળામાં–વિશેષ કરીને અંગ્રેજી શાળામાં અભ્યાસ કરવા જતી છોકરીને પોલકું તો જોઇએ જ. છત્રીની પણ આવશ્યક્તા ખરીજ ! બુટ સ્ટોકીંગ વિના તો ચાલેજ નહિ ! સેંથાની ફેશન કંઇ જુદીજ ! સારાંશ પહેરવેશની બાબતમાં આપણી બાળાઓનું જુદાજ પ્રકારનું વલણ દેખાઇ આવે છે. સાડીઓને બદલે આછાં–બહુજ આછાં–છાયલ કિંવા ગવન તરફની ઇચ્છાએ વિશેષ સ્થાન લીધું છે. કેટલાક ગૃહસ્થો વિશેષ પ્રસંગે પોતાની સ્ત્રી પુત્રી કે ભગિનીઓને **પાશ્ચાત્ય જભ્ભાથી વિભૂષિત કરી** મેમ સાહેબના સ્વરૂપમાં નિહાળવાની ઇચ્છાની પરિતૃપ્તિ કરી **આનંદ ભોગવી જીવનસાફલ્યની ધન્યઘડીનો લ્હાવો લેવાનું ભૂલતા નથી.** સુદૈવે આ જભ્ભા પહેરવાની સાર્વત્રિક પ્રવૃત્તિ થએલી હમણાં દેખાતી નથી. માત્ર એટલુંજ બાકી છે. અંગ્રેજી શાળાઓમાં જતી છોકરીઓ અને અધ્યાપિકાઓના નવી નવી તરેહના પોષાકો શું સૂચવે છે ? વિચારવાન લોકો મનુષ્યના પોષાક ઉપરથીજ તેની અંતરવૃત્તિની કલ્પના કરી લે છે. પોષાકની આધુનિક છટા છોકરીઓમાં સાદાઇ અને નમ્રતા આવવાનું બતાવી આપે છે કે **ટાપટીપ ભરી નફ્ફટાઇનું** ખુલ્લી રીતે દિગ્દર્શન કરાવે છે ? વળી એ છોકરીઓનું બોલવું ચાલવું **આર્ય મર્યાદાની વૃદ્ધિ થવાનું બતાવે છે કે કેવળ શિક્ષિત ઉદ્ધતાઇ અંગીકૃત કર્યાનું ભાન કરાવે છે? ચોપાટીપર ફરવા જતાં પ્રેક્ષકો નિષ્પક્ષપાત બુદ્ધિથી શું કહેશે?**

(૨) વિચારઃ—છોકરીઓના વિચારમાં પણ આટલો ફેરફાર થએલો જણાઇ આવે છે. પચીસ વર્ષ અવિવાહિત રહ્યા પછીજ લગ્ન કરવાં શ્રેયસ્કર છે એમ કેટલાકોની માન્યતા છે; સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકોનું સંરક્ષણ કરવાની લડત ચલાવનારી સભાઓ સ્થાપન કરી તે દ્વારા સ્ત્રીઓના હકોની સંભાળ લેવાવી જોઇએ, એવા મતની પણ કેટલીકો જણાઇ આવે છે; ત્યારે કેટલીકોને ચીના બજાર–સ્ત્રી પ્રદર્શનની આવશ્યક્તા લાગે છે; કેટલીકો એવા સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરવાને ઉત્સુક જણાય છે કે પુનર્લગ્ન કર્યા સિવાય વિધવાઓથી સદાચારયુક્ત રહેવું શક્યજ નથી. વળી હમણાની સમાજ વ્યવસ્થામાં લગ્ન કરવાનાં સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકની પાયમાલીજ થાય છે એવું પ્રતિપાદન કરતી એકાદ છોકરીને જોવાની ઇચ્છા સમાજની કોઇ એક વ્યક્તિને થઇ આવે : તો તેમાં તે ખચીતજ નિરાશ ન બને એમ અમો ખાત્રીપૂર્વક કહેવાનું સાહસ ઉઠાવીએ છીએ. એકંદર આવી

આવી રીતના અનેક વિચિત્ર વિચારો આધુનિક શિક્ષણ પામેલી છોકરીઓના મગજમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા છે જે ઘણાજ અનિષ્ટ છે.

લગ્ન કરવામાંજ કાંઇ છોકરીઓનો મોક્ષ નથી. જેમ થોડાક પુરૂષો અવિવાહિત રહેવાથી સમાજનું કાંઇ અનિષ્ટ થતું નથી તેમ કેટલીએક સ્ત્રીઓના કૌમાર્યથી સમાજનું શું બગડી જવાનું છે? હમણાની સમાજવ્યવસ્થામાં સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકોની અવગણના કરવામાં આવે છે, એવા પ્રકારના વિચારો પ્રદર્શિત કરી સ્ત્રીઓની પરવશતાની દયા ખાનારા પુરૂષો, સ્ત્રીઓના સમાન હકની બાબતમાં વખતે અને કવખતે, જ્યારે પોતાની ઇચ્છા આવે ત્યારે નકામી અર્થ વગરની ચર્ચા કરતા રહે છે. એનું પરિણામ એવું આવે છે કે શિક્ષણ પામેલી છોકરીઓના મગજમાં કંઇ અનિષ્ટ વિચારના ભૂતનો સંચાર થવા પામે છે. અમારા એક સ્નેહીની અઢાર વર્ષની વયની કુમારીકાએ "મારે તો બીલકુલ પરણવુંજ નથી," એમ પોતાના બાપને ખુલ્લા શબ્દોમાં કહ્યું હતું. આ પ્રૌઢ કુમારીકાના બાપની સુધારા તરફ સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ છે, પણ આવી બળતીજ સુધારણા તેઓને ઇષ્ટ નથી. કારણ ગમે તે કારણથી કાં ન હો, પરંતુ પુખ્ત ઉંમરની છોકરીઓ અવિવાહિત રહેવાથી નીતિ દૃષ્ટિએ તેનું શું પરિણામ આવે એનાથી તેઓ વાકેફ છે

લગ્નના વયની મર્યાદા વધારતાં વધારતાં આ એક નવોજ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત ન થયો કે? શિક્ષણ પામેલી બધીજ છોકરીઓ પોતાના **બાપને અમર્યાદિત ઉત્તર આપે છે,** કિંવા **પુનર્વિવાહ કીધા સિવાય નીતિ સંભાળી શકાય નહિ એમ તમામ સુશિક્ષિત વિધવાઓનું માનવું છે એમ અમારૂં કથન નથી.** એવી માન્યતાવાળી છોકરીઓ કે સ્ત્રીઓ સમાજમાં બે ચારજ હશે. પરન્તુ એટલા ઉપરથી પવન કઇ દિશાનો ફુંકાય છે એનો શાંતપણે વિચાર કરી સાવધ થવું જરૂરનું નથી કે?

હાલના સ્ત્રી શિક્ષણના હિમાયતીને ઉત્તર—કોઇ સમજુ પુરૂષ આધુનિક સ્ત્રીશિક્ષણની બાબતમાં આક્ષેપ કરે તો 'ગાર્ગી, આત્રેયી અને મૈત્રેયી ભણેલી નહોતી કે? હતીજ. તો પછી સ્ત્રીશિક્ષણને માટે હમણાંજ કાં આક્ષેપો લઇ કોલાહલ મચાવી, મુકોછો?' એવું કહેવાને આધુનિક સ્ત્રીશિક્ષણના હિમાયતીઓ બહાર આવેછે. એમનું કહેવું સરલ છે. તેમ તેનો ઉત્તર આપવો પણ તેટલોજ સરલ છે. **ગાર્ગી, આત્રેયી અને મૈત્રેયી શિક્ષણ પામેલી યુવતીઓ હતી. અને તેઓને મળેલું શિક્ષણ પણ તેટલુંજ નિર્દોષ હતું.** તે સંબંધે તકરાર કે વાદ છેજ નહિ. હમણાંના સ્ત્રીશિક્ષણની બાબતમાં કોલાહલ મચે છે. આ કોલાહલ શાંત કરવાને માટે આધુનિક સ્ત્રીશિક્ષણ પદ્ધતિમાં જણાઇ આવતા વ્યંગો દૂર કરવા સારૂ સ્ત્રીશિક્ષણના હિમાયતીઓએ તેનો પુખ્ત રીતે બારીકાઇથી વિચાર કરવો પડે છે; ગાર્ગી ભણી હતી માટે દુર્ગાએ ભણવું જોઇએ. બાબુ અભ્યાસ કરે છે તો બેબીએ શા સારૂ તેમ ન કરવું? આ વિચારશ્રેણી નિર્દોષ નથી. ગાર્ગીને શા માટે અને શું શિખવવામાં આવ્યું હતું તેનો વિચાર નહિ થવો જોઇએ કે? અમારા મત પ્રમાણે તો એજ તપાસવું મહત્વનું છે. કારણ કે તે સમયની શિક્ષણ પદ્ધતિથી હમણાંના જેવા વિચિત્ર વિચારો સ્ત્રીઓના મગજમાં પેદા હોય એવું અમારા વાંચવામાં કે સાંભળવામાં નથી. પરંતુ આ મહત્વની બાબત તરફ સ્ત્રીશિક્ષણના પુરસ્કર્તાઓનું લક્ષ ખેંચાતું નથી એજ દુર્દૈવ છે.

પદ્ધતિ સુધારો:--સ્ત્રીશિક્ષણ આ બહુજ મહત્વનો વિષય છે. સ્ત્રીશિક્ષણની જરૂરજ નથી એમ તો કોઇ કહેતુંજ નથી. શિક્ષણ એજ સમાજોન્નતિનું મૂળ છે, પણ શિક્ષણનો મૂળ હેતુ કે જે સમાજનું શીલ બાંધવાનો છે તે હેતુ અપેક્ષાઅનુસાર સિદ્ધ થએલો ન દેખાતો હોવાથી સ્ત્રીશિક્ષણના કટ્ટા અભિમાનીઓ પણ હવે સાશંક થવા લાગ્યા છે. ઘણાઓને પોતાની છોકરી ભણી ગણી હોંશીયાર બને એવી ઉત્કટ ઇચ્છા હોય છે, છતાં શિક્ષણ પદ્ધતિમાં ઉપર જણાવેલા દોષો અને વિશેષતઃ સુશિક્ષિત વર્ગના અવળા યત્નથી છોકરી કદાચિત હિન્દુ સમાજના વિશેષત્વને ગુમાવી બેસે એવા ભયથી છોકરીઓને શિક્ષણ આપવાનો વિચારજ માંડી વાળે છે.

પાશ્ચાત્ય સંસ્થા, રીતરિવાજ કિંવા આચારવિચાર વગેરેનું અનુકરણ નજ કરવું એવો અમારો આગ્રહ નથી. અનુકરણ કરવું; પણ તે **આંધળું કે વિચારશૂન્ય** હોવું ન જોઇએ. આપણી પુર્વપરંપરા, આપણા આચારવિચાર, આપણી મનોવૃત્તિ કાયમ રાખીનેજ પાશ્ચાત્ય સંસ્થાઓ કે રીતરિવાજનું અનુકરણ કરવું જોઇએ. પ્રત્યેક નવી સંસ્થા કિંવા સુધારણા રૂઢ કરતાં પહેલાં આપણું પોતાનું સ્વત્વ નષ્ટ ન થાય એ બાબત ખાસ કરીને લક્ષમાં રાખવી આવશ્યક છે.

પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિના પ્રખર પ્રકાશમાં સુધારકોની પેઠે, આપણો તરૂણ વર્ગ પણ થોડા ઘણા પ્રમાણમાં અંજાઇ ગયો છે. આપણી આર્ય સંસ્કૃતિ માટે એ સુધારક ગણાતા સભ્યોના હૃદયમાં અદ્યાપિ જોઇએ તેવું માન દેખાતું નથી. પરંતુ રામકૃષ્ણ પરમહંસ, સ્વામી વિવેકાનંદ અને સ્વામી રામતીર્થ જેવી પરમપૂજ્ય વિભૂતિઓના દિવ્ય ઉપદેશથી તેઓનામાં કેટલાકોને હવે આપણું ખરૂં સ્વરૂપ ઓળખાવા લાગ્યું છે, અને મહત્વના પ્રત્યેક સામાજિક પ્રશ્ન તરફ આર્ય સંસ્કૃતિની દ્રષ્ટિથી જોવાની ટેવ પડવા લાગી છે. આ પૂજ્ય વિભૂતિઓના ઉપદેશનો સમાજમાં જેમ જેમ અધિકાધિક પ્રચાર થશે તેમ તેમ સમાજની દ્રષ્ટિ વિશેષ નિર્મળ થતી જશે, અને અત્યારે થતી દિશાભૂલ ફરીથી ન થતાં સમાજને ખરોજ રસ્તો દેખાવા લાગશે. આર્યસમાજ દ્વારા સ્થાપન થયેલાં ગુરૂકુલો અને કન્યા મહાવિદ્યાલયો, રાષ્ટ્રીય કવિ રવિંદ્રનાથ ટાગોરનું સ્થાપેલું શાંતિનિકેતન અને ભાવી હિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય તેનાં ચિન્હ છે.

આર્યસમાજે પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિમાંથી યોગ્ય અને આવશ્યક ભાગનો આર્ય સંસ્કૃતિની સાથે મેળાપ કરી આર્યાવર્તની પ્રાચીન પદ્ધતિ પ્રમાણે શિક્ષા આપવાની પ્રસંશનીય પ્રણાલિકા શરૂ કરી છે. બંને સંસ્કૃતિનું યોગ્ય સંમિશ્રણ કરી પરિસ્થિત્યનુરૂપ શિક્ષણ પદ્ધતિની નવીન દિશા આપવાનો ગુરૂકુલનો દેશદાઝવાળા વિદ્વાન સંચાલકોએ જે અત્યંત પ્રસંશનીય પ્રયત્ન આદર્યો છે, તે પ્રયત્ન કેટલે પ્રમાણમાં ફતેહમંદ નીવડે છે એ તરફ સમસ્ત ભારતવર્ષ આશાભરી દ્રષ્ટિથી જોઇ રહ્યો છે, છતાં ગુરૂકુલની આજ પર્યંતની યશસ્વી કારકિર્દી અને શિક્ષણપ્રણાલિકાથી મુગ્ધ થઇ અમો એટલું કહેવાને સાહસ કરીએ છીએ કે ગુરૂકુલોનું ભવિષ્ય ઉજ્વળ અને આશાજનક હોઇ અખિલ ભારતમાં તે એક આદર્શ વિદ્યાલય તરીકેનું પ્રથમ પદ મેળવવાને સંપૂર્ણ ફતેહમંદ નિવડશે એ નિસ્સંદેહ છે. શાન્તિનિકેતન માત્ર થોડાજ સમય પહેલાં નવા રૂપમાં સ્થપાયું હોવાથી અને હિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય યદ્યપિ

કાલગર્ભમાંજ હોવાથી તે સંબંધે અભિપ્રાય આપવો વહેલો લેખાશે, છતાં એટલું તો કહેવાને હરકત નથી કે તે સંસ્થાઓ પણ ગુરૂકુલની પેઠેજ કામ કરી બતાવશે.

આધુનિક સ્ત્રીશિક્ષણ પદ્ધતિમાં કેવળ દોષોજ છે અને તેજ બતાવવાનો અમારો હેતુ છે એમ સમજી લેવાની ભૂલ નહિ કરી લેવા પ્રાર્થના છે. એ પદ્ધતિમાં જેમ દોષો છે તેમ મહત્વના ગુણો પણ છે. આ શિક્ષણ પદ્ધતિદ્વારા આપણી કન્યાઓને જ્યોતિષ, રસાયન, ઇતિહાસ, ભૂગોળ, આરોગ્યશાસ્ત્ર અને ખગોળવિદ્યા વગેરે મહત્વના અને આવશ્યક વિષયોનું પણ જરૂર જોગું જ્ઞાન મળે છે એમ સર્વ કોઇ અભિમાનપૂર્વક કબુલ કરશે. પાશ્ચાત્યોએ ભૌતિક શાસ્ત્રમાં આખા જગતને ચકિત કરી નાંખવા જેટલી પ્રગતિ કરી છે. આગગાડી, તારયંત્રો, વિજળીની ટ્રામગાડીઓ, મોટર, આકાશમાન વગેરે સુધારણાઓ આ પ્રગતિનાંજ દૃશ્ય ફળો છે. પરિચયથીજ એ સર્વ સાધનોનો આપણે યથેચ્છ ઉપભોગ કરી શકીએ છીએ. એ અત્યંત મહત્વનો લાભ છે.

આવા લાભની ઇચ્છા કોણ નહિ કરે? સૌ કોઇ કરશે; પરંતુ તે લાભની સાથે આવનારા દોષોનો તો પ્રતિબંધ થવોજ જોઇએ. આ આનુષંગિક દોષો આવવાનાં કારણ તરીકે પાશ્ચાત્ય પરંપરા, આચારવિચાર અને ધાર્મિક માન્યતાઓ કે જે આપણા કરતાં કેટલીક બાબતોમાં ભિન્ન છે, ત્યાંના સમાજમાં જે કાંઇ શિષ્ટસંમત અને સર્વમાન્ય લેખાતું હોય, તે સઘળું કદાચિત આપણે ત્યાં ત્યાજ્ય-વર્જ્ય મનાતું હોય તો તેમાં કાંઇ નવાઈ નથી. કારણ કે જે પ્રમાણે પ્રત્યેક વ્યક્તિની પ્રકૃતિ ભિન્ન હોય છે તે પ્રમાણે સમાજ સમાજની પ્રકૃતિ પણ ભિન્નજ હોય છે. અને તેને લીધેજ આ ફરક કિંવા વિરોધ ઉત્પન્ન થાય; પરંતુ તેમ થવાનાં કારણોનો વિચાર આપણને કર્તવ્ય નથી. છતાં વિરોધ હોય છે એ તો ખુલ્લું છે. આ વિરોધદ્વારા ઉત્પન્ન થતા દોષોને ધીમે ધીમે નિર્મૂળ કરવાનો માત્ર એક ઉપાય છે. અને તે એજ કે આર્ય શિક્ષણપ્રણાલિની સાથે આધુનિક શિક્ષણપ્રણાલિની એકવાક્યતા કરવી જોઇએ. એટલે કે આર્યોની શિક્ષણપદ્ધતિમાં પાશ્ચાત્ય શિક્ષણપદ્ધતિમાં સ્પૃહણીય બાબતોનો સ્વીકાર કરી તેનો ઉમેરો કરવો જોઇએ.

વળી કન્યાશિક્ષણના અભ્યાસનું ધોરણ નક્કી કરતાં પહેલાં તેઓના પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચ પ્રતિના શિક્ષણક્રમમાં કયા કયા વિષયોનો સમાવેશ થવો જોઇએ વગેરે બાબતોનો આજ સુધી મળેલા અનુભવના પ્રકાશમાં વિચાર કરવો જરૂરનો છે.

સ્ત્રીશિક્ષણની પદ્ધતિમાં દેખાઇ આવતી ખામીઓનો વિચાર કરી યોગ્ય સુધારણા કરવી એ આપણા હાથનું કાર્ય છે. આર્યોના કુટુંબ પોષણનો બોજો સ્ત્રીવર્ગના ઉપર નહિ હોવાને લીધે તેઓને અપાતું શિક્ષણ નિર્વાહના સાધન તરીકેનું નહિ પણ તેઓની આધ્યાત્મિક માનસિક ઉન્નતિને સારૂજ આપવાનુ હોય છે. પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્ત્રીશિક્ષણના હેતુમાં આ **મહત્વનો** ફરક છે. શું આ ફરકને ધ્યાનમાં રાખી સ્ત્રીશિક્ષણની ખાનગી સંસ્થાઓમાં અપાતા શિક્ષણમાં યોગ્ય ફેરફાર કરવામાં આવે છે કે? ના.

કેવળ શિક્ષણનીજ બાબતમાં નહિ પણ સમાજ સુધારણાની દરેક બાબતમાં અન્ય સમાજને લાભકારક નિવડતા માર્ગમાં આપણાથી આગળ જઇ શકાય નહિ. આપણે તો માત્ર આપણા ઋષિ મુનિઓએ હદ બાંધી આપી નક્કી કરેલા માર્ગપરજ જવું હિતકર છે

અને એજ માર્ગે આગળ વધવું સમાજને કલ્યાણપ્રદ છે; એવું પૂજ્યપાદ સ્વામી શ્રી વિવેકાનંદે આપણા સમાજ સુધારકોને પોતાની અધિકારયુક્ત વાણીથી બાપોકાર જાહેર કર્યું છે. સ્વામીજી કહે છે કે "જે કાર્યની દિશાઓ પરકીય સમાજે પોતાની ઇચ્છાનુસારે નક્કી કરી આપી હોય તે દિશામાં જવાનો આપણે પ્રયત્ન કરવો એ વ્યર્થ છે. એ પ્રયત્ન અશક્ય છે. ભલેને આપણને અનેક પ્રકારની અનુકૂળતાઓ આપી રાજી રાખવામાં આવે છતાં આપણને બીજા રાષ્ટ્રના જેવો આકાર આપી શકાય તેમ નથી. માટેજ આ પ્રયત્ન અશક્ય છે, અને પરમેશ્વરનો એ મોટો ઉપકાર છે. હું અન્ય સમાજની સંસ્થાઓને દોષ આપતો નથી. તેઓને તે સંસ્થાઓ કલ્યાણકારકજ છે, પણ તે જેઓને અમૃતતુલ્ય હોય છે તે કદાચિત આપણને વિષરૂપ હોઇ શકે. આપણે શીખવાનો પ્રથમ પાઠ તે આ છે. તેઓની વિદ્યમાન પદ્ધતિ આપણા કરતાં ભિન્ન એવી પરંપરા, તેઓની સંસ્થાઓ અને તેઓની શિક્ષણ પ્રણાલી તેઓનાં શાસ્ત્રોમાંથી નિર્માણ થએલી છે. આપણી પરંપરા જુદી છે. હજારો વર્ષનાં કર્મો આપણી પાછળ છે એવી સ્થિતિમાં આપણા સ્વાભાવિક અને પૂર્વ પરિચિત માર્ગેજ આપણાથી જઇ શકાય એ ખુલ્લું છે, અને એમજ કરવું આપણને પ્રાપ્ત છે, તેમજ ઇષ્ટ પણ છે."

સ્વામીજીના આ ઉપદેશ પ્રમાણે શું સ્ત્રીશિક્ષણની બાબતમાં સાવચેતી લેવામાં આવે છે? અમો કહીએ છીએ કે ના, તેવી સાવચેતી રાખવામાં આવતી નથી અને આ બાબતની દિશાભૂલ કાયમ રહે છે. એ બીના આપણા સમાજની દૃષ્ટિ આગળ લાવવાને માટે
અમોએ આ લેખ લખ્યો નથી. કારણ અમો તમાસો જોનારા તટસ્થ નથી પણ બધા એક
"ટીટેનીક બોટ"ના ઉતારૂ છીએ. સ્ત્રીશિક્ષણના પુરસ્કર્તાઓ આ આગબોટના કર્ણધાર-સુકાની છે. ટીટેનીક અજસ્ર છે, ઉંચામાં ઉંચી ઢબની છે, જલનિરોધક છે એવું સમજીને તેના સુકાનીઓએ ખડક વગેરેના ભયથી બેફીકર નહિ રહેવું જોઇએ એવો ઇસારો આપવાના
કેટલાકોને આ લેખ લખ્યો છે. કર્ણધારની દિશાભૂલ થઇ તે બળતાજ માર્ગમાં આગળ વધે
પ્રશ્ન તરફ આપ ઉતારૂઓની ખાત્રી થયા પછી એ બાબત તેને સાવધ કરવો એ દક્ષ ઉતા-
ઉપદેશનો સમાજધર્મ અમો માનીએ છીએ. અને આ કર્તવ્ય તરફ નજર રાખીનેજ અમો
નિર્મળ થતી જશે, એમ છીએ. કારણ કે જો દૈવવશાત્ કદાચિત કર્ણધારની નિષ્કાળજીથી
દેખાવા લાગશે. આપત્તિ આવી પડે તો તેમાં માત્ર કર્ણધારનોજ નાશ ન થતાં તેની સાથેના
રાષ્ટ્રીય વૃત્તિ રવિંદ્રનાથ ટાગોર ઉતારૂનો નાશ થાય તેમ છે. સમાજનું કલ્યાણ થાય એજ અમારી
તેનાં ચિત્તશુદ્ધિ રે. માટે અમોને ભૂલભરેલા જણાતા વિચારો અને કાર્યો સમાજ
આર્ય વિદ્યાને પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિએ લીધી છે.
માથે મેળાપ કરી આર્યાવર્તની પ્રાચીન રૂ યા ન રૂચે, પણ અમો કહેવાની જરૂર ધારીએ છીએ
લિકા શરૂ કરી છે. અને સંસ્કૃતિનું દેશાભૂલજ થાય છે એમાં લેશ પણ શંકા નથી.
નવીન દિશા આપવાનો ગુરૂકુલનો ઉદ્દેશ મનન કરવા લાયક હોવાથી તેમજ આપણા હાલના
આદર્શો છે તે પ્રયત્ન કેટલે પ્રમાણમાં શકે તેવો હોવાથી અમે અત્ર ટુંકમાં મુનાસબ પ્રસિદ્ધ
આશાભરી દૃષ્ટિથી જોઇ રહ્યો એ, છતાંય જગત'ના વિદ્વાન તંત્રી મહાશયના લેખમાંથી આ
શિક્ષણપ્રણાલિકાથી મુગ્ધ થઇ અમો એ છીએ.] સંપાદિકા.
ભવિષ્ય ઉજ્વળ અને આશાજનક છે
કેનું પ્રથમ પદ મેળવવાને સંપૂર્ણ કૃતે
થોડાજ સમય પહેલાં નવા રૂપમાં

સ્ત્રીઓની હાલની સ્થિતિ.

સુજ્ઞ બંધુ !

લેખ લખવાનો આ મારો પહેલોજ પ્રયાસ છે. તેમજ મારું જ્ઞાન પણ અલ્પ છે, જેથી મારો આ લેખ તદ્દન નિર્માલ્ય જણાશે; પરંતુ અમારી અજ્ઞાન દશામાં પણ જે કાંઇ અલ્પ જ્ઞાન હોય તે વિદ્વાન બંધુઓ આગળ રજુ કરતાં અને ધર્મ બંધુઓના તરફથી તેમાં કાંઇ પણ સુધારો થતાં અમારી અજ્ઞાન દશા દુર થવા સંભવ છે. બલ્કે એ પ્રયાસથી કોઇ સારી પંક્તિમાં મુકાવાની લાયકાત મેળવી શકાય છે. જો કે અત્યારે મારું જ્ઞાન તદ્દન અપૂર્ણ છે, તોપણ મારી અજ્ઞ ભાષામાં મારો આ પહેલો લેખ આપ પાસે રજુ કરૂં છું. તેનું પ્રથમ ખાસ કારણ તો એજ છે, કે આપણા દેશમાં સ્ત્રીઓ કેળવણીમાં અપૂર્ણ છે. તે અપૂર્ણતાને લઈ તે અપૂર્ણતા દુર કરવાના પ્રયત્ન કરવાને બદલે તે આવાં કાર્યોમાં સામેલ નહિ થતાં, અટકે છે. તે નહિ અટકતાં મારા જેવી અજ્ઞ અબળાના અનુકરણથી મારી ધર્મ બહેનોમાં નવું બળ આવે, અને અપૂર્ણ જ્ઞાનથી નિરાશ નહિ થતાં આગળ વધવા પ્રયત્ન કરી, ઉત્તમ વિષયો શોધી લેખો મોકલવા તેમજ બીજાં એવાંજ સારાં કામો કરવા ઉત્સાહી બને. મહાત્મા મનુ ભગવાનનું મહાવાક્ય છે કે,—

यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः ।

ઉપરના વાક્યનો પોકાર કરી-કરી પ્રાચીન ઋષીઓ, મહાત્માઓ, અને મુનિરાજો સ્વર્ગવાસી થયા, વર્તમાન કાળે પણ ઘણા વિદ્વાનો-વક્તાઓ-ને લેખકો એ શબ્દને ઉંગરથી માન આપે છે; જાહેર સભા વિષે તેનો ઉદ્ગાર કરી શ્રોતા જનનાં કર્ણ પવિત્ર કરે છે: પરંતુ તે મહાવાક્યનો અપૂર્વ અર્થ યથાર્થ રીતે આપણા આર્ય દેશમાં ક્યારે સમજાશે ? સ્ત્રીઓ ક્યારે પૂજાશે ? પૂજાવાનો અર્થ શું ? જ્યારે મારી સર્વ બહેનો ધાર્મિક અને સાંસારિક કેળવણીથી અલંકૃત થઇ બીજી અજ્ઞ બહેનોના ઉદ્ધાર માટે સતત પ્રયાસ કરી સરસ્વતી દેવીની સહચરીઓ બનશે ત્યારેજ તે સ્ત્રી નામ કે જે સન્નારીને શોભાવે તેવા ઉચ્ચ સમાજમાં ગણાશે; ને ઉચ્ચ પદ ધારણ કરી, અન્ય બહેનોને એ રસ્તે દોરી, એમના અમૂલ્ય આશીર્વાદ લેશે. અને ધર્મબંધુઓ કે જેઓ સ્ત્રી ઉન્નતિ માટે પ્રયાસ કરી, સારાં સારાં ખાતાંઓ ધર્મ બહેનોના હિતની ખાતર ખોલવા-ખોલાવવા તન-મન ને ધનથી મદદ કરતા હશે તેઓના તે સતત પ્રયાસની કાંઇ પણ સાર્થકતા કરી તે બંધુઓના સત્કારને પ્રાપ્ત થવું, ઉચ્ચ આચરણથી ઘરમાં-કુટુંબમાં ને સમાજમાં સારી છાપ બેસાડી, સહુ કોઇને સંતોષી, આનંદ આપી, તેઓના સત્કારને પાત્ર થવું એજ સ્ત્રીઓની પૂજા છે. જે ગૃહમાં સુલક્ષણા સન્નારી હોય ત્યાં દેવતા સંતુષ્ટ થઇ રમ્યાંજ કરે છે. પણ આપણા દેશમાં એ સુખનો સૂર્ય અસ્ત થયો જણાય છે; તેનું કારણ શું ? માત્ર કેળવણીનોજ અભાવ, રૂઢીનું બંધન, અજ્ઞાન માવીત્રાનો એવો વહેમ કે કેળવણીથી લાભ નથી બલ્કે ગેરલાભજ છે, ને કેળવણીથીજ છોકરીઓ ઉધરી જાય છે. આવા અનેક વહેમોથી વહાલાં મા-બાપોજ ઉપર પ્રમાણે દીકરીઓનું હિત માની અજ્ઞાન રાખે

છે; પણ એ વહાલ વખત જતાં શત્રુ જેવુંજ કામ કરે છે ને એ માનેલું હિત પરિણામે અતિ દુઃખ ઉત્પન્ન કરે છે. જ્યાં સુધી એ અજ્ઞાનતામાંજ મગ્ન રહી, અજ્ઞાની સમૂહમાં જંગલી રીવાજોને આધીન થઇ રહેતાં હોઇએ, ત્યાં સુધી તે અજ્ઞાનતાનું દુઃખ જણાતું નથી; પરન્તુ જ્યારે કેળવાયલી કાન્તાઓને સુધરેલી સન્નારીઓ દૃષ્ટિગોચર થાય છે; જ્યારે એ બહેનોના સુમધુર શબ્દો કર્ણ પર અથડાય છે, જ્યારે એ બહેનો પોતાના જ્ઞાનનો એકલપેટાની માફક ઉપયોગ નહિ કરતાં તેના તરફથી સહુ કોઇને લાભ આપવા પરમાર્થ વૃત્તિએ સહુને તેઓનાં વચનામૃતોનું પાન કરાવતી જોવામાં આવે છે, ત્યારેજ તે અજ્ઞાન બહેનો પોતાને બેનશીબ સમજે છે, અને તે બહેનોના જ્ઞાનને જોઇ પોતે અજ્ઞાન રૂપી અંધકારમાં અથડાતી હોય એમ માલૂમ પડે છે. અત્યાર સુધીના ગુમાવેલા વખત ને ગયેલી જીંદગીના ગેર ઉપયોગ માટે પસ્તાય છે, ને તેમાં કમભાગ્યે જો દુઃખદ દશા-વૈધવ્ય જીવન કર્મયોગે પ્રાપ્ત થયું તો તે રંક બહેનના ઉકળતા અંતઃકરણના ને નિત્યના નિસાસાનાં મહા પાપના ભાગીદાર તેનાં માવીત્રોજ બને છે. કેળવણીના અમૂલ્ય લાભને નહિ સમજનાર યાતો સમજવા છતાં તેનો અમલ નહિ કરનાર મા-બાપો પછી જીંદગી પર્યન્ત પસ્તાય છે; પરંતુ પાછળનો પસ્તાવો શું કામનો? પહેલાંજ કેળવણીને કલંકિત માની, કુમળા મનની કન્યાઓના કોમળ મગજ ઉપર કેળવણીનો અભાવ ઉપજા કરાવી પછીથી પસ્તાવું નકામું છે. આવાં અનેક કારણોને લઇ સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન રહી ત્યારે પુરૂષ પ્રયત્ન અતિ છતાં અપૂર્ણજ રહે છે; કારણ એક ચક્રથી રથ ચાલી શકેજ ક્યાંથી? આગળ સ્ત્રીઓ ચોસઠ કળાનું જ્ઞાન મેળવતી. એમણે આ જગતમાં શું ખરાબ કામ કરેલાં છે? કેળવાયલી કાન્તાઓએ કદી પણ કેળવણીને કલંકિત કરેલી સંભળી છે? કોઇ પણ સંસ્કાર પામેલી સન્નારીને સ્વતંત્ર મીજાજી, ઉછાંછળી કે આડે રસ્તે દોરાયલી જોવામાં આવેલ છે? નહિજ. આગળની સ્ત્રીયો કેળવણી લઇ પૂર્ણ જ્ઞાનથી એટલે કે તેને ઉપયોગી થાય તેવા જ્ઞાનનો અમૂલ્ય લાભ મેળવી, અન્યને તેમાંથી ભાગ આપી, ધર્માર્થે જીવન ગાળવામાં સંતોષ માનતી હતી. તેનામાં સર્વ ગુણાલંકૃત એવા શીલનો ગુણ તો ખાસ વાસ કરીનેજ રહેતો; વળી તેઓમાં શાન્તતા, દયા, ક્ષમા, ધૈર્ય, મર્યાદા, સભ્યતા ને સત્યતા વિગેરે ગુણોનું સંગ્રહસ્થાન રહેતું. એક બાજુ કેળવાયલી બહેનો વિનય અને વિવેકથી સહુ કોઇને વશ કરે છે, ઘણીજ કુશળતાથી ગૃહવ્યવહાર ચલાવી પતિનાં કાર્યમાં મિત્રરૂપે મદદગાર બને છે, વડીલોની નમ્રભાવે સેવા બજાવી તેઓને સંતુષ્ટ કરી, તેમના અંતઃકરણની અનેક શુભાશીષો મેળવે છે, એટલુંજ નહિ પરન્તુ પરોપકાર પ્રત્યે પ્રેમ હોવાથી તેના તેવા ઉચ્ચ આચરણથી સહુ બહેનોનાં હૃદયમાં છાપ પાડી, બુદ્ધિ પ્રમાણે સદ્‌બોધ આપી, પોતાની ધર્મ બહેનોને પોતાના જેવીજ જોવા ઇચ્છે છે, બલ્કે તેમ કરવામાં બનતો પ્રયાસ કરી તે પરમાર્થમાં ખર્ચાયલા સમયનેજ તે શુભ ક્ષણ ગણે છે. આજુબાજુ આપણી હાલની અપૂર્ણ કેળવણીમાં ઉછરતી બાળાઓ સ્વછંદી, સ્વતંત્ર વિચારની, મરજીમાં આવે તેમ વર્તનારી, આજ્ઞાઓને નહિ સમજનાર, કદાચ સમજે તો પણ તેનું ઉલ્લંઘન કરી ફાવે તેમ હરવા ફરવામાં, આળસુ રહી ઉદ્યોગીને પણ તે માથાકુટ ગણી તેવાં સારાં કામો નહિ કરવાનું ઠરાવમાં ને નવરાં બેઠાં માત્ર અન્યનીજ કર્મકથાઓનું કથન કરવામાંજ પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા સમજી, માત્ર ઉપરનાજ એશઆરામથી આનંદ માને છે. છતાં દીલગીર કે કેળવણીના

ઉપરજ હોય મૂકી પુત્રીઓને અજ્ઞાન રાખવામાંજ માવીત્રો પોતાની ફરજથી વિમુખ થાય છે. પુત્રને કેળવણી આપવામાં હજારો રૂપીઆનો વ્યય કરે છે ને શક્તિ ન હોય તો કરજ કરીને પિતા પુત્રને કેળવણી અપાવે છે; ત્યારે મંદભાગ્ય તો માત્ર અમારાંજ કે એજ પિતા અને એજ માતા છતાં અમારા માટે એવી ઉચ્ચ ભાવનાથી કેળવણી આપવાને કૃપાવંત થતા નથી. જાણે કેમ દીકરા પ્રત્યે માવીત્રોની જેટલી ફરજ છે, તેટલી દીકરી પ્રત્યે નજ હોય, અને છે તોપણ અત્યારે તો તેથી ઉલટુંજ જવાય છે, એ સહુ કોઇ જાણે છે; આનું પરિણામ કંઇ નથીજ. જો કે પુત્રીને સંસ્કારી બનાવવામાં પહેલાં માતાનેજ પુત્રીના જન્મ સાથે વિચારવાનું છે; એ બોજો પિતા કરતાં માતા ઉપર વધુ છે. એ માતાની એક જાતની ફરજ યાને તેના ઉપર એ એક જાતનું ઇશ્વરી ફરમાન છે. પુત્રી સારી કે નરસી નીવડે એની જવાબદારી માતા ઉપરજ છે. પરંતુ દીલગીરી કે અમારામાં હજી એવી લાયકાત નથી; માતા થતાં પહેલાં માતામાં જે ગુણો જોઇએ તે અમારા હતભાગ્યે અમો પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી. અમારી જીંદગીમાં અમારે શું શું કરવાનું છે, શું કર્યું છે, કેટલું અપૂર્ણ છે, વિગેરે સમજવાનું સામર્થ્ય અમારામાં હજી સુધી આવી શક્યું નથી-આવ્યું હશે તોપણ અમારા અજ્ઞાનના આવરણ નીચે દબાઇ ગયું છે, તેથીજ પિતાઓને અને ધર્મ બંધુઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે સ્ત્રી કેળવણી માટે કાંઇ પણ સારાં ખાતાંઓ જેમકે વનિતા વિશ્રામ, શ્રાવિકા શાળા, કન્યાશાળા વિગેરેની યોગ્ય રીતે સગવડ કરી તેમાં અજ્ઞ અબળાઓની અજ્ઞાન -દશા દૂર કરી, કેળવાયલી કાંતાઓથી ને જ્ઞાનવિભૂષિત ગૃહદેવીઓથી આ મરૂ ભૂમિ કે જે અજ્ઞાનના અંધકારથી છવાઇ ગએલી છે, તેને જ્ઞાનથી પ્રકાશિત કરી, અમારા અજ્ઞાનથી અમારા ઉકળતા અંતઃકરણને જ્ઞાનરૂપ શીતળ જળથી શાન્ત કરી, અમારા અંતરની આશીષથી સુખી થાવ અને ઘેર ઘેર કેળવાયલી કંતાઓ ને સુખી દંપતી આનંદથી સંતુષ્ટ બનો, ઘેર-ઘેર વિદુષી વનિતાના વિનોદમાં તેઓનાં સદ્કાર્યમાં ને તેઓનાં વચનામૃતોના પાનથી સુખી થઇ-તૃપ્ત થઈ, અન્ય ધર્મ બંધુઓને ને બહેનોને તેવા જ્ઞાનનો લાભ આપી, પરમાર્થ કાર્યમાં જોડાઇ, વખતનો સદુપયોગ કરી, આ માનવ જન્મની સાર્થકતા કરી, તેનો શુભ વારસો સંતાનોને આપી, પોતાના જીવનને કીંમતી બનાવી, આત્મસાધન કરી, અન્ય બહેનોને દૃષ્ટાંત રૂપ આપણી ધર્મ બહેનો ક્યારે થાય એજ નમ્ર ભાવના છે. એવા ઉંચ કોટિના જીવનથી સ્ત્રીઓ પૂજાય છે ને તેજ ગૃહમાં દેવતા સંતુષ્ટ થઇ આનંદમગ્ન બને છે. પ્રાચીન કાળની માફક આજે પણ મહાત્મા મનુમહારાજના વાક્યને સસ્નેહ વધાવી, તેનો યથાર્થ અર્થ સમજી, તેજ પ્રમાણે તેજ વાક્યને સત્ય ઠરાવવાના દૃષ્ટાંતરૂપ બની આર્ય મહિલાના ઉદ્ધાર અર્થે પ્રયત્ન કરવા મારા ધર્મ બંધુઓમાં નવું બળ આવે તેમજ તન-મન-ધનથી એ શુભ કાર્યમાં સામેલ થઇ સ્ત્રી સમાજમાં સરસ્વતી દેવીનો વિજય વાવટો ફરકાવે એવી સદ્બુદ્ધિ મારા ધર્મ બંધુઓમાં જાગૃત થાઓ એજ મારી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના છે. કોઇ ધર્મબંધુ માત્ર ધર્મનાજ વિષયને પસંદ કરનાર ધર્મચુસ્ત હશે તેને એમજ લાગશે કે આ માસિક જૈનો તરફથી બહાર પડતું હોવાથી આમાં ધર્મ વિષયનાજ લેખો હોવા જોઇએ, ને તે માનવું અમુક અંશે ખરૂં પણ છે; પરંતુ અમારી સ્ત્રી જાત હજી તદ્દન અજ્ઞ દશામાં જ દબાયલી હોવાથી ધર્મ રહસ્ય સમજી તેમાંના અપૂર્વ તત્ત્વને ગ્રહણ કરી શકે તેવું

સામર્થ્ય હજી સ્ત્રીજાતમાં નથી, ને તેથીજ પહેલાં કેળવણીની જરૂર છે. કેળવાયલી કાંતાઓ સાંસારિક-ધાર્મિક ને નૈતિક જ્ઞાન ગ્રહણ કર્યા બાદ ધર્મ રહસ્યને બહુ સહેલાઇથી સમજી શકશે એટલુંજ નહિ પરંતુ અન્ય બહેનોની અજ્ઞાનતા દૂર કરી, તેઓને એક નવી જીંદગીમાં લાવી મુકશે-એટલે કે જે બહેનને સાધારણ જેવું જ્ઞાન નથી હોતું ને જેઓને એક શુદ્ધ ઉચ્ચાર ઉચ્ચારવો પણ અશક્ય હોય છે એવી ઘણી બહેનો જ્ઞાની જનના સહવાસથી તદન નવસંસ્કારી બને છે; અજ્ઞાન જીવનથી મુક્ત થઇ જ્ઞાનીની પંક્તિમાં મુકાય છે; ગુમાવેલા વખતના પસ્તાવાથી પછીના સમય માટે અત્યંત કાળજી રાખી વખતનો સદુપયોગ કરતાં શીખે છે વિગેરે ઘણા ઉત્તમ ગુણો અર્ધી જીંદગી વ્યતીત થયા બાદ પણ પછીથી સારી સોબતને અંગે તેવી બહેનો પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તો પછી જેને પહેલેથીજ એટલે કે બાળપણથીજ ઉત્તમ જ્ઞાનથી બાળાને વિભૂષિત કરી હોય, ઉંચી કોટીની કેળવણીથી અલંકૃત કરી હોય, તે બાળા પોતાના સદાચારથી સહુ કોઇને સંતોષી પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા કરે એમાં આશ્ચર્ય શું? મારેજ બધુઓ! મારી એજ વિનંતિ છે કે, હજી સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન હોવાથી પડેલા બોજાને આપજ ઉચકી પહેલાં સ્ત્રીઓને કેળવો અને તે કાંતાઓ કેળવાયા બાદ તમારા તે કાર્યમાં મદદગાર થઇ અથવા તો પોતે તે બધો ભાર પોતાને માથે લઇ પોતાની કન્યાઓને કેળવણી આપવા જાતેજ શક્તિવાન થશે. જો પિતા તરફથી પુરતી મદદ કેળવણી માટે પુત્રીને મળે તો બેશક તે બાળા ઉચ્ચ સંસ્કારીજ બને. પરંતુ દીલગીરી કે આપણા દેશમાં દીકરીની કીંમતજ નથી. માવીત્રોની ફરજ પુત્ર પુત્રી માટે એકજ સરખી હોવી જોઇએ; આપણે તો દીકરીનો જન્મ થતાંજ નીરાશા, તો પછીથી તેની પાછળ ખર્ચ કરી કેળવણી આપવાનું તો ક્યાંથીજ બને? હોંસીલા માબાપો દીકરીને સાસરે મોકલતાં દાગીના વિગેરેનો ને લગ્નોત્સવમાં ખોટા ઉપરના ડોળ માટે જે ખર્ચ કરે છે તે કરતાં જો પોતાની કન્યાને કેળવણી આપવામાં તે પૈસાનો સદુપયોગ કરતા હોય તો કેવું સારૂં! પણ અફસોસ કે જમાનો બદલાયો, માણસોના આચાર વિચાર બદલાયા; ખોરાક, હવા, દવા, શારિરિક સ્થિતિ, પુરૂષોની કેળવણી ને તેને લગતા દરેક રીત રીવાજો-સઘળું બદલાયું; પરંતુ માત્ર અમારૂંજ હતભાગ્ય કે સમયની પાછળ અમારે રખડવાનું રહ્યું. માટે ફરી-ફરી એજ વિનંતી છે કે કન્યાઓને કેળવો —કન્યાઓને કેળવો ને મહાત્મા મનુ ભગવાનના મહાવાક્યને વધાવો! અસ્તુ!

—સમર્થ બહેન.

[શ્રી વાંચનવિભાગ સમાપ્ત.]

જૈનોમાંથી ગરીબાઈ અને લાચારી દૂર કરવાની જરૂર.

જૈનોની સંખ્યા દિન પ્રતિદિન ઘટતી જાય છે એ સંબંધેના પોકારો ઘણા વખત થયાં થતા રહ્યા છે. એનાં કારણોમાં ઉતરતાં ગરીબાઇ અને લાચારી જૈનોની ખુવારી સારી રીતે કરતી રહી છે એ વાત પણ એક કારણ છે. તો તેના સબંધમા શ્રીમંતો તથા સમજુ જૈનોએ યોગ્ય ઉપાયો યોજવાની જરૂર છે

આપણી માતબર ગણાતી કોમમાં અનેક કુશળ માણસો રોજી અને નોકરીથી વિહીન છે, કેટલાક અપંગ અને નિરાધાર છે, અને કેટલાક રોગી અને અશક્ત છે તેથી તેઓના કુટુંબો જે હાડમારી ભોગવે છે તે જો ઉંડી તપાસવામા આવે તો હૃદય ખિન્ન થાય તેમ છે. આ સ્થિતિ દૂર કરવા માટે (૧) નિરાશ્રિતાશ્રમો (Destitute Asylums) અને (૨) કાર્ય-ગ્રહો (work-houses) સ્થાપવાની જરૂર છે.

જૈન ધર્મમા ધર્મનાં ચાર પગથીઆ જણાવ્યા છે તેમાંનું પ્રથમ દાન છે. જૈન ધર્મ ગમે તેવો તત્ત્વવાળો, અને આધ્યાત્મિક પ્રગતિ કરાવનારો હોય, જૈન સાહિત્ય ગમે તેવું ઉમદા અને, શાંતિ પોષક હોય છતા જ્યા સુધી તે સર્વ એક જૈનની આધ્યાત્મિક જીંદગીને વ્યવહારૂ રીતે પોષી ન શકે ત્યા સુધી તેની કિંમત આંકી શકાય કે કેમ તે સમજી શકાતું નથી. ખરી પ્રગતિના સાધનોમા ભાવના, સાક્ષાત્કાર અને કૃતિ એ ત્રણ મુખ્ય છે. આ ત્રણમાથી બીજા દેશો કરતા આ દેશમા ભાવના અને સાક્ષાત્કાર અથવા તો હૃદય-પ્રતીતિ પુષ્કળ જોવામા આવશે, પણ કૃતિની તો ઓછપજ જણાશે. આનું કારણ તપાસીશુ તો જણાશે કે બીજા દેશોએ પોતાના ધર્મની ત્વરિતતા પદ્ધતિ પુરઃસર મૂકી છે, જ્યારે આપણે તે કર્તવ્યથી વિમુખ રહ્યા છીએ તો હવે દરેક ધર્મોપદેશક, સાધુ અને શ્રાવકે આપણા ધર્મના આદેશ અને ઉપદેશને યોગ્ય કાર્ય-પ્રણાલીપર મૂકવાની અતિ આવશ્યકતા છે, તેમ નહિ થાય તો જૈન ધર્મના હાલ જે અનુયાયીઓ છે તે અન્ય ધર્મમા જશે, તેમ ખીજી રીતે સંખ્યા ઘટતી જશે અને પરિણામે નહિવત્ જેવો જૈન ધર્મ રહેશે

સરકાર રોજીના વધુ સાધનો, નવા ઉદ્યોગ અને નવી જગ્યાઓ ઉઘાડે તો તો કાર્ય ઘણુ સરળ અને અસરકારક થઇ શકે તેમ છે, તો પણ તે સાથે ખાનગી ગૃહસ્થોએ જાગ્રત રહેવાની અને પોતાના વર્ગને ઉપયોગી કાર્યો ઉપાડી લેવાની જરૂર છે આ દેશ ધર્મ ભાવનાવાળો છે, તેથી ત્યા અનેક જાહેર તેમજ ખાનગી સસ્થાઓ છે કે જે સદાવ્રત આપી લોકોને ખવરાવે છે, ગરીબને અન્ન આપે છે, પરંતુ તેમા જે ડહાપણ અને પદ્ધતિનો ઉપયોગ થવો જોઇએ તે નથી થતો તેથી હજારો માણસો તેનો લાભ લઇ શકતા નથી અને ભૂખે મરે છે. કેટલાક સધને અન્ન પુરૂ પાડવામાં રૂપીઆ ખર્ચે છે યા વીલ કરી કાઢી જાય છે, કેટનાક નાત જમણો કરે છે એમ જૂદી જૂદી રીતે અન્ન પુરૂં પાડવા અર્થે ધન વપરાય છે, પણ આથી જે ગરીબને મદદ મળે તે ક્ષણિક છે અને અલ્પ છે, તો એવી યોજના કરવી જોઇએ કે જેથી ગરીબો કાયમ અને મહાન્ મદદ મેળવી પોતાની સ્થિતિ

એવી ઉચ્ચ કરી શકે કે પછી તેને સહાય લેવાની જરૂરજ ન રહે. જેમ જીવદયા પાળવા અર્થે અમુક જીવોને તેના ઘાતક પાસેથી છોડાવી લાવવા તેના કરતાં તેના ઘાતક અને માંસભક્ષીને જીવદયાનો ઉત્તમ સિદ્ધાંત પ્રમાણદ્વારા સમજાવી તેના જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવો-કરાવવો ઉત્તમ છે, તેવીજ રીતે એક વખત અનેકગણું ધન જમણવારાદિમાં ખર્ચી ગરીબોને તે દ્વારા લાભ આપવા કરતાં ગરીબોને યોગ્ય રસ્તે ચડાવવા, તેઓને ધંધા રોજગારમાં મદદ કરવી, અને તેઓ ઉદ્યોગાદિ શીખી શકે તે માટે સંસ્થાઓ ખોલવી અનેક રીતે ઉત્તમ છે.

શ્રીમંતોના અણુજુગતા ખર્ચ માટે એક વિચારક બહુ સુંદર રીતે જણાવે છે કે:—

It would be no exaggeration to urge that the ruffings and redundant laces of the vain should go to clothe the naked, and the portion that the costly dinners of the aristocrat cost should be spared to feed the starving; that the useless nay hazardous hoards of ornaments of the Indian should be contrasted with the starving, the naked and the homeless brother in the street. Is this no sin against humanity and against God?

—મિથ્યા આડંબર બતાવવા વપરાતાં લટકણીઆં, જૂદી જૂદી જાતની નકામી કોરો વાપરવામાં થતા ધનથી નગ્નને લૂગડાં પૂરાં પાડી શકાય તેમ છે, અને શેઠીઆઓનાં કીંમતી ભોજનો અને જમણવારોના ખર્ચ મૂકી દેવામાં આવે તો તેમાંથી ભૂખ્યાઓને અન્ન પુરૂં પાડી શકાય તેમ છે અને હિંદીઓ જે નકામાં અને જોખમવાળાં ઘરેણાંઓ સંઘરી રાખે છે તે સાથે રસ્તે ફરતા, ભૂખે મરતા, નગ્ન રહેતા અને ઘર વગરના આપણા બંધુઓની સ્થિતિ સરખાવો તો શું તે મનુષ્ય જાત અને પ્રભુ સામે એક પાપ નથી? આમ કહેવામાં કોઇ જાતની અતિશયોક્તિ નથી.

આપણામાં જે ઉપયોગી કાર્યો કરે છે તેની યાદગીરીના સ્તંભો તરીકે તેમની છબીઓ તથા પુતળાં કે બાવલાં આપણે કરાવીએ છીએ. આવાં સ્મારકો મહાનને પગલે ચાલવા અને તેઓનાં કાર્યોમાંથી પ્રેરણા મેળવવા માટે આપણી પ્રજા માટે ઉત્તમ સાધનો ગણી શકાય, છતાં અમોને લાગે છે કે તેવી સ્થિતિમાં આવવા માટે આપણે ઘણા સૈકાઓ જોઇશે. તો તેના કરતાં ગરીબોને મદદ કરવામાં કાંઇ પણ થાય તે અત્યારે વધુ અગત્યનું જણાય છે.

અન્ય ધર્મીનાં મંદિરમાં ભરેલાં દ્રવ્યોનો વ્યય જે રીતે થાય છે તેના કરતાં જૂદીજ રીતે જૈન મંદિરોમાં રહેલાં દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે કારણ કે તેને 'દેવ દ્રવ્ય' કહેવામાં આવે છે. છતાં પણ અન્યધર્મી મંદિરોમાં ભરેલાં અને આવતાં દ્રવ્ય સંબંધે ઉપરનોજ વિચારક જે વાત કહે છે તે ઉપેક્ષણીય નથી. તે જણાવે છે કે:—

Temple hoards—It is no exaggeration to remark that these hoards serve no very useful purpose as they are at present being used. They only feed the fed. Would it be

against the economics of the contributors to, and the originators of, these institutions, to snatch a morsel from the mouth of the glutton to appease the hunger of his brother who is sinking in the street, along with a number of helpless and harmless ones, whose souls are conscious they are the sparks of Him?

છેલ્લે જૈન એસોસીએશન ઑફ ઇન્ડિયાના ઑન. સેક્રેટરી શેઠ રતનચંદ તલકચંદ માસ્તરે તે સંસ્થાના વાર્ષિક મેળાવડામાં જે ઉદ્‌ગાર કાઢયા હતા તેમાંના નીચેના પર ધ્યાન ખેંચીએ છીએ:—

"**જૈન શ્રીમંતોને અરજ**—ગરીબ અને દુઃખી જૈન ભાઇઓ તરફથી જે શ્રીમંત જૈન ઝવેરીઓ મીલમાલેકો તથા આગેવાન શરાફો અને વહેપારીઓને એક અરજ કરવાની મને જરૂર જણાય છે. સારે નસીબે જેઓ ઉંચી સ્થીતીમા મેલાયલાં છે, જેઓ બીજાનું ભલું કરવા શક્તિ અને લાગવગ ધરાવે છે તેઓએ પોતાની દોલત, સત્તા, અને સાધનો અને લાગવગનો ઉપયોગ ગરીબ જૈન ભાઇઓ માટે નહી કરશે તો બીજા શું કામમાં કરશે? મને ખાત્રી છે કે બીજી કોઇ રીતે નહી પણ તે એકજ રીતે અને તે એ કે જો આપણા મીલમાલેકો, ઝવેરીઓ, શરાફો, વેપારીઓ વીગેરે પોતાની નોકરીમાં બની શકે ત્યાંસુધી જૈનજ રાખે તોપણ હજારો ગરીબ અને દુઃખી કુટુંબોમાં સુખ અને શાંતી ફેલાય. કેટલાએક શેઠીઆઓ જૈનોને નોકર તરીકે રાખવાની નાજ પાડે છે. જ્યારે બીજાઓ રાખે છે ત્યારે તેઓ બીજા નોકરો કરતાં જૈન નોકરોને વધારે આપવાને બદલે જાણે કે જૈને કાંઇ પાપ કર્યું હોય યા તો કાંઇ ગુન્હેગારી કરી હોય તેમ તેઓને ખાસ ઓછો પગાર આપવાની માગણી કરે છે, **ખચીતજ આવા શેઠીઆઓ જૈન કોમને એક શરમ અને કલંક સમાન છે.** તેઓ કોમના ભલાના થાંભલાઓ નથી પણ ફક્ત કોમને પોતાના નામ અને કામથી બીજી કોમો આગળ હલકી પાડે છે. જૈન કોમ પોતાના શેઠીઆઓને માન આપે છે અને અગ્રેસર તરીકે સ્થાપે છે, તેનું કારણ તેમની શ્રીમંતાઇ અને દોલતનો દમામ નથી પરંતુ તેઓના બાપદાદાઓની શરમે, અને તેઓના વડવાઓના માનમાં તેઓને માન આપે છે, એ બાબત હાલના શ્રીમંત આગેવાનોએ વિસરવી જોઇતી નથી. તેઓએ સમજવું જોઇએ કે પોતાના બાપદાદાઓ ગરીબો તરફ દાઝ રાખતા હતા અને જૈનોને મદદ કરવા દરેક વખતે તૈયાર થતા હતા તેથ [illegible] પુન્યવાન ગણાતા હતા અને તેઓને માન મળતું હતું. હાલના શેઠીઆઓ [illegible] બાપદાદાઓની કીર્તિ અને ખાનદાનીના નામે માન ખાટે છે [illegible] તશે, અને પોતાની મીલકત અને લાગવગનો લાભ જૈન કોમને [illegible], અને જૈન કોમ તરફ બેપરવા અને બેદરકારી બતાવશે તો જૈન કોમને પેછી તેઓની પરવા અગર દરકાર રાખવાને કાંઇ કારણ નથી. આ જમાનો "કરે તેવું પામે" તેવો છે તેઓના ભલા અને મહાન વડવાઓના પગલે ચાલવાની ફરજ ફરીફ વિચારવી જોઇએ અને એવી કોઇ જાતની ગફલતી પોતાની જુવાન અગર કાર્યથી નહિ બતલાવવી જોઇએ કે જેથી તેઓના ભલા અને કીર્તિવંત નામને એબ લગાડે. જેઓ વગર પર-

લેવે, વગર મેહેનતે, અને એકબી ભલા કાર્ય વિના બાપીકી દોલત, શેઠાઇ, અને ખાનદાનીના વારસ થયા છે તેઓને ખચીતજ આ મારા શબ્દો ધ્યાનમાં લેવાની હું અંતઃકરણપૂર્વક અરજ કરૂં છું. મને ઉમેદ છે કે તેઓ પોતાના માન, મોભા, અને ખાનદાનીની ખાતર મારી અરજ સાંભલશે અને જૈન કોમ માટે જરૂર કાંઇક કરશે. જૈન કોમને મોભાદાર અને માનવંત કોમ બનાવવી એ તેમની ફરજ છે કે જેથી પારસી કોમની માફક તેઓનો અવાજ અને બોજ સરકાર દરબાર અને બીજી કોમોમાં પણ સન્માનનીય ગણાય. "

— તંત્રી.

श्री जैन श्वेतांबर एज्युकेशन बॉर्ड.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૬ના રોજે

श्री जैन श्वेतांबर कोन्फरन्सना नामे पुरुष वर्गनी लेवायेल परीक्षानुं पारिणाम.

ધોરણ ૧ લું.

નંબર,	નામ.	સેન્ટર.	માર્કસ.	ઇનામ.
૧	શાહ કાનજી કલ્યાણજી	પાલીતાણા	૯૧	રૂા. ૨૧
૨	,, રાયચંદ આલમચંદ	ચાણસ્મા	૮૮	૧૭
૩	વહોરા દલીચંદ હરખચંદ	ઝીંઝુવાડા	૮૬	૧૫
૪	શાહ ઉમેદ અમૃતલાલ	લીંચ	૮૫	૧૧
૫	,, આણંદજી દેવસીંહ	મહેસાણા	૮૩	૭
૬	,, નહાલચંદ ડાકરસી	લીંચ	૮૩	૭
૭	વહોરા મણીલાલ પ્રશંસનિ મ.	ઝીંઝુવાડા	૮૩	૭
૮	શેઠ ડાહ્યાલાલ	પાલીતાણા	૮૨	૩
૯	શાહ અમૃતલાલ મેઘા ભરે	પીલોજ	૭૯	૧
૧૦	દોશી મણીલાલ કસ્તુરચંદ	ઝીંઝુવાડા	૭૯	૧
૧૧	દલાલ વાડીલાલ અંબાલાલ	સુરત	૭૮	૧
૧૨	મેતા પોપટલાલ મગનલાલ	લીંચ	૭૬	
૧૩	શાહ જીવરાજ હંસીચંદ	અમદાવાદ	૭૪	
૧૪	ગધી વીરચંદ માનચંદ	મહેસાણા	૭૪	
૧૫	મી. ઉમીયાશંકર પોપટલાલ	,,	૭૦	

૧૬	શાહ હીમતલાલ કેશવલાલ	સુરત	૭૦
૧૭	મી. સ્વરૂપચંદ ધરમચંદ નાણાવટી.	,,	૬૯
૧૮	,, રતીલાલ પ્રભુદાસ	પાલીતાણા	૬૯
૧૯	મોદી મણીલાલ અમૃતલાલ.	ઝીંઝુવાડા	૬૪
૨૦	મી. વિઠલજી પ્રાણજીવન બાબરા.	પાલીતાણા	૬૪
૨૧	મોદી મશાલાલ અમૃતલાલ (નાનો)	ઝીંઝુવાડા	૬૪
૨૨	શાહ ઉજમશી ભીખોવન	સુરત	૬૩
૨૩	મી, જગજીવન મોતીચંદ	રાજકોટ	૬૦
૨૪	,, પાનાચંદ જયમલદાસ મહેતા	સુરત	૫૯
૨૫	મહેતા ખીમચંદ મુલચંદ	અમરેલી	૫૬
૨૬	શાહ ધીરજલાલ હીરાચંદ	અમદાવાદ	૫૪
૨૭	મી. મણીલાલ જસરાજ	પાલીતાણા	૪૬
૨૮	શાહ પોપટલાલ અમથાદાસ	વડસમા	૪૬
૨૯	,, હીરાલાલ ભુલાદાસ	,,	૪૪
૩૦	,, ભીખાભાઇ રવચંદ	,,	૪૨

ધોરણ ૨ જું અ.

૧	મી બાબુલાલ જગજીવન	ધીણોજ	૬૬	રા. ૨૧
૨	,, હીમતલાલ લલ્લુભાઇ	અમદાવાદ	૬૦	૧૫
૩	,, વાડીલાલ માણેકલાલ ફુડીઆ	,,	૫૨	૯
૪	શાહ નેમચંદ તારાચંદ	પાલીતાણા	૫૦	૨॥
૫	,, બબલદાસ બાદરચંદ	વડસમા	૫૦	૨॥
૬	મી નેમચંદ ચીમનલાલ	અમદાવાદ	૪૯	
૭	,, વાડીલાલ મગનલાલ	,,	૪૯	
૮	,, હરીલાલ મણીલાલ કવાડીયા	,,	૪૭	
૯	,, ચંદુલાલ જેઠાલાલ	સુરત	૪૬	
૧૦	,, બબલદાસ ગોદડદાસ	ચાણસ્મા	૪૪	
૧૧	,, નેમચંદ દાદાભાઈ	અમદાવાદ	૪૨	
૧૨	,, બબલદાસ ભીકાદાસ	વડસમા	૪૧	
૧૩	,, સોમચંદ ગીરધરદાસ	,,	૪૦	
૧૪	,, વનમાલીદાસ મોહનલાલ	સુરત	૩૭	
૧૫	,, પ્રેમચંદ ત્રિકમલાલ	વડસમા	૩૬	
૧૬	,, બાદલાલ નાનશા	અમદાવાદ	૩૫	
૧૭	,, મંગળદાસ વાડીલાલ	,,	૩૫	
૧૮	,, મણીલાલ સુખલાલ શ્રુ.	,,	૩૪	
૧૯	,, રતીલાલ જેસંગભાઇ	,,	૩૪	
૨૦	,, ભોગીલાલ લલ્લુભાઈ	,,	૩૪	

૨૧	,, વાડીલાલ નાથજી	,,	૩૩	
૨૨	,, રતિલાલ બાલાભાઇ	,,	૩૩	
૨૩	,, વાડીલાલ સોમચંદ	સુરત	૩૩	

ધોરણ ૩ જુ. ब

૧	મી. લક્ષ્મિચંદ હરજીવનદાસ.	વડરમા	૭૫	રૂ. ૨૧
૨	,, વેણીચંદ મયાચંદ	,,	૬૦	૧૫
૩	,, કેશવલાલ જીવરામ	,,	૫૭	૮

ધોરણ ૩ જુ.

૧	મી. પુરૂષોત્તમ જયમલદાસ મહેતા	સુરત	૭૦॥	૨૫
૨	,, નગીનચંદ જગજીવનદાસ શાહ.	,,	૫૪॥	૧૫
૩	,, વ્રજલાલ તારાચંદ મહેતા	અમરેલી	૪૫॥	

ધોરણ ૪ થું.

૧	મી. ત્રિભોવન દલીચંદ	ચાણસ્મા	૬૬	૩૦
૨	,, શાંતિલાલ માણેકચંદ	ધીણોજ	૫૫	૨૦

ધોરણ ૫ મું. अ

૧	સંઘવી જગજીવન પોપટલાલ	બનારસ	૯૪	૩૦

ધોરણ ૫ મું. ब

૧	મી. મણીલાલ કાનજી	મહેસાણા	૫૬	૩૦

ધોરણ ૫ મું. क

૧	મી. કસ્તુરચંદ ભીખાચંદ	ધીણોજ	૮૩	૩૦
૨	,, કેશવલાલ જીવણચંદ	બનારસસીટી	૩૪	
૩	,, લાલચંદ ભગવાન	,,	૩૪	

ધોરણ ૫ મું ड.

૧	મી. પ્રભુદાસ દીપચંદ	બનારસ	૪૭	રૂ. ૨૦
૨	,, હરગોવિંદ નથુભાઇ	ધીણોજ	૬૫	૫
૪	,, સુખલાલ રવજીભાઇ	ઝીંઝુવાડા	૬૫	૫

કુલ ૬૯ વિદ્યાર્થીઓ પાસ થયા છે. અને ઇનામ રૂ. ૪૦૬ અપાયા છે.

श्री जैन श्वेतांबर एज्युकेशन बॉर्ड.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૫ ના રોજ લેવાએલ

बाई रतन-शेठ उत्तमचंद केशरीचंदनी पत्नि-जैन स्त्री धार्मिक

हरीफाइनी परीक्षानुं परिणाम.

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૧ લું.

૧	બેન	મંગુ મનસુખ	પાટણ	૭૬	રૂ. ૧૫
૨	,,	કેસર મણીલાલ	,,	૭૫	૭
૩	,,	મંગુ લલ્લુભાઇ	,,	૭૫	૭
૪	,,	મંગુ લલ્લુચંદ ગોપાળ	,,	૭૫	૭
૫	,,	ચંપા કસ્તુરચંદ	,,	૭૪	૫
૬	,,	હીરા લહેરૂચંદ	,,	૭૦	૪
૭	,,	મોતી પદમશી	,,	૬૯	૨॥
૮	,,	રેવા પાનાચંદ	ખંભાત	૬૯	૨॥
૯	,,	ચંપા ખુબચંદ	,,	૬૬	૨
૧૦	,,	નારંગી વાડીલાલ	અમદાવાદ	૬૪	૨
૧૧	,,	ચંપા રતનચંદ	પાટણ	૬૨	૨
૧૨	,,	શ્રીમતી બાપુલાલ	સુરત	૬૧	૨
૧૩	,,	વસંતી ફત્તાચંદ	પાટણ	૬૦	૨
૧૪	,,	ચંપા મંગળદાસ	અમમદાવાદ	૬૦	૨
૧૫	,,	ગાંડી નાથાલાલ	ખંભાત	૬૦	૨
૧૬	,,	ચંપા ભોગીલાલ	પાટણ	૫૯	૨
૧૭	,,	હીરી કેશવલાલ	અમદાવાદ	૫૬	૨
૧૮	,,	જાસુદ ભીખાચંદ	પાટણ	૫૫	૨
૧૯	,,	પાર્વતી ઉકા	પાલીતાણા	૫૫	૨
૨૦	,,	મોતી જગજીવનદાસ	અમદાવાદ	૫૪	૨
૨૧	,,	વિમળા ત્રીકમદાસ	,,	૫૨	૨
૨૨	,,	ચંપા ફુલચંદ	ખંભાત	૫૧	૨
૨૩	,,	મોતી હીરાચંદ	સુરત	૫૧	૨
૨૪	,,	સીતા બાલુચંદ	પાટણ	૫૦	૨
૨૫	,,	મણી ફકીરચંદ	ખંભાત	૫૦	૨
૨૬	,,	મેના નગીનદાસ	ખંભાત	૫૦	૨

૨

૨૭	,,	કાન્તા વરજીવનદાસ	અમદાવાદ	૫૦		
૨૮	,,	જથી નાથાલાલ	અમદાવાદ	૪૭		
૨૯	,,	ચીની નગીનદાસ		૪૫		
૩૦	,,	વિમળા મગનલાલ	,,	૪૪		
૩૧	,,	જડી મોહનલાલ	,,	૪૪		
૩૨	,,	કાન્તા શકરચંદ	,,	૪૩		
૩૩	,,	શાન્તા ત્રીકમલાલ	,,	૪૨		
૩૪	,,	માણેક જીવાભાઈ	,,	૪૧		
૩૫	,,	ચંપા ચુનીલાલ	,,	૪૧		
૩૬	,,	રમણુ નગીનદાસ	ધીણોજ	૪૧		
૩૭	,,	અજવાળી ત્રીભોવન	સુરત	૪૦		
૩૮	,,	શકુ ત્રીભોવનદાસ	પાણીતાણા	૪૦		
૩૯	,,	સમરત ઉકા	ખભાત	૩૯		
૪૦	,,	લલિતા હીરાભાઈ	પાલીતાણા	૩૮		
૪૧	,,	મણિ પાનાચંદ	ઝીંઝુવાડા	૩૮		
૪૨	,,	કંચન નાનચંદ	ખંભાત	૩૬		
૪૩	,,	વીજી મોતીલાલ	સુરત	૩૫		
૪૪	,,	અજવાળી રગનાથ	અમદાવાદ	૩૪		
૪૫	,,	ઝવેર મનજી	પાલીતાણા	૩૩		
૪૬	,,	રૂક્ષ્મણી ગેનમચંદ	રાજકોટ	૩૩		
			મુબઈ			

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૨ જું

૧	બેન	જાસુદ જેસીંગભાઈ	અમદાવાદ	૭૮	૩૧	૧૫
૨	,,	સીતા અમીચંદ	,,	૭૩		૭
૩	,,	ચંપા ચુનીલાલ	,,	૬૩		૪॥
૪	,,	મણી નથુભાઈ	ધીણોજ	૬૩		૪।
૫	,,	કંચન ફુલચંદ	અમદાવાદ	૬૦		૩
૬	,,	ચંપા માણેકલાલ	ઝીંઝુવાડા	૫૯		૨
૭	,,	અંજુ નરસીંહદાસ	અમદાવાદ	૫૪		૨
૮	,,	ચંદ્રમણી લખુભાઈ		૫૨		૨
૯	,,	બબુ વીરચંદ	,,	૪૮		
૧૦	,,	સમરત ઝુંઝાભાઈ	,,	૪૭		
૧૧	,,	હરી ચમનલાલ	ઝીંઝુવાડા	૪૧		
			અમદાવાદ			

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૧ લું

૧	બેન	જાસુદ હીરાલાલ	અમદાવાદ	૭૭	૩૧	૨૧
૨	,,	માણેક મહાસુખભાઈ	,,	૭૫		૧૭
૩	,,	મણી સાંકળચંદ	ધીણોજ	૭૧		૧૫

૪	,,	સીતી દલસુખરામ	,,	૭૦	११
૫	,,	ગજરી માનચંદ	,,	૬૮	૪
૬	,,	જોઇતી લલ્લુભાઇ	ચાણસમાં	૬૩	૮
૭	,,	કેસી ત્રિભોવનદાસ	ધીણોજ	૬૦	૫
૮	,,	શાંતા ફતેચંદ	અમદાવાદ	૫૪	૩
૯	,,	બબુ કાલીદાસ	,,	૫૩	૨
૧૦	,,	પીજી પ્રેમચંદ	ચાણસમા.	૪૭	
૧૧	,,	ચંચળ આલમચંદ	,,	૪૫	
૧૨	,,	ચંચળ ભીખાભાઇ	,,	૪૦	

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૨ જું

૧	બેન	હરકોરબાઇ વાડીલાલ	મુંબઇ	૭૫	રૂા. ૨૮
૨	,,	ફીઇબેન નાનચંદ ભાઇચંદ	સુરત	૭૫	૨૮
૩	,,	રૂખીબાઇ ઉત્તમચંદ	મુંબઇ	૬૦	૧૩॥
૪	,,	ફુલકોરબાઇ રૂપચંદ	સુરત	૬૦	૧૩॥
૫	,,	બીજકોરબાઇ જેચંદ	,,	૫૦	૫
૬	,,	મંગુબાઇ સાંકલચંદ	અમદાવાદ	૪૫	
૭	,,	લીલાવંતી કેશરીચંદ	સુરત	૪૨.	
૮	,,	નવલબેન ઉત્તમચંદ	,,	૪૨	
૯	બાઇ	શકરીબાઇ મંછારામ.	અમદાવાદ	૩૫	
૧૦	,,	મણીબાઇ જેઠાલાલ	,,	૩૪	

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૩ જું

૧	બેન	સમરથ સુખરામ	લીંચ	૫૬	રૂા. ૨૫
૨	,,	ચંચળ હઠીસંગ	અમદાવાદ	૫૦	૧૫

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૪ થું

૧	બેન	મણી છગનલાલ.	પાટણ	૭૧	રૂા. ૨૫
૨	,,	નેમકોર કસ્તુરચંદ	સુરત	૫૭	૧૫
૩	,,	મણી નહાલચંદ	પાટણ	૫૬	૧૦
૪	,,	સમરથ ફુલચંદ	અમદાવાદ	૪૨	
૫	,,	માણેક મહાખભાઇ	,,	૩૫	

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૫ મું

૧	બેન	પુરી ઉમેદચંદ	અમદાવાદ	૩૭	૫
૨	,,	ચંપા ડાહ્યાભાઇ	,,	૩૬	૫
૩	,,	ચંપા કેશવલાલ	,,	૩૪	૫

કુલ ૮૯ ઉમેદવાર પાસ થયા છે અને ઇનામના રૂા. ૪૧૧ આપવામાં આવ્યાં છે.

પાટણના જૈન ભંડારો.

(અનુસંધાન ગતાંકથી)

(૧૪) ઢંઢેરવાડાનો પ્રસિદ્ધ ભંડાર.

આ ભંડાર પુનમીઆ ગચ્છના શ્રી પૂજ્યનો હતો તે હાલ જણાતો નથી. હાલના શ્રી પૂજ્ય અને પાટણના જૈન સંઘ વચ્ચે એક મુકદ્દમો થયો હતો તેમાં આ ભંડાર સંબંધી તકરાર હતી. આથી તેને ખસેડી અન્ય સ્થળે લઈ જવામાં આવ્યો છે. થોડી ઘણી આશા રહે છે કે આ પ્રકાશમાં આવશે. એમ કહેવાય છે કે આ ભંડારમાં મૂળ ૪૦૦ દાબડા હતા. સ્વ૦ સ્વરૂપચંદ યતિના હાથમાં આ ભંડાર હતો, તે કોઇને પણ પ્રત જોવા દેતા નહીં. તેમના મરણ પછી શ્રી પૂજ્યની ગાદી સંબંધી તકરાર ઉઠી અને તેનું ઉવટ આવે તે પહેલાં ઉપયોગી કેટલાંક હસ્તલિખિત પુસ્તકોને તેને ખરીદવાને ફરતા બ્રીટિશ અમલદારોના એજંટોને વેચી દેવામાં આવ્યાં. પ્રો૦ મણિલાલ નભુભાઇ દ્વિવેદીને આ ભંડાર જોવા દેવામાં આવ્યો હતો, પણ તેમના મનમાં પણ સંદેહ રહ્યો હતો કે કેટલાંક પુસ્તકો તેની નજરથી દુર રાખવામાં આવ્યાં હતાં. યુરોપીઅન વિદ્વાનો એમ માનતા આવ્યા છે અને હજી પણ માને છે કે આ મહાન હેમચંદ્રાચાર્યનો ભંડાર હતો, પણ તે ખોટું છે. હેમચંદ્ર પૂર્ણતલ ગચ્છના હતા. ઢંઢેરવાડામાં પૂર્ણિમા ગચ્છના શ્રીપૂજ્ય નામે મહીંદ્રપ્રભે અંબડરાસ રચ્યો છે તેમાં તે વિજયસુંદરથી ઉતરી આવેલા છે એવું જણાવ્યું છે, નહીં કે શ્રી હેમચંદ્રથી. આ ગચ્છની બે શાખા હતી એક ચાણસમામાં અને બીજી લાડોલમાં. આભંડારનો વિસ્તાર બહોળો જણાય છે અને તેમાં સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગુજરાતી હસ્તલિખિત પુસ્તકોનો મોટો સંગ્રહ હતો એમ લાગે છે. આમાંના ઘણા ખરા તે ગચ્છના યતિઓએ લખેલાં હોઇ શુદ્ધ જ હતાં. આમાં તાડપત્ર ઉપર લખેલું એક પણ પુસ્તક હતું નહીં, અને તેમાંનાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો પણ ત્રણ સૈકા કરતાં વધુ પ્રાચીન નહીં હોય એમ માનવાને કારણ રહે છે.

હસ્ત લિખિત પ્રતોની સ્થિતિ અને બીજી હકીકત

પાટણના ભંડારોમાંનાં પુસ્તકો ઉપર વિદેશી તેમ જ બીજાનો ડોળો કર્નલ ટોડના વખતથી રહ્યો છે. મૂળ પાટણના ભંડારો યતિઓના તાબામાં હતા અને તેમની પાસે ખાનગી મીલકત તરીકે ઘણી હસ્તલિખિત પ્રતો રહેતી. ઘણી મોટી નાણાંની રકમોથી લલચાઇ તેઓ તે આપી દેતા. ખબર પ્રમાણે સંઘના આઢબ્બુ મુનિએ પણ ઘણી પ્રતો વેચી નાંખી હતી. કેટલાક સ્વાર્થી કેટલીક પ્રતોને ચોરી પણ લઇ ગયા છે આ રીતે કાગળ તેમ જ તાડપત્ર ઉપરની પ્રતો મુંબઇ, પુના અને વિદેશોમાં ગયેલી છે. હાલમાં આ ભંડારો જૈન શ્રાવકોના હાથમાં છે તેથી તેમાંથી પ્રતો વેચાણથી ચાલી જવાનો ઘણો ઓછો સંભવ છે.

ભંડારોને ઉપાશ્રયમાં અથવા તો સામાન્ય ઘરોમાં રાખવામાં આવ્યા છે. વાડી પાર્શ્વનાથ મંદિરના ભંડારો હાલમાં તે મંદિર નવું બંધાય છે તેના અન્ય મકાનમા સંઘરવામાં આવશે. પ્રતોને નાની લાકડાની કે કાગળની પેટીઓ કે જેને દાબડા કહેવામા

આવે છે તેમાં રાખવામાં આવે છે અને તે દાબડાને કપાટમાં કે મોટી પેટીઓમાં મુકવામાં આવે છે. જ્યારે નવું મકાન રૂ. ૪૧૦૦૦ નું પાટણમાં તૈયાર થશે ત્યારે તેમાં બધા ભંડારો રાખવામાં આવશે એ જાણી ઘણો આનંદ પામવા જેવું છે.

પુરી સંભાળની ખામીને લીધે તેમ જ એક તાબામાંથી બીજા તાબામાં જવાને લીધે તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો ઉપર ખરાબ અસર થઇ છે; પરંતુ કહેવું જોઇએ કે સામાન્ય રીતે તેને ઘણો વખત લખાયાં થયો હોવા છતાં ઘણી સારી રીતે સંભાળીને રાખવામાં આવ્યાં છે. કેટલાક ઉપર શાહી ઝાંખી થઇ છે છતાં એકે તાડપત્રની નકલ ઉધઇથી ખવાઇ ગઈ નથી. તેમાં સુગંધી પદાર્થ રાખવામાં આવે છે તેથી જંતુઓથી તેમને રક્ષણ મળે છે. કેટલાંક તાડપત્રનાં પુસ્તકો એવાં છે કે તેને યોગ્ય રીતે જાળવી રાખવામાં આવે તો હજુ બીજાં પાંચસો વર્ષ સુધી ટકી શકે તેવાં છે.

. પાટણમાંના તાડપત્ર ઉપરનાં પુસ્તકો દક્ષિણ હીંદનાં તાડપત્રોથી કદમાં, પત્રોની જાતમાં અને લેખન પદ્ધતિમાં ઘણાં ભિન્ન પડે છે. મદ્રાસના તાડપત્રો હમેશાં જાડાં અને ઘટ્ટ હોય છે જ્યારે પાટણનાં પાતળાં છે. તેમ છતાં જાડાં તાડપત્રો મલબારમાંથી લાવવામાં આવતાં એમ સ્પષ્ટ રીતે મધવીના પાડાના ભંડારની એક પ્રતમાં એક બાજુએ કરેલા ઉલ્લેખ ઉપરથી જણાય છે. દક્ષિણમાં તાડપત્ર ઉપર ખીલાથી લખવામાં આવે છે. જ્યારે ગુજરાતની પ્રતોમાં કલમ વડે શાહીથી અક્ષરો લખવામાં આવ્યા છે. દક્ષિણમાંનાં પુસ્તકો ગુજરાત જેટલાં પ્રાચીન નથી; કારણ કે ડાક્ટર બર્નેલના જણાવવા પ્રમાણે દક્ષિણમાં જુનામાં જુનાનું વર્ષ ૧૪૨૮ મને છે. તેની લીપિ જુની દેવનાગરી હોય ગુજરાતના તાડપત્રના પુસ્તકોની છે અને અક્ષરો તે સમયના શિલાલેખોમા જોવા જણાય છે તેના છે.

હસ્તલિખિત પ્રતો યતિઓ અથવા જેનો લહીઆ તરીકેનો ધંધો હતો એવા લહીઆઓ કે જે પ્રાયઃ બ્રાહ્મણો, કાયસ્થો અને વાણીઆઓ હતા તેના હાથથી લખાતી હતી. આવી રીતે લખાવવાનો, તાડપત્રો વગેરેનો ખર્ચ ઘણો વધુ આવતો. આની બક્ષીસ કે વેચાણ થતું હતું તેથી પ્રતો એકના તાબામાંથી બીજાના તાબામાં જતી હતી.

' સર્વ તાડપત્રો ઉપર લખાયલી પ્રતોમાં તો એક કાણુ રાખવામાં આવતું અગર તો જમણી બાજુએ એક અને ડાબી બાજુએ એક એમ બે કાણાં રાખવામાં આવતા કે જેમાં દોરી રાખવામાં આવતી કે જેથી આખું પુસ્તક અખંડ રહે. ઉપર લાકડાનાં પાટીઆં કે ચામડાંનાં પુંઠાં રાખવામાં આવતાં અને તેમાંથી દોરી પસાર કરવામા આવતી. દોરી સુતરની અગર તો રેશમની હતી અને તે આખી પ્રતને બાંધવામા આવતી પછી તે પ્રતને લુગડાંના કે રેશમના કટકામાં વીંટાળવામાં આવતી અને ગંજમાં ગોઠવી મોટી લાકડાંની પેટીઓમાં મુકવામાં આવતી મોટામા મોટી પ્રતનું કદ ૩૬×૨½ ઇંચ અને નાનામાં નાનીનું (પુસ્તિકાનુ) કદ ૪⅜×૧½ ઇંચનું હોય છે.

જોકે જુનામાં જુનાં તારીખવાળા પુસ્તકોની નકલ મને ૧૧૩૫ માં કરવામાં આવી હતી; પરંતુ આશરે છ પુસ્તકો તારીખ વગરનાં છે તેની નકલ તેના કરતાં પણ આગળ કરવામાં આવી હોય એમ જણાય છે. દમયન્તી, ઓત્તરી ઉપર ચંદ્ર મહત્તરની પ્રાકૃત ટીકા અને બીજાં પુસ્તકો ઉપરથી જણાય છે કે તેની નકલ મસ્વીસનના દસમાં સૈકામાં લખાયેલ છે, ઘણોખરો ભાગ તપાગચ્છના સૂરિ દેવેંદ્ર અને તેમા શિષ્ય સોમસુંદરની આજ્ઞાથી

૧૫મા સૈકામાં લખાયલો છે. તાડપત્રનાં પુસ્તકોનો મોડામાં મોડો કાળ ૧૪૯૭ વિક્રમ સંવત્નો છે.

જે જે સ્થળોએ પુસ્તકો લખાવવામાં આવ્યા હતાં તેના ઉલ્લેખ ઉપરથી પાટણ, ખંભાત, ધોળકા, કર્ણાવટી, ડુંગરપુર, વીજાપુર, ચંદ્રાવતિ અને પ્રલ્હાદનપુર (પાલણપુર) એ સ્થળો માલુમ પડે છે. જે રાજાના સમયમાં તે લખાયાં હતાં તેમાં સિદ્ધરાજ, કુમારપાલ, વીશલદેવ અને સારંગદેવનાં નામ બહુ જણાય છે.

આ તાડપત્ર ઉપર લખાયલા પુસ્તકોના પૃષ્ઠ નોંધવાની રીત વિલક્ષણ છે. ડાબી બાજુએ સંખ્યા મુકવામાં આવે છે; પરંતુ જમણી બાજુએ જુદા જુદા સાંકેતિક અક્ષરોથી પૃષ્ટની સંખ્યા જણાવવામાં આવે છે. સ્વ એટલે એક, સ્તી એટલે બે, શ્રી એટલે ત્રણ, સુ એટલે સો, સૂ એટલે બસો વગેરે. જુનાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા આંકડાથી મુકવામાં આવે છે. પણ વાડી પાર્શ્વનાથના ભંડારમાં ઘણાં પુસ્તકોમાં ઉપર મુજબ તાડપત્ર ઉપર લખાયલાં પુસ્તકોની પેઠે પૃષ્ઠ સંખ્યા મુકવામાં આવી છે. આ તાડપત્ર ઉપરથીજ પરબારી નકલ કરવાને લઇને છે.

તાડપત્રના પુસ્તકોમાં સમજણ સાથના ચિત્રો પણ રહેતાં, પણ આ ભંડારોમાં ફક્ત એકજ તાડપત્રનું પુસ્તક છે કે જેમાં સમજણ સહિત ચિત્રો છે. તે ચિત્રો તીર્થંકરોનાં છે. ચિત્રવાળાં તાડપત્રના પુસ્તકો ઠીક સંખ્યામા મળી આવે છે. પાટણના ભંડારોમાં બાર કરતાં વધુ છે કે જેમાં ચિત્રો છે. કલ્પસૂત્ર અને કલિકાચાર્યની પ્રતોમાં સામાન્ય રીતે ચિત્રો લાયજ છે. ૧૨૯૪ માં ઉતારેલી તાડપત્ર ઉપરની નકલમાં હેમાચાર્ય અને કુમાર[illegible]નાં ચિત્રો હતાં કે જે હમણાના છેલ્લા આ માસિકના ઇતિહાસ--સાહિત્યના ખાસ [illegible]માં પ્રસિદ્ધ થયાં છે, એક પુસ્તકમાં હેમાચાર્યના વ્યાકરણની રચના અને પ્રસાર સં[illegible]ની વિગત આપતા ચિત્રો છે. આ બધી વાત તાડપત્રના અંગે થઇ.

કપડાં ઉપર લખેલાં એવાં પાટણના ભંડારોમાં બે પુસ્તકો છે એક સં૦ [illegible]૮ માં લખેલુ ૨૫x૫ નાં કદવાળાં ૯૨ પૃષ્ટનું છે. તે સારી રીતે રાખવામાં આવ્યું છે. [illegible] તે ઉપરના અક્ષરો ઘણા સ્પષ્ટ છે સામાન્ય જાડા ખાદીના કપડાંના બે કટકા ભેગા [illegible]ડીને પૃષ્ટો કરવામાં આવ્યાં. હમણાં પણ ભાગ્યેજ ગણે એવાં પુસ્તકો માટે [illegible]પડાંનાં પાના પસંદ કરવામાં આવે છે. વડોદરાના જૈન ભંડારમાં જયપ્રાભૃતનું લખાણ [illegible]ર્ટસીગ ક્લોથ ઉપર કરવામાં આવ્યું છે.

કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ આ ભંડારોમાં બધો થઈ બાર હજાર કરતાં [illegible] છે. સંઘવીના પાડાનો ભંડાર છે જેમાંના કાગળ ઉપરનાં પુસ્તકો તાડપત્રનાં પુસ્તકો જેવાં જ કાપેલાં પાનાં ઉપર છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે ગુજરાતમાં પહેલવહેલો કાગળનો પ્રવેશ કુમારપાલના સમયમાં થયો; પરંતુ તેના એટલે ૧૩ મા સૈકામાં લખાયલાં કાગળ ઉપરનાં પુસ્તકો આ ભંડારોમાં નથી માત્ર એક બે તે સમયનાં જોવામાં આવે છે, પણ તેની લીપિ ઉપરથી તેનો સમય ખોટો લાગે છે, જેકે સં૦ ૧૩૨૯ નું એક પુસ્તક જોવામાં આવે છે છતાં ભંડારોમાં જુનામાં જુનાં પુસ્તકો સં૦ ૧૩૫૬-૫૭ માં લખાયલાં [illegible] છે. [illegible] કાગળ ઉપરનાં પુસ્તકોમાં ચિત્રો સોનેરી રંગથી ચીતરવામાં અને તેવાં ચિત્રવાળાં પુસ્તકોની સંખ્યા ભંડારોમાંથી ઠીક ઠીક નીકળે છે.

આ સર્વ હમણાં વિજયાદશમી ઉપર વડોદરા જવાનું થતાં ત્યાં વાંચવા મળેલા રા૦ ચીમનલાલ દલાલના રીપોર્ટ ઉપરથી પ્રાપ્ત થયું છે તે અહીં જણાવવામાં આવે છે. તેમણે આ ભંડારોમાં કેવાં અને કયાં અલભ્ય ઉપયોગી અને અપૂર્વ ગ્રંથો મળે તેમ છે તેનુ ટૂંક રેખાદર્શન ઉક્ત રીપોર્ટમાં કરેલું છે અને તેમાંથી ઘણુ સંક્ષિપ્ત સુચના તેમણે હમણાં ભરાયલી પાંચમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ્‌માં મોકલેલા "પાટણના ભંડારો અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલુ અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય" એ નામના નિબંધમાં કહેલી છે એટલે તેની અહીં અગત્ય ધારી નથી.

છેવટે સર્વ સાહિત્યરસિક જન એજ ઇચ્છશે કે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી આ સબંધેનો વિગતવાર સંપૂર્ણ રીપોર્ટ વહેલો બહાર પડે અને તે પછી તેમાના અલભ્ય પુસ્તકો મૂળ અને ભાષાંતર સહિત તે નામદાર મહારાજાની તરફથી પ્રસિદ્ધ થાય, કે જેથી તેમનો ઉપકાર સર્વ જગત ઉપર સ્થાયી તરીકે રહે અને તેમણે રસ લઇ આરંભ કરાવેલુ કાર્ય સિદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય. તેમણે લાયબ્રેરીઓ સ્થળે સ્થળે કહાડી જે નામના પ્રાપ્ત કરી છે તે અવર્ણનીય છે. આ પાટણના ભંડારો પણ સાર્વજનિક લાયબ્રેરી તરીકે થાય એવો દિન ક્યારે આવશે? કે જ્યારે તેના સબંધે એવું કહી શકીએ કે—

Behold the doors wide open stand,
The varied throng inviting.
Each comes to seek within these halls,
A book, his mind delighting.

અને તે ભંડારોમાંનાં પુસ્તકોના કર્તાઓ સબંધે એવુ બીજાને કહી તેમના આભારી થઇ શકીએ કે:—

Your thanks pay not to those who searched
To-day each shelf and nook,
But honour him we honour here,
The man behind the book.

—તંત્રી.

૧૫મા સૈકામા લખાયલો છે તાડપત્રના પુસ્તકોનો મોડામા મોડો કાળ ૧૪૯૭ વિક્રમ સવતનો છે

જે જે **સ્થળોએ** પુસ્તકો લખાવવામા આવ્યા હતા તેના ઉલ્લેખ ઉપરથી **પાટણ, ખંભાત, ધોળકા, કર્ણાવતી ડુગરપુર, વીજાપુર, ચદ્રાવતિ અને પ્રલ્હાદનપુર (પાલણપુર)** એ સ્થળો માલુમ પડે છે જે રાજાના સમયમાં તે લખાયા હતા તેમા **સિદ્ધરાજ, કુમારપાલ, વીશલદેવ અને સારગદેવના** નામ બહુ જણાય છે

આ **તાડપત્ર** ઉપર લખાયલા પુસ્તકોના પૃષ્ઠ **નોંધવાની રીત** વિલક્ષણ છે ડાબી બાજુએ સખ્યા મુકવામા આવે છે, પરતુ જમણી બાજુએ જુદા જુદા સાકેતિક અક્ષરોથી પૃષ્ઠની સખ્યા જણાવવામા આવે છે સ્વ એટલે એક, સ્તી એટલે બે, શ્રી એટલે ત્રણ, ત્ત એટલે સો, સૂ અટલે બસો વગેરે જુના કાગળ ઉપર લખેલા પુસ્તકોની સખ્યા આકડાથી મુકવામા આવે છે પણ વાડી પાર્શ્વનાથના ભડારમા ઘણા પુસ્તકોમા ઉપર મુજબ તાડપત્ર ઉપર લખાયલા પુસ્તકોની પેઠે પૃષ્ઠ સખ્યા મુકવામા આવી છે. આ તાડપત્ર ઉપરથીજ પરબારી નકલ કરવાને લઇને છે

તાડપત્રના પુસ્તકોમા સમજણ સાથના **ચિત્રો** પણ રહેતા, પણ આ ભડારોમા ફક્ત એકજ તાડપત્રનું પુસ્તક છે કે જેમા સમજણ સહિત ચિત્રો છે તે ચિત્રો તીર્થંકરોના છે ચિત્રવાળા તાડપત્રના પુસ્તકો ઠીક સખ્યામા મળી આવે છે પાટણના ભડારોમા બાર કરતા વધુ છે કે જેમા ચિત્રો છે કલ્પસૂત્ર અને કલિકાચાર્યની પ્રતોમા સામાન્ય રીતે ચિત્રો હોયજ છે ૧૨૮૪ મા ઉતારેલી તાડપત્ર ઉપરની નકલમા હેમાચાર્ય અને કુમારપાળના ચિત્રો હતા કે જે હમણાના ઉત્થા આ માસિકના ઇતિહાસ--સાહિત્યના ખાસ અકમા પ્રસિદ્ધ થયા છે, એક પુસ્તકમા હેમાચાર્યના વ્યાકરણની રચના અને પ્રસાર સંબધીની નિગત આપતા ચિત્રો છે આ **બધી વાત તાડપત્રના** અગે થઇ.

કપડાં ઉપર લખેલાં એવા પાટણના ભડારોમાં બે પુસ્તકો છે એક સં૦ ૧૪૧૮ મા લખેલુ ૨૫×૫ ના કદવાળા ૯૨ પૃષ્ઠનુ છે તે સારી રીતે ગખવામા આવ્યુ છે અને તે ઉપરના અક્ષરો ઘણા સ્પષ્ટ છે સામાન્ય જાડા ખાદીના કપડાના બે કટકા ભેગા ચોંટાડીને પૃષ્ઠો કરવામા આવ્યા હમણા પણ ભાગ્યેજ મળે એવા પુસ્તકો માટે કપડાના પાના પસદ કરવામા આવે છે વડોદરાના જૈન ભડારમા જયપ્રાભૃતનું લખાણ ત્રેસીગ કતોય ઉપર કરવામા આવ્યુ છે

કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોનો સમહ આ ભંડારોમાં બધો થઈ બાર હજાર કરતા વધુ છે સઘવીના પાડાનો ભડાર છે જેમાના કાગળ ઉપરના પુસ્તકો તાડપત્રના પુસ્તકો જેવા જ કાપેલા પાના ઉપર છે એમ કહેવામા આવે છે કે ગુજરાતમા પહેલવહેલા કાગળોનો પ્રવેશ કુમારપાળના સમયમા થયો, પરતુ તેના એટલે ૧૩ મા સૈકામાં લખાયલા કાગળ ઉપ ના પુસ્તકો આ ભડારોમા નથી માત્ર એક બે તે સમયનાં જોવામા આવે છે, પણ તેની લીપિ ઉપરથી તેનો સમય બોગો લાગે છે, જેકે સ૦ ૧૩૨૧ નુ એક પુસ્તક જોવામા આવે છે આ ભડારોમા જુનામા જુનાં પુસ્તકો સ૦ ૧૩૫૬–૫૭ મા લખાયલા નજરે પડે છે આના કાગળ ઉપરના પુસ્તકોમા ચિત્રો એનેની સંખ્યા ચીતરવામા આવેલા અને તેવા ચિત્રવાળા પુસ્તકોની સખ્યા ભડારોમાથી દશેક વધુ નીકળે છે.

આ સર્વ હમણાં વિજયાદશમી ઉપર વડોદરા જવાનું થતાં ત્યાં વાંચવા મળેલા રા૦ ચીમનલાલ દલાલના રીપોર્ટ ઉપરથી પ્રાપ્ત થયું છે તે અહીં જણાવવામાં આવે છે. તેમણે આ ભંડારોમાં કેવાં અને કયાં અલભ્ય ઉપયોગી અને અપૂર્વ ગ્રંથો મળે તેમ છે તેનું ટુંક રેખાદર્શન ઉક્ત રીપોર્ટમાં કરેલું છે અને તેમાંથી ત્રણ સંક્ષિપ્ત સુચના તેમણે હમણાં ભરાયલી પાંચમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ્‌માં મોકલેલા "પાટણના ભંડારો અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય" એ નામના નિબંધમાં કહેલી છે એટલે તેની અહીં અગત્ય ધારી નથી.

છેવટે સર્વ સાહિત્યરસિક જન એજ ઇચ્છશે કે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી આ સંશોધનો વિગતવાર સંપૂર્ણ રીપોર્ટ વહેલો બહાર પડે અને ને પછી તેમાંના અલભ્ય પુસ્તકો મૂળ અને ભાષાંતર સહિત તે નામદાર મહારાજાનાં તરફથી પ્રસિદ્ધ થાય, કે જેથી તેમનો ઉપકાર સર્વ જગત ઉપર સ્થાયી તરીકે રહે અને તેમણે શ્રમ લઇ આરંભ કરાવેલું કાર્ય સિદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય. તેમણે લાયબ્રેરીઓ સ્થળે સ્થળે કહાડી જે નામના પ્રાપ્ત કરી છે તે અવર્ણનીય છે. આ પાટણના ભંડારો પણ સાર્વજનિક લાયબ્રેરી તરીકે થાય એવો દિન ક્યારે આવશે? કે જ્યારે તેના સંબંધે એવું કહી શકીએ કે—

Behold the doors wide open stand,
The varied throng inviting;
Each comes to seek within these halls,
A book, his mind delighting.

અને તે ભંડારોમાંનાં પુસ્તકોના કર્તાઓ સંબંધે એવું બીજાને કહી તેમના આભારી થઇ શકીએ કે:—

Your thanks pay not to those who searched
To-day each shelf and nook;
But honour him we honour here,
The man behind the book.

—તંત્રી.

જયના દુંદુભિ વાગે,
સંશય ભીતિ સૌ ભાગે,
વીર ! પહેરો વિજયની માળ— પધારો.

હૃદય ઉલ્લાસ.

(રાગ—હોરી.)

આજને દિન આનંદકારી, સુખકારી રે—આજનો.
સ્થળ સ્થળના સંઘો મળિયા છે, કોમતણું હિત ધારી,
જ્યાં ત્યાં છે અંધકાર રહેલો, મૂળથી તેને વિદારી,
કરો જ્યોતિ જ્ઞાન પ્રસારી—આજનો.

આ પરિષદ્‌થી લાભ થયા છે, વિશેષ થવાની તૈયારી,
આપ સહુની પુષ્ટ મદદથી, શંકા બીક નિવારી,
લઇશું અમે લ્હાવો ભારી—આજનો.

મારૂં તારૂં મમતા મૂકી, ઐકય હૃદયમાં ધારી,
ધારા સુધારા કરજો સારા, સહુના મત સુવિચારી,
વિનતિ એ નમ્ર અમારી—આજનો.

વિનતિ.

(રાગ સોરઠ.)

કરજો કંઇ કોમ ઉદ્ધાર,
તમે વીર ધર્મતણા સરદાર.
નિજ કોમના ઉદ્ધારમાં, નિશ્ચય તમારો હાથ છે,
પ્રગતિ થશે જો કોમની, તેમાં તમારો સાથ છે-કરજો.

જેનું શરણુ અમને તમોને, એજ પ્રભુ વીતરાગ છે,
જાગે અને જગવે સદાયે, તે ખરા મહાભાગ છે-કરજો.

શૂરા ! ધરી હિમ્મત કરો કુચ, સાધ્ય તો મળનાર છે,
કરી એક દિલ કૃતિ વચનથી, જીવન સફળ થનાર છે-કરજો.

તંત્રી.

કૉન્ફરન્સનું દશમું અધિવેશન.

મુંબઇમાં ચાલુ રહેલી તૈયારી.

[એપ્રિલની તા. ૨૧-૨૨-૨૩ ભુલતા નહિ.]

મુબઇમાં સને ૧૯૧૬ ના એપ્રિલ તા. ૨૧, ૨૨, અને ૨૩, મી શુક્ર, શનિ અને રવિવારે માધવબાગમાં ભરવાનું નક્કી થયું છે અને તેના પ્રમુખ તરીકે લાયક નર ડાકટર બાલાભાઇ મગનલાલ નાણાવટી L. M. & S. ની પસંદગી કરવામાં આવી છે. સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ ઝવેરી અને ચીફ સેક્રેટરી તરીકે રા. મકનજી જૂઠાભાઇ મહેતા B. A. LL. B. Bar-at-Law અને રા. મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ B. A. LL. B. Solicitor ની નિમણુક કરવામાં આવી છે. આ બધી નિમણુક થોડા સમય ઉપરજ થઇ તેથી ગયા અંકમાં આ સંબંધી એક શબ્દ પણ આવ્યો નથી તેનું કારણ સમજી શકાશે.

એક ગ્રેજ્યુએટ મહાશય કૉન્ફરન્સનું પ્રમુખપદ શોભાવે એ આ પહેલોજ પ્રસંગ છે. પ્રમુખ સાહેબે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારના સંમાનનીય મેડિકલ ઑફીસર તરીકે પ્રતિષ્ઠિત પદ ભોગવ્યું છે અને તેમની પસંદગી માટે મુબઇના સંઘને મુબારકબાદી ઘટે છે.

સમય ટુંકો હોવાથી કામ ધમધોકાર લેવા માટે કાર્યવાહકોને ધન્યવાદ ઘટે છે. ડેલીગેટો ચુંટવા માટે દરેક ગામ ને શહેરના સંઘ ઉપર આમંત્રણ પત્રિકાઓ મોકલાવી દીધી છે. તેને અનુસરી ડેલીગેટોનાં નામો જૂદા જૂદા સંઘો તરફથી આવવા લાગ્યાં છે. બનતી સંભાળ લેવા છતાં પણ જો કોઇ પણ ગામના સંઘ ઉપર આમંત્રણ મૂકવાનું વિસરી જવાયું હોય તો તે ટુંક સમયપર નજર નાંખી ક્ષંતવ્ય ગણી દરેક ગામ યા શહેર પોતાના પ્રતિનિધિઓ મોકલી આપવાની મહેરબાની કરશે એમ આથી નમ્રતાપૂર્વક જણાવવામાં આવે છે. દરેક ગ્રેજ્યુએટ સ્વતઃ પ્રતિનિધિ છે તો તેમને પણ જણાવવાનું કે ભૂલથી આમંત્રણ આપવાનું રહી જાય તો તે ક્ષંતવ્ય ગણી પધારવું.

ડેલીગેટો માટે ઉતારા અને ભોજનની સગવડ માટે એક કમીટી નીમવામાં આવી છે અને તેમણે ચાર મોટા ઉતારા માધવબાગની પાસેજ નક્કી કરી તેમાં સગવડો બધી કરવાનું કામ ચાલુ રાખ્યું છે.

પ્રમુખ સાહેબના ઉતારા માટે પણ સારા મકાનની સગવડ કરવામાં આવી છે. મંડપ કરવા માટેની તેની કમીટીએ કામ શરૂ કરી ઑર્ડર આપી દીધા છે. ડેલીગેટ, વિઝિટરો અને રેસેપ્શન કમિટીના મેમ્બરોના માટે ટિકીટો બહાર પાડવાની ગોઠવણ થઇ ગઇ છે. ડેલીગેટની ફી રૂ. ત્રણ અને ભોજન સહિત પાંચ, વિઝિટર ની રૂ. બે અને રિસેપ્શન કમિટીના મેંબરની રૂ. દશ રાખવામાં આવી છે અને તે ટીકીટો ફીના રૂપીઆ મોકલી અનેક ઉત્સાહી જૈનો મંગાવતા જાય છે.

કૉન્ફરન્સ સમક્ષ મૂકવાના ઠરાવો સંબંધનો તથા કૉન્ફરન્સના બંધારણનો કાચો ખરડો સ્ટેન્ડિંગ કમીટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવી તેને છપાવી જૂદા જૂદા વિદ્વાનો

ને આગેવાનોને તેમના વિચારો તથા સુધારા વધારા માટે મોકલાવી આપવામાં આવ્યા છે. અને તે સૌ આવ્યે વક્તાઓ તથા ઠરાવોને ફરી સભા બોલાવી નકકી કરી સબ્જેક્ટ કમીટીમાં રજુ કરવામાં આવશે. ઠરાવોમાં કેળવણી અને બંધારણ ઉપર મુખ્ય મદાર બાંધવામાં આવ્યો છે.

વૉલંટીઅર માટે પણ એક કમિટી નીમવામાં આવી છે અને સો ઉપરાંત નામ આવી ગયાં છે અને વધુ આવતાં જાય છે.

આ સર્વનું ટુંક બ્યાન, ઠરાવો તથા બંધારણનો કાચો ખરડો વગેરે આ અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે તે પર ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે.

આમ ટુંક સમયમાં એકદમ ઝડપી કામ સૌ ભાઇઓની મદદથી કરવામાં આવ્યું છે અને તેમાં જે ઉત્સાહ જોવામાં આવે છે તે ઉપરથી સુપ્રતીત થાય છે કે આ કૉન્ફરન્સ ઘણી વિજયી અને બલવાળી નીવડશે.

કૉન્ફરન્સ દેવીએ જૈન સમાજને અનેક લાભો કરી આપ્યા છે અને વધુ કરી આપવા પોતાની શક્તિ બતાવી છે. આમ થવામાં સકલ જૈન સંઘ અને સર્વ ભાઇઓ તથા બહેનોની એકત્રતાજ નિમિત્તભૂત છે તો સૌ પ્રત્યે અમારી પ્રાર્થના છે કે તેઓ કૉન્ફરન્સમાં પધારી તન, મન, અને ધનથી સહાય આપી કૉન્ફરન્સને શક્તિવાળી બનાવી પોતાનું કલ્યાણ સાધશે. તથાસ્તુ.

—તંત્રી.

આપણી શિલ્પકળા.

Architecture is a history of National life and Thought.

—HAVELL.

શિલ્પકલા એ પ્રજાકીય જીવન અને વિચારનો ઇતિહાસ છે.

જ્યારથી શિલ્પશાસ્ત્રીએ સર્વ શિલ્પકાર અને કલાવાનો બીજભૂત નિયમો ઘડી આપ્યા છે ત્યારથી જૂદી જૂદી શિલ્પ પદ્ધતિઓ થતી આવી છે. દ્રાવિડ હિંદ-આર્ય પુરાની, બૌદ્ધ, જૈન, રાજપુત, મોગલાઇ—આ દરેક પદ્ધતિએ એક યા બીજા સ્વરૂપમાં પ્રબલ અને સુંદર સ્મારકો પૂરાં પાડી પોતાનું અસ્તિત્વ કાયમ રાખ્યું છે.

આપણા પૂર્વજોએ આપણી પ્રાચીન જાહોજલાલી અને ધર્મ પ્રબલતાનાં કીર્તિસ્થંભો એવા ચિરસ્થાયી કરી મુકી ગયા છે કે તે જો ન હત તો જૈન ધર્મની પ્રાચીનતાના મળતાં સબળ ઐતિહાસિક પ્રમાણ વિલુપ્ત થાત અને જૈન ધર્મ હિંદુ ધર્મ યા બૌધ ધર્મની શાખા છે એવું જે કેટલાક ઉપરચોટીઆ અનુમાન ઉપરથી નિર્ણય બાંધનાર પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોએ માની લીધું હતું તે કાયમ રહેત અને તેનો પ્રભાવ નહિવત્ થાત.

આબુપરના વસ્તુપાલ તેજપાલે બાંધેલાં મંદિરો એટલા બધા અદ્ભુત છે કે તેની કારીગરી અને શિલ્પકળા સંબંધે ઉંચામાં ઉંચો મત પાશ્ચાત્ય શિલ્પશાસ્ત્રીઓ ધરાવે છે. આ સિવાય અનેક સ્થળોએ મંદિરો, ઉપાશ્રયો મારવાડ મેવાડમાં જોવામાં આવે છે, પરંતુ અફસોસની વાત છે કે તેની બરાબર સારસંભાળ લેવાતી નથી. પૂર્વાચાર્યોએ અથાગ પરિશ્રમ કરી જૂદે જૂદે સ્થળે પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી એવું શિલાલેખો જોઇ તપાસતાં માલુમ પડી આવે છે અને આ સ્થલોની સંખ્યા સંબંધે આખા હિંદમાં પરિભ્રમણ કરીશું તો મહિસુર, ઉત્તર હિંદુસ્તાન, દક્ષિણ હિંદુસ્થાન વગેરેમાં અનેક અનેક મળી આવશે. તો પૂરી તપાસ આર્કીઓ લૉજીકલ (પુરાતત્વ ખાતા) તરફથી કરાવવાનો પ્રબંધ આપણા ખર્ચે કરાવવો ઘટે છે.

મૉડર્ન રિવ્યુના સપ્ટેંબર ૧૯૧૫ ના અંકમાં મી. ઇ. વૉટસ નામનો વિદ્વાન્ ગ્વાલીઅરના પર્વતમાંથી કોતરેલ શિલ્પકામ-Rock Sculptures of Gwalior નામનો લેખ લખે છે તેમાં, ઇલોરાની ગુફા સંબંધે લખે છે કેઃ—

In the famous caves of Ellora, so frequently visited by those interested in this branch of Indian architecture, we find, the Rock Caves were worked out by all three faiths, the earliest by the Buddhist, the next in age by the Brahmans, and the latest by the Jains. Each cave has its own particular style, though in some there are evidences of the strong influence of the preceding type. In Badami a small fort, near Bijapur, there are four very fine caves out of the solid rock in which again we find the three types of religion side by side,......The Buddhist and the Brahmans seem to have been especially fond of this particular kind of architecture, and it would be difficult to imagine any fine piece of work than the world-famed Kailasa in the Ellora group but the work of the Jains in this direction is worthy of serious attention. It is true their work is limited and as far as one can judge, generally of a later period and indebted to the work of the architects of the other faiths. Yet it has its distinctive features. The Jain caves of Ellora contain some of the finest carvings of the whole series, but little can be said of the one example which is to be seen at Badami. Whatever other features a Jain temple cut out of the rock may possess, there are always to be a considerable number of Tirthankaras, naked images of the founder of their faith. The Jains have made use of the rocks for the representation of their Gods in another way.

and this is best illustrated by the wonderful carved figures which have been wrought on the rocks of the Gwalior fort, perhaps the finest of their kind to be seen any where in India. They have received considerable attention at the hands of archaelogists and we are indebted to the careful description of Cunningham for much of our information regarding them.

આ લેખમાં ગ્વાલીઅરના કિલ્લામાંની જૈન પ્રતિમા તથા ગુફાઓ વગેરેનું ઠીક પણ ઘણું સુંદર વર્ણન આપેલુ છે. કેટલાક પ્રતિમાપરના લેખ તપાસતાં સં. ૧૪૯૭-૧૫૧૦ (ઇ. સ. ૧૪૪૦. ૧૫૫૩ જોવામાં આવે છે) એ પરથી જણાય છે કે તે તુઆર જાતના રાજાઓએ કરાવેલ છે. આમ ૯૦ વર્ષ રહ્યા પછી બાબરે આવી તેને છિન્નભિન્ન કરેલ છે કે જેનુ વર્ણન તેણે પોતેજ પોતાના લેખોમાં આપેલું છે. તીર્થંકરોની મૂર્તિઓનાં ચિત્રો પણ આ લેખમા આપેલા છે, કે જેમાંની આદિનાથની મૂર્તિ છે કે જે ૫૭ ફીટ કરતાં વધારે ઉંચી છે. આ જોઇને કોઇને પણ આવું મહાભારત કાર્ય કેમ થઇ શકે એ વિચારથી તેના કરનારની સહનશીલતા અને કુશલતા માટે અચંબો થયા વગર રહે તેમ નથી.

મૉડર્ન રિવ્યુના જાન્યુઆરી ૧૯૧૬ ના અંકમાં રાજગૃહ (મગધનું પાટનગર) એ પર મીસીસ મેબલ હોમવુડ નામની એક વિદુષી બાઇએ ઉત્તમ લેખ લખ્યો છે તેમાં છેવટે જૈનો સંબંધે જે ઉદ્ગાર કાઢ્યા છે તે આ પ્રમાણે છેઃ—

The Buddhist day has passed, but dim memories of the great Sage still haunts these hills. It is not to the Muhammadans or the Hindus, though each claim a sacred place in Rajgir, but to the Jains that the heritage of the hills has come. It is their Shrines we see to-day shining white on each crest and spur. To them Rajgir ranks with Parasnath (hills) and Pawapuri. The latter village is not far off on the Banks of Panchana river, south of the town of Bihar. Here Mahavira Vardhamana, their great and last Jina (conqueror saint) died. Large numbers of Jain pilgrims come to all these places from every part of India and their subscriptions keep the Shrines in good repair. These shrines, however, are all comparatively modern and have been built mostly with materials taken from older temples and stupas. Carved fragments and pillars are used freely in this construction, and Buddhist statues are often found in them. Every shrine contains the " Charana Paduka " of a Tirthankara. On Vaibhara there is a Jain Shrine below the Pippal Stone

house. Above on the hill are six or more temples. One dedicated to the 15th and 16th Tirthankars, Dharmanath and Shantinath, is interesting from the tradition connecting it with that of the Maniyar Nath. Mr. Broadley says it contains two images and charana with an inscription about 200 years old. The Pujari (temple-priest) has corrupted the names Dhanaji and Sathadraji and describes them as two wealthy bankers who lived in the house at the Nirmal Kund, i. e., the house that stood on the mound in the south-east corner of the ancient city. This is identified with the mound on which stands "the Maniyar Math." Mr. Broadly was also told that it was in honour of these two wealthy bankers, Dhanaji and Sathadraji, that the Math was built....... Above the Stupa mound on which the Mahadeva temple stands on a spur of Vipula, are two Jain temples, one of which is dedicated to the Great Mahavira. On the summit of Vipula there is a platform about 130 feet long, 30 wide and 6 feet above the rocks made of the materials from the Buddhist Mounds including 30 pillars. On this stand four modern Jain temples with fine pieces of Buddhistic carvings inset. Udayagiri has also debris of Buddhist buildings and now five Jain temples crown it, each with its Buddha statue engraved with the Buddhist formula "Ye Dharma hetu" &c. Over the ruins of the Vihara on Sonagiri is also a Jain Shrine. So all the hills are claimed for the Buddha's greatest rival, and only the Girdhrakuta is left.

બરાબરની ગુફા સંબંધી સર જોહન માર્શલ કે જે હિંદના પુરા તત્વ વિભાગનો ડાયરેકટર જનરલ છે તેણે બૌદ્ધ બ્રાહ્મણ અને જૈન શિલ્પશાસ્ત્રની સરખામણી કરી છે તે નીચે પ્રમાણે છેઃ—તે કેટલે અંશે ખરી છે તે તે શાસ્ત્રમાં જે નિપુણ હોય તેજ કહી શકે તેમ છે.

બૌદ્ધકલા સૌથી પ્રાચીન જે છે, તે ઉચ્ચતમ કોટિની છે—it is almost at its zenith. You mark its graceful lines, its rich but restrained decoration, its transparent sincerity, and above all its peace and tranquility. પછી તે પતિત થાય છે ત્યારે its creative force is stifled, it is becoming stiff, sterile and atrophied, and further you miss the intellectual and spiritual feeling of the earlier

sculptures. There are life-like figures—some solemn and majestic, others hideous and revolting.

પછી હિંદુકલા—તેમાં ઘણો ફેર પડે છે. forms are copied from the Buddhist but their eternal peacefulness is gone. *ethos* has given way to pathos. They have been galvanised into life of. action and have become incarnation of the dread forces of nature, of passion and of lust, of suffering and of death. Forms are sombre and relentless, peering from dark recesses. You surrender yourselves involuntarily to the prevailing gloom. Lofty spiritual beauty of Buddhist earlier caves were forsaken for the dread cult of Siva.

જૈનકલા—And so you make your way almost with a sigh of relief to the temples of the Jains, all of them very perfect, all very elaborate, and all very sumptuous, but one and all destitute of creative genius. You admire them for their rich decoration but you cannot help being struck with their narrow nerveless design; and you gaze unmoved at their composed and icy images. It has always been so with the Jains. They have produced wonderful edifices—like the Dilwara Temple of Mount Abu—each a *tour de farce* in its own way—but wonderful by reason of its lavish and costly ornamentation rather than any mastery over design. The Jains, as you know followed the Buddhists at an early date in adopting iconism in their religion, but even at the beginning of the Christian era their sculptures displayed the same nerveless character that thay do in midaeval and later times. They are stone and nothing more than stone executed with great precision and just as well finished as Buddhist work, but they are flat, schematic and lifeless, and almost at any given stage you will find that they anticipate the decline which subsequently overtook the art of the Buddhists. This fact I may mention, (which has only recently been recognised) renders it dangerous to utilise Buddhist works as a basis for determining on grounds of style the age of Jain Works or *vice versa*.

—અપૂર્ણ.

ज्ञान चर्चा.

પ્રશ્ન ૧ લો.—સમકિત મોહની એટલે શું ? કર્મ ગ્રંથમાં એમ લખ્યું છે કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું એનું નામ સમકિત મોહની; તો ઝીણી વાત તે કઇ ?

કલકત્તાથી હિરાચંદ શેવકરણનો આ પ્રશ્ન છે.

ઉત્તર—કર્મગ્રંથમાં લખ્યું કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું તેનું નામ સમકિત એ વાત સાવ સાચી છે. ઝીણી વાત તે આત્મજ્ઞાનની વાત. મોટા મોટા સાધુરાજો, વિદ્વાનો, તપસ્વીઓ અને સંપ્રદાયના આગ્રહીઓ તથા ભગજાળમાં ગુંથાઇ ગએલા મુનિઓ પણ જ્યારે શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મસ્વરૂપની વાત આવે છે ત્યારે સંપૂર્ણ સમજી શકતા નથી અને મોહ પામી જાય છે. જગતમાં સૌથી ઝીણી એટલે સૂક્ષ્મ વાત તે અધ્યાત્મવાત છે. જે મુમુક્ષુ આત્મજ્ઞાનને સમજીને સમાઇ ગયો તે તરી ગયો જાણવો. આત્મજ્ઞાનની વાતની સાચી સમજણ તો પૂર્વના બળવાન્ શુભ સંસ્કારો હોય તોજ થાય છે. જે આત્મજ્ઞાનની વાતને સમજીને સમાઇ ગયો તે કૃતાર્થ છે અને એથી બીજી મોટી પ્રાપ્તી કોઇ પણ દર્શનકારે બતાવી નથી. સર્વ દર્શનકારો આત્મજ્ઞાનને સંપૂર્ણ સમજવું એનેજ સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રાપ્તિરૂપ જણાવે છે. જ્યાં સુધી જીવ આત્મસ્વરૂપને પ્રભુ રૂપમાં ઓળખતો નથી ત્યાં સુધી જ તે ભવસાગરમાં ભૂલવણીમાં ગોથાં ખાય છે. ગમે તો આત્માનંદનો અનુભવ હમણાં કરે અથવા તો અનંત જન્મ પછી કરે પણ જ્યારે આત્માનંદની પ્રાપ્તિ થશે ત્યારે જ મોક્ષ મળવાનો-છે તે પહેલાં કદિ પણ કોઇનો મોક્ષ થયો નથી, થવાનો નથી અને થશે પણ નહિ આત્મજ્ઞાનને સમજવું જેમ અગત્યનું છે તેમ તે જ્ઞાન સૂક્ષ્મ પણ અત્યંત હોવાથી તેને મોટા મોટા સંપ્રદાય–સંઘાડાના ગચ્છાધિપો પણ ઘણે ભાગે હાલમાં સમજી શકતા નથી. વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી ઝીણી વાતમાં એટલે આત્મજ્ઞાનમાં મુઝાવું એવા આશયવાળું સમકિત મોહનીનું લક્ષણ કર્મગ્રંથમાં આપેલું છે તે પરમ સત્ય છે. કર્મ ગ્રંથની પ્રવૃત્તિ આત્માને પ્રભુરૂપે ઓળખવા માટે જ થએલી છે તેને માટે ગ્રંથને છેવટે દેવેંદ્રસૂરિ ફરમાવે છે કે "આયસરટ્ટા" આત્માને સંભાળવા માટે આ કર્મગ્રંથની પ્રવૃત્તિ છે. આત્માને ઓળખવા માટે જ દેવેંદ્રસૂરિએ કર્મગ્રંથ લખ્યો છે. આત્મા એ પ્રભુ છે, સિદ્ધ છે, અનંતજ્ઞાની છે, અનંત દર્શની છે, અનંત સુખ નિધાન છે, વગેરે વાત જ્યારે થાય છે ત્યારે સંપ્રદાયના ઝપાટામાં સપડાઇ ગએલા ક્રિયાજડત્વીઓ તે વાતની પકડ કરી શકતા નથી એવું જ્યારે દેવેંદ્રસૂરિના જાણવામાં આવ્યું ત્યારે તેમણે લખ્યું કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું તેનું નામ સમકિત મોહની. મોહની ત્રણ પ્રકારે છે મિથ્યાત્વ મોહની, મિશ્ર મોહની અને સમકિત મોહની કેવળ દેહદૃષ્ટિ કે બહિર્દૃષ્ટિ અને કેવલ બહિર્દૃષ્ટિ એ ક્રિયાજડત્વ તે મિથ્યાત્વ મોહની છે, જગતના ઘણા જીવોને મિથ્યાત્વ મોહનીનો ઉદય હોવાથી તેઓને આત્મજ્ઞાન સંબંધી ગમે તેવી પવિત્ર વાત કરવામાં આવે તો પણ તે વાત તેને ગમે ઉતરેજ નહિ; એ તો પોતાનો કક્કોજ ઘુંટયા-કરે, પોતાના વાડાને જ સર્વોપરી સમજીને અને તેમાં જ દુરાગ્રહ બુદ્ધિ રાખીને બહિર્દૃષ્ટિએ ભગજાળ, ક્રિયાજડત્વ, મમત્વબુદ્ધિ, વગેરેમાં પોતાની અમૂલ્ય જીંદગી પુરી કરે છે અને આખી જીંદગીમાં તે આત્માનંદનો અનુભવ મેળવી શકતો નથી. કેટલાક

તો મિથ્યાત્વ મોહના ઉદયથી પોતાના વાડામાં બતાવેલી ક્રિયામાં–રચ્યા રહેવાનો દંભ રાખવાને–આત્મજ્ઞાન માની લે છે અને તેથી તેઓ ઘણા કાળમાં પણ સત્ય આત્મજ્ઞાનને મેળવી શકતા નથી. આમ થવાનું કારણ મિથ્યાત્વની બહુલતા છે અને તેમને સમર્થ આત્મજ્ઞાની પુરૂષો મળ્યા નથી એ પણ કારણ છે, કેટલાક મિથ્યાત્વ મોહનીના ઉદયવાળા કંઇક સરળ હોય છે અને તેમને આત્મજ્ઞાન સંબંધી કાંઇક ઉપદેશ આપવામાં આવે છે ત્યારે તેમને તે વાતની કાંઇક રૂચિ થાય છે અને પોતે જો વગર સમજ્યે અથવા અંધ પરંપરાએ પોતાના વાડાની જાળમાં ગુંથાઇ ગયો હતો અને કેવલ દેહદષ્ટિ કે બહિર્દષ્ટિએ વર્તતો હતો તેમાં શંકા પડી જાય છે ત્યારે તેમનું વલણ કેવલ બહિર્દષ્ટિએ નહિ જતાં કાંઇક આત્મજ્ઞાન તરફ વળે છે એટલે કે આત્મા એ કાંઇક વસ્તુ છે એને જાણવાની સહેજ ઇચ્છા પ્રકટે છે અને તેની સાથે પોતે ઘણાં વરસો સુધી બહિર્દષ્ટિએ ક્રિયાજડત્વાદિ રૂપે પ્રવૃત્તિ કરી પણ તેમાં તેને કાંઇ અલૌકિક પ્રાપ્તિ નહિ થવાથી તે દેહદષ્ટિ એટલે બહિર્દષ્ટિમાં શંકા પડી જાય છે. આવા સંયોગોમાં તેવા સાધકોની વૃત્તિ મિશ્રપણે વરતે છે. એટલે કે પ્રવૃત્તિ મિથ્યાત્વ મોહનીરૂપ બહિર્દષ્ટિમાં કે આત્મવિમુખત્વમાં હોય છે છતાં શંકા પણ પડેલી હોય છે ત્યારે તે મિશ્ર મોહની કહેવાય છે. જ્યારે બહિર્દષ્ટિરૂપ કેવલ ક્રિયાજડત્વમાંથી નિવૃત્તિ પામી આત્મજ્ઞાન તરફ વળે છે પણ તેમાં કાંઇક શંકા રહ્યા કરે કે આત્મા તે પ્રભુ હશે કે નહિ હોય, દરેકનો આત્મા સિદ્ધ ભગવાન રૂપ હશે કે નહિ હોય, આત્મામાં અનંત જ્ઞાન છે તો કાં જણાતું નથી એવી કાંઇક શંકા જેવું રહે તથાપિ પ્રવૃત્તિ તો આત્મજ્ઞાન તરફ જ અંતર્મુખ ઉપયોગ રાખવામાં જ હોય તે સમકિત મોહની કહેવાય છે. જ્યારે શંકા કંખાદિ વગર આત્મા એ જ પ્રભુ છે, સચ્ચિદાનંદમય છે, વગેરે સમજાણુ આવે છે ત્યારે સમકિત સ્પર્શ્યું કહેવાય છે. આત્માની પ્રતીતિ થયા છતાં પણ આત્મા એ જ શું સિદ્ધ હશે? એવી જે કાંઇક મુંઝવણ તે જ સમકિત મોહની. સમકિતમોહની ગઇ એટલે કામ થયું જાણવું. સમકિત મોહનિમાં પણ ઘણા જીવો મુંઝાયા કરે છે. આત્મા એ જ પ્રભુ છે એ વાત સમજાવી એ કાંઇ જેવી તેવી વાત નથી. અંતર્દષ્ટિના ઉપયોગદ્વારા અને સંત સમાગમથી સમકિત મોહની જાય છે અને આત્મા એજ સર્વ શક્તિવાન પ્રભુ છે એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થાય છે. આ અનુભવ કેવલ આનંદમય છે. જેને એનો અનુભવ થયો છે તે પ્રભુતુલ્ય છે. આત્માનંદને પામેલાને અખિલ વિશ્વમાં સર્વત્ર આનંદનો જ અનુભવ થાય છે. તે જ્યાં જુએ ત્યાં આનંદ, આનંદ ને આનંદ જ. અખંડાનંદનો અનુભવ મેળવવા માટે અંતર્દષ્ટિને મેળવી જોઇએ. સંઘાડામમત્વ ધર્યા વગર અને સરળતા આવ્યા વગર સત્ય અનુભવ થવો મુશ્કેલ છે માટે જે મુમુક્ષુઓને આત્માનંદમાં મહાલવાની ઇચ્છા થાય તેમણે સંઘાડા-મમત્વને તજી દઇ સરળ થઇને આત્મનિષ્ઠ પુરૂષો પાસેથી વિનયપૂર્વક શિષ્ય બની અંતર્દષ્ટિ ઉપયોગની પ્રક્રિયા શિખી લઇને સાદરપૂર્વક તેનો યત્ન સેવવો. અંતર્દષ્ટિના પ્રયાસવડે વાણી, મન, શરીર, શ્વાસ, વગેરેની સ્થિરતા થશે અને છેવટે આત્માનંદરૂપ પરમ શાન્તિની પ્રાપ્તિ થશે આત્માને પ્રભુ રૂપે ઓળખવાનો સરળ ઉપાય તો સત્સમાગમ મુખ્યત્વે કરીને ઉત્તમ છે. સત્સમાગમવડે સમકિત મોહનીનો પ્રલય થાય છે અને આત્મા જાતે પ્રભુ હશે કે કેમ? હોય તો કાં નથી જણાતો? વગેરે વહેમો દૂર થઇ જાય છે એટલુ જ નહિ પણ તે સાધક આત્માને ઇશ્વર રૂપે જ જોઇ દાતાને સંપૂર્ણ ભાગ્યશાળી બને છે.

પ્રશ્ન બીજો:—જૈનોમાં સમાધિ ચડાવવાનો માર્ગ બતાવ્યો છે? બતાવ્યો હોય તો હાલના કોઈ જૈન સાધુ અગર શ્રાવક કેમ સમાધિ ચડાવતા નથી? તમે જે સમાધિયોગ જાણો છો તે જૈન શૈલી પ્રમાણે છે કે વેદાન્ત શૈલી પ્રમાણે છે?

આ સ્વામી કેવલાનંદજીનો પ્રશ્ન છે.

ઉત્તર:—જૈન માર્ગ એજ સમાધિ માર્ગ છે. જ્યાં અસમાધિ છે એટલે સમાધિ નથી ત્યાં જૈન માર્ગ પણ નથી. જૈન સૂત્રો પણ સમાધિ માર્ગ ઉપરજ રચાયાં છે. જૈન ધર્મના પહેલા તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવજીએ આખા ભરતક્ષેત્રમાં સૌથી પ્રથમ સમાધિ માર્ગનો ફેલાવો કર્યો હતો. ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીએ તો સંસાર ત્યાગ કરીને લગભગ લાગલાગટ સાડાબાર વર્ષ સુધી જંગલાદિમાં વિચરીને આત્મધ્યાન રૂપ સમાધિ માર્ગનીજ સાધના કરી હતી. જૈનોમાં સમાયિક છે તે પણ ધ્યાનરૂપ સમાધિ સાધવા માટેજ કહેલ છે. ખુદ મહાવીર સ્વામી ત્રાટક મુદ્રા સાધતા હતા તેને માટે શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં કથન છે કે જ્યારે ચમરેંદ્ર, શક્રેંદ્રના ભયથી ભાગ્યો અને શ્રી મહાવીર પ્રભુના ચરણમાં નીચે પેશી ગયો ત્યારે શ્રી મહાવીર સ્વામી મેષોન્મેષરહિત—મટકાં માર્યા સિવાય એક પુદ્ગલ ઉપર દૃષ્ટિ સ્થાપીને ઉપવાસો સહિત ઉભા હતા. જૈનોમાં ૭ પ્રકારનાં બાહ્ય તપ અને ૭ પ્રકારનાં અભ્યંતર તપ કહેલાં છે તેમાં બાહ્ય તપ કરતાં અભ્યંતર તપની કીંમત ઘણીજ વિશેષ છે. અભ્યંતર તપોમાં પણ ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એટલે સમાધિની કિંમત સર્વોત્કૃષ્ટ છે. એ બતાવી આપે છેકે દરેક જૈનોએ ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ—સમાધિ અવશ્ય જાણવાંજ જોઇએ. ધ્યાન સિદ્ધ થાય ત્યારેજ દેહદૃષ્ટિનો વિલય અને કેવલ આનંદરૂપ સમાધિ માંપડે છે માટેજ ધ્યાન પછી કાયોત્સર્ગ એટલે કાયાનો ઉત્સર્ગ એટલે દેહભાવના અભાવરૂપ દેહદૃષ્ટિ કે દેહાધ્યાસની વિલયતા કહેલી છે. કાયોત્સર્ગ એટલે દેહભાવના અભાવ રૂપ સમાધિને જૈન સૂત્રોમાં સૌથી ઉત્તમ કહેલ છે. શ્રી મહાવીરાદિ તીર્થંકરો પણ કાયોત્સર્ગરૂપ સમાધિ માર્ગને અનુસર્યા હતા. ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એટલે સમાધિદ્વારા કેવલ આત્માનંદને પામવા રૂપજ જિન સિદ્ધાંત છે માટે શ્રી સમાધિ માર્ગ એજ કેવલ વીતરાગનો અભિમત છે. જૈનોમાં જે જે મોક્ષ પામ્યા છે તે તે ધ્યાન અને સમાધિ વડેજ મોક્ષ પામ્યા છે એમ શ્રી વીતરાગદેવે પોતાના અભેદમાર્ગમાં કહેલું છે તે પરમ સત્ય છે. સર્વ જૈન સૂત્રો અને ગ્રંથોનો સારાંશ માત્ર એટલોજ છે કે ધ્યાન અને સમાધિદ્વારા આત્માનંદનો અનુભવ મેળવવો. દૃષ્ટિ સ્થિર કરવી, આસન જય કરવો, શ્વાસ જય કરવો, મનોજય કરવો, વિગેરે વિષયો જૈન સૂત્રોમાં જોવામાં આવે છે એટલુંજ નહિ પણ પરંપરામાં થએલા સમર્થ વિદ્વાનો પૈકી ૧૪૪૪ ગ્રંથના રચનારા હરિભદ્રજી મહારાજે યોગબિંદુ, યોગદૃષ્ટિ, વગેરે ગ્રંથો લખ્યા છે; કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીમાન્ હેમચંદ્રસૂરિએ યોગ શાસ્ત્ર બનાવેલ છે; શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયે યોગદૃષ્ટિની સજાય બનાવેલ છે; શ્રીમાન્ આનંદઘનજી મહારાજે પણ સમાધિયોગ ઉપર પદો બનાવેલાં છે; વર્તમાન સમયમાં કેટલાંક કારણોને લઇને સમાધિ માર્ગ બંધ પડેલો જણાય છે. સાધુ ઉપર ધ્યાન કરવાની મોટી ફરજ છે છતાંપણ હાલમાં ઘણે ભાગે સાધુ લોકો તેમ કરતા નથી ત્યારે શ્રાવકો તો તે વાત જાણેજ ક્યાંથી!!! આવી સ્થિતિ છતાં પણ પંન્યાસજી શ્રી કેશરવિજયજી મહારાજ તથા આત્મનિષ્ઠ શ્રી પદ્મવિજયજી મહારાજ

વગેરે-શાન્ત જૈન મુનિઓ સમાધિ માર્ગને શ્રી મહાવીરાદિ-જે પ્રમાણે અનુસર્યા હતા તે પ્રમાણે અનુસરે છે અને તે તેમની શાન્તિ દ્વારા પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે. હાલમાં ઘણે ભાગે જૈન સમાજમાંથી ધ્યાન અને સમાધિમાર્ગ વિચ્છેદ ગએલો ઘણાને જણાય છે પણ તેથી જૈન ધર્મમાં સમાધિ માર્ગ નથી એમ કહેવાયજ નહિ. સમાધિ ઉપર તો શ્રી વીતરાગનાં અભેદમાર્ગનો પાયો છે,

હું જે કાંઇ સમાધિયોગ જાણું છું તે સંબંધી વધારે વાતચીત રૂબરૂમાં થઇ શકે તેમ છે તો પણ અત્રે જણાવું છું કે હું શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગમાં બતાવેલ સમાધિયોગને અનુસરૂં છું કે જે સમાધિયોગ વેદાન્તને પણ પરમ માન્ય છે. શ્રી વીતરાગ દેવે બતાવેલો સમાધિમાર્ગ સર્વ પ્રાણી અને સર્વ દર્શનથી અવિરૂદ્ધ છે. અવીતરાગનાં વચનોમાંજ વિરૂદ્ધતા અને લડાલડી છે પણ શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગમાં તો અવિરૂદ્ધતા એટલે સમાનતાજ છે. इत्यलम् ॐ शान्तिः शान्ति शान्तिः

તા. ૨૭-૩-૧૯૧૬
રાજકોટ-કાઠિઆવાડ. } ગોકુલદાસ નાનજીભાઇ ગાંધી.

ઈતિહાસ-સાહિત્ય અંકની સમાલોચના.

પર્યુષણ પર્વના ખાસ અંક તરીકે નીકળેલ "જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્ય અંક" અત્રે સવેળા મળેલ હતો, આખો લેખ વાંચવા વિચારવા જેવો છે. જૈન તપગચ્છની પટ્ટાવલી, વગેરે મોટા મોટા લેખો તંત્રી તરફથીજ બહાર પડેલા હોઈ તે માટે વિદ્વાન્ તંત્રી સાહેબ મોહનલાલ ભાઇને ધન્યવાદ ઘટે છે. શ્રીયુત નાથુરામ પ્રેમી તરફથી દિગંબરસંપ્રદાયના ઐતિહાસિક લેખો જોઇને આનંદ થાય તેવું છે. આ લેખમાં જો કયા કયા જૈન સંપ્રદાય, ઉપસંપ્રદાયો ક્યારે ને કોણે કાઢયા અને તે વાત ઐતિહાસિક દષ્ટિએ બરાબર છે કે નહિ? તે સવિસ્તર લખવામાં આવ્યું હોત તો ખાસ કરીને જૈન સમાજને ઉપયોગી થાત. જો કે પટ્ટાવલીમાં કેટલીક હકીકત આવી જાય છે પણ તેથી સંપૂર્ણ સંતોષ વાચક વર્ગને થાય એમ જણાતું નથી. જૈન કોમમાં ઇતિહાસ સાહિત્યની ખાસ ખામી છે. પટ્ટાવલીઓમાં જે ઇતિહાસાંશ જોવામાં આવે છે તે પણ સંતોષકારક નથી. દરેક પટ્ટાવલીમાં પોતપોતાની પરંપરાની બડાઇ અને બીજાની હલકાઇ જોવામાં આવે છે. ઇતિહાસ લખનારાઓ નિષ્પક્ષપાતી હોવા જોઇએ. પક્ષપાતી ઇતિહાસો કેટલીક વખત બીજાઓને અન્યાય આપવા જેવું કરે છે. ઇતિહાસાદિના સંબંધમાં જૈનોની કફોડી સ્થિતિ છતાં હેરલ્ડના અધિપતિ સાહેબ મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ બી. એ. એલ. એલ. બી. તરફથી સચિત્ર જે ખાસ અંક બહાર પડેલ છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે.

આ અંકમાં મહાવીર પ્રભુનાં, હેમચંદ્રાચાર્યજીનાં અને તાડપત્રના ચિત્રો જોઇ આનંદ થાય છે. આ ચિત્રો દરેક રીતે મોહક છે એટલુંજ નહિ પણ કુદરતી ભાવ પણ ઘણોજ સારો આવ્યો છે. આ ચિત્રોની આશાતના નહિ કરતાં દરેક જણે તે ચિત્રોને મહાવીને ઘરમાં રાખવા લાયક છે. નગ્ન સત્યનું ચિત્ર પણ ખાસ ઉપદેશક છે. સત્યના રૂપમાં સત્ય કહેવાથી અત્યારે આપણી જૈન કોમના દરેક સંઘાડા-વાડા વાળાઓ ભડકી ઉઠયા વગર રહેતા નથી. સત્યથી નહિ ભડકનાગ વિરલ અને ભડકનારાના ટોળે ટોળાં છે.

એકંદરે આ લેખ-અંક ઘણો સારો એટલે મારા લેખોથી ભરપુર અને દળદાર છે. આવો લેખ વાંચી જવાની દરેકને જરૂર છે. હાલમાં જૈનશ્વેતાંબર સંપ્રદાયોમાં જે માસિકો નીકળે છે તેમાં ખાસ અંકની દૃષ્ટિએ જોતાં જૈનશ્વેતાંબર કોનફરન્સ હેરલ્ડ પહેલે નંબરે આવે છે. જૈનોમાં કેટલાંક માસિકો તો ૩૦ વર્ષ થયાં નીકળ્યાં કરે છે પણ તે જૂની રૂઢિનાં અને નીરસ જેવાં નીકળે છે, એટલુંજ નહિ પણ પરમસત્ય કે જે વડેજ મુક્તિ મળે છે તે પરમસત્યાંશ પણ તેમાં જોવામાં આવતો નથી. ભાવાર્થ એવો છે કે જૈનશ્વેતાંબરનાં બીજાં માસિકો કરતાં આ માસિક વધારે સારૂં કામ કરે છે. સ્થાનક વાસી બંધુઓમાં જે ચોપાનીઆ નીકળે છે તેમાં રા. રા. વાડીલાલ મોતીલાલ શાહનું માસિક ત્રિમાસિક ખાસ ધ્યાન ખેંચનારૂં છે.

જૈનકો. હેરલ્ડમાં પૃષ્ઠો વધારવાની જરૂર છે. પર્યુષણના એક પછી એકાદ વખત ૪૦ પૃષ્ઠ આવ્યાં હતાં તે ઉપરથી એવી આશા કેટલાકે બાંધી હતી કે હવેથી ૪૦ પૃષ્ઠજ આવ્યા કરશે પણ પાછાં ૩૨ પૃષ્ઠ થઇ ગયા છે. જો કે હાલમાં કાગળની મોંઘવારી ચાલે છે તો પણ ૪૦ પૃષ્ઠો દરમાસે બહાર પડશે તો વધારે વાચન જૈનકો મેમ્બરે કોનફરન્સ ઓફીસ તરફથી અપાયું ગણાશે.

ડીસેમ્બરના અંકમાં તંત્રીના નિવેદનમાં જણાવવામા આવ્યું છે કે ચાર મહિના પછી લગભગ હાલના તંત્રી સાહેબ પોતાના તંત્રીપદને છોડશે. આ કોઇ પણ રીતે ઇચ્છવા જોગ નથીજ જ્યારથી આ તંત્રી સાહેબના હાથમાં હેરલ્ડ આવ્યું છે ત્યારથીજ આ હેરલ્ડ સુધરતું જાય છે. તંત્રી સાહેબે ગમે તેટલી મુસ્કેલી વેઠીને પણ આ કાર્ય છોડવું નહિ જોઇએ તેમજ જૈન કોમના આગેવાનોએ પણ આ બાબતના રા. રા. મોહનલાલભાઇને આગ્રહ કરીને તંત્રી તરીકેનું કામ તેઓજ કર્યા કરે તેવી ગોઠવણ કરવા જરૂર છે.

પર્યુષણનો ખાસ અંક વાંચી જવાથી ઘણી નવી બાબતો જણવામાં આવશે. **ઇત્યલમ્ ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ**

તા. ૨૭-૩-૧૬   લી.

રાજકોટ-કાઠિઆવાડ.   **ગોકુલદાસ નાનજીભાઇ ગાંધી**

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ, મુંબઈ.

તેનું થયેલું કામકાજ.

સંવત ૧૯૭૧ ના માહા માસમાં સુજાનગઢ ખાતે નવમી કૉન્ફરન્સ વખતે માંગણી કર્યા મુજબ આપણી મહાન કૉન્ફરન્સનુ દશમુ અધિવેશન મુંબઇમાં ભરવાનુ નક્કી કરવા માટે મુંબઇના-શ્રી સકળ જૈન સંઘની જાહેર સભા તા. ૧૦-૩-૧૯૧૬ સંવત ૧૯૭૨ ના ફાગણ વદ ૧ સોમવારે રાત્રે શ્રી ગોડીજી મહારાજના ઉપાશ્રયમાં સંઘપતિ શેઠ રતનચંદ ખીમચંદના આમંત્રણથી બોલાવવામાં આવી હતી. તે વખતે ઘણા જૈન બંધુઓએ પોતાના અમુલ્ય ટાઇમનો ભોગ આપી ભાગ લીધો હતો. સર્વાનુમતે ઠરાવ કરવામાં આવ્યો કે 'દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સનુ અધિવેશન મુંબઇ શહેરમાં તા. ૨૧-૨૨-૨૩ એપ્રીલ સને ૧૯૧૬, સંવત ૧૯૭૨ ના ચૈત્ર વદી ૪-૫-૬ શુક્ર, શનિ, રવી ના દિવસોએ કરવું." તે પ્રસંગ માટે રીસેપ્શન કમીટીની નીમણૂક મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કરી ૯૪૦ મેમ્બરોને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા.

રીસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદની નીમણૂક કરવામાં આવી તથા ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે ગ. રા. મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સોલીસીટર તથા રા. રા. મકનજી જુઠાભાઇ મ્હેતા બારીસ્ટર એટ-લૉની નીમણૂક કરવામાં આવી હતી. ઉપ પ્રમુખ તરીકે ૨૦ નામો બીજા નામો વધારવાની સત્તાસાથે ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા.

કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ તરીકે શેઠ બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી એલ, એમ એન્ડ એસ ની પસંદગી કરવામાં આવી. આમંત્રણ કરવા માટે નીચેના ગ્રહસ્થોનું ડેપ્યુટેશન વડોદરે મોકલવાનું નક્કી કર્યું.

શેઠ મોતીલાલ મુળજી	શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ
શેઠ અમરચંદ કલ્યાણચંદ	શેઠ મણીલાલ સુરજમલ.

કૉન્ફરન્સના ડેલીગેટોની ફી રૂ. ૩) રાખવી, ભોજન ઉતારાની અગવડ સેનાર પાસેથી રૂ. ૫ ફીના લેવા. વીઝીટરની ફી રૂ. ૮, અને રીસેપ્શન કમીટીના મેમ્બરોની ફી ઓછામાં ઓછી રૂ. ૧૦ લેવા નક્કી કર્યું.

વોલંટીઅર કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ નરોતમ ભાણજી અને સેક્રેટરીઓ તરીકે રા. રા. લેહેરૂભાઇ ચુનીલાલ તથા રા. રા. મણીલાલ મહોકમચંદને નીમવામાં આવ્યા. બાદ ગોડીજી મહારાજની જય બોલાવી સંઘ વિસર્જન થયો હતો.

ત્યાર બાદ પાંચ મેમ્બરોનું ડેપ્યુટેશન વડોદરા પ્રમુખ સાહેબને વિનતિ કરવા ગયું હતું. તેને પરિણામે ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટીએ વિના સંકોચે ખુશીથી પ્રમુખ પદ સ્વીકાર્યું હતું અને તારથી સંમતિ જણાવી હતી.

રીસેપ્શન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૨-૩-૧૬ બુધવારે રાત્રે શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ ઓફીસમાં મળી હતી તે વખતે આશરે ૪૦ મેમ્બરો એકઠા થયા હતા. પ્રમુખ સ્થાને શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ બીરાજ્યા હતા. શરૂઆતમાં આગલી મીટીંગનું કામ

વંચાયા બાદ તૈયાર કરેલો આમંત્રણ પત્રિકાનો ખરડો રજુ કરવામાં આવ્યો તે સર્વાનુમતે પસાર કર્યો. અને બીજા ૫૦ મેમ્બરોનાં નામ રીસેપ્શન કમીટીમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા તેમજ શેઠ ખીમજી ડાયાણીનું નામ ઉપપ્રમુખ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યું. ત્યાર બાદ મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કમીટીઓ નક્કી કરી.

વૉલંટીઅર કમીટીના મેમ્બરોનાં નામ નીચે પ્રમાણે:—

પ્રમુખ—શેઠ નરોત્તમ ભાણજી

સેક્રેટરી—રા. રા. લહેરૂભાઇ ચુનીલાલ અને મણીલાલ મહોકમચંદ

મેમ્બરો—રા. રા. ભગવાનજી હેમચંદ, રા. રા. કરશનદાસ ગોવીંદજી

„ દેવચંદ ભગવાનદાસ „ વીરજી ચત્રભુજ

„ કેશવલાલ લલ્લુભાઇ „ જેઠાભાઇ આણંદજી

„ કાનજી કરમશી માસ્તર „ વાડીલાલ દોલતચંદ-બારોડીયા

„ શીવજી ચત્રભુજ.

ત્યાર બાદ ઉતારા તથા ભોજન કમીટીની નીમણુક મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કરવામાં આવી:—

પ્રમુખ—શેઠ ગુલાબચંદ દેવચંદ

સેક્રેટરી—શેઠ હીરાચંદ વસનજી અને શેઠ મુળચંદ હીરજી

મેમ્બરો શેઠ બાલુભાઇ મોતીચંદ હરખચંદ

„ વાડીલાલ સાંકળચંદ — શેઠ અમૃતલાલ કેવળદાસ

„ હાથીભાઇ કલ્યાણજી — „ ફુલચંદ ખુશાલ

„ હેમચંદ સ્વરૂપચંદ — „ ચુનીલાલ વીરચંદ

„ લલ્લુભાઇ કરમચંદ — „ મણીલાલ કેશરીમંગ

„ વીરચંદ કેવળ — „ નાનચંદ શામજી

„ સવચંદ કચરાભાઇ — „ પરશોતમ ઝવેરચંદ

„ છગનલાલ સવચંદ — „ મણીલાલ સુરજમલ

„ મણીલાલ લહેરચંદ — „ હરીભાઇ અમીચંદ

„ હીરાલાલ બકોરદાસ — „ નવલાજી ડુંગાજી

„ નાનચંદ ગુલાબચંદ — „ હીરજી કાનજી મણશી

„ શીવજી લધા — „ દામજી કેશવજી

હેલ્થ આફીસર તરીકે ડૉ. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી તથા ડૉ. પુનશી હીરજી મૈશરીને નીમવામાં આવ્યા.

ત્યાર બાદ મંડપ તથા ટીકીટ કમીટીના મેમ્બરો બીજા મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે નીમવામાં આવ્યા.

પ્રમુખ—શેઠ દેવકરણ મુળજી

સેક્રેટરી—રા. ગ. મારાભાઇ મગનલાલ મોદી

„ ચુનીલાલ મુળચંદ કાપડીઆ

મેમ્બરો શેઠ છોટાલાલ વી. સરાફ

„ રત્નચંદ તલકચંદ — શેઠ વીરજી ચત્રભુજ

„ મગનલાલ વાધજી — રા. રા. નરોતમ ભગવાનદાસ શાહ

„ કાનજી કરમશી માસ્તર — શેઠ હાથીભાઇ કલ્યાણજી

„ વીરજી ગાંગજી — „ દલસુખભાઇ વાડીલાલ વીરચંદ

ત્યાર બાદ રેઝોલ્યુશન તૈયાર કરનાર કમીટી મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે નીમવામાં આવી. તેના મેમ્બરો નીચે પ્રમાણેઃ—

પ્રમુખ—રા. રા. લખમશીભાઈ હીરજી મૈશરી

સેક્રેટરી—રા. રા. મકનજી જુઠાભાઇ મ્હેતા બારીસ્ટર

„ મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સોલીસીટર

મેમ્બરો—રા. રા. હીરાચંદ લીલાધર ઝવેરી

„ સાકરચંદ માણેકચંદ ધડીઆળી

„ મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ

„ નરોતમદાસ ભગવાનદાસ — રા. રા. લલ્લુભાઇ કરમચંદ

શેઠ અમરચંદ ઘેલાભાઇ — „ સારાભાઇ મગનલાલ મોદી

„ હાથીભાઇ કલ્યાણજી — „ ડૉ. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી

„ જીવરાજ ભીખાભાઇ — „ ચુનીલાલ મુળચંદ કાપડીઆ

„ જેઠાભાઇ આણંદજી — „ ઉમેદચંદ દોલતચંદ બરોડીઆ

રા. રા. ખીમજી હીરજી કાયાણી — „ વેલજી આણંદજી મૈશરી

„ ફકલભાઇ ભુદરભાઇ — „ પુનશી હીરજી મૈશરી

„ ધીરજલાલ પી. સરાફ — „ ડૉ. ત્રીભોવનદાસ લેહેરચંદ

શેઠ ગુલાબચંદ દેવચંદ — „ રાયચંદ દયાચંદ ઝવેરી બારીસ્ટર

રા. રા. ચંદુલાલ નાણાવટી — „ ધનજી ચત્રભૂજ

રેઝોલ્યુશન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૪-૩-૧૬ શુક્રવારે રાત્રે રા.રા. મકનજી જુઠાભાઈ મ્હેતાને ત્યાં રાત્રીના ૭ા વાગે મળી હતી. તે વખતે ડૉ. ત્રીભોવનદાસ લેહેરચંદ શાહે પ્રમુખ સ્થાન લીધું હતું. સેક્રેટરી તરીકે કામ કરવાની રા. રા. મકનજીભાઇ તથા રા. રા. મોતીચંદભાઇએ બીજાં સેક્રેટરીનાં કામોના દબાણને લીધે પોતે રાજીનામાં આપવાથી તેમની બદલીમાં સેક્રેટરીઓ તરીકે રા. રા. મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ તથા રા. રા. ઉમેદચંદ દોલતચંદ બરોડીઆને નીમવામાં આવ્યા. ત્યાર બાદ ડ્રાફટ રેઝોલ્યુશનનો ખરડો સુધારા વધારા સાથે પસાર કરવામાં આવ્યો. અને તેની ૫૦૦ નકલો છપાવી જાહેર પેપરો તથા જૈન વિદ્વાનો તરફ મોકલવાનું નક્કી કર્યું.

વોલંટીઅર કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૮-૩-૧૬ ની રાત્રે મળી હતી તે વખતે નીચે મુજબ કામ કાજ કરવામાં આવ્યું:—વોલંટીઅરો મેળવવા માટે વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર આપવી, વોલંટીઅરોની આવેલી અરજીઓના જવાબ જાહેર ખબર મુજબ આપવા. ડ્રેસ-કેશરી ફેંટો, કેશરી ઉત્તરાસણ અથવા ડ્સ, સોટી, ખાદી કોટ, પાટલુન અથવા ધોતીયું રાખવું.

ઉતારા તથા ભોજન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૮-૩-૧૬ ની રાત્રે મળી હતી તે વખતે પ્રમુખ માટે એક મકાન તથા જુદા જુદા ઉતારા માટે ૪ મકાનની સગવડ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. ×

મંડપ કમીટીના સભાસદોની એક સભા સંવત ૧૯૭૨ ના ફાગણ વદ ૮ ને સોમવાર તા. ૨૭ મી માર્ચ ૧૯૧૬ ને રોજ રાત્રીના સાડા સાત વાગે મળી હતી તે વખતે સાત સભાસદો હાજર હતા.

મંડપના સંબંધમાં જુદી જુદી યોજનાઓ રજુ કરવામાં આવી હતી છેવટે માધવબાગમાં મંડપ બાંધવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. મંડપ કમીટી અને ટીકીટ કમીટીના કામની વહેંચણી કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. વળી મી. નરોતમ બી. શાહ (૨) શેઠ નેમચંદ હકમચંદ (૩) શેઠ દયાળજી દુલભજી (૪) શેઠ નરોતમદાસ હરજીવનદાસ (૫) શેઠ વનમાલીદાસ રાયચંદ અને (૬) શેઠ વાડીલાલ રાઘવજીને મંડપ તથા ટીકીટ કમીટીમાં સભાસદ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા છેવટે પ્રમુખનો ઉપકાર માની સભા વિસર્જન થઇ હતી.

મંડપ કમીટીના સભાસદોની એક સભા સં ૧૯૭૨ ના ફાગણ વદ ૧૧ તા ૨૯ મી માર્ચ ૧૯૧૬ બુધવારને રોજ રાત્રીના ૭॥ વાગે શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ ઓફીસમાં મંડપ કમીટી તથા ટીકીટ કમીટીના મેમ્બરો નીમવા તથા કામની વહેંચણી કરવા માટે બોલાવવામાં આવી હતી. સભામાં સત્તર ગૃહસ્થો હાજર હતા.

પ્રમુખસ્થાને શેઠ દેવકરણભાઇ મુળજી બીરાજ્યા હતા. શરૂઆતમાં આગલી મીનીટ વાંચી મંજુર કરવામાં આવી બાદ નીચે મુજબ કામકાજ સર્વાનુમતે થયું હતું.

ટીકીટ કમીટીનું કામ નીચેના ગૃહસ્થોને સોપવામાં આવ્યુ.

(૧) શેઠ દેવકરણભાઇ મુળજી ટ્રેઝરર (૨) શેઠ જીવરાજ. બી. શાહ
(૩) શેઠ નેમચંદ હકમચંદ (૪) શેઠ દયાળજી દુલભજી
(૫) શેઠ વાડીલાલ હેમચંદ (૬) શેઠ વનમાલી રાયચંદ
(૭) શેઠ નરોતમદાસ હરજીવનદાસ (૮) શેઠ સારાભાઇ મગનલાલ મોદી.

ડેલીગેટો, રીસેપ્શન કમીટીના મેમ્બરો તથા વીઝીટરો વિગેરે માટેના બેજીઝ ચીફ સેક્રેટરીઓ તરફથી પુરા પાડવામાં આવે તે વહેંચવાનું તથા ટીકીટો વેચવાનું કામ સદરહુ કમીટીએ કરવું અને તેનો યોગ્ય હિસાબ રાખવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

મંડપને લગતું સઘળું કામ પાર ઉતારવા માટે નીચેના ગૃહસ્થોની કમીટી નીમવામાં આવી હતી.

૧ શેઠ દેવકરણભાઇ મુળજી ૨ રા. રા. નરોતમ બી. શાહ
૩ શેઠ ઓટાલાલ વી. શેઠ ૪ શેઠ નરોત્તમદાસ ભવાન શાહ
૫ શેઠ રતનચંદ તલકચંદ માસ્તર ૬ શેઠ મગનલાલ બાપજી
૭ શેઠ છગનલાલ જગલાલ ૮ શેઠ ચુનીલાલ મુળચંદ કાપડીઆ સેક્રેટરી.

મંડપ કમીટીને મંડપ બંધાવવા સંબંધી સઘળી ગોઠવણ કરવાનું એટલે કે તેને લગતા કંટ્રાક્ટ આપવાનું તેમજ પ્લેટફોર્મ ઉભો કરવા અને ખુરશી, કોચ તથા કીટસન લાઇટ ડેકોરેમન્સ વિગેરે મંડપને લગતી સઘળી ગોઠવણ કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું. કંટ્રાકટરને પોતાને ખર્ચે વીમો ઉતરાવવાનું સૂચવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ, મુંબઈ.

The Tenth Jaina Shvetambara Conference BOMBAY,

પાયધુની પોસ્ટ નં. ૩
મુંબઈ તા. ૨૭ માર્ચ ૧૯૧૬

સુજ્ઞ મહાશય,

આ સાથે ઠરાવોનો કાચો ખરડો છપાવીને આપ પ્રત્યે મોકલવામાં આવ્યો છે તો આપને વિનંતિ કે આપ સાર્વજનિક હિત ધ્યાનમાં લઇ તેમાં જે કંઈ સુધારો વધારો કરવાનું યોગ્ય લાગે તે આ પત્ર મળે ત્યારથી પાંચ દિવસની અંદર સૂચવવાની મહેરબાની કરશો, કે જેથી તેની યોગ્યતાપર અવશ્ય ધ્યાન આપવામાં આવે.

વિશેષમાં આપ કોઇ પણ ઠરાવ પર કૉન્ફરન્સના અધિવેશન પ્રસંગે બોલવા માંગતા હો તો સાથે સાથે જણાવવા કૃપા કરશો, તો વક્તાઓની ચુંટણી કરવામાં ઘણી સગવડ પડશે.

આપ જે વિષય ઉપર બોલવા માંગતા હો તે બાબતનો લેખ પણ તૈયાર કરી મોકલી આપવા કૃપા કરશોજી.

આપના કૃપાકાંક્ષી.
મોહનલાલ હેમચંદ દેશાઇ.
ઉમેદચંદ દોલતચંદ બરોડીઆ.
સેક્રેટરીઓ.
ડ્રાફ્ટ રેઝોલ્યુશન કમીટી.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંમ્બર કૉન્ફરન્સ, મુંબઈ.

(DRAFT RESOLUTIONS.)

૧ રાજનિષ્ઠા (Loyalty)

હિંદના નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ પ્રત્યે આ જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ પોતાની અંતઃકરણ પૂર્વક ભક્તિ અને રાજનિષ્ઠા જાહેર કરે છે અને હાલની મહાન લડાઇમાં બલપર નીતિનો વિજય થઇ સર્વત્ર શાંતિ સુખ પ્રસરો અને હિંદને ઉંચ્ચું પદ મળો એમ ઇચ્છે છે.

૨ જૈન તહેવારો (Jaina Holidays)

અન્ય કોમોની સાથે જૈન કોમને સરખાવતા તેની સંખ્યા હિંદના વેપારમા તેનો મોટો ફાળો અને તેની ઉપયોગિતા ધ્યાનમા લઇ મુબઈ સરકાર તથા બીજા ઇલાકાની સરકાર તેમજ મોટા દેશી રાજ્યો જૈનોનાં ઓછામા ઓછાં બે પર્વો (શ્રી મહાવીરનો જન્મદિવસ અને સંવત્સરી) જાહેર તહેવારો તરીકે પાળવાનુ જાહેર કરશે એમ તેમને આ કૉન્ફરન્સ નમ્ર અને આગ્રહ પૂર્વક અરજ કરે છે

૩ ધાર્મિક શિક્ષણ (Religious Education)

ધાર્મિક સંસ્કાર વગરની કોઇ પણ જાતની કેળવણી નકામી છે અને હાલ જડવાદનો નિરંકુશ પવન જોસભેર ફેલાય છે તેવા સમયમા દરેક જૈને ધર્મનું તત્વજ્ઞાન જાણવાની જરૂર છે તેમજ પોતાના કુટુંબમાં અને સમાજમા ધાર્મિક શિક્ષણનો પ્રસાર કરવાની જરૂર છે તે માટે,

(૧) દરેક સંઘે પોતાના ગામ યા શહેરમા જૈન બાળકો અને બાળાઓ ધાર્મિક શિક્ષણ સહેલાઇથી અને સંગીન રીતે લે તે માટે સુવ્યવસ્થિત જૈનશાળા-કન્યાશાળા સ્થાપવાની અને વિદ્યમાન શાળાઓને સંગીન પાયાપર મૂકવાની જરૂર છે.

(૨) આવી સર્વ જૈન શાળાઓમાં વ્યવસ્થિત શિક્ષણ માટે તેમાં ચલાવવાનાં પુસ્તકો (ટેક્સ્ટબુકો) અને વાચનમાળા સહેલી ભાષા સ્પષ્ટ અર્થ સાથે ઓછી મહેનતે શિખવી શકાય તેવી હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિએ રચી તૈયાર કરવાની અને તેમાં એક જાતનો (Uniform) અભ્યાસક્રમ ઘડી તૈયાર કરવાની જરૂર છે તો તેવો પ્રબંધ કરવાની જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડને ભલામણ કરવામા આવે છે.

(૩) દરેક જૈન શાળામાં તથા વિદ્યાલયમા અને ત્યાં સુધી સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું જ્ઞાન આપવાનું અને ધાર્મિક પુસ્તકાલય રાખવાનુ આવશ્યક છે એ પર તેના કાર્યવાહકોનું લક્ષ ખેંચવામા આવે છે.

(૪) ધાર્મિક શિક્ષકો અને શિક્ષિકાઓ તૈયાર થાય તે માટે ઉચ્ચ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાનું તથા ધાર્મિક જ્ઞાન જૈન યુવકો અને સ્ત્રીઓને આપવાની જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે.

૪ જૈન એજ્યુકેશન બૉર્ડનું કાર્ય (Function of Jaina Education Board)

કેળવણી સંબંધી સર્વ કાર્ય કરવા માટે પુના કૉન્ફરન્સ વખતે નિમાયેલી જૈન એજ્યુકેશન બૉર્ડે જ કાર્ય આજ દિવસ સુધી કર્યું છે તે માટે આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો સંતોષ જાહેર કરે છે અને એવી જ બૉર્ડ તેના બંધારણ સહિત નીચેના ગૃહસ્થોની (તેની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે) નીમે છે અને તે બૉર્ડને આ ઠરાવમાં જણાવેલ કાર્યો કરવા સત્તા આપે છે.

(અહીં મેંબરોનું લિસ્ટ મૂકાશે.)

કાર્યો-(૧) જૈનોમાં હસ્તી ધરાવતી ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારિક કેળવણીની સંસ્થાઓ સંબધે વિગતવાર હકીકત મેળવવી અને તે સારા પાયાપર મૂકાય તેવાં પ્રયાસો કરવા.

(૨) દરેક ધાર્મિક પાઠશાળામાં એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ ચલાવવામાં આવે તેવી ગોઠવણ કરવી.

(૩) જૈન વાંચનમાલા તૈયાર કરવી.

(૪) જીવવિચાર, નવતત્વ, દંડક, ક્ષેત્રસમાસ, સંગ્રહીણી, કર્મગ્રંથ તેમજ પ્રતિક્રમાદિ પુસ્તકો સરલ અર્થ સહિત હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિપર તૈયાર કરવાં યા કરાવવાં.

(૫) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ જે જે શાળામાં ચાલે તે તેની વાર્ષિક પરીક્ષા એકી વખતે લેવી.

(૬) તેની વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રમાણપત્ર (સર્ટીફિકેટ) ઈનામો વગેરે આપવાં

(૭) ગરીબ તથા સામાન્ય સ્થિતિના વિદ્યાર્થીઓને વ્યવહારિક શિક્ષણ લેવા માટે સ્કોલરશિપો તથા પુસ્તક ફી વગેરેની મદદ આપવી.

(૮) આવા વિદ્યાર્થીઓને જે જે સ્થળે જૈન બોર્ડિંગ હોય તેમાં દાખલ કરાવવા પ્રયત્ન કરવો.

૫ જૈન સાહિત્ય પ્રસાર (Spread of Jaina Literature)

(૧) જૈન આગમો પ્રસિદ્ધ કરાવવા તથા જૈન સાહિત્યનો ફેલાવો કરવા આપણા જે જે પૂજ્ય મુનિ મહારાજે પ્રયત્ન કરે છે તેને માટે આ કૉન્ફરન્સ તેઓશ્રીનો આભાર માને છે અને તેવો પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા વિનંતિ કરે છે.

(૨) જૈન સાહિત્યના પ્રચાર માટે જે જે પુસ્તક પ્રકાશક સંસ્થાઓ અને ગૃહસ્થો પ્રયાસ કરે છે તેનાં કાર્યની આ કૉન્ફરન્સ કદર કરે છે અને તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

(૩) પાટણ, જેસલમીર, ખંભાત, અમદાવાદ, લીંબડી વગેરે સ્થલે આવેલાં પ્રાચીન જૈન ભંડારોમાંથી અલભ્ય અને ઉપયોગી પુસ્તકોની નવી પ્રત લખાવવાની તથા તેને મુદ્રિત કરાવવાની આવશ્યક્તા આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને પાટણમાં આવેલા આપણા અમૂલ્ય ભંડારોમાંનાં પુસ્તકોનો તેમની આજ્ઞાનુસાર

કરવામાં આવેલો રિપોર્ટ તથા તેમાંના જીર્ણ અલભ્ય ગ્રંથો, છપાવી બહાર પાડવા અથવા તેના ગ્રંથોની નકલ કરાવી લેવા આ કૉન્ફરન્સ નમ્રતાપૂર્વક વિનતિ કરે છે અને જૈન સાહિત્યના પ્રચાર અર્થે તે નામદારશ્રીએ જે ઉમદા કામ અત્યાર સુધીમા કરેલુ છે તેને માટે તેઓશ્રીનો આ કૉન્ફરન્સ અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે.

૬ માગધી ભાષાનો ઉદ્ધાર (Resuscitation of Magadhi Language)

આપણાં શાસ્ત્રોની ભાષા માગધી (પ્રાકૃત) હોવાથી તે યથાર્થ સમજી શકાય તે માટે તેને સજીવન રાખવાની અતિ આવશ્યકતા છે માટે

(૧) માગધી ભાષાનો સરલ અભ્યાસ થઇ શકે તેને માટે માગધી (પ્રાકૃત) ભાષાનો કોષ તૈયાર કરાવવા તમામ જૈનોનુ લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે, તથા

(૨) માગધી ભાષાનું સંપૂર્ણ વ્યાકરણ સરલ પદ્ધતિથી તૈયાર કરવાની અતિ જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને આ બાબતમાં જે પ્રયાસ અત્યાર સુધીમા થયો છે તેને માટે ધન્યવાદ આપી તે દિશામાં વધારે પ્રયાસ કરવા ખાસ ભલામણ કરે છે.

(૩) જૈનો હસ્તક ચાલતી સંસ્કૃત પાઠશાળાઓમાં તેમજ ઉંચી જૈન ધાર્મિક શાળાઓમાં માગધી ભાષાનુ ખાસ શિક્ષણ આપવુ જોઇએ એવો આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહ કરે છે.

(૪) હિંદુસ્તાનની જુદી જુદી યુનિવર્સિટીઓમાં માગધી ભાષા બીજી ભાષા તરીકે જૈન વિદ્યાર્થીઓ લઇ શકે તેને માટે પ્રયાસ કરવા જૈન સાક્ષરો તથા સંસ્થાઓને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે

૭ જૈનો અને હિંદુ યુનિવર્સીટી (Jainas and the Hindu University)

આપણા ત્રેવીશમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથની જન્મભૂમિ તરીકે પવિત્ર ગણાતી **કાશી** નગરીમાં હિંદુ યુનિવર્સીટી સ્થાપિત થવાથી આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેના કાર્યવાહકોને તે માટે ધન્યવાદ આપે છે.

આપણા જૈન વિદ્યાર્થીઓ ઉક્ત યુનિવર્સીટીમા મારી સંખ્યામાં જોડાશે તેની આશા આ કૉન્ફરન્સ રાખે છે અને જૈન ધર્મનુ ઉચ્ચ તત્વજ્ઞાન મેળવી શકાય તે માટે એક પ્રોફેસરશિપ-ચેઅર (Chair) સ્થાપવા તે વિશ્વવિદ્યાલયના કાર્યવાહકોને વિનંતિ કરે છે.

૮ યુનિવર્સિટીઓ અને જૈન સાહિત્ય (The Universities and Jaina Literature)

(૧) મુંબઇ, કલકત્તા તથા મદ્રાસ યુનિવર્સીટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થયેલું છે તે ઉપર સમસ્ત જૈન કોમનુ લક્ષ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે અને તે તે યુનિવર્સીટીમાં અભ્યાસ કરનાર જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈન સાહિત્ય લે તે માટે તે વિદ્યાર્થીઓને તથા તેમના વાલીઓને ભાર મૂકી આગ્રહ કરવામાં આવે છે.

(૨) ઉપલી યુનિવર્સીટીઓમાં જે જે જૈન પુસ્તકો દાખલ કરવામાં આવે છે તે પુસ્તકો ટીકા તથા વિવેચન સહિત છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા જૈન સંસ્થાઓ તથા શ્રીમંતોનું લક્ષ ખેંચવામાં આવે છે.

(૩) મુંબઇ યુનિવર્સીટીમાં જૈન સાહિત્ય માટે ખાસ સ્કોલરશીપ સ્વ. શેઠ અમરચંદ તલકચંદ તરફથી સ્થાપવામાં આવી છે તેવી રીતે બીજી યુનિવર્સીટીમાં પણ સ્કોલરશીપો સ્થાપવા જૈન શ્રીમંતોને ભલામણ કરવામાં આવે છે.

(૪) નવીન સ્થાપિત થયેલ હિંદુ યુનિવર્સીટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થાય તે માટે ફંડ વગેરેની સગવડ કરી આપવાની અને સ્કોલરશિપ સ્થાપવાની આપણી ફરજ છે એમ આ કૉન્ફરન્સ માને છે અને તે પ્રમાણે ફંડ સ્કોલરશિપ વગેરેનો પ્રબંધ કરવા જૈન શ્રીમંતો તથા સંસ્થાને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

(૫) જૈન સાહિત્યનાં પુસ્તકો અનેક છે તેમાંથી માગમાં સારાં પુસ્તકોની યુનિવર્સિટીના અભ્યાસક્રમમાં ચુંટણી થાય તે માટે ઉત્તમ પુસ્તકો જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ તેમજ શ્રીમંતોએ જૂદી જૂદી યુનિવર્સિટીને ભેટ આપવાં એવી આ કૉન્ફરન્સ ભલામણ કરે છે.

૯ સામાન્ય શિક્ષણ (General Education.)

જૈન સમાજમાં એક પણ જૈન કેળવણીથી બેનસીબ રહે નહિ એવી સ્થિતિ લાવવાની ખાસ અગત્યતા છે તો તે માટે આ કૉન્ફરન્સ ભલામણ કરે છે કે—

(૧) પ્રત્યેક જૈને પોતાની પુત્રી અને પુત્રોને વ્યાવહારિક શિક્ષણ અવશ્ય આપવું.

(૨) દરેક સ્થળના આગેવાન જૈનોએ પોતાના સ્થાનિક જૈન વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ લેવા માટેનાં દરેક સાધનો જેવાં કે ફી ચોપડીઓ વગેરે પૂરાં પાડવા પ્રબંધ કરવો.

(૩) હિંદનાં મુખ્ય મુખ્ય શહેરો કે જ્યાં કેળવણી લેવાનાં સારાં સાધનો હોય ત્યાં જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે જૈન શ્રીમંતો તથા નેતાઓએ બૉર્ડીંગો સ્થાપવી.

(૩) ઉચ્ચ શિક્ષણ લેવા ઉત્સુક જૈન વિદ્યાર્થીઓને અને ખાસ કરીને ગ્રૅજ્યુએટ થયા પછી દેશપરદેશ અભ્યાસ આગળ કરવા ઇચ્છનાર વિદ્યાર્થીને મોટી સ્કોલરશિપ જૈન શ્રીમંતો તથા જાહેર સંસ્થાઓએ આપવી.

૧૦ વ્યાપારી શિક્ષણ (Commercial Education)

પૂર્વકાલથી જૈન કોમ વેપારી કોમ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે અને તે એટલે સુધી કે હાલના વખતમાં હિંદની અર્ધી દોલત જૈનોના હાથમાંથી પસાર થાય છે એવું કહેવામાં આવે છે, તો પણ હાલના જબરી હરીફાઇના જમાનામાં જૈન કોમનો પોતાનો અસલી દરજ્જો જાળવી રાખવા માટે નીચેના ઉપાયોની જરૂર છે, તો તેપર આ કૉન્ફરન્સ સર્વ-જૈનોનું લક્ષ ખેંચે છે.

(૧) જૈનોના હસ્તક હાલમાં જે જે રોજગાર છે તેને કાયમ રાખી આબાદ કરવા માટે તે તે ધંધાના અગ્રેસરોએ પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન વેપારીએ પોતાના પુત્રાદિ કુટુંબી જનોને બીજી કેળવણી આપવા સાથે પોતાના ખાસ રોજગારની તાલીમ આપવામાં લક્ષ આપવું ઘટે છે.

(૩) પ્રત્યેક જૈન વેપારીએ પોતાના પુત્રાદિ કુટુંબી જનોને બીજી કેળવણી આપવા સાથે પોતાના ખાસ રોજગારની તાલીમ આપવામાં લક્ષ આપવું ઘટે છે.

(૪) પાશ્ચિમાત્ય વ્યાપારીઓ પોતાના વેપારને આબાદ અને વિસ્તારવાળો જે જે રીતે બનાવે છે તે તે રીતિ જાણી તેનું અનુકરણ હિંદના વેપારના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખી કરવું એ જૈન વેપારીઓનું કર્તવ્ય છે.

(૫) ઉંચા વેપારી શિક્ષણ પ્રત્યે જૈન વિદ્યાર્થીઓનું લક્ષ ખેંચવું અને વેપારી કૉલેજમાં તેઓ અભ્યાસ કરે તે માટે ખાસ સ્કોલરશીપો સ્થાપવી.

(૬) ઉંચું શિક્ષણ ઘણું મોંઘું હોવાથી સામાન્ય સ્થિતિના જૈનો સામાન્ય શિક્ષણ લઇને પોતાની આજીવિકા આબરૂસર ચલાવી શકે તે માટે તેઓ સારૂ દેશી નામાના વર્ગ એટલે સ્વદેશી હિસાબ પધ્ધતિનું શિક્ષણ આપનારા ક્લાસ જૈન શ્રીમંતો અને જૈન-જાહેર સંસ્થાઓએ ખોલવા.

૧૧ સ્ત્રી શિક્ષણ (Female Education)

જૈન સમાજમા સ્ત્રી શિક્ષણનો સર્વત્ર પ્રચાર કરવા માટે કૉન્ફરન્સ નીચેની જરૂરી બાબતો સ્વીકારે છે.—

(૧) દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને ઓછામા ઓછું લખતાં અને વાંચતાં આવડે તેટલું તેમજ સામાન્ય ગણિતનું જ્ઞાન આપવાને અવશ્ય પ્રબંધ કરવો

(૨) જેનાથી બની શકે તે દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને માધ્યમિક (Secondary) અને ઉચ્ચ (Higher) શિક્ષણ આપવું અને તેવું શિક્ષણ પોતાની પુત્રી લઇ શકે તે માટે તેનાં લગ્ન તેની નાની ઉમરમાં નહિ કરવાં.

(૩) જે જે સ્થળોએ જૈનોની સારી સંખ્યા છે તે તે સ્થળે જો સાર્વજનિક કન્યાશાળા ન હોય તો ત્યાં પોતાના તરફથી કન્યાશાળા સ્થાનિક અગ્રેસરોએ ખોલાવવા ગોઠવણ કરવી, તેમજ

(૪) મોટી ઉમરની શ્રાવિકાઓને બપોરના ફુરસદના વખતમાં વ્યવહારોપયોગી સામાન્ય જ્ઞાન આપવા માટે સ્થળે સ્થળે ખાસ વર્ગ ખોલવાની જરૂર છે કે જે ખાસ વર્ગોમાં આરોગ્ય વિદ્યાનાં મૂળતત્ત્વો, દરદીની સારવાર અને અકસ્માત વખતે લેવા જોઇતા તાત્કાલિક ઇલાજ ઇત્યાદિનુ શિક્ષણ મળે તેમ કરવું.

(૫) જૈન કન્યાશાળા તેમજ શ્રાવિકાશાળા માટે સ્ત્રી શિક્ષકો મેળવવા માટે એ ખાસ જરૂરી છે કે શ્રાવિકાઓ અને ખાસ કરી વિધવાઓએ ફિમેલ ટ્રેનિંગ કૉલેજમાં મોટા પ્રમાણમાં દાખલ થઇ અભ્યાસ કરવો અને તેવો અભ્યાસ કરતી સ્ત્રીઓને જે જે પ્રકારની સગવડો જોઇએ તે તે સ્કોલરશિપ વગેરેથી પૂરી પાડવી.

૧૨ જૈનો માટે જુદાં ખાનાં (Separate Columns for Jainas)

મુબઇ ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના ઉપરી અધિકારીએ મુબઇ ઇલાકાની કૉલેજો, હાઇસ્કુલો, પ્રાથમિક શાળાઓ અને ખાસ સ્કૂલોમાં ભણતા જૈન વિદ્યાર્થીઓને લગતા અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા કબૂલ કર્યું છે તે માટે આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો સંતોષ જાહેર કરે છે અને તેવીજ રીતે જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા બીજા ઇલાકાઓના કેળવણી ખાતાઓના ઉપરી અધિકા-

રિઓને આ કૉન્ફરન્સ વિનંતિ કરે છે તેમજ જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે પોતાના ફૉર્મોમાં ખાસ જૂદું કૉલમ રાખવા હીંદી સરકારને આ કૉન્ફરન્સ અરજ કરે છે.

૧૩ જૈન પુરાતત્વ વિભાગ. (Archaeology)

જૈન પ્રાચિન મકાનો, શિલ્પકલા અને ખંડિયેરો સારી રીતે મરામત પામી ચિરકાલ સુસ્થિતિમાં નભી શકે અને તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ જળવાઇ રહે તે માટે સરકારી આર્કીઓલૉજીકલ ખાતા-પ્રાચીન શોધ ખોળ ખાતા-(પુરાતત્વ ખાતા) ને જોઇતી મદદ આપવાની જરૂર કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર સરકાર તે માટે આવશ્યક લક્ષ આપવા માટે પોતાના તે આર્કીઓલૉજીકલ ખાતાને ખાસ સૂચના કરે એવી આ કૉન્ફરન્સ તેમને વિનંતિ કરે છે.

૧૪ સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund)

આ કૉન્ફરન્સ દ્દઢતાથી આગ્રહ કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક શ્રાવક શ્રાવિકાએ ઓછામાં ઓછા ચાર આના **શ્રી** સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દેવાજ જોઇએ કે જે ફંડની આવક કેલવણી અને કૉન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કૉન્ફરન્સની હયાતી તથા કૉન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યનો આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં અત્યાર સુધી જે જે મહાશયોએ પૈસા ભરી પોતાની સહાનુભૂતિ દર્શાવી છે તેને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

(૨) જે જે સ્થલનાં સંઘોએ આ ફંડ એકઠું કરી કૉન્ફરન્સ ઑફીસ પર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે સર્વેનો આ આ કૉન્ફરન્સ આભાર માને છે.

(૩) પોત પોતાના ગામમાંથી સંવત્ ૧૯૭૨ નુ સુકૃત ભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જેમ બને તેમ જલદી કૉન્ફરન્સ ઑફીસ પર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને શહેરના સંઘને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

૧૫ જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવાનાં સાધન (Means to increase and enlarge Jaina Community.

જૈનોમાં બીજી કોમો કરતાં વધુ મૃત્યુ પ્રમાણ રહે છે તો તેને ઓછું કરવા માટે અને જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવા માટે આ કૉન્ફરન્સ એવું ઇચ્છે છે કે—

(૧) જે લોકોએ પોતાનો અસલી ધર્મ છોડી અન્ય ધર્મ સ્વીકાર્યો હોય તેને પુન જૈન ધર્મમાં લાવવાના પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન ધર્મમાં રૂચિ રાખનાર ઉચ્ચ વર્ણના આર્યોને આપણા પૂજ્ય મુનિ મહારાજોની સંમતિ લઇને જૈન ધર્મમા દાખલ કરવા માટે પ્રયાસ કરવા.

(૩) આરોગ્ય વિદ્યાના નિયમોનું જ્ઞાન જૈન સમાજમાં સર્વત્ર ફેલાવવું.

(૪) ગીચ વસ્તીવાળા મોટાં શહેરોમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના જૈનોને માટે ખાસ સસ્તા ભાડાની ચાલીઓ યા મકાનો બંધાવવાની જૈન શ્રીમંતોને પ્રેરણા કરવામાં છે

(૫) જૈનોનું મૃત્યુ પ્રમાણ વધારે હોવાથી તે અટકાવવા માટે ઉપાય સૂચવવા સુજાનગઢ ખાતે ભરાયેલી કૉન્ફરન્સ વખતે જે કમીટી નીમાણી હતી તેનો રિપોર્ટ આ કૉન્ફરન્સ બહાલ રાખે છે. અને તે રિપોર્ટમાં દર્શાવેલી સૂચનાઓ ઉપર જૈન કોમનું લક્ષ ખેંચે છે.

૧૬ કૉન્ફરન્સનું બધારણ (Constitution of the Conference)

(કૉન્ફરન્સનુ બંધારણ સંગીન અને સરલ પાયાપર રચવા અર્થે જૂદા જૂદા પ્રશ્નો કાઢી આગેવાનોનાં મતો માંગ્યા હતા. તે સર્વે પર લક્ષ રાખી તેનો કાચો ખરડો તૈયાર કરી આ નાચે મૂકવામાં આવ્યો છે.)

૧૭ અગાઉના ઠરાવોની પુષ્ટિ (Confirmation of the previous resolutions)

હાનિકારક રિવાજો દૂર કરવા, નિરાશ્રિતોને આશ્રય આપવો, જીવદયા, સંપવૃદ્ધિ ઇત્યાદિ આગલી કૉન્ફરન્સોએ પસાર કરેલા ઠરાવોને પુષ્ટિ આપવા સાથે આ કૉન્ફરન્સ તે ઠરાવોનો અમલ કરવાની સર્વ જૈનોને ભલામણ કરે છે.

બંધારણનો ખરડો. (જુઓ ઠરાવ ૧૬ મો)

DRAFT CONSTITUTION.

---

૧ ઉદ્દેશ:—આ કૉન્ફરન્સ કે જેનુ નામ શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ રાખવામાં આવ્યું છે તેનો ઉદ્દેશ જૈન કોમ અને જૈનને લગતા કેળવણીના પ્રશ્નો સંબંધમાં તેમજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને બીજા જૈન કોમ અને ધર્મ સંબંધી સવાલો ઉપર વિચાર ચલાવી યોગ્ય ઠરાવો કરવાનો અને તે ઠરાવોને અમલમાં મુકવા માટે યોગ્ય ઉપાયો યોજવાનો છે.

૨ કાર્ય વિસ્તાર:-સમસ્ત જૈન કોમને લાગુ પડતા સવાલોજ કૉન્ફરન્સ હાથ ધરશે.

૩ અધિવેશન:-કૉન્ફરન્સની આગલી બેઠક વેળાએ ઠરાવવામાં આવેલ વખતે અને સ્થળે આ કૉન્ફરન્સ સાધારણ રીતે દર બે વરસે એક વખત ભેગી મળશે. જો એવો કોઇ પણ ઠરાવ આગલી બેઠક વેળાએ કરવામાં આવેલો નહિ હશે તો કૉન્ફરન્સની સ્ટેન્ડીંગ કમીટી એ બાબત નક્કી કરશે. તેમજ જ્યારે સ્ટેન્ડીંગ કમીટીને ફેરફાર કરવો જરૂરી અથવા ઇચ્છવાજોગ જણાય ત્યારે કૉન્ફરન્સ ભરવાનો વખત તથા જગ્યા તે બદલી શકશે.

૪ **પ્રતિનિધિ:**-આ કૉન્ફરન્સ પ્રતિનિધિઓથી બનશે. પ્રતિનિધિઓ નીચેના થઇ શકશે.

(૧) કોઇપણ શહેર કે ગામનો સંઘ યા સભા કે મંડળ જે યોગ્ય ગૃહસ્થ કે બાનુને પ્રતિનિધિ તરીકે નીમી મોકલે તે. (૨) ગ્રેજ્યુએટો જેની અંદર કોઇપણ યુનિવર્સિટીના ગ્રેજ્યુએટો તેમજ બારિસ્ટર, હાઈકોર્ટ પ્લીડર, ડિસ્ટ્રીક્ટ પ્લીડર અને સબ આસિસ્ટંટ સર્જનનો સમાવેશ થાય છે (૩) જૈન પેપર અને માસિકોના અધિપતિઓ.

નોટ:—પ્રતિનિધિની ઉમ્મર ૧૮ વર્ષથી ઓછી હોવી ન જોઇએ.

૫ **પ્રતિનિધિ પ્રમાણ:**—દરેક શહેર કે ગામના સંઘે યા સભા કે મંડળે પ્રતિનિધિઓની નીમણુક કરતી વખતે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

(૧) જે શહેર કે ગામમાં જૈન ઘરની સંખ્યા સોથી વધારે ન હોય ત્યાંના સંઘે પાંચ પ્રતિનિધિથી વધારે ન ચુંટવા.

(૨) જે શહેર કે ગામની અંદર જૈનોના સોથી વધારે ઘર હોય ત્યાંના સંઘે દર સો ઘર દીઠ પાંચના પ્રમાણમા પ્રતિનિધિ ચુંટવા.

(૩) દરેક સ્થળની સભા કે મંડળ ઓછામાં ઓછા એક અને વધારેમાં વધારે પાંચ પ્રતિનિધિઓ ચુંટી શકશે.

૬ **પ્રતિનિધિની ફી:**—પ્રતિનિધિની ફી રૂ. ૩) અને ભોજન સહિત રૂ. ૫) રાખવી.

૭ **સબ્જેક્ટ કમિટી:**—કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં રજુ કરવાના ઠરાવો ઘડી કાઢવા, વક્તાઓની ચુંટણી કરવા, અને સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના મેમ્બરોનાં નામો નક્કી કરવા માટે કૉન્ફરન્સની બેઠકના પહેલા દિવસે સબ્જેક્ટ કમિટી નીમવામાં આવશે. સબ્જેક્ટસ કમિટીની ચુંટણીમાં દરેક પ્રાંતનું પ્રતિનિધિત્વ આવી શકે તે માટે નીચેના નિયમો ધ્યાનમાં રાખવા.

રીસેપ્શન (સ્વાગત) કમીટીમાંથી ૨૫ મેમ્બરો, ગ્રેજ્યુએટોમાંથી ૧૦, અધિપતિઓમાથી ૨, અને નીચે લખેલા વિભાગો પૈકી દરેક દીઠ પાંચ એ રીતે પ્રતિનિધિઓમાંથી ૧૧૦ લેવા; તેમજ કૉન્ફરન્સના અગાઉના પ્રમુખો અને હોદ્દેદારોનો સમાવેશ થશે.

૧ મુબઇ, ૨ અમદાવાદ, ૩ પૂર્વ કાઠીઆવાડ, ૪ પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ. ૫ કચ્છ, ૬ ઉત્તર ગુજરાત, ૭ મહીકાંઠા, ૮ દક્ષિણ ગુજરાત. ૯ સુરત, ૧૦ મારવાડ, ૧૧ મહારાષ્ટ્ર, ૧૨ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, ૧૩ બંગાલ, ૧૪ માળવા, ૧૫ મેવાડ, ૧૬ બિરાર, ૧૭ સેન્ટ્રલ ઇન્ડીઆ, ૧૮ પંજાબ, ૧૯ મદ્રાસ, ૨૦ સંયુક્ત પ્રાંતો ૨૧ સિંધ, ૨૨ બર્મા.

સબ્જેકટ કમિટીમાં પ્રમુખ તરીકે કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ કાર્ય કરશે. અને તેની ગેરહાજરીમાં રિસેપ્શન કમિટીના પ્રમુખ કાર્ય કરશે.

રીસેપ્શન કમિટીએ, ગ્રેજ્યુએટોએ અને ઉપલા દરેક વિભાગના પ્રતિનિધિઓએ કૉન્ફરન્સના પહેલા દિવસે સબ્જેકટ કમીટીમાં પોતા તરફથી જે સભાસદ નિમવા માંગતા હોય તેનાં નામો રીસેપ્શન કમીટીના સેક્રેટરીને લખી મોકલવાં.

૮ **કયા ઠરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થઇ શકે?**—ઉપર જણાવેલી રીતે બનેલી સબ્જેકટ કમીટીમાં હાજર થયેલ મેમ્બરોનો પોણો ભાગ જેની તરફેણમાં હોય તેજ ઠરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થશે.

૯ **સ્ટેન્ડીંગ કમીટીનું કાર્ય:**—નીચે જણાવેલાં કાર્યો માટે કૉન્ફરન્સની બેઠક વેળાએ એક સ્ટેન્ડીંગ કમીટી નીમવામાં આવશે.

(૧) કૉન્ફરન્સે પોતાની બેઠક વેળાએ જે ઠરાવો પસાર કર્યા હોય તે અમલમાં મૂકવા.

(૨) કૉન્ફરન્સની આવતી બેઠક ભરવા માટે ગોઠવણ કરવા.

(૩) આખી કોમને લગતા અગત્યના સવાલ કે જે કૉન્ફરન્સની આવતી બેઠક સુધી મુલતવી ન રહી શકે તેવા સવાલોનો ફડચો કરવા.

(૪) કૉન્ફરન્સમાં જોઇતાં નાણાં ભેગાં કરવા તથા ખર્ચ કરવા.

(૫) કૉન્ફરન્સને સોંપેલાં નાણાં તથા સખાવતોનો વહીવટ કરવા.

(૬) અને સામાન્ય રીતે કૉન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અનુસાર દરેક કાર્ય કરવાં.

૧૦ **સ્ટેન્ડીંગ કમીટીની નિમણુંક:**—

દર કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે સબ્જેકટ કમીટી જેઓનાં નામો સૂચવે તે ગૃહસ્થોની વધારાની સત્તા સાથે, લગભગ સોની સંખ્યા સુધીની એક સ્ટેન્ડીંગ કમીટી બનશે, અને તે નામો કૉન્ફરન્સની બહાલી માટે રજુ કરવામાં આવશે.

સ્ટેન્ડીંગ કમીટીમાં દરેક પ્રાંતનું પ્રતિનિધિત્વ આવી શકે તે માટે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું,

મુંબઇના ૨૦ સભ્યો લેવા, તેમજ અમદાવાદના ૧૦, પૂર્વ કાઠિયાવાડ ૫, પશ્ચિમ કાઠિયાવાડ ૫, કચ્છ ૫, ઉત્તર ગુજરાત ૫, મહીકાંઠા ૫, દક્ષિણ ગુજરાત ૫, સુરત ૫, મારવાડ ૫, મહારાષ્ટ્ર ૫, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૫, બંગાલ ૫, માળવા ૩, મેવાડ ૩, બીરાર ૩ સેન્ટ્રલ ઇન્ડીઆ ૩, પંજાબ ૩, મદ્રાસ ૩, સંયુકત પ્રાંત ૩, બર્મા ૨, સિંધ ૧=કુલ મળી ૧૧૦.

આ કમીટીનું મુખ્ય સ્થળ મુંબઇ રાખવું. જરૂરી પ્રસંગે તેની અંદરના બહારગામના સભ્યોને પત્રદ્વારા અભિપ્રાય પૂછવો અથવા આમંત્રણ કરીને કોઇપણ એક સ્થળે બોલાવવા, તથા આ કમીટીનું કામ સરળતાથી થાય તે માટે પેટા નિયમો કરવા તે કમીટીને સત્તા આપવી;

૧૧. **જનરલ સેક્રેટરીઓ:**—નિમાયેલ સ્ટેન્ડીંગ કમીટીમાંથી કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે ચાર જનરલ સેક્રેટરીઓની નીમણુંક કરવામાં આવશે, જેમાંથી એક મુંબઇના

રહેવાસી હોવા જોઇએ મુંબઇમાં રહેતા જનરલ સેક્રેટરી રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીના નામથી ઓળખાશે.

૧૨. આસિસ્ટંટ જનરલ સેક્રેટરીઓ:—જનરલ સેક્રેટરીને જરૂર જણાય તો તેમના હાથ નીચે અકેક આસિસ્ટંટ જનરલ સેક્રેટરી નીમવાની તેમને સત્તા આપવી;

૧૩ પ્રાંતિક કમીટીઓ:—સ્ટેન્ડીંગ કમીટીના મેંબરો પોતપોતાના પ્રાંત માટે એક કમીટી રૂપ ગણાશે અને તેવી કમીટી મારફત જનરલ સેક્રેટરીઓએ કૉન્ફરન્સને લગતાં કાર્યો કરવા તથા ઠરાવો અમલમાં મકવા પ્રયત્નો કરવા. જરૂર પડતાં આવી કમીટીઓ બીજી પેટા-કમીટીઓ નીમી શકશે.

૧૪ કૉન્ફરન્સના પ્રમુખની નિમણુંક:—જ્યાં કૉન્ફરન્સનુ અધિવેશન થવાનું હોય ત્યાંની રીસેપ્શન કમીટી રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીની સંમતિ લઇ તે અધિવેશનના પ્રમુખ નીમી શકશે.

૧૫ કૉન્ફરન્સ હેડ ઑફિસ:—કૉન્ફરન્સની હેડ ઑફિસ મુંબઇમાં રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીની દેખરેખ નીચે રહેશે અને સ્ટેન્ડીંગ કમીટીના મુંબઇના મેંબરોની સલાહ લઈ પોતાનું કાર્ય કરશે, અને તેની મીટીંગમાં બહાર ગામના સ્ટેન્ડીંગ કમીટીના મેંબર મુંબઇમાં હોય ત્યારે ભાગ લઇ શકશે.

૧૬ સખાવતો:—કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે કોઇ પણ ખાનગી કે સ્થાનિક સખાવતો જાહેર કરવા દેવામાં આવશે નહીં. કૉન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અને કાર્યોને અંગે જે જે સખાવતો જાહેર કરવામા આવશે તેનો વહીવટ સ્ટેન્ડીંગ કમીટી કરશે.

૧૭ રિપોર્ટ તથા હિસાબ:—રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરી કૉન્ફરન્સને લગતા દરેક કામકાજનો રિપોર્ટ દરેક જનરલ સેક્રેટરી તથા પ્રાંતિક કમિટીઓ પાસેથી વિગતો મંગાવી તૈયાર કરશે અને તેનો હિસાબ ઑડિટ કરાવશે. અને તે રિપોર્ટ તથા હિસાબપર સ્ટેન્ડીંગ કમીટીની બહાલી મેળવી, તેને છપાવી બહાર પાડી કૉન્ફરન્સ અધિવેશન વખતે રજુ કરશે.

કૉન્ફરન્સની બેઠક વેલાએ કામકાજ ચલાવવાના કાનુનો.

૧ કૉન્ફરન્સની દરેક બેઠક સ્વાગત કમીટીએ જાહેર કરેલા વખતે અને જગ્યાએ મળશે.

૨ કૉન્ફરન્સના પહેલા દિવસનું કામકાજ બનતાં સુધી નીચે મુજબ રહેશે.

(ક) સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ તરફનું પ્રતિનિધિઓને આવકાર આપનારૂં ભાષણ

(ખ) કૉન્ફરન્સના પ્રમુખની ચુંટણી અને તેમનું ભાષણ.

(ગ) કૉન્ફરન્સનાં કામકાજનો રીપોર્ટ.

(ઘ) સબ્જેક્ટસ કમીટીની ચુંટણી.

૩ કૉન્ફરન્સની દરેક બેઠક શરૂ થાય તે આગમજ બની શકે ત્યાં સુધી તે દિવસના કામકાજના કાર્યક્રમની છાપેલી નકલ સેક્રેટરીઓ વ્હેંચશે.

૪ કૉન્ફરન્સ સન્મુખ જે ભાષણો થાય તે ઉપર અથવા તેમાં દર્શાવેલા વિચારો ઉપર કોઇ પણ જાતનો વાદવિવાદ ચલાવવા દેવામાં આવશે નહીં.

૫ કાનુનને લગતા અને કામકાજ ચલાવવાની રૂઢીને લગતા સઘળા સવાલોનો પ્રમુખ પોતે વગર ઢીલે નિર્ણય કરશે, અને તેમનો નિર્ણય સઘળા દાખલાઓમાં છેવટનો અને બંધનકર્ત્તા ગણાશે.

૬ કાંઇ ગંભીર ગડબડને લીધે અથવા બીજા કોઈ ચોકકસ કારણસર, ચોકકસ વખત સુધી અથવા કોઇ પણ દિવસ નક્કી કર્યા વિના કૉન્ફરન્સ મુલતવી રાખવાની સત્તા પ્રમુખને રહેશે.

૭ કાર્યક્રમમાં જે અનુક્રમ રાખ્યો હોય તે અનુક્રમમાં ફેરફાર કરવાની પ્રમુખને સત્તા છે.

૮ કોઇ પણ ઠરાવ રજુ કરવા માટે તેની દરખાસ્ત મુકનાર, તેને ટેકો આપનાર અને તેને તેના વધુ સમર્થન માટે અનુમોદન આપનાર સબ્જેક્ટ કમીટીએ ચુંટી કાઢેલા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઇએ. તે સિવાય કોઇ બીજાને બોલવા દેવાની રજા આપવી કે ન આપવી એ પ્રમુખની મુનસફી ઉપર છે.

૯ સબ્જેક્ટ કમીટીએ દરખાસ્ત અને ટેકો આપનારનાં નામ સાથે મુકરર કરેલા ઠરાવ પણ પ્રમુખને યોગ્ય જણાય તો તે પોતા તરફથી રજુ કરી શકશે અને તેમાં કોઇ પણ વાંધો લઇ શકશે નહી.

૧૦ સઘળા બોલનારાઓને અમુક વખત સુધીજ બોલવા દેવાની, તેમજ વળી કોઇ પણ બોલનારને કાનુનસર વર્તવા કહેવાની તથા જો કોઇ બોલનાર પ્રમુખની તરફની ચેતવણી છતાં ચર્ચાના નિયમોનું ચાલુ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને ઠરાવેલા વખતની હદ પુરી થાય તે અગાઉ પણ વધુ બોલતા અટકાવવાની કૉન્ફરન્સના પ્રમુખને સત્તા રહેશે.

૧૧ કૉન્ફરન્સના કાર્યમાં વિઘ્ન કરનાર યા કાનુનનો ભંગ કરનાર કોઇ પણ પ્રતિનિધિ કે પ્રેક્ષકને કારણ જણાવ્યા કે ફી પાછી આપ્યા વગર મંડપ છોડી જવાનું ફરમાન પ્રમુખને કરવાની સત્તા છે.

૧૨ સ્વાગત કમીટી તરફથી નકકી કરવામાં આવે તે કરારો અને સરતો મુજબ પ્રેક્ષકોને કૉન્ફરન્સની બેઠકો વેળાએ તેઓ માટે રાખવામાં આવેલા એલાયેદા ભાગમાં હાજર રહેવા દેવામાં આવશે. તેઓની ફી આપ્યા સિવાય સભા છોડી જવાને કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ કોઇ પણ વખતે ફરમાવી શકશે.

कॉन्फरन्स मिशन.

१ श्री सुकृत भंडार फंड.

(संवत १९७२ना कारतक व. ९थी फागण व. १३, ता. १ १२-१५ थी
ता. ३१-३-१६ सुधी.)

वसुल आव्या रू. ७४१-५-०

गया मास आ फंडना बाकी रू. २८६-१२-०

१ उपदेशक मी. वाडीलाल सांकळचंद--उत्तर गुजरात.

सोनारडा ५, गलुदण ०॥, जलुंदरा ४॥, कडादरा वेहेलाल ६॥, कुबडथल ४॥, पसुंज ४, कुहा १०, भावडा १॥, हीरापर ३॥, प्रांतीआ १४॥=; ईसनपर ३॥, हालीसा २॥, धडकण ४, खानपर १३, सांपा १॥, लीहोडा २॥, सामेत्री ७॥, रखीआल ४, जळीआनो मठ ४॥, धारीसणा ५, सलकी ३, वरधाजीनुंमुवाडु २, राअपर ७॥, परांतीज २३॥, वागपुर १०, महुडी १०, वडोदरा [डभोडा] १५॥, हरसोल ८॥, आत्रसुंबा ५. कुल रू. १९१-१४-०.

२ उपदेशक मी. अमृतलाल वाडीलाल--सुरत जील्लो.

वांकानेर १३॥, अल्लु २॥॥, बुहारी ३०, सेजवाड ३॥, वालोड ८, भरूच १॥, मांडवी ११॥, कडोद १६, बहुधान १५)=, वरीआव ५, उंबरा १, देलाड ०॥, कुडसद ४॥. कुल रू. ११२-११-०

३ उपदेशक मी. पुंजालाल प्रेमचंद--मारवाड.

डुंगरपुर ३, पुनाळी ६॥, वनकोरा ४५, पुंजपुर १६॥, फावजा ५॥॥, वडोदा ३०॥॥. भमराणा १९, सेलुंम्बर ३२, आशपुर २५, पुजपुर ५, वेडाद्दा १०, वनकोरा २०, आशपुर ५३, मोटागाम ६. सावळा ११, जोगीवाडा ६. माळ ६॥, मोटावोडीगाम ३, छोटा वोडी गाम ४॥, पेडोली २, करीयाणा १॥.

कुल रु. ३४०-४-०

आगेवानोओ पोतानी मेळे मोकलेला.

प्रतापगढ-शेठ लक्ष्मीचंदजी घीया रू. १४॥॥, मुंबइ, मास्तर अमृतलाल त्रीभोवन मारफत रु. ५॥॥, प्रतापगढ रु. ३ ॥॥ रंगुन-शेठ मनसुखलाल सुरजमल ५१॥, कलकत्ता शेठ रायतमलजी सोपाणी रू १॥

कुल रू. ७६-८-०

एकंदर कुल. रू. १०२८—१—०

ઉપદેશક પ્રવાસ.

(દરેક કાગળનો ટુંક સાર.)

૧ મી. વાડીલાલ સાંકળચંદ

હરસોલ—જૂદા જૂદા વિષયો ઉપર ભાષણો આપતાં જૈન તથા બીજી કોમોમાં સારી અસર થઇ છે. કન્યા વિક્રયના સંબંધમાં અમુક પ્રતિબંધ જૈનેતર કોમમાં કર્યો છે. કેટલાક બ્રાહ્મણોએ હોળી પર્વ નહીં કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. રડવા કુટવાની બાબતમાં પણ સારી અસર થઇ છે.

વલાદ—ભાષણની અસરથી ઘણી બાઇઓએ ફટાણાં ન ગાવાં, બંગડીઓ ન પહેરવી વગેરે પ્રતિજ્ઞાઓ કરી હતી.

ખાનપુર—જીવ દયા વગેરે ઉપર ભાષણો આપતાં સારી અસર થવાથી અત્રેના જૈન બંધુઓની સાથે પાસેના ગામ "નાગજીનું મુવાડુ" તથા "મહોટાનું મુવાડુ" બને ગામ જવું થયું. ત્યાંના ઠાકરડાઓએ પાપ ન કરવા પ્રતિજ્ઞાઓ લઇ લેખીત કાગળો આપ્યા. તે કોન્ફરન્સ ઓફીસમાં છે.

ધઙકણ—કોઇ બૈરાએ છાણ લેવા જવું નહિ, ફટાણાં ગાવાં નહીં. તેમજ ઘણા શ્રાવકોએ અને શ્રાવિકાઓએ રાત્રિભોજન ન કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. પટેલીઆમાં પણ એક જણે ચૌદશને દિવસે રાત્રિએ ભોજન ન કરવા બાધા કરી હતી.

કુઢા—સંપ, કન્યાવિક્રય, વ્યસન, સ્ત્રી કેળવણી વગેરે વિષયો ઉપર ભાષણો આપતાં ઘણી અસર થઇ. કેટલાકોએ તમાકુ, બીડી બંધ કરી. પાટીદાર લોકો તરફથી હોળી પ્રગટ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞાઓ લેવામાં આવી. બીજા કુરિવાજો ઉપર પણ ભાષણો આપતાં તમામ શ્રોતાઓને ઘણો આનંદ પ્રાપ્ત થયો.

ડભોડા—ઠાકરડા લોકોએ પાપ નહિ કરવા થાણદાર સાહેબ તથા ડોક્ટર સાહેબ રૂબરૂ પ્રતિજ્ઞાઓ કરી હતી.

વડોદરા—[ડભોડા] જીવ હિંસા ન કરવા ઘણા ઠાકરડાઓએ બાધા લીધી છે તેમજ જૈન બંધુઓએ હોકો, બીડી ન પીવાનું નકી કર્યું. તેમજ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા બેસાડી છે.

પ્રાંતીઆ—ગામની તમામ કોમને એકઠી કરી ભાષણો આપતાં ઘણા બંધુઓએ બીડી હોકો ન પીવા બાધા લીધી. તેમ રાત્રિ ભોજન ન કરવા ઘણા જૈન બંધુઓએ પ્રતિજ્ઞા કરી.

उपदेशक मी. पुंजालाल प्रेमचंद—मारवाड.

साबळा—जैन मंदिरनी आगळ जाहेर सभा भरी संप, कन्याविक्रय तथा शियळव्रत उपर भाषणो आपतां घणी सारी असर थतां आनंद थयो छे.

आशापुर, वरोदा, पुजपुर, ममराणा, कावजा, वनकोरा—उपरनां गामोए भाषणो आपतां जुदी जुदी बाबतोना ठरावो थया हता. भाषणोथी सारी असर थइ छे.

અમારો આવતો અંક.

આ હેરૅલ્ડ પત્રના આવતા અંકમા મુબઈની કૉન્ફરન્સની દશમી બેઠકમા પ્રમુખ સાહેબ અને સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ સાહેબના ભાષણો તેમના ફોટા સહિત આપવામા આવશે, તે ઉપરાંત તેમા થયેલા ઠરાવો ને કામકાજને લગતો અહેવાલ આપવામા આવશે

આ માસિક કૉન્ફરન્સ અને જૈન સમાજ સમસ્તની સેવા કરવા માટે હમેશા તત્પર રહ્યુ છે અને તેના ધરાકોની સહાનુભૂતિથી પોતાની હયાતીની ઉપયોગિતા બહુ સારી રીતે સિદ્ધ કરી શકયુ છે એટલે વિશેષ કહેવાની જરૂર નથી જે જે આ અંક પોતે કરી છે તે બધી વાચકોને વધુ વાચન આપવા માટે ખર્ચી નાખ્યુ છે, તો સર્વેને અમારી નમ્ર વિનતિ છે કે આ માસિકના ઘરાક થઇ બીજા ઘરાકો કરાવી આપી કૉન્ફરન્સની હિલચાલને મદદ કરશે એટલુ જ નહિ પરતુ તેના લાભો અનેક પ્રાપ્ત કરી શકશે દરેક વર્ષે ખાસ અંક પર્યુષણના પવિત્ર દિવસોમા ફળદાર પ્રકાશન કરી આપવામા આવે છે તે પર વિચાર કરશો તો તમોને જરૂર લાગશે કે વાર્ષિક મૂલ્ય દોઢ રૂપીઓ કોઇ બિસાતમા નથી.

મનુષ્ય તરીકે મનુષ્ય જીવન સાર્થક કરવાના અનેક માર્ગ છે તેમાંનો એક માર્ગ શુભ પ્રયાસોનુ અનુમોદન, ઉત્તેજન, પોષણ અને વિવર્ધન છે, તે સાથે સત વસ્તુનુ ઓળખાણ કરવા માટે વાચન પણ આવશ્યક છે

" જબ તુમ આયો જગતમે, જગત હસે તુમ રોય
અબતો અયસી કર ચલો, પીછે હસે ન કોય "

આ વાક્યપર વિચાર પુન કરી જે યોગ્ય લાગે તે કરવા અમારી નમ્ર પ્રાર્થના છે

કૉન્ફરન્સ દેવીએ અત્યાર સુધી જૈનસમાજને જે અગણિત લાભ કરી આપ્યા છે તે ગણાવવા માગતા નથી પણ તે પ્રત્યે લક્ષ તેજ અવશ્ય ખેંચીએ છીએ સમાજનુ ભલુ કરવા તમે બધાયેલા છો કારણ કે સમાજની હયાતીમા જ તમારી હયાતી છે, તેમ જ કૉન્ફરન્સની હયાતી અને પ્રગતિમા તમારી અમારી હયાતી અને પ્રગતિ છે. અમે તેટલા જ વાસ્તે આ કૉન્ફરન્સના માસિકના મુખ પૃષ્ઠ પર અનેક વખત ' અમારી હસ્તીમા હસ્તી રહી તારી અજબ રીતે ' એ ગઝલ મુકી ગયા છીએ તે પરથી અમારો હેતુ સમજી શકાશે

છેવટે અમે ઇચ્છીએ છીએ કે—

' સકલ જીવ સુખમા રહે સર્વ નિરામય થાય
સર્વ ભદ્ર ભાળે સદા, દુ ખ દૂર થઇ જાય '

જૈન શ્વેતાબર કૉન્ફરન્સ ઑફિસ
પાયધુની, મુંબાઈ.

—વ્યવસ્થાપક,
' જૈન શ્વે૦ કૉ૦ હેરૅલ્ડ '

आजकल करीब २ अरसा २० सालसे मैं कुछ ऐसी दवाकी खोजमें था जो जगत्को आशीर्वाद रूप हो जाय, एक ही छोटी सी शीशी अपने जेबमें रखनेसे सारा दवाखाना निकम्मा हो जाय—यानी अपने जाकेटके जेबमें एक छोटीसी शीशीके अंदर सारा दवाखाना आजाय। परदेशमें, रेलमें, जहाजमें, जंगलमें छोटे मोटे गांवमें जहां जिस वक्त कोई बीमारी उमड आई उसीदम उसका इलाज अपने जेबमेंसे निकाल दडे। कई आशा निराशाके झोके खाते खाते २० वर्षके बड़े परिश्रमके बाद मैंने यह चन्द्रामृत पाया है।

इसमें बादी, बदहजमी, दस्त, कै, खांसी, दमा, सिरदर्द, जुकाम, आंखका दर्द, दांत या डाढ़का दर्द, कर्ण रोग, दाद, खुजली, खाज, हैजा, सूजन गठिया, वात, लकवा, कमजोरी, अशक्ति, नामर्दी, जहरी डंक, प्लीहा, अण्डवृद्धि, प्रदर रोग, सर्दी, बवासीर मुंह के छाले, प्रमेह, रक्त शुद्धि, जलना, ताप (बुखार) मन्दाग्नि हिचकी, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सर्व रोगोंका पूरा २ इलाज है। गृहस्थों को एक शीशी अवश्य पास रखना चाहिये। कीमत अमीर गरीब सब के लिये थोड़ी रक्खी है खाने लगानेकी तरकीब दवा के साथ मिलती है। की० फी शीशी ॥।) तीन शीशी २) रु० डा० खर्च अलग।

दवा मंगानेका पता —

चन्द्रसेन जैन वैद्य, चन्द्राश्रम–इटावह. U.P.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સર

ડૉ. વામન ગોપાલનું
જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય
આયોડાઇઝડ
સાર્સાપરિલા

જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દુર કીધી છે.)

આ સાર્સાપરિલા બગરેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક

ફતેહમંદ અકસીર ઇલાજ છે.

'અને આજ ૬૦ વરસથી એક સરખી રીતે માન પામેલુ' છે અને જુદા જુદા પ્રદર્શનોમાં

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાર્સાપરિલા ભાગ્યશાળી નિવડયું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે બગડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઇએ, તેને માટે આ સાર્સાપરિલા વિના બીજી એક પણ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંશ એટલે ગરમી અને તેના વડે થતા રોગો—તેમજ લકવા, સંધીવા, ચામડી પરના કાળા ડાઘ પડવા, અંગનુ સુજી આવવું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર દેવી સરખા ફોલ્લા થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકસીર થઇ ચુકી છે.

શીશી ૧ નો રૂ ૧, ચાર શીશી પીવાથી સારો ગુણ આવે છે. પોસ્ટ ખર્ચ જુદ ચાર એકદમ મંગાવનારને રૂ. ૪ા. પોસ્ટેજ સાથે.

ડૉ. ગઉત્તમરામ કેશવ—ઠાકુરદ્વાર—મુંબઈ.

અમદાવાદના એજન્ટ—શા. ગોકળદાસ મોતીચંદ ઠે. ધાચીની પોળ—અમદાવાદ.

वार्षिक मूल्य (पोस्टेज सह) रु. १-८-०.   Reg. No. B. 525.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरल्ड.

પુસ્તક ૧૨. અંક ૪ ૫.   ચૈત્ર, વૈશાખ.   એપ્રિલ-મે, ૧૯૧૬.

અમો તો તું અમે નહિ તો નહિં તું જાણજે નિશ્ચે,
નહિ જો બીજ [illegible] ફળ કોના ઉપર ફળશે ?
અમારી હસ્તીમાં [illegible]રત રહી તારી અજબ રીતે,
અમો પર ઘાવ કરતાં ઘાવ આવી તમ ઉપર પડશે.

વિષયાનુક્રમ.

ઑનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ.
બી. એ. એલ્. એલ્. બી.
વકીલ હાઇકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઇ.

Printed by-Dahyabhai Shakrabhai Gandhi at his 'Satya Prakash' Printing Press, Ahmedabad and Published by-Lalchand Laxmichand Shah for Jaina Swetambar Conference at its office at Pydhuni, Bombay, No 3

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડ.

આ ફંડમાં કંઇ આપી સુકૃત કરો.

પ્રિય બંધુઓ અને બ્હેનો! યાદ રાખજો કે આ ફંડમાંથી અર્ધો ભાગ કૉન્ફરન્સના નિભાવ ખાતે અને અર્ધો ભાગ કેલવણીના પ્રચાર અર્થે ખર્ચાય છે.

કૉન્ફરન્સ દેવીએ અત્યાર સુધી જૈન સમાજના ઉદ્ધાર અર્થે જે કર્યું છે તે કોઇ પણ કરી શક્યું નથી. તો તેના કાર્યને હમેશાં નિભાવો. કેલવણી કે જેના પર સમગ્ર દેશ, જ્ઞાતિ, કોમ અને વ્યક્તિના અભ્યુદયનો આધાર છે, તેને પુષ્ટ બનાવો. આવી રીતે કૉન્ફરન્સ અને કેલવણીને સ્થાયી પાયા પર મૂકવા માટે આ ફંડમાં યથાશક્તિ મદદ કરો. મદદ કરી અનેક ભાઇઓના શુભ આશીર્વાદો મેળવો અને આત્માનું કલ્યાણ કરો. શ્રીમતી કૉન્ફરન્સની દશમી બેઠક મુંબાઇમાં હાલ થઇ ગઇ છે. આ પ્રસગે નીચે મુજબનો ૧૩ મો ઠરાવ થયો છે—

ઠરાવ ૧૩ મો સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund).

આ કૉન્ફરન્સ દૃઢતાથી આગ્રહ કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક શ્રાવક શ્રાવિકાએ ઓછામાં ઓછા ચાર આના શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમા દેવાજ જોઇએ કે જે ફંડની આવક કેલવણી અને કૉન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કૉન્ફરન્સની હયાતી તથા કૉન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યનો આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં અત્યાર સુધી જે જે મહાશયોએ પૈસા ભરી પોતાની સહાનુભૂતી દર્શાવી છે તેને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે. (૨) જે જે સ્થળની સંઘોએ આ ફંડ એકઠું કરી કૉન્ફરન્સ ઑફીસપર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો તે સર્વેનો આ કૉન્ફરન્સ આભાર માને છે. (૩) પોતપોતાના ગામમાથી સંવત ૧૯૭૨ નું સુકૃતભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જેમ બને તેમ જલદી કૉન્ફરન્સ ઑફીસપર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને શહેરના સંઘને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક વિનતિ કરે છે."

શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દરેક સ્ત્રી પુરુષોએ એક વર્ષમાં ઓછામાં ઓછા ચાર આના આપવાના છે. ચાર આના જેવી રકમથી કોઇને કશો ભાર પડવાનો નથી. ચાર આના જેવી રકમ વરસ દિવસે આપવી તે કાંઇ વિસાતમા નથી. દરેક માણુસ પાતાની સુકમાઇમાંથી અઠવાડીઆમાં એક પાઇ થી સુકૃત ભંડાર ફંડ માટે જુદી કાઢે તો એક વર્ષે રકમ સવાચાર આનાની થાય. આવી જૂજ રકમ દરેક જૈન બધુઓ પોતાના ઉમંગથી મોકલી આપે તો આપણી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ તરફથી કેળવણી ખાતામાં-પાઠશાળાઓ વગેરેમાં અપાતી મદદમાં વાધો આવે નહિ. તેમજ આપણી મહાન્ સસ્થા (કૉન્ફરન્સ) ને નિભાવવામાં કશી અડચણ આવે નહિ.

પાયધુની, પોસ્ટ નં. ૩
મુંબાઇ.
સં. ૧૯૭૨. સને ૧૯૧૬

લી० શ્રી સંઘના સેવકો,
કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ ઝવેરી.
ગુલાબચંદ ઢઢ્ઢા.
જનરલ સેક્રેટરીઓ. શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

બે જાહેર ચેલેંજો

અમો અમારા પ્રખ્યાત સેંટના રાજા મોહીની જેના માત્ર ચારજ ટીપા રૂમાલપર નાખવાથી ચ બેલીના પુલોની ચાર દિવસ સુધી ખુશબો નથી આપતું તેલુ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦)નુ ઈનામ તેમજ વળી અમારા પ્રખ્યાત

પુષ્પાકર હેઅર ઓઇલ
(રજીસ્ટર્ડ)

જે તેલ માથામાં નાખવાથી ખીલતા ફુલોની તાજી ખુશબો આપે છે તેમજ માથાના દરેક દરદો માટે ઘણુંજ ફાયદાકારક છે વળી બજારમાં વેચાતા સુગંધીદાર તેલો જેમ ઘાસલેટ (વાઈટ ઓઈલ) નાખવામા આવે છે તે જે કોઇ સાબીત કરી આપે કે અમારા પુષ્પાકર તેલ ઘાસલેટ તેલથી બનાવવામા આવે છે તેને અમો રૂ. ૫૦૦) ઈનામ આપવાને બધા ઇએ છીએ તો શા માટે બન્ને ઇનામો મેળવતા નથી.

એકલા માલેક.

ધી ઓરીએન્ટલ ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કું.

આડત્યાઃ— **મોહીની એજન્સી.**

જુમા મસજીદ—મુંબઇ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ માન પામેલી અને ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના

અમદાવાદના બજારમાં આજકાલ ચાંદીના દાગીના વેચનાર અનેક વેપારીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમા દરેક જાતના દાગીના ખાસ જરતીથી ઝાળેલી તથા ઘુઘરીઓ બાધવાનો વાળો તે પણ ચોખ્ખી ચાદીનો પાકી ગેરંટીથીજ આપવામા આવે છે ભાવમા ઠગાવાની બીલકુલ ધાસ્તી રહેતી નથી માટે એક વાર પધારવા વિનંતિ છે

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઇ હીરાચંદ

ઠે. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઇની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॅल्ड.

Jaina Shvetambara Conference Herald.

પુ. ૧૨ અંક ૪-૫. વીરાત્ ૨૪૪૨. ચૈત્ર-વૈશાખ. સં. ૧૯૭૨. એપ્રિલ-મે. ૧૯૧૬.

Plainspeaking to Jains.

Dr. Nanavati's presidential address at the Jain Shwetambara Conference which held its sittings in Bombay last week was characterised by a good deal of wholesome plainspeaking. After analysing the different factors making for progress or reaction and suggesting the future line of progress,—in which education received its due emphasis,—he laid great stress on the Shwetambara Jain community working in common with all other communities for the good of the Indian nation. As a necessary step towards this he denounced what he characterised as the canker in the social structure slowly destroying its solidarity, namely, the growth of sections and sub-sections which renders any corporate effort impossible. The leaders, he said, ought to discountenance all such forces of disintegration, —especially as he pointed out, the whole caste edifice was entirely opposed to the spirit of Jainism.

Indiscriminate Charity.

Another matter to which he drew attention is one which may well be considered by other communities besides the Jains namely, the manner in which charity is allowed to drift in this country. Dr. Nanavati reminded his co-religionists that in this twentieth century they might continue their characteristic charities like the Pinjrapoles,—and the philanthropic activities of the Jain community are, we must add, very beneficent,—but the need of hospitals, sanitariums, orphanages, obstetric homes and educational institu-

tions was as great or greater. They had to be more, not less charitable than in the past, but, he added, the point of view should be centred in the greatest good of the greatest number. This leads to Dr. Nanavati's final exhortation to his co-religionists which we trust will be laid to heart by them. Seeking his inspiration from the new life that is pulsating in the country, he asked his hearers 'to be behind no other community in doing their civic and national duties and not only to forge ahead in self-improvement, but also to contribute a substantial share to the work of the Motherland. On the good of the whole depend the best interests of the parts. This truth needs to be often repeated in India where the spectre of sectarianism is ever seen stalking throughout of its length and breadth.

—Bombay Chronicle.

દશમી કૉન્ફરન્સની પૂર્ણાહુતિ.

[Long Live the Conference]

કૉન્ફરન્સ દેવી ! વિજયી તું થઇ,
ગર્ભજન્મ થાતાં થતી જે બધી પીડાઓ,
મમૂળી તે સર્વદા ગઇ—કૉન્ફરન્સ. ૧

કસાકસી ને શ્રમ વગર આનંદ તો નથી,
મનની મનમાં કોઇની રહી—કૉન્ફરન્સ. ૨

એક ખેંચે ગામ ભણી, બીજો ખેંચે સીમ ભણી,
વાતમાં હતો ન માલ કંઇ—કૉન્ફરન્સ. ૩

આધ્યાત્મી ને લૌકિકની ખેંચતાણમાં,
કમીટી તો બરાબર થઇ—કૉન્ફરન્સ. ૪

'જય જય જય શ્રી મહાવીર સ્વામી !' એ શબ્દોથી મંગલાચરણ કરી કૉન્ફરન્સના સમારંભનો આરંભ થયો, અને આખર જય જયજ થયો. સ્વાગતકારિણી સભાના પ્રમુખ શેઠ કલ્યાણચંદ સોભાગચંદ ઝવેરી કે જેઓ વૃદ્ધ, ઠરેલ, શાંત અને આગેવાનોમાંના એક છે તેમણે ભાષણ આદિથી અંત સુધી પોતેજ વાંચી સંભળાવ્યું હતું અને સભાજનોના મનમાં અપૂર્વ વિશ્વાસ અને હિંમત ઉત્પન્ન કર્યાં હતાં. શેઠ કલ્યાણચંદે કૉન્ફરન્સના જનરલ સેક્રેટરી તરીકે જે સેવા બજાવી તે મશહુર છે. અત્યાર સુધી અનેક મુશ્કેલીઓ આવી છે, અનેક ખાતામાં મદદની ખામી વર્ત્તાણી છે. અને અનેક જાતની યોજનાઓ ઉભી થઇ છે, અને તેમાં અડગ રહી જે કાર્ય કરેલું છે તે પ્રશંસનીય છે. અત્યારે થોડી બીના અગાઉથી રજુ કરીશું. કચ્છી બંધુઓ મુંબઇમાં ઘણી સારી સંખ્યા ધરાવે છે અને તેથી તેઓના તરફથી મોટો ભાગ-ફાળો અને સહાય આપવાનું થવું જોઇએ. અત્યાર સુધીમાં તેઓમાંના કેટલાએક પ્રતિષ્ઠિત સજ્જનોને કૉન્ફરન્સની દરેક હિલચાલમાં સામેલ રાખ્યા હતા અને તેમની સલાહની દરેક પ્રસગે અપેક્ષા રાખી હતી, પરંતુ તે સલાહ જોઇએ તેટલા પ્રમાણમાં મળી શકી હતી નહિ કારણ કે તે સજ્જનોને જોઇએ તેટલો અવકાશ નહોતો મળતો તેથા ભાગ લઇ શકતા નહોતા. સુભાગ્યે, પછી તે સ્વતઃ પ્રેરણાથી હોય કે કોઇ ગુજરાતીની પ્રેરણાથી હોય પણ અમે તો કહીએ છીએ કે સુભાગ્યે તેઓ—દશા અને વીસા ઓસવાળ બંને જ્ઞાતોના શ્વેતાંબર મૂર્તિપુજક ભાઇઓમાંના આગેવાનોએ પોતાના તરફથી પુર્ણ ભાગ આપવા માટે ઉલટ દર્શાવી એટલે તેને પૂર્ણ રીતે આદર આપવામાં આવ્યો. સ્વાગતકારિણી સભામાં તેમણે પૂરાં પાડેલા યોગ્ય નામો દાખલ કરવામાં આવ્યાં અને તેઓનું સંમેલન પણ સારૂં થયું.

સુભાગ્યે આ અધિવેશનમાં પ્રમુખ સાહેબ એક ગ્રેજ્યુએટ મહાશય નામે ડાકટર બાલાભાઇ મગનલાલ નાણાવટી L. M. S સાંપડયા અને ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે પણ ગ્રેજ્યુએટો અને સુશિક્ષિત રા. મકનજી જૂઠાભાઇ મહેતા B. A. LL *B.* બારીસ્ટર અને રા. મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડિયા B. A. LL. *B.* સોલીસીટર મળ્યા. ટુંક સમયમાં—એક મહિનાની અંદરના સમયમાં કાર્યવાહી શરૂ થઇ. જૂદી જૂદી કમિટીઓ કરી તેમાં કાર્યવાહકો તરીકે યોગ્ય ગૃહસ્થોની નિમણુક કરી કામ ધમધોકાર ચલાવવા માંડયું. ઠરાવોનો ખરડો એકદમ ઘડી બંધારણનો ખરડો તૈયાર કરી—બંને ખરડા જૂદા જૂદા વિદ્વાનો અને આગેવાનો પર મોકલી આપવામાં આવ્યા અને આવેલા અભિપ્રાયો પર પૂરતુ વજન રાખી તેમાં સુધારા વધારા કરી સબ્જેક્ટ્સ કમિટિપર તેનો છેલ્લો નિર્ણય કરવા માટે રજુ કરવાનું રાખ્યું.

ખર્ચ માટે સ્વાશ્રયી બનવા પરજ લક્ષ રાખ્યું અને તેથી દરેક જાતના વર્ગ પાડી જૂદી જૂદી ટિકીટો રાખી કે જેના લગભગ સાત હજાર રૂપીઆ ઉત્પન્ન થયા. મંડપમાં જેમ બને તેમ સરતી રીતે કાર્ય લઇ કંટ્રાકટ આપી તેને તૈયાર કરાવવામાં આવ્યો અને પ્રતિનિધિઓ (ડેલીગેટો) માટે જૂદા જૂદા ઉતારા રાખી ભોજનની સગવડ કરવામાં આવી અને ભોજન માટે થોડી ફી તેમની પાસેથી યોગ્ય રીતે વધુ લેવામાં આવી. વૉલંટીઅરોની સેંકડો અરજીઓ આવી અને તેમાંથી અઢીસો રાખવામાં આવ્યા. સમગ્ર શહેરમાં ઉત્સાહ,

એકદીલી, ઉમંગ અને પ્રેમભાવ પ્રસરી રહ્યાં. પ્રમુખસાહેબની એક દિવસ અગાઉથી પધરામણી થઇ અને તે વખતે જે આવકાર લોકોએ આપ્યો છે તે પરથી કોઇ પણને બેધડક કબૂલ કર્યા વગર રહેવાનું નથી કે કૉન્ફરન્સ તરફ મમતા, દૃઢ વિશ્વાસ અને હેત લોકોનાં પૂરાં છે. વળી મુંબઇમાં પ્લેગ ચાલતો હોવા છતાં ડેલીગેટોની સંખ્યા ઘણી હતી તે પણ કૉન્ફરન્સ પ્રત્યેની શ્રદ્ધાની અવિચળતા પુરવાર કરે છે.

શેઠ કલ્યાણચંદ શેઠે સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું કે ૧—"જેમ કૉન્ફરન્સથી ઘણા લાભ થવાનો સંભવ છે અને અત્યાર સુધીમાં તેનાથી ઘણા સ્પષ્ટ લાભો થયા છે, તેમ તેના કાર્યને વ્યવહારમાં મૂકતાં એક બાબતની ખાસ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. કૉન્ફરન્સ દેવીને પોતાના ખાનગી સ્વાર્થ કે નજીવી ખટપટનું સાધન બનાવી દેવાથી તેનામાં જે કાર્ય કરવાની શક્તિ છે તેનો ધ્વંસ થાય છે. કૉન્ફરન્સનું મુખ્ય કાર્ય યોગ્ય સૂચના દ્વારા વિચાર વાતાવરણમાં ફેરફાર કરાવવાનું છે. તેનો ઉદ્દેશ પૂર્વ પશ્ચિમના સંક્રાંતિ કાળમાં પૂર્વના પ્રાચીન ઇતિહાસનું ગૌરવ વધારે તેવી રીતે પશ્ચિમના નવીન પ્રવાહનું સંમેલન કરાવવાનો છે; તેનું સાધન લોકમત કેળવવામાં અને કર્તવ્યદિશા બતાવવામાં છે; અને તેની ફલાવાપ્તિ આપણી કર્તવ્ય પરાયણતામાં છે. આ ઉદ્દેશ વિસરી જઇ જો તેને એક-દેશીય બનાવવાનો અથવા એકતરફી કરવાનો કોઇ પણ પ્રયાસ કરવામાં આવશે તો તેના મૂળ ઉદ્દેશને ક્ષતિ પહોંચશે; અને તેટલે અંશે આપણે જે મહાન્ સંદેશો જગતને કહેવો છે, વીર પરમાત્માનો ઝુંડો જગતમાં સર્વત્ર ફેલાવી વિજય પ્રાપ્ત કરવો છે તેમાં હાનિ પહોંચશે."

૨—"કૉન્ફરન્સની વધારે ગંભીર ફરજો વિચારતાં આપણને હવે બાહ્ય શોભાપર દુર્લક્ષ આપવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. મુંબઇમાં તેની આ રીતે શરૂઆત કરી છે તેનો ઉદ્દેશ એ છે કે ગમે તેટલી નાની વસ્તીવાળું શહેર કે ગામ ભવિષ્યમાં કૉન્ફરન્સને બોલાવી શકે એવી યોજના કરી દેવી. આ વખતની કૉન્ફરન્સમાં કોઇ પણ વિવાદગ્રસ્ત કે તકરારી પ્રશ્ન ન ચર્ચાય તે જરૂરી લાગવાથી અમે ઠરાવોના ખરડામાં એવો કોઇ પ્રશ્ન લીધો નથી. અમારી બીજી મજબુત ઇચ્છા એ હતી કે કૉન્ફરન્સનું બંધારણ જેમ બને તેમ સંગીન થાય અને તેપર પૂરતો વિચાર થાય તે માટે આ વખતે ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને કેળવણીના મુખ્ય સવાલને પ્રથમ સ્થાન આપવું. આ ધોરણપર અમે કામ લીધું છે."

ત્યાર પછી પ્રમુખ સાહેબે પોતાનું સુભાષિત ભાષણ વાંચી સંભળાવ્યું. તેમાં સર્વ રજુ કરવાના ઠરાવોપર વિવેચન કરી જૈન કોમની સામાજિક ધાર્મિક અને કેળવણી વિષયક અગત્યની બાબતોપર જે વિચાર રજુ કર્યા છે તે દરેક જૈને વિચારવા યોગ્ય છે. આ ઉપરાંત તેમણે નીચે પ્રમાણે આપણા મુનિ મહાત્માઓમાટે પણ જે નમ્ર અને મહત્વની સૂચનાઓ કરી છે તે અને જ્યાં જુદાં તડો, જ્ઞાતો, સંપ્રદાયો વચ્ચે એક સંપ કરવા માટે નો આગ્રહ બતાવ્યો છે તે ખાસ લક્ષ ખેંચે છે અને તે ઉપર કાળજીથી વિચાર કરવામાં આવશે તો કોમનું શ્રેય ઘણી અસરકારક રીતે સધાશે એમ અમારું માનવું છે.

"**સાધુઓના અભ્યાસ માટે ઉપાય યોજવાની જરૂર**—હાલમાં આપણા સાધુઓમાં પણ કેટલાક સમર્થ વિદ્વાનો છે અને તેઓ પણ ધર્મ અને કોમની સેવા યથાશક્તિ બજાવી રહ્યાં છે,છતાં પણ કેટલાકની કેળવણીમાં કેટલીક ન્યુનતા નજરે આવે છે. આપણા બધાના અનુભવમાં આવ્યું હશે કે પૂજ્ય મુનિ મહારાજોમાં બુદ્ધિ, શક્તિ અને શ્રદ્ધાની ખામી નથી, જો તેમને જૈન કોમ તરફથી ધાર્મિક, સામાજીક અને વૈજ્ઞાનિક (Scientific) અભ્યાસને માટે પુરતી સરળતા અને જોઇતાં સાધનોની જોગવાઇ કરી આપવામાં આવે તો તેઓ ઘણા સારા વિદ્વાન્ નીવડી કોમને અને દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકે. **આપણા જૈન સાધુઓમાંથી સર્વદર્શી જાહેર વ્યાખ્યાનો આપનાર, જાહેર લેખો લખનાર અને જાહેર સેવાઓ કરનાર નીકળવાની ખાસ જરૂર છે.** આ જમાનામાં કેટલાક શ્રદ્ધાળુ જૈનોને ઉપાશ્રયમાં માત્ર વ્યાખ્યાન આપી તથા ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરાવી તેમણે બેસી રહેવાનું નથીઃ હવે તો ખુલ્લાં મેદાનોમાં અને જાહેર મકાનોમાં સમાજ સમક્ષ ઉત્તમ વિચારોથી ભરપૂર જાહેર વ્યાખ્યાનો આપવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. **હાલમાં તેમના પૈકી ઘણાને જે કેળવણી મળે છે તે ઘણીજ સંકુચિત અને સાધારણ જૈન શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતની અને ક્રિયાકાંડ કરવા પૂરતીજ હોય છે બીજા ધર્મની અગર તો પાશ્ચાત્ય ફીલસુફી (તત્વજ્ઞાન) અને વિજ્ઞાન કે જે હાલ દુનિયાના બધા વિચારોને દોરે છે તેમની તેઓને બિલકુલ માહિતી હોતી નથી, અને શોધખોળની અર્વાચિન પદ્ધતિથી તો તેઓ બીલકુલ જાણીતા હોતા નથી. અતિશય શ્રદ્ધાથી શ્રી મહાવીર સ્વામિના ભેખ પ્રત્યેની ચાલતી આવેલી પૂજ્યબુદ્ધિ હાલના આગળ વધતા જમાનામાં કાયમ રહેશે કે કેમ, એ માટે ઉંડો વિચાર કરવો જોઇએ. જૈન કોમને સાધુઓની ખાસ જરૂર છે.** માટે તેમને આપણા ધર્મની **યથાર્થ** કેળવણી મળે તેમજ ધાર્મિક અભ્યાસ **ઉપરાંત નવી પદ્ધતિની** કેળવણી મળે એ માટે ઉપાયો યોજવા જોઇએ.

"<u>સામાજીક બંધારણને વિસ્તૃત પાયાપર મૂકવાની જરૂર.</u>

આપણું હાલનું સામાજીક બંધારણ એવું છે કે આપણે ધાર્મિક અને આર્થિક ઉન્નતિને માટે ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરીએ તોપણ સારી સ્થિતિમાં આવી શકાય નહિ, કારણ કે આપણા ધર્મના સિદ્ધાંતો અને બંધારણ વિરૂદ્ધ નાની નાની જ્ઞાતિઓ અને પેટા જ્ઞાતિઓમાં વ્હેંચાઇ ગયેલા છીએ અને આપણે તેથી એક સાથે કામ કરવાની શક્તિ ઘટતી જાય છે, તેમજ કેટલીક બાબતોમાં આપણા વિચારો પણ સંકુચિત થતા જાય છે, અને સમાજબળ કમી થાય છે. આથી કરીને કોમ સમસ્તના સવાલો હાથ ધરવા જઇએ છીએ, ત્યારે આપણી ઉન્નતિ થાય તેવા પ્રકારની કામ કરવાની ઇચ્છા અગર પ્રવૃત્તિમાં અનેક જાતની અડચણો આપણને નડે છે. છેલ્લા પચાસ વર્ષના ઇતિહાસ ઉપરથી માલુમ પડશે કે આપણામાં **જુદી જુદી જ્ઞાતિઓ ભેગી થવાને બદલે નવીન પેટાજ્ઞાતિઓ વધતી જાય છે. ગોળો બંધાતા જાય છે, તડ વધતાં જાય છે, જૈન કોમ સિવાયની અન્ય કોમો સાથેનો સંબંધ ઓછો થતો જાય છે, અને જૈન ધર્મ પાળનાર એકજ કોમની પેટાજ્ઞાતિઓ સાથેનો**

લોકોનો પરસ્પર સંબંધ ઘટતો જાય છે; અર્થાત્ એકજ જ્ઞાતિના જુદા જુદા પ્રદે- શોમાં રહેનાર લોકોનો સંબંધ ટપાલના પોસ્ટ, રેલ્વે અને ટેલીગ્રાફના સુધારા રૂપ સાધનો મળ્યાં છે છતાં વધવાને બદલે સંકુચિત થતો જાય છે. આમ વ્યવહાર ટુંક થવાને લીધે કન્યાવિક્રય, વરવિક્રય, બાળલગ્ન તથા વૃદ્ધવિવાહ વગેરે હાનિકારક રિવાજોને ઉત્તેજન મળ્યું છે; જેના પરિણામે કોમની સામાજિક અને શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ બંધુભાવનું કાર્યક્ષેત્ર ટુકું થઇ સંપ થવાને બદલે કુસંપ ઘર કરતો જાય છે. આપણે સમજવું જોઇએ કે **હાલનું જ્ઞાતિબંધારણ આપણા ધર્મ તેમજ સમાજ શાસ્ત્રના નિયમથી વિરૂદ્ધ છે, માટે આ પ્રશ્ન કોમના હિતને માટે અને ખરૂં પુછાવો તો દેશ સમસ્તના હિતને માટે મુખ્ય અને મહત્વનો હોવાથી તે તરફ આપ સર્વનું લક્ષ ખેંચવા હું રજા લઉં છું."**

આમ પ્રમુખ સાહેબ આપણા પૂજ્ય મુનિમહારાજાઓ આપણા ખરેખરા કલ્યાણકારક અને ઉપકારી થઇ શકે તે માટે તેમના માટે ખરી હકીકત જણાવે છે અને આપણું સામાજિક બંધારણ, ધર્મ તેમજ સમાજશાસ્ત્રના નિયમથી વિરૂદ્ધ દર્શાવી આપે છેઃ તે માટેના શું માર્ગ છે એ સંબંધે પ્રમુખ સાધુઓ માટે એક ખાસ શિક્ષણું સંસ્થા ખોલવી એમ સ્પષ્ટ કહે છે. સામાજિક બંધારણ માટે શું કરવું એ જો કે સ્પષ્ટ કહ્યું નથી તો પણ તેમના કથનપરથી એ ફલિત થાય છે કે પેટાજ્ઞાતિઓની હદ થઇ છે! તેથી કુસંપ, કલેશ જામ્યાં છે. તેને દૂર કરો–સંધાય તેટલી સાંધો પણ ફાટ પાડી નવી ઉભી ન કરો. તડાને તિલાંજલિ આપો, પેટા જ્ઞાતિઓમાં 'પેટા' એ શબ્દને પેટીમાં પૂરી દો, અને નવીન જ્ઞાતિ-ઓને ઉગતીજ ડાંભો–બાળી નાંખો. જૈન તરીકે જૈન ધર્મ પાળનાર સર્વેને એકજ જાતનો સમાન હક છે–નવકાર બોલનાર દરેકને નવકારશીમાં જમવાનો આવવાનો આમંત્રણ મેળ-વવાનો અને આપવાનો સરખો હક છે. ખોલો ખોલો આંખો! હવે કયાં સુધી નિદ્રસ્થ રહેવું છે?

આ બંને ભાષણો આ અંકમાં આપ્યાં છે તે સર્વ જૈનને વાંચી જવા અમારી આ-ગ્રહપૂર્વક ભલામણ છે. આ પછી પહેલા દિવસનું કાર્ય સમાપ્ત થયું ને બંધારણના કાચા ખરડામાંના કાનુન આજ અધિવેશનમાં સ્વીકારવા કે તેથી દાખલ કરવા જેમ તે માટે સબ્જેક્ટસ કમિટી (વિષય નિર્ણીત કરનારી સભા) માટેના સભ્યો (મેંબરો) પ્રતિનિધિ નત્વ સમવાય તે રીતે નિર્ણીત કરવા માટે સૌ સૌને જણાવતાં તે પ્રમાણે ત્યાંને ત્યાંજ અમલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ઘણી સરળતાથી અને સાથે ઉત્સાહપૂર્વક તે કાર્ય પુરૂં કર્યું હતું. તે કમિટી રાત્રે બેસવામાં આવી અને બીજા દિવસોના ઠ-રાવો રજુ કરતાં થોડા ફેરફાર સહિત નક્કી કરવામાં આવ્યા અને ત્રણ કલાકમાં તેનું કામ આટોપાયું. બીજા દિવસની રાત્રે તે કમિટી મળી કે જે સવાર સુધી આંખ બંધ કર્યા વગરની જાગતી અને તકરારનો નિર્ણય કરતી રહી હતી. આખર સર્વ ઠરાવો નિર્ણીત કર્યા પછી અમુકને બોલવા દેવાથી લોકમાં ખળભળાટ લાગે તો શું ઉપાય યોજવા એ બાબત નક્કી કર્યા વગરની રહી. ત્રીજે દિવસે તે બાબત બપોરે એક વાગે નક્કી થઇ અને પછીથી સમાધાનથી કામ ચાલ્યું અને ફંડ પણ પાંચેક હજારનું થયું. આ ઠરાવો આ અં-

ક્રમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે તે પરથી જણાશે કે કેળવણી અને કૉન્ફરન્સનું બંધારણ એ બે બાબત પર ખાસ લક્ષ આપવામાં આવ્યું છે. આ ઠરાવો અને તેને લગતા વિષયોપર અમારો આ હેરલ્ડ માસિક સાથેનો ઋણાનુબંધ અમારી ફુરસદ અને વ્યવસાય પ્રવૃત્તિમાં શાન્તિ મળ્યે રહેશે તો કંઇક જણાવીશું.

તંત્રી.

પ્રથમ દિવસ.

સંઘભક્તિ-સંઘને સ્વાગત.

यद्भक्तेः फलमर्हदादिपदवीं मुख्यं कृषेः सस्यवत् ।
चक्रित्वं त्रिदशें द्रतादितृणवत् प्रासंगिकं गीयते ॥
शक्तिं यन्महिमस्तुतौ न दधते वाचोऽपि वाचस्पतेः ।
संघः सोऽघहरः पुनातु चरणन्यासैः सतां मन्दिरम् ॥

દ્વિતીય દિવસ.

સંઘ સેવા.

लक्ष्मीस्तं स्वयमभ्युपैति रभसा कीर्तिस्तमालिंगति ।
प्रीतिस्तं भजते मतिः प्रयतते त लब्धुमुत्कंठया ॥
स्वः श्रीस्तं परिरब्धूमिच्छति मुहुर्मुक्तिस्तमालोकते ।
यः संघं गुणराशिकेलिसदनं श्रेयोरुचिः सेवते ॥

ત્રીજો દિવસ.

સંઘ અર્ચા.

यः संसारनिरासलालसमतिर्मुक्त्यर्थमुत्तिष्ठते ।
यं तीर्थं कथयन्ति पावनतया येनाऽस्ति नाऽन्यः समः ॥
यस्मै तीर्थपतिर्नमस्यति सतां यस्मा च्छुभं जायते ।
स्फूर्तिर्यस्य परावसन्ति च गुणां यस्मिन्स संघोऽर्च्यताम् ॥
—सोमप्रभसूरिः ॥

આનંદોત્સવ.

[રાગ-બિભાસ. ઝૂલણા છંદની ચાલ.]

વિજય આજે થયો વીર શાસન તણો, ગગન જય નાદથી ગજાવો;
સંઘ ભારત તણા ધર્મવીરો મળ્યા, કુસુમ કરમાં ધરીને વધાવો. વિજય૦ ૧
તિલક કુમકુમ કરો કેશરી ભાલમાં, વિજયમાલા ધરો કંઠ આજે;
સ્મરણુ સ્નેહે કરો પંચ પરમેષ્ટિનું, થાય શુભ પ્રેરણા આ સમાજે. વિજય૦ ૨

વીરના બાળની હૃદય આશાલતા, આજ પલ્લવ ધરી પૂર્ણ ફૅલશે;
ભાગ્યના ભાનુનો ઉદય આજે થશે, જ્ઞાનનાં સાધનો સર્વ મલશે. વિજય૦ ૩
ઉર્મિઓ ઉઠશે આજ ઔદાર્યની, ઝળકશે જૈનની જ્યોત પૂરી;
સ્હાય સાધર્મિઓ પૂર્ણ સૌ પામશે, અવર આશા રહે નહિ અધૂરી. વિજય૦ ૪
વિશ્વ વિદ્યાલયે વીરનાં બાલકો, વિપુલતાથી વધે વેગ પામી;
પૂર્ણ વ્યાપાર ઉદ્યોગ ખીલે અતિ, આજ એ ભાવના પૂર્ણ જામી વિજય૦ ૫
કુરિવાજો તણું ઘોર વાદળ ચડયું, કોમ આવી પડી અંધકારે;
સમિર આજે સુધારા તણો છૂટશે, અધિક ઉદ્યોતને જે પ્રસારે. વિજય૦ ૬

—શાસ્ત્રી નર્મદાશંકર.

બંધુઓને પ્રોત્સાહન.

("દીનના દયાળ પ્રભુ" એ રાહ.)

ઉઠો વીર ધર્મ વીર સમય આ મજાનો,
જ્ઞાન કલા જાગ્રતિ તણોજ આ જમાનો—ઉઠો (એ ટેક)
સ્મરણ કરો પૂર્વ કાલ પ્રેમથી તમારો,
વીર્ય ક્યાં ગયું તમારૂં વીર એ વિચારો— ઉઠો. ૧
ભારતે હતી તમારી ભવ્યતાજ સારી,
કેવી ધર્મ કીર્ત્તિ જૈન મંડલે પ્રસારી.— ઉઠો. ૨
પાટણે પ્રભાવ જૈન ધર્મનો વધાર્યો,
ગુર્જરાધિપોએ વીર ધર્મને ઉધાર્યો.— ઉઠો. ૩
સૂરીશ હેમચંદ્ર તણાં કાર્યને વિચારી,
કરે પ્રવૃત્તિ સૌ મુનિ એ પ્રાર્થના અમારી.— ઉઠો. ૪
અભયદાન જૈનનું ગણાય નિત્ય ભારી,
સમય આજ જૈન ફરે, લાજ શી તમારી ?— ઉઠો. ૫
પ્રતાપી પશ્ચિમો તણો પ્રભાવ સૌ વિચારો,
સ્વદેશ ને સ્વકોમ તણું પ્રેમ તત્ત્વ ધારો,— ઉઠો. ૬
શું પ્રમાદ પાશમાં પડયા રહો પ્રતાપી,
સ્નેહથી કરો સહાય બંધુ-કષ્ટ કાપી— ઉઠો. ૭
ભારતે ગણાય જૈન કોમ સર્વ સારી,
કીર્ત્તિ જાળવો તમારી કોમને ઉગારી— ઉઠો. ૮
સંપ કલ્પવૃક્ષ તણી છાંય નિત્ય સેવો,
કૂર તે કુસંપને જ દેશવટો દેવો.— ઉઠો. ૯

—શાસ્ત્રી નર્મદાશંકર.

શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ ઝવેરી, ચૅરમેન, રિસેપ્શન કમિટી
દશમી શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ, મુંબઇ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

દશમું અધિવેશન, મુંબઈ.

તા૦ ૨૧ એપ્રિલ ૧૯૧૬.

રિસેપ્શન કમિટીના ચેરમેન શેઠ કલ્યાણચંદ સોભાગચંદનું સ્વાગત આપવાનું ભાષણ.

સુજ્ઞ બંધુઓ અને બહેનો,

અનેક પ્રકારની અગવડો વેઠી અત્રે પધારેલા કર્તવ્યનિષ્ઠ મારા ડેલીગેટ બંધુઓ! તમને સર્વેને અત્રેની રિસેપ્શન કમિટી તરફથી અંતઃકરણપૂર્વક સ્વાગત આપતાં મને અત્યંત આનંદ થાય છે. જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના દશમા અધિવેશનના માંગલિક પ્રસંગ ઉપર આપ સર્વેએ અનેક પ્રકારની અગવડો વેઠી તથા પોતાના કિમતી વખતનો ભોગ આપી અમારા આમંત્રણને માન આપી અહીં પધારવાની જે તસ્દી લીધી છે તેને માટે અત્રેના શ્રી સંઘ તરફથી હું તમારો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવાની રજા લઉં છું. આખા હિંદુસ્તાનના દૂર દૂર દેશમાં વસતા અમારા બંધુઓનો આદરસત્કાર કરવાની આવી તક અત્રેના શ્રી સંઘને અને તે દ્વારા અમારી કમિટીને મળી તે માટે હું તથા અમારી કમિટીના સભાસદો અહોભાગ્ય સમજીએ છીએ. શ્રી સંઘને જે તીર્થંકર મહારાજ પણ નમસ્કાર કરતા આવ્યા છે, અને સંઘભક્તિ એ આપણા જૈન બંધુઓ માટે અતિ અગત્યનું શ્રાદ્ધકર્તવ્ય ગણાય છે. એવી અનુપમ તક મળતાં મારા અંતઃકરણમાં પ્રગટ થતી ઊર્મિઓ હું આ પ્રસંગે છુપાવી શકતો નથી.

મને આ પ્રસંગે જણાવવું વખતસરનું જણાય છે કે મુંબઈ શહેર આવી રીતે આપ સર્વેનું સ્વાગત કરે એ સર્વ રીતે યોગ્ય છે. આપણી કોન્ફરન્સ અને મુંબઈ શહેરનો જૈન ઇતિહાસ નહિ ભૂલી શકાય તેવી રીતે જોડાઈ રહેલાં છે એ આપ સર્વેને સુવિદિતજ હોવું જોઇએ. આપણા પ્રાચીન તીર્થ શ્રી ફલોધિમાં આ વિજયી મહાદેવીનું સ્થાપન થયા પછી બીજેજ વર્ષે સંવત્ ૧૯૫૯ માં આપ સર્વેને અત્રેજ સ્વાગત કરવાનો લાભ અત્રેના શ્રી સંઘને મળ્યો હતો. તે વખતે આ સ્થાને જે ઉદારચરિત્ર સ્વા-

શ્રેયી નરરત્ન શેઠ શ્રી **વીરચંદ દીપચંદ** સી. આઈ. ઈ. બિરાજ્યા હતા, તેમની કોન્ફરન્સ પ્રત્યેની જ્વલંત લાગણીઓ અને તમો સર્વને આદર કરવાનો અંતઃકરણ-પૂર્વકનો પ્રેમ હું યાદ કરૂં છું ત્યારે મારા મનમાં તેમના પ્રત્યે અનેક પ્રકારની શુભ લાગણીઓ સ્ફુરે છે. એ પ્રસંગે ભગીરથ પ્રયત્ન કરનાર અનેક કાર્યવાહકોના મોખરે શેઠ **ફકીરચંદ પ્રેમચંદ**નું નામ પણ તુરતજ લક્ષ્ય પર આવે છે. તેમના પ્રયાસથી કોન્ફરન્સ નવપલ્લવિત થઈ, તેને જળસિંચન કરવામાં આવ્યું અને ત્યારપછી તેણે જે ભગીરથ કાર્ય કર્યું છે તે વિષે હું આગળ સહજ બોલીશ.

આખા હિંદુસ્તાનના વ્યાપારના મધ્યબિંદુ સમાન અને પૂર્વ તથા પશ્ચિમના મુલકનો સંયોગ કરાવનાર આ મુંબઈ શહેરમાં આપણી વ્યાપારી કોમ સારી અગત્ય ધરાવે છે. અનેક પ્રકારની માનસિક તથા હાર્દિક શક્તિઓને ગર્ભમાં રાખવા ઉપરાંત બહારથી આકર્ષણ કરી ખેંચી લાવવાની અજબ શક્તિ ધરાવનાર આ હિંદુસ્તાનનું પ્રથમ શહેર જૈન કોમમાં પણ તેજ દરજ્જો ધરાવે છે. આપણી જૈન કોમમાં શેઠ **પ્રેમચંદ રાયચંદ** જેવા પ્રથમ દરજ્જાના વ્યાપારી આ શહેરમાં ઉત્પન્ન થયા હતા. દાનવીર, કાર્યકુશળ અને ગમે તેવી અવસ્થાંતરમાં પણ મન ઉપર અસાધારણ કાબુ રાખનાર આ નરરત્નના નામથી આપણી કોમમાં તો શું, પરંતુ ભારતવર્ષમાં ભાગ્યેજ કોઈ એવી વ્યક્તિ હોય કે તેને તેમના નામનો પરિચય થયો ન હોય. તેઓની જૈન કોમની મોટી સખાવતો ઉપરાંત મુંબઈ, કલકત્તા યુનિવર્સિટિની અનેક બાદશાહી, સાર્વજનિક સખાવતોનો ઉચ્ચ અવાજ અને વિજયવાવટો રાજાબાઇ ટાવર નિરંતર ઉડાવી રહેલ છે. આ શહેરે બીજા અનેક વ્યાપારીઓ અને વિદ્વાનોને અવકાશ આપ્યો છે. આ શહેરમાં મોટી રકમનો વ્યય કરીને શેઠ **મોતીચંદ અમીચંદે** ભાયખળામાં દેવાલય, ઉપાશ્રય તથા ભુલેશ્વર ઉપર પાંજરાપોળ, લાલબાગ વિગેરે બંધાવી આપેલ છે. જૈન એસોસીએશનનું સ્થાપન કરનાર મર્હુમ શેઠ **તલકચંદ માણેકચંદ** જેવાં નરરત્નો અહીં થઈ ગયાં છે. આવી રીતે આ મુંબઇ શહેરને આપનો સત્કાર કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો છે અને મને સંપૂર્ણ આશા છે કે જેવી રીતે સને ૧૯૦૩ માં આ શહેરમાં મળેલા અધિવેશનને પ્રસંગે ઐક્ય અને હૃદયની ઉદારતા આપ તરફથી બતાવવામાં આવ્યાં હતાં તેવી રીતે આ વખતે પણ કોન્ફરન્સના પાયા સુદૃઢ કરવા યોગ્ય પ્રયત્ન કરશો અને તેજ આશયથી આપ સર્વને સ્વાગત કરતાં અમારા અંતઃકરણમાં આનંદ થાય છે.

મુંબઈમાં આપણી અનેક જાહેર સંસ્થાઓ આપનું ધ્યાન ખેંચે તેવી છે. અહીં મર્હુમ શેઠ **ગોકળભાઈ મુળચંદ**ની ઇચ્છાને અનુસરીને તેમના સુપુત્ર શેઠ મણીભાઇએ મોટા ખર્ચથી જૈન હોસ્ટેલ ખોલ્યું છે. અહીં બાબુ પનાલાલજીની ઇચ્છાને અનુસરીને તેમના સુપુત્રોએ જૈન હાઇસ્કુલ અને હોસ્પિટલ સ્થાપન કર્યા છે. અહીં

મુનિ મહારાજ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના નામથી એક સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી અને પાઠશાળા સ્થાપવામાં આવ્યાં છે. થોડાજ વખત ઉપર અનેક શુભ ઇચ્છાઓ સાથે **શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય** નામની સંસ્થા ખોલવામાં આવી છે. તેમજ શ્રી મુંબઈ માંગરોલ જૈન સભા, જૈન એસોસીએશન ઓફ ઇન્ડીઆ વિગેરે અનેક ખાતાંઓ અહીં કોમનું અને ધર્મનું જુદી જુદી દિશાએ કામ કરી રહ્યાં છે. આ સર્વે સંસ્થાઓનો આપને અભ્યાસ કરવાનો, નિરીક્ષણ કરવાનો અને તેમાં સૂચનાઓ કરવાનો પ્રસંગ મળશે અને તેથી સીધી રીતે અને આડકતરી રીતે આ શહેરને ઘણો લાભ મળશે. બહાર ગામથી વ્યાપાર તેમજ અભ્યાસ માટે આવતા મોટી સંખ્યાના માણસોને આ શહેરમાં અનેક જુદા જુદા પ્રકારની સંસ્થાઓની જરૂર છે અને અતિ પ્રવૃત્તિવાળા શહેરમાં એવા જુદી જુદી દિશાના પ્રયત્નોની ઘણી આવશ્યકતા છે એ બાબતમાં બે મત પડવાનો સંભવ નથી.

કોન્ફરન્સના કાર્યે સાથે હું કેટલાક વખતથી જોડાયેલ છું, તેથી તેના સંબંધમાં મારે આ પ્રસંગે કાંઈક વિવેચન સાથે કહેવું જોઇએ એમ મને લાગે છે. મુંબઇમાં કોન્ફરન્સ થઈ ત્યારથી તેની કાર્યપ્રણાલિકા હું જોતો આવ્યો છું તે ઉપરથી મારી ખાત્રી થઈ છે કે આ સંસ્થાની ઘણી જરૂરીઆત છે. આખી કોમના વિચારશીલ આગેવાનો એકત્ર થઈ પોતાની ઉન્નતિના વિચારો કરે, તેમને અમલમાં મૂકવાના માર્ગો પર લોકમત કેળવે અને યોજનાઓ ઘડે, એ કાંઈ જેવી તેવી બાબત નથી. આપણી કોમને આખા હિંદુસ્તાનને અંગે ઉપસ્થિત થતા પ્રશ્નો પર વિચાર કરવાનું હોવા ઉપરાંત ઘણા અંગત સવાલો વિચારવાના છે. આપણી જવાબદારીઓ ઘણી મોટી છે અને આપણી વસ્તી એટલી ઘટતી જાય છે કે જો આ સુસંબદ્ધ સંસ્થામાં એકત્ર થઈ યોગ્ય નિર્ણય નહિ કરીએ તો ભવિષ્યમાં બહુ શોચનીય સ્થિતિમાં આવી પડવાનો ભય રહે છે. આપણાં અનેક તીર્થક્ષેત્રો પર વિચાર કરતાં, અનેક મંદિરોની સ્થિતિ વિચારતાં, આપણું વિશાળ શાસ્ત્ર-કથા અને ચરણકરણાનુયોગનું સાહિત્ય જોતાં, તેમજ જીવદયા, નિરાશ્રિત અને સાંસારિક રીતરિવાજોની સ્થિતિ વિચારતાં અને સાથે રાજ્યદરબારમાં આપણી લાગવગ જોતાં કાર્યક્ષેત્ર ઘણું વિશાળ અને એકદમ ધ્યાન પહોંચાડવાની જરૂરીઆતવાળું લાગે છે. કેળવણીના સવાલને અંગે આપણે કેટલું કરવાનું છે તે માટે આ વખતે ઘડેલા ડ્રાફ્ટ રેઝોલ્યુશનો આપણા કર્તવ્યનું ખાસ ભાન કરાવે છે. આવાં અનેક કાર્યો કરવાનાં હોય અને સાથે આપણી કોમની વસ્તી ઘટતી જતી હોય, આપણામાં સંપને સ્થાને કુસંપ જણાતો હોય તો અત્યંત ખેદપ્રદ સ્થિતિમાં આપણે આવી પડીએ એવું મારા અત્યાર સુધીના અનુભવ પરથી મને લાગ્યું છે. આવાં અનેક કાર્યો એક વ્યક્તિ કે એક શહેરથી કદિપણ બની શકે નહિ. એને માટે પદ્ધતિસરની વ્યવસ્થા યોગ્ય શાસન નીચે રહી યોજનાપૂર્વક અને આખા જૈન ભારતવર્ષના પ્રત્યાઘોષ સાથે કરવામાં આવે

તેજ વિશાળ કર્તવ્ય કાર્યોને પહોંચી વળવાનો સંભવ ગણી શકાય. વિચારશીલ મનુષ્યો સ્પષ્ટ રીતે આપણને ચેતવણી આપે છે કે હવે અંદર અંદરના નકામા અને અર્થ પરિણામ વગરના કલેશો છોડી દઈ, એકત્ર પ્રયાસ કરી, સર્વ કાર્યો હાથ ધરવાની બહુજ જરૂર છે; તેમાં પ્રમાદ કરવામાં આવશે અને ગફલતી રાખવામાં આવશે તો મોટા વારસો ગુમાવવાના કારણભૂત આપણે થશું.

કૉન્ફરન્સે અત્યાર સુધી શું કર્યું? એવો ઘણી જગાએથી પ્રશ્ન થાય છે. જવાબમાં એણે કરેલા માનસિક પરિવર્તનના કાર્યનો સરવાળો આપી શકાય તેમ નથી. એણે વિચારવાતાવરણમાં જબરજસ્ત ફેરફાર કર્યો છે; અને તે સ્પષ્ટ રીતે આપણે જોઈ શકીએ છીએ. બાકી તેણે સ્થૂળ કાર્યો કયાં કયાં કર્યાં તે જોવું હોય તો તમારી પાસે આજે એક સિંહાવલોકન અને રિપોર્ટ રજુ કરેલ છે તે જરા તપાસી જશો, વાંચી જશો તો તમને સ્પષ્ટ રીતે જણાશે કે વર્ષોના પ્રમાણમાં કાર્ય ઘણું થયું છે. કૉન્ફરન્સનો હું એક સેવક હોવાથી તે સંબંધી મારે વધારે કહેવું તે અનુચિત ધારૂં છું; પરંતુ અત્રેના કાર્યને ગણાવવા ખાતર નહિ, પણ કૉન્ફરન્સની હયાતી અત્યંત આવશ્યક છે તે બતાવવા ખાતર અત્ર તેની ગણના કરવામાં આવેલ છે. તેણે કેળવણી માટે ખર્ચેલા અને ખર્ચાવેલા હજારો રૂપિયા તરફ આપનું ધ્યાન ખેંચીશ. કેળવણીની પાછળ ખર્ચાયલી બાદશાહી રકમથી અનેક જૈનોએ શિક્ષણ લીધું છે, તેઓ રસ્તે ચઢ્યા છે અને કોમની સેવામાં પોતાનો ફાળો આપતા થયા છે. કૉન્ફરન્સની હયાતી પહેલાં યુનિવર્સિટિમાં જૈન સાહિત્ય તરફ ઉપેક્ષા હતી તે તેણે દાખલ કરાવ્યું છે. કૉન્ફરન્સને અંગે હયાતીમાં આવેલ ગ્રેજ્યુએટ્સ એસોસીએશને તે કાર્ય બજાવ્યું છે. તે ઉપરાંત જૈનોના તહેવારોને દિવસે રજા મેળવવાનું કાર્ય પણ તેજ સંસ્થાએ કર્યું છે. પાછળથી તે કામમાં ફેરફાર થયો છે તે આપણા એકત્ર અવાજથી સુધરાવવાનો છે. કૉન્ફરન્સે અત્યાર સુધીમાં આપણાં અનેક તીર્થોના હકોના સંબંધમાં જુદી જુદી બહુ દિશાએ કામ કરી બતાવ્યું છે; તથા સીધી અને આડકતરી સહાય આપી હકો જાળવી રાખ્યા છે. પૂર્વ અને મારવાડ તેમજ અન્ય સ્થળોનાં અનેક દેરાસરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવામાં મદદ આપવા ઉપરાંત એક મંદિરાવળીનું પુસ્તક બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. પુસ્તક-ભંડારોની ટીપ કરાવી જૈન ગ્રન્થાવળી તૈયાર કરાવી છે. આપણા આબુ પર્વત પર આવેલા કીર્તિસ્થંભોમાં જે હૃદયભેદક આશાતના થતી હતી તે આ મહાદેવીના પ્રયાસથી અટકી છે અને તેથી આપણાં પચાસ વર્ષનાં દુઃખ અને ફરિયાદ દૂર થયાં છે. આપણી મહાદેવીએ એક એજ્યુકેશન બોર્ડ સ્થાપન કર્યું છે. તે પુરૂષ અને સ્ત્રી તેમજ કન્યાની ધાર્મિક શિક્ષણને અંગે દર વરસે પરીક્ષા લઈ ઇનામો અપાવે છે અથવા આપે છે. જીવદયાના મહાન્ કાર્યને વિજ્ઞાનની પદ્ધતિ પર મૂકી પરીક્ષાઓ દ્વારા, ઇનામ દ્વારા અને અહિંસાનું જ્ઞાન ફેલાવનારાં પુસ્તકો, પત્રો તથા જાહેર ખબરો છપાવી

અહિંસાના કાર્યને અર્વાચીન નવીન રીતિ પર મૂકવાની શરૂઆત આ સંસ્થાએજ કરી હતી. દશેરા વખતે પત્રો લખી, માન આપી રાજરજવાડામાં થતો પશુવધ અટકાવવાનો પ્રયાસ પણ આ સંસ્થાએજ આદર્યો હતો. તે સર્વમાં કેટલેક અંશે તેણે વિજય પ્રાપ્ત કર્યો હતો. આ ઉપરાંત અનેક બાબતોમાં ચળવળ ઉત્પન્ન કરી લોકમત કેળવી લગભગ દરેક ઉપયોગી જૈન બાબત આ સંસ્થાએ અત્યાર સુધીમાં ઉપાડી લીધી છે. આ પ્રમાણે કોન્ફરન્સે અનેક કાર્યો અત્યાર સુધી કર્યાં છે.

કેટલીક વખત ધારેલ કામ ન થાય તો તેનું કારણ આપણેજ છીએ. આપણે સર્વ કાર્ય કરીએ તો કોન્ફરન્સ કાર્ય કરે; તેને ગતિમાં મૂકનાર તો આપણેજ છીએ. એથી મને તો એક રીતે એમ લાગે છે કે કોન્ફરન્સના કાર્ય પર આક્ષેપ કરવો એ આપણા પોતા ઉપર આક્ષેપ કરવા જેવું છે. કોન્ફરન્સે ઘણું કર્યું છે અને તેથી ઘણું વધારે કરી શકે તેવી તેનામાં આંતરગત શક્તિઓ છે, તેનું બંધારણ એવા વિશાળ પાયા પર છે, માત્ર તેને કાર્ય કરનારાઓનો ખપ છે. તે માટેની સર્વ જવાબદારી આપણા સર્વ ઉપરજ છે.

મારે આ પ્રસંગે એક બાબત જરા સ્પષ્ટ કરીને કહેવાની જરૂર છે. જેમ કોન્ફરન્સથી ઘણા લાભ થવાનો સંભવ છે અને અત્યાર સુધીમાં તેનાથી ઘણા સ્પષ્ટ લાભો થયા છે તેમ તેના કાર્યને વ્યવહારમાં મૂકતાં એક બાબતની ખાસ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. કોન્ફરન્સ દેવીને પોતાના ખાનગી સ્વાર્થ કે નજીવી ખટપટનું સાધન બનાવી દેવાથી તેનામાં જે કાર્ય કરવાની શક્તિ છે તેનો ધ્વંસ થાય છે. કોન્ફરન્સનું મુખ્ય કાર્ય યોગ્ય સૂચના દ્વારા વિચારવાતાવરણમાં ફેરફાર કરાવવાનું છે; તેનો ઉદ્દેશ પૂર્વ પશ્ચિમના સંક્રાન્તિકાળમાં પૂર્વના પ્રાચીન ઇતિહાસનું ગૌરવ વધારે તેવી રીતે પશ્ચિમના નવીન પ્રવાહનું સંમેલન કરાવવાનો છે; તેનું સાધન લોકમત કેળવવામાં અને કર્તવ્યદિશા બતાવવામાં છે; અને તેની ફલાવાપ્તિ આપણી કર્તવ્યપરાયણતામાં છે. આઉદ્દેશ વિસરી જઈ જો તેને એકદેશીય બનાવવાનો અથવા એકતરફી કરવાનો કોઈ પણ પ્રયાસ કરવામાં આવશે તો તેના મૂળ ઉદ્દેશને ક્ષતિ પહોંચશે; અને તેટલે અંશે આપણે જે મહાન્ સંદેશો જગતને કહેવો છે, વીર પરમાત્માનો ઝુંડો જગતમાં સર્વત્ર ફેલાવી વિજય પ્રાપ્ત કરવો છે તેમાં હાનિ પહોંચશે. આ બાબત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવા હું આપને પુનઃ પુનઃ પ્રાર્થના કરૂં છું. કોઈ પણ ખટપટી સવાલો અને વૈમનસ્ય ઉત્પન્ન કરે તેવા તકરારી પ્રશ્નોમાંથી આ સંસ્થાને ખાસ દૂર રાખવાની એટલા માટે જરૂર છે કે એવા કાર્યમાં ઉતરવું એ એનો ઉદ્દેશ નથી. એની કાર્યપ્રણાલિકામાં અમલકાર્યનો બહુધા અભાવ છે. એવી દિશાએ કામ લેવાથી જે મહાન્ હેતુથી તેને સ્થાપન કરવામાં આવી છે તે પાર પડવાનો સંભવ જરાપણ નથી. આ બાબત આપના મન ઉપર વારંવાર ઠસાવવાની અને

બહુ જરૂર જણાય છે. એ મૂત્ર ધ્યાનમા રાખવાથી આપણે થોડા વખતમાં ઘણુ કાર્ય કરી કોમને અને ધર્મને વધારે ગતિમાન્ કરી શકશુ, અનેક ઉપયોગી સવાલો પર ધ્યાન પહોંચાડી શકશુ અને વિશુદ્ધ દિશા પર પ્રયત્ન કરી સીધા રસ્તે આગળ વધતાં આપણને ખાડા ખરાબાનો જરાપણ ભય રહેશે નહિ. આ આપણી મહાન્ સંસ્થાનો ઉદ્દેશ છે અને એને લક્ષ્યમાં રાખવાની અત્યારે આપણને ખાસ જરૂર છે.

આપણી કોમમાં અત્યારે જે બે મુખ્ય પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપવાનુ છે તે આપણી આગળ આ સંસ્થા લાવે છે અને આ અધિવેશનમા પણ લાવશે. પ્રથમ અગત્યનો પ્રશ્ન કેળવણીનો છે. કેળવણીના વધારા સાથે આપણી પ્રગતિનો ખાસ સંબંધ છે અને તેને માટે અનેક પ્રયત્નો કરી મોટા પાયા ઉપર કાર્યો કરવાની જરૂર છે. આ પ્રશ્ન પર આ અધિવેશનમાં મુખ્યત્વે કરીને વિચાર કરવાનો હોવાથી માત્ર તેનો નામનિર્દેશ કરી બીજી તેટલીજ અગત્યની બાબત પર આપનુ ધ્યાન ખેચીશ. તે બીજી બાબત તે આપણી ઘટતી જતી વસ્તીની છે. આપણે મંદિર, શાસ્ત્રો કે કેળવણીને અંગે ગમે તેટલા નિર્ણયો, કરીએ, પણ જ્યાસુધી આપણને ક્ષય રોગ લાગુ પડ્યો હોય, આપણી સંખ્યા દર વર્ષે નિયમિત ટકાઓમા ઘટતી હોય ત્યાંસુધી આપણે જરાપણ વધી શકીએ એ અસંભવિત છે. વસ્તીપત્રક જોતાં જણાય છે કે આપણે સમૂહબળમાં દર વર્ષે ઘટતા જઇએ છીએ, આપણી કોમમા ગમે તે કારણોથી મરણપ્રમાણ બહુ વધારે આવે છે અને આપણી સ્ત્રીઓ અને બાળકો નાની વયમા ચાલ્યા જાય છે. આ સંબંધમા વસ્તીના વધારા માટે આપણે અનેક દિશાએ કાર્ય કરી શકીએ. આવા જ્ઞાનના જમાનામા આપણે ઘણા માણસોને વીર પ્રભુના સંદેશા કહી સંભળાવીએ, તેઓની સ્યાદ્વાદ, નયનિક્ષેપગર્ભિત વાણીને વિસ્તારી શકીએ, અને અલ્પ પ્રયાસે અનેકને જૈન બનાવી શકીએ તેવા સંજોગો છે, રાજ્યની અનુકળતા છે, તત્ત્વજ્ઞાન નવીન તર્કપદ્ધતિને બંધબેસતુ છે, સર્વ સંજોગો અનુકૂળ છે, તેથી આ વખતનો ખરેખરો લાભ લેવાની આપણને જરૂર છે. અર્થ વગરના ઝગડાઓમાં નકામો શક્તિ અને ધનનો દુરુપયોગ કરવાને બદલે આ કાર્ય ઉપાડી લેવાની જરૂર છે. આ બે અગત્યની બાબત માત્ર સૂચવીને હુ હવે મારા વિષયના છેવટના ભાગ પર આવીશ.

જે અલ્પ કાર્ય આ સંસ્થા દ્વારા બની શક્યુ છે તેટલાથી સંતોષ માની બેસી રહેવાનુ નથી હજુ ઘણુ કરવાનુ બાકી છે. તે માટે સર્વેએ એકસંપ થઈ કામ હાથ ધરવાની ખાસ અગત્ય છે. આપણે એકત્ર બળથી ઘણુ કામ કરી શકશુ, આપણો એકત્ર અવાજ બહુ દૂર સુધી સંભળાશે, આપણો સુસંબદ્ધ ધ્વનિ દિગંતમાં ગાજશે, આપણો એકત્ર પ્રયાસ બહુ સુંદર ફળો નીપજાવી શકશે, માટે હવે પ્રમાદ છોડી કર્તવ્યનિષ્ઠ બનવાની ખાસ જરૂર છે. થોડા સમયમાં જે કાંઈ પરિણામ આપણે નીપજાવી શક્યા છીએ તે ભવિષ્યને માટે સારી આશાઓ આપનાર છે.

આ વખતની કોન્ફરન્સ જેમ બને તેમ ઓછા દબદબા સાથે કરવી એવો પ્રથમથી આપણા અગાઉના ઠરાવ પ્રમાણે નિર્ણય હતો. સને ૧૯૦૩ માં મુંબઇમાં કોન્ફરન્સ મોટા દબદબા સાથે ભર્યા પછી તેનો ખર્ચ ઉત્તરોત્તર વધતો ગયો અને વડોદરા, પાટણ, અમદાવાદ, ભાવનગર તથા પુના ખર્ચની બાબતમાં કેટલા વધતા ગયા તે આપે જોયું હશે. શરૂઆતમાં હીલચાલને લોકપ્રિય બનાવવા માટે એવા ખર્ચની જરૂરીઆત હતી. હવે આપણે વધારે ગંભીરપણે કામ હાથ લેવામાં ખર્ચને જેમ બને તેમ ઓછી હદમાં રાખવાની જરૂર સ્વીકારાયલી હતી. બીજા શહેર કરતાં મુંબઇજ તે બાબતમાં દાખલો બેસાડે તે વધારે યોગ્ય ગણાય, કારણ કે જે શહેરથી ખર્ચ વધવાની શરૂઆત થઈ હતી ત્યાંથીજ ખર્ચ ઓછો થવાની શરૂઆત થવી જોઇએ; માટે આપ સાદાઈ તેના સંપૂર્ણ સ્વરૂપમાં સર્વ વ્યવસ્થામાં જોશો. કોન્ફરન્સની વધારે ગંભીર ફરજો વિચારતાં આપણને હવે બાહ્ય શોભા પર દુર્લક્ષ આપવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. આ શરૂઆત કરી છે તેનો ઉદ્દેશ એ છે કે ગમે તેટલી નાની વસ્તીવાળું શહેર કે ગામ ભવિષ્યમાં કોન્ફરન્સને બોલાવી શકે એવી યોજના કરી દેવી. મુંબઈ શહેરના પ્રમાણમાં સાદાઈ રાખી શકાય તેટલી રાખવા યત્ન કર્યો છે. આ વખતની કોન્ફરન્સમાં કોઈ પણ વિવાદગ્રસ્ત કે તકરારી પ્રશ્ન ન ચર્ચાય તે જરૂરી લાગવાથી અમે ઠરાવોના ખરડામાં એવો કોઈ પ્રશ્ન લીધો નથી. કયા અને કેવા પ્રશ્નો લેવા તે સબજેક્ટ્સ કમિટી નિર્ણય કરશે. અમારી બીજી મજબુત ઇચ્છા એ હતી કે કોન્ફરન્સનું બંધારણ જેમ બને તેમ સંગીન થાય અને તે પર પૂરતો વિચાર થાય તે માટે આ વખતે ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને કેળવણીના મુખ્ય સવાલને પ્રથમ સ્થાન આપવું. આ ધોરણ પર અમે કામ લીધુ છે, તેથી કોઈ જગોએ આપનુ સ્વાગત જેવું જોઇએ તેવું ન થયુ હોય, આપની સગવડ પૂરતી જળવાઈ ન હોય તો અમને ક્ષમા કરશો.

ઘણું થોડું બોલવાનો વિચાર હતો છતાં વધારે બોલાઈ ગયું છે. હવે આપની અને આપણા શ્રીમાન્ પ્રમુખ સાહેબ જેઓનું સુંદર સુભાષિત શ્રવણ કરવા આપ ઉત્સુક થઈ રહ્યા હશો તેની વચ્ચે હું વધારે આવવા ઇચ્છતો નથી. આપનું ફરીવાર સ્વાગત કરતાં મને અત્યંત આનંદ થાય છે. બહુ થોડા વખતમાં કાર્ય કરવાનું હોવાથી તેમજ ઘણા ઓછા ખર્ચમાં કાર્ય પાર ઉતારવાની ઇચ્છાથી અમારી અનેક ભૂલો થઈ જવાનો સંભવ છે. અમારી અનેક સ્ખલનાઓને ક્ષંતવ્ય ગણી આપ અમારો અંતરનો ભાવ સ્વીકારશો અને આપે અત્રે પધારી અત્રસ્થ શ્રી સંઘને જે માન આપ્યું છે તે વાસ્તે તેના તરફનો મારો ધન્યવાદ વધાવી લેશો.

રા. રા. **બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી** સાથે આપને વિશેષ પરિચય કરાવવાની જરૂર નથી. તેઓ આપણા ઉપર અનેક પ્રકારનો સીધી અને આડકતરી રીતે ઉપકાર કરનાર, રાજ્યના જૈન ભંડારોને પ્રસિદ્ધિમાં લાવનાર લોકપ્રિય નામદાર ગાયકવાડ

સર સયાજીરાવના માનીતા વૈદકીય સલાહકાર અને વિદ્વદ્રત્ન છે. તેઓએ અત્યાર સુધી અનેક શુભ કાર્યોમાં સીધી અને આડકતરી રીતે ધ્યાન આપ્યું છે અને કોમ-સેવા કરવા ઉદ્યુક્ત થયા છે. એવા લાયક નરને આપ પ્રમુખ તરીકે મેળવવા ભાગ્ય-શાળી થયા છો એ અત્યંત આનંદની વાત છે. આપ સર્વને રિસેપ્શન કમિટી તરફથી ફરીવાર આદર આપતાં મને ઘણો આનંદ થાય છે. હવે આપ પ્રમુખ સાહેબની રીત-સરની ચુંટણી કરવાનું કાર્ય હાથ ધરશો એટલી વિજ્ઞપ્તિ કરી આપ સાહેબ પાસે સ્વાગતને અંગે થયેલી અથવા થઈ જાય તેવી સ્ખલનાઓ માટે ક્ષમા ચાહી મારૂં વક્તવ્ય પૂર્ણ કરીશ.

"ગુજરાતી" પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં મણિલાલ ઇચ્છારામ દેસાઈએ છાપ્યું—કોટ, સાસુન બિલ્ડિંગ, મુંબઈ.

શ્રી દશમી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સના

પ્રમુખ સાહેબનું ભાષણ.

मंगलं भगवान् वीरो, मंगलं गौत्तम प्रभुः ।
मंगलं स्थूलिभद्राद्या, जैन धर्मोऽस्तु मंगलं॥

જૈન બંધુઓ, ભગિનીઓ અને ગૃહસ્થો

આ કૉન્ફરન્સમાં ભાગ લેવા માટે દૂર દૂર પ્રદેશોમાંથી આપ સર્વેને આટલી મોટી સંખ્યામાં અત્રે પધારેલા જોઇ, મને અત્યાનંદ થાય છે આજની શ્રી દશમી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સનું પ્રમુખપદ મને આપવા માટે હું જૈન કોમનો અને ખાસ કરીને મુંબાઇના શ્રી સંઘનો ખરા અંતઃકરણથી આભાર માનું છું. આ કૉન્ફરન્સનું પ્રમુખસ્થાન લેવા માટે જ્યારે મને કહેવામાં આવ્યું ત્યારે મારા મનમાં કેટલીક આનાકાની થઇ હતી; કારણ કે કૉન્ફરન્સ કેટલાક વર્ષની વિશ્રાંતિ પછી ગયે વર્ષે મળી હતી, છતાં આ વર્ષે તે ફરીથી મળી શકશે કે કેમ, તે બાબત ઘણા તરફથી શંકા બતાવવામાં આવતી હતી; પણ મુંબાઇના કેટલાક આગેવાનો અને તેમાં ખાસ કરીને યુવાન વર્ગનો દૃઢનિશ્ચય અને ઉત્સાહ જોવામાં આવ્યો ત્યારે તેમના આમંત્રણનો અસ્વિકાર કરવો એ આ ઉત્તમ સંસ્થાનો તેમજ તેના ઉત્તમ કાર્ય વાહકોનો અનાદર કરવા જેવું મને લાગ્યું, અને કેટલાક પ્રતિકુળ સંજોગો છતાં, તેમજ આવા મહાન્‌કાર્ય માટે પૂરતી રીતે હું લાયક નહિ હોવા છતાં મારી શક્તિ મુજબ તેમાં ભાગ લેવો એ મારી ફરજ સમજી આપનું આમંત્રણ મેં સ્વીકાર્યું. અને મને સંપૂર્ણ આશા છે કે આપ સર્વેની મદદથી આપણે હાથમાં લીધેલું આ શુભ કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર પડી અવસ્ય ફળદાયી નીવડશે.

લડાઈ.

૨. ગઇ સાલની માફક આ વર્ષે પણ આપણે યુરોપમાં ચાલતા મહા યુદ્ધના સમયમાંજ મળ્યા છીએ; અને દિલગિરીની સાથે કહેવું પડે છે કે એ લડાઇનો અંત આવતો નથી તેમજ હજી કંઇ છેડો પણ દેખાતો નથી. આવા મહાન્ વિગ્રહમાં આપણા રાજકર્ત્તા અને તેમનાં મિત્રરાજ્યો દુસ્મનોના જોરને તેમજ તોરને દાબી દેવાને પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે, તેમાં તેમની સંપૂર્ણ ફતેહ ઇચ્છીયેં છીએ અને આશા છે કે આપણે ફરીથી મળીશું તે પહેલાં આ મહાસંહારનો અંત આપણા બ્રિટિશ સામ્રાજ્યને અનુકૂળ આવશેજ.

કૉન્ફરન્સને મુંબાઇની મદદ.

૩. આપણી આ કૉન્ફરન્સની શરૂઅ મારવાડમાં ઇ. સ. ૧૯૦૨ માં શ્રીયુત્ ગુલાબચંદજી ઢઠ્ઠાના પ્રયાસથી નાના પાયા ઉપર કરેવામાં આવી તી, અને તેને દઢ બનાવી આગળ ચલાવવાનું માન મુંબાઇના શ્રી સંઘને હતું. તે પછી આઠ વર્ષ જુદે જુદે ઠેકાણે મળ્યા પછી થોડા વર્ષના ગાળા બાદ, ગયે વર્ષે મારવાડમાંજ તેનો પુનરોદ્ધાર થયો હતો. હે પછી તુરતજ મુંબાઇમાં ફરીથી આ કૉન્ફરન્સ મળી છે. પ્રથમ તેને જેમ મુંબાઇ તરફથી સંપૂર્ણ મદદ મળી હતી, તેમજ આ વર્ષે પણ મળી છે, એ ઘણા સંતોષની વાત છે. આ કૉન્ફરન્સનું ઘણુંખરું કામ મુંબાઇમાંજ થાય છે એટલે મુંબાઇ નગર એ તેનું પોષક છે એમ કહીયે તો ચાલે, અને તે હમેશાં આવા માનને પાત્ર રહેશેજ એવી આપણે ઇચ્છા રાખીશું.

આ કૉન્ફરન્સની જરૂરીયાત.

૪. હાલના જમાનાની પ્રવૃત્તિ જોતાં આપણી કોમને કૉન્ફરન્સ વગર ચાલે તેમ નથી. કૉન્ફરન્સથી જૈન કોમની છુટીછવાઇ નાની નાની ન્યાતો, તેનાં મંડળો, અને સંઘોનો સમ્યક્ મજબુતાઇથી એક થયેલા જોઇ શકાય છે, અને આગળ વધીને એટલે સુધી પણ કહી શકાશે કે કૉન્ફરન્સ એ જૈન કોમનું જીવનબળ છે. કોમની અંદર જે અનહદ શક્તિ, ગૌરવ, સામાજીક બળ અને પ્રગતિનો જુસ્સો આવી રહેલાં છે, તે દર્શાવનારી સંસ્થા છે. તે જૈન કોમના ઉત્તમ વિચારો, ઉત્તમ કેળવણી, સામાજીક સુધારો અને અનહદ ધર્મજ્ઞાન પ્રવર્તાવનાર મંડળ છે. જે કોમ આગળ વધવાનો દાવો કરે, અગર તો આગળ વધવાના પ્રયત્નો કરે તેને આવી સંસ્થાની ખાસ જરૂર છે. સમાજની ઉન્નતિના કામમાં તીવ્ર લાગણી અને ઉત્તમ આશયોવાળા થોડા માણસો છુટાછવાયા પ્રયત્નો કરી શકે ખરા, પણ તેમના કામમાં સરળતા કરી આપવા સમસ્ત કોમનું બંધારણ અને મદદ ન હોય તો આવા પ્રયત્નો ઘણીવાર નિષ્ફળ જાય છે; અને તેમનું કામ ચિરસ્થાયી થઇ શકતું નથી, માટે સમસ્ત જૈન કોમની ઉન્નતિના ઉત્તમ વિચારો આમળ લાવી તેને વ્યવહાર રૂપમાં આણનાર આ સંસ્થાની કેટલી બધી જરૂર છે તે દરેકાઇ વચારવંત માણસ સમજી શકશે. કેટલાક માણસો આ કૉન્ફરન્સની જરૂરીઆત બાબત શંકા બતાવતા જેવામાં આવ્યા છે, પણ જો તેમણે કૉન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા રીપોર્ટો વાંચ્યા હોત, અને કૉન્ફરન્સની છેલ્લી નવ બેઠકોમાં પસાર થયેલા ઠરાવો એક સાથે જોયા હોત, તો તેમને કૉન્ફરન્સ પર અવિશ્વાસ અગર અશ્રધ્ધા લાવવાનું કારણ રહેત નહિ: વળી જૈન કૉન્ફરન્સ હિંદુસ્તાનમાં મળતી બીજી ઘણી ખરી કૉન્ફરન્સોની માફક માત્ર ત્રણ દિવસ મળી ઠરાવો કરી વિખેરાઇ જનારી સંસ્થા નથી. આ સંસ્થા કોમના હિતાર્થે હરહમેશ કામ કર્યાં કરે છે. તેની મુખ્ય ઑફીસ તરફથી કોમની પ્રગતિના વિચારો સતત્ થયા કરે છે અને તેને અમલમાં મૂકવામાં આવે છે, અને તેના પરિણામે જે સંખ્યાબંધ કાર્યો કરવામાં આવ્યા છે, તે ઉપરથી તેનું કાર્યક્ષેત્ર કેટલું વિશાળ થયું છે તે જોઇ શકાય છે. તેના કાર્યવાહકો દઢ નિશ્ચયવાળા હોઇ સતત્ કામ કર્યાં જાય છે, છતાં તેમના કામમાં કાંઇ ન્યૂનતા જણાતી હોય તો તે તેમની કાર્યશક્તિનો અભાવ, ઉપ્ચાશયોની ખામી, અગર એવાં બીજાં કારણોને

લીધે નહિ, પણ નાણાંની તંગી અને કોમની સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ (moral support) ના અભાવને લીધેજ છે.

૫. કૉન્ફરન્સ ઑફિસ તરફથી કોમના ઉદયના ઘણા સવાલો હાથ ધરવામાં આવ્યા છે. તેના ભગીરથ પ્રયત્નને લીધેજ જૈન સાહિત્ય, જૈન તહેવારો, દેરાસરની પવિત્રતા, વાંચનમાળામાં દાખલ થયલા જૈન પાઠો વગેરે બાબતો ઉપર સવલતો (concessions) મેળવાઇ સરકાર તરફથી તેમજ યુનિવર્સિટી તરફથી કોમનો મરતબો (status) સ્વીકારવામાં આવ્યો છે, તેમજ કોમની ધાર્મિક, આર્થિક અને સામાજીક ઉન્નતિ માટે ઘણાં ઉપયોગી કામો થયાં છે. કોમનાં ધાર્મિક અને કેળવણીના ફંડો ઉપર દેખરેખ-રાખવાનાં, જૈન ચૈત્ય અને પ્રાચીન સાહિત્યોદ્ધારના તથા કેળવણીનો પ્રસાર કરવાના તથા છાપણોદ્વારા લોકમત કેળવવાનાં, ઘણા પ્રયત્નો તેના તરફથી કરવામા આવ્યા છે. કોમની ડિરેક્ટરી, મંદિરાવળી તથા ગ્રંથાવળી ઘણા પરિશ્રમે તૈયાર કરવામા આવી છે, અને તેને અંગે ઉપયોગી માહિતીનો સંગ્રહ થઇ શકયો છે.

૬. આ પ્રસંગે કૉન્ફરન્સ તરફથી કરવામાં આવેનાં દરેક કામની ગણના કરવાનો અવકાશ નથી, પણ જેને આ સંબંધમાં વધુ માહિતી મેળવવાની ઇચ્છા હોય તેને માટે કોન્ફરંસ ઓફીસ તરફથી ઘણા પરિશ્રમે અને ઉત્તમ રીતે તૈયાર કરેલા રીપોર્ટો મોજુદ છે. જુદા જુદા ગામના સંઘ અને સંસ્થાઓ તરફથી આજ સુધીમાં આ બાબતોને લગતું ઘણું સંગીન કામ કરવામાં આવ્યું છે, પણ તે કામ સંકુચિત ક્ષેત્રવાળું અથવા તો અમુક વિષયને લગતું હોવાથી તે જોઇએ તેટલું વિશાળ ગણાય તેવું થયું નથી. કોમના હિતના કેટલાક સવાલો એવા હોય છે કે, કોમ સમસ્તેજ તે હાથ ધરવા જોઇએ, અને વ્યકિત, ગામ, સ્થાનિક સભા અગર તો સંઘના પ્રયત્નો કૉન્ફરન્સની પ્રવૃત્તિને પોષક હોવા જોઇએ. અલબત્ત અત્યાર સુધીમાં કૉન્ફરન્સ તરફથી જે કામ થયું છે તે જરૂરીઆતના પ્રમાણમાં થોડું કહેવાય, કારણ કે તે શરૂઆતનુ છે. કોમની ઉન્નતિ માટે ઘણા અગત્યના સવાલો હાથ ધરવાના હજી બાકી છે. (૧) આપણા પ્રાચિન ધર્મનાં ઉત્તમ સિધ્ધાંતો કોમનાં દરેક સ્ત્રી પુરૂષને શીખવવાના છે, એટલુંજ નહિ પણ દુનિયાના બીજા ધર્મના લોકોની જાણમાં પણ લાવવાના છે. (૨) જૈન કોમ વેપારી અને સાહસિક છે તેથી તે હુન્નર, ઉદ્યોગ અને વેપારમાં જમાનાને અનુસરી આગળ વધે, તેમજ (૩) સમાજના રીત રિવાજોમાં અને જ્ઞાતિબંધારણોમાં સુધારો કરી તે બધાં કોમની ધાર્મિક, આર્થિક અને શારીરિક ઉન્નતિમાં સહાયકારક થાય તેવા ઉપાયો યોજવાના છે. (૪) આપણી કોમમાં શિક્ષણ હજી ઉંચ સ્થિતિમાં લાવવાનું છે. આપણી ઉન્નતિ કેવી રીતે કરવી અને કાર્ય કેવી રીતે આગળ વધારવું તે માટે આપણામાં ઉચ્ચ આશયોની ન્યૂનતા નથી. આપણા પ્રાચીન જ્ઞાનભંડાર, આપણો સુજ્ઞ મુનિગણ અને આપણો કેળવાયલો વર્ગ આપણને ઉત્તમ વિચારો અને માર્ગો બતાવી શકે તેમ છે. ખામી માત્ર એટલીજ છે કે તે વિચારો હજી આપણને સંપૂર્ણ રીતે આત્મસાધ્ય થયા નથી, અને તેથી કોમના હિતના મહત્વના સવાલો ઉપર જોઇએ તેવું લક્ષ અપાતું નથી, અને તેથીજ લોકોમાં

નજીવી બાબતોમાં પણ કુસંપ અને કજીયા જોવામાં આવે છે. એ કારણને લીધેજ સમગ્ર બળથી થઇ શકે તેવા એકત્ર વિચારના અને વ્યવસ્થિત (concerted & well organised) પ્રયત્નો આપણામાં જોવામાં આવતા નથી. માટે ઉચ્ચ આશયોનું વાસ્તવિક જ્ઞાન કરાવવું અને કોમના હિતનાં જરૂરનાં કામો માટે સમાજમાં સંપ કરાવવો. એ બે કૉન્ફરન્સે કરવાનાં કામોમાં મુખ્ય ગણવા જેવાં છે. આ કામ કરવામાં કૉન્ફરન્સ ફતેહમંદ નીવડે તો તેણે પોતાનો હેતુ સાધ્ય કર્યો છે એમ સમજવાને તથા માનવાને કાંઇ હરકત જેવું જણાતું નથી.

ધાર્મિક જીવન.

૭. આપણે આપણા ધાર્મિક જીવનની બાબતનો વિચાર કરીએઃ—

(ક) પુસ્તકોદ્ધારઃ—આપણા પૂર્વાચાર્યોએ જીવનના દરેક વિષય ઉપર ઉત્તમ ગ્રંથો રચ્યા છે, તે પૈકી કેટલાક આપણી બેદરકારીને લીધે નષ્ટપ્રાય થયા છે, જ્યારે બીજા હજી ભંડારોમાં ઉધાઇ ખાય છે, અને લોકોની જાણમાં આવવા પામ્યાજ નથી, અને જે આવ્યા છે તે પૈકી ઘણાંખરાના દેશી ભાષામાં ભાષાંતરો થયાં નથી. નાહક કજીયા લડવામાં, જૈન શાસનની ખોટી મહત્તા બતાવવામાં, અને ખર્ચાળ ન્યાતિ રિવાજોની તાબેદારી ઉઠાવવામાં જૈન કોમ પ્રતિ વર્ષ લાખો રૂપિયા ખર્ચી નાંખે છે, પણ જે જ્ઞાનને માટે આપણે મગરૂર થઇએ છીએ જે ધર્મને લીધે આપણે પોતે આ ભવ કૃતાર્થ માનીએ છીએ, અને શ્રીમદ્ મહાવીરસ્વામીના પુત્રો કહેવરાવવા માટે આપણે આપણને ભાગ્યશાળી ગણીએ છીએ, તે જ્ઞાન અને ધર્મનાં પુસ્તકો અંધારામાં નાખી મૂકવામાં આપણને કોઇ જાતનો આંચકો આવતો નથી, કે આપણું અંતઃકરણ દુઃખાતું નથી, એ બહુ શોકજનક છે. પુસ્તકો સુરક્ષિત રાખી તેનો ઉપયોગ બહોળો થાય તેવા ઉપાયો યોજવામાં આપણને પૂરતાં નાણાં મળતાં નથી. પણ જો ન્યાતવરા કરવા હોય, ગામ જમાડવું હોય, વરઘોડા કાઢવા હોય અગર નિરર્થક ધાર્મિક કજીયા લડવા હોય તો આપણને નાણાંની ખોટ કદી પણ પડતી નથી. માટે ગ્રંથોદ્ધારની ઘણી મહત્વની બાબત ઉપર આપણે ખાસ લક્ષ આપવાનું છે, અને તે માટે બનતા પ્રયત્નો કરવાના છે.

(ખ) ધર્મ તત્વોનું યથાર્થ જ્ઞાન.

૮. પુસ્તકોદ્ધાર સિવાય જૈન ધર્મનું પ્રાચીન તત્વજ્ઞાન સંપૂર્ણ પ્રકાશમાં આવી શકશે નહિ. આ તત્વજ્ઞાન સહેલાઇથી સમજી શકાય તે માટે તેનાં ગુજરાતી, ઇંગ્રેજી તથા બીજી ભાષાઓમાં સરળ ભાષાંતર કરાવી નાનાં નાનાં પુસ્તકો છુટથી ફેલાવવાની ખાસ જરૂર છે. આપણા સંસ્કૃત અને માગધી ભાષામાં લખાયલાં ગૂઢ સિદ્ધાંતો યથાર્થ સમજવાને હાલના સંયોગોમાં દશ—પંદર પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવા જેટલો સમય દરેક જણને ન મળી શકે એ સ્વાભાવિક છે. ચાલુ જમાનામાં દરેક માણસને ઉદર નિર્વાહાર્થે ઘણો અભ્યાસ તથા પરિશ્રમ કરવો પડે છે. એવા વખતમાં તેમને સંસ્કૃત અથવા માગધી પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવો એ સંભ-

ચિત નથી. આ ઉપરથી કહેવાનો આશય એવો નથી કે કોઇએ સંસ્કૃત અગર માગધી ભાષાનો અભ્યાસ ન કરવો કે કરવાની જરૂર નથી, પણ સાધારણ અભ્યાસનો બોજો વધતો જાય છે, શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ જગતમાં ચાલતી દરેક જાતની પ્રવૃત્તિઓ દરેક માણસ ઉપર જુદી જુદી રીતે અસર કર્યા કરે છે, એવા વખતમાં ઉત્તમ પણ અતિ પરિશ્રમે સમજી શકાય એવાં પુસ્તકોનું અધ્યયન કરવાનું ઘણા થોડાથીજ બની શકે. **જૈન કોમ કેવળ નિરક્ષર નથી,** તોપણ હાલના જમાનાના જીવનનું ધોરણ (standard) જોતાં તે શિક્ષિત છે એમ પણ કહી શકાય નહિ. તે સાથે તેના ઉપર પાશ્ચાત્ય વિજ્ઞાન અને તત્વજ્ઞાનની ઘણી અસર થયેલી નથી. તેથી હજી ધાર્મિક ક્રિયા અને પૌરાણિક દેવકથાઓ (mythology) ઉપર ઘણાની શ્રદ્ધા રહેલી છે, જેથી કરીને સિદ્ધાંતોનું જ્ઞાન પુરૂં નથી તે એકદમ જણાઇ આવતું નથી; પણ જેમ જેમ નવા જમાનાની કેળવણી વધતી જશે તેમ તેમ ક્રિયાઓ ઉપર અણગમો આવતો જવાનોજ. તેવે વખતે સહેલાઇથી સમજી શકાય એવા સ્વરૂપમાં ધાર્મિક સિદ્ધાંતો મૂકવામાં નાહ આવે તો હવેનો ઉછરતો વર્ગ ધર્મના રહસ્યથી વિમુખ થતો જશે. એ સ્થિતિ અટકાવવાને માટે બધા વર્ગનાં સ્ત્રી, પુરૂષ અને બાળક માટે ધાર્મિક સાહિત્ય તૈયાર કરાવવું જોઇએ. તેમ થયે જૈન ધર્મનું તેમજ કોમનું ગૌરવ હાલના કરતાં પણ વધુ સમજાશે અને સચવાશે.

પ્રાચીન પુસ્તકો શોધી કાઢી છપાવવાનું તેમજ તેમાંથી ઉપયોગી જણાય તેનાં ભાષાંતરો કરાવવાનું કામ કેટલીક સંસ્થાઓ તરફથી અને ખાસ કરીને **શ્રીમંત સરકાર મહારાજા ગાયકવાડ** એઓ તરફથી ઉપાડી લેવામાં આવ્યું છે તે પ્રસંશનીય છે. આ બાબતમાં હજી ઘણુંજ કામ કરવાનું બાકી છે અને તે મોટા પાયા ઉપર ચાલે તેમ કૉન્ફરન્સે કરવું જોઇએ. પ્રાચીન અને અમૂલ્ય ગ્રંથોના જ્ઞાન ભંડારો ઘણા દેશી રાજ્યોમાં આવેલા છે, તેથી **શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારના** સ્તુત્ય પગલાંને અનુસરીને બીજા **રાજા મહારાજાઓ** પણ પોતાના રાજ્યમાં આવેલા ભંડારોનું પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય પ્રકાશમાં લાવવા બનતી મદદ કરે એવી વિનંતિ કૉન્ફરન્સે તેમને કરવી જોઇએ.

(ग) <u>પ્રાચીન શોધખોળઃ—</u>

૯. આપણી કોમનો ધાર્મિક ઇતિહાસ, ઐતિહાસિક રીતે શોધખોળ કરી, તૈયાર કરાવવાની જરૂર છે. પૂર્વે થઇ ગએલા આપણા મહાન્ આચાર્યો, ઉત્તમ વિચારકો, જૈન રાજાઓ તથા તત્વજ્ઞાનિઓનાં નામજ માત્ર આપણે જાણીયે છીએ. જૈનધર્મ કેટલો પ્રાચીન છે અને બીજા ધર્મનાં સિદ્ધાંતો સાથે તેનો કેટલો સંબંધ છે, તે જૈનદ્રષ્ટિએ ખાત્રીભરેલી રીતે શોધી કાઢવાની તથા બહાર પાડવાની જરૂર છે. પ્રાચીન શિલાલેખો, જુના ચૈત્યો, પ્રાચીન પુસ્તકો તેમજ બીજાં દેવાલયો ઉપરથી તથા બીજી કોમોના લેખો ઉપરથી આપણે આપણો ઇતિહાસ તૈયાર કરાવીએ તો આપણે આપણી કોમને તેમજ દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકીએ. તે ઉપરાંત આપણે જે સિદ્ધાંતો સત્ય માનીએ છીએ, તેની ખાત્રી પણ દુનિયાને કરી આપવાની છે. દાખલા તરીકે આપણે વનસ્પતિ, અગ્નિ, વાયુ વિગેરેમાં જીવ છે એવું

માનીયે છીએ. પણ આ વાત વિદેશીય લોકોના હૃદયમાં ઉતરતી નહોતી, છતાં તેની સાબિતી આપણા તરફથી વ્યવહારિક શાસ્ત્ર મુજબ આપી શકાય નહોતી. હાલમાંજ કલકત્તાના ડૉ. બોઝે આ બાબત લાંબી મુદત શોધખોળ અને પ્રયાસ કરી આપણી માન્યતાનું ખરાપણું પુરવાર કરી આપ્યું છે; તેવીજ રીતે આપણા જંતુશાસ્ત્રની અને વચન વર્ગણાનાં પુદ્ગલો (Vibratory atoms)-ની સાબિતી અર્વાચીન જંતુ વિદ્યાશાસ્ત્ર (Bacteriology) અને ફોનોગ્રાફ (Phonograph)ની શોધખોળ દ્વારા થઇ શકી છે. આવી સાબિતીઓ કરી આપવાના પ્રયત્નો આપણી કોમ તરફથી થવા જોઇતા હતા, અને હજી પણ એવા ઘણા સિધ્ધાંતો હશે કે, જેની તપાસ થઇ હાલના જમાનાને અનુસરતી શોધખોળ કરી દુનિયામાં નવું અજવાળું પાડી શકાય.

૧૦. હિંદુસ્તાનમાં ઐતિહાસિક વિષયોમાં જૈન કોમે જેટલું કર્યું છે તેટલું બીજી કોઇ કોમે ભાગ્યેજ કર્યું હશે. આપણા ઐતિહાસિક રાસા, પ્રબંધો, ચરિત્રો તેમજ શિલાલેખો અને ગ્રંથોને અંતે અપાતી વંશાવળીઓ હિંદના ઇતિહાસ ઉપર ઘણો પ્રકાશ પાડે એમ છે. હમણાંજ દેવકુલ પાટકના શિલાલેખો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે તે ઇતિહાસના સંબંધમાં અગત્યના છે કુમારપાળ ચરિત્ર, વસ્તુપાળ રાસો, જગડુશા રાસો, વિમળ પ્રબંધ (જે અર્થ સાથે છપાઇ ગયા છે) વગેરે કોડીબંધ ગ્રંથો ઇતિહાસ ઉપર અજવાળું પાડે એવા છે,

(ઘ) પ્રાચીન ચૈત્યોદ્ધાર.

૧૧. પ્રાચીન પુસ્તકો સાચવી રાખવા, સિદ્ધાંતો સરળ ભાષામાં લખાવવાં અને જૈન ઇતિહાસ તૈયાર કરાવવો એ જેટલું અગત્યનું છે, તેટલુંજ જરૂરનું મંદીરો સારી સ્થિતિમાં રાખવાનું અને જુના શિલાલેખો સંગ્રહી રાખવાનું પણ છે. નાનાં જુજ જૈન વસ્તિવાળા ગામોમાં મોટાં મંદિરો બાંધી અને ઘણાં મંદિરવાળાં મોટાં ગામોમાં નવાં દેરાસર બંધાવી લાખો રૂપીયા ખર્ચ કરવા કરતાં જુનાં મંદિરો સમરાવી સુરક્ષિત રાખી, તેમને લગતાં ઉપર બતાવેલાં વિશેષ ઉપયોગી કાર્યોમાં નાણાં ખરચવામાં આવે તો ઘણું સંગીન કામ થયેલું ગણી શકાશે. સધન દેરાસરોના દ્રવ્યનો ઉપયોગ આ ખાતે કરવામાં આવે એ ઇચ્છવા જેવું છે. નવાં દહેરાં બાંધવા કરતાં જુનાંનો જીર્ણોદ્ધાર કરવામાં આપણાં શાસ્ત્રો વિશેષ પુણ્ય માને છે.

(ઙ) સાધુઓના અભ્યાસ માટે સવડ.

૧૨. આપણા પરમ પવિત્ર વિદ્વાન પૂર્વાચાર્યો શ્રીમદ્ યશોવિજયજી, હરિભદ્ર સુરીજી, દેવચંદજી. આનંદઘનજી, હિરવિજયજી, હેમચંદ્રાચાર્યજી, તથા વિજયલક્ષ્મિ સુરીજી વિગેરેના ગ્રંથો આપણે વાંચીયે છીએ ત્યારે આપણને તેમની અગાધ બુધ્ધિ–શક્તિ ઉપરાંત દરેક વિષયમાં નિપુણતા માટે માન અને પૂજ્યભાવ ઉત્પન્ન થયા વગર રહેતાં નથી. તેઓ જૈન ધર્મનાં સિધ્ધાંતોથી સંપૂર્ણ વાકેફ હતા, એટલુંજ નહિ પણ અન્ય વિષયો જેવા કે ન્યાય, તર્ક, સાહિત્ય, વિજ્ઞાન, વૈદક, જ્યોતિષ તથા ખગોળ વિદ્યા વિગેરે શાસ્ત્રોની સારી માહિતી ધરાવતા હતા, અને એ વિષયો ઉપર શોધખોળ કરી તેની ખીલવણી કરી શકતા

હતા. વિશેષમાં જૈનાચાર્યો તેમના સમયમાં પ્રચલિત એવી જુદી જુદી ભાષાઓનો અભ્યાસ પણ કરતા હતા, અને બૌધ અને જૈનધર્માચાર્યોએ જેમ પોતાના ગ્રંથો પ્રાકૃતમાં લખવાની પહેલ કરી તેમ જૈન સાધુઓએ ગુજરાતી ભાષામાં પુષ્કળ ગ્રંથો લખી દેશ ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. જૈન રાસાઓ, કથાઓ તથા અનેક વિષયોને લગતું જૈન સાહિત્ય એકલી જૈન કોમમાંજ નહિ, પરંતુ બીજી કોમોમાં પણ જાણીતું છે. હાલમાં આપણા સાધુઓમાં પણ કેટલાક સમર્થ વિદ્વાનો છે અને તેઓ પણ ધર્મ અને કોમની સેવા યથાશક્તિ બજાવી રહ્યા છે, છતાં પણ કેટલાકની કેળવણીમાં કેટલીક ન્યુનતા નજરે આવે છે. આપણા બધાના અનુભવમાં આવ્યું હશે કે, પૂજ્ય મુનિ મહારાજોમાં બુદ્ધિ, શકિત અને શ્રધ્ધાની ખામી નથી. જો તેમને જૈન કોમ તરફથી ધાર્મિક, સામાજીક અને વૈજ્ઞાનિક (Scientific) અભ્યાસને માટે પૂરતી સરળતા અને જોઇતાં સાધનોની જોગવાઇ કરી આપવામાં આવે તો તેઓ ઘણા સારા વિદ્વાન નીવડી કોમને અને દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકે. આપણા જૈન સાધુઓમાંથી સર્વદર્શી જાહેર વ્યાખ્યાનો આપનાર, જાહેર લેખો લખનાર અને જાહેર સેવાઓ કરનાર નીકળવાની ખાસ જરૂર છે. આ જમાનામાં કેટલાક શ્રધ્ધાળુ જૈનોને ઉપાશ્રયમાં માત્ર વ્યાખ્યાન આપી તથા ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરાવી તેમણે બેસી રહેવાનું નથી. હવે તો ખુલ્લાં મેદાનોમાં અને જાહેર મકાનોમાં સમાજ સમક્ષ ઉત્તમ વિચારોથી ભરપુર જાહેરવ્યાખ્યાનો આપવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. હાલમાં તેમના પૈકી ઘણાને જે કેળવણી મળે છે તે ઘણીજ સંકુચિત અને સાધારણ જૈન શાસ્ત્રના સિધ્ધાંતની અને ક્રિયાકાંડ કરવા પૂરતીજ હોય છે. બીજા ધર્મની અગર તો પાશ્ચાત્ય ફીલસુફી (તત્વજ્ઞાન) અને વિજ્ઞાન કે જે હાલ દુનિયાના બધા વિચારોને દોરે છે, તેમની તેઓને બિલકુલ માહિતી હોતી નથી. અને શોધખોળની અર્વાચીન પદ્ધતિથી તો તેઓ બિલકુલ જાણીતા હોતા નથી. અતિશય શ્રદ્ધાથી શ્રીમહાવીરસ્વામિના ભેખ પ્રત્યેની ચાલતી આવેલી પૂજ્યબુદ્ધિ હાલના આગળ વધતા જમાનામાં કાયમ રહેશે કેમ, એ માટે ઉંડો વિચાર કરવો જોઇએ. જૈન કોમને સાધુઓની ખાસ જરૂર છે. સેવાદ્રષ્ટિએ આવા દેશોપકારક, અને ધર્મોપદેશકો બીજી કોઇપણ રીતે કોમને મળી શકે તેમ નથી. સંસાર ત્યાગ કરી જનસેવા અને આત્મ સાધનને માટે તેમણે ચારિત્ર અંગીકાર કરેલું છે. એ સત્કાર્ય તેઓ સારી રીતે બજાવે તે માટે તેમને જ્ઞાનોપાર્જનમાં દરેક જાતની મદદ અને સવડ કરી આપવી એ આપણી પ્રથમ ફરજ છે. એ ફરજ અદા કરવામાં આપણે કોઇપણ જાતની ન્યૂનતા બતાવીએ તો આપણે કૃતઘ્ની છીએ એમ કહેવાને કોઈ પણ જાતનો વાંધો નથી; માટે તેમને આપણા ધર્મની યથાર્થ કેળવણી મળે તેમજ ધાર્મિક અભ્યાસ ઉપરાંત નવી પધ્ધતિની કેળવણી મળે એ માટે ઉપાયો યોજવા જોઇએ.

૧૩. સાધુઓના અભ્યાસ માટે એક સ્વતંત્ર પાઠશાળા (academy or seminary) જૈન કોમ તરફથી સ્થાપન થવી જોઇએ અને તેમાં જૈન ધર્મનાં સિધ્ધાંતો અને ક્રિયાના શિક્ષણ ઉપરાંત જુદા જુદા દેશ પરદેશની ભાષા તેમજ વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર (science) અને ફિલસુફીના શિક્ષણ માટે ગોઠવણ કરી આપવી જોઇએ. તેમાં

શીખવનાર જુદી જુદી ભાષાઓના તેમજ જુદા જુદા વિષયના નિષ્ણાત આચાર્યો અને અધ્યાપકો નીમવા જોઇએ. વળી હરકોઇ માણસ દિક્ષા લે તે પેહેલાં તેણે આ પાઠશાળામાં અમુક અભ્યાસ કરેલો હોવો જોઇએ; તેમજ તેને સમાજ શાસ્ત્રનો, જૈન સમાજની સેવાના વિવિધ માર્ગોનો, તત્વજ્ઞાનનો અને ધર્મશાસ્ત્રનો સંપૂર્ણ બોધ થયેલો હોવો જોઇએ; અને સાધુ થયા પછી પણ કોઇ વિષયનો વધુ અભ્યાસ કરવો હોય તો તેમને માટે પણ તેમાં સવડ ગખવી જોઇએ. તે ઉપરાંત તેમાં એક ઉત્તમ લાયબ્રેરી હોવી જોઇએ કે જેમાં તે પાઠશાળાને ઉપયોગી દરેક પુસ્તકનો સંગ્રહ રાખવામાં આવે. આવી રીતે હાલના જમાનાને અનુસરી દરેક પ્રકારનું શિક્ષણ મળી શકે એવી ગોઠવણ કરવી જોઇએ. આવી સંસ્થાને અંગે કેટલીક શોધખોળ માટેની શિષ્યવૃત્તિઓ (Research scholarships & fellowships.) રાખી જૈન વિદ્વાનોને દેશપરદેશ મોકલી તૈયાર કરાવી શોધખોળને માટે સવડ અને સરળતા કરી આપવી જોઇએ. આવી પાઠશાળામાં કેળવણી ઉપરાંત ઉપર બતાવેલાં બીજાં શોધખોળનાં કામો (original research) પણ થઇ શકે.

૧૪. હાલ તુર્ત આપણે પોતે આવી મોટી સંસ્થા કદાચ ન કાઢી શકીએ તોપણ એકાદ ચાલુ પાઠશાળા અગર તો નવીન સ્થાપન થયેલી **હિંદુ યુનિવરસિટી** દ્વારા આપણે કામ ચાલુ કરી શકીએ. પાશ્ચાત્ય દેશોમાં ખ્રિસ્તિ પાદરીઓને આવી કેળવણી આપવા માટે ઘણા પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે, અને તેને લીધેજ રોમન કેથોલીક જેવો જુનો ધર્મ પણ પોતાનું અસ્તિત્વ અને સત્તા જાળવી રહ્યો છે.

આપણા દેશના શ્રી રામકૃષ્ણ, વિવેકાનંદ અને દયાનંદ સરસ્વતી જેવા મહાપુરૂષોએ તેમના ધર્મના સંન્યાસીઓ માટે નવી પધ્ધતિની કેળવણીના કેટલીક સવડ કરી આપેલી હોવાથી તે સંન્યાસીઓ દેશ પરદેશમાં ધાર્મિક, નૈતિક, અને સામાજીક સુધારા સંબંધી કેવું સારું કામ કરે રહ્યા છે તે સૌની જાણમાં છેજ.

જ્યાં સુધી આવી કેળવણીની તેમજ શોધખોળની સવડો કરી આપવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી જૈન ધર્મના તત્વજ્ઞાનનું યથાર્થ રહસ્ય આપણને તેમજ દુનિયાના દેશોને સમજાવી શકાશે નહિ. એવી તજવીજ થશે ત્યારેજ જૈન ધર્મ જીવંત અને પ્રગતિમાન ધર્મ (Living & Progressive Religion.) તરીકે ગણાશે. આપણા ધર્મ સંબંધી હાલ જે કાંઇ બીજા લોકોને યતકિંચિત બોધ થાય છે તે પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોનેજ આભારી છે. માટે આપણા આચાર્યો અને વિદ્વાનો દેશેદેશ જઇને આપણા ધર્મનું રહસ્ય સમજાવે, અને આપણો ધર્મ માનનારાની સંખ્યા જે દિન પ્રતિદિન ઘટતી જાય છે તે અટકાવી અન્ય ધર્મીઓને આપણા ધર્મમાં આણે એવી તજવીજ થવાની જરૂર છે.

(ઘ) <u>સાધ્વીઓને અભ્યાસમાં મદદ.</u>

૧૫. સાધુઓની માફક સાધ્વીઓના અભ્યાસને માટે પણ જોગવાઇ કરી આપવાની વિશેષ જરૂર મને લાગે છે. કારણ કે તેઓમાં પોતાના નિત્યકર્મમાં જોઇએ તે

સિવાયનું બીજું સામાજીક અને ધાર્મીક જ્ઞાન ઘણે ભાગે હોતું નથી, અને તેમને પોતાનું જ્ઞાન વધારવું હોય તો સાધન પણ હોતાં નથી. તેમના સ્વાર્થ ત્યાગ, સંસાર ત્યાગ અને વૈરાગ્યશીલવૃત્તિઓ માટે દરેકને માન છે, અને તે માન હરહમેશ કાયમ રહેશે પણ એ નિર્દોષ અને શાંત સાધુ મુર્તિઓને ધાર્મિક, નૈતિક અને સામાજીક જ્ઞાનથી વધું સંસ્કારી બનાવવાની જરૂર છે. આપણો સ્ત્રી સમાજ કેળવણીમાં અને સાંસારિક રીતરિવાજોમાં ઘણો પછાત છે. તેમને ધાર્મિક કેળવણી આપી તેમના હૃદયોને ધર્મ સંસ્કારોથી સંસ્કૃત કરનાર આપણો સાધ્વી વર્ગ અતિ ઉપયોગી બની શકે તેમ છે, અને તે માટે તેમને અનેક ઉત્તમ સાધનો આપી કેળવવામાં આવે તો, જેવી રીતે પાશ્ચાત્ય દેશોમાં દયાળુવૃત્તિથી લોકસેવામાં જીવન ગાળનાર પરિવ્રાજીકાઓ (sisters of mercy) ગરીબ અને પછાત વર્ગોમાં તેમજ બીજા જનસમાજમાં સેવાધર્મનાં કામ કરી અનહદ લાભ આપે છે, તેવીજ રીતે આ સાધ્વીઓ આપણા પાછળ પડેલા અને અજ્ઞાન સ્ત્રી સમાજને અનેક પ્રકારનો લાભ આપી શકે આ હેતુ પાર પાડવા માટે સાધ્વીઓને આવશ્યક કેળવણી માટે તેવી કોઇ સંસ્થા ઉઘાડવી જોઇએ કે જેમાં ધાર્મિક વિષયોના જ્ઞાન ઉપરાંત બીજા ઉપયોગી વિષયોનું જ્ઞાન પણ તેમને આપી શકાય. આપણા સ્ત્રીસમાજમાં શી શી ખામીઓ છે તથા તે દૂર કરવા માટે શા શા ઉપાયો યોજવા જોઇએ, તે જાણવા જેવું જ્ઞાન પણ તેમને અહીંજ મળવું જોઇએ.

૧૬. આ કૉન્ફરન્સ તરફથી એક કેળવણી મંડળ (Educational Board) ખાસ નીમવામાં આવેલું છે, જે આપણી કોમમાં ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણીનો પ્રચાર કરવા માટે પ્રયત્ન કરે છે, તેણે આ સાધુ અને સાધ્વિઓની કેળવણીના સવાલો પણ ઉપાડી લેવા જોઇએ, અને આ વિષય કૉન્ફરન્સને જરૂરનો લાગતો હોય તો તેને માટે શા શા ઉપાયો યોજવા જોઇએ તેની તપાસ કરી રીપોર્ટ તૈયાર કરી આવતી કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે રજુ કરે એવી આ બોર્ડમાંથી એક કમિટી નીમવા મારી સૂચના છે. આપણા મુનિ મહારાજોને લખીને આ બાબતમાં તેમનો પણ અભિપ્રાય લેવો જોઇએ. તેમની સહાનુભૂતિથી આપણું કામ ઘણું સહેલું થશે. આ સવાલ ઘણો મહત્વનો છે, અને તે સંબંધમાં કુશળતા (tact) અને દ્રઢતાથી (firmness) કામ કરવામાં આવે તોજ કંઇ સારૂં પરિણામ આવી શકે. હવે એવો વખત આવ્યો છે કે જૈન કોમે આ વિષે ચોક્કસ વિચાર પર આવી તે અમલમાં મુકવા જોઇએ.

૧૭ આપણા સાધુ સાધ્વિ અને શ્રાવક શ્રાવિકાઓના ધાર્મિક, સામાજીક અને નૈતિક શિક્ષણ માટે એક સારી ધાર્મીક મધ્યસ્થ પુસ્તકાલયની (Central Library) જરૂર છે, કે જેમાંથી દરેક વિષયનાં ઉપયોગી પુસ્તકો જરૂર વખતે ગામેગામ તેમને મળી શકે. સાધુ સાધ્વીઓને પર્યટન કરવાનું હોવાથી, તેમના વિહારમાં કેટલેક ઠેકાણે જોઇતાં પુસ્તકોનો લાભ તેમને મળી શકતો નથી; તેમજ તેઓને પગે વિહાર કરવાનો હોવાથી પુસ્તકોનો જથ્થો સાથે પણ રાખી શકાતો નથી, માટે તેમને જ્યારે જોઇએ ત્યારે અને જ્યાં જોઇએ ત્યાં ઉપયોગી પુસ્તકો મોકલી આપવાની ગોઠવણ હોવી જોઇએ. આવો પ્રબંધ થવાથી હાલમાં કેટલાક સાધુઓને લહીઆ પાસે મોટા ખર્ચે નિરનિરાળાં પુસ્તકો લખાવી

અને સંઘરી રાખી પોતાની ખાનગી મિલકતની માફક કેટલોક વ્યવહાર કરવો પડે છે તે કરવો પડશે નહીં. આ યોજના માટે વડોદરા ખાતે શ્રીમંત મહારાજા સાહેબ સયાજીરાવ ગાયકવાડ એમના તરફથી મોટા પરિશ્રમે અને ખર્ચે ખોલવામાં આવેલી સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીની યોજના અને કામ કરવાની પદ્ધતિ અનુકરણ કરવા જેવી છે.

<u>કેળવણી.</u>

૧૮. કોન્ફરન્સની બેઠકોમાં શરૂઆતથીજ જૈન કોમની કેળવણી માટે ઘણુંજ વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. દરેક પ્રમુખે, સ્વાગત કમિટીના ચૅરમેને, તેમજ અનેક વક્તાઓએ કેળવણીની જરૂરીઆત સંબંધી ભાષણો કર્યાં છે. કેળવણી વધારે પ્રમાણમાં પ્રસરે, લોકો તેનો વધારે લાભ લે તે માટે દર બેઠકે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા છે. ઉપરાંત કૉન્ફરન્સના ઉપદેશકોએ ગામે ગામ ફરી કેળવણીના ફાયદા સ્ત્રી પુરૂષોને સમજાવવા અનેક પ્રયત્નો કર્યાં છે. આ વિચારોને વિશેષ વ્યવહારૂ બનાવવાને સન ૧૯૦૯–૧૦માં કોન્ફરન્સ તરફથી એક કેળવણી બોર્ડની નિમણુંક કરવામાં આવી છે, અને અત્યાર સુધીમાં તેના તરફથી જે કાંઇ કામ કરવામાં આવ્યું છે તેનો રિપોર્ટ આ વર્ષે આપણી સમક્ષ રજુ કરવામાં આવ્યો છે, એટલે હવે પછી વધારે સંગીન કામ કરવાને માટે શરૂઆત થઇ છે. આ કારણોને લીધે હવે મારે આ વિષય ઉપર વધારે કહેવાનું રહેતું નથી. મેં ઉપર કહ્યું તેમ જૈન કોમ કેવળ નિરક્ષર નથી, પણ હજી હાલની દેશકાલની સ્થિતિ અનુસાર સામાન્ય અને વેપાર ઉદ્યોગની ઉંચી કેળવણી લેવાની જરૂર સંપૂર્ણ રીતે સ્વીકારાઇ હોય તેમ લાગતું નથી. યુનિવર્સિટીમાંથી પ્રતિવર્ષ બહાર પડતા સંખ્યાબંધ ગ્રેજ્યુએટો પૈકી પારસી અગર બીજી કોમની સંખ્યા સાથે સરખાવતાં આપણી કોમના ગ્રેજ્યુએટોની સંખ્યા માત્ર નામનીજ દેખાય છે. ગુજરાત દેશમાં ૫૭૦૦૦ જૈન પુરૂષોની વસ્તીમાં અત્યાર સુધીમા માત્ર સો સવાસો ગ્રેજ્યુએટો થયા હોય તેમ લાગે છે. દર પાંચસે માણસે એક ગ્રેજ્યુએટ એ શા હિસાબમાં ? આ આંકડા ઉપરથી આપણી કોમ હજી કેળવણીમાં કેટલી પછાત છે એ સહજ સમજાય છે. વળી મારે જણાવવું જોઇએ કે જે કેળવણીથી આપણે પોતાની ફરજ સમજતા થઇએ, ઉચ્ચ જીવન ગાળી શકીએ, અને ધાર્મિક, સામાજિક, શારીરિક અને આર્થિક સ્થિતિમાં દિન પ્રતિદિન સુધારો વધારો કરતા જઇએ તેવી કેળવણીની આ પણને ખાસ જરૂર છે. કેળવણી માત્ર ગરીબોનેજ માટે છે એમ સમજવાનું નથી. ગરીબ અને તવંગર એ સર્વેએ તેનો એકસરખો લાભ લેવાનો છે. બીન કેળવાએલો શ્રીમંત વર્ગ દેશને અને કોમને સંગીન લાભ કરી શકતો નથી. આર્થિક સ્થિતિ સારી હોવાની સાથે જેનામાં ધાર્મિક વૃત્તિ અને સંસ્કારી જીવન હોય, તેજ તેનો સદુપયોગ કરી સમાજને ઉપયોગી થઇ પડે છે. આ પ્રમાણે શ્રીમંત વર્ગને નાણાંની અનુકૂળતા હોવાથી ઉંચી કેળવણી લેવાની વિશેષ જરૂર છે.

<u>સ્ત્રી કેળવણી.</u>

૧૯. આ ઉપરાંત સ્ત્રી કેળવણીની બાબતમાં તો આપણે છેકજ પછાત પડતા જણાઇએ છીએ. આપણી કોમની ગુજરાતની સ્ત્રીઓની ૫૫૫૯૪ની વસ્તિમાંથી માત્ર ૪૫૧૩

તેજ લખતાં વાંચતાં આવડે છે, એવું કોમના વસ્તિપત્રક ઉપરથી જણાય છે. સ્ત્રી કેળવણીના અનેક ફાયદા હાલના જમાનામાં વધુ વિસ્તારથી જણાવવાની જરૂર મને જણાતી નથી; છતાં પણ ખાસ એટલું તો જણાવવાની જરૂર લાગે છે કે આપણા સંસારનો પાયો અને ઉન્નતિનો આધાર સ્ત્રીઓ ઉપરજ મુખ્યત્વે રહેલો છે, અને તેઓ જ્યાં સુધી અજ્ઞાન અને વહેમી રહેશે ત્યાં સુધી આપણામાં ઘર ઘાલી બેઠેલા હાનિકારક રિવાજો કદી પણ દૂર થઇ શકવાના નથી, અને કોમની માનસિક, શારીરિક અને ધાર્મિક સ્થિતિ સુધરવાની આશા પણ થોડી રહે છે. આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓને ધાર્મિક અને નૈતિક કેળવણીની જરૂર, વ્યવહારિક કેળવણી કરતાં પણ વધારે છે. તેમના હૃદયના ધાર્મિક સંસ્કારો આપણી ભવિષ્યની પ્રજાના કુમળા મગજ પર પડવાના છે અને તે સંસ્કારો સાથેજ ઉછરી તેઓ જૈન તરીકે પોતાનુ જીવન ગાળવાના છે; માટે કોમની સર્વદર્શીય ઉન્નતિ માટે સ્ત્રી કેળવણી એ મહત્વનો વિષય છે, અને તે કૉન્ફરન્સે ઉપાડી લઇ સંપૂર્ણ વ્યવહારૂ રીતે અમલમા મુકવાની જરૂર છે. એ સંતોષની વાત છે કે આ કૉન્ફરન્સની બેઠક પછી જૈન મહિલા પરિષદની બેઠક ભરવાની છે. સ્ત્રી કેળવણીનો સવાલ સ્ત્રીઓ પોતેજ થઇને ઉપાડી લે તો પુરૂષો કરતાં તેઓ વધારે સારૂ કામ કરી શકે એ નિર્વિવાદ છે.

વેપારી કેળવણી.

૨૦. આપણી જૈન કોમ મોટે ભાગે વેપારમા રોકાયલી છે, અને તેનું શ્રેય પણ વેપારથીજ થયું છે, અને થાય તેવું છે. દરેક ઇસમે પોતાના ધંધાનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવેલું હોવું જોઇએ, એ નિર્વિવાદ અને સર્વમાન્ય બાબત છે, છતાં પણ આપણાં બાળકોને વેપાર ધંધાની કેળવણી આપવામા આપણે પછાત રહીએ એ ઘણું શોચનિય છે. હાલના જમાનામાં અજ્ઞાન વેપારીથી લાખો વેપાર અને મોટા હુન્નર થઇ શકવાના નથી. તે માટે દેશપરદેશની માહિતી અને ધધાને લગતું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન દરેક વેપારીને ખાસ જરૂરનું છે. આવા જ્ઞાનને લીધેજ યુરોપના વેપારીઓ પોતાના ધંધા દુનિયામાં આગળ વધારતા જાય છે, અને આપણે અહીં પણ તેઓ આપણા પોતાના ધંધાઓમાં આગળ પડતો ભાગ લેતા જાય છે, અને તેને પરિણામે આપણને ધીમે ધીમે હલકી પદની ભોગવવી પડે છે. ટુંકામાં વેપારી કેળવણીના સંબંધમાં મારે આપ સર્વેને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરવાની કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ આપણા સમાજમાં જેમ સ્ત્રી કેળવણી અને ઉંચી કેળવણીનો વધુ ફેલાવો થાય તેમ તેની સાથે વેપારી કેળવણી પણ વધુ ફેલાવ એવાં પગલાં લેવાની, ખાસ, યોજનાઓ કરવી. દેશ વિદેશમાં ફરીને ત્યાંની વેપારી રીતભાત જોયા વગર, શાસ્ત્રીય જ્ઞાન સંપાદન કર્યા વગર, વિદેશ સાથે વેપાર સંબંધ બાંધ્યા વગર આપણી ઉન્નતિ થનાર નથી.

સામાજીક બંધારણ.

૨૧. આપણું હાલનું સામાજીક બંધારણ એવું છે કે આપણે ધાર્મિક અને આર્થિક ઉન્નતિને માટે ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરીએ તોપણ સારી

સ્થિતિમાં આવી શકાય નહિ, કારણકે આપણે આપણા ધર્મના સિદ્ધાંતો અને બંધારણ વિરૂદ્ધ નાની નાની જ્ઞાતિઓ અને પેટાજ્ઞાતિઓમાં વહેંચાઇ ગએલા છીએ, અને તેથી એક સાથે કામ કરવાની શક્તિ ઘટતી જાય છે, તેમજ કેટલીક બાબતોમાં આપણા વિચારો પણ સંકુચિત થતા જાય છે, અને સમાજબળ કમી થાય છે. આથી કરીને કોમ સમસ્તના સવાલો હાથ ધરવા જઇએ છીએ, ત્યારે આપણી ઉન્નતિ થાય તેવા પ્રકારની કામ કરવાની ઇચ્છા અગર પ્રવૃત્તિમાં અનેક જાતની અડચણો આપણને નડે છે. છેલ્લા પચાસ વર્ષના ઇતિહાસ ઉપરથી માલુમ પડશે કે આપણામાં જુદી જુદી જ્ઞાતિઓ ભેગી થવાને બદલે નવીન પેટાજ્ઞાતિઓ વધતી જાય છે, ગોળો બંધાતા જાય છે, તડ વધતાં જાય છે, જૈન કોમ સિવાયની અન્ય કોમો સાથેનો સંબંધ ઓછો થતો જાય છે, અને જૈન ધર્મ પાળનાર એકજ કોમની પેટાજ્ઞાતિઓ સાથેનો લોકોનો પરસ્પર સંબંધ ઘટતો જાય છે; અર્થાત એકજ જ્ઞાતિના જુદા જુદા પ્રદેશોમાં રહેનાર લોકોનો સંબંધ હાલના પોસ્ટ, રેલ્વે અને ટેલીગ્રાફના સુધારા રૂપ સાધનો મળ્યા છે છતાં વધવાને બદલે સંકુચિત થતો જાય છે. આમ વ્યવહાર ટુંકા થવાને લીધે કન્યાવિક્રય, વરવિક્રય, બાળલગ્ન તથા વૃદ્ધ વિવાહ વગેરે હાનિકારક રિવાજોને ઉત્તેજન મળ્યું છે. જેના પરિણામે કોમની સામાજીક અને શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ બંધુભાવનું કાર્યક્ષેત્ર ટુંકું થઇ સંપ થવાને બદલે કુસંપ ઘર કરતો જાય છે. આપણે સમજવું જોઇએ કે હાલનું જ્ઞાતિબંધારણ આપણા ધર્મ તેમજ સમાજ શાસ્ત્રના નિયમથી વિરૂદ્ધ છે, માટે આ પ્રશ્ન કોમના હિતને માટે અને ખરૂં પુછાવો તો દેશ સમગ્રના હિતને માટે મુખ્ય અને મહત્વનો હોવાથી તે તરફ આપ સર્વનું લક્ષ ખેંચવા હું રજા લઉં છું.

<u>કૉન્ફરન્સનું બંધારણ.</u>

૨૨ આ કૉન્ફરન્સની શરૂઆત સને ૧૯૦૨ માં થઇ ત્યારથી સાધારણ કામચલાઉ કાર્યપદ્ધતિ નક્કી કરી કૉન્ફરન્સનું કામ કરવામાં આવતું હતું; પણ આ સંસ્થાને લાયક સારૂં બંધારણ બાંધવાની જરૂર પ્રથમથીજ સ્વીકારવામાં આવી હતી, અને કૉન્ફરન્સનો પાયો જેમ જેમ દ્રઢ થતો ગયો તેમ તેમ તેની જરૂર વધારે લાગતી ગઇ, પણ કેટલોક વખત અનુભવ લેવાની ખાતર કૉન્ફરન્સનું બંધારણ નક્કી કરવાનું કામ મુલતવી રાખવામાં આવ્યું હતું. ગઇ સાલની બેઠક વખતે તેનું બંધારણ નક્કી કરવા સારૂં ખરડો તૈયાર કરવાને એક ખાસ કમિટી નીમવામાં આવી હતી. આ કમિટીએ કોમના લોકોના મત મંગાવ્યા હતા, ને ઉપર વિચાર કરી એક ખરડો આપણી અમરા રીસેપ્શન કમીટીની પેટા કમિટીએ રજુ કર્યો છે, જેની નકલ આપ સૌને આપવામાં આવી છે. અત્યાર સુધીનાં કામકાજ વગેરેના અનુભવ ઉપરથી આ મુસદ્દો તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે અને આશા છે કે આપ સૌ તે ઉપર પૂરતું લક્ષ આપશો.

૨૩. કૉન્ફરન્સનું બંધારણ સારી રીતનું અને કામ કરવામાં અનુકુળ પડે એવું હોવાની જરૂર છે, એ બાબત બે મત હોઇ શકેજ નહિ. જેમ જેમ કૉન્ફરન્સનું કામ આગળ વધતું જવાનું તેમ તેમ તે વધારે વ્યવહારૂ થતું જશે. શરૂઆતમાં આપણને લોકમત કેળવવાને

માટે અને કૉન્ફરન્સ ઉપર આસ્થા બેસાડવાને માટે પ્રયત્નો કરવા પડતા હતા; હવે વ્યવહારોપયોગી કામ કરવા ઉપર ધ્યાન આપવાનું છે. તે માટે દરેક ગામના સંઘ સાથે આપણે નિકટસંબંધમાં આવવાની જરૂર છે. આપણી કાર્યસિદ્ધિ માટે બીજી કોમો કરતાં આપણને કેટલીક વધુ અનુકૂળતા તેમજ પ્રતિકૂળતા પણ છે. આપણી કોમમાં નાની નાની અનેક પેટાજ્ઞાતિઓ છે જે સંસાર વ્યવહારમાં એક બીજાથી અલગ રહે છે; તેમજ કેટલીક ન્યાતોમાં તડો હોય છે; તેમ છતાં દરેક ગામની ન્યાતોના પ્રસમ સ્થાનિક સંઘમાં આવી જાય છે, અને સંઘની સત્તા કેટલાક અપવાદ સિવાય ન્યાતો ઉપર સર્વોપરી ગણાય છે. સાધારણ રીતે ન્યાતોનું બંધારણ સંઘના તાબાનું ગણાય છે, અને સંઘ તરફથી કોમના સામાન્ય હિતનું કામ થાય છે. જ્યાં સંઘના આગેવાનો ન્યાયી, મોભાવાળા તેમજ કોમહિતની લાગણીવાળા હોય છે ત્યાં તેઓ ન્યાતના કજીઆ પતાવવામાં અને ન્યાતિભાઇઓને સારે માર્ગે દોરવવામાં ઉત્તમ સાધનરૂપ થઇ પડે છે. વેપાર રોજગારને માટે ગુજરાતમાં જેમ મહાજનનું બંધારણ હોય છે તેમ જૈન કોમના ધાર્મિક અને સામાજીક કાર્યો માટે સંઘનું બંધારણ છે. આ બંધારણ જુનું છે અને તેની સત્તા શ્રાવક શ્રાવિકા અને સાધુ સાધ્વિ ઉપર હોય છે. હાલમાં આપણી સમક્ષ બંધારણનો જે ખરડો રજુ કરવામાં આવ્યો છે તેમાં કૉન્ફરન્સના હેતુ પાર પાડવાના સાધનરૂપ સંસ્થા (Working Unit) તરીકે મુખ્યત્વે સંઘનેજ સ્વીકારવામાં આવ્યો છે; એટલે આ કૉન્ફરન્સનું સ્થાનિક કામ જે તે સ્થળના સંઘની મારફતેજ કરવાનું રાખેલું છે. આ ધોરણ આપ સ્વીકારશો તો મને આશા છે કે આ કૉન્ફરન્સને જૈન શ્વેતાંબર કોમના સંઘોના સંઘ " Parliament of Sanghas " ની સ્થિતિ ઉપર લાવી શકીશું. સંઘના કાર્યક્ષેત્રમાં ધાર્મિક અને સામાજીક બાબતોનો સમાવેશ થાય છે, અને આ મહાન મંડળ પણ એ ઉદ્દેશથી સ્થાપવામાં આવ્યું છે; એટલે બંને સંસ્થાઓનો ઉદેશ એકસરખો હોવાને લીધે યોગ મળી રહે છે. જેમ જેમ કેળવણીનો પ્રસાર વધતો જશે, ખોટા કજીઆ કંકાશ ઘટતા જશે અને કોમના માણસો બહોળા વિચારના થઇ સામાન્ય હિતનાં કાર્યો કરવા માટે વધુ ઉત્સુક થતા જશે, તેમ તેમ જુદી જુદી જગ્યાઓના સંઘો એક બીજાને સહાયભુત થઇ તેમનો અને કૉન્ફરન્સનો સંબંધ ગાઢો થતો જશે, અને તે દ્વારા કોમના ઉદયનું ઉપયોગી કાર્ય આ સંસ્થાઓ મ રફતે વધારે વધારે સારૂં થતું જશે. આ કારણોને લીધે મને લાગે છે કે રજુ કરેલા ખરડામાં દર્શાવ્યા પ્રમાણેનું બંધારણ બાંધવાની જરૂર છે અને આપ સર્વે તે સ્વીકારીને મંજુર કરશો એવી ઉમેદ રાખું છું.

<u>કાર્ય પદ્ધતિ અને નાણાં.</u>

૨૪. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે " It is not the guns that fight, but it is the men behind them. " તોપો લડતી નથી પણ તોપની પાછળનાં માણસો લડે છે, તેવીજ રીતે બંધારણ ઘણું સારૂં હોવા છતાં પણ કૉન્ફરન્સના હેતુ અને તેની સફળતા તેમજ ફત્તેહનો આધાર તેના કાર્યવાહકો ઉપરજ રહે છે. આપણી કોમના હિતને માટે કરવા જેવાં જરૂરનાં કાર્યો ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે ઘણાં છે. સારા નસીબે આપણને સાગ વિદ્વાન, ઉત્સાહી, લાગણીવાળા

અને નિસ્વાર્થબુધ્ધિથી કામ કરનાર યુવાનો મળ્યા છે, અને તેમને કેટલાક પુખ્ત વયના અને ધનાઢ્ય કોમહિતચિંતકોની મદદ પણ છે. તેઓ બધા પોતાના તનમન અને ધનનો ભોગ આપી એક નિશ્ચયથી નિડરપણે કોમના બીજા આગેવાનો તરફથી મદદ મળે અગર ન મળે તોપણ કામ કર્યાં જાય એવા છે, અને કરે છે. કોમનું હિત શેમાં સમાયલું છે તે તેઓ સારી પેઠે સમજે છે. તેટલા માટે હું ખાત્રીથી માનું છું કે જૈનશ્વેતાંબર કોમ સમસ્ત તરફથી તેમને તેમના કામમાં પૂરતી સહાય મળે તો હાલના કરતાં પણ વધારે કામ તેઓ કરી શકશે. મારા જાણવા અને સમજવા પ્રમાણે જૈન કોમમાં નાણાંની તંગી નથી જુના જમાનાની જરૂરીઆતો કરતાં હાલના જમાનાની ધાર્મિક અને સામાજીક ફરજો અદા કરવાની રીતો ઓછી અગત્યની નથી એમ તેઓની ખાત્રી કરી આપવામાં આવે તો જોઇતા નાણાં સહજ મળી આવે. પાંજરાપોળની સાથે દવાખાનાં, સેનીટેરીયમ, અનાથાશ્રમ અને પ્રસુતગૃહોની જરૂરીઆત બતાવવામાં આવે, ઉજમણાની જોડે જ્ઞાનમંદિર, જ્ઞાનોત્સવ, પાઠશાળા અને સ્કોલરશીપની અગત્ય સમજાવવામાં આવે અને તે સાથે જ્ઞાતિવરા, વરઘોડા અને એવાં બીજાં કામોમાં થતા ગંજાવર ખર્ચની નિરૂપયોગીતા અથવા કમી જરૂરીઆતની સમજુત આપવામાં આવે તો આવાં કામો માટે નાણાં સહજ મળી આવવામાં વાંધો આવે તેમ નથી, એવું હું ખાત્રીપૂર્વક માનું છું. હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ તપાસીશું તો આપણી ખાત્રી થશે કે પોતાના ધાર્મિક આશયો ફળીભૂત કરવાને માટે જૈનોએ અને હિંદુઓએ લાખો અને કરોડો રૂપિઆ ખરચ્યા છે અને હજી તેઓ ખરચ્યા જાય છે. મતલબ કે ઉત્તમ કાર્યવાહકો માટે નાણાંની ખોટ કદી પડી નથી અને પડવાની પણ નથી. માત્ર જૈનસમાજની સ્થિતિનો બારીકાઇથી અભ્યાસ કરી તેની ઉન્નતિ માટે જે ઉપાયો યોજવા જોઇએ તેની ખાત્રી કરી આપવામાં આવે તો હું ધારૂં છું કે તેમને નાણાં મળ્યાંજ જશે.

અન્ય કોમો સાથે આપણો સંબંધ અને હિંદવાસી તરીકે આપણી ફરજ.

૨૫. મારૂં ભાષણ પૂરૂં કરતાં પહેલાં મારે હવે એકજ વાત આપને જણાવવાની છે. કોન્ફરન્સમાં આપણે આપણી કોમના હિતના અને ઉદયનાવિચારો કરીએ છીએ. પરંતુ, તે વિચારો કરતી વખતે આપણે એ પણ ભૂલવું નહિ જોઇએ કે, આપણે જૈન કોમના બીજા પંથોની સાથે હળીમળીને રહેવાનું છે, તેમજ હિંદુસ્તાનના વતની તરીકે આપણે અનેક ફરજો બજાવવાની છે, તેમ અનેક હક્કો મેળવવાના છે. જૈન કોમ સમસ્તના હિત માટે કામ કરનાર જૈન એસોસિએશન ઑફ ઇન્ડિયા, ભારત જૈન મહામંડળ વિગેરે સંસ્થાઓ આપણે અહીં સ્થપાએલી છે એ સંસ્થાઓની સાથે રહીને પણ આપણે કામ કરવાનું છે, અને તેમના કામમાં મદદ કરવાની છે. આપણે ભૂલવું નહિ જોઇએ કે આપણે સઘળા ભગવાન મહાવીરસ્વામિના પુત્રો છીએ, અને કેટલાક મતમતાંતરો ન ગણીએ તો આપણાં બધાની માન્યતા એકજ છે. મોક્ષપ્રાપ્તિ એજ સૌનો અંતિમ સાધ્ય હેતુ છે. માટે બંધુભાવની વિશાળ ભાવના સાથે, આપણે સૌએ સાથે મળીને જૈન કોમનું હિત કરવાના પ્રયત્નો સેવવા જોઇએ.

૨૬. હિંદુસ્તાનમાં છેલ્લા દશ પંદર વર્ષથી મહાન ફેરફારો થતા જાય છે, અને સૌએ જોયું હશે કે આપણો આર્યાવર્ત નવા વિચારો વિચારે છે, નવા પ્રવાહમાં આગળ વધે

છે, અને નવું જીવન ગાળે છે. દરેક દિશામાં પ્રવૃત્તિ વધતી જતી માલુમ પડે છે. સામાજીક બાબતમાં, તેમજ રાજકીય બાબતમાં પણ આપણે આગળ વધતા જઇએ છીએ, અને જુના નિરૂપયોગી અને અડચણ કરતાં સામાજીક બંધારણો તુટતાં જાય છે. વેપાર ઉદ્યોગ વધતો જાય છે, અને દેશનું નૈતિક અને શારીરિક બળ ખીલતું જાય છે, દેશસેવા અને જનસેવાને માટે વધારે ને વધારે માણસો આગળ આવતાં જાય છે, દેશોદયના વિવિધ કાર્યો કરવામાં જુદા જુદા રાષ્ટ્રિય તેમજ સ્થનિક મંડળો મંડયાં રહે છે. આવી આ દેશની સર્વ દર્શીય પ્રવૃત્તિઓના સમયમાં આપણે પણ તેમની સાથે સામેલ રહેવાનું છે. આવી પરિસ્થિતિમાં આપણો કાર્યક્રમ તે પ્રવા ને સહાનુભુત થાય એવે ધોરણે રચાવો જોઇએ; તેમ કરવામાં જો ચુકીશું તો આપણે પછાત રહીશુ, અને આવા કટોકટીના વખતમાં પછાત પડવાનું પરિણામ કોમને તથા દેશને હરહમેશ માટે સોસવુ પડશે.

ઉપસંહાર.

૨૭. છેવટ આપ સૌને એકજ વિનંતિ કરવાની રહે છે કે આ કૉન્ફરન્સનો હેતુ અને ઉદ્દેશ પાર પાડવા માટે આપણે ઘણુંજ કરવાનું છે. સેંકડો વર્ષથી આપણે કછ્યાકંકાશ કરીએ છીએ, અને અંતે આપણે નબળા પડતા જઇએ છીએ. હવે આપણે આપણા વિચાર અને દ્રષ્ટિ વિશાળ કરવાં જોઇએ, અને નાની નાની બાબતો તરફ દુર્લક્ષ કરીને મુળ સિધ્ધાંત અને ખાસ ઉપયોગી બાબતો ઉપરજ લક્ષ રાખી કામ કર્યાં જવું જોઇએ. સંપ અને સમૂહબળના અભાવે કોમ આગળ વધી શકતી નથી; તેની શારીરિક સ્થિતિ સુધરી શકતી નથી, તેનો વેપારવણજ આગળ વધી શકતો નથી, આપણા ધર્મનાં અમૂલ્ય સિધ્ધ તો ચારે દિશાએ પ્રવર્તાવી શકાતાં નથી, અને કોમની ઉન્નતિમાં દરેક વખતે આડે આવતા હાનિકારક રવાજો દૂર કરી શકાતા નથી. માટે હવે આપણું શ્રેય શામાં રહેલું છે, તે આપણે બરોબર સમજવું જોઇએ, અને નજીવી બાબતોમાં મતભેદ પડતાં, ઉત્તમ વસ્તુઓનો નાશ કરવા તૈયાર થઇએ છીએ. તેમ ન કરતાં મોટું મન રાખી એકજ ઉદ્દેશથી કામ કરવું જોઇએ.

આપણો સમાજ ધાર્મિક, સામાજીક, આર્થિક અને શારીરિક બાબતોમાં આગળ વધે, વે ઉચ્ચ જીવન ગાળતો અને સંપીલો થાય, તેવી દરેક વ્યકિત પ્રથમમાણસ તરીકે અને પછી જૈન તરીકેની ફરજો બરાબર સમજીને અદા કરવા શક્તિવાન થાય, અને અંતમાં આ ભવ અને પરભવ સુધારવા સમજપૂર્વક તત્પર થાય, એ સ્થિતિએ પહોંચે એ આંતરિક અભિલાષાઓ પરિપૂર્ણ થાઓ એવી મારી પ્રાર્થના છે.

બન્ધુઓ! દ્રઢતા અને સંપથી કામ કરવામાં આવે તો ગમે તેવી મુશ્કેલીઓ છતાં આપણે આપણું ધારેલું કાર્ય સિધ્ધ કરી શકીએ. મને ખાત્રી છે કે આપણે આરંભેલું કાર્ય **કોમ અને દેશહિતનું હોઇ અક્રમપણે કર્યા જવાથી તે જરૂર ફળીભુત કરી શકીશું. વિલંબ લાગે તો હરકત નાહ્. પ્રયત્ન કરો અને આખરે વિજય મળશે. તથાસ્તુ.**

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ, મુંબઈ.

દ્વિતીય દિવસ, વીરાત્ ૨૪૪૨, ચૈત્ર વદિ ૫, ૨૨ મી એપ્રીલ, ૧૯૧૬, શનિવાર.

ઠરાવો (Resolutions)

૧ રાજનિષ્ઠા (Loyalty)

હિંદના નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ પ્રત્યે આ જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ પોતાની અંતઃકરણ પૂર્વક ભક્તિ અને રાજનિષ્ઠા જાહેર કરે છે અને હાલની મહાન લડાઇમાં બલપર નીતીનો વિજય થઇ સર્વત્ર સુખ શાંતિ પ્રસરો અને હિંદને ઉચ્ચ પદ મળો એમ ઇચ્છે છે. આ ઠરાવની નકલ મુંબઈ સરકાર દ્વારા મોકલવાની પ્રમુખ સાહેબને સત્તા આપવામાં આવે છે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૨ ધાર્મિક શિક્ષણ (Religious Education)

ધાર્મિક સંસ્કાર વગરની કોઇપણ જાતની કેળવણી નકામી છે અને હાલ જડવાદનો નિરંકુશ પવન જોસભેર ફેલાય છે તેવા સમયમા દરેક જૈને ધર્મનું તત્વજ્ઞાન જાણવાની જરૂર છે તેમજ પોતાના કુટુંબમાં અને સમાજમા ધાર્મિક શિક્ષણનો પ્રસાર કરવાની પણ જરૂર છે તે માટે;

(૧) દરેક સંઘે પોતાના ગામ યા શહેરમાં બાળકો અને બાળાઓ ધાર્મિક શિક્ષણ સહેલાઇથી અને સંગીન રીતે લે તે માટે સુવ્યવસ્થિત જૈનશાળા-કન્યાશાળા સ્થાપવાની અને વિદ્યમાન શાળાઓને સંગીન પાયાપર મુકવાની જરૂર છે.

(૨) આવી સર્વ જૈન શાળાઓમાં વ્યવસ્થિત શિક્ષણ માટે તેમાં ચલાવવાનાં પુસ્તકો (ટેક્ષ્ટબુકો) અને વાંચનમાળા સહેલી ભાષામાં સ્પષ્ટ અર્થ સાથે ઓછી મહેનતે શિખવી શકાય તેવી હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિએ રચી તૈયાર કરાવવાની અને તેમાં એક જાતનો (Uniform) અભ્યાસક્રમ ઘડી તૈયાર કરાવવાની જરૂર છે તો તેવો પ્રબંધ કરવાની જૈન એજ્યુકેશન બૉર્ડને ભલામણ કરવામાં આવે છે.

(૩) દરેક જૈન શાળામાં તથા વિદ્યાલયમાં બને ત્યાં સુધી સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું જ્ઞાન આપવાનુ અને ધાર્મિક પુસ્તકાલય રાખવાનું આવશ્યક છે એપર તેના કાર્યવાહકોનુ લક્ષ ખેંચવામા આવે છે.

(૪) ધાર્મિક શિક્ષકો અને શિક્ષિકાઓ તૈયાર થાય તે માટે ઉચ્ચ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાનુ તથા ધાર્મિક જ્ઞાન જૈન યુવકો અને સ્ત્રીઓને આપવાની જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે.

દરખાસ્ત મુકનાર—શેઠ કુંવરજી આણંદજી (ભાવનગર)

ટેકો આપનાર—પંડિત વ્રજલાલજી (અમૃતસર)

વિશેષ અનુમોદન—રા. વીરજી ગંગાજર (મુંબઇ)

૩ જૈન એજ્યુકેશન બૉર્ડનું કાર્ય (Function of Jaina Education Board)

કેળવણી સંબંધી સર્વ કાર્ય કરવા માટે પુના કૉન્ફરન્સ વખતે નિમાયેલી જૈન એજ્યુકેશન બૉર્ડે જે કાર્ય આજદિવસ સુધી કર્યું છે તે માટે આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો સંતોષ જાહેર કરે છે અને એવીજ બૉર્ડ તેના બધારણ સહિત નીચેના ગૃહસ્થોની (તેની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે) નીમે છે અને તે બૉર્ડને આ ઠરાવમાં જણાવેલ કાર્યો કરવા સત્તા આપે છે.

સ્થાનિક મેમ્બરો.

૧ શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ.

૨ રા. રા. ગુલાબચંદ મોતીચંદ દમણીઆ, સોલીસીટર.

૩ „ મકનજી જુઠાભાઇ મ્હેતા, બારીસ્ટર

૪ „ મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ, સોલીસીટર,

૫ „ મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ, બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ.

૬ ગ. રા. લખમશી હીરજી મૈસરી બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ.

શેઠ ગુલાબચંદ દેવચંદ.
„ મોહનલાલ હેમચંદ.
„ નરોત્તમદાસ ભાણજી.
„ રા. રા. વેલજી આણંદજી મૈસરી બી એ. એલ, એલ બી.
„ ઉમેદચંદ દોલતચંદ બરોડીઆ બી. એ.
„ પુનશી હીરજી મૈસરી એલ. એમ. એન્ડ એસ
શેઠ લલ્લુભાઇ કરમચંદ દલાલ.
„ રતનચંદ તલકચંદ માસ્તર.
„ દેવકરણ મુળજી
„ મોતીલાલ મુળજી

શેઠ દલસુખભાઇ વાડીલાલ.
„ ચુનીલાલ નહાનચંદ.
„ ચુનીલાલ વીરચંદ.
„ મુળચંદ હીરજી.
„ હીરાચંદ વસનજી,
„ જીવણ પેલાભાઇ દેવરાજ.
„ રામજી લખા.
„ કાનજી રવજી.
„ મણીલાલ સુરજમલ
„ રવજી સોજપાળ.
„ અમરચંદ પેલાભાઈ

બહાર ગામના મેમ્બરો.

ડૉ. બાલાભાઇ મગનલાલ નાણાવટી-વડોદરા.
ઝવેરી લાલભાઇ કલ્યાણભાઇ—વડોદરા.
રા. રા. ગુલાબચંદજી ઢઢ્ઢા એમ. એ. જયપુર.
,, મનસુખલાલ કીરતચંદ મ્હેતા-મોરબી,
,, કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ, એલ, બી.—અમદાવાદ,
શેઠ વેણીચંદ સુરચંદ-મહેસાણા.
,, જગાભાઇ દલપતભાઇ બી. એ. અમદાવાદ,
રા. ગ. મણીલાલ નથુભાઇ દોશી બી. એ,-અમદાવાદ,
રા. સા. ડૉકટર પોપટલાલ લલુભાઇ-અમદાવાદ
,, દામોદર બાપુશા-યેવલા.
વકીલ મોહનલાલ મગનલાલ સરૂપચંદ. અમદાવાદ.
રા. મણિલાલ મોહનલાલ શાહ. ડી. પી. (અમદાવાદ)
રા. મગનલાલ પરશોતમ બદામી ડી-પી (સુરત)
શેઠ કુંવરજી આણંદજી-ભાવનગર.
બાબુ રાયકુમારસિંહજી-કલકત્તા.
,, પુરણચંદજી નાહર-આજીમગંજ,
રા. રા. ડાહ્યાભાઇ હકમચંદ-ધંધુકા,
,, ગુલાબચંદ વાઘજી-વઢવાણ,
,, જગજીવન મુળજી બનીયા બી. એ, બી. એસ-સી-જામનગર,
,, સાકરચંદ નારણજી શાહ બી. એ. એલ. એલ. બી.-જામનગર.
રા. રા. દેવચંદ ઉત્તમચંદ પારેખ એમ. એ.-જૂનાગઢ,
શેઠ સોમાભાઇ ભાઇલાલ ડી. પી.-ખેડા.
રા. રા. છોટાલાલ ત્રીકમલાલ પારેખ ડી. પી.-ખેડા,
,, ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ સોની બી. એ. એલ. એલ. બી.-સાદરા.
શેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાળા-પાટણ,
,, મનસુખલાલ દોલતચંદ ઝવેરી-રંગુન.
,, ચુનીલાલ છગનચંદ શ્રોફ-સુરત.
,, બાલચંદ હીરાચંદ-માલેગામ.
,, છગનલાલ ગણપત-પુના,
,, જીવાભાઇ વાડીલાલ-પાટણ,
રા. રા. સુરચંદ પરસોત્તમ બદામી, જજ, વલસાડ,
શેઠ ધરમચંદ ચેલજીભાઇ કોઠારી-પાલણપુર.
,, હરજીવનદાસ દીપચંદ-રાધનપુર,
,, ગુલાબચંદ આણંદજી-ભાવનગર.

,, પ્રેમચંદ રતનજી—ભાવનગર,
શેઠ પનેચંદજી સંઘી—સુજાનગઢ.
,, પુનમચંદજી સાવનસુખા—બીકાનેર,
,, હીરાચંદજી સચેતી—અજમેર.
,, ધનરાજજી કાંસટીઆ—અજમેર,
,, રતનલાલજી ઢઠ્ઠા—બીકાનેર.
,, દલેલસીંઘજી જોહરી—દીલ્હી.
,, જવાહરલાલજી જૈની—સીકંદરાબાદ,
રા. રા. ગોપીચંદજી બી. એ. એલ. એલ. બી,—અંબાલા
રા. વલ્લભદાસ ઉત્તમચંદ પારેખ એમ એ. જુનાગઢ
રા. વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી (ભાવનગર)
રા. ફત્તેચંદ ઝવેરચંદ (ભાવનગર)
શેઠ ગંગારામ બનારસીદાસ ભાવડા—અંબાલા.
,, દયાલચંદજી જોહરી—આગ્રા.
,, ચુનીલાલજી ભાવડા—અમૃતસર.
,, દોલતરામ જૈની—હોશીઆરપુર.
,, કલુશા કનૈયાલાલ—ગુજરાનવાલા.
,, ખેલીરામ બલદેવદાસ—મુલતાન.

કાર્યો—(૧) જૈનોમાં હસ્તી ધરાવતી ધાર્મિક તેમજ વ્યાવહારિક કેળવણીની સંસ્થાઓ સંબંધે વિગતવાર હકીકત મેળવવી અને તે સારા પાયાપર મુકાય તેવા પ્રયાસો કરવા.

(૨) દરેક ધાર્મિક પાઠશાળામાં એકજ જતનો અભ્યાસક્રમ ચલાવવામાં આવે તેવી ગોઠવણ કરવી.

(૩) જૈન વાંચનમાલા તૈયાર કરવી.

(૪) જીવવિચાર, નવતત્ત્વ, દંડક, ક્ષેત્રસમાસ, સંગ્રહિણી, કર્મગ્રંથ તેમજ પ્રતિક્રમણાદિ પુસ્તકો સરલ અર્થ સહિત હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિપર તૈયાર કરવાં યા કરાવવાં.

(૫) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ જે જે શાળામાં ચાલે તે તેની વાર્ષિક પરીક્ષા એકી વખતે લેવી,

(૬) તેવી વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રમાણપત્ર (સર્ટીફીકેટ) ઇનામો વગેરે આપવાં,

(૭) ગરીબ તથા સામાન્ય સ્થિતિના વિદ્યાર્થીઓને વ્યવહારિક શિક્ષણ લેવા માટે સ્કોલરશીપો તથા પુસ્તક ફી વગેરેની મદદ આપવી.

(૮) આવા વિદ્યાર્થીઓને જે જે સ્થળે જૈન બોર્ડિંગ હોય તેમાં દાખલ કરાવવા પ્રયત્ન કરવો,

(૯) જૈન તીર્થ સ્થલો વગેરેમાંથી જૈનોને આપવાની પહોંચની બુકમાં જૈન કેલવણી માટેનું એક જાદું કોલમ રાખવા માટે પ્રયત્ન કરવો તેમજ બીજી અનેક રીતે કેલવણીનું ફંડ એકઠું કરવા પ્રયાસ કરવા.

દરખાસ્ત મુકનાર—વકીલ મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ બી. એ. એલ. એલ. બી (મુંબઇ)
ટેકો આપનાર—ગ. રા. બાલચંદ હીરાચંદ (માલેગામ)
વિશેષ અનુમોદન ,,—ગ. રા. સદેરૂભાઇ ચુનીલાલ (પાટણ)

૪. જૈન સાહિત્ય પ્રસાર (Spread of Jaina Literature)

(૧) જૈન આગમો પ્રસિદ્ધ કરાવવા તથા જૈન સાહિત્યનો ફેલાવો કરવા આપણા

જે જે પૂજ્ય મુનિ મહારાજો પ્રયત્ન કરે છે તેને માટે આ કૉન્ફરન્સ તેઓશ્રીનો આભાર માને છે અને તેવો પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા વિનંતિ કરે છે.

(૨) જૈન સાહિત્યના પ્રચાર માટે જે જે પુસ્તકપ્રકાશક સંસ્થાઓ અને ગૃહસ્થો પ્રયાસ કરે છે તેનાં કાર્યની આ કૉન્ફરન્સ કદર કરે છે અને તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

(૩) પાટણ, જેસલમીર, ખંભાત, અમદાવાદ, લીંબડી વગેરે સ્થલે આવેલાં પ્રાચીન જૈન ભંડારોમાંથી અલભ્ય અને ઉપયોગી પુસ્તકોની નવી પ્રત લખાવવાની તથા તેને મુદ્રિત કરાવવાની આવશ્યકતા આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને પાટણમાં આવેલા આપણા અમુલ્ય ભંડારોમાંનાં પુસ્તકોનો તેમની આજ્ઞાનુસાર કરવામાં આવેલો રિપોર્ટ તથા તેમાંના જીર્ણ અલભ્ય ગ્રંથો છપાવી બહાર પાડવા અથવા તેના ગ્રંથોની નકલ કરાવી લેવા આ કૉન્ફરન્સ નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ કરે છે અને જૈન સાહિત્યના પ્રચાર અર્થે તે નામદારશ્રીએ જે ઉમદા કામ અત્યાર સુધીમાં કરેલું છે તેને માટે તેઓશ્રીનો આ કૉન્ફરન્સ અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે.

દરખાસ્ત મુકનાર—રા. ચુનીલાલ છગનચંદ શેઠ (સુરત.)

ટેકો આપનાર—રા. ઉમેદચંદ દોલતચંદ બરોડિયા બી. એ. (મુંબઇ.)

વિશેષ અનુમોદન,,—પંડિત હંસરાજજી (અમૃતસર.)

૫ માગધી ભાષાનો ઉદ્ધાર (Resuscitation of Magadhi Language.)

આપણાં શાસ્ત્રોની ભાષા માગધી (પ્રાકૃત) હોવાથી તે યથાર્થ સમજી શકાય તે માટે તેને સજીવન રાખવાની અતિ આવશ્યકતા છે માટે

(૧) માગધી ભાષાનો સરલ અભ્યાસ થઇ શકે તેને માટે માગધી (પ્રાકૃત) ભાષાનો કોષ તૈયાર કરાવવા તમામ જૈનોનું લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે, તથા

(૨) માગધી ભાષાનું સંપૂર્ણ વ્યાકરણ સરલ પદ્ધતિએ તૈયાર કરવાની અતિ જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને આ બાબતમાં જે પ્રયાસ અત્યાર સુધીમાં થયો છે તેને માટે ધન્યવાદ આપી તે દિશામાં વધારે પ્રયાસ કરવા ખાસ ભલામણ કરે છે.

(૩) જૈનો હસ્તક ચાલતી સંસ્કૃત પાઠશાળાઓમાં તેમજ ઉંચી જૈન ધાર્મિક શાળાઓમાં માગધી ભાષાનું ખાસ શિક્ષણ આપવું જોઇએ એવો આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહ કરે છે.

(૪) હિંદુસ્તાનની જુદી જુદી યુનીવર્સીટીઓમાં માગધી ભાષા બીજી ભાષા તરીકે જૈન વિદ્યાર્થીઓ લઇ શકે તેને માટે પ્રયાસ કરવા જૈન સાક્ષરો તથા સંસ્થાઓને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે.

દરખાસ્ત મૂકનાર—પંડિત ભગવાનદાસ હરખચંદ (વળા-કાઠિયાવાડ.)

ટેકો આપનાર—રા. ચુનીલાલ ગુલાબચંદ કાપડીયા એમ. એ. બી. એસ. સી. એલ. એલ. બી. (ખંભાત.)

વિશેષ અનુમોદન,—પંડિત સુખલાલજી (પંજાબ.)

૬ યુનિવર્સીટી અને જૈન સાહિત્ય (The Universities and Jaina Literature)

(૧) મુંબઇ, કલકત્તા તથા મદ્રાસ યુનિવર્સીટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થયેલું છે તે ઉપર સમસ્ત જૈન કોમનું લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે અને તે તે યુનિવર્સીટીમાં અભ્યાસ કરનાર જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈન સાહિત્ય લે તે માટે તે વિદ્યાર્થીઓને તથા તેમના વાલીઓને ભાર મૂકી આગ્રહ કરવામાં આવે છે.

(૨) ઉપલી યુનિવર્સીટીઓમાં જે જે જૈન પુસ્તકો દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે અને આવે તે પુસ્તકો ટીકા તથા વિવેચન સહિત તૈયાર કરવા જૈન વિદ્વાનોનું અને તેને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા જૈન સંસ્થાઓ તથા શ્રીમંતોનું લક્ષ ખેંચવામાં આવે છે.

(૩) મુંબઇ યુનિવર્સીટીમાં જૈન સાહિત્ય માટે ખાસ સ્કોલરશીપ સ્વ. શેઠ અમરચંદ તલકચંદ તરફથી સ્થાપવામાં આવી છે તેવી રીતે બીજી યુનિવર્સીટીમાં પણ સ્કોલરશીપો સ્થાપવા જૈન શ્રીમંતોને ભલામણ કરવામાં આવે છે.

(૪) નવીન સ્થાપિત થયેલ હિંદુ યુનિવર્સીટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થાય તે માટે ફંડ વગેરેની સગવડ કરી આપવાની અને સ્કોલરશીપ સ્થાપવાની આપણી ફરજ છે એમ આ કૉન્ફરન્સ માને છે અને તે પ્રમાણે ફંડ સ્કોલરશીપ વગેરેનો પ્રબંધ કરવા જૈન શ્રીમંતો તથા સંસ્થાઓને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

(૫) જૈન સાહિત્યનાં પુસ્તકો અનેક છે તેમાંથી સારામાં સારાં પુસ્તકોની યુનિવર્સીટીના અભ્યાસ ક્રમમાં ચુંટણી થાય તે માટે ઉત્તમ પુસ્તકો જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ તેમજ શ્રીમંતોએ જૂદી જૂદી યુનિવર્સીટીને ભેટ આપવાં એવી આ કૉન્ફરન્સ ભલામણ કરે છે.

દરખાસ્ત કરનાર—વકીલ લખમશી હીરજી મૈશરી બી. એ. એલ. એલ. બી. (મુંબઇ)
ટેકો આપનાર—વકીલ ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ સોની. બી. એ. એલ. એલ. બી (સાદરા.)

૭ સામાન્ય શિક્ષણ (General Education).

જૈન સમાજમાં એકપણ જૈન કેળવણીથી બેનસીબ રહે નહિ એવી સ્થિતિ લાવવાની ખાસ અગત્ય છે તો તે માટે આ કૉન્ફરન્સ ભલામણ કરે છે કે:—

(૧) પ્રત્યેક જૈને પોતાની પુત્રી અને પુત્રોને વ્યાવહારિક શિક્ષણ અવશ્ય કરવું.

(૨) દરેક સ્થળના આગેવાન જૈનોએ પોતાના સ્થાનિક જૈન વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ લેવા માટેનાં દરેક સાધનો જેવાં કે ફી ચોપડીઓ વગેરે પૂરા પાડવા પ્રબંધ કરવો.

(૩) હિંદનાં મુખ્ય મુખ્ય શહેરો કે જ્યાં કેળવણી લેવાનાં સારાં સાધનો હોય ત્યાં જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે જૈન શ્રીમંતો તથા નેતાઓએ બોર્ડિંગ સ્થાપવી.

(૪) ઉચ્ચ શિક્ષણ લેવા ઉત્સુક જૈન વિદ્યાર્થીઓને અને ખાસ કરીને ગ્રેજ્યુએટ થયા પછી દેશપરદેશ અભ્યાસ આગળ કરવા ઇચ્છનાર વિદ્યાર્થીને મોટી સ્કોલરશીપ જૈન શ્રીમંતો તથા જાહેર સંસ્થાઓએ આપવી.

દરખાસ્ત મુકનાર—વકીલ નંદલાલ લલ્લુભાઇ (વડોદરા.)

ટેકો આપનાર—રા. ભોગીલાલ નગીનદાસ (ખંભાત.)
વિશેષ અનુમોદન,,-રા. વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી (ભાવનગર.)
,, —રા. વેલચંદ ઉમેદચંદ મહેતા (પાલણપુર.)
,, —રા. શામજી લધા. (મુંબઇ)
,, —રા. નગીનચંદ પુનમચંદ નાણાવટી (પેથાપુર)

૮ વ્યાપારી શિક્ષણ (Commercial Education)

હાલના જબરી હરીફાઇના જમાનામાં જૈન કોમનો અસલી દરજ્જો જાળવી રાખવા માટે નીચેના ઉપાયોની જરૂર છે, તો તે પર આ કૉન્ફરન્સ સર્વ જૈનોનું લક્ષ ખેંચે છે.

(૧) જૈનોના હસ્તક હાલમાં જે જે રોજગાર છે તેને કાયમ રાખી આબાદ કરવા માટે તે તે ધંધાના અગ્રેસરોએ પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન વેપારીઓએ પોતાના વેપારમા સ્વધર્મી સુશિક્ષિત યુવાનોને દાખલ કરી તેમાં કુશળ બનાવી સામેલ કરવા જરૂર છે.

(૩) પાશ્ચિમાત્ય વ્યાપારીઓ પોતાના વેપારને આબાદ અને વિસ્તારવાળો જે જે રીતે બનાવે છે તે તે રીતિઓ જાણી તેનું અનુકરણ હિંદના વેપારના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખી કરવું એ જૈન વેપારીઓનું કર્તવ્ય છે.

(૪) ઉંચા વેપારી શિક્ષણ પ્રત્યે જૈન વિદ્યાર્થીઓનું લક્ષ ખેંચવું અને વેપારી કૉલેજમાં તેઓ અભ્યાસ કરે તે માટે ખાસ સ્કોલરશીપ આપવી.

(૫) ઉંચું શિક્ષણ ઘણું મોંઘું હોવાથી સામાન્ય સ્થિતિના જૈનો સામાન્ય શિક્ષણ લઇને પોતાની આજીવિકા આબરૂસર ચલાવી શકે તે માટે તેઓ સારૂ, દેશી નામાના વર્ગો એટલે સ્વદેશી હિસાબ પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપનાર કલાસ જૈન શ્રીમંતો અને જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ ખોલવા.

દરખાસ્ત મુકનાર—રા. મણીલાલ બાલાભાઇ નાણાવટી એમ. એ. એલ. એલ. બી.(વડોદરા)
ટેકો આપનાર—રા. હીરાચંદ લીલાધર ઝવેરી [જામનગર]
વિશેષ અનુમોદન,—રા. દયાલજી ગંગાજર ભણશાલી બી. એ. [પોરબંદર]
,, રા હાથીભાઇ કલ્યાણજી [કચ્છ—માંડવી]
,, રા. વીરજી રાજપાળ માસ્તર [મુંબઇ]

તૃતીય દિવસ, વીરાત્ ૨૪૪૨, ચૈત્ર વદિ ૬, ૨૩ મી એપ્રીલ, ૧૯૧૬, રવિવાર.

---

૯ જૈનો માટે કેળવણી સંબંધી જુદાં કોલમ (Separate Columns for Jainas.)

મુંબઇ ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના ઉપરી અધિકારીએ મુંબઇ ઇલાકાની કાલેજોમાં, હાઇસ્કુલોમાં, પ્રાથમિક શાળાઓમા અને ખાસ (Special) સ્કુલોમાં ભણતા જૈન વિદ્યાર્થીઓને લગતા અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા કબુલ કર્યું છે તે માટે આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો સંતોષ જાહેર કરે છે અને તેવીજ રીતે જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા બીજા ઇલાકાઓના કેળવણી ખાતાના

ઉપરી અધિકારીઓને આ કૉન્ફરન્સ વિનંતિ કરે છે તેમજ જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે પોતાના ફોર્મોમાં ખાસ જુદું કૉલમ રાખવા હીંદી સરકારને આ કૉન્ફરન્સ અરજ કરેછે.

(પ્રમુખ તરફથી.)

૧૦ જૈન પ્રાચીન શોધ ખોળ ખાતું (Archaeology)

જૈન પ્રાચીન મકાનો અને શિલાલેખો, વિગેરે સારી રીતે મરામત પામી ચિરકાલ સુસ્થિતિમાં રહે અને તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ જળવાઇ રહે તે માટેની જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને એવા પ્રાચીન શિલાલેખો વિગેરે ઉતરાવીને તેનો સંગ્રહ કરવાની અને તે સાથે આપણો પ્રાચીન ઇતિહાસ શૃંખલાબદ્ધ મેળવી શકવા માટે તેવો સંગ્રહ છપાવીને પ્રગટ કરવાનો ઠરાવ કરે છે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૧૧ કૉન્ફરન્સનું બંધારણ (Constitution of the Conference.)

૧ ઉદ્દેશઃ— આ કૉન્ફરન્સ કે જેનું નામ શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ રાખવામાં આવ્યું છે તેનો ઉદ્દેશ જૈન કોમ અને જૈનને લગતા કેળવણીના પ્રશ્નો સંબંધમાં તેમજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને બીજા જૈન કોમ અને ધર્મ સંબંધી સવાલો ઉપર વિચાર ચલાવી યોગ્ય ઠરાવો કરવાનો અને તે ઠરાવો અમલમાં મુકવા માટે યોગ્ય ઉપાયો યોજવાનો છે.

૨ **કાર્ય વિસ્તારઃ**—સમસ્ત જૈન કોમને લાગુ પડતા સવાલોજ કૉન્ફરન્સ હાથ ધરશે.

૩ **અધિવેશનઃ**— કૉન્ફરન્સની આગલી બેઠક વેળાએ ઠરાવવામાં આવેલ વખતે અને સ્થળે આ કૉન્ફરન્સ સાધારણ રીતે દર બે વરસે એક વખત ભેગી મળશે. જો એવો કોઇપણ ઠરાવ આગલી બેઠક વેળાએ કરવામાં આવેલો નહિ હશે તો કૉન્ફરન્સની સ્ટેન્ડીંગ કમિટી એ બાબત નક્કી કરશે. તેમજ જ્યારે સ્ટેન્ડીંગ કમિટીને ફેરફાર કરવો જરૂરી અથવા ઇચ્છવા જોગ જણાય ત્યારે કૉન્ફરન્સ ભરવાનો વખત તથા જગ્યા તે બદલી શકશે.

૪ **પ્રતિનિધિઃ**—આ કૉન્ફરન્સ પ્રતિનિધિઓથી બનશે, પ્રતિનિધિઓ નીચેના થઇ શકશે.

(૧) કોઇપણ શહેર કે ગામનો સંઘ યા સભા કે મંડળ જે યોગ્ય ગૃહસ્થને પ્રતિનિધિ તરીકે નીમી મોકલે તે, (૨) ગ્રેજ્યુએટો જેની અંદર કોઇ પણ યુનિવર્સિટીના ગ્રેજ્યુએટો તેમજ બૅરીસ્ટર, હાઇકોર્ટ પ્લીડર, ડિસ્ટ્રીક્ટ પ્લીડર, એંજીનિયર, અને સબ આસિસ્ટંટ સર્જનનો સમાવેશ થાય છે. (૩) જૈન પેપર અને માસિકોના અધિપતિઓ

નોટઃ—પ્રતિનિધિની ઉમ્મર ૧૮ વર્ષથી ઓછી હોવી ન જોઇએ તથા સભા કે મંડળ ઓછામાં ઓછું એક વર્ષ જુનું હોવું જોઇએ.

૫ **પ્રતિનિધિ પ્રમાણઃ**—દરેક શહેર કે ગામના સંઘે યા સભા કે મંડળે પ્રતિનિધિઓની નિમણુક કરતી વખતે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

(૧) જે શહેર કે ગામમાં જૈન ઘરની સંખ્યા સોથી વધારે ન હોય ત્યાંના સંઘે પાંચ પ્રતિનિધિથી વધારે ન મુંકવા

(૨) જે શહેર કે ગામની અંદર જૈનોના સોથી વધારે ઘર હોય ત્યાંના સંઘે દર સો ઘર દીઠ પાંચના પ્રમાણમાં પ્રતિનિધિ ચુંટવા.

(૩) દરેક રેયળની સભા કે મંડળ ઓછામાં ઓછા એક અને વધારેમાં વધારે પાંચ પ્રતિનિધિઓ ચુંટી શકશે.

૬ **પ્રતિનિધિની ફી:**—પ્રતિનિધિની ફી, રૂ. ૩) અને ભોજન સહીત રૂ. ૫) રાખવી.

૭ **સબ્જેકટસ કમીટી:**—કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં રજુ કરવાના ઠરાવો ઘડી કાઢવા, વક્તાઓની ચુંટણી કરવા, અને સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના મેમ્બરોનાં નામો નક્કી કરવા માટે કૉન્ફરન્સની બેઠકના પહેલા દિવસે સબ્જેકટસ કમિટી નિમવામાં આવશે.

સબ્જેકટસ કમિટીની ચુંટણીમાં દરેક પ્રાન્તનુ પ્રતિનિધિતત્વ આવી શકે તે માટે નીચેના નિયમો ધ્યાનમાં રાખવા. રિસેપ્શન (સ્વાગત) કમિટીમાથી ૨૫ મેમ્બરો, જે પ્રાંતમાં કૉન્ફરન્સ ભરાય તે પ્રાંતમાંથી ૨૦ વધારે મેમ્બરો, ગ્રેજ્યુએટોમાંથી ૧૫, અધિપતિઓમાંથી ૪, કૉન્ફરન્સના અગાઉના પ્રમુખો અને ચાલુ જનરલ સેક્રેટરીઓ અને આસિસ્ટંટ જનરલ સેક્રેટરીઓ. પ્રતિનિધિઓમાંથી વિભાગવાર નીચે પ્રમાણે મેમ્બરો લેવા. ૧ બંગાળા ૫, ૨ બીહાર ઓરીસા ૨, ૩ સયુક્ત પ્રાંતો ૫, ૪ પંજાબ (ઉત્તર પશ્ચિમ સરહદના પ્રાતો સાથે) ૭, ૫ સિંધ ૨, ૬ કચ્છ ૧૨, ૭ પૂર્વ કાઠીઆવાડ ૧૫, ૮ પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ ૧૫, ૯ ઉત્તર ગુજરાત ૨૫, ૧૦ દક્ષિણ ગુજરાત ૨૦, ૧૧ મુંબઇ ૨૦, ૧૨ મહારાષ્ટ્ર ૫, ૧૩ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૫, ૧૪ મદ્રાસ ઇલાકો (મહીસુર સાથે) ૩, ૧૫ નિઝામ રાજ્ય ૨, ૧૬ મધ્યપ્રાંત (બીરાર સાથે) ૭, ૧૭ મધ્ય હિંદ-પૂર્વ વિભાગ ૩, ૧૮ મધ્ય હિંદ-માળવા ૭, ૧૯ મારવાડ ૭, ૨૦ મેવાડ ૫, ૨૧ પૂર્વ રજપુતાનાનાં રાજ્યો ૫, ૨૨ અજમેર મેરવાડા ૪, ૨૩ બર્મા ૫, ૨૪ એડન ૧, અને ૨૫ આફ્રિકા ૨, ૨૬ દિલ્હી ૫. સબ્જેકટસ કમિટીમાં પ્રમુખ તરીકે કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ કાર્ય કરશે. અને તેની ગેરહાજરીમાં રિસેપ્શન કમિટીના પ્રમુખ કાર્ય કરશે.

રિસેપ્શન કમિટીએ, ગ્રેજ્યુએટોએ અને અધિપતિઓએ અને ઉપલા દરેક વિભાગના પ્રતિનિધિઓએ કૉન્ફરન્સના પહેલા દિવસે સબ્જેકટસ કમિટીમાં પોતા તરફથી જે સભાસદ નિમવા માંગતા હોય તેનાં નામો રિસેપ્શન કમિટીના સેક્રેટરીને લખી મોકલવાં.

સબ્જેકટસ કમિટી માટે જો તેવાં નામો નિમાઇને લિખિતવાર ન આવે તો હાજર રહેલા પ્રતિનિધિઓમાંથી જનરલ સેક્રેટરીઓ તેવી ચુંટણી કરશે.

જરૂર પડતાં પ્રમુખ સાહેબ પોતા તરફથી ૫ સુધી સભાસદ સબ્જેકટસ કમીટીમાં નીમી શકશે.

૮ **કયા ઠરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થઇ શકે !**—ઉપર જણાવેલી રીતે બનેલી સબ્જેકટસ કમિટીમાં હાજર થયેલ મેમ્બરોનો ૩ભાગ જેની તરફેણમાં હોય તેજ ઠરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થશે.

૯. **સ્ટેન્ડિંગ કમિટીનું કાર્ય:**—નીચે જણાવેલાં કાર્યો માટે કૉન્ફરન્સની બેઠક વેળાએ એક સ્ટેન્ડિંગ કમિટી નિમવામાં આવશે.

(૧) કૉન્ફરન્સે પોતાની બેઠક વેળાએ જે ઠરાવો પસાર કર્યાં હોય તે અમલમાં મૂકવા.

(૨) કૉન્ફરન્સની આવતી બેઠક ભરવા માટે ગોઠવણ કરવા.
(૩) કૉન્ફરન્સમાં જોઇતાં નાણાં ભેગા કરવા તથા ખર્ચ કરવા.
(૪) કૉન્ફરન્સને સોંપેલાં નાણા તથા સખાવતોને વહીવટ કરવા.
(૫) અને સામાન્ય રીતે કૉન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અનુસાર દરેક કાર્ય કરવાં.

૧૦ સ્ટેન્ડિંગ કમિટીની નિમણુકઃ—

દર કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે સબ્જેક્ટ કમિટી જેઓનાં નામો સૂચવે તે ગૃહસ્થોની તેમની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે, લગભગ સોની સંખ્યા સુધીની એક સ્ટેન્ડીંગ કમિટી બનશે, અને તે નામો કૉન્ફરન્સની બહાલી માટે રજુ કરવામાં આવશે.

સ્ટેન્ડીંગ કમિટિમાં દરેક પ્રાંતનું પ્રતિનિધિતત્વ આવી શકે તે માટે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

૧. બંગાળા ૪, ૨. બીહાર ઓરીસા ૧, ૩. સંયુક્ત પ્રાંતો ૪, ૪. પંજાબ (ઉત્તર પશ્ચિમ સરહદના પ્રાંતો સાથે) ૪, ૫. સિંધ ૧, ૬. કચ્છ ૭, ૭ પૂર્વ કાઠીઆવાડ ૭, ૮. પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ ૯, ૯. ઉત્તર ગુજરાત ૩, ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત ૧, ૧૧. મુબઇ ૨૫, ૧૨. મહારાષ્ટ્ર ૮, ૧૩. દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૨, ૧૪. મદ્રાસ ઇલાકો (મહીસુર સાથે) ૧, ૧૫. નિઝામ રાજ્ય ૧, ૧૬ મધ્ય પ્રાંત (બીરાર સાથે) ૩. ૧૭ મધ્યહિંદ-પૂર્વ વિભાગ ૧. ૧૮. માળવા ૧, ૧૯. મારવાડ ૨, ૨૦. મેવાડ ૨, ૨૧. પૂર્વ રાજપુતાનાનાં રાજ્યો ૧, ૨૨. અજમેર મેરવાડા ૨, ૨૩. બરમા ૨, ૨૪. દિલ્હી ૧,

આ કમિટીનું મુખ્ય સ્થળ મુંબઇ રાખવું. જરૂરી પ્રસંગે તેની અંદરના બહારગામના મભ્યોને પત્રદ્વારા અભિપ્રાય પૂછવો અથવા આમંત્રણ કરીને કોઇપણ એક સ્થળે બોલાવવા, તથા કમિટીનું કામ સરળતાથી થાય તે માટે પેટા નિયમો કરવા તે કમિટીને સત્તા આપવી.

સ્ટેન્ડીંગ કમિટીની મીટીંગ વરસમાં ઓછામાં ઓછી એકવાર અનુકૂળ સ્થળે બોલાવવી.

કોઈપણ અગત્યના પ્રશ્નો સંબંધે વિચાર કરવા ઓછામાં ઓછા આ કમિટીના પંદર મેમ્બરોની સહીવાળું રેકિવઝિશન આવે તો રેસિડંટ જનરલ સેક્રેટરી બનતી ત્વરાએ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીની મીટીંગ બોલાવશે.

૧૧. જનરલ સેક્રેટરીઓઃ—નિમાયેલ સ્ટેન્ડિંગ કમિટીમાંથી કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે ચાર જનરલ સેક્રેટરીઓની નિમણુંક કરવામાં આવશે, જેમાંથી એક મુંબઇના રહેવાસી હોવા જોઇએ. મુંબઇમાં રહેતા જનરલ સેક્રેટરી રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીના નામથી ઓળખાશે.

૧૨ આસિ. જનરલ સેક્રેટરીઓ:—નીમાયેલ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીમાંથી કોન્ફરન્સની બેઠક વખતે ચાર આસિસ્ટંટ જનરલ સેક્રેટરીઓની નીમણુંક કરવામાં આવશે.

૧૩ પ્રાંતિક કમિટીઓ:—સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના મેંબરો પોતપોતાના પ્રાંત માટે એક કમિટી રૂપ ગણાશે અને તેવી કમિટી મારફત જનરલ સેક્રેટરીઓએ કૉન્ફરન્સને લગતાં કાર્યો કરવા તથા ઠરાવો અમલમાં મૂકવા. જરૂર પડતાં આવી કમિટીઓ બીજી પેટા કમિટીઓ નીમી શકશે. પ્રાંતિક કમિટીઓએ પ્રાંતમાં કોન્ફરન્સનું કામકાજ કરવા માટે એક સેક્રેટરી નીમવો. અને જો તેવી નિમણુંક કૉન્ફરન્સના અધિવેશન પછી એક મહિનામાં ન થાય તો રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરી તેવી નિમણુંક કરશે.

૧૪ કૉન્ફરન્સના પ્રમુખની નિમણુંક:—જ્યાં કોન્ફરન્સનું અધિવેશન થવાનું હોય ત્યાંની રિસેપ્શન કમિટી જનરલ સેક્રેટરીઓની સલાહ લઇ તે અધિવેશનના પ્રમુખ નીમી શકશે.

૧૫ કૉન્ફરન્સ હેડ ઑફીસ:—કોન્ફરન્સની હેડ ઑફિસ મુંબઇમાં રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીની દેખરેખ નીચે રહેશે અને સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના મુંબઇના મેંબરોની સલાહ લઇ પોતાનું કાર્ય કરશે અને તેની મીટીંગમાં બહારગામના સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના મેંબર મુંબઇમાં હોય ત્યારે ભાગ લઇ શકે.

૧૬ સખાવતો:—કોન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અને કાર્યોને અંગે જે જે સખાવતો જાહેર કરવામાં આવશે તેનો વહીવટ જનરલ સેક્રેટરીઓ સ્ટેન્ડીંગ કમિટી દ્વારા કરશે. તે સિવાયની બીજી કોઇ પણ સખાવતો જાહેર કરવા દેવામાં આવશે નહીં.

૧૭ રિપોર્ટ તથા હિસાબ:—રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરી કૉન્ફરન્સને લગતા દરેક કામકાજનો રિપોર્ટ દરેક જનરલ સેક્રેટરી તથા પ્રાંતિક કમિટીના સેક્રેટરીઓ પાસેથી વિગતો મંગાવી તૈયાર કરશે અને તેનો હિસાબ ઑડિટ કરાવશે અને તે રિપોર્ટ તથા હિસાબ છપાવી બહાર પાડી કૉન્ફરન્સના અધિવેશન વખતે રજુ કરશે.

કૉન્ફરન્સની બેઠક વેલાએ કામકાજ ચલાવવાના કાનુનો.

૧ કોન્ફરન્સની દરેક સ્વાગત કમિટીએ જાહેર કરેલા વખતે અને જગ્યાએ મળશે.

૨ કોન્ફરન્સના પહેલા દિવસનું કામકાજ બનતાં સુધી નીચે મુજબ રહેશે.

(ક) સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ તરફનું પ્રતિનિધિઓને આવકાર આપનારૂં ભાષણ,

(ખ) કૉન્ફરન્સના નિમાયેલા પ્રમુખનો યથાવિધિ સ્વીકાર અને તેમનું ભાષણ

(ગ) કૉન્ફરન્સનાં કામકાજનો રિપોર્ટ.

(ઘ) સબ્જેક્ટસ કમિટીની ચુંટણી.

૩ કૉન્ફરન્સની દરેક બેઠક શરૂ થાય તે આગમજ બની શકે ત્યાં સુધી તે દિવસના કામકાજમાં કાર્યક્રમની છાપેલી નકલ સેક્રેટરીઓ વ્હેંચશે.

૪ કૉન્ફરન્સ સંમુખ જે ભાષણો થાય તે ઉપર અથવા તેમાં દર્શાવેલા વિચારો ઉપર કોઇ પણ જાતનો વાદવિવાદ ચલાવવા દેવામાં આવશે નહીં.

૫ કાનુનને લગતા અને કામકાજ ચલાવવાની રૂઢીને લગતા સઘળા સવાલોનો પ્રમુખ પોતે વગર ઢીલે નિર્ણય કરશે. અને તેમનો નિર્ણય સઘળા દાખલાઓમાં છેવટનો અને બંધનકર્તા ગણાશે.

૬ કાંઇ ગંભીર ગાળડને લીધે અથવા બીજા કોઇ ચોક્કસ કારણસર ચોક્કસ વખત સુધી અથવા કોઇ પણ દિવસ નક્કી કર્યા વિના કૉન્ફરન્સ મુલતવી રાખવાની સત્તા પ્રમુખને રહેશે.

૭ કાર્યક્રમમાં જે અનુક્રમ રાખ્યો હોય તે અનુક્રમમાં ફેરફાર કરવાની પ્રમુખને સત્તા છે.

૮ કોઇપણ ઠરાવ રજુ કરવા માટે તેની દરખાસ્ત મુકનાર, તેને ટેકો આપનાર અને તેને તેના વધુ સમર્થન માટે અનુમોદન આપનાર સબ્જેકટસ કમિટીએ ચુંટી કાઢેલા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઇએ. તે સિવાય કોઇ બીજાને બોલવા દેવાની રજા આપવી કે ન આપવી તે પ્રમુખની મુનસફી ઉપર છે.

૯ સબ્જેકટસ કમિટીએ દરખાસ્ત અને ટેકો આપનારાં નામ સાથે મુકરર કરેલા ઠરાવ પણ પ્રમુખને યોગ્ય જણાય તો તે પોતા તરફથી રજુ કરી શકશે અને તેમાં કોઇ પણ વાંધો લઇ શકશે નહીં.

૧૦ સઘળા બોલનારાઓને અમુક વખત સુધીજ બોલવા દેવાની તેમજ વળી કોઇ પણ બોલનારને કાનુનસર વર્તવા કહેવાની તથા જો કોઇ બોલનાર પ્રમુખની તરફની ચેતવણી છતાં ચર્ચાના નિયમોનું ચાલુ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને ઠરાવેલા વખતની હદ પુરી થાય તે અગાઉ પણ વધુ બોલતા અટકાવવાની કૉન્ફરન્સના પ્રમુખને સત્તા રહેશે.

૧૧ કૉન્ફરન્સના કાર્યમાં વિઘ્ન કરનાર યા કાનુનનો ભંગ કરનાર કોઇપણ પ્રતિનિધિ કે પ્રેક્ષકને કારણ જણાવ્યા કે ફી પાછી આપ્યા વગર મંડપ છોડી જવાનું ફરમાન પ્રમુખને કરવાની સત્તા છે.

૧૨ સ્વાગત કમિટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવે તે તે કરારો અને સરતો મુજબ પ્રેક્ષકોને કૉન્ફરન્સની બેઠકો વેળાએ તેઓ માટે રાખવામાં આવેલા અલાયેદા ભાગમાં હાજર રહેવા દેવામાં આવશે. તેઓને ફી આપ્યા સિવાય સભા છોડી જવાને કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ કોઇ પણ વખતે ફરમાવી શકશે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૧૨. સ્ત્રી શિક્ષણ (Female Education.)

જૈન સમાજમાં સ્ત્રી શિક્ષણનો સર્વત્ર પ્રચાર કરવા માટે આ કૉન્ફરન્સ નીચેની જરૂરીઆતો સ્વીકારે છેઃ—

(૧) દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને ઓછામાં ઓછું લખતાં અને વાંચતાં આવડે તેટલું તેમજ સામાન્ય ગણિતનું જ્ઞાન આપવાનો અવશ્ય પ્રબંધ કરવો.

(૨) જેનાથી બની શકે તે દરેક જૈને પોતાની પુત્રી માધ્યમિક (Secondary) અને ઉચ્ચ (Higher) શિક્ષણ આપવું અને તેવું શિક્ષણ પોતાની પુત્રી લઈ શકે તે માટે તેનાં લગ્ન તેની નાની ઉમરમાં નહિ કરવાં.

(૩) જે જે સ્થળે જૈનોની સારી સંખ્યા છે તે તે સ્થળે જો સાર્વજનિક કન્યાશાળા ન હોય તો ત્યાં પોતાની તરફથી કન્યાશાળા સ્થાનીક અગ્રેસરોએ ખોલવવા ગોઠવણ કરવી તેમજ

(૪) મોટી ઉમરની શ્રાવિકાઓને બપોરની ફુરસદના વખતમાં વ્યવહારોપયોગી સામાન્ય જ્ઞાન આપવા માટે સ્થલે સ્થલે ખાસ વર્ગ ખોલવાની જરૂર છે કે જે ખાસ વર્ગોમાં આરોગ્ય વિદ્યાનાં મૂળતત્ત્વો, દરદીની સારવાર અને અકસ્માત વખતે લેવા જોઇતા તાત્કાલિક ઇલાજ ભરત ગુંથણ ઇત્યાદિનું શિક્ષણ મળે તેમ કરવું.

(૫) જૈન કન્યાશાળા તેમજ શ્રાવિકાશાળા માટે સ્ત્રી શિક્ષકો મેળવવા અર્થે એ ખાસ જરૂરી છે કે શ્રાવિકાઓ અને ખાસ કરી વિધવાઓએ ફિમેલ ટ્રેઇનિંગ કોલેજમાં મોટા પ્રમાણમાં દાખલ થઇ અભ્યાસ કરવો અને તેવી અભ્યાસ કરતી સ્ત્રીઓને જે જે પ્રકારની સગવડો જોઇએ તે સ્કોલરશિપ વગેરેથી પુરી પાડવી.

દરખાસ્ત મુકનાર—રા. સારાભાઇ મગનલાલ મોદી બી. એ. (અમદાવાદ)
ટેકો આપનાર—રા. મણીલાલ મોહનલાલ પાદરાકર (પાદરા)
વિશેષ અનુમોદન—રા, સુલચંદ આશારામ વેરાટી. (અમદાવાદ)
„ રા. લલ્લુભાઇ કરમચંદ દલાલ (મુબઇ)
„ રા. કીલાચંદ ભીખાચંદ (પાટણ)
„ રા. શીવજી ચત્રભુજ (મુંબઇ)
„ રા. સમરથમલજી રતનજી સીંઘી (શિરોહી)

૬૩ સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund)

આ કૉન્ફરન્સ દ્રઢતાથી આગ્રહ કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક શ્રાવક શ્રાવિકાએ ઓછામાં ઓછા ચાર આના શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દેવાજ જોઇએ કે જે ફંડની આવક કેલવણી અને કૉન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કૉન્ફરન્સની હયાતી તથા કૉન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યનો આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં અત્યાર સુધી જે જે મહાશયોએ પૈસા ભરી પોતાની સહાનુભૂતી દર્શાવી છે તેને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

(૨) જે જે સ્થળના સંઘોએ આ ફંડ એકઠું કરી કૉન્ફરન્સ આફીસપર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે સર્વેનો આ કૉન્ફરન્સ આભાર માને છે.

(૩) પોત પોતાના ગામમાંથી સંવત્ ૧૯૭૨ નું સુકૃતભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જેમ બને તેમ જલદી કૉન્ફરન્સ ઓફીસ પર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને શહેરના સંઘને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહ પૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

દરખાસ્ત મૂકનાર—પંડિત હંસરાજજી
ટેકો આપનાર—શેઠ દામોદર બાપુશા
„ શેઠ લાલભાઇ કલ્યાણભાઇ.

વિશેષ અનુમોદન,,—રા. મણીલાલ મોકમચંદ.
,, રા. ભગવાનજી હેમચંદ.

૧૪. જૈનો અને હિંદુ યુનિવર્સીટી (Jainas and the Hindu University)

આપણા ત્રેવીસમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથની જન્મભૂમિ તરીકે પવિત્ર ગણાતી કાશી નગરીમાં હિંદુ યુનિવર્સીટી સ્થાપિત થવાથી આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેના કાર્યવાહકોને તે માટે ધન્યવાદ આપે છે.

આપણા જૈન વિદ્યાર્થીઓ ઉક્ત યુનિવર્સિટીમાં સારી સંખ્યામાં જોડાય તેવી આશા આ કૉન્ફરન્સ રાખે છે અને હિંદુ યુનિવર્સિટીના કાર્યવાહકો તે વિશ્વવિદ્યાલયમાં હિંદુ ધર્મના અભ્યાસ આપવાનો પ્રબંધ કરે એવો આગ્રહ આ કૉન્ફરન્સ કરે છે. (આ ઠરાવની નકલ પ્રમુખ સાહેબની સહી સાથે હિંદુ યુનિવર્સિટીના અધિકારીને મોકલી આપવી.)

દરખાસ્ત મૂકનાર—બાબુ દયાલચંદજી જોહરી (આગ્રા)
ટેકો આપનાર—વકીલ છોટાલાલ ત્રિકમદાસ પારેખ (વિરમગામ)
વિશેષ અનુમોદન,,—પંડિત વ્રજલાલજી. (મુંબઇ)

૧૫ જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવાનાં સાધન (Means to increase and enlarge Jaina Community)

જૈનોમાં બીજી કોમો કરતાં વધુ મૃત્યુ પ્રમાણ રહે છે તો તેને ઓછું કરવા માટે અને જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવા માટે આ કૉન્ફરન્સ એવું ઇચ્છે છે કેઃ—

(૧) જે લોકોએ પોતાનો અસલી ધર્મ છોડી અન્ય ધર્મ સ્વીકાર્યો હોય તેને પુન જૈન ધર્મમાં લાવવાના પ્રયત્ન કરવા,

(૨) જૈન ધર્મમાં રૂચિ રાખનારા ઉચ્ચ વર્ણના આર્યોને આપણા પૂજ્ય મુનિમહારાજોની સંમતિ લઇને જૈન ધર્મમાં દાખલ કરવા માટે પ્રયાસ કરવા.

(૩) આરોગ્ય વિદ્યાના નિયમોનું જ્ઞાન જૈન સમાજમાં સર્વત્ર ફેલાવવું.

(૪) ગીચ વસ્તીવાળાં મોટાં શહેરમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના જૈનોને માટે ખાસ સસ્તા ભાડાની ચાલીયો યા મકાનો બાંધવાની જૈન શ્રીમંતોને પ્રેરણા કરવામાં આવે છે.

(૫) જૈનોનું મૃત્યુ પ્રમાણ વધારે હોવાથી તે અટકાવવા માટે ઉપાય સુચવવા સુજાનગઢ ખાતે ભરાયેલી કૉન્ફરન્સ વખતે જે કમીટિ નીમાણી હતી તેનો રીપોર્ટ આ કૉન્ફરન્સ ખ્યાલ રાખે છે, અને તે રિપોર્ટમાં દર્શાવેલી સૂચનાઓ ઉપર જૈન કોમનું લક્ષ ખેંચે છે.

દરખાસ્ત મુકનારઃ-ડૉ. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી L. M. & S. (મુંબઇ)
ટેકો આપનારઃ-રા. મગુમલ ભગુશાલી. (દીલ્હી)
વિશેષ અનુમોદનઃ-રા. મણીલાલ વાડીલાલ (મુંબઇ)
" બાબુ કીર્તિપ્રસાદ વકીલ બી. એ. એલ. એલ. બી. (બીજનોર)

૧૬ જીવદયા (Humanitarianism) પ્રમુખ તરફથી.

આપણને જીવદયાના કાર્યની પદ્ધતિમાં કેટલાક અગત્યના સુધારા વધારા કરવાની આવશ્યકતા રહેતી હોવાથી આ કૉન્ફરન્સ તે તરફ જૈન કોમનું લક્ષ ખેંચે છે, અને એવું ઇચ્છે છે કે

(૧) સર્વ જીવોની રક્ષા કરવા તેમજ તેમની હિંસા થતી હોય તે અટકાવવા માટે યોગ્ય પ્રયાસ કરવા તથા

(૨) પાંજરાપોળમાં જાતિ દેખરેખની ખામીથી પાંજરાપોળમાં રાખવામાં આવતાં કમનસીબ મુંગા પ્રાણીઓને જે દુઃખ સહન કરવું પડે છે તે ઓછું કરવાનો બંદો બસ્ત કરવા, તથા

(૩) મનુષ્યના ખોરાક, તેમજ ધર્મ, શિકાર. ફેશન વિગેરે માટે જુદી જુદી રીતે જાનવરો ઉપર ત્રાસદાયક ઘાતકીપણું ગુજરે છે તેમાથી તેઓને બચાવી લેવા પ્રયત્ન કરવા તથા,

(૪) જાનવરોના શરીરના અવયવોમાથી બનતી વસ્તુઓ જેવી કે હાથીદાંત, કચકડો વગેરેનો બહિષ્કાર કરી તેને બદલે નિર્દોષ વસ્તુઓ ઉપયોગમા લેવા,

માટેનું જાહેર પ્રજામાં જ્ઞાન આપવા માટે પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે અને તેવા પ્રયાસ અત્યાર સુધી જે જે તરફથી થયા છે તેનો આભાર માનવામા આવે છે અને તેમને તે દિશા તરફ નિરંતર વધુ પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરેછે.

૧૭ ધાર્મિક ખાતાના હિસાબોના ચોખવટ (Accounts of Religious Institutions)

(પ્રમુખ તરફથી)

દરેક ધાર્મિક ખાતાના હિસાબો ચોખ્ખા રહે અને તેમા વહીવટ સબંધી ગેરસમજુતી થવાનો સંભવ દૂર થઈ વિશ્વાસ બેસે, અને તેથી આવક પણ વૃદ્ધિ પામે તે માટે હિસાબ તૈયાર રાખવાની, સરવૈયા કાઢવાની, તે જોવા માગે ત્યારે બતાવવાની અને દર વર્ષે છપાવી પ્રગટ કરવાની આ કૉન્ફરન્સ જરૂર ધારેછે તેમજ આ ખાતા તરફથી નિમાયેલા હિસાબ તપાસવા આવનારાઓને તે બતાવવાને આ કૉન્ફરન્સ ખાસ આગ્રહ કરેછે અને તે ધર્માદા દ્રવ્યને પૂર્ણ રક્ષણ મળે અને ધારેલા ઉદ્દેશ પાર પડે તે માટે સૌથી પહેલો દાખલો બેસાડવા શ્રી સંઘોને નામે વહીવટ કરતી આપણી ધાર્મિક જાહેર સંસ્થાઓના હિસાબો જેમ બને તેમ છપાવી પ્રગટ કરવા આ કૉન્ફરન્સ તેવી સંસ્થાઓના વહીવટ કર્તાઓ પ્રત્યે આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે.

જે જે ખાતાંઓએ રાજી ખુશીથી તુરત પોતાના હિસાબો તપાસાવ્યા છે કે પ્રગટ કર્યા છે તેઓને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

૧૮ અગાઉના ઠરાવોની પુષ્ટિ (Confirmation of the previous resolutions).

(પ્રમુખ તરફથી)

હાનિકારક રિવાજો દૂર કરવા, નિરાશ્રિતોને આશ્રય આપવો, સંપવૃદ્ધિ ઇત્યાદી આગલી કૉન્ફરન્સોએ પસાર કરેલા ઠરાવોનો પુષ્ટિ આપવા સાથે આ કૉન્ફરન્સ તે ઠરાવોનો અમલ કરવાની સર્વ જૈનોને ભલામણ કરે છે.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ.

ડૉ. બાલાભાઇ મગનલાલ નાણાવટીનું

સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

મહા પુરૂષના જીવનથી, જન હૃદયો અંકાય;

સચ્ચારિત્રની છાપથી, ઉન્નત જીવન થાય;

જન્મ — જે પુણ્ય શિલા નગરી પરાપૂર્વથી જૈન પુરી હોવાનો દાવો ધરાવે છે, પુણ્ય ભૂમિને અનેક સમર્થ પદવીધર વિદ્વાન આચાર્યોએ પોતાના પુણ્યશાળી પદ કમળથી પવિત્ર કરી છે ને જે ભૂમિ અનેક શ્રદ્ધાવાન પ્રભાવિક ખાનદાન જૈન કુટુંબો અને ઉત્તમ તીર્થોને પોતાના ખોળામાં રમાડવા માટે મગરૂર છે તેવા (રાજ્યનગર અમદાવાદમાં વસતા નગરશેઠ ઑનરેબલ-પ્રેમાભાઇ હીમાભાઇની પેઢીના મુખ્ય મુનીમ અને દશા પોરવાડ જ્ઞાતિના શા. મગનલાલ જેઠાશાના ગૃહરાજ્યના વિષે આપણા ચારિત્ર નાયક ડૉ૰ બાલાભાઇનો જન્મ થયો હતો. તેમનાં માતુશ્રી ખેડાના નગરશેઠ લલ્લુભાઇ અનોપસીનાં બહેન થાય. તેમનો જન્મ ૧૯૧૦ ના આસો શુદી ૧૦ (વિજયા દશમી) ના રોજ થયો હતો. જે સમય આપણા ચરિત્ર નાયકનો ભાવિ વિજય અને ઉન્નતાવસ્થાનું મૂળથી જ સુચન કરતો હતો.

બાળ શિક્ષણ — યોગ્ય ઉમર થતાં બાલાભાઇને અમદાવાદમાં તે સમયની "ઘડીઆ ઘુંટાવતા મહેતાજી"ની નિશાળમાં ભણવા મુકવામાં આવ્યા. બાલ્યાવસ્થાથી જ આપણા ચારિત્ર નાયકની તીક્ષ્ણ બુદ્ધિથી મહેતાજી તેમના ઉપર પ્રસન્ન રહેતા. શિક્ષણનું ગૌરવ હજુ સુધી મહેતાજીની નિશાળમાં જળવાઇ રહ્યું હતું. વિનય, ઉદ્યમ, કર્તવ્ય-તત્પરતા, નમ્રતા વિગેરે ગુણો તેમને ઘડીઆ ઘુંટતાજ મળ્યા હતા, અને આ શાળામાં તેમનો અભ્યાસ પૂર્ણ થતાંજ સરકારી ગુજરાતી શાળામાં મુકવામાં આવ્યા હતા. અહીં ગુજરાતી અભ્યાસ સંતોષ કારક સંપૂર્ણ થયા બાદ તેમને રાજ્યભાષાના શિક્ષણ માટે અંગ્રેજી શાળામાં મુકવામાં આવ્યા.

અંગ્રેજી શિક્ષણ — તે સમયે અમદાવાદમાં માત્ર એક સરકારી ગ્રેન્ચ સ્કુલ, એક સરકારી હાઇસ્કુલ અને મીશન હાઇસ્કુલ એટલીજ શાળાઓ અસ્તિત્વમાં હતી. તે પૈકી સરકારી ગ્રેન્ચ સ્કુલમાં બાલાભાઇનો અભ્યાસ પૂર્ણ થયા પછી તેમને સરકારી હાઇસ્કુલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા. અહીં તેમનો અભ્યાસ મેટ્રીક સુધી થયો હતો. હાઇસ્કુલમાં પણ તેમની ચપળતા અને અભ્યાસની ખંત વખાણવા યોગ્ય હતાં. બાલાભાઇએ સંવત ૧૯૨૮ એટલે સને ૧૮૭૨ માં મેટ્રીકની પરીક્ષા પસાર કરી એટલે આગળ અભ્યાસ કરવાનો માર્ગ મળ્યો હતો.

ડાકટર બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી એલ્, એમ્, ઍન્ડ એસ્.
પ્રમુખ સાહેબ, દશમી શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ, મુંબઈ.

તબીબી અભ્યાસ.

ડૉક્ટરી જ્ઞાન મેળવવાનો શોખ હોવાથી તેમનું લક્ષ ડૉક્ટર થવા તરફ સહજ વળ્યું અને તરતજ તેઓ મુંબાઇની ગ્રાંટ મેડીકલ કૉલેજમાં દાખલ થયા અને ત્યાંનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો. ઘણીવાર એમ બને છે કે બાળકને જે લાઇન તરફ કુદરતી શોખ હોય છે તેને બાજુપર મુકાવી વડીલો બીજીજ લાઇન લેવા તરફ ફરજ પાડે છે, પણ તેથી બાળક પોતાના અભ્યાસમાં સંપૂર્ણ નહિ થતાં મનની સ્વાભાવિક લાગણીઓની અતૃપ્તિને લીધે કેટલીક બાબત અપૂર્ણ રહી જાય છે. તેમ બાલાભાઇનાં સંબંધમાં બન્યું નહિ. તેમણે પોતાને પ્રિય એવો ડૉક્ટરી લાઇનનો અભ્યાસ પુર્ણ ફતેહમંદીથી આગળ ચલાવ્યો. આ કૉલેજમાં શીખતી વખતે તેમની સાદાઈ તથા કાળજી પુર્વક કામ કરવાની ખંતીલી ટેવથી તેમના અધ્યાપકો તેમના પર વિશેષ પ્રસન્ન રહેતા. કૉલેજમાં થતી વાર્ષિક પરીક્ષામાં ઘણું કરીને ઉંચે નંબરે પાસ થવાથી દરેક વર્ષે તેમને સ્કૉલરશીપ મળી હતી. ડૉક્ટરી લાઇનની ત્રણ વર્ષે થતી પહેલી પરીક્ષામા તેઓ પેહેલેજ વર્ષે પહેલા કલાસમાં પાસ થયા, અને બે વર્ષ પછી સંવત ૧૯૩૩ માં એટલે માત્ર ત્રેવીશ વર્ષની યુવાન વયમાં તેમણે એલ. એમ. એન્ડ એસની ઉંચટની વિકટ પરીક્ષા પાસ કરી હતી.

સિવિલ સર્જનનો હોદ્દો.

પછી તુરતજ તેમને કચ્છ રાજ્ય તરફથી ટુંક મુદત માટે ડૉક્ટર તરીકે બીકાનેર મોકલવામાં આવ્યા હતા. ત્યાંથી પરત આવ્યા પછી વડોદરા રાજ્યમાં નોકરી મેળવવા તરફ તેમનું મન વળ્યું અને પરિણામે તેઓ સંવત ૧૯૩૫ માં પાટણ સિવિલ સર્જન તરીકે નીમાયા. અહીં આ અરસામાં તાવનો ભયંકર રોગ ફાટી નીકળ્યો હતો. તે વખતે ગરીબ ગરબાંઓને ઘેર વગર ફીએ જઇ દવા દારૂ કરી, પોતાની ફરજ બજાવતાં તેમણે પ્રજાનો ભારે વખાણ અને માન સાથે, ચાહ મેળવ્યો. અને એક ફત્તેહમંદ ડૉક્ટર તરીકે સારી પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યા. પાટણમાં બે વર્ષ નોકરી કર્યા બાદ ત્યાંથી તેમની અનુક્રમે અમરેલી, દ્વારકા અને કડી બદલી થઇ હતી. સંવત ૧૮૯૦ ની સાલમાં તેમની બદલી વડોદરે કરવામાં આવી અને તેમને જમનાબાઇ હૉસ્પીટલમાં નીમવામાં આવ્યા. અહીં આશરે ૭ વર્ષ રહ્યા બાદ સંવત ૧૯૫૨ માં પુન. પાટણ મોકલવામાં આવ્યા.

લોકસેવા. ના. બ્રિટીશ સરકાર તરફથી તથા ના. શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી ભારે માન.

પાટણમાં તેઓ હતા તે વખતે કમનશીબે આખા ગુજરાતમાં સંવત ૧૯૫૬ નો ભયંકર દુષ્કાળ પડયો હતો, અને હજારો રંક માણસો ભૂખે તરસે મરવા લાગ્યા. દુષ્કાળનું જોર પાટણ અને આજુબાજુના ગામોમા ઘણું ભયકર હતું. દુષ્કાળ પિડિત ગરીબ ગાનવ બધુઓનાં દુઃખ આ દયાળુ હદયવાળા બાળાભાઇ જોઇ શકયા નહિ અને તુરંત જ તેમના નિર્વાહ અર્થે "દુષ્કાળ ફંડ" રૂપી ઝુંડો તેમણે ઉપાડયો, અને પાટણના ધનાઢ્ય નગરશેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાલાના બાઇ ડબ્નોડીલાલ, શેઠ દાલાભાઇ અને તે વખતના ત્યાંના સરકારી અમલદારો સાથે તે માટે નાણાં ઉઘરાવવાનું કામ શરૂ કર્યું. જેમાં પાટણ નિવાસી દયાળુ જૈન તથા ઇતર લોકોએ ઘણી ઉદારતાથી મદદ કરી હતી. અને ખરેખર ! અતિશય પ્રયાસ અને આંતરિક લાગણીઓ ધરાવનાર ગૃહસ્થોના પ્રયત્ન કદી પણ ફળીભૂત થયા વગર રહેતા નથી. પરિણામે એક લાખ રૂપીઆ ઉપરાંત ફંડ એકઠું થયું.

આ ફંડમાંથી એક સારૂં અનાથાશ્રમ ખોલવામાં આવ્યું હતું, જેમાં, દરરોજ આશરે ૫૦૦૦ માણસોને ખોરાકી વિગેરે મળતું હતું. આ ઉપરાંત એક દુષ્કાળ હૉસ્પીટલ તથા સસ્તા ભાવે અનાજ વેચવાની દુકાનો ખોલાવી હજારો ગરીબ હૃદયોના અણમોલ આશિર્વાદ મેળવ્યાં. આ સેવાની કદર રાજ્ય તરફથી અને નામદાર બ્રીટીશ સરકાર તરફથી કરવામાં આવી હતી. નામદાર ગાયકવાડ સરકાર તરફથી ખાસ ધન્યવાદ આપનારો પત્ર તેમના ઉપર લખવામાં આવ્યો હતો. તથા ના. બ્રિટીશ સરકાર તરફથી "ઑર્ડર ઑફ મેરીટ"નું સર્ટીફીકેટ તે વખતના રેસીડેન્ટ મે. કર્નલ મીડ સાહેબ મારફતે તેમને મોકલી આપવામાં આવ્યું હતું. આ વખતે પાટણની પ્રજાનો ચાહ તેમણે એટલો બધો મેળવેલો હતો કે પાટણમાં એક ક્લબ જે બાલાભાઇના શ્રમથી ખોલવામાં આવી હતી તેને "શ્રી બાલાભાઇ ક્લબ" એવું નામ આપવામાં આવ્યું, અને આ ક્લબ માટે સારૂં ફંડ એકઠું થતાં એક સુશોભિત મકાન બંધાવવામાં આવ્યું છે, જે ખુલ્લું મૂકવાની ક્રિયા શ્રીમંત સરકાર મહારાજા ગાયકવાડ એમના સ્વહસ્તે કરવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત બાલાભાઇને પાટણના સમગ્ર મહાજન તરફથી માન આપવામાં આવ્યું હતું, જેવું અદાપિ કોઇ પણ અમલદારને પાટણના મહાજને આપ્યું નથી.

પ્રાચીન જૈન સાહિત્યોદ્ધારક ફંડ.

બાલાભાઇ માત્ર દુષ્કાળ ફંડ ઉઘરાવી બેસી રહ્યા નહિ. પાટણમાં પ્રાચીન ભંડારો ઘણા છે અને તેમાંનું પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય પ્રકાશમાં લાવવા માટે મુનિ મહારાજ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના ઉપદેશ અનુસાર એક સારૂં ફંડ ભેગું કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં બીજા ગૃહસ્થો સાથે બાલાભાઇએ સારો ભાગ લીધો હતો. આ ફંડમાંથી જુના જૈન ભંડારોમાંનું અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન જૈની સાહિત્ય લહીઆઓ પાસે લખાવી પ્રસિદ્ધ કરાવવાનું હતું. પાટણથી તેમની બદલી વડોદરા કાઉન્ટેસ ઑફ ડફરીન હૉસ્પીટલ, કે જે રાજ્યમાં મોટામાં મોટી હૉસ્પીટલ છે ત્યાં કરવામાં આવી. અહીં ટુંકો વખત રહ્યા બાદ સન ૧૯૦૩ માં તેમની નીમણુક જેલ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ તથા મેડીકલ ઑફીસર તરીકે થઇ હતી, અને પછી તેમની લાયકાત તથા બાહોશીથી પ્રસન્ન થઇને શ્રીમંતે તેમને પોતાના ખાસ ડૉક્ટરનો માનવંતો (ફેમેલ ફીઝીશીઅનનો) હોદ્દો આપ્યો હતો. શ્રીમંત મહારાજા સાહેબની સ્વારી સાથે ડૉક્ટર બાલાભાઇને કાશ્મીર, મહાબળેશ્વર, દાર્જીલીંગ, પુના, કલકત્તા, દીલ્હી વિગેરે સ્થળે મુસાફરી કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો.

વિલાયતની મુસાફરી.

સંવત ૧૯૬૧ માં શ્રીમંત મહારાજા સાહેબ સાથે તેઓ તેમના ખાસ ડૉક્ટર તરીકેજ વિલાયત ગયા હતા, અને લગભગ ૧૬ મહીના સુધી ઇંગ્લાંડ, ફ્રાન્સ, જર્મની, સ્વીટ્ઝર્લાંડ, ઑસ્ટ્રીઆ વિગેરે યુરોપીય દેશોના મુખ્ય શહેરો જોવાનો તથા ત્યાંની અનેક જાતની ઉપયોગી સંસ્થાઓ જોઇ ઘણા અનુભવો મેળવવાનો લાભ મળ્યો હતો.

શ્રી ત્રીજી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સના સેક્રેટરી તરીકે બજાવેલ કામ.

આ પછી વડોદરા ખાતે ભરેલી શ્રી ત્રીજી જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સના સેક્રેટરી તરીકે તેમણે ઘણીજ બાહોશી અને ઉમંગથી કામ કર્યું હતું. અને કૉન્ફરન્સ સંપૂર્ણ રીતે ફતેહમંદ ઉતર્યા પછી પણ, તેમણે કૉન્ફરન્સ તરફની પોતાની મમતા અને વિશ્રામ જોઇને તેવાં કામમ ગણ્યાં છે

રાજ્ય સેવા.

તેઓશ્રીએ વડોદરા રાજ્યનો જુદા જુદા સ્થળોએ કામ કર્યા પછી ૧૯૦૮–૦૯ માં તેમને વડોદરા રાજ્યની ચીફ મેડીકલ ઓફીસરના માનવંતા હોદ્દાપર એકટીંગ નીમવામાં આવ્યા હતા. જે કામ તેઓએ આશરે દોઢ વર્ષ સુધી સંતોષકારક રીતે બજાવ્યું હતું. પોતાની નોકરી દરમ્યાન વડોદરા શહેરને માટે નીમાએલા ઇમ્પ્રુવમેન્ટ ટ્રસ્ટમાં તેઓ પ્રથમથીજ મેંબર તરીકે કામ કરે છે. ૧૯૧૦–૧૧ મા નીમાયેલી આરોગ્ય (વાઇટેલીટી) કમીશનના મેંબર તરીકે તથા ગુજરાતી અને દક્ષિણી સ્ત્રીઓના મરણ પ્રમાણ માટે તપાસ કરવા નીમાયેલી કમીટીના પ્રમુખ તરીકે પણ કામ કર્યું હતું.

લોક સેવા-રાજ્ય રત્નનો સુવર્ણ પદક.

કામ સેવા અને રાજ્ય સેવા કરતી વખતે લોક સેવા અને સમાજ સેવા તેમણે કદી પણ વિસાર્યા નથી. ગમે તેવા સામાન્ય મનુષ્યને પણ તેઓ કીમતી સલાહ આપતા આવ્યા છે અને આપે છે. સામાજીક ચળવળ તરફ પણ તેમણે દુર્લક્ષ કર્યું નથી. જીવ્હા અને કલમથી તેમણે વખતો વખત લોક અને સમાજ સેવા કરી છે. ચર્ચ (church) કૃત "Food" નામના ઇંગ્રેજી પુસ્તકનો "ખોરાક" નામના પુસ્તક રૂપે અનુવાદ તેમણે લખ્યો છે જે ઘણો ઉપયોગી છે. તેઓએ જ્યાં જ્યાં (મેડીકલ ઑફીસર) ડૉકટર તરીકે કામ કર્યું છે, ત્યાં ત્યાં બધે પ્લેગ, કોલેરા અને સીતળા જેવા ચેપી અને ભયંકર રોગોના દર્દીઓના ઘેરે ઘેર જઇ તેમને વખતો વખત તપાસી દવાની પણ મદદ કરી છે, અને આ તેમની દયાળુ, નિડર અને પરોપકારી લોકસેવા તથા સમાજ સેવાની યોગ્ય કદર કરી શ્રીમંત મહારાજાશ્રીએ સને ૧૯૧૨ માં તેમને "રાજ્યરત્ન" નો બહુ માનનો ખેતાબ સુવર્ણ પદક સાથે એનાયત કર્યો છે.

ઘણીવાર જૈન સાધુ સાધ્વીઓ માંદગીના ઇલાજ માટે ખાસ વડોદરે આવી ડૉ. બાલાભાઇની સારવાર નીચે રહે છે અને તેઓ ઘણા ભક્તિભાવથી તેમની દવા સુશ્રુષા કરતા આવ્યા છે. આ બાબત સુપ્રસિદ્ધ છે, અને એજ તેમની ધર્મ તથા ગુરૂ શ્રદ્ધા બતાવી આપે છે.

શ્રીમંતની કૃપા.

હવે તેમનો પેન્શન લઇ રીટાયર થવાનો સમય આવ્યો હોવા છતાં પણ તેઓશ્રીપર શ્રીમંત મહારાજા સાહેબનો ચાહ એટલો બધો છે કે, તેઓશ્રીની નોકરીની મુદતમાં વધારો મળતોજ રહે છે, અને અદ્યાપિ તેઓ શ્રીમંતના ખાસ ડૉકટર તરીકે કામ કરે છે.

કુટુંબની હકીકત.

ડૉ. બાલાભાઇને ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ છે. જે પૈકી જ્યેષ્ટ પુત્ર મણીભાઇ જેઓ બી એ એલ એલ. બી. થઈ રાજ્ય તરફથી અમેરિકા ખાતે જઇ ત્યાં ત્રણ વર્ષ રહી, વેપાર ઉદ્યોગ ખાતાનો અનુભવ લઇ, પેન્સીલવેનીઆ યુનીવર્સીટીની એમ. એ. ની પદી લઇ આવ્યા છે. તેઓશ્રી પણ શ્રીમંતના પૂર્ણ કૃપા પાત્ર હોઇ વડોદરા રાજ્યના વેપાર ઉદ્યોગ ખાતાના તથા સહકારી મંડળીઓના વડા તરીકે બાહોશીથી કામ કરે છે. વળી વડોદરા ખાતે મળેલી શ્રી ત્રીજી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સના વૉલંટીઅર કમીટીના વડા તરીકે તેમણે કૉન્ફરન્સની જે અમૂલ્ય સેવા બજાવી હતી તે ખરેખર પ્રશંસાપાત્ર હતી. બીજા પુત્ર કેશવલાલભાઇ

એલ. એમ એન્ડ એસની તબીબી પરીક્ષા પાસ કર્યા પછી આગળ વધુ અભ્યાસ માટે વિલાયત ગયા હતા; અને ત્યાં દોઢ વર્ષ સુધી જંતુશાસ્ત્ર વિગેરેનો અભ્યાસ કરી (D. T. M.) ડીપ્લોમા ઇન ટ્રોપીકલ મેડીસીન લઇ આવ્યા છે. જેઓ સ્વભાવે મીલનસાર તથા બાહોશ હોઇ અમદાવાદમાં એક ફત્તેહમંદ ડૉકટર તરીકે કામ કરે છે ત્રીજા પુત્ર ચંદુલાલભાઈ બી. એ. થએલા હોઈ વેપારાર્થે ચીન, જાપાન વિગેરે દેશોમાં મુસાફરી કરી આવ્યા છે અને હાલમાં મુબાઇ ખાતે એક કુનેહબાજ વેપારી તરીકે પોતાની પેઢી ચલાવે છે.

કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ તરીકેની ચુંટણી

જ્યારે ગયા માસમાં મુંબાઈ નિવાસીઓ તરફથી તેમને કૉન્ફરન્સનુ પ્રમુખસ્થાન સ્વીકારવાની વિનતિ કરવામાં આવી ત્યારે કૉન્ફરન્સને માત્ર એકજ માસ બાકી હતો. છતાં આવા કટોકટીના મામલા પ્રસંગે ટુંક સમયમાં પ્રમુખ તરીકે સંપૂર્ણ ફત્તેહમંદીથી કામ પાર ઉતારવા તેઓ સેવાભાવે કટિબદ્ધ થયા. એ તેમનું ગૌરવ-શક્તિ અને મનોબળ બતાવી આપે છે.

ઉપસંહાર.

તેમના ખાસ ગુણો પૈકી ઘણો પ્રશંસનીય ગુણ તે તેમનો હસતો ચહેરો છે. એ હસતો ચહેરો દરદીની નજરે પડતાં જ તેનું અરધું દુઃખ ઓછું કરી શકે છે. આમ ડૉ. બાલાભાઇના જીવનમાંથી તેમની કાર્ય કુશળતા, સાદાઇ, સેવાની દૃઢ ભાવના તથા મજબુત મનોબળ એ ગુણો ખાસ અનુકરણીય છે.

છેવટે તેમની સાદાઇ, સરળ રહેણી કરણી, સમાન ભાવ, પરોપકાર વૃત્તિ, અનુભવને અંતે દીર્ઘ દૃષ્ટિ અને પાકી બુદ્ધિ, નિડરતા, ગંભીરાઇ અને કર્તવ્ય પરાયણતા એ પ્રશંસનીય ગુણો અનુકરણીય છે. તેમને વિશેષ ઉજ્જવલ કાર્યો કરવા અને લોક સેવા તથા દેશસેવા માટે દીર્ઘાયુ, સુખ અને શાંતિમય જીવન મળો એ શુભ ભાવના સાથે વીરમીએ છીએ.

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખ.

(લેખક—શા. ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી—રાજકોટ.)

(૧)

જૈન ધર્મ માટે અન્ય ધર્મવાળાઓ શું અભિપ્રાય દર્શાવે છે, તે નીચે આપવામાં આવેલ છે કે જે વાંચવાથી વાચક વર્ગ સ્પષ્ટ સમજી શકશે કે જેવી રીતે જૈન દર્શનવાળાએ બીજા દર્શનવાલાને મિથ્યાત્વી કહીને તુચ્છકારી કાઢેલ છે તેવીજ રીતે અન્ય દર્શન વાળાઓ પણ જૈન-ધર્મના ગુણ અને અભેદ સિદ્ધાંતોને સંપૂર્ણ નહિ સમજી શકવાથી જૈન ધર્મ જેવા પવિત્ર ધર્મને તુચ્છકારી કાઢે છે. " સો શાણા અને અક્કલ એક ' એ કહેવત પ્રમાણે જેઓ આત્મસ્વરૂપમાં વિલીન થએલા છે તેઓનો તો અખિલ વિશ્વમાં સમાન ભાવજ છે એટલુંજ નહિ પણ તેમની વાણીમાં અમૃત રહેલું હોવાથી તે વાણી સર્વત્ર પ્રિયજ થાય છે એટલે કે ગમે તે સંપ્રદાયનો માણસ હોય પણ જો તે આત્મસ્વરૂપમાં વિલીન થયો હોય તો તેની વાણી સર્વ માન્યજ હોઇ શકે. તેવા અનુભવીને સર્વત્ર આનંદનોજ અનુભવ હોય છે. તેવા આત્મજ્ઞાની પુરૂષની દૃષ્ટિમાં પોતે સર્વોપરિ છે અને બીજા હલકા છે, એવો આભાસ પણ હોતો નથી. પણ પોતે સર્વોપરિ અને બીજા હલકા છે, ઉતરતા છે કે ભૂલા પડયા છે કે અપૂર્ણ છે એવો ભાસ તો અર્ધદગ્ધને જ થાય છે. તેવીજ રીતે ઘણી ખરી સંપ્રદાયોમાં જે જે મૂળ પુરૂષો થઇ ગયા છે તે તો આત્મનિષ્ઠ મહાત્માઓ હતા, તેમનો અખિલ વિશ્વપર સમાન ભાવ હતો પણ તેમની પાછળના મનુષ્યોએ કદાગ્રહથી જે જે પુસ્તકો લખ્યાં તે તે મૂળ પુરૂષના નામથી લખ્યાં અને તેમાં પોતાની મરજી પ્રમાણે અન્ય સંપ્રદાયોની અને તેમના મૂળ ઉત્પાદકોની નિંદા કરી. આપણે જૈન સંપ્રદાયોનોજ દાખલો લઇએ તો સ્પષ્ટ સમજાય છે કે બંનેનો મુખ્ય સિદ્ધાંત એવો છે કે આત્મા કેવલજ્ઞાનમય પ્રભુ છે, અને તે આત્માનો સંપૂર્ણ અનુભવ થયે મુક્તિ થશે છતાં પણ એ સિદ્ધાંતને બાજુપર મૂકીને બંને સંપ્રદાય પૈકી દિગંબરો કહે છે કે શ્વેતાંબરના સૂત્રો વગેરે કલ્પિત છે ત્યારે શ્વેતાંબરો કહે છે કે દિગંબરો નિહ્નવ છે. આટલેથી નહિ ધરાવાથી સ્વસંપ્રદાય કદાગ્રહીઓ શાસ્ત્રીય ભાષામાં એક બીજાને ગાળો ભાંડે છે. આ ઉપરથી એમજ સમજાય છે કે માણસો જ્યારે સિદ્ધાંત જ્ઞાનથી ભ્રષ્ટ થાય છે ત્યારેજ રાગદ્વેષ વધારનારાં વચનોનું ઉચ્ચારણ કરીને નકામી તકરારો ઉભી કરે છે. આ પ્રમાણેજ જૈન અને અન્ય સંપ્રદાયવાળાઓનું બનેલું છે. વિવાદ તજી દઈ સંવાદ ગ્રહણ કરી છેવટે નિજ સ્વરૂપને ઓળખી લેવું તેમાંજ કલ્યાણ છે. જે કોઇ કલ્યાણનો ઇચ્છક હશે તે દુરાગ્રહ, મમત્વ, અમેજ સર્વોપરિ, બીજા બધા ભૂલા પડયા છે, વગેરે મહાન્ દુર્ગુણોને તજી દઇને કેવલ આત્મનિષ્ઠ અને સત્ય ગુરૂના ઉપદેશદ્વારા સકલ કલિમલરહિત કેવલ આત્મજ્ઞાનનેજ સંપ્રાપ્ત કરવા યત્ન સેવશે. જગતમાં સૌથી સર્વોપરિ વસ્તુ આત્મજ્ઞાન છે. ગમે તે સંપ્રદાયમાં જુઓ પણ આત્મજ્ઞાન વિના કોઇએ મુક્તિનો ઉપદેશ કરેલ નથી. આત્મજ્ઞાન સર્વ માન્ય છે. અને સર્વ શાન્તિ નિધાન પણ તેજ છે. આત્મજ્ઞાનને બાજુ ઉપર મૂકી દઇને ગમે તે સંપ્રદાયમાં જાય, તપ કરે, દુરાગ્રહરૂપ અતિ આસ્થા કે શ્રદ્ધા

માને, નિયમ પાળવાનો દંભ આદરે પણ તેનું પરિણામ તો એ જ આવશે, અને એ જ સમજાય થશે કે મારો સંપ્રદાય અને તેમાં પણ મારો ગુરૂ અને તેમાં પણ હું જ સર્વોપરિ છું. આ સિવાય આખી જીંદગીમાં પણ વિશેષ પ્રાપ્તિ કરી શકશે નહિ પણ જો આત્મજ્ઞાનની આરાધના કરશે તો આત્મા આનંદમય હોવાથી અનંત આનંદ અને શાંતિનો અનુભવ કરશે એટલું જ નહિ પણ તેવો આત્મનિષ્ઠ પુરૂષ જ્યાં જ્યાં જશે ત્યાં ત્યાં પરમ શાન્તિ ફેલાશે. વસ્તુ સ્થિતિ આવી છતાં બહિર્દષ્ટિએ જોતાં જૈનો માટે અન્ય સંપ્રદાયવાળાએ જે કહ્યું છે તે તથા જૈનોએ અન્ય સંપ્રદાયવાળાને જે કહ્યું છે તે પૈકી અન્ય સંપ્રદાયવાળાએ જૈનો માટે જે ઉલ્લેખ કરેલ છે તેનો જ આમાં સમાવેશ થાય છે. આ ઉલ્લેખો વાંચીને ઝેર વરસાવવાનું નથી પણ તારતમ્ય સમજીને પરમ શાન્તિ ગ્રહણ કરવાની છે. બીજી રીતે કહીએ તો જેનો ભવ પરિપાક નજીકમાં છે તેઓ શાન્તિ ગ્રહણ કરશે અને જેના ભવ પરિપાકની આશા અનંતકાળ પછી કદાચ થવાની હશે તેવા પૈકીનાં તો ઝેર ગ્રહણ કરે તો નવાઇ જેવું નથી, સારસ માણસ સારસાઇ જ ગ્રહણ કરે છે. ખરો મુમુક્ષુ તો સર્વ વાત સાંભળીને તેમાંથી આત્મજ્ઞાનની જ વાતને હૃદયમાં ઉતારશે અને પરમ શાન્તિ પામશે. વાચક વર્ગે પણ આત્મજ્ઞાનની વાતને જ લક્ષમાં લઇને પરમ શાન્તિ ગ્રહણ કરવી.

શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણઃ—પંચમ સ્કંધના છઠ્ઠા અધ્યાયમાં—" यस्य किलानुचरित मुपाकर्ण्य कोङ्कवेङ्ककुटकानां राजाऽर्हन्नामोपशिक्ष्य कलावधर्म उत्कृष्यमाणे भवितव्येन विमोहित स्वधर्म पथमकुतो भयमपहाय कुपथपाखण्डमसमञ्जसं निजमनीषया मन्दः संप्रवर्तयिष्यते ॥ ९ ॥

येन ह्वाव कलौ मनुजापसदा देवमाया मोहिताः स्वविधिनियोगशौचचारित्रविहीना देवहेलनान्यपव्रतानि निजनिजेच्छया गृह्णाना अस्नानानाचमना शौचकेशोलुञ्चनादी निकलिनाऽधर्मबहुलेनोपहतधियो ब्रह्मब्राह्मणयज्ञपुरुषलोकविदूषकाः प्रायेण भविष्यन्ति ॥ १० ॥

ते च ह्यर्वाक्तनया निज लोकयात्रया परंपरयाश्वस्तास्तमस्यन्धे स्वयमेव प्रपतिष्यन्ति ॥ ११ ॥

ભાવાર્થઃ—ઘોર કલિયુગમાં ભગવાન ઋષભદેવજીનું ચરિત્ર સાંભળીને કોંકવેંકવેકટનો રાજા અર્હત્ પોતાની કલ્પના પ્રમાણે કુપથરૂપ પાખંડ પ્રવર્તાવશે. દેવમાયાવડે મોહ પામેલા શૌચ ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ, દેવની નિંદા કરવાવાળા અપવ્રતો પોતાના મન કલ્પના પ્રમાણે ગ્રહણ કરશે. સ્નાન નહિ કરશે, આચમન નહિ કરશે, મલિન રહેશે, કેશનો લોચ કરશે, બ્રહ્મ, બ્રાહ્મણ અને યજ્ઞાદિની નિંદા કરશે અને અંધપરંપરા પ્રમાણે તેમાં પડ્યા રહેશે. સાર એવો છે કે ઋષભદેવ પ્રભુનું ચરિત્ર સાંભળીને ઋષભદેવજીની દશા સમજ્યા વગર સ્નાન ન કરવું, મ્લેચ્છ રહેવું, કેશનો લોચ કરવો, બ્રહ્મ બ્રાહ્મણ અને યજ્ઞ તથા વેદની નિંદા કરવી વગેરે વિપરીતથી ભરપૂર એવો એક પાખંડમત–જૈનમત–કલિયુગમાં ચાલશે અને બધા નહિ પણ કેટલાક માણસો ઋષભદેવજીનું ખરૂં મહાત્મ્ય સમજ્યા વગર દેખાદેખી માથે, જેમની પેઠે મ્લેચ્છ રહેવું અને બ્રહ્મ, બ્રાહ્મણ તથા વેદાદિની નિંદા કરવાવાળો સંપ્રદાય ગ્રહણ કરશે. આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ભાગવત પુરાણમાં સ્પષ્ટ લખેલું છે.

શિવ પુરાણઃ—જ્ઞાન સંહિતા અધ્યાય ૨૧ થી ૨૪ સુધીનો સારાંશ—

अस्रृजच्च महातेजाः पुरुषं स्वात्मसंभवं ॥
मायी मायामयं तेषां धर्म विघ्नार्थमुच्यत ॥ १ ॥

સૂત કહે છે—હે ઋષિઓ, મોટા તેજવાળા, માયાવી, એવા અચ્યુત વિષ્ણુએ તે દૈત્યોના ધર્મમાં વિઘ્ન કરવા સારૂ પોતાના અંગમાંથી છે ઉત્પત્તિ જેની એવો માયામય પુરૂષ ઉત્પન્ન કર્યો. માથે મુંડવાળો, મલીન વસ્ત્રવાળો, કાષ્ટમય પાત્રયુકત, હાથમાં પુંજણી લઇ તેને વારમવાર હલાવતો, મુહૃપતિ-મુખવસ્ત્ર-વાળો, ધર્મ ધર્મ એ રીતે ભાષણ કરતો એવો તે તેણે હરિ એવા વિષ્ણુને હાથ જોડી નમસ્કાર કરી આવી રીતે વચન કહ્યું કે, હે અરિહન્, શત્રુને હણનાર, હે પૂજ્ય હું શું કરૂં તે તમે આજ્ઞા કરો. ત્યારે શ્રી વિષ્ણુ ભગવાન બોલ્યા કે મારા અંગથી તું ઉત્પન્ન થયો છે, માટે તું મારૂં કાર્ય કરવા યોગ્ય છો, તું મારો છે વાસ્તે સદા પૂજ્ય થઇશ, એમાં સંશય નહિ. હે માયિન્ શ્રૌતસ્માર્તથી વિરૂદ્ધ, વર્ણાશ્રમવિવર્જિત, વેદથી ઉલટું, કર્મવાદ ઉપર સોળહજાર ગ્રંથાત્મક એવું એ માયામય શાસ્ત્ર તારે ગ્રહણ કરવું એટલે લોકોમાં એનો ફેલાવો થશે ને તને પણ તેવાં શાસ્ત્ર નિર્માણ કરવાનું સામર્થ્ય આપું છઉં. + + + + + એમ કહી આગળ ઉભેલા તે જૈન. યતિને અચ્યુત એવા ભગવાને પોતે માયામય શાસ્ત્ર ભણાવી કહ્યું કે તારે મારી આજ્ઞાએ કરી આ માયામય શાસ્ત્ર સર્વ દૈત્યોના ભણાવી તેમને શ્રૌતસ્માર્ત ધર્મથી ભ્રષ્ઠ કરવા માટે, તું પુરત્રય-ત્રિપુર-તથા તદ્વાસિ દૈત્યોના નાશવાસ્તે જલદી ત્યાં જઇ માયામય ધર્મનો પ્રકાશ કરી; પુરત્રયનો નાશ કરાવી ત્યાંથી મરૂ દેશમાં જઇ જ્યાં સુધી કલિયુગ આવે ત્યાં સુધી તારે સ્વધર્મથી ત્યાં રહેવું પછી જ્યારે કલિયુગ પ્રવર્તમાન થાય ત્યારે જૈનધર્મ તારે ત્યાં મરૂદેશમાં પ્રકાશ કરવો અને શિષ્યપ્રશિષ્ય તથા શિષ્ય વડે તે ધર્મ તારે વધારવો. મારી આજ્ઞાએ કરી તારો ધર્મ અવશ્ય વિસ્તારને પ્રાપ્ત થશે. નિરંતર મારી આજ્ઞામાં તત્પર એવા તમે મારી ગતિને પ્રાપ્ત થશો. એ રીતે અમોઘ એવા વિષ્ણુએ તે મુંડિને આજ્ઞા આપી. × × × × × × એવી રીતે ભગવાને કહ્યા પછી પાખંડ ધર્મનો આશ્રય કરેલ, હસ્તવિષે પાત્ર તથા મુખ ઉપર વસ્ત્ર ધરેલ, મલિનવસ્ત્ર ધારણ કરેલ, અલ્પ ભાષણ કરનાર × × × × × × × × × × તમારા ગુરૂનું આદિરૂપ એવું નામ થશે. પૂજ્ય હોવાથી પૂજ્ય એ રીતે પણ કહેવાશે તેમજ ઋષિ, યતિ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, એ રીતે એના નામ પ્રસિદ્ધ થશે, × × × × તેથી અરિહંત એવું પાપને નાશ કરે એવું તેનું નામ તમારે ધ્યાન કરવું. × × × × × શિષ્ય સહિત નજીકનાં વનમાં બેશી માયાવિ પુરૂષોને પણ મોહ કરે એવી માયા પ્રવર્તમાન કરી તે માયા એવી તો રચિ જે જે જે ત્યાં આવે તે તે દીક્ષાજ ગ્રહણ કરે અને તેમને જે જે દેખે તે પણ મોહરૂપ માયામાં પરાયણું થાય.

× × × × × × × × × ×

सर्वे च दीक्षितास्तत्र ये वै त्रिपुरवासिनः ।
मुनेः शिष्यैः प्रशिष्यैश्च व्यापितं त्रिपुरं महत् ॥
स्त्री धर्म खंडयामास श्राद्धधर्मास्तथैव च ।
शिवपूजां तथा विश्नोर्यज्ञभागाननेकशः ॥

એ રીતે દીક્ષિત થએલા રાજાને જોઇ ત્રિપુરવાસી સર્વ દીક્ષિત થયા; એ પ્રમાણે મુનિના શિષ્યપ્રશિષ્ય વડે મોટું એવું ત્રિપુર વ્યાપ્ત થઈ ગયું. હે ઋષિઓ તે મુંડિએ સ્ત્રીઓના ધર્મ તથા શ્રાદ્ધધર્મ પણ ખંડન કર્યા. શિવ તથા વિષ્ણુની પૂજા બંધ કરી અને યજ્ઞોમાં દેવતાઓનો અનેક ભાગો પણ બંધ કર્યા તેમજ સર્વકાળમાં સુખ દેનાર એવી સ્નાનાદિક ક્રિયા તથા સર્વ તીર્થ પણ બંધ કર્યા, અને જે વૈદિકધર્મ હતો તે પણ દૂર કર્યો. × × × × × એટલામાં મુંડિ યતિઓએ ત્યાં આવી સર્વને પ્રણામ કરી કહ્યું કે જ્યાં સુધી કલિયુગ આવે ત્યાં સુધી તમે મરૂસ્થલીને સેવન કરો, આ પ્રમાણે શિવપુરાણમાં જૈન-ધર્મના સંબંધમાં હકીકત છે.

ઉત્તર મીમાંસા:—नैकस्मिन्नसंभवात् । एवचात्माकात्स्नर्यम् । न च पर्यायाद-प्यविरोधो विकारादिभ्य । अन्त्या वस्थितैश्चोभय नित्यत्वादविशेष ॥ २ । २ । ३૧ થી ૩૪ ॥

પંચદશી:—આ ગ્રંથ ઘણા સૈકા પૂર્વે સ્વામી શ્રી વિદ્યારણ્યજીએ રચેલો છે. ચિત્ર-દિપના ૨૧૬ મા શ્લોકમાં—

गुणाद्यैकादि योगान्ता ईश्वरेचं भ्रान्तिमाश्रिता ।
लोकायतादिसांख्यान्ता जीवे विभ्रान्तिमाश्रिता ॥

ન્યાય, વૈશેષિક, યોગ વગેરે દર્શનવાળા ઇશ્વરને વિષે ભ્રાંત છે એટલે કે તેઓ ઇશ્વરથી આગળ જઇ શકતા નથી. લોકાયતથી માંડીને જૈન, બૌદ્ધ, સાંખ્ય વગેરે દર્શનવાળા જીવને વિષે ભ્રાન્તિનો આશ્રય કરીને બેઠા છે એટલે કે તેઓ જીવનસ્વરૂપમાં ભ્રાંત છે અર્થાત્ જીવ અને ઇશ્વર એવા બેહોની પેલીપાર પૂર્ણાનંદ નામનું અભેદ સત્ય છે તેને એ એ દર્શનવાળાઓ સમજી શકતા નથી, કારણ કે તેઓ ઇશ્વર અને જીવ તત્વમાંજ ભ્રાંત થએલા છે.

ટીપ:—વેદાન્તમાં જીવ, ઇશ્વર અને બ્રહ્મ કહેલ છે. માયોપાધિક તે ઇશ્વર, અવિદ્યોપાધિક તે જીવ અને અનુપાધિક તે બ્રહ્મ. આ તત્વની સરખામણી જૈનો સાથે કરતાં વેદાંતનો જીવ તેજ જૈનોનો છદ્મસ્થ છે, વેદાન્તનો ઇશ્વર તેજ જૈનોની કેવલી છે અને વેદાન્તનો બ્રહ્મ એજ જૈનોનું સકલકર્મ મલરહિત શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મ સિદ્ધ સ્વરૂપ છે. તાત્વિક દ્રષ્ટિએ તો વેદાન્ત દર્શન પણ શ્રીવીતરાગના અભેદમાર્ગમાં અંતર્ગત થાય છે દુરાગ્રહી દ્રષ્ટિએ તો જૈન અને વેદાન્તને ઘણો તફાવત છે માટે દુરાગ્રહ તજીને શ્રીવીત-રાગના અભેદમાર્ગને સમજવો જોઇએ, ત્યારે સકલદોષ રહિત શ્રી વિતરાગનો અભેદમાર્ગ સમજાશે ત્યારેજ સંપૂર્ણ શાન્તિ થશે. જ્યાં સુધી ભેદદ્રષ્ટિ છે ત્યાં સુધીજ અશાન્તિ છે અને જ્યાં સુધી અશાન્તિ છે ત્યાં સુધી ખરો ધર્મ નથી પામ્યા અર્થાત્ શુદ્ધ સમક્તિ નથી સ્પર્શ્યું એમ ચોક્કસ સમજવું, ગમે તો વેદાન્તને મિથ્યાતી માનવાવાળો જૈન હોય અથવા તો જૈનને નાસ્તિક માનવાવાળો વેદાન્ત હોય પણ તે જ્યારે અભેદભાવને જાણશે ત્યારેજ તે ખરા ધર્મને પામ્યો જાણવો જ્યાં સુધી તે અભેદભાવને નથી પામ્યો ત્યાં સુધી તે જૈનાભાસ અથવા શુષ્કવેદાન્તકે ઢૂંઢીયાજ વા ગોશાલામતી છે એમ સમજવું.

વિચારસાગર:—આ ગ્રંથ દાદુપંથી શ્રી નિશ્ચલદાસજી મહારાજે રચેલ છે. "૪૫૫" નાસ્તિક મત—નાસ્તિક મત ભી ત્યાગને યોગ હૈ, નાસ્તિક ન કે પટ્ ભેદ હૈ. માધ્યમિક, યોગાચાર, સૌત્રાંતિક, વૈભાષિક, ચાર્વાક, દિગંબર (જૈન) × × × ×—દિગંબર મતમેં દેહ, આત્મા નહિ; દેહસે આત્મા ભિન્ન હૈ પરંતુ જિતના દેહકા પરિણામ હોવે ઉતના આત્માકા પરિણામ હૈ. ઇસ રીતિસે ઇનકા આપસમેં મતકા ભેદ હૈ; ઔર ભી ઇનકી આપસમેં મતકી વિલક્ષણતા બહુત હૈ પરંતુ સારે વેદકે વિરોધી હૈં, યાતે નાસ્તિક હૈ! ઇસિ કારણ તેં તિનકે મતકા ઉપપાદન ઔર ખંડન વિશેષ કારિકે લિખ્યા નહીં. × × × × × ×—વામમાર્ગ ઔ નાસ્તિક મત કે ગ્રંથ યદ્યપિ સંસ્કૃત વાણી રૂપ હૈ તથાપિ વેદ બાહ્ય હૈ.

ચોપાઈ.

कलिमें वेद अर्थ बहु करि है।
श्रीशंकर शीव तव अवतारि है।
जैन बौद्धमत मूल उखारै।
गंगातैं प्रभु मूर्ति निकारै॥ २१४॥

સુંદર વિલાસ:—આ ગ્રંથ કવિત અને સવૈયા ઢબમાં છે અને તે શ્રીદાદુપંથી મહાત્મા સુંદરદાસજીને રચેલ છે, તેમાં "કેશ લુંચા," "કાઉ કેશ લુંચત હૈ" એવા પ્રકારના શબ્દો જોવામાં આવે છે. એમનો ભાવાર્થ એવો છે કે આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થાય કે તે તરફ લક્ષ પણ ન હોય પણ કેવલ પરંપરા એ કે પરલોકમાં ગયા પછી કાંઇક મળશે એવી આશાપાશવાળી શ્રદ્ધાથી માથાના વાળ ખેંચી કાઢે એટલે કે મસ્તકનો લોચ કરે પણ મનનો લોચ ન કરે તો તે કેવલ ભારરૂપ અને જન્મ મરણ વધારવારૂપ જ છે. ભગવાન સૂત્રકાર પણ એમ જ ફરમાવે છે કે "न मुनि रन घासेणं नाणेणय मुणिहोइ" માત્ર ક્રિયા કષ્ટનું સેવન જ કરે તેથી કાંઇ મુનિપણું કહેવાતું નથી પણ સત્યજ્ઞાન એટલે આત્મજ્ઞાનવડે જ મુનિપણું કહેવાય છે. "समयाये श्रमणो होइ" સમતા-સમભાવ કે અભેદભાવવડે જ શ્રમણ કહેવાય છે; માત્ર બાહ્ય ક્રિયા કષ્ઠ વેઠવાથી જ મુનિત્વ કે શ્રમણત્વ નથી. ખાસ સમન્વય છે કે સુંદરદાસજી પણ શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગને જ ભજે છે.

અખો ભક્તરાજ:—આ એક પરજીયો સોની હતો. તેને બાળપણથી ધર્મ સમજવાની પ્રબળ ઇચ્છા હતી. તેણે દરેક પંથના સાધુ, આચાર્યો વગેરેનો સમાગમ કર્યો હતો ઉપરાંત તે વલ્લભી સંપ્રદાયના ગોસાંઇજી મહારાજ ગોકુલનાથજીના પરિચયમાં ઘણો આવેલ હતો. દરેક સ્થળે તેણે લાલચ, અશાન્તિ અને અંધપરંપરા દીઠી તેથી તે કાશી ગયો ત્યાં બ્રહ્માનંદ નામના બ્રહ્મનિષ્ઠ વીતરાગ પુરૂષ મળ્યા તે મહાત્મા પાસેથી અખાને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઇ. અખે વેદાન્તને લગતા ઘણા છપ્પા લખ્યા છે તથા માણસોને ખૂબ ચાબકા માર્યા છે. ખુલ્લું કહેનાર તથા આત્મજ્ઞાની તરીકે અખો પ્રસિદ્ધ છે.

શૈવ સાંખ્ય મીમાંસક, ચાર્વાક બૌદ્ધ ને જૈન;
એ ષડ્દર્શન ભેદને જાણો, શરીર સંબંધી ચિન્હ.

જટિલ મુંડિત માલાધારી, કરે લુંચન કેશ;
કો વાળાં ગરડાં શિશ વીટે, કહે લીંગ શિવ ઉપદેશ.

છ દર્શન તે મૂલગાં, ભાઇ શાસ્ત્ર કેરાં નામ;
તેહના થયાં પાખંડ છનું, તે ચાલ્યાં ગામો ગામ.

પાખંડના બહુ ફડસમાં, ગણતાં તે નાવે છેક;
તે મત ભાખે જુજવા, પણ ચાલ્ય ન મળે એક.

એક એક નિંદે એ માંહો માંહે, અને પોતાને કહે સાર;
એમ ખટદર્શન ખટપટે, પણ ન કરે મૂલ વિચાર.

ભણી ભણીને ભેદ પાડે, અક્ષર તણી લે ઓટ;
સિદ્ધાંત નાવે સમજમાં, બાંધી રહ્યા ખટ કોટ.

છએ કરે વાદ માંહો માંહે, ત્યારે સહુને પોષે માય;
સમાય માયા આપે સરખો, હાર્યો કોયે ન જાય.

કહે અખો સહુકો સુણો, મત ન હોએ મહાંતને;
નિરદાવે નારાયણ મલશે, જો મેરે હરિગુરૂ મંતને.

ખટ દર્શનના જુજવા મતા, માંહોમાંહે ખાધી છે ખતા;
એકનું થાપ્યું બીજો હણે, અન્યથી આપને અધિકો ગણે;
અખા એજ અંધારો કુવો, ઝગડો ભાંગી કોઇ ન મુવો.

ટીપઃ—અખો ભક્તરાજ શૈવ, સાંખ્ય, મીમાંસા, ચાર્વાક, જૈન અને બૌદ્ધ એવા છ દર્શન માને છે પછી છ દર્શનના અંદર અંદર તકરાર થવાથી છનુ પાખંડ થયાં અને તે ગચ્છોમાં પણ નાના નાના ઘણા ફડસવાં મંધાડા જેવા થયા અને તે સર્વ ગામો-ગામમાં ફેલાઇ ગયાં. શૈવના પણ ઘણા ફડસવાં તેમજ બૌદ્ધનાં પણ ઘણાં ફડસવાં અને જૈનનાં પણ નાનાં નાનાં તકરારી ઘણાં જ ફડસવાં થઇને ગામો ગામ ચાલી નીકળ્યા છે. તે દરેક ફડસવાની એક જ ચાલ એટલે રીતભાત નથી પણ દરેક પોતાને ઉત્તમ માને છે અને બીજાને હલકા માને છે. છ એ મૂલદર્શન પણ માંહોમાંહે પોતાને ઉત્તમ ઠરાવવા સાર બીજા સાથે નકામી તકરાર કરે છે પણ મૂલ આત્મજ્ઞાનનો વિચાર કરતાં નથી. પોતપોતાનું દર્શન કે વાડો સિદ્ધ કરવા સાર અમુક અક્ષર કે શબ્દ પકડીને તેના ઉપરથી તકરારો ચલાવે છે. તે દર્શનના કુરાગ્રહવાળા જેમ જેમ ભણે છે તેમ તેમ વધારે વધારે તકરારો ચલાવે છે. આ બધી તકરારો અજ્ઞાની છે પણ મહાન્ પુરૂષોને તકરાર હોતી જ નથી. સંપ્રદાયવાળાઓ પોતપોતાને ઉત્તમ ઠરાવવાનો દાવો કરે તેથી તે કાંઇ ઉત્તમ થઇ શકતા નથી કે તેમને પ્રભુ મળતા નથી એ તો જ્યારે સંપ્રદાયના કુરાગ્રહની જાળમાંથી છુટીને પોતાની સંપ્રદાયનો ઉચાપણાનો ખોટો દાવો છોડી દઇને મહાત્મા પુરૂષની સેવા કરશે ત્યારે જ તેને આત્મજ્ઞાન થશે, બાકી તો આખી જીંદગી વાદ વાડો કર્યા જ કરે તથા વાડાની પરંપરામાં તણાયા કરે અને પોતાના વાડાને ઉત્તમ અને બીજા વાડાને ભૂંડા

પડયા માન્યા જ કરે તેથી કાંઇ પ્રભુ મળવા નથી. પ્રભુ એટલે આત્મા. મહાત્મા પુરૂષો એટલે પ્રશાંત વીતરાગ પુરૂષોના સત્સંગદ્વારા જ આત્માનો આનંદ મેળવી શકાશે. અખા. ભક્તરાજની વાત પણ શ્રી વીતરાગના અભેદમાર્ગમાં સમાઇ જાય છે. શ્રીમાન્ આનંદઘનજી મહારાજનો પણ એવો જ સિદ્ધાંત છે કે "વસ્તુ વિચારે વાદ પરંપરા, પારન પહોંચે કોય." વાદવદવાથી આત્મજ્ઞાન મળી શકતું જ નથી વાદ વદવાથી ઉલટી અશાન્તિ થાય છે અને રાગદ્વેષ વધે છે અને સ્વરૂપથી વિશેષ ભ્રષ્ટ થવાય છે.

શ્રી માધ્વસંપ્રદાય પ્રવર્તક શ્રીમાન્મધ્વાચાર્યજીનો વિચારઃ—હિંદમાં ચાર મોટા સંપ્રદાયો છે. રામાનુજ સંપ્રદાય, નિંબાર્ક સંપ્રદાય, માધ્વસંપ્રદાય અને વિષ્ણુસ્વામીની સંપ્રદાય. આમાં રામાનુજનો વિશિષ્ટાદ્વૈત મત છે. નિંબાર્કનો દ્વૈતાદ્વૈત મત છે, મધ્વનો દ્વૈતમત છે અને વિષ્ણુસ્વામીનો શુદ્ધાદ્વૈત મત છે. આ ચારે સંપ્રદાયો વિષ્ણુસંપ્રદાયનાંજ ભેદ ગણાય છે. મધ્વાચાર્યજી દ્વૈતવાદી છે તેમના પૂર્ણપ્રજ્ઞદર્શનમાંથી—

सद्सद्वादमतं दूषयाति । सत् स्याद्सत् स्यात् सद्सत् स्यादन्योन्यश्चस्यादित्येतन्नैकस्मिन् युज्यते । अदष्टत्वेनासम्भवात् । जीवस्य शरीर परिमितत्वाङ्गीकारे अभ्वादिशरीरस्थस्य हस्त्यादिशरीरऽकार्त्स्न्यं स्यात् । तत्तच्छरीरस्थस्य तत्तत्परिमाणत्वमिति न मन्तव्यं विकारित्वा दनित्यत्वप्रसक्तेः । परिमाणाभावे स्वरुपाभावप्रान्त्यन्त्य परिमाण स्थितेस्तदर्थत्वेन शरीर स्थितेरुभयनित्यत्वाद्विशेषण सर्वशरीरानित्यत्वंस्यात्॥

શ્રી દ્વૈતાદ્વૈતવાદી નિંબાર્કાચાર્યજીનો વિચાર—વેદાન્ત પરિજાત સૌરભમાંથી.

जैना वस्तुमात्रेऽस्तित्वानादि विरुद्ध धर्मद्वयं योजयन्ति, तन्नोपपद्यते एकस्मिन् वस्तुनिसत्त्वासत्त्वादेर्विरुद्ध धर्मस्य छायातपवद्युगपदसम्भवात् ॥ एवं शरीर परिमाणत्वेनाङ्गीकृतस्यात्मनोवृहद्देहप्राप्तावपुर्णतास्यात् उपचयापचयाहांऽवयवानात्माऽतोन विरोधः इति च न वक्तुं शक्यं विकारित्वादिदोषप्रसक्तेः । अन्त्यस्य परिमाणस्य नियततामङ्गीकृत्यादि मध्ययोरपि नित्यत्वमस्तीति चेत्तर्हिसर्वत्राविशेषस्याछिनत्ये देहपरिमाणवादः ॥

વિશિષ્ટાદ્વૈત પ્રવર્તક શ્રી રામાનુજ સ્વામી કે જેમણે પ્રસ્થાન ત્રય ઉપર શ્રી ભાષ્ય રચેલ છે તેમના વિચારોઃ—जैना अपि परमाणुकारणत्वादिकं जगतो वदन्तीत्यनन्तरं जैन पक्षः प्रतिक्षिप्यते । ते किल मन्यन्ते-जीवाजीवात्मकं जगदेतन्निरीश्वरम् तच्च षड् द्रव्यात्मकम् । तानि च द्रव्याणि जीव धर्माधर्म पुद्गलका लाकाशाख्यानि । तत्र जीवाः । જીવ, ધર્મ, અધર્મ, પુદ્ગલનું લક્ષણ આપી કાલનું લક્ષણ આપતાં જણાવે છે કે "अणुरूपो द्रव्य विशेषः" કાલ અણુરૂપ છે એમ દિગંબરો, જૈનો માને છે× × × × × × स्याद्स्ति × × × × येति सर्वत्र सप्तभंगी नयावतारात् । सर्वं वस्तुजातं द्रव्य पर्यायात्मकमिति

तत्राभिधीयते-नैकस्मिन्नसम्भवात-इति । नैतदुपपद्यते; कुतः एकस्मिन्नसम्भवात् —एकस्मिन्वस्तुनि अस्तित्वनास्तित्वादिविरुद्धस्य.. ......युगपदसंभवात्.........

यथाऽश्वत्वमाहिषत्वयोर्युगपदेकस्मिन्नसंभव............થોડા શબ્દોમાં ખંડન કરીને ભાષ્યકાર શ્રી રામાનુજ સ્વામી ફરમાવે છે કે "एवमपि सर्वमनैकांतिकमित्य ग्युप गम- विरोधः अन्योन्य तादात्म्यीभावात्। अतोन् युक्तमिदं जैनमतम् × × × × × × अथ संकोचविकासधर्मतया आत्मनः पर्यायशब्दाभिधेयावस्थान्तरापत्त्या विरोधः परिहियत इत्युच्यते ।

अर्हतो मतं न युक्तिमत एकस्मिन् वस्तुनियुगपत् सत्त्वासत्त्वेनित्यत्वानित्यत्वानित्यत्व भेदाभेदानाम् असंभवात् × × × × × × × × अतः असंगत् मेवेतुजैनमतम्।

ટીપ:—શ્રી રામાનુજાચાર્યજીએ જૈનોનું ઉપર પ્રમાણે ખંડન કરેલ છે, શ્રીમાન્ રામાનુજ સ્વામીની અગાઉ શઠકોપ નામના મહાન્ પુરૂષ થઇ ગયા હતા તે વગેરેના સંબંધમાં એવી કથા ચાલે છે કે પાંડ્ય રાજ્યમાં કુરુકાવતી–કુરકીડ–નગરીમાં શુદ્રને ઘેર જન્મ્યા હતા. તે મહા યોગી હતા. તેમણે બકુલવૃક્ષ નીચે ધ્યાન કરેલ તેથી તે બકુલાભરણ કહેવાય છે. એક વખતે જ્યાં શઠકોપાચાર્યજી ધ્યાન કરતા હતા ત્યાંથી બ્રાહ્મણો વેદ ભણતા ભણતા નીકળ્યા અને જ્યારે શઠકોપજી પાસે પહોંચ્યા ત્યારે બ્રાહ્મણો, શઠકુપજીને શદ્ર જાણીને એટલે કે વેદવિદ્યાના અનધિકારી જાણીને, વેદ ભણતા બંધ થઇ ગયા આગળ ગયા ત્યાં વેદ ભૂલી ગયા તેથી તે લોકોએ શઠકોપજી પાસે માફી માગી તેથી તેમનું નામ પુરાંકુશ પાડ્યું. તેમણે વેદ પુરાણાદિનો સાર કાઢી દ્રાવિડ ભાષામાં પ્રબંધ લખ્યો પછી તેઓ સહ દેહે વૈકુંઠ ગયા અને ત્રણ હજાર વર્ષ પછી પાછા આવ્યા અને પોતાના શુદ્ધ વિચારો નાથ મુનિને આપ્યા; નાથે રામમુનિને, રામે પૂર્ણમુનિને, પૂર્ણે યામમુનિને અને યામમુનિએ શ્રીમદ્ રામાનુજ સ્વામીને આપ્યું. રામાનુજ સ્વામી લક્ષ્મણનો અવતાર હતા, તેમણે શ્રી ભાષ્ય રચેલ છે. શ્રી રામાનુજ સ્વામીને સ્ત્રી કજીઆળી મળી હતી. સ્ત્રી સાથે કાંઈ કંકાસ થવાથી તેમણે સંસારનો ત્યાગ કર્યો હતો. તે ભૂતિપુરમાં પ્રગટ થયા હતા અને યાદવેંદ્ર સન્યાસી પાસે ભણ્યા હતા. તેમણે દ્વાર સમુદ્રના મહારાજા વિષ્ણુવર્ધનને શિષ્ય બનાવી જૈનોને દક્ષિણમાંથી કાઢી મૂક્યા હતા. આને માટે ઇતિહાસકારોનો એવો મત છે કે દક્ષિણનો રાજા જૈન હતો તેની દીકરીને ભૂત વળગ્યું હતું તે ભૂત શ્રીમદ્ રામાનુજ સ્વામીએ કાઢ્યું અને રાજા જૈનધર્મી મટીને રામાનુજ સંપ્રદાયમાં ભળ્યો. હાલમાં રામાનુજ સંપ્રદાય દક્ષિણમાં ઘણો ચાલે છે. ખાખી લોકો રામાનુજી હોય છે. આ સંપ્રદાયમાં કરોડો માણસો છે અને લાખો ખાખી વગેરે બાવાઓ છે.

શ્રી વલ્લભાચાર્યજી કે જેમણે પુષ્ટિ પંથ ચલાવેલ છે તેમનો વિચાર—विषमनयमयो निराक्रियते । तेऽन्त्यनिष्ठाः प्रपञ्चे उदासीना. ... ... જૈનોના સપ્તભંગી, નવ તત્ત્વ, ષટ્દ્રવ્ય, વગેરેનું ખંડન કરીને છેવટે જણાવે છે કે "अनया भंगकल्पनया नैसर्गिकत्वानेकान्ति न्यायोगात् । नाप्येषां नैसर्गिकत्वम् । परस्पर विरोध प्रदर्शनेन प्राचीन वेद दूषितत्वात्। अतः समानां भंगानामितरेतर विरोधेनासम्भवात् युक्तमेवैकत्र निरोधनम् । × × × × × × × अथवा शरीर परिमाण आत्माचेत् तदा सर्वदाशरीराणामतुल्यत्वादात्मनो नचात्मत्वं न एकजनशरीरतुल्यत्वम्

शरीराणा मेघयवो पचया पचयानुसारेणात्मनोऽपि देव तिर्यङ्‍ मनुष्येषु अवयवो पचया पचयाभ्यांतत्तुल्यता स्यात् । तथा 'संक्षिपर्यायेणा विरोध इति न वक्तव्यम् । तथा सति विकारापत्तेः । संकोच विकासेऽपि विकारस्य दुष्परिहरत्वात् । अन्त्यावस्थि तिर्मुक्तिसमयावस्थितिस्तस्माद्धेतोः । पुर्वदोष परिहाराय च उभय नित्यत्वं भवेदणुत्वं वा, महत्वं वा । उभयथापि शरीर परिमाणो न भवतीति न तवार्थसिद्धि । અણુભાષ્ય ૨ । ૨ । ૩૩, ૩૪, ૩૫ ।

વલ્લભચરિત્ર ગ્રંથ—પ્રકરણ ૧૪ પૃષ્ઠ ૧૯૮ થી–" આચાર્ય શ્રીએ કહ્યું કે આપણે સવારે પાટણ-અર્હત્ પતન-જવું છે ત્યાં જૈન લોકોનું જોર વધારે છે માટે તમે બધા સાવધાન રહેજો.

પાટણ—આચાર્યશ્રીની સવારી ગામ વચ્ચે થઇને ચાલી તે વખતે પાટણની પ્રજા અને જૈનોની સ્ત્રીઓને આશ્ચર્યથી જોઇ અને જૈનો તેમને (વલ્લભાચાર્યજીને) ઇર્ષ્યાથી જોવા લાગ્યા. × × × × સાંજની વખતે કેટલાક જૈન વિદ્વાનો એમની પાસે આવ્યા, જૈન વિદ્વાનોમાં મુખ્ય ધર્મ ધર્મોપાધ્યાય જીનાચાર્ય તથા શ્રી ધનાચાર્ય, સુંદરગણી, પ્રતાપસુરી, સૌભાગ્યસુરી, વગેરે હતા, તેઓમાંથી જીનાચાર્યે પૂછ્યું કે તમારા મનમાં દયા એ ધર્મ છે કે નહિ ? ધર્મ એટલે શું ? તમે શાને પ્રમાણ રૂપ માનો છો? અને ધર્મનો અધિકારી કોને ગણો છો ? × × × × × ×. . તેના ઉત્તર શંભુ શિષ્યે આપ્યા. અમારા મનમાં દયા એ ધર્મ છે × × તમે એ ધર્મને જેટલું પ્રધાનપણું આપો છો તેટલું પ્રધાનપણું અમે આપતા નથી. × × × × દયાની ખાતર અસત્ય બોલવું અપવિત્ર રહેવું, નાના જીવોના રક્ષણને માટે મોટા જીવોને હાનિ થાય તેની દરકાર ન કરવી તે અમોને માન્ય નથી... . ઇશ્વરની ભક્તિ એજ પુરૂષનો પરમ ધર્મ છે × × × × જૈન અને ઇતર લોકો કર્મ અને યતને પુરૂષાર્થ માને છે. એ મર્ત્ય લોકોને પોતપોતાના કર્મથી જે લોક ફલરૂપ મલે છે તે આદિ અંતવાળા, પરિણામે દુઃખ ભરેલા, તુચ્છ આનંદવાળા અને શોકથી વ્યાપક હોય છે એ કારણથી ભક્તિ એ સર્વ કરતા પરમ ધર્મ છે. × × × × × × × × ×...... એ સાંભળી સુંદરગણિએ કહ્યું કે જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ સાત પદાર્થોને સપ્તભંગીની રીતિથી તમે કેમ સ્વીકારતા નથી

એ ઉપરથી આચાર્યશ્રીના શિષ્યો અને જૈન વિદ્વાનો વચ્ચે ઘણો વાદ ચાલ્યો તેમાં આચાર્યશ્રીના શિષ્યોનો જય થયો. આચાર્યશ્રી-વલ્લભાચાર્યજી-બોલ્યા કે.........તમારા મતમાં મુખ્ય ત્રણ વાત ભૂલ ભરેલી છે. ૧ પરમેશ્વર છેજ નહિ, અથવા હોય તો તેનામાં કામ કરવાની અથવા જગત્ ચલાવવાની શક્તિ નથી એમ તમે માનો છો. બીજું તમે ઋષિઓ અથવા તીર્થંકરોને ઇશ્વર તુલ્ય માનો છો. ૩જું સૃષ્ટિ અનાદિ છે 'આ સિવાય બીજા કેટલાએક નાના મોટા તફાવત છે. × × × × એ પ્રમાણે આચાર્યશ્રીએ ભાષણ કર્યાં પછી જૈન વિદ્વાનો આચાર્યશ્રીને-વલ્લભાચાર્યજીને-પ્રણામ કરીને ત્યાંથી ગયા × × × × × × × × × × × × × × × × × ત્યાંથી આચાર્યશ્રી-વલ્લભાચાર્યજી—સિદ્ધાચલ પધાર્યા. × × × × × × × આચાર્યશ્રી- વલ્લભાચાર્યજી-ને સમર્થ પંડિત જાણીને જીન પંડિતો એમની મુલાકાત લેવા આવ્યા. × × × × શંભુએ ધર્મ સંબંધી એમનો શો મત છે તે પૂછ્યું ત્યારે રત્નવિજયે કહ્યું કે—

सामि अणाइ अणन्ते च नुगइ संसार घोरकान्तारे।
मोहाइ कम्म गुरुठिइ चिवागवसनु भमइ जीवरो ॥

હે સ્વામી આ અનાદિ અનંત સંસાર રૂપી ઘોર વનને વિષે ભારે મોહ વગેરેથી કર્મ વિપાકને વશ થઇ જીવ ભમ્યા કરે છે. × × × × જીનાચાર્યે જવાબ આપ્યો કે એક તો પરમતની એટલે બીજા ધર્મની કદિ સ્તુતિ કરવી નહિ. બીજું એ કે બીજા મતવાળાને નમસ્કાર પણ કરવા નહિ. ત્રીજું અન્ય મતવાળા સાથે થોડું બોલવું. ચોથું અન્ય મતવાળા સાથે વારમવાર ન બોલવું. પાંચમું અન્ય ધર્મવાલાને અન્નવસ્ત્રાદિ દાન ન આપવું. છઠું અન્ય મતની પ્રતિમા પૂજન માટે ગંધ પુષ્પાદિ પણ ન કરવાં. એ છ યતના છે. × × × × જે જૈન મતમાં નથી તે ગમે તેવો ધાર્મિક હોય કે પંડિત હોય તો પણ તેનો જૈનોએ ત્યાગ કરવો જોઇએ. × × × × જૈન ધર્મથી જે ધર્મો વિરૂદ્ધ છે તે બધા મનુષ્યોને પાપી કરે છે. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શિવ, આદિ દેવો કુદેવ છે અને તીર્થંકરો એ માત્ર સુદેવ છે.

આચાર્ય શ્રી બોલ્યા કે × × × × × તમારા જેવા આચાર્યોએ લોકોનાં આંતરચક્ષુ ઉઘડે એવો બોધ કરવો જોઇએ. મૂલે તો જીવ માયારૂપી પડદાથી આંધળા જેવો છે તેમ છતાં તમે આવા જીવકૃત પડદાએ એની આગળ ઉભા કરો એટલે તે બેવડો આંધળો થાય."

શ્રી વલ્લભાચાર્યજી વિક્રમ સંવત ૧૫૩૫ માં દક્ષિણમાં કાંકરવાડ ગામમાં જન્મ્યા હતા. તેમના પિતાનું નામ લક્ષ્મણ ભટ્ટ હતું. શ્રી વલ્લભાચાર્યે ત્રણ વખત ભરતખંડની પરિક્રમા કરી હતી. વલ્લભાચાર્યજીના પુત્ર શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી થયા તેમણે એ સંપ્રદાયને સંપ્રદાયના રૂપમાં વધારે મજબૂત બનાવ્યો હતો; હાલમાં એ સંપ્રદાયમાં એટલે પુષ્ટિપંથમાં ચાલીસ લાખ જેટલાં માણસો જણાય છે.

વેદાન્તાર્થ ભાષ્ય—જૈનોંકા કથન હૈ કિ જીવ તથા અજીવ ભેદમેં જગત્ દો પ્રકારકા હૈ ઉસકા કર્તા ઇશ્વર કોઇ નહિ. જીવ, ધર્મ અધર્મ, પુદ્ગલ, આકાશ ઔર કાલ યહ જો છ પદાર્થ હૈ ઇન્હીંકા સંઘાત રૂપ સંસાર સ્વતઃ સિદ્ધ અનાદિ હૈ ઔર યહ એકાન્ત સ્વરૂપ નહીં કિન્તુ ઇનએ સપ્તભંગીન્યાય દ્વારા જગતકી અનેકાન્ત રૂપતાહી સિદ્ધ હોતી હૈ. * * * એક પદાર્થમેં પરસ્પર વિરૂદ્ધ ધર્મ ન રહસકતેસેં સપ્તભંગી ન્યાયકી કલ્પના ઠીક નહીં * * * * * મિથ્યા વાદકે સમા નહીં, જૈનોંકા યહ સપ્ત ભંગી નય હૈ જો તર્ક ન મહાર સકતેસે સમીચીત નહીં. * * * જૈનોંકા યહ કથન હૈંકીજીવ મધ્યમ પરિમાણ=શરીરકે સમાન પરિમાણવાલા હૈ ઔર વહી હસ્તી ચીંટીઆદિ અનેક યોનિયોંકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ઇસલીયે યહ ઠીક નહિંકિ મધ્યમ પરિમાણ વાલા પદાર્થ ઘટાદિ પદાર્થોકી ભાંતિ અનિત્ય હોતા હૈ ઔર ઐસા હોનેમેં જીવભી અનિત્ય હો જાયગા, દુસરી બાત યહહૈ કિ યદિ જીવકો શરીરકે સમાન પરિમાણવાલા માના જાય તો હસ્તીકે શરીરકા જીવ ચીંટીકે શરીરમેં આના અસંભવ હૈ, ઇત્યાદિ તર્કોસે આત્માકી સિદ્ધિ ન હોનેકે કારણ ઉક્તમત આદરણીય નહીં.

દીપ શિખાકી ભાંતિ જીવકો સંકોચ વિકાશશાલી માનકર ઉક્ત વ્યવસ્થાકો માનના ઇસલીયે ઠીક નહીં. ઐસા માનનેસે જીવ ઘટાદિ પદાર્થોકી ભાંતિ વિકારી હોનેકે કારણ અનિત્ય હો જાયગા ઔર અનિત્ય હોનેસે બંધ મોક્ષકી વ્યવસ્થા ન રહેગી. ઇસલીયે ઉસકા શરીરકે બરાબર પરિમાણ માનના ઠીક નહિ. જૈનોંકા કથન હૈકી· મુક્તિસે પૂર્વ સંકોચ વિકાશશાલી હોનેકે કારણ જીવકા પરિમાણ એક રસ નહિ રહતા પરંતુ મુક્તિ હોનેપર પુનર્જન્મ ન હો સકનેસે ઉસકા પરિમાણ એકરસ નિત્ય બના રહતા હૈ ફિર ઉસમેં કિસી પ્રકારકા પરિવર્તન નહિ હો સકતા ? ઇસકા ઉત્તર યહ હૈકી જો પ્રથમ ન હોકર પશ્ચાત્ હોવે વહ ઘટપટાદિ પદાર્થોકી ભાંતિ " અનિત્ય " હોતા હૈ ઔર ઐસેહિ અનિત્ય કો " અભૂત્વાભાવિ " કહતે હૈ, * * * અભૂત્વાભાવી પદાર્થ કદાપિ એકરસ નહિ રહ સકતા. જૈસાકિ ઘટાદિ પદાર્થોંમેં દેખા જાતા હૈં, * * * * * * * * *

સત્યાર્થ પ્રકાશ:—આ ગ્રંથ વેદવિદ્ અને સમર્થ તર્કવાદી પંડિત સ્વામીશ્રી દયાનંદ સરસ્વતીએ રચેલ છે તેમાંથી—

ઋષભદેવસે લેકે મહાવીર પર્યંત અપને તીર્થંકરોકી બડી બડી મૂર્તિયાં બનાકર પૂજા કરને લગે અર્થાત પાષાણાદિ મૂર્તિ પૂજાકી જડ જૈનિયોંસે પ્રચલિત હુઇ પરમેશ્વરકા માનના ન્યુન હુઆ પાષાણાદિ મૂર્તિ પૂજામેં લગે ઐસા તીનસો વર્ષ પર્યંત આર્યાવર્તમેં જૈનોકા રાજ્ય રહા × × × × × × × ઇસ સરલ પ્રમાણકો છોડકર કઠિન જાલ રચના કેવલ અજ્ઞાનીયોંકે ફસાનેકે લિયે હોતા હૈં. × × × × × × × જો અનાદિ ઇશ્વર હોતા તો અર્હંત્ દેવકે માતા પિતા આદિકે શરીરકા સાંચા કોન બનાતા ? × × × × × ઇસલીયે તુમ્હારા તીર્થંકર પરમેશ્વર કભી નહિ હો સકતા * * * ઇસલીયે તુમ્હારા તીર્થંકરોકો સમ્યગ્બોધ નહીં થા જો ઉનકો સમ્યગ્જ્ઞાન હોતા તો ઐસી અસંભવ ક્યોં લિખતે ? * * * ... ... ૧૬૩૩ કે સાલમેં શ્વેતાંબરોમેંસે ઢુંઢીઆ ઔર ઢુંઢીઓમેંસે તેરહપથી આદિ ઢોંગી નિકલે હૈં. વિગેરે.

જગત્ ગુરૂ શ્રી શંકરાચાર્યજી—આ આદિ શંકરાચાર્યજીએ હિંદમાંના ઘણા ધર્મોનું ખંડન કર્યું હતું તથા બૌદ્ધમતને હિંદની હદપાર કર્યો હતો તેમના વિચારોઃ—

विवसन समय इदानीं निरस्यते . . .. एवं जीवादिषु पदार्थेष्वेकस्मिन्धर्मिणि सत्त्वासत्त्वयोर्विरुद्धयोर्धर्मयोरसंभवात्सत्त्वे चैकस्मिन्धर्मेऽसत्त्वस्य धर्मान्तरस्या संभवाद् सत्त्वे चैवं सत्त्वस्यासंभवाद्संगत मिदमार्हतं मतम्। एतेनैकानैकानित्यानित्य व्यतिरिक्ताव्यतिरिक्ताद्यने कान्ताभ्युपगमा निराकृता मन्तव्याः । * * * * ... ...यथैकस्मिन्धर्मिणि विरुद्धधर्मा संभवो दोषः स्याद्वादे प्रसक्त एवमात्मनोऽपिजम्बैव स्यात्कात्स्न्यमपरो 'दोष प्रसज्यते... ... ... वस्तुत्वेऽप्यात्मनो विकारादि दोष प्रसंगा दस्य पक्षस्यानुपपत्तिरिति... ... ... अतश्च सौगतव दार्हतमपिमतमसंगतमित्युपेक्षितव्यम् ॥

ટીપ—શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજી આજથી ૨૩૦૦ વર્ષની પહેલા થઇ ગયા છે, તેમના પિતાનુ નામ શિવગુરૂ અને માતાનું નામ સતી હતુ. શંકરસ્વામીનો વર્ણ સ્ફટીક

જેવો હતો તેપરથી વિદ્વાનો તેમને શંભુ કહેવા લાગ્યા હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીનો કેવલાદ્વૈત એટલે વિવર્તવાદ છે. તેઓશ્રી એક ચૈતન્ય સચ્ચિદાનંદ સત્તાનોજ સ્વીકાર કરે છે અને જગત્ એ ભ્રાંતિમાત્ર છે એમ માને છે. સંસ્કૃત ભાષામાં જે જે ગ્રંથો લખાયા છે તેમાં શંકરાચાર્યજીના સંસ્કૃત લેખો સૌથી સરળ છે અને તેથીજ સંસ્કૃત લેખના પહેલા નંબરમાં શ્રી શંકરાચાર્યજીના લેખો આવે છે. બીજે નંબરે કાશી નિવાસી પંડિત જગન્નાથના લેખો આવે છે. પછી વ્યાસજી, હરિભદ્ર, હેમચંદ્ર, રામાનુજ વગેરે આવે છે. સંસ્કૃત વ્યાકરણનો ઉત્તમ લેખ તો પાણિનિનો અને કળીકાળ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીનો ગણાય છે. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ જ્ઞાનમાર્ગનું પ્રતિપાદન વિશેષે કરેલ છે. શંકરાચાર્યજીના હસ્તામલક, પદ્મપાદ, સુરેશ્વર અને તોટક એ ચાર શિષ્યો મુખ્ય ગણાય છે. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ બાલ્હિક દેશમાં જૈનો સાથે નવતત્વ, સપ્તભંગી ન્યાય, વીગેરે બાબતો માટે શાસ્ત્રાર્થ કર્યો હતો. માત્ર બત્રીસ વર્ષની ઉમરે તેમણે કેદારનાથમાં દેહ ત્યાગ કર્યો હતો.

શંકર વિજયઃ—આ ગ્રંથ આનંદગિરિ નામના શંકરાચાર્યજીના શિષ્યના નામથી રચાયલો છે. આ ગ્રંથના સંબંધમાં કેટલાક એમ માને છે કે તે આનંદગિરિએ રચેલ છે અને કેટલાક એમ માને છે કે આનંદગિરિના નામથી બીજાએ રચેલ છે પણ તેમાં રચનાર તરીકે આનંદગિરિ જોવામાં આવે છે માટે તે ગ્રંથ આનંદગિરિ નામના કોઇ વિદ્વાને રચેલો હોવો જોઇએ. આ ગ્રંથમાં આદિ શંકરાચાર્યજીનું જીવન વૃત્તાંત આપેલું છે. માધ્વવાચાર્યજીએ જે શંકર દિગ્વિજય લખેલો છે તેમાં અને આ ગ્રંથમાં કેટલીક બાબતમાં મતભેદ પડે છે; તે મતભેદ દર્શાવવાનું આ સ્થળ નહિ હોવાથી શ્રી આનંદગિરિજીએ જે વિચારો જૈનના સંબંધમાં દર્શાવ્યા છે તે અત્રે આપવામાં આવે છે.

ततो जैन कौपीन मात्र धारी मलदिग्धाङ्ग· सदाऽर्होऽर्हत इति मुहुर्मुहुरुच्चारयन् शुन्याङ्ग शुन्यपुण्डधृतबिन्दपुण्ड्रः शिष्य समेतः पिशाचवत सर्वजन भयंकरः समागत्य सकल लोकगुरुमिदमुवाच । भोः स्वामिन्! मदीयं मतमत्यन्त सुगमं श्रूयताम् । जिनदेवः सर्वेषां किल मुक्तिदः जीतिपद वाच्यस्य जीवस्य नेतिपदेन पुनर्भव इति स एव दिव्येत इति देवः सर्व प्राणि हृत्पुंडरिकेषु जीवरूपेण व्यवस्थित इति ज्ञानमात्रेण देहपातानन्तर मुक्तः तस्य नित्यमुक्ति रूपत्वात् तेन कर चरणादि साधनद्वारा यद्यत कर्मरत्नं तत् सत्य तस्य तदधीनत्वात्। अतो जीवः शुद्धः देहस्तु मलपिण्डः स्नानादिना तस्य शुद्ध भावात् वृथाप्रयोजनम् स्नानादि कर्म न कार्यमिति श्रमे श्री परमगुरुः पठति । भो । जैन । किमुक्तं भवता मूढतरेण जीवस्य देह निवृत्तिरेव मुक्तिरिति निष्प्रयोजन त्वात् स्नानादि कर्म न कर्तव्यमिति च तदयुक्तं कथं जीवस्य देहत्रयं विद्यते । स्थूल सूक्ष्म कारण भेदात् । × × × × ×.........

...× श्रीमच्छिदिदमुच्यते । जैन मूढतर । तत्वं न श्रुतवानसि.........एवमत्यन्त दुःप्राप्यस्य मोक्षस्य न हि देहपातात् प्राप्ति संभवतीति सिद्धांतः । एव श्रीमच्छिपत्योजैन शिष्यैः सह स्वपक्षमाया विमुक्तः परम गुरुणां प्रतिदिनं तंडुलादिबर्हवाकर्षणद्योक्तः पतितजनोऽभवत्

ટીપઃ—આ ગ્રંથમાં જે વર્ણન છે તે દિગંબર જૈન મુનિવાઓને લાગુ થાય છે. કારણ કે દિગંબરોમાં ઐલક, ક્ષુલ્લક અને મુનિ એવા ભેદ છે તેમાંથી એક વ્યક્તિ કૌપિન ધારણ

કરે છે. તે વખતે દિગંબર જૈનોનો પ્રચાર વિશેષ હશે એમ અનુમાન કરી શકાય તેવું છે.

અક્ષરાતીત પ્રકટ પુરૂષોત્તમ શ્રી સહેજાનંદ સ્વામીઃ—એમનો વચનામૃત નામે ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ છે તેમાંથી તેમના વિચારોઃ—

" પછી શ્રીજી મહારાજ—શ્રી સહેજાનંદ સ્વામી બોલ્યા જે જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તેને નિત્ય પ્રત્યે ભગવાનની પુજા કરીને ને સ્તુતિ કરીને ભગવાન પાસે એમ માગવું જે હે મહારાજ હે સ્વામિન્ હે કૃપાસિંધો હે શરણાંગત પ્રતિપાળક કુસંગી થકી મારી રક્ષા કરજો. તે કુસંગી ચાર પ્રકારના છે. એક કુંડા પંથી, બીજા શક્તિ પંથી, ત્રીજા શુષ્ક વેદાંતી ને ચોથા નાસ્તિક. એ ચાર પ્રકારના કુસંગી છે. તેમાં જો કુંડા પંથીનો સંગ થાય તો વર્ત્તમાનમાંથી ચુકાડીને ભ્રષ્ટ કરે, અને જો શક્તિ પંથીનો સંગ થાય તો દારૂ માંસ ખવરાવીને સ્વધર્મ થકી ભ્રષ્ટ કરે, અને જો શુષ્ક વેદાંતીનો સંગ થાય તો ભગવાનનું ધામ તથા ભગવાનનો જે સદા દિવ્ય આકાર તથા ભગવાનના અવતારની મૂર્તિઓના જે આકાર તે સર્વેને ખોટા કરીને ભગવાનની ભક્તિ ને ઉપાસના તે થકી ભ્રષ્ટ કરે, અને જો નાસ્તિકનો સંગ થાય તો કર્મને જ સાચાં કરીને પરમેશ્વર એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેને ખોટા કરી દેખાડે ને અનાદિ સત્ શાસ્ત્રના માર્ગ થકી ભ્રષ્ટ કરે માટે ભગવાનની પાસે માગવું જે એ ચારે પ્રકારના માણસનો કોઇ દિવસ સંગ થવા દેશો નહિ. * * * * એવી રીતે નિત્ય ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી ને એ કુસંગી થકી ને અંતર શત્રુ થકી નિરંતર ડરતા રહેવું."

ગઢડાના પ્રથમ પ્રકરણનું વચનામૃત ૪૮ મું.

" શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે જેને ભગવાનની મૂર્તિને વિષે નાસ્તિકપણું આવે ને સંતને વિષે નાસ્તિકપણું આવે તેને એટલે જ નહિ રહે. એને તો જેનું ભજન સ્મરણ કરે છે એવા જે પ્રત્યક્ષ ભગવાન તેને વિષે પણ નાસ્તિકપણું આવશે; અને ભગવાનનાં જે ગોલોક બ્રહ્મપુર આદિક ધામ છે તેને વિષે પણ નાસ્તિકપણું આવશે અને જગતની જે ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને પ્રલય તેને પણ કાળે કરીને ને માયાયે કરીને ને કર્મે કરીને માનશે પણ પરમેશ્વર વતે કરીને નહિ માને એવો પાકો નાસ્તિક થશે. પછે મુક્તાનંદ સ્વામીએ પૂછ્યું જે એ નાસ્તિકપણાનો હેતુ તે કોઇ પૂર્વનું કર્મ છે કે કોઇ કુસંગ છે ? પછે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે નાસ્તિકપણાના હેતુ તો નાસ્તિકના (જૈનના) ગ્રંથ સાંભળવા એ જ છે અને નાસ્તિકના ગ્રંથને વિષે જેને પ્રતીતિ હોય તેનો જે સંગ તેપણુ નાસ્તિકપણાનો હેતુ છે અને વળી કામ, ક્રોધ, લોભ, અહંકાર, માન અને ઇર્ષા એ પણ નાસ્તિકપણાના હેતુ છે કેમ જે એ માયલો એકે સ્વભાવ વર્તતો હોય ત્યારે નારદ સનકાદિક જેવા સાધુ વાત કરે તોય પણ મનાય નહિ."

ગઢડાના પ્રથમ પ્રકરણનું વચનામૃત ૫૮ મું.

" અને નાસ્તિક એવા જે જૈન છે તે તો કેવલ કર્મને જ કર્તા કહે છે પણ પરમેશ્વરને કર્મફળ પ્રદાતા નથી કહેતા. તે નાસ્તિકનો મત ખોટો છે માટે એકલું કાળનુંજ બળ કોઇ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ, ને એકલું કર્મનું બળ કોઇ કહે તે પણપ્રમાણ નહિ, ને એકલુ પરમેશ્વરની ઇચ્છાનુ બળ કોઇ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ. એ તો જે સમે જેનું પ્રધાનપણું હોય તે સમે શાસ્ત્રમા તેનું જ પ્રધાનપણું કહ્યું હોય પણ સર્વ ઠેકાણે એનુ એ

એવું નહિ." "વાર્તાને જાણ્યા વિના નાસ્તિક મતવાળા છે તે કેવળ કર્મને જ સર્વ કર્તા કહે છે પણ એમ નથી જાણતા જે એ તો ભગવાનના એકાંતિક જે ભક્ત તેના કર્મનું સામર્થ્ય કહ્યું છે, પણ વિમુખ જીવના કર્મનું સામર્થ્ય નથી કહ્યું."

વરતાલનું વચનામૃત ૭મું.

ટીપ:—મહારાજ શ્રી સહેજાનંદ સ્વામી કે જેમણે સ્વામીનારાયણના નામનો પંથ ચલાવેલ છે તેમનો જન્મ સરવાર્ય દેશના છપૈયા ગામમાં સંવત ૧૮૩૭ ની સાલમાં થયો હતો. તેમણે શ્રી રામાનુજ સ્વામીની સંપ્રદાયને મળતો પોતાનો પંથ ચલાવીને ગુજરાત તથા કાઠિયાવાડમાં નીતિ, દયા, વગેરેની સારી છાપ પાડી છે. કાઠી, કોળી, વાઘરી, ખોજા, ગરાશીયા, ઢેડ વગેરે હલકી જાતોને શિકાર તથા માંસાહાર કરતી અટકાવીને ગુજરાત કાઠિઆવાડ પર મહાન્ ઉપકાર કરેલ છે. સંવત ૧૮૮૬ ના જેઠ સુદિ ૧૦ ને દિવસે તેઓ શ્રીનો દેહોત્સર્ગ થયો હતો. મહારાજશ્રીના અનુયાયી પૈકી બ્રહ્માનંદ, મુક્તાનંદ, દેવાનંદ, મંજૂકેશાનંદ, ગુણાતીતાનંદ, ગોપાલાનંદ, કૃષ્ણાનંદ, વ્યાપકાનંદ, અમિતાનંદ, નિષ્કુલાનંદ, પ્રેમાનંદ, વગેરે ઘણા સજ્જનો અધ્યાત્મ માર્ગમાં આગળ વધ્યા હતા.

બુદ્ધ ચરિત્ર:—પ્રકરણ ૯ મું ધર્મ પ્રચાર રા. રા. મણીલાલ નથુભાઇ દોશીએ લખેલ છે તેમાંથી—

"કાશીથી ઉત્તરે ત્રણ માઇલ ઉપર આવેલા મૃગદાવ તરફ બુદ્ધ ભગવાન ચાલ્યા. કાશી તરફ જતાં ઉપક નામના દિગંબર જૈન સાધુ બુદ્ધ ભગવાનને મળ્યા. તે બુદ્ધ ભગવાનની અપૂર્વ કાંતિ અને આનંદ જોઇ ચકિત થયા અને પૂછવા લાગ્યા તમારા ગુરૂ કોણ છે? તમે કોને હાથે દીક્ષા લીધી? બુદ્ધ ભગવાને જવાબ આપ્યો, મારો કોઇ ગુરૂ નથી મને શાન્તિ મળી છે. ધર્મનું સામ્રાજ્ય સ્થાપન કરવાને હું કાશી તરફ જાઉં છું. જેઓ પાપ અને મૃત્યુના અંધકારમાં દટાયલા છે તેમને માટે હું ત્યાં જાઉં છું ત્યાં જીવનનો દીપક પ્રકટાવીશ.

ઉપકે પૂછ્યું શું તમે જગતને જીતનારા જીન છો? બુદ્ધ ભગવાને જવાબ આપ્યો, જેઓએ આત્મા અને મનોવિકારો ઉપર જય મેળવ્યો છે તેઓ જીન છે. જેઓ વિકારોને જીતે છે અને પાપથી દૂર રહે છે તેઓ જ ખરા જીતનારા છે. એ અપેક્ષાએ મને જીન કહેતા હો તો હા હું જીન છું."

ટીપ:—જૈન ગ્રંથોમાં મહાવીરને જ્ઞાતપુત્ર, વગેરે નામથી કહેલ છે અને મહાન સાધુઓને નિર્ગ્રંથ કહેલ છે. બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં મહાવીરને નિર્ગ્રંથનાત કહેલ છે જૈન સૂત્રોમાં જેમ બૌદ્ધ સાધુઓને પાસત્થા કહેલ છે તેમ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં જૈન સાધુઓને પાખંડી કહેલ છે પણ તે તકરારની અને સાર વગરની વાતો છે. એક વખતે આનંદ શ્રાવકે બુદ્ધ ભગવાનને પૂછ્યું કે નિર્ગ્રંથનાતના સંતાનીયા વગેરે સાથે મારે શી રીતે વર્તવું? ત્યારે બુદ્ધ ભગવાને જવાબ આપ્યો કે તેમને અન્ન, વસ્ત્ર, પાણી વગેરે આપવાં પણ તેમનો પરિચય કરવો નહિ કારણ કે તેઓ પાખંડી છે. આવી આવી સામસામે તકરારી બાબતો જૈનો તથા બૌદ્ધોએ ઘણી ઉભી કરી છે ને નકામી અને અશાંતિ આપનારી બાબતો દૂર કરીને નિર્દોષપણે

બનેનું તત્વજ્ઞાન વિચારીએ તો સમભાવનો લાભ થઇ પરમ્ શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. અરિહંત શબ્દ કે જેના ઉપર જૈન ધર્મનો પાયો છે તે જ અરિહંતને બુદ્ધદેવ પણ માને છે, જે બહિર્દષ્ટિરૂપ શત્રુને અંતર્દષ્ટિના પ્રયાસદ્વારા હણીને કેવલ નિજસ્વરૂપ એટલે આત્મસ્વરૂપમાં રમી રહ્યા છે તે અરિહંત દેવ છે. અરિહંતની આ વ્યાખ્યા જગતના તમામ ધર્મોને માન્ય છે. બુદ્ધ ભગવાન પણ ધમ્મપદ નામના ગ્રંથમાં અરિહંતની પ્રશંસા કરતાં ફરમાવે છે કેઃ—

गामे यदि वा रञ्ञे निन्ने वा यदि वा थले ॥
यत्थ अरहन्तो विहरति तं भुमि रामणेय्यकं ॥ १ ॥

अरहन्त वग्ग.

ગામ કે વન, દરીઆ કે સૂકી જમીન કે હરકોઇ સ્થળે જ્યાં આશાતીત પરમ આત્મજ્ઞાની અરિહંત કે અર્હંત વસે છે, વિચરે છે, વિહાર કરે છે તે ભૂમિ અતિ રમણીય બને છે.

ઉપરની અરિહંતની બૌદ્ધ ધર્મની પ્રશંસા જોતાં બંને સંપ્રદાય વાળાને દુધપાકની તકરાર નથી પણ કઢી અને બળતણ જેવી નકામી તકરાર છે. જૈનમાં જેમ સંઘ કહેવાય છે તેમ બૌદ્ધમાં પણ સંઘ કહેવાય છે. જૈનમાં અને બૌદ્ધમાં શાસન દેવી પણ છે બનેના ગ્રંથોની ભાષા પણ કાંઇક મળતી આવે છે. તેમ બુદ્ધ ભગવાને ખાસ કરીને હિંદમાં યજ્ઞમાં થતી હિંસા અટકાવી હતી. સમજુને સર્વ સ્થળે અભેદ છે અણસમજુને ક્યાંઇ અભેદ નથી, બૌદ્ધ ધર્મમાં આજે સાઠ કરોડ માણસો છે અને જૈનધર્મમાં સ્થાનકવાસી, તપગચ્છ, દિગંબર, વગેરે મળીને સાડાબાર લાખ માણસની વસતી છે, આ ઉપરથી સમજાય છે કે બૌદ્ધ ધર્મનો કાબુ હજી પણ જગતમાં સૌથી મોટો છે જૈન અને બૌદ્ધના જગતના સારરૂપ શાન્તિના સિદ્ધાંતો સરખા છે માટે શાંતિના ઇચ્છકો શાન્તિના માર્ગને ગ્રહણ કરશે.

સર્વદર્શન સંગ્રહ— શ્રીમન્માધ્વાચાર્ય ઉર્ફે વિદ્યારણ્યસ્વામી કે જેમણે પંચદશી બનાવી છે તેમણે સર્વદર્શનસંગ્રહમાં આ પ્રમાણે વિચાર દરશાવેલ છેઃ—तदेतदार्हतमतं प्रामाणिक गर्हणमर्हति न ह्येकस्मिन्वस्तुनि परमार्थे सति परमार्थ सतां युगपत्सदसत्त्वादि धर्माणां समावेशः संभवति । न च सदसत्त्वयोः परस्परविरुद्धयोः समुच्चयासंभवे विकल्पः किं न स्यादिति वाच्यम् क्रिया हि विकल्प्यते न वस्त्विति न्यायात् । चानेकान्तं जगत्सर्वं हेरम्बनरसिंहवदिति दृष्टान्तावष्टम्भवशादेष्टव्यम् । एकस्मिन्देशे गजत्वं सिंहत्वं चाऽपरस्मिन्नपरत्वमिति देशभेदेन विरोधाभावेन तस्यैकस्मिन् देश एव सत्त्वासत्त्वादिनाऽनेकान्तत्वाभिधाने दृष्टान्तानुपपत्तेः । ननु द्रव्यात्मना सत्त्वं पर्यायात्मना तदभाव इत्युभयमप्युपपन्नमिति चेन्नैव, कालभेदेन हि कस्यचित्सत्त्वमसत्त्वं चैव भवति न कश्चिद्दोषः । न चैकस्य-ह्रस्वत्वदीर्घत्ववदनैकान्त्यं जगतः स्यादिति वाच्यं प्रतियोगिभेदेन विरोधाभावात् । तस्मात्प्रमाणाभावाद्युगपत्सत्त्वासत्त्वे परस्परविरुद्धे नैकस्मिन्वस्तुनि वक्तुं युक्ते । एवमन्यासामपि भंगानां भंगोऽभ्यूहनीयः किंच सर्वस्यास्य मूलभूतः सप्तभंगीनयः स्वयमेकान्तोऽनेकान्तो वा, आद्ये सर्वमनेकान्तमिति

प्रतिज्ञाव्याघातः द्वितीये विवक्षितार्थासिद्धिः । अनेकान्तत्वेनासाधकत्वात् । तथा चेद-मुभयतः पाशारज्जुः स्याद्वादिनः स्यात् । * * * * * * * * * * * एवं प्रधान-मल्लनिर्बर्हण न्यायेन जीवपदार्थे दुषणाभिधानदिशाऽन्यत्राऽपि दूषणमूहेक्षणीयं । तस्मा-न्नित्यनिर्दोषश्रुतिविरुद्धत्वादिदमूपादेयं न भवति ।

ખીજડા પંથ:—આ પંથનું બીજું નામ નિજાનંદ સંપ્રદાય ઉર્ફે પ્રણામી પંથ છે તેમની ગુરૂ ગીતામાં લખ્યું છે કે—

पीर पेगंवर ओ लिए ओर तीर्थंकर अवतार
सवही शरणे आवही छोडी आपगुमान.

આ પંથનું મુખ્ય પુસ્તક કુલજમ સ્વરૂપ કરીને છે કે જે પુસ્તકનીજ તે લોકો ખાસ કરીને પુજા કરે છે તેમાં જૈનોને માટે એવો અભિપ્રાય છે કે "જૈનના તીર્થંકરોનું જ્ઞાન સિદ્ધસિલાની પેલીપાર જઈ શક્યું નહિ માટે તેમણે મહાતમને અલોક એટલે શૂન્યરૂપે દીઠો પણ સિદ્ધશિલાની ઉપર બીજા ઘણા દિવ્ય લોકો છે તેને તીર્થંકરો જોઈ શક્યા નહિ માટે સિદ્ધશિલા એટલે મુક્તિ શિલામાંજ મુક્તિ ઠરાવી દીધી છે."

ટીપ:-ખીજડા પંથ જામનગરના ઠક્કર મહેરાજજીએ અને કાયસ્થ શ્રીદેવચંદ્રજીએ ચલાવેલ છે. આ બંને મહાપુરૂષો ઔરંગઝેબ બાદશાહના સમયમાં હયાત હતા, તેમણે વેદ, ભાગવત અને કુરાનનો એક અર્થ કરીને આ પંથ ચલાવેલો છે. તેઓ પુસ્તકનેજ પુજે છે અને તેમના પવિત્ર પુસ્તકો લાયક માણસ સિવાય બીજાને વંચાવતા નથી. રેવા-પન્ના-ઝરણાંપન્નામાં પણ તેમની મોટી ગાદી છે. આ સંપ્રદાયનું તત્વજ્ઞાન પણ ઉંચું છે.

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખનો આ પહેલો ભાગ સંપૂર્ણ થયો.
इत्यलम् ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સનો સંવત ૧૯૭૧ નો હિસાબી રિપોર્ટ તથા સંવત ૧૯૭૧ સુધીમાં કૉન્ફરન્સ તરફથી થએલ કામકાજનું સિંહાવલોકન છપાઈ બહાર પડેલ છે. જોઈએ તેમણે મંગાવી લેવું.

પાયધુની, મુંબઈ નં. ૩.

આસીસ્ટંટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

શિલાલેખો અને જૈનોએ ખેંચવું જોઈતું ધ્યાન

જૈનોની પ્રાચીન ઉજ્વલતા અને જાહોજલાલી ઘણા વિશાળ ક્ષેત્રમાં હતી તેમાં પણ શંકા નથી. તેઓએ શાસનની ઉન્નતિના કારણો શોધી કાઢી દેરાસરો બંધાવ્યાં હતાં. અને તિર્થોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા હતા. આવા ઉત્તમ કાર્યોથી તેમણે પોતાની કીર્તિ અમર કરી છે. તેમાં સ્થળે સ્થળે ઉપયોગી બાબતોની—તે વખતના રાજ્યોની, પોતાના કુટુંબોની પોતાના રીત રીવાજો વીગેરેની-નોંધો પથ્થરમાં કોતરાવી રાખેલી છે. આ સઘળું તેમના સમય માટે યોગ્ય હતું. તે વખતની ચઢતી કળામાં જૈનોએ પોતાનો પૂરો જોસ બતાવ્યો હતો એમ તેમના કાર્યો ઉપરથી આપણને માલમ પડે છે. લગભગ ૧૧ મી સદી સુધી પટ્ટાવલીઓ ત્યા પ્રશસ્તિઓ સિવાય તેમની પાસે કાંઇ પ્રકારનું ઐતિહાસિક સાહિત્ય નહોતું એમ જણાય છે. શિલા લેખોના સંબંધમાં General Cunningham જનરલ કનીંગહામ ઇ. સ. ૯૯ અને ૧૧૦ના મથુરાના લેખોનો ઇસારો કરે છે. ત્યાર પછી ૧૧મી સદીના અંતે-એટલે સંવત ૧૦૮૮માં આબુના વિમલશાહના દેરાસરોના લેખો જોવામાં આવે છે. વચલા વખતની સ્થિતિ કેવી રીતે હતી તેના સંબંધમાં કાંઇ ચોક્કસ ખબર મળતી નથી. ૧૧મી સદી પછીની બે ત્રણ સદીમાં ઘણાં જૈન દેરાસરો બંધાયાના શિલાલેખો છે. પરમાર્હત કુમારપાલ રાજાએ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી ઘણાં દેરાસરો બંધાવ્યાં છે, ગીરનાર, શત્રુંજય, અને આબુ ઉપર વસ્તુપાલે અલૌકિક દેરાસરો બંધાવ્યાના લેખો તે તે સ્થળે મોજુદ છે. આ અરસામાં કેટલાક ઐતિહાસિક પ્રબંધો તથા ચરિત્રો લખાયા છે. સોમસુંદરસૂરિ, મુનિસુંદરસૂરિ, જયચંદ્રસૂરિ, લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, જીનસોમ ગણી, વીગેરે ઘણા આચાર્યોએ, પછીના સમયમાં નવા દેરાસરોમાં પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે. આ દેરાસરોમાં લગભગ ઘણે ઠેકાણે શિલાલેખો મળી આવે છે. આવી જાતની નોંધો લગભગ આપણા સમય સુધી ચાલતી આવી છે એમ જણાય છે. વળી વિજય પ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય, પ્રબન્ધ ચિંતામણી, કીર્તિકૌમુદી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ; દેવ વિમળ ગણીની ટીકાવાળુ હીર સૌભાગ્ય વીગેરે ગ્રંથો ઐતિહાસિક સાધનો છે- આ સદીઓનો બારીક અભ્યાસ કરવા માટે જો કે આવી અસ્તવ્યસ્ત બાબતો આપણને મળી આવે છે, તો પણ આમાંથી આચાર્યો તેમજ તેમના શાસનની સ્થિતિનું દિગ્દર્શન થાય છે.

૧૧ મી સદીની જૈનોની શિલ્પકળા સંબંધી James Ferguesson History of Indian architecture માં નીચે પ્રમાણે લખે છે—

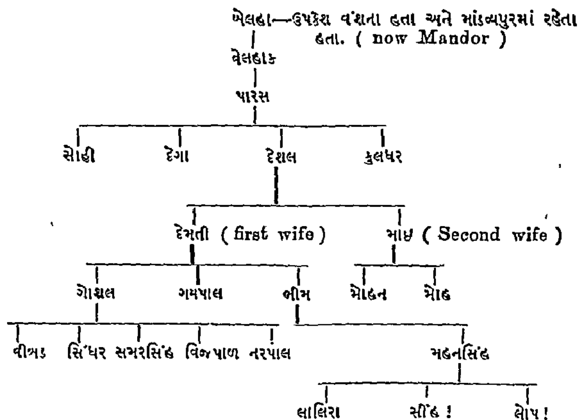
Architectural style is perfect and complete in all parts when we first practically meet with it in the early part of the 11th century at Abu or at Girnar. From that point it progresses during one or two centuries towards greater richness, but in doing so, it loses its purity and perfection it has attained in the earlier period and from that calminatingpoint its downward progress can be traced through abundant examples to the present day,

તીર્થંકર મહાવીરનો અને તે સમય પછીનો પ્રાચીન ઇતિહાસ મગધ દેશના, કોશંબી અપાપા ક્ષત્રિયકુંડ વીગેરે નગરીઓના રાજગૃહ તથા તેની આસપાસના કુરૂના ખંડેરોમાંથી મળી આવે તેમ છે. જૈનો પૂર્વમાંથી ધીમે ધીમે પશ્ચિમ તથા દક્ષિણમાં કયા સંજોગોમાં આવ્યા તે સંબંધી પૂર્ણ હકીકતો મેળવવા બનતો પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. કેટલીક વખત એવું પણ બન્યું છે કે જૈનોના કીર્તિસ્તંભો તથા સ્તુપો સમાનતા લીધે બૌદ્ધોના ગણી કાઢવાનો પ્રસંગ આવ્યો છે અને જૈનોની વાત કપોલ કલ્પિત ઠરાવવામાં આવી છે. પ્રાચીન આચાર્યો તથા રાજાઓની હયાતી માટે શંકાઓ ઉપસ્થિત થયેલી છે. જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા માટે ખોટી કલ્પનાઓ કરવામાં આવેલી છે. કુમારપાલ રાજા અતિ ધર્માનુયાયી નહોતા એમ પણ કહેવાયું છે. આવા અનેક પ્રકારના તરંગો ઉઠે એ સંભવીત છે. કારણ કે આપણે પોતાની ફરજ ચૂકીએ છીએ અને મળેલી વસ્તુઓ એકઠી કરવાનો જરા પણ પ્રયત્ન કરતા નથી. જ્યાં સુધી અંતથી તે સંબંધી મહેનત કરવામાં નહિ આવે ત્યાંસુધી તેવા પ્રકારના ઘણા આક્ષેપો આપણા ઉપર થયા કરશે. મને એમ સમજાય છે કે શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામિ, શ્રી દેવર્દ્ધિગણી ક્ષમાશ્રમણ અને શ્રી હરિભદ્રસૂરિ, શ્રી અભયદેવસૂરિ, તથા શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ, શ્રી યશોવિજયજી આ પાંચ સમયોનો five ages સંકલના બદ્ધ અને પૂર્વાપર સબંધવાળો ઇતિહાસ મેળવી શકાય તોજ ખોટી કલ્પનાઓ દૂર થાય, કોઇ પણ સમયના ખાસ અભ્યાસ કરનાર પુરૂષને તે સંબંધી સુગમતા થઇ પડે તથા દરેક સમયે શાસન કેવી સ્થિતિમાં હતું તે પણ આપણને જણાય.

જૈનો પાસે આવા પ્રકારનો ઇતિહાસ લખી શકાય તેવા કોઇપણ પ્રકારનાં સાધનો છે કે કેમ એ પ્રશ્ન સહજ ઉત્પન્ન થાય છે. તેના જવાબમાં જણાવવાનું કે બે બાબતો નજરે પડે છે એક તો ભંડારો અને બીજા દેરાસરો તથા ખંડેરો. ખાસ કરીને દેરાસરોની બાબત આપણું ચિત્ત ખેંચે તેવી છે. પ્રતિમાપર, સિંહાસનપર, પરિકરપર, પ્રતિમાની નીચેની પાટલીઓપર, ધાતુની પ્રતિમાપર, કોતરેલા લેખો શ્રાવક શ્રાવિકા, સાધુ, દેવી, યક્ષ વીગેરેની મૂર્તિઓ તથા તે પરના લેખો, કીર્તિ સ્થંભો તથા સ્તૂપો, મંદિરોના ઘંટપરના લેખો ઇતિહાસની સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ બાબતો પર અજવાળુ પાડે તેમ છે. તેમાં વર્ણવેલી વસ્તુઓમાં રાજાઓની વંશાવળીઓ, મંત્રીઓનાં નામો, દેરાસરના બંધાવનારાઓની પેઢીઓનાં વર્ણન, જીર્ણોદ્ધાર કરાવનારાઓની ટુંકી હકીકતો, પ્રતિષ્ઠા કરનારા આચાર્યોની પ્રશસ્તિઓ વીગેરેનો સમાવેશ થાય છે. શ્રાવક શ્રાવિકાઓની મૂર્તિઓ પરથી તેમનો પહેરવેશ, તેમના રીત રીવાજો વીગેરે હકીકતો વિષે આપણે જાણનાર થઇએ છીએ. પ્રયાસ કરવામાં આવે તો ૧૧ મી સદીથી અત્યાર સુધીનો ઇતિહાસ બરાબર રીતે મળી શકે. તે પહેલાંની સદીઓમાંથી પણ ઘણી વિશ્વાસનીય હકીકતો મળી આવે તેમાં જરા પણ સંદેહ નથી.

મને આમ માનવાને સબળ કારણ શાથી મળે છે તે હું આપને મારા થોડા અનુભવ પરથી ટુંકમાં જણાવીશ, આબુ ઉપર લગભગ નાના મોટા થઇને ૨૭૫-૩૦૦ શિલા લેખો છે. તેમાં એક મોટા લેખની હકીકત આપ સમક્ષ રજુ કરીશ. વિમલશાહના દેરાસરની ભમતીમાં ૧૩ મી-૧૪ મી દેરીની વચ્ચે ૪૨ શ્લોકનો એક મોટો શિલા લેખ છે, સંવત ૧૩૭૮ જેઠ સુદ ૯ ને દિવસે વિમલશાહના દેરાસરનો લાલીગ અને વીજડ નામના બે

ભાઇઓએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો એમ લેખ પરથી જણાય છે. આખા લેખના ચાર વિભાગ પાડી શકાય છે. પ્રથમના ૧૩ શ્લોકોમાં આબુનું તથા વિમલશાહે સંવત ૧૦૮૮ માં દેરાસરો બંધાવ્યાં તેનું ટુંક વર્ણન છે. પછીના ૧૦ શ્લોકમાં તે વખતે રાજ્ય કરતા નડુલ શહેરના રાજા તેજસીંહની વંશાવળી આપી છે. પછી ૧૫ શ્લોકોનું લાલીગ અને વીજડ એ બન્ને ભાઇઓના વંશનું વર્ણન છે. (તે નીચે પ્રમાણે છે.)

આ વર્ણન ઘણું ઉપયોગી છે, તેમાં લગભગ ૭ પેઢીઓની હકીકત આવે છે. બીજી દેરીઓ પરથી તેમના કુટુંબીઓના નામો તથા કેટલુંક વર્ણન મળી આવે છે. છેવટના પાંચ શ્લોકોમાં મુલપટ્ટના આચાર્ય શ્રી ધર્મ ઘોસસૂરિના પ્રશિષ્ય શ્રી જ્ઞાનચંદ્ર સૂરિ એ ૧૩૭૯ માં પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે તે સંબંધી ઉલ્લેખ છે. વળી સંવત. ૧૦૮૮ પછી ૧૧૧૯, ૧૨૦૨, ૧૨૪૫ અને ૧૩૭૯ લેખો કેટલાક પવાસનોપર, કેટલાક પરિકર પર તથા કેટલાક પ્રતિમાઓ પર છે. મોટા ગભારામાં સંવત ૧૬૬૧ ના આસો સુદ ૧૩ ને દિવસે સ્થાપેલી શ્રી હીરવિજયસૂરિની મૂર્તિ છે. [संवत १६६१ आसो सुदि ११ दिने वार शुक्रेओसवाल ज्ञातीय सा. मुला संघवीं रुपा राउतकचरा जगमाल श्री शीरोहीवास्तव्यैः श्री अर्बुदचैत्ये युगप्रधान भट्टारक श्री श्री श्री हीरविजयसूरि स्थापित महोपाध्याय श्री लब्धिसागर (પછી ઉકલતું નથી) વિમલશાહ તથા વસ્તુપાલના દેરાસરોની હસ્તિશાળાઓમાં તેમની તથા તેમના નીકટના કુટુંબીઓની મૂર્તિઓ બેસાડેલી છે. આપણને તેમના

પહેરવેશ, રીત રીવાજોની ઘણી હકીકતો મળે છે. તેમનો ભવ્ય દેખાવ આપણામાં ધૈર્ય અને શૌર્ય ઉત્પન્ન કરે છે તેમનું પ્રભાવપૂર્ણ મુખ આપણાપર ઉંડી અસર કરે છે. વસ્તુપાલના * જેને સલાટનું દેરાસર કહેવામાં આવે છે તેમાંથી સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિએ અવલોકન કરતાં ઘણી સ્પષ્ટ બાબતો આપણને મળે તેમ છે તેમાં લગભગ ૪૦-૫૦ લેખો છે.

દાદા ચંડપ્રસાદના પિતાથી ચંડપની સાથે શ્રી વિજયસેનસૂરિ તથા ઉદયસેનસૂરિની મૂર્તિઓ છે. વસ્તુપાલના દેરાસરોના બે મોટા લેખો પ્રોફે. કાથવટે તરફથી બહાર પડેલી કીર્તિકૌમુદીમાં આપેલા છે. એક જાણવા જોગ હકીકત એ છે કે દેરાણી જેઠાણીના નામથી પ્રસિદ્ધ ગોખલા પરના શિલા લેખો પરથી એમ માલમ પડે છે કે બંન્ને ગોખલા તેજપાલની બીજી સ્ત્રી નામે સુહડા દેવીના પુણ્યાર્થે કરાવવામાં આવેલા છે તે લેખો નીચે પ્રમાણે—

संवत् १२९७ वर्षे वैशाख वदि १४ गुरौ प्राग्वाट ज्ञातीय चंडप चंडप्रसाद महंश्री (આ ભાગ તૂટી જવાથી મળ્યો નથી) —— सा सुतायाः ठकुराज्ञी संतोषा कुक्षी संभूताया महंश्री तेजपाल द्वितीय भार्या महंश्री सुहडादेव्याः श्रेयोऽर्थं एतत् त्रिगदेव स्वक्तं श्रीशांतिनाथ बिंबंय चकारितं । छा॰

संवत् १२९७ वर्षे वैशाख वदि १४ गुरौ प्राग्वाट ज्ञातीय चंडप चंडप्रसाद महं सोमान्वये महंश्री-आसराज सुत महंश्री॰ तेजपालेन श्रीमत् पत्तन वास्तव्य मोढज्ञातीय ठ. झालहण सुत ठ॰ आसा सुतायाः ठकुराज्ञी संतोषाकुक्षी संभूतायाप महंश्री तेजपाल द्वितिय भार्या महंश्री सुहडादेव्याः श्रेयोऽर्थं(પછીનો ભાગ તુટી જવાથી મળ્યો નથી) આ બન્ને લેખપરથી એક આખો લેખ તૈયાર થાય તેમ છે * વળી એક બાબત આપને જણાવીશ 1907-08 Archeological Reports. ભીનપાલમાં પારાપદ્રગચ્છના પુર્ણચંદ્રસૂરિને હાથે પ્રતિષ્ટા થયેલ શ્રી મહાવીરસ્વામીનું દેરાસર છે તેમાં આશ્વિન સુદ ૧૪ ને દિને પુજા માટે ૧૩ દ્રમા અને ૭ વિંશોપકા મૂકેલા છે. લેખ ૧૩૩૪ ની. સંવતનો છે તથા લેખની શરૂઆતમાં ભગવાન્ મહાવીરસ્વામી ભીનપાલમાં આવ્યા હતા. એમ જણાવેલું છે.

આ ઉપરથી એટલું તો સ્પષ્ટ જણાય છે કે જૈનોનું આ ક્ષેત્ર ઘણું વિશાળ અને પ્રભાવ પૂર્ણ છે ! સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટીએ અવલોકન કરવામાં આવે તો ઘણી હકીકતો મળે પણ અત્યારની સ્થિતિ વિચારતાં તીર્થોની તેમજ દેરાસરોની દુર્દશા થતી જાય છે અને આપણે સર્વે તે બાબતોથી વિમુખ થતા જઈએ છીએ. આપણે તે તીર્થોના તથા દેરાસરોના વહિવટ કરનારી સંસ્થાઓને પૂછીશું કે તેમણે શીલા લેખો ઉતારી લેવામાં તથા કોરણીના અને શ્રાવક શ્રાવિકા વીગેરેની મૂર્તિઓના ફોટા લેવામાં સહેજ પણ પ્રયત્ન કર્યો છે. ઉલટું તેમનાથી ચુના અને સીમેન્ટથી લેખો દટાઇ ગયા છે અને તે સંબંધી જરાપણ લક્ષ અપાયું નથી. કેટલેક ઠેકાણે કોઠારોમાં સેખનાલી પ્રતિમાઓના કકડા થઇ ગયા છે અને તેની યોગ્ય સંભાળ પણ લેવામાં આવતી નથી, જૈનોને માટે આ ઘણું શોચનીય અને શરમ ભરેલું છે. વિશાળ ક્ષેત્ર દીવસે દીવસે નષ્ટ થતું જાય છે. એમ આશા રાખવામાં આવે છે કે શ્રી કૉન્ફરન્સ આ બાબત પર પોતાનું ધ્યાન ખેંચશે અને આ બધું સંગ્રહ કરવા કોશીશ કરશે, સરકાર તરફથી બહાર પડેલા—આર્કિયોલોજી ના પુસ્તકો તથા રીપોર્ટ

પણ આપણી પાસે નથી. આશા છે કે કાન્ફરન્સ તે ખરીદવા વિલંબ કરશે નહી. Epigraphia Indica-ના ૫૨ વોલ્યુમો શ્રી મોહનલાલજી લાઇબ્રેરીમાં છે; તે સિવાયમા બાકીના વોલ્યુમો ભેગા કરી રાખવાની જરૂર છે. ગવર્નમેન્ટ પુષ્કળ દ્રવ્ય ખર્ચી પુરાણી વસ્તુઓનો સંગ્રહ કરી રાખે છે અને દરવર્ષે રીપોર્ટો દ્વારા નવી નવી હકીકતો બહાર પાડે છે, જૈનો સબંધી ઘણી હકીકતો બહાર પડેલી છે, સરકારે તૈયાર કરેલી બાબતોની આપણે તારવણી ન કરીએ અને તેને પોતાના ઉપયોગમા ન લઇએ તો ખરેખર આપણે કૃતઘ્ની અને દોષી ઠરીએ. હજુ આપણી ઘણી બાબતો દુર્દશામાં પડેલી છે; માટે તે વિષે ચેતવાની જરૂર છે. આર્કીયોલોજીકલ ડીપાર્ટમેન્ટની સાથે રહીને અથવા તેનાથી જુદા આપણો વિદ્વાન વર્ગ રોકી દરેક હકીકત મેળવવાની આપણી ફરજ છે. પુજ્ય મુનિ મહારાજાઓ આ કામ તરફ પોતાનું લક્ષ ફેરવે તો તેઓ ઘણું કરી શકે તેમ છે. તેઓ ભાષાના જાણ છે તથા તેમને ગામે ગામે વિહાર કરવાનુ હોય છે તેથી તેઓ દરેક દેરાસરોના શિલાલેખોની નોંધ કરતા રહે અને તે સબધી હકીકતો વખતો વખત પ્રજા સન્મુખ મૂકે તો ઘણી બાબતો સરળ થાય. કેટલાક મુનિરાજોનુ લક્ષ આ તરફ છે આરે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે અને તેઓ બીજાઓને પણ આ માર્ગે દોરશે અને શાસ્ત્રની ઉન્નતીના કાર્યમાં જોડાશે એમ આશા રાખવામા આવે છે.

—રમણિકલાલ મગનલાલ મોદી.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ વખતે ભરાએલી રકમની ટીપ.

નંબર	નામ	ગામ	કેળવણીફંડ.	નિભાવફંડ	સુકૃત-ભંડારફંડ.	કુલ.
૧	ડૉ. બાલાભાઇ મગનલાલ	વડોદરા	૫૦૦	૫૦૦	૧૦૦	૧૧૦૦
૨	શા. કૃપાળ હરસીની કુ. હ.					
	શા. શાનજી લધાભાઇ	મુંબઇ	૨૦૦			૨૦૦
૩	શેઠ મણીલાલ ગોકળભાઈ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૪	શેઠ જીવણચંદ ધરમચંદ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૫	શેઠ રતનચંદ તલકચંદ માસ્તર	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૬	શેઠ શાતિદાસ આશકરણ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૭	શેઠ દલસુખભાઇ વાડીલાલ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૮	શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૯	શેઠ આણંદજી પરસોતમ	ભાવનગર	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૦	શેઠ મોતીલાલ મુળજી	મુંબઇ	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૧	શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
	શેઠ કેશવજી મેઘજી	મુંબઈ	૫૧			

૧૨.	શેઠ રતનજી જીવણદાસ	મુંબઇ	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૩	વોલીંટીઅરો તરફથી હ. મણીલાલ મોકમચંદ	,,			૧૦૧	૧૦૧
૧૪	એક ગૃહસ્થ	,,	૫૦	૫૦		૧૦૦
૧૫	શેઠ ઓતમચંદ હીરજી	મુંબઇ	૫૧	૨૫		૭૬
૧૬	શેઠ ઓધાભાઇ નીમજી	,,	૫૧	૨૫		૭૬
૧૭	શેઠ લાલભાઇ કલ્યાણભાઇ	,,	૩૭॥	૩૭॥		૭૫
૧૮	શેઠ હરખચંદ કપુરચંદ	,,	૫૧	૧૫		૬૬
૧૯	શેઠ ભાઇચંદ અમુલખ	,,	૩૧	૨૫	૫	૬૧
૨૦	શેઠ કસ્તુરચંદ રૂપચંદ	,,	૩૧	૨૫		૫૬
૨૧	શેઠ પ્રાગજી ધરમસી	,,	૩૧	૨૧		૫૨
૨૨	શેઠ લાલજી ઠાકરસી	,,	૫૧			૫૧
૨૩	શેઠ તેજુભાઇ કાયા	,,	૫૧			૫૧
૨૪	શેઠ મણીલાલ સુરજમલ	,,	૫૧			૫૧
૨૫	શેઠ સોમચંદ ઓતમચંદ	,,			૫૧	૫૧
૨૬	શેઠ ચુનીલાલ નહાનચંદ	,,	૨૫	૨૫		૫૦
૨૭	શેઠ નાગરદાસ રણછોડ હ. પ્રેમજી	માંગરોળ	૨૫	૨૫		૫૦
૨૮	શેઠ મણીલાલ મોકમચંદ	મુંબઇ	૨૫	૨૫		૫૦
૨૯	શેઠ નાગજીભાઇ મોતીચંદ	,,	૨૫	૨૫		૫૦
૩૦	શેઠ મગુમલજી ભણશાળી	દીલ્હી	૨૫	૨૫		૫૦
૩૧	શેઠ પાસવીર મુળજી સોડાયા	મુંબઇ			ફક્ત વ્યાજ વાપરવું ૫૦	૫૦
૩૨	શેઠ અમુલખ ખુબચંદ	,,	૨૧	૨૧		૪૨
૩૩	શેઠ ઇંદ્રજી સુંદરજી	,,	૨૧	૨૧		૪૨
૩૪	શેઠ રવચંદ ઉજમચંદ	,,	૨૧	૨૧		૪૨
૩૫	શેઠ વીરચંદ કૃષ્ણાજી	પુના	૨૫	૧૦		૩૫
૩૬	શેઠ પુલચંદજી નેમીચંદજી	હૈદ્રાબાદ	૧૫	૧૫	૫	૩૫
૩૭	શેઠ લક્ષ્મીચંદ ખેંગાર	મુંબઇ	૨૧	૧૦		૩૧
૩૮	ફુલચંદજી સુમેરજી	ફલોદી	૧૫	૧૫		૩૦
૩૯	શેઠ ખેમજી ખેરાજ	મુંબઇ			૨૫।	૨૫।
૪૦	શેઠ મુળચંદ શોભાગમલ	,,	૨૫			૨૫
૪૧	શેઠ ફુલચંદ વેલજી	,,			૨૫	૨૫
૪૨	શેઠ રાયચંદ મોતીચંદ	,,	૨૫			૫
૪૩	વકીલ ઉંટવાડાવાળા ત્રીકમલાલ વીરમલાલ		૧૫	૧૦		૨૫

૪૪	શેઠ પાસુભાઇ પુંજા ગોસર	મુંબઇ	૨૫			૨૫
૪૫	શેઠ લાખજી બારમલ	,,	૨૫			૨૫
૪૬	શેઠ લાલજી પુનશી	,,	૨૫			૨૫
૪૭	શેઠ ધેલાભાઇ ગણુશી	,,	૨૫			૨૫
૪૮	શેઠ કાનજી મણશીની કું.	,,	૨૫			૨૫
૪૯	રા.રા લખમશી હીરજી મૈસરી	,,	૨૫			૨૫
૫૦	શેઠ ટોકરશી દેવશી	,,	૧૫	૧૦		૨૫
૫૧	રા.રા. સારાભાઇ મગનલાલ	,,	૧૧	૧૧		૨૨
૫૨	એક ગૃહસ્થ	,,			૨૧	૨૧
૫૩	શેઠ કુરશી વસાયા	,,	૨૧			૨૧
૫૪	શેઠ પોપટલાલ ગુલાબચંદ	વાવ	૧૦	૧૦		૨૦
૫૫	શેઠ છોટાલાલ રૂપચંદ		૧૦	૧૦		૨૦
૫૬	શેઠ વાડીલાલ ત્રીભોવન	અમદાવાદ	૧૫			૧૫
૫૭	શેઠ નરશી જાદવજી	મુંબઇ	૧૦।	૫।		૧૫॥
૫૮	શેઠ રતનજી ત્રીકમજી	મુંબઇ	૧૫			૧૫
૫૯	શેઠ પરશોતમ નાગરદાસ	અમદાવાદ	૧૫			૧૫
૬૦	શેઠ મનસુખલાલ લલુભાઇ	મુંબઇ	૧૫			૧૫
૬૧	શેઠ દેવશી પદ	,,	૧૫			૧૫
૬૨	રા.રા.વેલજી આણંદજી મૈસરી	,,	૧૫			૧૫
૬૩	શેઠ નાનચંદ ગુલાબચંદ	,,	૫॥	૫॥		૧૧
૬૪	શેઠ કાનજી રવજી	,,	૧૧			૧૧
૬૫	શેઠ લખમશી ખેતશી દલાલ	,,	૧૧			૧૧
૬૬	શેઠ માણેકલાલ પરશોતમ	,,	૫	૫		૧૦
૬૭	શેઠ મદનજી કચરાભાઇ	માંગરોળ	૫	૫		૧૦
૬૮	શેઠ કેશવલાલ છગનલાલ	ગોધાવી	૫		૫	૧૦
૬૯	શેઠ પોપટલાલ લલુભાઇ	અમદાવાદ	૧૦			૧૦
૭૦	રા.રા.કાનજી કરમશી	મુંબઇ	૧૦			૧૦
૭૧	શેઠ મંછુભાઇ ઉમાજી	બારડોલી	૧૦			૧૦
૭૨	શેઠ જીવણલાલ લક્ષ્મીચંદ	મુંબઇ	૫	૫		૧૦
૭૩	રા.રા.ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ	સાદરા	૫	૫		૧૦
૭૪	શેઠ દામજી માવજી	મુંબઇ	૫	૫		૧૦
૭૫	શેઠ હીરજી ઉમરશી	,,	૧૦			૧૦
૭૬	,, હંસરાજ મુળજી	,,	૧૦			૧૦
૭૭	,, પુંજા ઠાકરશી	,,	૧૦			૧૦
૭૮	,, મગનલાલ જેચંદ	,,	૫			૫

૭૯	શેઠ નાગરદાસ હરગોવિંદ ખેડા	૫			૫
૮૦	બાબુ કિર્તિપ્રસાદ વકીલ મીરત	૫			૫
૮૧	શેઠ ચત્રભૂજ નથુ મુંબઈ	૫			૫
૮૨	શેઠ કલ્યાણચંદ નગીનભાઇ ,,	૨॥	૨॥		૫
૮૩	શેઠ હેમચંદ પ્રેમચંદ ,,	૫			૫
૮૪	,, શીવજી વાલજી ,,	૫			૫
૮૫	,, ખીમજી કેશવજી ,,	૫			૫
૮૬	,, દેવજી જેઠા ,,	૫			૫
૮૭	,, માણેકલાલ હરખચંદ ,,	૫			૫
૮૮	બાબુ અચળસિંહજી આગ્રા	૪			૪
૮૯	,, દયાળચંદજી જોહરી ,,	૪			૪
૯૦	શેઠ ચુનીલાલ દીપચંદ પુના			૨॥	૨॥
	કુલ	૨૫૧૫॥।	૬૫૬०॥।	૩૯०॥।	૪૪૬૭

૯૧. સૌ. હીરબાઈ પદમશી ડુંગરશી હ. શેઠ મેઘજી હીરજી જંઘાણીએ યુનિવર્સીટી અને જૈન સાહિત્યમાં રૂ. ૧૫૧) આપવા કહેલા છે.

ઉપર જણાવ્યા સિવાય જૈન કેળવણી (એજ્યુકેશન બોર્ડના) મેંબરોમાં નીચેના ગૃહસ્થોએ પોતપોતાનાં નામ કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે જાહેર કરી ફંડમાં ૧ વર્ષના રૂ. ૫) મુજબ આપવા કહેલા છે.

૯૨. શેઠ પોપટલાલ લલુભાઇ અમદાવાદ. ૯૩ શેઠ ઉમરશી માંડણ મુંબઇ,
૯૪. રા. રા. ભોગીલાલ નગીનદાસ એમ. એ. ખંભાત.

कॉन्फरन्स मिशन.

१ श्री सुकृत भंडार फंड.

(સંવંત ૧૯૭૨ના ફાગણ વ. ૧૪ થી વૈશાખ શુ. ૫ તા. ૧-૪-૧૬થી ૭-૫-૧૬ સુધી.) વસુલ આવ્યા રૂ. ૮૩૯-૧૦-૦. ગયા માસ આખરના બાકી ૧૦૨૮-૧-૦

૧ ઉપદેશક મી. વાડીલાલ સાંકળચંદ-ઉત્તર ગુજરાત.
ધનપરનાના ०॥, બહીયલ ૧૨, કનીપર ૭, ધમીજ ૪, પાહુંદરા ૪,
દાધીજણ ०॥, રંગજીનું મુવાડું ૫, અમરાજીનું મુવાડું ૬॥, લવાડ ૪॥,
રૂપી ળા ૭, હરોલી ૪॥, હરસોલી ૪. વામજાગોર ૪॥। કુલ ૬૨-૧૪-०

૨ ઉપદેશક મી. અમૃતલાલ વાડીલાલ—પુના જીલ્લો.
તળેગાંવઢમાડા ૯॥, મંચર ૧૭॥. કુલ ૨૬-૧૨-०

૩ મી. પુંજાલાલ પ્રેમચંદ—મારવાડ, ઉત્તર ગુજરાત તથા ખાન્ડા જીલ્લો.
ઓરાણ ૭, મારરા ૧०॥, સાણસાવા ૫, બલા ૬, દાધીમા ૩॥,
સાવેરા ૬, કલ્યાણ ૯॥, શાહપુર ૧૪. કુલ ૫૮—०—०

ई ई ' ६ आगेवानोए पोतानी मेळे मोकलेला तथा कॉन्फरन्सनी 'बेठक' वखते वोलंटीअरो मार्फत आवेला.

અમદાવાદ-શેઠ હીરાચંદ કકલભાઇ રૂ. ૧૦) આઠવર્ષના, મુંબઇ-શેઠ સોમચંદ ઓતમચંદ ૫૧, એક ગૃહસ્થ ૨૧, એક ગૃહસ્થ ૫૦, એક ગૃહસ્થનો ૧.

દશામી કૉન્ફરન્સના અધિવેશન વખતે વોલંટીઅરો માર્ફત ચાર આનાવાળી, આઠ આનાવાળી, રૂપીઆવાળી અને પાંચ રૂપીઆવાળી રસીદોના રૂ. ૫૪૩ા, આમા-ઝવેરી દયાળચંદજી ૪, ઝવેરી અચળસિંહજી ૪, હૈદ્રાબાદ (દક્ષિણ) શેઠ ફુલચંદજી ઝાબક ૫, પૂના-શેઠ ચુનીલાલ દીપચંદ ૨ાા. કુલ ૬૬૨-૦-૦

એકંદર કુલ ૧૮૬૭-૧૧-૦

આ ફંડમાં ભરાવેલા નાણા પૈકી રૂ. ૨૦૯ બાકી છે તે ગૃહસ્થો ઉપર એક વખત પોસ્ટ કાર્ડ લખી વિનંતિ કરવામા આવેલ છે. તેઓએ મેહેરબાની કરી તુરત ભરેલી રકમ મોકલી આપવા મહેરબાની કરવી.

ગયા માર્ચ ૧૯૧૬ના હેરૅલ્ડના પેજ ૯૪મા "આગેવાનોએ પોતાની મેળે મોકલેલા" મા ઝીંઝીબારના રૂ. ૧૯ાા છપાવા રહી ગયા છે તે ઉમેર્યાથી સરવાળો ૯૬ાા ગણાશે. એટલે એકંદર કુલ રકમ તેમ વસુલ આવેલી રકમ બરાબર મળી રહેશે.

તેમજ ડુંગરપુરના ૩ ને બદલે ૩૧ વાંચવા

२ उपदेशक प्रवास.

(દરેક ગામના પત્રમાંથી ટુંક સાર લેવામાં આવે છે.)

ઉપદેશક મી. પુંજાલાલ પ્રેમચંદ:—

डुंगरपुर—(राजपुताना) शेठ सतीदानजी मुनीमकी मारफत पांच दफे सभायें करनेमें आई. चार सभाओमेंसे दो सभा परमपुज्य जैनाचार्य बुद्धिसिंहजी सुरिजी के अध्यक्षतामें हुई, उनमें भिन्न विषयोपर व्याख्यान होनेसे ईस जगह बहुतसे कुरिवाज दूर हो गये हे. सभामें बहुतसे स्त्री पुरुषोंको समुदाय लाभ लेतेथे. इस जगहके श्री संघने एक जैन पाठशाला और सभा स्थापन करनेका विचार किया है. उपदेशकोंके अभावसे श्री जैनमंदिरोंमें बहुतसे अशातना होती हुइ द्रष्टि गोचर होती हैं. यह भी उपदेशक आनेसे सुधर जावें. चार जैन मंदिर हैं, उसमें नेत्र तथा अंगोकी टीलियेका बंदोवस्त करनेका जरुरीयात हैं सुरत भंडार फंड दरसाल भेजनेका प्रस्ताव शेठ मंगळजी जालमचंदजी मार्फत पास कीया है.

पुनाळी—बे सभाओ भरी संप अने धर्मना विषयपर भाषणो करी सारी लागणी करावी छे सभामां घणां माणसो आवतां हतां.

बनकोडा—संप, शियल, कन्याविक्रय, बाळलग्न वगेरे विषयोपर सात सभाओ भरनेमें आई, असरकारक लेकचर दीये. सभामें हमेशे ८००-८५० पुरुष और स्त्रीओकी संख्या होतीथी, अन्यधर्मीओकोभी कुरिवाजो दूर करना और जीवदया पालनेकी असर हुआ है

पुजपर—जूदाजूदा विषयोपर ३ सभाओ भरी भाषणो आप्याथी केटलाक कुरिवाजो दूर करवा सारी असर थइ छे, गामना अन्यधर्मीओ सभामां पधार्या हतां, कोन्फरन्स तरफथी हिसाब तपासवानो खास अगत्य छे.

कावजा—गाम वचे तमाम लोक भेगा करी जीवहिंसा, दारु, कन्याविक्रय उपर भाषणो आपवाथी सर्व लोकोने सारो लाभ थयो छे.

वडोदा—छ सभाओ भरी जूदाजूदा विषयोपर भाषणो आपतां घणा लोकोने सारी असर थई छे, केटलाक बैरांओए लग्नप्रसंगे बुरां गीत न गावा कबूल कर्यु हतुं.

ममराणा—चार सभाओ करी तमाम वस्तीने घोलाथी मनोरंजक भाषणो आपी अमोने सारी असर करी छे.

અલુવા—ઓરાણ પ્રાંતીજ દશાહુમડની જ્ઞાતિનું બેતાળીશ ગામોનું પંચ ભેગું થતાં બે જનરલ સભાઓ ભરી અમારી જ્ઞાતિમાં ચાલતા રિવાજો સંબંધી અનેક દ્રષ્ટાન્તોથી અસરકારક ભાષણો આપી ઘણી અસર કરાવી છે. બંને દિવસોની સભામાં લગભગ ૭૦૦ કરતાં વધારે માણસો થતાં હતાં. (થએલા ઠરાવોનો ખરડો કોન્ફરન્સ ઓફીસમાં છે. તે તેઓના ગામોના સંબંધમાં હોવાથી જાહેર કરેલ નથી).

છાલા—ગામમાં સાદ પડાવી તમામ લોકોને ગામની વચ્ચે ભેગા કરી જાહેર સભા ભરી હતી. આશરે ૩૦૦ માણસો ભેગાં થયાં હતાં. ધર્મ, જીવદયા વગેરે વિષયો ઉપર ફટાદાર ભાષણો આપી સારી લાગણી કરાવેલ છે.

સાણોદા—બજાર વચ્ચે જાહેર સભા ભરી "માનવ ધર્મ" એ વિષય ઉપર આશરે ત્રણ કલાક ભાષણ આપી અમને સારો બોધ આપ્યો છે. આશરે ૩૦૦ માણસોએ હાજરી આપી હતી.

ઉપદેશક મી. વાડીલાલ સાંકળચંદ.

કનીપર—સંપ, કન્યાવિક્રય, કેફી ચીજ વગેરે બાબતો સંબંધી ભાષણ આપતાં સારી અસર થઇ છે. કેટલાકે કન્યાવિક્રય કરનારને ત્યાં ન જમવા કે તેમાં ભાગ ન લેવા પ્રતિજ્ઞા કરી છે.

સુધારો:—

સંવત ૧૯૭૧ના હિસાબી રીપોર્ટમાં ૪૭ મે પાને "૨૫૬૪૪-૧૦-૧૧ સાડા ત્રણ ટકાની લોન ખાતે" છપાયા છે તે સુધારી નીચે પ્રમાણે વાંચવું.

૧૫૬૪૪-૧૦-૧૧ સાડા ત્રણ ટકાની નોટ ખાતે.

☞ ચાલુ અંકના ૧૩૮ મા પાનાની ૧૬ મી લાઇનમાં '૯. ઉત્તર ગુજરાત ૩. ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત ૧.' એમ છપાયું છે તેને બદલે '૯. ઉત્તર ગુજરાત ૯, ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત, ૧૩. એમ વાંચવું.

સુકૃત ભંડાર ફંડની બે રસીદ બુકો—ચાર આનાવાળી નં. ૨૨૧-૨૪૦, ૪૮૧-૫૦૦ વાળી કોન્ફરન્સના મંડપમાં વૉલંટીઅરો માર્ફત શ્રી પ્રેસીડેન્ટે મંગાવેલી તે પાછી મળી નથી. તો જે બાંધુઓ પાસે તે બુકો હોય તેમણે કોન્ફરન્સ ઓફીસમાં મોકલી આપવા તસ્દી લેવી.

તૈયાર છે! તૈયાર છે! તૈયાર છે!

કોન્ફરન્સ ઓફીસની ચાર વર્ષની અથાગ મહેનતનું અપૂર્વ ફળ.

શ્રી જૈન ગ્રંથાવલી.

જુદા જુદા ધર્મધુરંધર જૈન આચાર્યોએ ભિન્ન ભિન્ન વિષયો ઉપર રચેલા અપૂર્વ ગ્રંથોની સંપૂર્ણ યાદી આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે. જૈન આગમ, ન્યાય, ફિલોસોફી ઔપદેશિક, ભાષા સાહિત્ય તથા વિજ્ઞાન સંબંધી ગ્રંથોનું લિસ્ટ, ગ્રંથકર્તાઓનાં નામ, શ્લોક સંખ્યા, રચ્યાનો સંવત, હાલ કયા ભંડારમાંથી કેવી સ્થિતિમાં મળી શકે તેમ છે વિગેરે સઘળી હકીકત બતાવનારૂં આ અમૂલ્ય પુસ્તક છે. વિશેષ ફુટનોટમાં ગ્રંથોને લગતી ઉપયોગી માહિતી આપવામાં આવેલી છે. ગ્રંથ અને પૃષ્ઠ, રચ્યાનો સંવત અને ગ્રંથ, એવી રીતે ત્રણ પ્રકારની સંભાળ પૂર્વક બનાવવામાં આવેલી અનુક્રમણિકાઓ આ પુસ્તકની છેવટે આપેલી તે આ પુસ્તક દરેક પુસ્તક ભંડાર, લાયબ્રેરી તથા સામાન્ય મંડળમાં અવશ્ય રાખવા લાયક તેમજ દરેક જૈનને ઉપયોગી છે. કીંમત માત્ર રૂ. ૩—૦—૦

પાયધુની, મુંબઇ નં. ૩, } આસિસ્ટંટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર-મંદિરાવલિ. પ્રથમ ભાગ.

આ પુસ્તકમાં ગુજરાત, કાઠિયાવાડ, કચ્છ અને મારવાડ દેશના દેરાસરોની (ઘર દેરાસર સુદ્ધાંત) હકીકત આપવામાં આવેલી છે. કૉન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી મહાન ખર્ચ કરી શરૂ કરવામાં આવેલ ડીરેક્ટરીના અમૂલ્ય તેમજ પ્રથમ ફળ રૂપે આ પુસ્તક જૈન સમાજના હિતને માટે બહાર પાડવામાં આવેલ છે. હિંદુસ્તાનમાં આવેલા આપણાં પવિત્ર ક્ષેત્રોની ફરવા જનાર જૈન ભાઇઓને આ પુસ્તક એક સુંદર ભોમીયા તરીકે થઇ પડવા સંભવ છે આ પુસ્તકમાં જુદી જુદી કલમો પાડી દેરાસરવાળા ગામનું નામ, નજીકનું સ્ટેશન યાને મોટા ગામનું નામ તથા તેનું અંતર, દેરાસરનું ઠેકાણું, બાંધણી, વર્ણન, બંધાવનારનું નામ, મૂળ નાયકનું નામ, બંધાયાની સાલ, પ્રતિમાજીની સંખ્યા, નોકરોની સંખ્યા તથા મકાનની સ્થિતિ વિગેરે તમામ હકીકત સવિસ્તર દાખલ કરવામાં આવી છે. આ પુસ્તક રોયલ સાઇઝ ૨૬૦ પાનાનું સુંદર પુઠાથી બંધાવેલું છે. બહારગામથી મંગાવનારને વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે. કીમત માત્ર રૂ. ૧—૮—૦.

પાયધુની મુંબઇ નં. ૩. } આસિસ્ટંટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ હેરૅલ્ડ.

શ્વેતાંબર શ્રી કોમમાં સર્વોપરી સ્થાન ભોગવતા આ માસિકમાં વિદ્વાન લેખકોના તેમજ મુનિ મહારાજના હાથથી લખાયેલા સાંસારિક, ધાર્મિક, તેમજ સાહિત્યને લગતા વિદ્વતા ભરેલાં લેખો આપવામાં આવે છે. તેમજ કૉન્ફરન્સને લગતી દરેક બાબતનો સુયોગ્ય હેવાલ આ માસિકમાં આપવામાં આવે છે. તે દરેક જૈનને અવશ્ય વાંચવા લાયક છે. આ સાથે કૉન્ફરન્સના કાર્યને ઉત્તેજન આપવા ઉપરાંત ખાસ અંકોનો લાભ લઇ શકાશે. વાર્ષિક લવાજમ પોસ્ટેજ સહિત માત્ર રૂ. ૧—૮—૦ છે.

મળવાનું ઠેકાણું-સેક્રેટરી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ, પાયધુની, મુંબઇ.

તૈયાર છે ! તૈયાર છે ! તૈયાર છે !

જૈન બંધુઓ ? વાંચો અને અમૂલ્ય લાભ લ્યો.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર ડીરેક્ટરી.

વ્હાલા બંધુઓ ! આપ સારી રીતે જાણતા હશો કે વડોદરા અને પાટણ કૉન્ફરન્સ વખતે જૈન શ્વેતાંબર કોમની આધુનિક સ્થિતિ જાણવા માટે સર્વે જૈન બંધુઓનો વિચાર થવાથી ડીરેક્ટરી કરવાનું કામ કૉન્ફરન્સ ઓફીસે હાથ ધરેલું હતું. આ મહાભારત કામના પ્રથમ ફળ રૂપે અમદાવાદ કૉન્ફરન્સ પહેલાં શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મંદિરાવલિ ભાગ ૧ લો બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો ત્યાર પછી કૉન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી આ મુશ્કેલ કામના દ્વિતીય ફળ રૂપે શ્રી જૈન શ્વેતાંબર ડીરેક્ટરીનો-ભાગ ૧ લો (ઉત્તર ગુજરાત) અને ભાગ ૨ જો [દક્ષિણ ગુજરાત] એવી રીતે બે ભાગ જૈન પ્રજા સમક્ષ પ્રસિદ્ધમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ બન્ને ભાગમાં સમસ્ત ગુજરાત દેશની પ્રાચીન તેમજ અર્વાચીન જાણવા લાયક હકીકતો દાખલ કરવામાં આવી છે; જૈનોની વસ્તી સંખ્યા દેખાડનારી ગામની નિશાનીઓ ઉપરાંત તીર્થ સ્થળ, દેરાસર, તથા રેલ્વેની સરળ માહિતી આપનારાં ચિન્હો વાળો સુંદર નકશો પણ આપેલો છે. ટુંકામાં જૈનોની વસ્તીવાળા જીલ્લા અને તાલુકાવાર ગામ, રાજ્ય, નજીકનું સ્ટેશન અને તેનું અંતર, નજીકની પોસ્ટ તથા તાર ઓફીસ, દેરાસર તીર્થસ્થળ ધર્મશાળા, ઉપાશ્રય, પુસ્તક ભંડાર, લાઇબ્રેરી, પાઠશાળા, પાંજરાપોળ અને સભા મંડળ વિગેરેને લગતી સઘળી બાબતોથી આ ડીરેક્ટરી ભરપુર છે. આ સિવાય ગામવાર જ્ઞાતિ અને ગચ્છની, કુંવારા, પરણેલા, વિધુર અને વિધવાની તેમજ ભણેલા તથા અભણની સંખ્યા આ ડીરેક્ટરીમાં સમજપૂર્વક આપવામાં આવેલ હોવાથી દરેક જૈન બંધુને આપણી આધુનિક સ્થિતિ નજરે તરી આવે છે, વિશેષમાં જીલ્લાવાર જનરલ રીપોર્ટ પણ આપેલ છે, આ ડીરેક્ટરી જૈન સમાજ માટે બહુ ઉપયોગી કરવામાં લગારપણ ક્યાશ રાખવામાં આવી નથી ડીરેક્ટરી તૈયાર કરવા પાછળ રૂ. ૧૫૦૦૦ની મોટી રકમ ખર્ચવામાં આવી છે; તે છતાં જુજ કિંમત રાખવાનું કારણ કમાવાની ખાતર નહીં પરંતુ શ્રીમંત તેમજ ગરીબ જૈન બંધુને આ પુસ્તકનો સરખો લાભ આપવાનું છે, માટે સર્વ જૈન બંધુઓ આ મોટો લાભ અવશ્ય લેશેજ એવી અમોને સંપૂર્ણ ખાત્રી છે. કિંમત માત્ર પહેલા ભાગના રૂ. ૦-૧૨-૦ બીજા ભાગના રૂ. ૧-૪-૦ બન્ને ભાગ સાથેના ૧-૧૪-૦.

નકશાની છુટક નકલ અઢી આનાની પોષ્ટ ટીકીટ મોકલનારને મોકલવામાં આવશે.

પાયધુની, મુંબઈ નંબર ૩, } આસિસ્ટંટ સેક્રેટરી. શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

જૈન કૉન્ફરન્સનો સંવત્ ૧૯૭૧ ના વાર્ષિક રિપોર્ટ.

ગયા વર્ષ સુધી તેમજ ગયા વર્ષમાં આ કૉન્ફરન્સ તરફથી શું કામકાજ કરવામાં આવ્યું છે તેનો વિગતવાર રિપોર્ટ તથા જુદા ખાતામાં જમાએલી તથા ખર્ચાએલી રકમનું સિંહાવલોકન કૉન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી મંગાવ્યે પણ જૈન બંધુને મફત આપવામાં આવશે

પાયધુની, પોસ્ટ નંબર ૩ મુંબઈ. } કલ્યાણચંદ સૌભાગ્યચંદ. રેસીડન્ટ જનરલ સેક્રેટરી

आजकल करते २ करता २० सालसे मैं कुछ ऐसी दवाकी खोजमें था जो जगतको आशीर्वाद रूप हो जाय, एक ही छोटी सीसी अपने जेवमें रखनेसे सारा दवाखाना निकम्मा हो जाय—यानी अपना जाकीटके जेवमें एक छोटीसी सीसीके अंदर सारा दवाखाना आ जाय। परदेशमें, रेलमें, जहाजमें, जंगलमें छोटे मोटे गांवमें जहां जिस वक्त कोई बीमारी उमड आई इसलिए उसका इलाज अपने जेबमेंसे निकाल पडे। कई आशा निराशाके झोके खाते आज २० वर्षके बडे परिश्रमके बाद मैंने यह चन्द्रामृत पाया है।

इससे बादी, बदहजमी, दस्त, कै, खांसी, दमा, शीरदर्द, जुखाम, आंखका दर्द, दांत वा डाढ़का दर्द, कर्ण रोग, दाद, खुजली, खाज, हैजा, हजम गठिया, बात, लकवा, कमजोरी, अशक्ति, नामर्दी, जहरी डंक, प्लीहा, अण्डवृद्धि, प्रदर रोग, सरदी, बवासीर मुंह के छाले, प्रमेह, रक्त शुद्धि, जलना, ताप (बुखार) न्हारुआ हिचकी, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सर्व रोगोंका पूरा २ इलाज है। गृहस्थी को एक शीशी अवश्य पास रखना चाहिये। कीमत अमीर गरीब सब के लिये थोडी रखी है खाने लगानेकी तरकीब दवा के साथ मिलती है। की० फी शीशी ॥) तीन शीशी २) रु० डा० खर्च अलग।

दवा मंगानेका स्थल:—

चन्द्रसेन जैन वैद्य, चन्द्राश्रम–इटावह. U. P.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સરસ

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઇઝ્ડ

સાર્સાપરિલા

જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દુર કીધી છે.

આ સાર્સાપરિલા બગડેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક

ફતેહમંદ આકસીર ઇલાજ છે.

અને આજ ૬૦ વરસથી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને જુદા જુદા પ્રદર્શનોમાં

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાર્સાપરિલા ભાગ્યશાળી નિવડ્યું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે બગડ્યું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઇએ, તેને માટે આ સાર્સાપરિલા વિના બીજી એક પણ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંશ એટલે ગરમી અને તેના વડે થતા રોગો–તેમજ લકવા, સંધીવા, ચામડી પરના કાળા ડાઘ પડવા, અંગનું સુજી આવવું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર દેવી સરખા ફોલ્લા થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકસીર થઈ ચુકી છે.

શીશી ૧ નો રૂ ૧ા, ચાર શીશી પીવાથી સારો ગુણ આવે છે. પોસ્ટ ખર્ચ જુદું.
ચાર એકદમ મંગાવનારને રૂ. ૪ાા. પોસ્ટેજ સાથે.

ડૉ. ગણેશરામ કેશવ–ઠાકુરદ્વાર—મુંબઈ.

અમદાવાદના એજન્ટ—શા. મ[illegible]લાલ મોતીલાલ [illegible]ની પોળ—અમદાવાદ.

વાર્ષિક મૂલ્ય (પોસ્ટેજ સહ) રૂ. ૧-૮-૦. Reg. No. B. 525.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ હેરૅલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨. અંક ૬. વિરાત્ ૨૪૪૨ જ્યેઠ સં. ૧૯૭૨. જુન ૧૯૧૬.

અમો તો તું અમે નહિ તો નહિ તું જાણજે નિશ્ચે,
નહિ જો બીજ ક્યાંથી વૃક્ષ ફળ કોના ઉપર ફળશે?
અમારી હસ્તીમાં હસ્તિ રહી તારી અજબ રીતે,
અમો પર ઘાવ કરતાં ઘાવ આવી તમ ઉપર પડશે.

વિષયાનુક્રમ.

ઑનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ.
બી. એ. એલ્. એલ્. બી.
વકીલ હાઇકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

Printed by—Dahyabhai Shakrabhai Gandhi at his Satya Prakash Printing Press, Ahmedabad and Published by—Lalchand Laxmichand Shah for Jaina Swetambar Conference at its office at Pydhuni, Bombay, No. 3.

ખાસ ખબર.

આ કૉન્ફરન્સ હેરૅલ્ડ માસિકના નવા થનાર ગ્રાહકોને જણાવવામાં આવે છે કે સંવત ૧૯૭૦ ના પર્યુષણ પર્વ સમયે આ માસિકના ખાસ અંક તરીકે શ્રીમન્ મહાવીર સચિત્ર અંક ૨૪૦ પૃષ્ટનો આઠ આના કિંમતનો બહાર પાડવામાં આવેલ હતો. તેમજ તે વર્ષના દિવાળીના શુભ પ્રસંગે શ્રી મહાવીર સચિત્રનો ઉત્તરાર્ધ ભાગ ૧૫૦ પૃષ્ટનો અંક પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે ગયા બંને અંકો સાથે મંગાવનાર પાસેથી ફક્ત બાર આના કિંમત લેવામાં આવશે ગયા વર્ષના પર્યુષણ પર્વ પ્રસંગે જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્ય સચિત્ર અંક એટલે ૩૬૦ પૃષ્ટનો ખાસ અંક બહાર પાડેલ છે. તેની કિંમત છુટક ૧ અંકની બાર આના રાખવામાં આવેલી છે, પણ નવા ગ્રાહકોને તે અંક ખાસ મફત આપવામાં આવશે. માત્ર તેઓનુ નામ ગ્રાહકના લીસ્ટમાં તા. ૧ જુલાઇ સને ૧૯૧૫ થી દાખલ કરવામાં આવશે અને તે પછીના બધા અંકો પુરા પાડવામાં આવશે. આવો ઉત્તમ લાભ લેવા દરેક જૈનબંધુ આ માસિકના ઉત્તેજન અર્થે, આ પત્રના આધાર શ્રી કૉન્ફરન્સ દેવીના સહાય આપવા અર્થે અને પોતાના આત્માના લાભાર્થે ગ્રાહક તરીકે નામ લખી મોકલાવવા અને બીજાઓને ગ્રાહક થવા તત્પર થશેજ. એવી અમો આશા રાખીએ છીએ. નવા થનાર ગ્રાહકોનુ લવાજમ પ્રથમ લેવામાં આવશે.

માસિક સંબધી તમામ લખાણ નીચેના શીરનામે અને લેખ સંબધીનું તમામ કાર્ય તંત્રી મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ વકીલ લાલજી માનસિંહ બીલ્ડીંગ પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઇના શીરનામે લખવા રિવાજ રાખશો.

પાયધુની, મુંબઇ નં ૩. | આસિસ્ટંટ સેક્રેટરી
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

काश्मीरनो पवित्र केशर.

આ કેશરજ પૂજાને યોગ્ય છે. આ એક કુદરતી પેદાવાર છે, અને શ્રી મહારાજા સાહિબ કાશ્મીરની આજ્ઞાથી પ્રતિ વર્ષ ખેડવામાં આવે છે. અમો પ્રસિદ્ધ વ્યાપારીયો, દેરાસરો અને તીર્થ સ્થાનોમાં મોકલીએ છીએ પ્રમાણ મેળવીના એક તોલાની કિંમત રૂ. ૧॥. ખાલિસ કસ્તુરી રૂ. ૨૫ તો. [illegible] સમીર રૂ. ૩ તો. શુદ્ધ શિલાજીત ॥ તો. અમૃતીહિંગ) તો. [illegible] રૂ. ૨, ખાલિસ મુમ્મા બાદામ રૂ. ૧॥. [illegible] રૂ. ૧ સેર, ૨ ૪ પ્રકારની શાલો શાલાદિ વસ્તુ કિફાયતે મોકલીશ.

કાશ્મીર સ્ટોર્સ શ્રીનગર નં૦ ૧૯

सर्वे दानात् परं दानं अन्नदानं विशिष्यते ।

હુકમાગજ લાભના —

એક અમૂલ્ય સૂચના.

શાસ્ત્રાજ્ઞાનું પાલન એ

હિન્દુ માત્રનો પરમ ધર્મ છે.

भवन्ति नरकाः पापात् पापं दारिद्रसंभवम् ॥
दारिद्र्यमप्रदानेन तस्मात् दानपरो भवेत् ॥

—દાન નહિ આપવાથી દારિદ્રય આવે છે, દારિદ્રથી પાપ થાય છે અને પાપને પરિણામે નર્ક મળે છે માટે—

બસો રૂપિઆમાં અન્નદાન સાથે અમર નામ !

રૂ. ૨૦૦ આપી અન્નદાન ખાતે એક દિવસ રોજી આરસની તખ્તીમાં નામ કોતરાવી યાદગિરી અમર કરો !!

ગરીબ હિંદુ અનાથોની દયા લાવવી અને તેમને સારે માઠે પ્રસંગે બ્રાહ્મણોની માફક યાદ કરી દાન આપવું એ દરેક હિંદુનું કર્તવ્ય છે. કારણ કે, આવા નિરાધાર અનાથોને દાન કરવાથીજ પરલોકની વાટ ખરચી પ્રાપ્ત થાય છે. દાનના ગાળાના આધારે અનાથો હિંદુ વર્ણવ્યવસ્થાનુસાર આશ્રમમાં ભળે છે.

માટે તમારા દાનના મની-ઓર્ડરો તુરત નીચેને સરનામે મોકલાવી આપો.

રૂ. ૨૫) દાન આપવાથી એક "ગોદાન" ગણાય છે. તેના વ્યાજમાંથી અનાથોને દૂધ અપાય છે અને દાતાના નામનું સ્મારક બોર્ડ ઉપર લખાય છે.

એક રૂપીઆ સુધીના દાન વાર્ષિક રીપોર્ટમાં છપાય છે. તે રીપોર્ટ મફત મળે છે, તે મંગાવવા દાન મોકલી લખો.

મંત્રી—હિન્દુ અનાથાશ્રમ, નડીઆદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક
ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ માન પામેલી અને ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના બજારમાં આજકાલ ચાંદીનાં દાગીના વેચનાર અનેક વેપારીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક જાતના દાગીના ખાસ જસ્તીથી ઝાળેલી તથા ઘુઘરીઓ બાંધવાનો વાળો તે પણ ચોખ્ખી ચાંદીનો પાકી ગેરંટીથીજ આપવામાં આવે છે. ભાવમાં ઠગાવાની બીલકુલ ધાસ્તી રહેતી નથી માટે એકવાર પધારવા વિનંતિ છે.

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઇ હીરાચંદ

ઠે. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઇની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॅल्ड.

Jain Shvetambara Conference Herald.

પુ. ૧૨ અંક ૬.   વીરાત્ ૨૪૪૨.   જેઠ, સં. ૧૯૭૨.   જુન, ૧૯૧૬.

The Present State of the Jains.

My Dear Jain Bretheren,

The census figures show that the Jain population in India was 14 lacs in 1901 while the number has decreased by two lacs during the last decade, the present figures coming to 12 lacs only, while there has been a marked increasement of over twenty millions in the general population of India. Under the circumstances the time seems not very far off, I am sorry to say, when the name of Jainism will become a mere subject of history. The chief causes of this fast decline seem to be:–

1. Splitting of the religion into various sects and sub sects and castes.
2. Want of proper education, and
3. the stoppage of the baptismal procedure.

To quote the Gazetteer, "Jainism, again, is generally recognized as a distinct religion, but in certain parts the Jains themselves strongly assert their claim to be Hindus, and some of them were doubtless thus entered at the census. ... ... The numerical strength of the Jains is now 13 millions, and it shows a tendency to decrease, but this is perhaps more nominal than real, as there seems to be a growing disposition among them to describe themselves as Hindus. The line, in fact, which divides them from Hindus is narrow. They employ [illegible] in their domestic rites, venerate the cow, often

worship in Hindu temples, follow the Hindu law of inheritance with the reservation that heirship is not dependent on the performance of funeral rites, are more than Hindus in strictness of their caste-exclusiveness, permit connubium with Hindus, and visit Hindu places of pilgrimage."

This division and sub-division of the religion has not left a single body of even one lac souls united together. Our sacred scripture shows that there existed no such sects before. In a course of time they became divided into two large sects, the Swetambers and the Digambars, and after a lapse of many centuries the Swetambers were again sub-divided into Mandir-margis and the Sthanakvasis, and the Digambers into Bis and Taranpanthis. Moreover there are innumerable sub-sections now, which if taken down, would form a good religious tree divided into lots of its branches. The people of one sect are not generally on good religious terms with those of the other. This religious pestilence prevailing all over India has struck a death-blow to the progress of religion. I do not know a single town, except Bharatpur, where the Jains of the different sects unite together in religious functions. The sectarian feeling in so small a community tends to nothing but weakness. Every intelligent being would admit that no body can make any advancement either in religious or social relations unless the differences are made away with If an investigation be carried out to enquire as to how these distinctions came into vogue, the originating causes will prove very trivial, most of them inventions of the uncultured minds. These differences keep us back from consulting together, form a barrier in the circle of matrimonial alliances and serve to create spirit of estrangement and aloofness between the brothers of the same religion and the followers of the same enlightened Tirthankers. Contention and hatred exist in place of harmony and love.

All over India at present, we can trace the gradual and almost insensible transformation of tribes into castes, says a learned professor The main agency at work is fiction, which

in this instance takes the form of the pretence that whatever usage prevails to-day has been so from the time immemorial Our ancestors possessed highest qualifications which almost became extinct during the adverse periods What exists now is the only remnant of the past, or the outcome of the ignorant minds, which requires much to be modified to attain its former par excellence

It cannot be denied that Jainism as preached by our last Tirthankar Shri Mahavir Swamiji, was based on one and the same sound principle, and our deficiency of knowledge to understand what the sayings actually meant, has thrown us in confusion, and misled us in various senses according to the limited circle of the individual ideas We are now stray in a dense and almost impenetrable jungle to seek after truth. This is chiefly owing to absence of a systematic vocabulary and grammar of the spiritual language in which the sayings of the August Sage were for the first time brought into black and white. These may have either not existed or were destroyed during the revolutionary period.

It is much to be regretted that the greater part of some of the Jain Sadhus and reformers is now-a-days involved in criticising the aphorisms of the other sects, use abusive language for them, or publishing such hostile pamphlets as to create greater controversy among the followers of the same enlightened Sage Personally, I hate such feelings. Circumstances always change with the period, and it is rather unwise to stick to the old and time-worn customs and usages while the change offers us better opportunities for amelioration. The sacred words of His Holiness should never be dismembered to impart different sects. It is our misunderstanding of the meanings of the religious canons that has made us divided into various sects, a mistake which must be rectified. Quarelling over their respective possessions accomplishes nothing but the destruction of the real truth To unite all into one common feeling is not an easy task. There appears to have been convened no general council of the Jains after 310 B. C. If a

general meeting of the Jains of all sects and creed is held to explore the Jain Siddhants and edit its vast philosophy, something may be done to uphold the limited number of Jains and to bring them under one religious sway. But time must elapse before we can realise the great consummation, but patience and perseverance coupled with the encouragement of all the enlightened may eventually get the triumphant goal.

Mutual love is the highest ideal of the Jain religion, not only to the human beings but to the animal kind in general But how we can establish love when we are prepared to antagonise with the very brethren of our community. "Ahinsa Paramo Dharma" is our highest motto. "Ahinsa" is not only to deprive one of his life, but includes annoyance as well. The Jains must have been an exemplary community to profess love to all beings. International antagonism degenerates a community in the foreign eyes and brings on destruction upon ourselves. Conflicts and evil passions between ourselves should cease. Good and the only good must come from a freer, fuller and friendly communion.

The pure geographical barrier should not stand in the way of our religious formula. The number of some of the castes has become so very limited that it is sometimes too difficult to find suitable matches among them, and the compulsary endogamy directs a death-blow to our personal and social advancement. The circle of our insconnubii has become so very limited. So far as possible the ritualistic and the social differences must at least be done away with.

It is no doubt too difficult at the outset to remove the sectarian feelings, but I would for the present suggest that the ristriction in marrying among the same caste must at least be done away with, and that the broader field for the matrimonial purposes among the Jains without any caste distinction may be opened. The System if passed by the community is sure to improve our social and religious condition. As for the mode to bring this into effect when passed by the Community, I would suggest that a head office be formed

for the purpose and the names of the families agreeing to the proposal with fixed determination may be registered, and when the number reaches a certain limit, say two thousand families or more, a circular be issued from the head office, to start to bring the proposal into practice, and those who willingly get their names registered later may as well be welcome. The question of sects or rites is trivial. The bride must follow her husband and the rites of the different localities may be maintained. At the time of celebration of the wedding, the bridegroom's party should follow the rites prevailing at the bride while they reach there.

Taking the second question of Education in hand, I would say that the Jains are called a wealthy community and no doubt they are so, but what a pity that they do not maintain a single higher institution of their own to work on the proper footing. They have although got some schools scattered unsuitably, but most of them generally disappear with their originator being unsupported by any capital means. Look to the education of Parsis. Their population in India numbers less than ¼th of the Jains, but they have got many admirably maintained institutions of their own. One cannot prosper without education in this world of literature If all the Jains agree to pay one percent per annum of their income for their noble cause, a fair college can well be started. The want of proper education does not only keep us back from being happy and prosperous in the worldly life only, but strikes a serious blow to our religion. We could get general education at the public institutions maintained by our auspicious Government, but where we could get the religious training? The people abroad are of opinion that the Jain Shastras are full of sound philosophy, and no doubt they are, but it is much to be regretted that there is hardly one in thousand Jains who knows what Jainism is This state of affairs has made us call ourselves Hindus and rely upon the Brahmanic scripture for the various sanctities of life, while the Brahmans never fail to avail themselves of our ignorance.

Our old scriptures exist in Sanscrit and Magadhi languages and our Acharyas were quite right to write them in those languages as they were then the mother tongues. But those languages have now become dead and are spoken nowhere. Moreover there exist no proper grammar of the Magadhi as stated above. There must be almost lifelong times or at least greater part of the precious life to get a full mastery over a dead language, and very little time be left at the disposal of the scholar to make himself master of the religious doctrines. This coupled with want of zeal to get even the general high education, is the chief reason why few or no philosophers spring up now-a-days in our community. Hence the convertion of our Shasras in Hindi is most essentially needed. Our Digamber bretheren have done something in this direction, and also the Swetambers seem to make a move to step forward. But the translations of the former are either mostly in verses in which it is too difficult to interpret a philosophic idea without exageration, or are in prose not easily comprehensive, while those of the other sect are too brief and very little idiomatic to produce a desired impression upon the half-cultured minds. How painful I feel to think that we cannot attain the object even if we desire to do so, as there are few among us who could impart sound Shastric education. If we desire to do so we have to to look to the non-jainists, who cannot avoid to add their own comments. There is a great difference between the teachings of one of the same and the other religion. The former, on his corresponding sentiments arising from the very depths of his heart, does not avoid any mental exertions to make their full impressions upon the mind of his pupil, while the latter does that only regarding his duty for the compensation paid and seldom tries, therefore, to understand himself or make his pupil understand deep sense of the Great Philosopher's teachings. Our religious suffers a good deal consequently for want of the proper instructors. But wherefrom to get them? They cannot be procured unless we have a big institution of our own. It is true that we can not at first do without the literal aid of the scholars of the other religion. But we

can do away with them gradually as we can procure capable hands in our own community. Could a Mahomadon teach Veda and a Hindu Qoran so well as the scholars of the respective religions. ? How can then we expect the Brahmans to impart sound religious education to the Jains ? Our hearty thanks are due to late Swami Shri AtmaRamji Maharaj and his learned pupils who are doing their best towards the achievement of this object. But our co-operation with them is most essential.

The education in our Jain bretheren is limited, except in certain exceptional cases, to scanty reading and writing or the mercantile culture only. This lack of literary advancement seldom allows them to leap over the sphere of worldly knowledge feeling themselves morose to step forward.

The want of proper education and the sacrifice of religion at the hands of the scanty-literals are the chief causes of this degeneration. No achievement can be perfect unless carried out by whole-hearted zeal.

As regards the Jain literature it is noted down in the Gazetteer that " It is only in recent years that the vast intricate literature of Jainism has been partially explored, and there is still much to be done in the way of translation before the history of the order can be written. "

The question of female education comes on next. In this respect I appreciate the words of Justice Newman, who says - " I doubt if the rule of parents arranging marriages for their children is not wiser and more rational than that of young people marrying from what they think is love. It is often temporary fancy. I believe that France and India show on the whole happier result in married life than other countries. If your wives are to be your helpmates, your equals, and your best advisers they must be educated, but it is hard to say how far you ought to go. Without progress there is no life. but a man-woman is a thing unnatural. " Everything must be kept within its limits. It is really a source of trouble if the couple are unable to communicate their ideas at a distance to

each other. Every one has his own secrets, which he does not wish to communicate through the medium of others.

Thirdly, to add to the Jains, the task can be performed by our so called Sadhus, whom I beseach to preach the religion. Those who may be willing to accept may be most welcome. In this connection I would say that deficiency lies in want of a single scripture to impress the high Jain philosophical ideas on the foreign minds. This deficiency can also be made up by the Sadhus.

In all confidence, I place in your lap, My Dear Jain Bretheren ! the key to the archives of occult refinement, as I know that most of you are in the perfect intellectual condition to appreciate its mystical treasures. I shall deem myself fully recompensated if any of my above solicitations meets the kind approval of my co-religionists.

Bharatpur
15-4-1916.

KANAHIALAL JAINI.

श्री जैन श्वेतांबर एज्युकेशन बॉर्ड.

श्री जैन श्वेतांबर कॉन्फरन्स धार्मिक हरीफाइनी परीक्षा.

तेना नियमो तथा सने १९१६ नी सालनो अभ्यासक्रम.

नियमो.

१ मजकुर परीक्षा श्री जैन श्वेतांबर એજ્યુકેશન બોર્ડે નિમેલ, નીચે જણાવેલ એજન્ટોની દેખરેખ નીચે, નીચેનાં સ્થળોએ તા. ૩૧-૧૨-૧૬, રવીવારે બપોરના ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી લેખીત લેવામાં આવશે.

સ્થળ	એજન્ટ
૧ મુંબઇ	શ્રી જૈન શ્વેતાંબર એજ્યુકેશન બોર્ડ
૨ સુરત	મી. ચુનીલાલ છગનલાલ શરાફ તથા મી. મગનલાલ પી. બદામી
૩ અમદાવાદ	મી. મણીલાલ નથુભાઇ દોશી તથા મી. હીરાચંદ કકલભાઇ.
૪ માંગરોળ	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૫ મહેસાણા	શ્રી મહેસાણા જૈન પાઠશાળા.
૬ પાલીતાણા	ઝવેરી. લક્ષ્મિચંદ ઘેલાભાઇ તથા મી. કુંવરજી દેવશી.
૭ ભાવનગર	શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા.
૮ થેવલા	શેઠ દામોદર બાપુશા તથા શેઠ બાલચંદ હીરાચંદ.
૯ બનારસ	શ્રી યશોવિજયજી જૈન પાઠશાળા.
૧૦ જયપુર	શેઠ ધાંસીલાલ ગુલેચ્છા.
૧૧ ગુજરાનવાલા	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૧૨ રાજકોટ	મી. ચત્રભુજ જેચંદ.
૧૩ રતલામ	શેઠ વર્ધમાનજી વાલચંદજી તથા શેઠ રેતનલાલજી સુરાના.
૧૪ બોટાદ	શેઠ લલ્લુભાઇ ભાઇચંદ.
૧૫ વઢવાણ	શા. ગોવિંદભાઇ મકન તથા શા. મગનલાલ ડાહ્યાભાઇ
૧૬ લીંચ	શેઠ હઠીસંગ રતનચંદ.
૧૭ અમરેલી	શેઠ સુંદરજી ડાહ્યાભાઇ વકીલ.
૧૮ લીંબડી	શેઠ હીરાચંદ લાલચંદ તથા શા. સુખલાલ કપુરચંદ
૧૯ ધીણોજ	શા. ચુનીલાલ હાથીચંદ
૨૦ મોરબી	વકીલ ધનજીભાઇ રાયચંદ તથા શા પ્રેમજી હરખચંદ.
૨૧ ઝીંઝુવાડા	શેઠ તેજપાળ ત્રીકમ તથા વોરા સવચંદ ઇચ્છાચંદ.
૨૨ વડસ્મા	શા. મયાચંદ સાંકલચંદ તથા શા. ભાયચંદ ખીમચંદ.
૨૩ ચાણસ્મા	વકીલ રવચંદ આલમચંદ
૨૪ ખંભાત	શેઠ શીમનલાલ પુરશોતમદાસ તથા શા. ચુનીલાલ મુળચંદ કાપડિયા.

૨૫ પાટણ — શેઠ સેવંતીલાલ નગીનદાસ તથા શેઠ વાડીલાલ સાંકળચંદ.
૨૬ કપડવંજ — શેઠ બાલાભાઇ દલસુખભાઇ તથા પરિ પ્રેમચંદ રતનચંદ.
૨૭ બોરસદ — રા. છોટાલાલ બાપુભાઇ પરીખ તથા શા. કીલાભાઇ જેઠાભાઇ.

સુચના—આ સ્થળો ઉપરાંત અરજીઓ આવ્યેથી પરીક્ષા લેવાનાં સ્થળો વધારવાનો વિચાર કરવામાં આવશે.

૨ નીચે મુજબ પાંચે ધોરણોની પરીક્ષા લેવામાં આવશે.

ધોરણ ૧ લું.

પંચપ્રતિક્રમણ—મૂળ, અર્થ; વિધિ અને હેતુ સહિત (શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ વાળું પુસ્તક).

વિધિપક્ષવાળા ઉમેદવારો માટે શેઠ ભીમસિંહ માણેકનું છપાવેલ વિધિપક્ષ પંચપ્રતિક્રમણ સૂત્ર મોટું. સિવાયના ગચ્છવાળાઓની પરીક્ષા, તે તે ગચ્છના પ્રમાણભૂત પુસ્તકના અનુસાર લેવામાં આવશે.

ધોરણ ૨ બીજું.

નીચેના બેમાંથી કોઇપણ એક વિભાગ.

અ. જીવ વિચાર તથા નવતત્વ પ્રકરણ-(શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળાં પુસ્તકો.)
ધર્મબિંદુ-(શ્રાવક ધર્મ સંબંધી વિભાગ-માંગરોળ જૈન સભાનું છપાવેલું)

બ નવતત્વ, નવસ્મરણ અર્થ સહિત (શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળાં પુસ્તક.)
ત્રણ ભાષ્ય (શેઠ વેણીચંદ સુરચંદ અથવા શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળું પુસ્તક) અર્થ અને સમજણ તથા હેતુપૂર્વક.

દેવવંદન—ગુરૂવંદન ભાષ્ય.

ધોરણ ૩ ત્રીજું.

જ્ઞાનસાર-(રા. દીપચંદ છગનલાલ વાળુ)
મહાવીર ચરિત્ર ભાષાન્તર હેમચંદ્રાચાર્ય કૃત દશમુ પર્વ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલું.)
આનંદઘનજીની ચોવીશી (જ્ઞાનસારના ટબાવાળી)

ધોરણ ૪ ચોથું.

આગમસાર દેવચંદજી કૃત (શેઠ ભીમસિંહ માણેક તરફથી છપાએલ)
સભાષ્ય તત્વાર્થાધિગમસૂત્ર-(સમજણ સાથે. રોયલ એશીયાટીક સોસાઇટી વાળુ.)

ધોરણ ૫ મું.

નીચેના પાંચ વિભાગમાંથી કોઇપણ એક વિભાગ

૧ **ન્યાયઃ—સ્યાદ્વાદ મંજરી** (રાયચંદ જૈન શાસ્ત્રમાળામાંથી.)
આઠ દ્રષ્ટિની સજ્ઝાય (પ્રકરણ રત્નાકરના ભાગ પહેલામાંથી ૪૧૩ થી ૪૩૮ પાનાં)

૨ **દ્રવ્યાનુયોગઃ—છ કર્મગ્રંથ** (ભીમસિંહ માણેક તરફથી છપાએલ.)

૩ **અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ** (રા. રા. મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ સોલીસીટર તરફથી બહાર પડેલું.)

દેવચંદ્રજીની ચોવીશી (શેઠ ભીમસિંહ માણેક તરફથી વિવેચન સાથે છપાએલ.)
૪ પ્રકીર્ણ:—ઉપદેશ પ્રાસાદ પાંચે ભાગ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી છપાએલ) તેના પર વિવેચન વિચારપૂર્વક કરેલ અવલોકન સાથે.
૫ ઇતિહાસ:—ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્ર પર્વ ૧ થી ૧૦ નું ભાષાંતર સંપૂર્ણ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી છપાએલ.) ઐતિહાસિક તથા તત્ત્વદષ્ટિએ વિદ્યાર્થીઓએ અવલોકન કરવાનું.
૬ તત્વજ્ઞાન-સટીક ષડ્દર્શન સમુચ્ચય.
૭ પ્રાકૃતભાષા-પ્રાકૃત માર્ગોપદેશિકા (પંડિત બહેચરદાસ.)
ઉપદેશમાળા (ધર્મદાસ ગણિ કૃત.)

૩ મજકુર પરીક્ષા લીધા પછી આશરે દોઢ મહિને ઇનામ મેળવનાર તથા પાસ થનાર ઉમેદવારોનુ લીસ્ટ શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ તરફથી જાહેર પત્રદ્વારા બહાર પાડવામાં આવશે.

૪ આ પરીક્ષામાં ઉંચે નંબરે આવનાર ઉમેદવારોને તેની લાયકાત પ્રમાણે નીચે મુજબ બોર્ડ તરફથી શ્રી જૈન ધાર્મિક હરિફાઇની પરીક્ષાનાં ઇનામો મજકુર પરીક્ષા પછી આશરે બે મહિને આપવામાં આવશે.

વર્ગ પહેલો—દશ ઇનામો રૂ. ૯૨ નાં.

૧ લુ ઇનામ રૂ. ૨૧)	૬ ઠું ઇનામ રૂ. ૭)
૨ જુ „ „ ૧૭)	૭ મું „ „ ૫)
૩ જું „ „ ૧૫)	૮ મુ „ „ ૩)
૪ થું „ „ ૧૧)	૯ મુ „ „ ૨)
૫ મુ „ „ ૯)	૧૦ મું „ „ ૨)

વર્ગ ૨ જો:—આઠ ઇનામો રૂ. ૧૦૦) નાં.

૧ લા પેટા વિભાગ માટે	૨ જા પેટા વિભાગ માટે
૧ લું ઇનામ રૂ. ૨૧)	૧ લું ઇનામ રૂ. ૨૧)
૨ જુ „ „ ૧૫)	૨ જું „ „ ૧૫)
૩ જું „ „ ૯)	૩ જું „ „ ૯)
૪ થુ „ „ ૫)	૪ થું „ „ ૫)

વર્ગ ૩ જો:—પાંચ ઇનામો રૂ. ૬૩) નાં.

૧ લુ ઇનામ રૂ. ૨૫)	૪ થું ઇનામ રૂ. ૮)
૨ જું „ „ ૧૫)	૫ મું „ „ ૫)
૩ જું „ „ ૧૦)	

વર્ગ ૪ થો:—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૬૦) નાં.

૧ લું ઇનામ રૂ. ૩૦)	૩ જુ ઇનામ રૂ. ૧૦)
૨ જું „ „ ૨૦)	

વર્ગ ૫ મો:—(સાત વિભાગમાંના દરેક વિભાગમાં રૂ. ૨૦)
સાત ઈનામો રૂ. ૧૪૦) નાં.

૫ પ્રકીર્ણ સૂચના:—કોઇ પણ વિદ્યાર્થી એકી વખતે એકજ ધોરણમાં પરીક્ષા આપી શકશે, પણ તેમાં તે નિષ્ફળ થશે તો તે ધોરણમાં તે બીજે વરસે બેસી શકશે, બીજા તથા પાંચમા ધોરણમાં એકથી વધારે વિષયો છે, તેથી દરેકનાં જુદે જુદે વરસે પરીક્ષા આપી શકશે, અને પાસ થનારને લાયકાત પ્રમાણે ઇનામ અથવા પ્રમાણપત્ર મળશે.

એક તૃતિયાંશ માર્ક મેળવનારનેજ પાસ થયેલ ગણવામાં આવશે, પણ ઇનામને લાયક થવા માટે ઓછામાં ઓછા પચાસ ટકા માર્ક મેળવવાજ જોઇશે.

પાંચમા ધોરણમાં હાલ તુરત ઇનામ નાનાં દેખાય છે, પણ જે વિભાગમાં બેસનાર નહીં હોય તેનાં ઇનામો અન્ય વિભાગમાંના ઇનામની રકમ અથવા સંખ્યા વધારવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે.

દરેક પેટા વિભાગનાં ઇનામો એક બીજાથી સ્વતંત્ર છે, તેથી તે ધોરણના વિભાગોમાં અંદર અંદર હરીફાઇ રહેશે નહીં.

બીજા ધોરણમાં અને ત્યાર પછીના ધોરણમાં નવસ્મરણ સિવાય કોઇ પણ વિષયમાં મુખપાઠના સવાલો પરીક્ષામાં પૂછવામાં આવશે નહીં.

આંખે અપંગ હોય તેને માટે લખનારની વ્યવસ્થા કરી લેવામાં આવશે તો તેની યોગ્યતાનું પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવશે પણ તેને ઇનામ મળશે નહીં.

આ પરીક્ષાના ધોરણ વિગેરે સંબંધમાં ખુલાસો પુછવો હોય તે નીચેના શીરનામે પૂછી મંગાવવો.

પરીક્ષામાં બેસવા ઇચ્છનાર દરેક વિદ્યાર્થીએ નવેમ્બરની ૩૦ મી તારીખ પહેલાં પહોંચે તે પ્રમાણે અરજી બોર્ડના સેક્રેટરી તરફ મોકલી આપવી. દરેક અરજી નીચે જણાવેલી વિગત સાથે મોકલવી.

૬. આ પરીક્ષામાં બેસનાર ઉમેદવારોએ નામ, ઠેકાણું, ગામ, ઉમર, જન્મતારીખ, જન્મભૂમિ, કયા ધોરણમાં, કયા પેટા વિભાગમાં કયે સ્થળે પરીક્ષા આપવી છે, તેમજ તેની વ્યાવહારિક કેળવણી કેટલી છે અને ધંધો શું છે તેની વિગત નીચેના શીરનામે ચોખ્ખા અક્ષરે લખી મોકલવી.

પરીક્ષા તા. ૩૧-૧૨-૧૬ સં. ૧૯૭૩ ના પોષ સુદ ૭ ને રવિવારે બપોરે ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી ઉપર જણાવેલી જગાએ લખીત લેવાશે.

પાયધુની-પોસ્ટ નં૦ ૩
મુંબઇ.

મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ.
મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ.
ઓનરરી સેક્રેટરીઓ,
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર એજ્યુકેશન બૉર્ડ.

श्री जैन श्वेताम्बर एज्युकेशन बॉर्ड.

बाइ रतन– शा. उत्तमचंद केशरीचंदना पत्नि.
श्री जैन धार्मिक हरीफाइनी परीक्षा.

तेना नियमो तथा सने १९१६ नी सालनो अभ्यासक्रम.

नियमो.

१ मजकुर परीक्षा श्री जैन श्वेतांबर एज्युकेशन बोर्ड तरफथी नीचे जणावेला एजन्टोनी देखरेख नीचे नीचेनां स्थळोए ता. ३१–१२–१५ रवीवारे बपोरना १ थी ४ वाग्या सुधी लेखीत लेवामां आवशे–स्थळ तथा एजन्टोनां नामोमां हवे पछी पत्रव्यवहार करी सारी रीते वधारो करवामां आवशे.

	स्थळ.	एजन्ट.
१	मुंबइ.	श्री जैन श्वेतांबर एज्युकेशन बॉर्ड
२	सुरत	मी. चुनीलाल छगनलाल शराफ तथा मी. मगनलाल पी. बदामी.
३	अमदावाद	मी. हीराचंद ककलभाइ तथा मी. केशवलाल प्रेमचंद मोदी, वकील.
४	मांगरोळ	श्री आत्मारामजी जैन पाठशाळा.
५	महेसाणा.	श्री महेसाणा जैन पाठशाळा.
६	पालीताणा	झवेरी लल्लुभाइ? ...
७	भावनगर	श्री जैन धर्म प्रसारक सभा.
८	येवला	शेठ दामोदर बापुशा तथा शेठ बालचंद हीराचंद.
९	बनारस	श्री यशोविजयजी जैन पाठशाळा.
१०	जयपुर.	शेठ धांसीलाल गुलेच्छा.
११	गुजरानवाला	श्री आत्मारामजी जैन पाठशाळा.
१२	राजकोट.	मी. चत्रभुज जेचंद
१३	रतलाम	शेठ वर्धमानजी वालचंदजी तथा शेठ रतनलालजी सुराना.
१४	बोटाद	शेठ लल्लुभाइ भाइचंद
१५	वढवाणशहेर	शेठ गोविंदभाई मकन तथा शा. मगनलाल डाह्याभाइ.
१६	वींछ	शेठ हठीसंग रतनचंद.
१७	अमरेली	शेठ सुंदरजी डाह्याभाई वकील.
१८	लींबडी	शेठ हीराचंद लालचंद तथा शा. सुखलाल कपुरचंद.
१९	धीणोज	शा. चुनीलाल हाथीचंद
२०	मोरबी	वकील धनजीभाइ रायचंद तथा शा. प्रभाराम हरखचंद.

૨૧ ઝીંઝુવાડા — શેઠ તેજપાળ ત્રીકમ તથા વોરા સવચંદ ઇચ્છાચંદ.
૨૨ વડસ્મા — શા. મયાચંદ સાંકલચંદ તથા શા. ભાયચંદ ખીમચંદ.
૨૩ ચાણસ્મા — વકીલ રતનચંદ આલમચંદ.
૨૪ ખંભાત — શેઠ ચીમનલાલ પુરૂષોતમદાસ તથા રા. ચુનીલાલ મુલચંદ કાપડિયા
૨૫ પાટણ — શા. સેવંતીલાલ નગીનદાસ તથા શેઠ વાડીલાલ સાંકલચંદ.
૨૬ કપડવંજ — શેઠ બાલાભાઇ દલસુખભાઇ તથા પરિ. પ્રેમચંદ રતનચંદ.
૨૭ બોરસદ — રા. છોટાલાલ બાપુભાઇ પરીખ તથા શા. ફીલાભાઇ જેઠાભાઇ.

૨ નીચે મુજબ અવિવાહીત કન્યાઓ માટે બે ધોરણની અને કન્યાઓ તથા સ્ત્રીઓ માટે પાંચ ધોરણની પરીક્ષા લેવામાં આવશે.

અભ્યાસક્રમ.

માત્ર અવિવાહિત કન્યાઓ માટે.

ધોરણ ૧ લું.

સામાયિક તથા દેવવંદન વિધિનાં સુત્ર તથા નવ અંગ પૂજાના દોહા-સમજણસહિત મૂખપાઠે.
જીવવિચારની પચીસ ગાથાના છુટા બોલ સામાન્ય સમજણ સાથે.
પુત્રી શિક્ષા (ગુજરાતી પ્રેસ.)

ધોરણ બીજું.

જીવવિચાર* તથા નવતત્વનો સાર (શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળી બુકો.)
ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો (પ્રગટ કરતાં શ્રી જૈન ધર્મ. પ્ર. સભા-ભાવનગર.)
હિત શિક્ષા છત્રીસી (વીરવીજયજી) સમજણ સાથે.

કન્યાઓ તથા સ્ત્રીઓ માટે.

ધોરણ ૧ લું.

બે પ્રતિક્રમણ-અર્થ સમજણપૂર્વક મુખ પાઠે (તપગચ્છ માટે શેઠ હીરાચંદ કકલભાઇવાળી બુક તથા વિધિપક્ષવાળા માટે શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળી બુક)
જીવવિચાર+ પ્રકરણનો સાર (ભીમસિંહ માણેકવાળી બુક)
સજ્ઝાયો—ઉદય રત્નની ચાર-ક્રોધ, માયા, માન, લોભની સજ્ઝાયો.
ગહુંળી:—૧ શીયલ સલુણી ચુંદડી પાનું ૧૦૦ } બાળબોધ ગહુંળી સંગ્રહ-ભાગ
૨ બ્હેની સંચરતાંરે સંસારમાંરે પાનું ૨૬ } ૧ લો ભીમસિંહ માણેક.

ધોરણ ૨ જું.

પંચ પ્રતિક્રમણ તથા નવસ્મરણ—સમજણપૂર્વક મુખપાઠે (તપગચ્છ માટે શેઠ હીરાચંદ કકલભાઇવાળી બુક તથા વિધિપક્ષવાળા શેઠ ભીમશી માણેકવાળી બુક બે પ્રતિક્રમણ સુત્રો સિવાય)
વિધિપક્ષ માટે પાંચ પ્રતિક્રમણ, ભક્તામર તથા કલ્યાણમંદિર.

ધોરણ ૩ જું.

નવતત્વ તથા ત્રણ ભાષ્યોનો સાર (ભીમસિંહ માણેક વાળી બુક).
ઉપદેશ પ્રાસાદ ભા. : લો (શ્રી જૈન ધર્મ. પ્ર. સભા—ભાવનગર.)

---

*નોટ—જીવવિચાર, નવતત્વના વિદ્યાર્થીએ ગાથાઓ મોઢે કરીને ભાવાર્થ કરવો પડશે
+ પરીક્ષામાં ગાથા પુછશે નહિ પરંતુ તેમાંના પારિભાષિક શબ્દોની વ્યાખ્યા વિગેરે પુછશે.

સ્તવનો:—જબ લગે સમકીત રત્નકું પાયા નહિ.
સમકિતદ્વાર ગભારે પેસતાજી
દોડતાં દોડતાં પંથ કપાયતો
તાર હો તાર પ્રભુ મુજ સેવક ભણી
જાત્રા નવાણું કરીએ વિમલગિરિ.
પ્રભુ પાસજી પ્રગટ પ્રભાવી.

અથવા
સમકિતના ૬૭ બોલની
સજ્ઝાય સમજણ સાથે.

ધોરણ ૪ થું.

આગમ સાર (દેવચંદ્રજીનું—પ્રકરણ રત્નાકરમાંથી)

ગુણસ્થાનક ક્રમ. (જૈન તત્વાદર્શ-પરિચ્છેદ છઠ્ઠો.)

અથવા અનોપચંદ મલુકચંદના પ્રશ્નોતર રત્ન ચિંતામણી પ્રશ્ન ૫૨ થી ૫૪ જેમાં આ હકીકત આવી જાય છે.

શિલોપદેશમાળા--(જૈન વિદ્યાશાળા વાળી.)

માને શિખામણ. (કર્તા ડા. ત્રીભોવનદાસ મોતીચંદ.)

ધોરણ ૫ મું.

નીચેના પાંચ વિભાગમાંથી ગમે તે એક.

अ. તત્ત્વાર્થ સૂત્ર (રાજચંદ્ર ગ્રંથમાળામાંથી)

આનંદઘનજીની ચોવીશી (પ્રથમનાં ૧૯ સ્તવનો-શ્રાવક ભીમસિંહ માણેકવાળું બાળબોધ સમજણ સાથે.) અથવા

ब. ચાર-કર્મગ્રંથ (પ્રકરણ રત્નાકર ભાગ ૪ થો) **ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ સંક્ષિપ્ત** (ભીમસિંહ માણેક) અથવા

क. જ્ઞાનાર્ણવ અને આઠ દૃષ્ટિની સજ્ઝાય અથવા

ड. યોગબિંદુ, આઠ દૃષ્ટિની સજ્ઝાય અને દેવચંદ્રજી ચોવીશી અથવા

इ. ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૨ થી ૫.

૩ મજકુર પરીક્ષા લીધા પછી આશરે દોઢ મહીને ઇનામ મેળવનાર તથા પાસ થનાર ઉમેદવારોનું લિસ્ટ શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ તરફથી જાહેર પત્રદ્વારા બહાર પાડવામાં આવશે.

૪ આ પરીક્ષામાં ઉંચે નંબરે આવનાર ઉમેદવારોને તેની લાયકાત પ્રમાણે નીચે મુજબ બાઇ રતન-શેઠ **ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પતિન સ્ત્રી જૈન ધાર્મિક હરિફાઇની પરીક્ષાનાં ઇનામો** મજકુર પરીક્ષા પછી આશરે બે મહીને આપવામાં આવશે.

પ્રથમ બાળ ધોરણ—આઠ ઇનામો રૂ. ૫૦ નાં.

૧ લું	ઇનામ	રૂ.	૧૫	૫ મું	ઇનામ	રૂ.	૫
૨ જું	,,	,,	૮	૬ ઠું	,,	,,	૪
૩ ,,	,,	,,	૭	૭ મું	,,	,,	૩
૪ થું	,,	,,	૬	૮ ,,	,,	,,	૨

બીજું બાળ ધોરણ—સાત ઇનામો રૂ. ૩૮) નાં.

૧ લું	ઇનામ	રૂ.	૧૫	૫ મું	ઇનામ	રૂ.	૩
૨ જું	,,	,,	૭	૬ ઠું	,,	,,	૨
૩ ,,	,,	,,	૫	૭ મું	,,	,,	૨
૪ થું	,,	,,	૪				

વર્ગ ૧ લો—દશ ઇનામો રૂ. ૯૨) નાં

૧ લું ઇનામ રૂ. ૨૧	૬ ઠું ઇનામ રૂ. ૭
૨ જું ,, ,, ૧૭	૭ મું ,, ,, ૫
૩ ,, ,, ,, ૧૫	૮ ,, ,, ,, ૩
૪ થું ,, ,, ૧૧	૯ ,, ,, ,, ૨
૫ મું ,, ,, ૯	૧૦ ,, ,, ,, ૨

વર્ગ ૨ જો—ચાર ઇનામો રૂ. ૮૩) નાં

૧ લું ઇનામ રૂ. ૩૧	૩ જું ઇનામ રૂ. ૧૭
૨ જું ,, ,, ૨૫	૪ થું ,, ,, ૧૦

વર્ગ ૩ જો—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૫૦) નાં.

૧ લું ઇનામ રૂ. ૨૫	૩ જું ઇનામ રૂ. ૧૦
૨ જું ,, ,, ૧૫	

વર્ગ ૪ થો—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૫૦) નાં.

૧ લું ઇનામ રૂ. ૨૫	૩ જું ઇનામ રૂ ૧૦
૨ જું ,, ,, ૧૫	

વર્ગ ૫ મો-પાંચ ઇનામો રૂા. ૧૦૦) નાં.
પાંચ વિભાગમાંના દરેક વિભાગમાં રૂા. ૨૦)

૫ પ્રકીર્ણ સૂચના.

૧ પ્રથમના બે ધોરણમાં સવાલો બહુ સાદા પૂછવામાં આવશે અને પરીક્ષકો નરમ રહે તેવી સૂચના કરવામાં આવશે.

૨ સર્વ સવાલપત્રકોના સંબંધમાં અઘરા સવાલો ન પૂછાય તે માટે મોડરેટરોની નિમણુંક બૉર્ડ કરશે.

૩ કોઇપણ વિદ્યાર્થી એકી વખતે એકજ ધોરણમાં પરીક્ષા આપી શકશે, પણ તેમાં નિષ્ફળ થશે તો તે ધોરણમાં તે બીજે વરસે બેશી શકશે. પાંચમાં ધોરણમાં એકથી વધારે વિષય છે તેથી દરેકમાં જુદે જુદે વરસે પરીક્ષા આપી શકશે, અને પાસ થનારને લાયકાત પ્રમાણે ઇનામ તથા પ્રમાણપત્ર મલશે.

૪ એક તૃતિયાંશ માર્ક મેળવનારનેજ પાસ થયેલ ગણવામાં આવશે પણ ઇનામને લાયક થવા માટે ઓછામાં ઓછા પચાસ ટકા માર્ક મેળવવા જોઇએ.

૫ પાંચમા ધોરણમાં હાલ તુરત ઇનામ નાનાં દેખાય છે પણ જે વિભાગમાં બેસનાર નહી હોય તેનાં ઇનામો અન્ય વિભાગમાંના ઇનામની રકમ અથવા સંખ્યા વધારવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે.

૬ આ પરીક્ષામાં બેસનાર ઉમેદવારે તા. ૩૦-૧૧-૧૯૧૬ સુધીમાં પોતાનું નામ, ઠેકાણું ગામ, ઉમર, જન્મતારીખ. જન્મભૂમિ, કયા ધોરણમાં કયા પેટા વિભાગમાં કયે સ્થળે પરીક્ષા આપવી છે તેમજ તેણીની વ્યાવહારીક કેળવણી કેટલી છે તેની વિગત નીચેના શીરનામે ચોખ્ખા અક્ષરે લખી મોકલવી.

પાયધુની પોસ્ટ નં. ૩
મુંબઈ.

મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ.
મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ.
ઑનરરી સેક્રેટરીઓ.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર એજ્યુકેશન બૉર્ડ.

પાટણની પ્રભુતા અને જૈનો.

તંત્રીની નોંધ—પાટણની પ્રભુતા એ નામનું પુસ્તક 'ગુજરાતી' નામના પ્રસિદ્ધ સાપ્તાહિકની આ વર્ષની ભેટ તરીકે બહાર પડેલું છે કે જેમાં જૈનો સંબંધે એટલું બધું અયોગ્ય—અણછાજતું, બે આબરૂ કરનારૂં—નાલેસી ભર્યું અને કડવાસ ઉત્પન્ન કરે તેવું લખાણ છે કે જેની સખત નોંધ લેવાની જરૂર છે અને એમ જો નહિ કરવામાં આવે તો તેવાં પુસ્તકો હવે પછીના વર્ષોની ભેટ તરીકે નીકળશે અને જૈનોનાં કુત્સિત ચિત્રો વધુ વધુ નીકળી અગ્નિ વિશેષ પ્રજવલિત કરશે, આના સંબંધમાં એક વિદ્વાન્ મુનિ સંક્ષેપમાં જણાવે છે કેઃ—

"ગુજરાતીની આ વર્ષની ભેટ પાટણની પ્રભુતામાં જૈનોની નીચતાનું કદરૂપ ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે તે અવલોકયુંજ હશે. આ સંબધમાં કાંઈપણ પ્રતિકાર કરવા યોગ્ય છે કે મરણાસન્ન જૈનોને પોતાના જીવનને ટુંકુ થવા દેવામાં સહાય્ય કરવા યોગ્ય છે? તત્સંબંધે સ્વવિચાર દર્શાવશો."

એક જૈન જતિને 'આનંદસૂરિ' નામ આપી તે કાલ્પનિક પાત્રને રાજખટપટી, પ્રપંચી અને જુદાં જુદાં પાખંડો ધતીંગો વેશો ધારણ કરનાર તરીકે ચીતરી પ્રથમ પૃષ્ઠથી તે છેલ્લા પાના સુધી તેને તેવા અખંડ આકારમા મૂકી જૈન હૃદયની અધમતા બતાવવામાં એ જૈનેતર લેખક રા. ઘનસ્યામનો શો હેતુ હશે? એવી ઐતિહાસિક બીના કોઇપણ ગ્રંથમાંથી તે લેખક બહાર પાડી પોતાના કાલ્પનિક ચિત્રનું યથાયોગ્યપણું પૂરવાર કરશે કે? પહેલાં તો સૂરિનો અર્થ જ લેખક સમજ્યા નથી. સૂરિ એટલે આચાર્ય કે જે શાસ્ત્રનિપુણ હોવા ઉપરાંત શિષ્યસમૂહના વડા હોય છે. વળી જતિઓની ઉત્પત્તિનો પણ લેખકને ખ્યાલ નથી, કારણ કે જતિઓનો ઉદ્ભવ પંદરમો સોળમો સૈકો કે તે પછીના સમયમાં છે. મૂળ લેખકે 'ઘનસ્યામ' એવું કાલ્પનિક નામ ધારણ કર્યું છે કે ખરેજ તેમનું મૂળ નામ ઘનઘનસ્યામ છે? તે અનુમાની શકાય તેમ નથી. તેમજ મહાભારતનાં યુદ્ધમાં અમ ભાગ ભજવનાર અને વૃંદાવનનાં ગોપ ગોપીઓ સાથે ક્રીડા અને રાસલીલામાં આનંદ લેનાર અને આપનાર ઘનસ્યામ-કૃષ્ણ—કનૈયાને સુદર્શન ચક્ર અને મીઠી બંસરીને એક બાજુ મુકી જૈન ધર્મ ઉપર અપરોક્ષ રીતે આક્ષેપ—પ્રહાર કરવા હાથમાં કલમ લેવા કેમ ગમ્યું હશે તે પણ અનુમાની શકાય તેમ નથી. નવજીવનના તંત્રી રા. શ્રી ઇન્દુલાલ જૈનેતર હોવા છતાં આનું અવલોકન લેતાં જૈનને ઉદ્દેશી લખે છે કેઃ—

"ઐતિહાસિક તેમ જ વ્યવસ્થાની દૃષ્ટિથી બે વસ્તુ અમને શંકાસ્પદ લાગે છે. પ્રથમ તો જૈનધર્મને સહાયક બનાવી તેનાથી ગુજરાતને સરકારી એકતા આપવાની આનંદસૂરિની યોજના ઐતિહાસિક છે એમ લેખકે પ્રસ્તાવનામાં કહ્યું નથી. આથી અનુમાન એમ જ થાય કે તે લેખકની કલ્પના છે. જો એમ હોય તો અમને મ્હેમાં બહુ ઔચિત્ય જણાતું નથી જૈનો અને હિન્દુઓ વચ્ચે વાદવિવાદ અને કલહ થયાના અનેક પ્રસંગો બન્યા છે, તેમ જ હિંદુ ધર્મને નામે રજપૂત શૂરાઓ વારંવાર લ્હડવાની આપણને ખબર છે. પરન્તુ જોરજુલમથી જૈન ધર્મની છાપ આખા રાજ્ય ઉપર પાડી ત્હેને મનુની એકતા આપવી એતો મુસલમાન ભાવનાનું જૈનધર્મ ઉપર આરોપણ કરવા બરાબર છે અને તે માટના મુંજાલ જેવો રાજપુરૂષ ચરાકય ગણી મૂખાઇ ભરેલી

માને પણ ચંદ્રાવતીના જૈનોના પ્રતિનિધિરૂપ એક જૈન સાધુ તે રાણીના મગજમાં મૂકે અને અનેક ઉત્પાત કરાવે એતો અત્યંત વિચિત્ર અને અનુચિત લાગે છે. **અહિંસાના આચારને હૃદયથી પૂજનાર જૈન સાધુને આવો વેષ આપવાથી જૈન કોમ પોતાના ઉપર મ્હોટો આક્ષેપ મૂકાયો છે એમ સમજે તો અમે આશ્ચર્ય નહિ પામીએ.**"—જો કે આ વિચારો સાથે અમે સંમત થતા નથી કારણ કે જૈનો લડાયક ભાગ ભજવતા આવ્યા છે તે ઇતિહાસથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ છે, પણ તેમાં જે કાળા જાડા અક્ષરો છે તે પર અમે વાંચકોનું ખાસ ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

આ સંબંધમાં અમારે સાક્ષર શ્રી ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ એમ. એ. જેમણે ડિંડિમ નાદથી અનેકવાર જણાવ્યું છે કે જૈનેતરોના હાથેથી જૈનોપર ઘણો અન્યાય થયો છે અને અનેક નિરર્થક અને અયોગ્ય હૂમલાઓ-આક્ષેપો થયા છે, તેમની સાથે વાતચીત થતાં તેમણે ઉક્ત પુસ્તક અથેતિ વાંચી પછી અભિપ્રાય આપવા જણાવ્યું હતું પણ સાથે કહ્યું કે એમ જો હોત તો નઠારી બાજુની સાથે સારી બાજુ બતાવવા સુપ્રતિષ્ઠિત સુંદર **જૈન** મુનિનું બીજુ પણ ચિત્ર આલેખવું જોઇતું હતું.

રા. ઘનસ્યામને બીજાને ઘનશ્યામ જેવા ચીતરવામાં શું લ્હાવો હશે! ગમે તેમ, પણ પ્રકાશક 'ગુજરાતી'ના અધિપતિ પણ આ પ્રગટ કરવામાં કેમ સંમત થયા હશે! કદાચ તેમણે તે કૃતિ વાંચી નહિ હોય યાતો બીજાની સલાહ લઈ પ્રગટ કરી હશે

હવે આપણે શું કરવુ તેપર આવીએઃ—

(૧) દરેક **જૈન** વિદ્વાન્ અને ગ્રેજ્યુએટે આ પુસ્તક વાંચી તેમાં ઐતિહાસિક દષ્ટિએ કેટલું અસત્ય છે તે શોધી કાઢી **જૈન** સાધુનું યથાર્થ ચિત્ર રજુ કરી આ પુસ્તકને યોગ્ય બદલો આપવાની જરૂર છે.

(૩) **જૈન** એસોસીએશન ઑફ ઇંડિયા **જૈન** ગ્રેજ્યુએટ્સ એસોસીએશન, તેમ જ બીજી **જૈન** સંસ્થાઓએ આમાં ઉતરી ઉહાપોહ કરવો ઘટે છે.

(૪) **જૈન જૈન**શાસનાદિ પેપરો અને **જૈન**માસિકોએ આના સંબંધમાં ચર્ચા જોસભેર ચલાવી તે પુસ્તક અને જૈનો સાથે શું સંબંધ છે તેની યોગ્યાયોગ્યતા પ્રજા સમક્ષ મૂકવી ઘટે છે.

છેલ્લે જણાવવાનું કે કેટલાકને આશ્ચર્ય થાય છે કે પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે **જૈન**ના સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયમાં ઉછરેલા ગૃહસ્થ રા. ખુશાલભાઇ તલકશી શાહ કે જે B. A. B. Sc. Bar at Law ની પદવી ધરાવે છે ને પ્રૉફેસર છે તેમણે "આ કથાને આ રીતે જન્મ પમાડતાં ઘનસ્યામના એક મિત્ર તરીકે મદદ આપી છે," પણ અમોને લાગે છે કે બધી બાબતમાં તેઓ મદમત તો નહિ થયા હોય. રા ઘનસ્યામને નવલકથા લખી રહ્યા પછી કોઇ **જૈન** વિદ્વાન્ કે યોગ્ય ગૃહસ્થને બતાવી તેનીપાસેથી **જૈન** સાધુનો વેષ, આચાર, ત્યાગ સંબંધેનો મત માગ્યો હોત અને તેમાં યોગ્ય ફેરફાર સૂચવવા કહ્યું હોત તો ઘણા ખુશીથી તેઓ ને કાર્ય ઉપાડી લેત. જે થયું તે થયું, આ બધામાં માત્ર રા. ઘનસ્યામે એક જ વસ્તુ ઉભી રાખી છે; અને તે એ કે આખરે તે જાતિને રૂપ બહાર મૂકવામાં આવે છે અને બીજા જૈનો તેના ફૂલો તરફ તિરસ્કાર દેખાડે છે.

છતાં આવાં કૃત્યો એક જાતિને હાથે કરાવવામાં આવે એ ઘણું શોચનીય છે. કદાચ એમ પણ હોય કે લેખકે અજાણતાં આવી ભૂલ કરી દીધી હોય. જો એવી ભૂલ હોય તો ઘણી ખેદકારક છે અને લેખકને સ્પષ્ટ કરતાં કાંઇ વાધો નહિ હોય કે શા હેતુથી આવું લખવામાં આવ્યું છે. માત્ર નિંદાને ખાતર આવું લખવામાં નહિ આવ્યું હોય તો હમને ખાત્રી છે કે લેખક બનતી ત્વરાએ ખુલાસો આપશે કે કેવા દૃષ્ટિબિન્દુથી આવું તેના તરફથી લખવામાં આવ્યું છે કે જેથી આપણી કોમમાં થતો અસંતોષ દૂર થાય.

—તંત્રી.

જૈન સંબંધી કંઈ કંઈ.

જૈન ધર્મ વિષે અંગ્રેજી પુસ્તક—નામે 'Epitome of Jainism' આપણા માન્ય ગ્રેજ્યુએટ શ્રીયુત પુરનચંદજી નહાર M. A. B. L. વકીલ હાઇકોર્ટ થોડા વખતમાં પ્રગટ કરવાના છે એ જાણી અમને આનંદ થાય છે. દિગંબરી મહાશય શ્રીયુત જુગમંદીરલાલ જૈની Bar-at-Law. ઇંદોરની ચીફકોર્ટના જજ પણ 'outlines of Jainism' નું પુસ્તક બહાર પાડવાના છે. અમે ઇચ્છીએ છીએ કે જૈન ગ્રેજ્યુએટો આવું અનુકરણ કરી પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરશે.

પંડિત અર્જુનલાલ શેઠીનો કેસ--આ સંબંધે શું વીતક શેઠીપર વીત્યાં છે તે અમારા વાંચકોને ખબર છે. તેમને વગર તપાસે કોઇ પણ જાતનો ગુન્હો સાબીત કર્યા વગર કે દેખાડયા વગર જયપુર રાજ્યે તુરંગમા મોકલાવી દીધા છે એ સંબંધે અનેક પોકાર ઉઠયા છે અને ઉઠતા જાય છે-કોઇ તેનું ધણી કે ઘોરી થતું નથી. મેમોરીઅલપર મેમોરીઅલ તેમના પત્ની તેમ જ સહધર્મી ભાઇઓ તરફથી થતા જાય છે, કોઇ સરકાર ઉપર તો કોઇ જયપુર રાજ્ય તરફ. મુંબઇમાંથી એક જયપુર રાજ્ય તરફ અને પછી તેનો જવાબ ન આવવાથી વાઇસરૉયપર એમ બે મેમોરીઅલ મોકલવામાં આવ્યાં છે પણ તેની માત્ર પહોંચ મળી છે. હમણાં અજીતપ્રસાદ M. A. LL. B. વકીલ લખનૌ તથા બીજાઓની સહીથી એક મેમોરીઅલ નવા વાઇસરૉયપર મોકલવામાં આવ્યું છે તેની નકલ અમોને મળી છે પણ સ્થાનના અભાવે તેને અહીં અવકાશ આપી શકતા નથી પણ તે સંબંધમાં મુંબાઇના ૨૧ મી જુનના બૉંબે ક્રોનીકલે દર્શાવેલા નીચેના વિચારો સાથે અમે સંમત થઇએ છીએ —

The Case of Arjunlal Sethi.

It is about a year and a half now since the well-known Jain scholar and educationist, pandit Arjunlal Sethi was imprisoned at Jaipur without any trial and without even a charge being brought against him. In these columns the strange circumstances under which he was arrested

and after being taken from one place to another. finally interned under he arbitrary regulations of the Jaipur Durbar, have been fully described. Meetings by the score have been held by the Jain community all over India and memorials sent to the Government of India and the Jaipur Durbar but the redress sought for has not been. obtained. A further strong representation has now been addressed on behalf of the whole Jain community to Lord Chelmsford, praying in the interests of both justice and mercy that his Excellency should move in the matter and secure the release of the pandit, or at least that he should be given a fair trial to meet the charges, whatever they be, which are withheld from his knowledge at present We need not again emphasise the unanswerable reasonableness of the request and we hope that it will not be made in vain. to Lord Chelmsford.

ભારત જૈન મહામંડલ જેવી મોટું નામ ધરાવનારી સંસ્થાએ ગત ડિસેંબરમાં વાર્ષિક સભા મુંબઇમાં ભરી પણ શેઠી સંબંધે ઠરાવ લાવવામાં જે બીકણપણું દર્શાવ્યું છે તે માટે તેમ જ અહીંની જૈન એસોસીએશન ઑફ ઇંડિયાએ આ સંબંધે કંઇ પણ હીલચાલ કરી નથી તે માટે ખેદ થાય છે. કોઇ પણ બંધુ વગર તપાસે અને ગુન્હાની જાણ વગર જેલમાં સડે એથી અહિંસા ધર્મના ઝુંડા ઊડાવનારી જૈન કોમને કે જૈન બાંધવોને કંપારી આવતી નથી કે પાનો ચઢે! શિવ! શિવ! શિવ!

સૂત્રોનું ભાષાંતર—અજમેર લાખનકોટડીથી મુનિ માણેક લખી જણાવે છે કે "હિંદી ભાષા રાજ્ય ભાષાના સર્વત્ર પ્રચાર થવા યોગ્ય હોવાથી મેં સૂત્રોનું હિંદી ભાષાંતર કરવા માંડ્યું છે અને તે સૌને શીઘ્ર મલે તે માટે ફક્ત નામની કિંમત રાખી છે. કલ્પસૂત્ર મૂળ તથા હિંદી ભાષાંતર છપાવા આવ્યું છે અને તે દરેકને રૂ. ૧) માં મળી શકે તેવી તજવીજ કરી છે. જોઇએ તેણે અજમેર નાયા બજાર શોભાગમલ હરખાવત પાસેથી મંગાવી લેવું. તૈયાર થવા બાદ કોઇપણ સંસ્થાને તે આપી દઇ તેમાંથી જ રાયપસેણી સૂત્ર અર્થ સાથે છપાશે. તેથી સંસ્થા જે લેશે તે રૂ. ૧ાા માં કલ્પસૂત્ર વેચશે."

અમે મુનિશ્રીનું ભાષાંતર મળ્યે યોગ્ય સૂચનાઓ કરીશું; છતાં અત્યારે એટલું કહીશું કે ભાષા શુદ્ધ અને સરલ, અર્થ સ્પષ્ટ અને યોગ્ય અને બની શકે તો પારિભાષિક શબ્દોના અર્થનો કોષ તેમાં હોવો આવશ્યક છે.

કવિતા લખનારને વિજ્ઞપ્તિ—અમારા તરફ કવિતાઓ ઘણી વખત આવે છે અને સાથે લેખક જણાવે છે કે (આપના માસિકમાં પ્રસિદ્ધ થશે તો હું બહુ આનંદ પામીશ મને ઉત્તેજન મળશે. તો આના જવાબમાં જણાવવાનું કે ને એટલી બધી ક્ષુલ્લક અને ગદ્ય ભાગને ગમે તેવા રાગ, ગઝલ કે છંદમાં અક્ષર કે માત્રાના ઢંગ વગર ગોઠવેલી હોય છે કે કવિતા હૃદયની ઉર્મિરૂપ ઉન્નત વિચારની વ્યંજક હોવી જોઇએ એવું ભાન રહ્યું હોય એમ લાગતું નથી તેથી તેને કાગળમાં રાખવા વગર છૂટકો રહેતો નથી પણ સાથે કહીએ છીએ કે લેખકો ધીમેધીમે પ્રયાસો કરી નિરંતર વિચારો ધ્યાનમાં રાખી પ્રગતિ કરતા જશે તો ક્રમે ગુણોત્કર્ષ થશે.

"પ્રતિભાની વિશેષતા—ઉન્નત ભાવ અને વિચાર કાવ્યમાં ખાસ ઉતરવા જોઇએ. વળી અભ્યાસ અને મનનની જેમ ગદ્ય લેખ લખવામાં જરૂર રહે છે તેમ માત્ર કલ્પનામય વ્યાપારોમાં અને શબ્દોની ગમે તેવી ગોઠવણીમાં ચિત્ત ન રાખતાં અભ્યાસ અને મનન, કાવ્ય કરતાં પહેલાં પણ હોવાની પૂરી જરૂર છે."

પુસ્તક પરીક્ષા—કેટલાક તરફથી અમોને પોતાનાં પુસ્તકો અવલોકન અર્થે મળેછે તે માટે તેમનો ઉપકાર માનીએ છીએ અને કેટલાક તરફથી ઉપકાર અર્થે મળે છે તે માટે તેમને સર્વથા ધન્યવાદ આપીએ છીએ. જેઓ અવલોકન અર્થે મોકલે છે તેમાંથી કોઈ કોઇ કદાચ એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે "હજુ સુધી કેમ અભિપ્રાય આવ્યો નથી ?" માટે તુરત અભિપ્રાય લઇ તે અંક અમને તાકીદે બીડશો. તો આ સજ્જનને અમારે વિનતિ પૂર્વક કહેવાનું કે અમો તરફ જે કંઇ આવે તેનો અભિપ્રાય લેવો અને છેવટે કંઇ નહિતો સ્વીકાર જણાવવો એ અમારી ફરજ છે, પરંતુ અધિપતિ માથે કેટલો બધો બોજો હોય છે તે ધ્યાનમાં રહેતો ફરિયાદો થોડી થાય એમ અમારૂં માનવું છે. વળી એક પુસ્તકનો અભિપ્રાય ઉપર ઉપરથી લખી નાંખવાનો જ હોય તો તો પછી તેવા અભિપ્રાયની કિંમત જ નથી એમ અમે સમજીએ છીએ. બીજાઓ ભલે તેમ કરે, પરંતુ માસિકમાંના અભિપ્રાયોમાં ગુણવત્તા, અને શિષ્ટતા હોવી જોઇએ તેથી યોગ્યાયોગ્યતાનો શુદ્ધી અશુદ્ધિનો—વગેરેનો વાંચી મનનથી તોલ કરવાની પૂર્ણ જરૂર રહે છે. તો ધીરજ રાખ્યે બની શકશે ત્યાં સુધી અમારો અધીન અભિપ્રાય આવશે એમ સમજાવવાની વધુ જરૂર રહેતી નથી.

શેઠ ખેતશી ખીઅશી. જે. પી ની ઉદારતા—જૈન કેળવણી ખાતું કે જે સંવત્ ૧૯૬૪ માં જામનગરની આથમણી બાજુએ ૬૪ ગામોમાં ખેતીનો ધંધો કરતા આશરે ૧૩૦૦૦ વીસા ઓશવાલ શ્રાવકોને ધર્મ પમાડવા અર્થે સ્થાપિત થયું હતુ તે સં. ૧૯૬૮ માં બંધ થયું હતું, પણ આ શેઠ તે સાલથી નિભાવી લઇ અત્યાર સુધી દરવર્ષે મદદ તેમાં આપતા રહ્યા છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે, આ સંબંધી વ્યવસ્થા જામનગરના વકીલ રા. સાંકળચંદ નારણજી શાહ B A. LL. B. સેક્રેટરી ઘણા સંપ ફંડ સારી રીતે કરે છે અને તેમની પાસેથી આ માટેની દરેક હકીકત મળશે.

—તંત્રી.

જ્ઞાનચર્ચા.

પ્રશ્ન—સાંખ્ય દર્શન, યોગદર્શન અને વેદાંત દર્શનની એકતા કોઇ પણ રીતે થઇ શકતી હોય તો તદ્દન ટૂંકામાં જણાવશોજી.

આ પ્રશ્ન રા. રા. મોતીભાઇ નથુરામનો છે.

ઉત્તર:—સ્થૂલ દૃષ્ટિએ જોતાં સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં જીવ અનંત કહેલા છે; યોગ શાસ્ત્રમાં પુરૂષ વિશેષ ઇશ્વર કહેલો છે અને વેદાંત શાસ્ત્રમાં માત્ર અદ્વૈત જ્ઞાન એટલે ચૈતન્યસત્તા સર્વત્ર કહેલી છે એ ભેદ છે. સૂક્ષ્મ વિચાર કરતાં સાંખ્ય, યોગ અને વેદાંત એકજ જણાય

છે. અવિદ્યાના અભાવમાં આત્માની સ્વરૂપમાં સ્થિતિ તે સાંખ્ય યોગની મુક્તિ છે. સાંખ્ય દર્શનનું કથન છે કે " प्रकृति पुरुषान्तर परिज्ञानात् मुक्तिः " પ્રકૃતિ, પુરૂષથી અન્ય છે એવું જ્ઞાન થાય (સાક્ષાત્કાર થાય) ત્યારે મુક્તિ થાય છે. યોગદર્શનકારનું કથન છે કે " तदभावात्संयोगाभावो हानं तद्दृशेः कैवल्यम् " અવિદ્યાના અભાવથી સંયોગનો અભાવ થાય છે તેજ હાન અને તેજ કૈવલ્ય, અવિદ્યા છે તેજ દ્વૈતપણું છે. અવિદ્યા રૂપ દ્વૈત ભાવનો અભાવ થતાં આત્મા સ્વ સ્વરૂપમાં સ્થિત થાય છે. સ્વરૂપસ્થિત આત્માને માત્ર પોતેજ પોતાને જણાય છે. જો પ્રકૃતિ જણાય તો તે સ્વરૂપસ્થિત કહેવાય નહિં અર્થાત્ સાંખ્ય અને યોગમાં મુક્તને ચૈતન્યનોજ અનુભવ થાય છે, પોતે ચૈતન્યમયજ થઇ રહે છે. વેદાંતશાસ્ત્ર પ્રમાણે મુક્તને એક ચૈતન્યસત્તા સિવાય બીજું હોતું નથી. માત્ર સર્વત્ર ચૈતન્યજ ભાસે છે, એ પ્રમાણે કૈવલ્યમાં સાંખ્ય અને યોગવાળાને પણ ભાસે છે. પ્રકૃતિના સંયોગથી જેમ સાંખ્યયોગમાં બદ્ધાત્માની સ્થિતિ છે તેમ અવિદ્યારૂપ દ્વૈતાભાસવડે વેદાંતશાસ્ત્રમાં બદ્ધાત્માની સ્થિતિ કહેલી છે.

ઉપર પ્રમાણે દર્શનભેદ તજીને નિર્પક્ષપાત જ્ઞાનદષ્ટિએ જોતાં સાંખ્યદર્શન, યોગદર્શન અને વેદાંન્તદર્શન એકજ છે. માત્ર અધિકાર પરત્વે જ્ઞાનશૈલીની સૂક્ષ્મ નહિ પણ સ્થૂલ ભિન્નતાવાળાં શાસ્ત્રો જુદાં છે. इत्यलम् ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

રાજકોટપુરા-કાઠિઆવાડ
તા. ૧૪-૬-૧૯૧૬.

ગોકુલદાસ નાનજીભાઇ ગાંધી

અન્યધર્મોમાં જૈનધર્મનો ઉલ્લેખ.

(૨)

ચૈત્ર-વૈશાખ માસના અંકમાં આ વિષયનો પ્રથમ ભાગ આવી ગયો છે. આજ વિષયનો દ્વિતીય ભાગ આ નીચેથી શરૂ કરવામાં આવે છે. પહેલા ભાગના ઉપોદ્‌ઘાતમાં જણાવી ગયા પ્રમાણે આ ઉલ્લેખમાં અન્યધર્મોના જૈનો માટેના અભિપ્રાયોજ આવશે. જ્યારે આ લેખના ચાર ભાગ પૂર્ણ થશે ત્યાર પછી તે લેખોના જૈનો તરફથી કેવા પ્રકારે જવાબ અપાવા જોઇએ તે તથા અન્યધર્મોના જૈનધર્મમાં ઉલ્લેખ એ લેખો આવશે) હાલ તો જે ઉલ્લેખ આવે તે બિલકુલ અકળાયા વગર શાંન્ત ચિત્તે પ્રસન્નતાપૂર્વક વાંચી જવા ધ્યાન આપવા જરૂર છે આ લેખ ઉપરથી ધાર્મિકજ્ઞાન સાથે ઐતિહાસિક જ્ઞાનમાં પણ અભિવૃદ્ધિ થયા વગર રહેશે નહિ.

શ્રી યોગવાશિષ્ટ—વેદાંતના અગ્રગણ્ય પુસ્તકો પૈકીનું આ પણ એક છે. આ ગ્રંથ આદિકવિ શ્રી વાલ્મિક ઋષિએ રચેલો છે. વર્તમાન સમયમાં શ્રીમદ્ ભગવદ્‌ગીતાની પેઠે આ પુસ્તક પણ અતિ આદરને પામ્યું છે; તેમાંથી નીચે પ્રમાણે જૈનને લગતી હકીકત મળી આવે છે.

नाहं रामो न मे वांछा भावेषु न च मे मनः ।
शान्त आसितु मिच्छामि स्वात्मनीव जिनो यथा ॥

મુમુક્ષુ પ્રકરણે અહંકાર ખંડન અધ્યાયે શ્લોક આઠમો.

टीकाः–अहंकारत्यागे देहाभिमानममतादयः स्वयमेव शाम्यंतीति दर्शयति । नाह मिति । शान्तो निवरः । स्वात्मनीव आत्मोपम्येन सर्वभूतानि पश्यन्नित्यर्थः । जिनो बुद्धः स यथा अहिंसापरस्तद्वत् । निंद्येष्वपि गुणोग्राह्य इति न्यायेन जिनोदाहरणः । जित इति वा पाठः ।

ટીપઃ—ઉપરના શ્લોકમાં જિન શબ્દ છે તેનો અર્થ ખરું જોતાં જિનેશ્વર જ થાય છે પણ સસ્તાસાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય તરફથી યોગવાસિષ્ઠનું ગુજરાતી ભાષાંતર બહાર પડયું છે. તેમાં ભાષાંતરકારે પ્રાચીન ટીકાઓ ઉપર પણ આધાર નહિ રાખતાં પોતાની મરજી પ્રમાણે જિન એટલે પાછો વળેલો, યોગવાન, હારી ગએલો, એને મળતો એવો અર્થ કર્યો છે. વિશેષ નામોને એમને એમજ મૂકવાં પણ તેનો અર્થ કરવો નહિ એવો પ્રાચીન સંસ્કૃત વૈયાકરણોનો પણ મત છે છતાં સસ્તા સાહિત્ય તરફથી જિન શબ્દનો અર્થ મૂકવામાં આવ્યો છે જેથી જિન શબ્દ ઉપરથી શ્રોતા અને વક્તાના મનમાં જે જિનેશ્વર ત્વનો ભાવ સમજાવો જોઇએ તે સમૂળો ઉડી જાય છે માટેજ संज्ञामयात् વિશેષ નામના અર્થો નહિ મૂકવાની વૈયાકરણીયો ના પાડે છે, આખા યોગવાસિષ્ઠ ઉપર સંસ્કૃત ટીકાકાર આનંદબોધદ્ર ભિક્ષુએ વ્યાકરણના નિયમને અનુસરતીજ ઉદારતા દેખાડવા માટે જિન શબ્દ કાયમ રાખ્યો છે અને જિન એટલે જિનેશ્વર એવો અર્થ બતાવ્યો છે.

कलविंक घटन्यायो धर्म इत्यपितद्विदाम् ।
तथात्मसिद्धेम्लेच्छानां तद्देशेषु न दुष्यति ॥

टीकाः–यथा घटेऽवरुद्धः कलविंकस्तन्मुखापावरेण वहिरुड्डीय गच्छति एवं देहांतः परिच्छिन्नो धर्मो जीवः कर्मक्षये परलोके उड्डीय गच्छतीत्यार्हतकल्पनापि सत्या ॥

ઉપરનો શ્લોક અને ટીકા નિર્વાણ પ્રકરણના ૯૭ મા સર્ગના ૧૦ મા શ્લોકમાં છે. આનો અર્થ સસ્તા સાહિત્યવાળા આ પ્રમાણે કરે છેઃ—"જેમ ઘડામાં પુરેલો કલવિંક પક્ષી ઘડાનું મોઢું ખુલ્લું થતાં તેમાંથી ઉડી બહાર જતો રહે તેમ દેહમાં પરિચ્છિન્ન આકારે રહેલો જીવ કર્મનો ક્ષય થઇ જતાં દેહમાથી ઉડી જઇ પરલોકમાં જતો રહે છે. આવો (આર્હત મતનો) વિચાર પણ તેમ માનનારના અનુભવને અનુસારે સાચો લાગે છે."

મહાભારત – એક લાખ કરતાં વધારે મૂળ સંસ્કૃત શ્લોકવાળા મહાભારત નામવાળા ઇતિહાસ—પુસ્તકમાંના શાન્તિપર્વમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે.

एतदेवं च नैवं च न चोभे नानुभे तथा ।
कर्मस्था विषयं ब्रूयुः सत्वस्थाः समदर्शिनः ॥

श्री नीलकंठी टीका:—आर्हतमत आह एतद्विति तर्हि स्यादस्ति स्यान्नास्ति स्यादस्ति च नास्ति च स्यादास्तिचावक्तव्यः स्यानास्तिचावक्तव्यः स्यादस्ति च नास्तिचावक्तव्यः स्यादवक्तव्य इति सप्तभंगी नयः सर्वत्र योज्यते अत एतदेवमिति स्यादस्तीत्युक्तं चात् एतन्न एवं चनेति संबंधे नस्यान्नास्तिस्यादवक्तव्य इति चोक्तं न चोभे इत्यनेन स्यादस्ति च नास्ति च स्यादस्ति च नास्तिचावक्तव्य इति चोक्तं नानुभे इति स्यादस्ति चावक्तव्यः स्यान्नास्ति चावक्तव्य इति चोक्तं कर्मस्था आर्हता विषयं घटादिं एतदेवमस्तित्यादि ब्रुवुरिति संबंधः एतेषु पक्षेषु कृतहाना कृताभ्यागमप्रसंगात्स्वभावमात्रपक्षस्तुच्छः बंधमोक्षादि वस्तुमात्रस्वरुपस्यास्ति नास्तीत्यादि विकल्प प्रहतत्वेनानवधारणात्मक आर्हतपक्षोपि तुच्छ एव परिशेषात्समुच्चय पक्ष एव श्रेयान् व्यवहारे परमार्थस्तु सत्यस्थायोगिनः समदर्शिनो ब्रह्मैव कारणत्वेन पश्यन्ति ॥

श्री महाभारते शांतपर्वेऽध्यायः २३९ । श्लोक ६ ।

ઉપરના શ્લોકના સંબંધમાં શ્રીયુત છોટાલાલ નિર્ભયરામ ભટ્ટ લખે છે કે " આર્હત મતવાળા (જૈન) " જગતને આવું છે, આવું નથી, બંને નથી અને નહિ બંને નથી. " એમ કહે છે, એમાં જૈન લોકો જે સર્વત્ર સપ્ત ભંગીઓ (વિકલ્પ) બતાવે છે તેનો સમાવેશ કરેલો છે. એવી રીતે કે, ૧ જગત છે. ૨ જગત નથી. ૩ જગત છે અને નથી ૪ જગત છે અને અવક્તવ્ય છે, ૫ જગત નથી અને અવક્તવ્ય છે. ૬ જગત છે અને નથી તથા અવક્તવ્ય છે. ૭ જગત અવક્તવ્ય છે. એજ સપ્ત ભંગીઓ (વિકલ્પો) જૈન મતમાં છે. એ સર્વ પક્ષોમાંથી સ્વભાવવાદીઓનો મત તુચ્છ છે કેમકે, તેઓના કહેવા પ્રમાણે સ્વભાવથીજ ઉત્પતિ હોય તો કૃતહાન એટલે કરેલા કર્મનો નાશ અને અકૃતાભ્યાગમ એટલે નહિ કરેલા, કર્મની પ્રાપ્તિ થવા રૂપ દોષ ઉપજે છે. આર્હત મત પણ તુચ્છ છે કેમ કે બંધ અને મોક્ષ એ વસ્તુ માત્રનું સ્વરૂપ છતાં " તેમાં છે અને નથી " એવો વિકલ્પ કરવો ઉચિત નથી. માટે વ્યવહાર પક્ષે જોઇએ તો દષ્ટ દષ્ટ યત્ન, કાળ અને સ્વભાવ, એ ત્રણના સહાયથી પૌરૂષકર્મ ફળદાતા બને છે એવો સમુચ્ચય પક્ષજ ઠીક છે અને પરમાર્થ પક્ષે જોઇએ તો સમાન દ્દષ્ટિવાળા યોગી પુરૂષો બ્રહ્મનેજ જગતના કારણ રૂપે માને છે તેઓનોજ મત શ્રેષ્ઠ છે."

શ્રી શાન્તિપર્વના ૨૩૩ ના અધ્યાયના ૨૧ મા શ્લોકમાં પણ ઉપરને મળતીજ હકીકત છે જેથી અત્રે આપી નથી.

ટીપ:—શ્રી યોગવાસિષ્ઠ વાલ્મિક ઋષિએ બનાવ્યું છે. વાલ્મિક ઋષિ, શ્રી રામચંદ્રજીના સમયમાં હૈયાત હતા અને તેમને વૈદિક ગણના પ્રમાણે આજે લગભગ વીશલાખ વર્ષ થયાં છે. શ્રી રામચંદ્રજીએ જિન દેવની પેઠે આત્મશાંતિ ચાહી છે જેથી શ્રી રામચંદ્રજી પણ શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગનેજ માનવાવાળા હતા એમ વેદાંતના અગ્રગણ્ય યોગવાસિષ્ઠ ગ્રંથ ઉપરથી સાબિત થાય છે. આત્મસ્વરૂપે સ્થિત થવું એ યોગવાસિષ્ઠનો સારાંશ છે. શ્રી જિનદેવ આત્મસ્વરૂપે સ્થિત હતા માટેજ શ્રી રામચંદ્રજીએ જિન દેવની પ્રમાણેજ આત્મશાંતિની ઇચ્છા કરી છે. અખિલ ભૂમંડળમાં પૂર્ણ વીતરાગના પૂર્વક પૂર્ણ આત્મશાંતિ શ્રી

જિનેશ્વરે મેળવેલી હોવાથી શ્રી રામચંદ્રજી જેવા સુરાસુરપૂજનિક મહાત્મા પણ એ અપૂર્વ આત્મશાન્તિની ઇચ્છા કરે એ દેખીતુંજ છે. શ્રી યોગવાસિષ્ઠમાં સરળ, સીધી અને બહુધા પક્ષાપક્ષી વગરની વાતોજ છે.

શ્રી મહાભારતનામક ઐતિહાસિક ગ્રંથને રચાયાં આજે વૈદિક ગણના પ્રમાણે પાંચહજાર ઉપરાંત વર્ષો થઇ ગયા છે. આ ગ્રંથ મહાપુરૂષ શ્રી વેદવ્યાસે (કૃષ્ણ દ્વૈપાયને) રચેલો છે. આ લેખ ઉપરથી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના સમયમાં પણ જૈન ધર્મ પ્રચલિત હતો એમ વેદાનુંયાયી શ્રી મહાભારત ઉપરથી સાબિત થાય છે. શ્રી મહાભારતમાં બીજે સ્થળે પણ ઉલ્લેખો છે.

સર્વ દર્શન સંગ્રહઃ—આ પુસ્તકમાં મણિશંકર હરગોવિંદ ભટ્ટ, બી. એ. એ ઉપોદ્ઘાત કરેલ છે તેમાં તેઓ લખે છે કેઃ—"ભારત વર્ષીય સર્વ ધર્મોના મુખ્ય બે વર્ગ થઇ શકે છેઃ—એક આસ્તિક અથવા વેદને માનનારાઓનો; અને બીજો નાસ્તિક અથવા વેદને નહિ માનનારાઓનો. નાસ્તિક માર્ગમાં ચાર્વાક બૌદ્ધ અને જૈન એઓનો સમાવેશ થાય છે. આસ્તિક માર્ગોના પણ બે ભાગ પડે; દર્શનધર્મ અને પુરાણધર્મ. × × × ×. જૈનના બે વર્ગ છે શ્વેતાંબર અને દિગંબર.

આર્હતદર્શનના ભાષાંતરમાં લખે છે કે " આ પ્રકારનું મુકતકચ્છનું મત નહિ કરનારા દિગંબરો ગમે તે પ્રકારે સ્થાયિત્વનો આધાર લઇને ક્ષણિકત્વ પક્ષનો પ્રતિક્ષેપ કરે છે. જો કદાપિ આત્માઓ સ્થાયિ છે એમ ન ગ્રહણ કરીએ તો લૌકિક ફલના સાધન સંપાદન કરવાનું કામ પણ ફલ રહિત થાય. × × × × એ લક્ષણયુકત ક્ષણિકતા પરીક્ષક આર્હતને ગ્રહણ કરવા યોગ્ય નથી. × × × × આ આર્હત મત પ્રમાણ દૃષ્ટિથી જોનારને નિંદ્ય છે; કારણ કે એકજ પરમાર્થસત્ વસ્તુમાં સત્વ અસત્વાદિ ધર્મવાળાં અનેક પરમાર્થ સંતનો સાથે સમાવેશ સંભવતો નથી.

શ્રીમદ્ સુકત (મુક્તિ) શાસ્ત્રઃ—આ ૭૪૭ પૃષ્ટનો ગ્રંથ કાલિદાસ પંડિત ચિકલીકરે રચેલો છે તેમાં જૈન ધર્મ માટે આ પ્રમાણે લખ્યું છેઃ—" આ ધર્મનો પ્રચાર સુમારે ૨૪૦૦ વર્ષપર હિંદુસ્તાન, ચીન, ટીબેટ, લંકા, વગેરેમાં થયો હતો, આપણા વેદોક્ત ધર્મના જે યજ્ઞયાગાદિક કર્મો કરવાની પદ્ધતિથી અનેક જીવોનો જે વધ થતો હતો, તે વધ કરવાની રીતભાત ઉપરથી આ પવિત્ર વેદોક્ત ધર્મને હિંસક ધર્મ વા નાસ્તિક ધર્મનું વિશેષણ આપ્યું હતું. જે ઉપરથી સર્વ પ્રજાએ વેદોક્ત ધર્મને છોડી દીધો હતો, ને તમામ પ્રજા એ ધર્મમાં દાખલ થઇ ગઇ. જેથી એ ધર્મે દયા, સત્ય, શુદ્ધભાવ, તપ વગેરેનો પ્રચાર વધારી દીધો. એમાં જીવ, બુદ્ધિ, આકાશ, કાળ, સ્વર્ગ ને મોક્ષ એવાં ૭ તત્ત્વ માન્યાં છે. એમાં સ્ત્રી પુરૂષ બેઉનો મોક્ષ થાય છે. × × × જીવની શક્તિ એવી છે કે, એ જ્યારે પોતાના તેજોમય રૂપને ઓળખે ત્યારે એ મોટા પદને પામી શકે છે. તેથી એણે પોતાનુંજ ધ્યાન કરવું. × × × જીવને પંચભૂતનો સંબંધ સ્થાયી છે. × × × આ પંચ મહાભૂત એ જીવના અજ્ઞાનનો દેખાવ છે. એ ચૈતન્ય હોવાથી એની શક્તિએ જગત્ ઉત્પન્ન કર્યું છે. જીવ જ્યારે પોતાના જ્યોતિરૂપને જાણે છે ત્યારે પોતાની મેળેજ નિરંજન નિરાકાર થઇ જાય છે. × × × આ જગતના સર્વ આકારો જીવનાં સ્વરૂપો છે. આ સૃષ્ટિનો ઉત્પત્તિક્રમ પંચભૂતના ફેરફારથી અન્યોન્ય છે. આ સૃષ્ટિ પ્રારંભકાળમાં જળરૂપ હતી. પાછળથી

વનસ્પતિ આદિની ઉત્પતિ થઇ આવી. × × બાદ ઘણા એક કાળે મનુષ્યની ઉત્પત્તિ થઇ આવી. આ ઉત્પત્તિને જોરીઆંની સૃષ્ટિ નામે બોલાવતા હતા. આ જોરીઆને લોકો જોડકાં કહે છે. × × × આ જોરીયાં સૃષ્ટિને ઘણાએક કાળ થયા પછી ઋષભદેવ (સાચાદેવ વા આદિનાથ) નામના એક પુરૂષ તે પ્રસંગે ઉત્પન્ન થઇ આવ્યા. આ પુરૂષ તે જગતના આદિ જીવ, એઓ પોતાના નીરાકાર, નીરંજન સ્વરૂપથી સર્વત્ર પ્રકાશી રહ્યા હતા તેજ પુરૂષ ઋષભદેવ નામથી પ્રગટ થઇ આવ્યા. આ પુરૂષને પહેલો તીર્થંકર (મૂર્તિકર) કહેલા છે. આ પહેલા તીર્થંકર ચોવીશમા આસમાન પર રહેતા હતા; ત્યાંથી આ લોકમાં પધાર્યા. એમને ૧૦૧ પુત્ર થયા હતા. તેમાં ૯૮ છોકરા સાધુ હતા. × × × એના નવ પુત્ર નવ યોગેશ્વર કહેવાય છે, તેમણે જનક રાજાને ઉપદેશ આપ્યો હતો. × × × × × × × ઉપલા પહેલા તીર્થંકર ઋષભદેવજી આ જગતમાં ઘણીવાર આવ્યા છે. એમનું આવવાનું પ્રયોજન એવું કે જ્યારે આ પવિત્ર જીનધર્મનો નાશ થાય છે વા તમામ પ્રજા અધર્મના રસ્તાપર ચાલે છે. ત્યારે પ્રાયશ્ચિત્તનો ભાગ વધી પડે છે તે સમયે એઓ અવતાર ધારણ કરીને ધર્મનું સંરક્ષણ કરી ચોવીશ અવતાર લીધા છે × × × × પુરાણમાં શ્રીવિષ્ણુજીનો આઠમો અવતાર શ્રી કૃષ્ણ નામથી થયો હતો, તે સમયે એમના ઋષભદેવજી મહારાજે ઉપલો નેમનાથ નામનો અવતાર ધારણ કીધો હતો. × × × × હવે વાંચનાર પુરૂષોએ દીર્ઘ દૃષ્ટિથી વિચાર કરવો કે આ બે પુરૂષમાંથી કયો ખરો હશે! પણ ના ના! ધર્મ ગ્રંથના લખનારાઓએ પોતાના ધર્મનો મહીમા વધારવા સાર એવાં અનેક ગપાટા મારેલા છે. આવા પ્રકારના અનેક તરેહના અંધેરથી સર્વ પ્રજા ધર્મના દેવાળામાં ગભરાઇ ગઇ છે. × × × આ લોકો કહે છે કે હમારા તીર્થંકરોએ તથા મહાન મોટા દેવલોકોએ સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળાદિ સ્થાનોને છોડી દઇ બાહેર તપાસ કરી વા સમાધિની પેલી મેર જઇ જોયું ત્યારે જ્યાં ગયા ત્યાં અમુક સૃષ્ટિ સ્વરૂપ દેખાયું તેથી જગત્ અનાદિ છે.

ગ્રંથકાર કાલિદાસ પંડિત દિગંબર અને શ્વેતાંબરનું મત જુદું જુદું જણાવતાં લખે છે કે " દીગંબરનું મત (એમાં) એમાં પ્રકૃતિ અનાદિ છે ઇશ્વર નથી, એઓ સિદ્ધની મુર્તિને નગ્ન રાખે છે. એમાં સોળ સ્વર્ગ ગણેલાં છે. બધા મળીને ૧૦૦ ઇંદ્ર માનેલા છે. × × × આ લોકો આત્માને મધ્યમ પરીમાણવાળો ગણે છે." "શ્વેતાંબરનું મત— એમાં ઇશ્વર છે, જગત તેણે બનાવ્યું છે, પ્રકૃતિ ઇશ્વરને વિષે સ્થિર થાય છે. × × × જીવ એ ઇશ્વરનો અંશ છે, એ લોકો વંશપરંપરાના નથી.

ટીપ:—પંડિત કાલિદાસે ઉપરના ઉલ્લેખમાં અસહ્ય અનેક ભૂલો કરેલી છે. પંડિતે જૈનધર્મના પુસ્તકો બીલકુલ વાંચેલા નહિ હોવાથી માત્ર તેમણે ગમે તેને પૂછીને મરજીમાં આવે તેમ લખી કાઢયું છે. ઋષભદેવજી નેમનાથરૂપે ફરીથી આવ્યા, શ્વેતાંબર જગત્કર્તા ઇશ્વરને માને છે, વગેરે ગંભીર ભૂલો આ ઉલ્લેખમાં છે પણ આ સ્થળે ખંડન મંડનને અવકાશ નહિ હોવાથી અત્રે તે આપેલ નથી. એકંદર પંડિત કાલિદાસનો આખો ઉલ્લેખ ફેરવવાની જરૂરછે. મજકુર મુકત શાસ્ત્રમાં બીજા ધર્મોના ઉલ્લેખ કર્યા છે તેમાં પણ જૈનના જેવીજ ગંભીર ભૂલો કરેલી છે. દાખલા તરીકે પૃષ્ટ ૧૫૬મે મેરાજપંથની વાત લખતાં જણાવે છે કે "એનો ચલાવનાર જન્દાપન્દાનો એક ક્ષત્રીય ગજ કુમાર હતો." આ વાત

તદ્દન ભૂલ ભરેલી છે. જો તેમણે મેરાજ પંથના કુલજમ સ્વરૂપ, ગુરૂ ગીતા, પરમ ધામની સીડી, વગેરે ગ્રંથો વાંચ્યા હત તો સ્પષ્ટ જણાત કે મહેરાજ પંથનો મહેરાજ નામના જામનગર (નવાનગર એટલે નૂતનપુરી)ના લુહાણા—ઠકરે— ચલાવેલો છે અને તેમાં ઉમરકોટના શ્રી દેવચંદ્રજી કાયસ્થની મદદ હતી. ઝરણા પન્નામાં તો માત્ર તેમની એક ગાદીજ છે તેનું કારણ ત્યાંનો રાજા છત્રસાલમહારાજા શ્રી મહેરાજ ઠાકોરના સેવક થયા હતા. આવી અનેક ગંભીર ભૂલોથી પૂર્ણ આ ગ્રંથ છે પણ આ બધું લખવું અત્રે વિષયાંતર જેવું થઇ જવાથી અત્રે અલમ્... इत्यलम् ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

એ પ્રમાણે જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મમાં ઉલ્લેખ એ નામના લેખના દ્વિતીય ભાગનો પહેલો ખંડક સમાપ્ત થયો.

રાજકોટપુરા. **ગોકુલદાસ નાનજીભાઇ ગાંધી.**

સત્યાગ્રહ—એક સંવાદ.

૧

સત્યદેવી—સત્યાગ્રહી વહાલા **વીર** પુત્ર! તું તારા સત્ય ધર્મનું નિડરપણાથી પાલન કર. જે પરમપવિત્ર ધર્મ શ્રી **વીર** પરમાત્માએ પ્રરૂપેલો છે તે જ સત્યધર્મ તેં ગ્રહણ કરેલો છે–**વીરે** રાજ્યપાટ છોડી, એક મહાન તપસ્વી તરીકે રહી બાર વર્ષ સુધી અઘોર પરીષહો સહન કરી કૈવલ્ય પદની પ્રાપ્તિ કરી; તે **વીરનો** વીરધર્મ છે. કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સમવસરણમાં બીરાજી દેશના રૂપી અમૃત ધારાઓ વરસાવી અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ્યા, તે **વીરનો** સાત્વિક ધર્મ છે. **વીરના** વીર અને સાત્વિક ધર્મમાં નથી મતભેદ, નથી પક્ષાપક્ષ, નથી મમત્વભાવ કે નથી અહંભાવ. ફક્ત સ્વ અને પરના આત્માના ઉદ્ધાર માટે શ્રી **વીર** ભગવાને જે સીધી સડક બાંધી છે તે સડક ઉપર રહી તું ગતિમાન્ થા.

સત્યાગ્રહી—માતુશ્રી! આપનું કહેવું વાસ્તવિક છે, પણ અંધ શ્રદ્ધાવાળા યુગે મને મુંઝાવ્યો છે, મારા કાર્યક્રમને તોડી મને હેરાન કરવાની અનેક યોજનાઓ રચી છે. છતાં હું તો આપ જેવી પવિત્ર દેવીની સહાયતા મળે તો જ અડગ ઉભો રહી શકીશ.

સત્યદેવી—વત્સ! તું **વીરનો** પુત્ર હોવાથી ડરપોક નથી એતો મને ખાત્રી છે, છતાં પણ તને કહું છું કે કોઇ પણ અવસરે એવા અંધ શ્રદ્ધાળુ દુરાગ્રહીઓથી તારે લેશ માત્ર પણ ડરવાનું નથી. વાદી અને પ્રતિવાદી, સ્પર્દ્ધી અને પ્રતિસ્પર્દ્ધી, વાસુદેવ અને પ્રતિવાસુદેવ સાથે જ હોય એ કુદરતનો કાયદો છે, પણ અંતે સત્યનો જ જય છે. જોને! પૂર્વકાળમાં કેટલાક કદાગ્રહીઓનું એટલું બધું જોર હતું કે દયાધર્મનો સમુળગો નાશ કરવા ઉભા થયા હતા. બીચારા નિરપરા-

ધી અનાથ પશુઓનો લાખોની સંખ્યામાં યજ્ઞોમાં તેમજ બીજાં અકાર્યોમાં વધ થતો હતો, તે વધ આપણા **વીર** પરમાત્માએ અટકાવ્યો, એટલુંજ નહીં પરંતુ કદાગ્રહીઓને પ્રબોધી પોતાના જ કર્યા. તું પણ એજ વીરનો પુત્ર હોવાથી તેમના પગલે ચાલ્યો જા. તારી સત્યતાના પ્રભાવથી કદાગ્રહીઓ પણ સત્ય સમજવા શીખશે એટલું જ નહીં પણ અત્યારે તને જે તુચ્છકારે છે તે તારાજ થશે એમ તારે ખાત્રીથી માનવાનું છે.

સત્યાગ્રહી—માતુશ્રી ! હું મારૂં સત્કાર્ય કર્યે જ જઇશ પરંતુ વિષની સહજ જ્વાળા અટકાવવા પ્રયત્નશીલ બનું તેમાં તો મને ઉત્સાહ વધે છે પણ આતો અમૃતમાંથી વિષ પ્રકટેલું ભાળી મારા ચિત્તને કાંઇક ખેદ ઉપજે છે તેનું શું ?

સત્યદેવી—અમૃત અંદર વિષ હોતુંજ નથી અને કદાચિત્ બાહિર દૃષ્ટિથી તને વિષ સમજાતું હોય તો એ તારી દૃષ્ટિની જ ખામી છે. મેં તને પ્રથમ જ કહેલું છે છે કે **વીરના** ધર્મમાં નથી મતભેદ, નથી પક્ષાપક્ષ, નથી મમત્વભાવ, કે નથી અહંભાવ; અને કદાચિત એવો ભાવ કોઇ દર્શાવતું હોય તો તે **વીરનો** ધર્મ નથી. બોલ, હવે તારે કંઇ કહેવાનું છે ?

સત્યાગ્રહી—જ્યારે એમ છે ત્યારે અત્યારે આ સેંકડો વાડા શાના? અને દરેક વાડાવાળા પોતાની ગાયોને પોતાના જ વાડામાં પુરી રાખવા અનેક તરેહની ગડમથલ ચલાવે છે તે શું ?

સત્યદેવી—વહાલા ! એ **વીરે** બોધેલા ધર્મના નહીં, પણ આપમતિ અને અહંભાવવાળા ગોવાળોના વાડાઓ છે. તેઓ એમ ધારી બેઠા છે કે મારૂં તે સાચું પણ તારૂં તો સાચું તે મારૂં એમ સમજીને જ આગળ વધવાનું છે વળી તે સેંકડો વાડા તરફ તું દીવ્ય દૃષ્ટિ નાંખીશ તો સાફ જણાશે કે એ સર્વે વાડાવાળાનાં પગલાંઓ હાથીના પગલાની પેઠે **વીરના** પગલામાં જ સમાઇ જાય છે તો પછી તારે કોઇપણ પ્રકારનો પક્ષપાત રાખવાની જરૂર રહેતી નથી.

સત્યાગ્રહી—માતુશ્રી ! મારો આશય લેશમાત્ર પણ પક્ષવાદી નથી પણ મારા ધર્મબંધુઓ નકામા પક્ષવાદમાં પડી અનેક તરેહના ઝગડાઓ મચાવે છે, આપસ આપસમાં વૈરભાવ ઉત્પન્ન કરે છે, કોર્ટે ચડી લાખો રૂા. ની દર વર્ષે બરબાદી કરે છે અને એ કુસંપના ભોગે કુલ સંપ્રદાયનું ઊંધું વાળવાને તૈયાર થાય છે તે જ ખેદકારક બીના છે.

સત્યદેવી—વત્સ ! આવા મમત્વભાવવાળો પવન અત્યારે કાંઇ નવીન વાતો નથી. અનાદિથી વાયાંજ કરે છે. ભરત અને બાહુબળજીને આ મમત્વ ભાવ એક વખત લાગુ પડયો હતો. પાંડવ કૌરવે પોતાના લાખો વીર યોદ્ધાનો કુરૂક્ષેત્રમાં ભોગ આપ્યો હતો, રંક વણિકે વલ્લભિપુરનું પતન કરાવ્યું હતું, જયચંદ્રે આર્ય માતાને મુસલમાનોના હાથમાં સોંપી હતી, માધવે ગુજરાતનું નિકંદન કઢાવ્યું હતું, મહમદગીઝનવી, શાહબુદિન ઘોરી, અલાઉદીન ખુની અને હિંદુ ધર્મનિ ઝેર કરનાર ઔરંગઝેબમાં આજ પવન વાયો હતો, તપગચ્છ વાળે ખરતર

ગચ્છના. અને ખરતર વાળાએ તપગચ્છના શિલાલેખો ભુંસાવ્યા હતા, તે બધો આવાજ પ્રકારનો મમત્વ ભાવ. એથી દરેક વ્યક્તિને પાછળથી ઘણું ઘણું સોસવું પડયું હતું અને અત્યારે પણ તે આપણને સોસાવે છે, પણ ધીરજ રાખ, ભસ્મ રાશિ ગ્રહ ઊતર્યો છે જેથી તારા સંપ્રદાયના કલ્યાણનો વખત નજીક આવ્યો હોય એવો ભાસ દૃષ્ટિમાં આવે છે. જો ! તારા સેંકડો વાડાનું ત્રણ વાડામાં બંધારણ આવી ચુક્યું છે. અધિષ્ટાતા કૉન્ફરન્સ દેવી, એ ત્રણે વાડામાં વારા ફરતી વિચરે છે. અધિષ્ટાતા દેવીના ઉત્સાહી ઉપાસકો તનમન અને ધનના અનહદ ભોગેથી તેની સેવા બજાવ્યે જાય છે તો તારા મનોરથ ફળીભૂત થાશે એમાં સંશય રાખીશ નહીં.

સત્યાગ્રહ—માતુશ્રી ! એ ત્રણે હીરકાના સરળ સાક્ષરો તો કુલ સંપ્રદાયને નહીં પણ આખી જગતને એક રૂપે નીહાળે છે. આખાજગતનું ભલું કરવાના વિચારો ધરાવે છે પણ કેટલાક નિરક્ષર ગાયો, કેટલાક નિરક્ષર ગોવાળો અને કેટલાક નિરક્ષર ઘેટાંઓ સામાં શીંગડાં ભરાવી પોતાના મમત્વ ભાવનેજ વધાર્યેજ જાય છે. ધર્મ એ શું ચીજ છે તેનું ભાન નથી. વાડા અને કુસંપ વધારવો એ તેમનું લક્ષ બિંદુ છે ધર્મના બ્હાને અવળે રસ્તે લાખો રૂ. ની બરબાદી કરી નામના વધારવી એ તેમનો મૂળ હેતુ છે. પોપટ પ્રમાણે કાંઇ પણ હેતુ સમજ્યા વગર શુષ્ક ક્રિયાકાંડમાંજ ઉદ્ધાર છે એજ તેમનો ધાર્મિક સિદ્ધાંત છે. વગર સારવારે પાંજરાપોળોમાં પશુઓને ગોંધી રાખવા એ તેમનો દયા ધર્મ છે. એક ટંકના જમણવારમાં હજારો રૂ. ઉડાડવા એ તેમનું સ્વામિવાત્સલ્ય છે. મ્હોટા ખર્ચે ઊજમણાંઓ ઊજવવાં એ તેમનું જ્ઞાન દાન છે, આડંબર અને પક્ષવાદથી મ્હોટા ખર્ચે વરઘોડા ચડાવવા એ તેમના મતે શાસનની શોભા છે, અને એવા બીજા અનેક પ્રકારના મમત્વ ભાવે તેમનાં હૃદય એવાં કઠોર બનાવ્યા છે કે કુસંપ અને વાડા વધવાથી સમાજનું સત્યાનાશ વાળે છે છતાં તેમાં તેઓ પાપ માનતા નથી. ધર્મના બ્હાને હજારો રૂ. ઉડાડનારા, અધર્મથી નાણાં મેળવવામાં પાપ માનતા નથી. પોપટીઆ જ્ઞાનીઓ ધર્મ બ્હાને ઇર્ષા, વેર ઝેર વધારવામાં પાપ માનતા નથી. પાંજરાપોળમાં ગોંધનારા યાતો રક્ષણ કરનારા પોતાના કે પોતાના જાતભાઇઓને વેચવામાં વેચાવવામાં કે ખરીદ કરી કાંમીને લાકડે લટકાવવામાં પાપ માનતા નથી. વ્યાખ્યાનમાં હાજી હા કરનારા, પ્રભુ પાસે નાચનારા અને તીર્થ યાત્રાઓમાં ફરનારા સો સો વરસના બુઢ્ઢાઓ પોતાની વિષય વૃત્તિને કાબુમાં રાખી શકતા નથી અને પૈસાના તોરમાં બાર વરસની બાળકીને કારાગ્રહે નાંખવા જરાપણ પાછી પાની કરતા નથી અગર તો એવાઓને કોઇ અટકાવવા પણ પ્રયત્ન કરતા નથી જેથી ઘણી બાળાનો બગડેલો ભવ આપણે નજરે નજર જોઇએ છીએ પણ તેમાં પાપ માનતા નથી. એક ટંકમા હજારો રૂ. ઉડાડી જમાડનારા પોતાના નિરાશ્રીત ધર્મ બન્ધુઓને ધકકો મારવામાં પાપ માનતા નથી. ઊજમણા ઊજવનારાઓ જ્ઞાન ગ્રંથોનો ઊધઇથી ભોગ થએલો જોવામાં પાપ માનતા નથી, મ્હોટા વરઘોડા કહાડી શાસનની શોભા વધારનારા પોતાના

નિરૂદ્યમી ધર્મબન્ધુઓને રઝળતા રખડતા કે ભૂખે મરતા જોવામાં પાપ માનતા નથી, ન્યાતના શેઠીઆઓ બની ન્યાયને બદલે અન્યાય, દયાને બદલે જોર જુલમ અને ગરીબોને કચરડી તેનું લોહી પીવામાં પાપ માનતા નથી, વિધવાઓ તરફ દયા દ્રષ્ટિ રાખવાને બદલે તેમને રહેંસી મારવામાં પાપ માનતા નથી. માતુશ્રી ! આપણા સમાજના શ્રીમંત શેઠીઆઓમાં કેટલાએકનાં મગજ એવા તોરથી ભરેલાં છે કે પોતાને જૈન નોકર તરફ તો અણગમોજ હોય છે; પોતાની માલેકીવાળા ખાતામાં અણગમો બતાવે છે એટલુંજ નહીં પણ પોતે જે ધાર્મિક સંસ્થાના ખાતામાં મેનેજર ટ્રસ્ટી તરીકે કામ કરતા હોય તેવા ખાતાઓ કે જે કુલ જૈન સંઘની માલેકીના છે તેમાં પણ જૈનોને ગોઠવવા અણગમો ધરાવે છે; જૈન ધાર્મિક સંસ્થાના લાખો રૂ. ના ફંડ તેમના હાથમાં છે અને જો ધારે તો એ નાણાંથી વેપાર ખીલવી, દેશનો અને પોતાના સીજાતા બન્ધુઓનો ઉદ્ધાર કરી શકે તેમ છે પરંતુ એ વાત તેમને ગળે ઉતરે તેમ લાગતું નથી. એવાં નાણાંથી પરધર્મીઓ, પરદેશીઓ ઘણો લાભ ઉત્પન્ન કરી તેના બદલામાં માત્ર નજીવી જેવી વ્યાજની રકમ આપે છે અથવા કયારેક બેંકોવાળા દેવાળાં કાઢી સમુળગાં ડુબાવે છે છતાં તેઓ પોતાનો કક્કો છોડતાજ નથી.

નીંગાળા તા. ૧૫-૫-૧૬. ભગવાન વલભ શાહ.

બન્ને ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં સુધારો.

૧ પુરૂષ વર્ગની પરીક્ષાનાં અભ્યાસક્રમમાં.

ધોરણ ૨ જું અ.

જીવવિચાર તથા નવતત્ત્વ પ્રકરણ—(શેઠ ભીમશી માણેકવાળાં પુસ્તકો.)
ધર્મબિંદુ—શ્રાવક ધર્મ સંબંધી વિભાગ.

ધોરણ ૨ જું બ.

નવતત્ત્વ, નવસ્મરણ અર્થ સહિત—(શેઠ ભીમશી માણેકવાળાં પુસ્તકો.)
દેવવંદન-ગુરૂવંદન ભાષ્ય—(શેઠ વેણીચંદ સુરચંદ અથવા શેઠ ભીમશી માણેકવાળુ પુસ્તક અર્થ, સમજણ તથા હેતુપૂર્વક.)

---

૨ બાઈ રતન—શ્રી જૈન ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં.

કન્યા તથા સ્ત્રીઓના ધો. ૧ લા માં-બે પ્રતિક્રમણની બુક રાખેલ છે તે તપગચ્છ માટે શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળવાળી બુક તથા વિધિ પક્ષવાળા માટે શેઠ ભીમશી માણેકવાળી બુક.

સ્ત્રીઓના ધો. ૫ મામાં અ વિભાગમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્ર છે તે રોયલ એશિયાટીક સોસાઇટીનું. બાજીનું આ અંકમાં આપવામાં આવ્યું છે.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે ભરેલી રકમ વસુલ આવ્યાની વીગત,

નં.	નામ.	ગામ.	કેળવણીફંડ.	નિભાવફંડ.	સુકૃતભંડારફંડ.	કુલ.
૧	ડૉ. બાલાભાઇ મગનલાલ	વડોદરા	૫૦૦	૫૦૦	૧૦૦	૧૧૦૦
૨	શા. કુરપાળ દરશીની કું. હ. શામજી લધાભાઇ	મુંબઇ	૨૦૦			૨૦૦
૩	શેઠ મણીભાઇ ગોકળભાઇ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૪	શેઠ રતનચંદ તલકચંદ માસ્તર	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૫	શેઠ શાંતિદાસ આશકરણ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૬	શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૧
૭	શેઠ આણંદજી પુરશોત્તમ	ભાવનગર	૫૧	૫૧		૧૦૨
૮	શેઠ મોતીલાલ મુળજી	મુંબઇ	૫૧	૫૧		૧૦૨
૯	શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૦	શેઠ રતનજી જીવણદાસ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૧	એક ગૃહસ્થ	,,	૫૦		૫૦	૧૦૦
૧૨	શેઠ ઓતમચંદ હીરજી	,,	૫૧	૨૫		૭૬
૧૩	શેઠ હરખચંદ કપુરચંદ	,,	૫૧	૧૫		૬૬
૧૪	શેઠ ભાઇચંદ અમુલખ	,,	૩૧	૨૫		૫૬
૧૫	શેઠ કસ્તુરચંદ રૂપચંદ	,,	૩૧	૨૫		૫૬
૧૬	શેઠ પ્રાગજી ધરમશી	,,	૩૧	૨૧		૫૨
૧૭	શેઠ લાલજી ઠાકરશી	,,	૫૧			૫૧
૧૮	શેઠ તેજુભાઇ કાયા	,,	૫૧			૫૧
૧૯	શેઠ સોમચંદ ઓતમચંદ	,,	૦	૦	૫૧	૫૧
૨૦	શેઠ કેશવજી મેઘજી	,,	૫૧			૫૧
૨૧	શેઠ ચુનીલાલ નહાનચંદ	,,	૨૫	૨૫		૫૦
૨૨	શેઠ નાગજીભાઇ મોતીચંદ	,,	૨૫	૨૫		૫૦
૨૩	શેઠ અમુલખ ખુબચંદ	,,	૨૧	૨૧		૪૨
૨૪	શેઠ ઇંદ્રજી સુંદરજી	,,	૨૧	૨૧		૪૨
૨૫	શેઠ રવચંદ ઉજમચંદ.	,,	૨૧	૨૧		૪૨
૨૬	શેઠ વીરચંદ કૃષ્ણાજી	પૂના	૨૫	૧૦		૩૫
૨૭	શેઠ કુલચંદ નેમીચંદજી સાગર	હૈદ્રાબાદ	૧૫	૧૫	૫	૩૫
૨૮	શેઠ લક્ષ્મીચંદ ખેંગાર	મુંબઇ	૨૧	૧૦		૩૧
૨૯	શેઠ ખેમજી ખેરાજ	મુંબઇ	૨૫ા	૦		૨૫ા
૩૦	શેઠ મુળચંદ શોભાગમલ	,,	૨૫			૨૫
૩૧	શેઠ ફુલચંદ વેલજી	,,	૦	૦	૨૫	૨૫

૩૨ શેઠ રાયચંદ મોતીચંદ	મુંબઇ		૨૫		૨૫
૩૩ શેઠ લાલજી ભારમલ	,,	૨૫			૨૫
૩૪ શેઠ લાલજી પુનશી	,,	૨૫			૨૫
૩૫ શેઠ ઘેલાભાઇ ગણશી	,,	૨૫			૨૫
૩૬ શેઠ કાનજી મણશીની કું	,,	૨૫			૨૫
૩૭ રા.રા. લખમશી હીરજી મૈશરી	,,	૨૫			૨૫
૩૮ શેઠ ટોકરશી દેવશી	,,	૧૫	૧૦		૨૫
૩૯ રા.રા. સારાભાઇ મગનલાલ	,,	૧૧	૧૧		૨૨
૪૦ એક ગૃહસ્થ	,,			૨૧	૨૧
૪૧ શેઠ કુરશી વસાયા	,,	૨૧			૨૧
૪૨ શેઠ નરશી જાદવજી	,,	૧૦।	૫।		૧૫॥
૪૩ શેઠ રતનજી ત્રીકમજી	,,	૧૫			૧૫
૪૪ શેઠ પુરૂષોતમ નાગરદાસ	અમદાવાદ	૧૫			૧૫
૪૫ શેઠ મનસુખલાલ લલ્લુભાઈ	મુંબઇ	૧૫			૧૫
૪૬ શેઠ દેવજી પદુ	,,	૧૫			૧૫
૪૭ રા.રા. વેલજી આણંદજી	,,	૧૫			૧૫
૪૮ શેઠ નાનચંદ ગુલાબચંદ	,,	૫॥	૫॥		૧૧
૪૯ શેઠ કાનજી રવજી	,,	૧૧			૧૧
૫૦ શેઠ લખમશી ખેતશી દલાલ	,,	૧૧			૧૧
૫૧ શેઠ માણેકલાલ પરશોતમ	,,	૫	૫		૧૦
૫૨ શેઠ મદનજી કચરાભાઈ	,,	૫	૫		૧૦
૫૩ ડૉ. પોપટલાલ લલ્લુભાઇ	અમદાવાદ	૧૦			૧૦
૫૪ ગ.રા. કાનજી કરમશી	મુંબઇ	૧૦			૧૦
૫૫ શેઠ જીવણલાલ લક્ષ્મીચંદ	,,	૫	૫		૧૦
૫૬ રા.રા. ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ	સાદરા	૫	૫		૧૦
૫૭ શેઠ હીરજી ઉમરશી	મુંબઇ	૧૦			૧૦
૫૮ શેઠ હંસરાજ મુળજી	,,	૧૦			૧૦
૫૯ શેઠ પુંજા ઠાકરશી	,,		૧૦		૧૦
૬૦ શેઠ મગનલાલ જેવંત	,,	૫			૫
૬૧ બાબુ કિર્તીપ્રસાદ વકીલ	મીરત	૫			૫
૬૨ શેઠ હેમચંદ પ્રેમચંદ	મુંબઇ	૫			૫
૬૩ શેઠ શીવજી વાલજી	,,	૫			૫
૬૪ શેઠ ખીમજી કેશવજી	,,	૫			૫
૬૫ શેઠ દેવજી જેઠા	મુંબઇ	૫			૫
૬૬ શેઠ માણેકલાલ હરખચંદ	,,	૫			૫
૬૭ બાબુ અચળસિંહજી	આગ્રા			૪	૪
૬૮ બાબુ દયાળચંદજી જોહરી	,,			૪	૪
૬૯ શેઠ ચુનીલાલ દીપચંદ	પૂના			૨॥	૨॥
	કુલ	૨૧૧૦	૧૨૫૩॥।	૨૬૨॥	૩૬૨૬।

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ વખતે ફંડમાં ભરેલી રકમ આવવી બાકી છે તેનું લીસ્ટ.

નં.	નામ.	ગામ.	કેળવણીફંડ.	નિભાવફંડ.	સુકૃતભંડારફંડ.	કુલ
૧	શેઠ જીવણચંદ ધરમચંદ	મુંબઇ	૫૧	૫૧		૧૦૨
૨	શેઠ દલસુખભાઇ વાડીલાલ	,,	૫૧	૫૧		૧૦૨
૩	વોલંટીઅરોતરફથીહ મણીલાલ	,,			૧૦૧	૧૦૧
૪	શેઠ ઓધડભાઈ નીમજી	,,	૫૧	૨૫		૭૬
૫	શેઠ લાલભાઇ કલ્યાણભાઇ	,,	૩૭॥	૩૭॥		૭૫
૬	શેઠ મણીલાલ સૂરજમલ	,,	૨૫॥	૨૫॥		૫૧
૬	શેઠ નાગરદાસ રણછોડ	માંગરોળ	૨૫	૨૫		૫૦
૭	શેઠ મણીલાલ મોકમચંદ	મુંબઇ	૨૫	૨૫		૫૦
૮	રા. રા. મથુભાઇજી ભણશાળી	દીલ્હી	૨૫	૨૫		૫૦
૯	શેઠ પાશવીર મુળજી લોડાયા	મુંબઇ		ફક્ત વ્યાજવાપરવું ૫૦		૫૦
૧૦	શેઠ ફુલચંદજી ગુલેચ્છા	ફલોદી	૧૫	૧૫		૩૦
૧૧	વકીલ છોટાલાલ ત્રીકમલાલ	વીરમગામ	૧૫	૧૦		૨૫
૧૨	શેઠ પોપટલાલ ગુલાબચંદ	વાવ	૧૦	૧૦		૨૦
*૧૩	શેઠ છોટાલાલ રૂપચંદ		૧૦	૧૦		૨૦
૧૪	શેઠ વાડીલાલ ત્રીભોવન	અમદાવાદ	૧૫			૧૫
૧૫	શેઠ કેશવલાલ છગનલાલ	ગોધાવી	૫		૫	૧૦
૧૬	શેઠ ચંદુભાઇ ઉમાજી	બારડોલી	૧૦			૧૦
૧૭	શેઠ દામજી માવજી	મુંબઇ	૧૦			૧૦
૧૮	શેઠ નાગરદાસ હરગોવીંદ	ખેડા	૫			૫
૧૯	શેઠ ચત્રભુજ નથુ	મુંબઇ	૫			૫
૨૦	શેઠ કલ્યાણચંદ નગીનચંદ	,,	૨॥	૨॥		૫
		કુલ	૩૯૦॥	૩૧૨॥	૧૫૬	૮૬૨

૨૧ સૌ. હીરબાઈ પદમશી હ. શેઠ મેઘજી હીરજી જંધાણીએ યુનિવર્સિટી અને જૈન સાહિત્યમાં રૂ. ૧૫૧) આપવા કહેલા છે.

* ગામ તથા ઠેકાણાનો પત્તો નથી.

કેળવણીફંડના મેંબરોની ફીના રૂ. ૫ પ્રમાણે સને ૧૯૧૬ ની સાલના વસુલ આવ્યાનાં નામ.

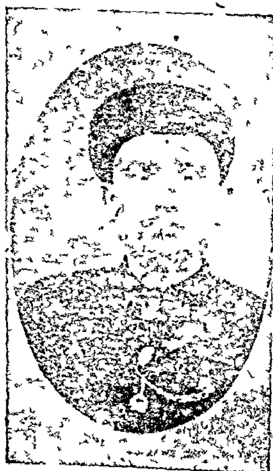
૧ શેઠ મોહનલાલ મગનલાલ મુંબઇ.
૨ બાબુ પુરણચંદજી નાહર કલકત્તા
૩ શેઠ ધર્મચંદ ચેલજીભાઈ પાલણપુર
૪ શેઠ બાલચંદ હીરાચંદ માલેગાંવ
૫ શેઠ ચુનીલાલ વીરચંદ મુંબઇ
૬ ડૉ. પોપટલાલ લલુભાઇ અમદાવાદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક

ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ માન પામેલી અને ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના બજારમાં આજકાલ ચાંદીનાં દાગીના વેચનાર અનેક વેપારીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક જાતના દાગીના ખાસ જસ્તીથી ગાળેલી તથા ઘુઘરીઓ બાંધવાનો વાળો તે પણ ચોખ્ખી ચાદીનો પાકી ગેર ટીથીજ આપવામાં આવે છે ભાવમા ઠગાવાની બીલકુલ ધાસ્તી રહેતી નથી માટે એકવાર પધારવા વિનંતિ છે.

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર

પંચાલ ભૂલાભાઇ હીરાચં

ઠે. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઇની પોળમાં ઘર

भावनो जैन श्री. पी. यशो.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॅल्ड.

Jaina Shvetambara Conference Herald.

પુ. ૧૨ અંક ૭. વીરાત્ ૨૪૪૨. અસાડ, સં. ૧૯૭૨. જુલાઇ, ૧૯૧૬.

અમૃત વૃષ્ટિ.

અમૃત આકાશમાંથી ઉતર્યા રે લોલ
    સ્વર્ગીય થતું અહીં સાકાર જો—અમૃત.
મંદમંદ સમીર શીતળ વાય છે રે લોલ
    વીજ કરે અતિ ચમકારજો—અમૃત.
ચારે દિશેથી અંહી ભેગા મળી રે લોલ
    અભ્ર રચે ગોષ્ટી એકાકારજો—અમૃત.
આંબાનાં કુંજમાં કોયલ કુદે રે લોલ
    આનંદે કરતી 'કુ હુ' કારજો—અમૃત.
હર્ષમાં નિમગ્ન મયૂર નાચતારે લોલ.
    કળા કરી કરે 'મેહુ'કારજો—અમૃત.
વિરમી ચકોરી સુખ શાંતિમારે લોલ.
    મટયો આજ પ્યાસીનો પોકારજો—અમૃત.
પપૈયોય પીને 'પીહુ' બોલીનેરે લોલ,
    વિરહી હૃદય ભરે વિકારજો—અમૃત.
ગરજે ગડગડે અતિ શોરથીરે લોલ
    વ્યોમ ધરા થતા એકાકારજો—અમૃત.
અમૃતની રેલછેલ વિશ્વમાં રે લોલ
    વિશ્વ થતું અમૃતાકારજો—અમૃત.

૪-૮-૧૫

—કૈવલ્યં.

સ્નેહાળ પ્રિયા.

'પ્રિયતમ પ્રિયતમ' વદી પ્રભાતને પ્રગટાવે
સહુઆન્હિક-ભોજનની સગવડ સચવાવે
'પ્રિય વ્હેલા આવજો' એમ કહેતી વળાવે
પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
સુણી આવ'તો હસતી સ્વાગતવા આવે
સુખ શાંતિદાયક ઉપાય સર્વ વસાવે
મધુ મધુરી ગોષ્ટ કરી થાક ફીકર વીસરાવે
પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
ગૃહકાર્ય કુશળ વ્યવ્હારે ન ખામી બતાવે
પતિનાં સુખ શાંતિ કાજ દેહ કષ્ટાવે
સદા સરળ હૃદયથી આજ્ઞાતુર્ત ઉઠાવે
પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
મન મલીન મદન મદમાં મચીને મરડાવે
તન તપે તત્ક્ષણ તીવ્ર તાપથી ત્યારે
સ્થૂળ-સૂક્ષ્મ સ્નેહને સ્પષ્ટપણે સમજાવે
પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે

—કૈવલ્ય,

તંત્રીની નોંધ.

૧ જૈન ઇતિહાસ સામગ્રી—જૈન ઇતિહાસની કેટલી જરૂર છે તે હવે સમાજને મસજાવા લાગ્યું છે, તે માટે વિધવિધ પ્રયત્નો થાય છે, તેની નોંધ લેતાં અમને આનંદ થાય છે. શિલાલેખો પણ ઇતિહાસ સામગ્રી છે તેના સંબંધે કૉન્ફરન્સ તરફથી સંગ્રહ પ્રસિદ્ધ કરવાનો હતો તે હજુ વિચાર અમલમાં આવ્યો નથી ત્યાં તો—

૧. કલકત્તાના બાબુ પુરણચંદજી નહાર એમ. એ. બી. એલ. તરફથી શિલાલેખો 'જૈન લેખ સંગ્રહ' છપાય છે કે જેનાં ૫૪ પૃષ્ઠ હાલ છપાયાં છે, અને તે સિવાય ૭ પ્લેટો લિથોમાં છપાઇ છે. આમાં કેટલાક ઉપયોગી છે અને કેટલાક તદ્દન નવા છે. છપાઇના ટાઇપ ને પદ્ધતિ રમણીય નથી પણ પ્રયાસ સ્તુત્ય છે.

૨. પ્રસિદ્ધ જૈન સાક્ષર શ્રીમન્ મુનિ મહારાજશ્રી જિનવિજયજી તરફથી 'પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ' સંશોધિત થઇ છપાય છે. તેમાં આઠપેજી ચાર ફૉર્મ એટલે ૬૪ પૃષ્ઠ

છપાયેલાં જોયાં પછી કહેવામાં કોઇ જાતનો વાંધો નથી કે કાર્ય ઘણું સુંદર, રમણીય અને પ્રાચીન તત્ત્વથી પૂર્ણ છે. આ છપાવવા માટે વડોદરાના એક સારા પ્રેસમાં ગોઠવણ થઇ છે અને મહિનામાં ૧૦ થી ૧૫ ફૉર્મ તૈયાર થશે. તેમાં પ્રથમ તો બધા લેખો મૂળમૂળ રૂપે છપાશે. આ લેખો અત્યાર સુધીમાં અંગ્રેજી પુસ્તકો જેવા કે એપિગ્રાફીકા ઇંડિકા, આર્કીઑલૉજીકલ ખાતાના જૂના અને નવા રીપોર્ટો, સોસાયટીનાં જર્નલો આદિમાં છપાયલા છે તે અને બીજા ઉક્ત મુનિશ્રીએ સંગ્રહેલા છે, તે છે–અને પછી તે બધા લેખોનો સાર અને ઉપયોગી ટાંચણ હિન્દી યા ગુજરાતી ભાષામાં આપવામાં આવશે એવો પ્રબંધ હમણાં રાખવામાં આવ્યો છે. આ ક્રમ ઘણો અનુકૂળ છે અને લેખોનો જે સાર મુનિશ્રી આપવા ઇચ્છે છે તે આશા છે કે ઘણો ઉપયોગી અને સુંદર થશે. આ સિવાય ખાસ આનંદદાયક બિના એ છે કે 'આર્કીઑલૉજીકલ સર્વેના દક્ષિણ વિભાગના સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ શ્રીયુક્ત ડી. આર્. ભાંડારકરે પણ આ કામમાં સાહાય્ય આપવા ઇચ્છા દર્શાવી છે અને પોતાની ઑફીસમાં જૈન શિલાલેખો કે, જે પ્રકટ નહીં થયા હોય તેવા 'મુનિશ્રીને મોકલી આપ્યા છે. એમના લેખોમાંથી કેટલાક તો બહુ ઉપયોગી અને મહત્ત્વના છે. પ્રારંભમાં તો બધા શિલાલેખો પાષાણની પ્રતિમાઓના લેખો જ વિભાગ રાખવામાં આવશે. પછીથી ધાતુની પ્રતિમાઓના લેખો' આપવાનો વિચાર રાખવામાં આવ્યો છે. કે જે ધાતુપ્રતિમાના લેખોનો સંગ્રહ મુનિશ્રીએ કરેલો તેની સંખ્યા પાંચસેં લગભગ છે. આ સિવાય અમોએ રા. રમણિકલાલ મગનલાલ મોદીએ આબુના લેખો લખેલા તે તથા રા. કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ એલ. બી. વકીલ અમદાવાદ તરફથી મળેલા ૭ ફોટા આબુપરના મોકલી આપ્યા છે. આ રીતે મુનિમહારાજો તથા શ્રાવકો જેની પાસે શિલાલેખોની નકલો હોય યા જે કરાવી શકે તે તેમના પર મોકલાવી આપશે.

(૩) **જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ**—ઉક્ત મુનિશ્રીએ પ્રાકૃત સંસ્કૃત પ્રશસ્તિઓ છપાવવા માટે એકત્ર કરી છે અને થોડા સમયમાં પ્રેસમાં અપાશે. આ પ્રશસ્તિઓ પીટર્સનના રીપોર્ટો અને કિલ્હૉર્નના તેમજ ભાંડારકરના રીપોર્ટોવાળી અને બીજી મુનિશ્રીએ સંગ્રહી છે તે બધી એકજ પુસ્તકમાં આવવા વિચાર છે કે જેથી જોનારાઓને બધે ઠેકાણે ફાંફાં મારવા મટી જાય.

(૪) **જૈન ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ**—આ સંગ્રહમાં ઉક્ત મુનિશ્રી ઐતિહાસિક રાસાઓ અને સ્તનાદિ પ્રગટ કરવાના છે અને તે છપાય છે.

(૫) **વિજ્ઞપ્તિ ત્રિવેણી**—આ પુસ્તક ઐતિહાસિક છે અને તે ઉક્ત મુનિશ્રીએ સંશોધિત કરી પ્રેસમાં છપાવી તૈયાર રાખ્યું છે. આ ગ્રંથ નવીન જ છે અને પ્રસ્તાવના પણ લંબાણથી લખવામાં આવશે આ સિવાય ઉક્ત મુનિશ્રી કૃપારસકોષ વગેરે બે ત્રણ ગ્રંથો છપાવે છે. આ સર્વ પ્રયત્નો માટે અમે આ મુનિશ્રીના અખંડ અને અવિશ્રાંત પરિશ્રમ અને ઉત્સાહ હૃદયપૂર્વક અભિનંદીએ છીએ,

હવે આ સંબંધે અમે કાંઇ સૂચના કરીશું તે એટલી જ કે:—

૧. શિલાલેખો સંબંધી શ્વેતાંબરી અને દિગંબરી બંને જેટલાં મળે તેટલાં સર્વ સાથે સાથે છપાવવાં, તેમ ન બની શકે તો શ્વેતાંબરી સર્વ એકત્રિત કરી છપાવવાં અને સાથે સાથે દિગંબરી એકત્રિત થતાં હોય તે સર્વ કરી તે કોમ દિગંબરી સજ્જન ને છપાવવા

આપી દેવાં. સર્વ ન બને તો ઉપયોગી અને પ્રાચીન હોય તેને પ્રથમ પદ આપવું. આમ બનશે તો તીર્થો સંબંધીના ઝઘડા ઘણી સારી રીતે પતી શકશે, અને જૈન ઇતિહાસનાં અણમોલાં અને અંધકારમાં પડેલાં અણજાણ્યાં દ્વાર ઉઘડશે.

૨. દરેક પુસ્તક કે સંગ્રહમાં અનુક્રમણિકા વિસ્તારપૂર્વક અને વિષયવાર આપવાનું ખાસ લક્ષમાં રાખવું.

૩. દરેક ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં તે સંબંધી જેટલાં બને શકે તેટલાં પુસ્તકો, સાધનોનો ઉપયોગ કરવો ઉદાહરણ તરીકે ફ્રેંચ ડાક્ટર ગેરિનોએ છપાવેલ જૈન બિબ્લિઓગ્રાફી અને શિલાલેખોની રેપર્ટરી, કીર્ત્તિકૌમુદી (મુંબઇ ગવર્નમેંટ સંસ્કૃત સીરીઝ) માં આપેલા આબુગિરિ પરના શિલાલેખો, ડભોઇનાં પુરાતન કામો, ભાવનગર રાજ્ય તરફથી છપાયેલ બ્હુલરનો સંગ્રહ કે જે આત્માનંદ સભાની લાયબ્રેરીમાં છે તે વગેરે સર્વ કામે લગાડવાં ખપે છે.

છેવટે આવા આવા પ્રયત્નો અખંડ ચાલુ રહે એવું ઇચ્છીએ છીએ અને તેવા પ્રયત્નો સદા ગતિમાન્ રહે તે માટે જૈન ઇતિહાસને જ લગતું એક માસિક નીકળે તેવો સમય આવી લાગ્યો છે એમ અમે જણાવીએ છીએ.

૨ અંગ્રેજી ભાષામાં જૈન ધર્મ સંબંધી પુસ્તક—જૈન ધર્મ સંબંધી અંગ્રેજીમાં ઘણાં થોડાં પુસ્તકો છે તેથી હાલના જૈન યુવકો અંગ્રેજી ભણવા સાથે પ્રાકૃતનું જ્ઞાન ન હોવાથી તેમજ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન ઓછું હોવાથી વળી વિશેષે ગૃહના ધર્મ સંસ્કાર યથાયોગ્ય ન પડવાથી અંગ્રેજીમાં લખેલાં પુસ્તકોના અભાવે જડવાદી બનતા જાય છે. આ સ્થિતિ અટકાવવા માટે જૈન ધર્મરસિક શ્રીમંતોએ અંગ્રેજીમાં વિદ્વાનો પાસે પુસ્તકો લખાવી જૈન તત્વજ્ઞાનનો પ્રસાર જૈન શિક્ષિત યુવકોમાં તેમજ જૈનેતર પ્રજામાં કરવો ઘટે છે. જૈન ધર્મનું રેખાદર્શન (Outlines of Jainism) એ નામનું પુસ્તક તૈયાર થાય છે એવી ખબર અમે આપી ગયા છીએ પણ તેના સંબંધમાં ૧૨ મી જુલાઇના ન્યુ ઇંડિયા પત્રમાંથી વિશેષ ખબર મળી છે તે નીચે આપીએ છીએ:—

The Cambridge University Press will shortly publish for the Jain Literature Society, a volume of *Outlines of Jainism*, by Mr. Jagmanderlal Jiani, president of the All India Jain Association, edited by Dr. F. W. Thomas, Librarian to the India office and president of the Jain Literature Society. The work is being issued in advance of a series designed to consist principally, but not exclusively of translations from authoritative texts, and presents in a modern compass a thorough exposition of the system and its terminology.

૩. જેસલમીર તથા બીજા જૈન ભંડારો—બહુ આનંદની વાત છે કે શ્રીમંત વડોદરા સરકાર પોતાની હમેશની વિદ્યાપ્રિયતા એક યા બીજી રીતે પ્રગટ કરી સાહિત્યનો સમુદ્ધાર કરવા પ્રત્યે તીવ્ર લાગણી ધરાવે છે. તેના પરિણામે પાટણના જૈન ભંડારોની ફેરિસ્ત કરવા આપણા જૈન સાક્ષર રા. ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઇ દલાલ એમ. એ. ને મોકલ્યા

હતા અને તેમણે પ્રવર્ત્તક શ્રીમાન્ કાન્તિવિજયજીની સહાયથી સર્વ ભંડારો તપાસી યોગ્ય હકીકત અને પ્રશસ્તિનો સંગ્રહ કરી એક રિપોર્ટ તૈયાર કરવાની સર્વ સામગ્રી મેળવી છે. આ રિપોર્ટ બહાર પડયે બહુ ઉમદા અને ઉપયોગી બાબતો જૈન ઇતિહાસને અંગે મળી આવશે તેમજ જૈન સાહિત્યની પ્રભાનો ખ્યાલ આવી શકશે. આને અંગે કેટલાંક મહત્ત્વનાં પુસ્તકો પણ શ્રીમંત સરકાર તરફથી બહાર પડવાનાં છે અને તેમાંનો એક ધનપાલપંડિત કૃત 'પંચમી કહા' નામનો પ્રાકૃત ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથની એકજ પ્રત મળી છે અને તે યોગ્ય રીતે શુદ્ધ નહિ હોવાથી સંશોધિત કરવી મુશ્કેલ છે તો કોઇ પાસે તે હોય તો રા. દલાલપર મોકલવામાં આવશે તો તેનો ઉદ્ધાર થશે. રા. દલાલનું સરનામું 'સેંટ્લ લાયબ્રેરી, વડોદરા' છે.

બીજી નોંધ લેવા લાયક બીના એ છે કે આ માસમાં કે તુરતમાં જેસલમીર અને મારવાર મેવાર અને માલવાના ઉપયોગી સ્થલો કે જ્યાં જૈન ભંડારો આવેલા છે તેમાંના પુસ્તકોની શોધખોળ કરવા માટે રા. દલાલને શ્રીમંત સરકાર મોકલાવવાના છે તો આશા છે કે તે તે સ્થલના ભંડારો જોવા તપાસવાની સર્વ અનુકૂળતા ત્યાંના સંઘો તથા તે તે સ્થળે લાગવગ ધરાવતા આપણા પૂજ્ય મુનિવરો મેળવી આપશે. કૉન્ફરન્સ ઑફિસમાં રહેલી પંડિત હિરાલાલ હંસરાજે જેસલમેર ભંડારની કરેલી ટીપો બધી રા. દલાલપર મોકલી આપવામાં આવી છે. જૈન સાહિત્યનો વિજય હો!

૪. **'પાટણની પ્રભુતા' અને જૈનો**—આ સંબંધે અમે ગયા અંકમાં જે કંઇ જણાવ્યું છે તેપર લક્ષ ખેંચીએ છીએ. આ પુસ્તકના સંબંધમાં શું કરવું તે માટે જૂદા જૂદા મુનિરાજ અને શ્રાવક તરફથી અભિપ્રાય મળ્યા છે તે અમે ટાંકીએ છીએઃ—

અ. 'અમારા તરફથી તો એ પુસ્તક જ્યારથી જોવામાં આવેલ છે ત્યારથીજ કોઇ ઉપાય યોજવાની જરૂર છે (એમ) વિચારવામાં આવેલ છે તેમજ કેટલાક શ્રાવકોની સાથે વાત નીકળતાં પણ કહેવામાં આવેલ છે પરંતુ ઉપાય યોજવાવાળાના તરફથી કોઇ પગલાં ભરવામાં ન આવે તો પછી બીજા બોલીને કે લખીને શું કરે ?...આપણને થતો ગેર-ઇન્સાફ હઠાવવાની કોશીસ કરવી આપણી ફરજ છે......"

જુનાગઢ ૨૮-૬-૧૬ વક્તા મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી.

બ. 'પાટણની પ્રભુતા નામનું ચાર માસ પૂર્વે વાંચ્યું છે. તે સંબંધી તમારા અભિપ્રાય ને તત્સંબંધી પ્રવૃત્તિને અનુકુલ છું. તમને યોગ્ય લાગે તેમ પ્રવર્તશો. આવી અનેક બાબતો છે. પરંતુ એક મંડલ આ દિશામાં કામ કરે એવું સ્થાપવું જોઇએ. સાધુઓ અને શ્રાવકો ભેગા રહી પરસ્પર સલાહથી આ વિષય માટે કામ કરે તેવું થવું જોઇએ. ચારે તરફથી મજબુત અવાજ ઉઠે પ્રવૃત્તિ થાય અને પૂર્ણપણે શની શકાય તો જાહેરમાં આવવું ઠીક છે. સમાજના સાંકડા વિચારો વધવામાં એક તરફથી આડકતરી રીતે નિમિત્તતા વધે નહીં તે ધ્યાનમાં રાખીને કામ કરશો."

વિજાપુર ૫-૭-૧૬ —મુનિમહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજી

ક. "પાટણની પ્રભુતા" નામનું પુસ્તક ગુજરાતીના ગ્રાહક તરીકે મારા તરફ ભેટમાં આવેલું છે તથા તે પુસ્તક મેં પુરેપુરું વાંચેલું છે અને તે ઉપરથી મને જે વિચાર થયા છે તે નીચે પ્રમાણે છે:

૧ કોઇપણ રાજ્યમાં કોઇપણ વ્યક્તિ અથવા કોઇપણ ધર્મવાળાની પ્રબળતા થાય ત્યારે તેના સામે ઇર્ષાથી કે સ્વાર્થથી અનેક વ્યક્તિઓ અથવા વિરૂદ્ધ ધર્મીઓ ખટપટ ઉઠાવી પ્રબળપક્ષને તોડવા પ્રયત્ન કરે એ સંભવિત છે. તેજ પ્રમાણે ગુજરાતી ગાદી ઉપર મહારાજ સિધરાજની સગીર વયમાં મીણલદેવી સત્તા ભોગવતાં હતાં ત્યારે જૈન ધર્મિઓની પ્રબલ સત્તા જમાવવા માટે તે વર્ગ તરફથી કોશીસો થઇ હતી અને તેના સામે વિરૂદ્ધ પક્ષે એ સત્તા તોડી પાડવા માટે ઘણી ખટપટો અને કાવાદાવા કરી લોકો તથા ક્ષત્રીઓને ઉશ્કેરી જૈન ધર્મિઓની સત્તા તોડી પાડી હતી.

૨ આ રાજ્ય ખટપટમાં એક જૈન યતિએ મુખ્ય કરી ભાગ લીધો હતો અને એક સંસારી ગૃહસ્થ આવી રાજ્ય ખટપટમાં ઉતરી સ્વાર્થાંધ બની અનેક અનર્થો કરે તેવાં અનર્થો સદરહુ જતીના હાથથી કરાવવામાં આવેલાં છે—આ અનર્થો તથા જતીને જે સ્વરૂપમાં ચીતરવામાં આવેલ છે તે ખરેખર જૈન ધર્મ તથા તેના આચાર્યની પદવી ભોગવતા આવા યતિને અપમાન કે તિરસ્કાર યુક્તજ ગણાય અને લોકોમાં તેની મહત્તા તથા આબરૂ અને ગૃહસંસાર ત્યાગી લીધેલી જૈન દિક્ષાને ઉતારી પાડનારૂં ગણાય એવી મારી માન્યતા છે. આ યતિના હાથથી આગ સળગાવવાના તથા ખુન કરવા વિગેરે અનેક અઘટિત બનાવોની ઘટના આ પુસ્તકમાં ગોઠવેલી છે.

૩ આ યતિ ઇતિહાસિક બનાવનો—ખરેખરો પાત્ર હતો કે નહિ તે તો ઇતિહાસ તપાસી ખાત્રી કરશો. જો તેનું નામ ઇતિહાસમાં હોય તો તેમાં તેણે આ વખતના રાજ્ય કારભારમાં કેટલે દરજ્જે ભાગ લીધો હતો તે તપાસવું જોઇએ અને તેના પ્રમાણમાં એક ઇતિહાસિક નોવેલ બનાવનારે આવા ધર્માચાર્યને તેના દરજ્જા તથા ધાર્મિક બંધારણને નહીં છાજતી રીતે ચીતરવામાં કેટલી બધી સંભાળ અને કાળજી રાખવી જોઇએ તે તો આપ સારી રીતે જાણો છો માટે......

જેતલસર ૨૯-૬-૧૬ :—વકીલ અભેચંદ કાળીદાસ.

૬. 'પાટણની પ્રભુતા' પર આપે લાગણી ભરી ટુંકી નોંધ લીધી તે માટે ધન્યવાદ આપવો ઘટે છે........."પાટણની પ્રભુતા" ત્રણ માસપર મળી વાંચી, કંપારી વછુટી. તેની ભાષા રચનાપરથી લાગે છે કે 'ઘનસ્યામ' તે 'ગુજરાતી' માં કટકે કટકે પ્રસિદ્ધ થઇ ગએલ સુન્દર નવલકથા 'વેરની વસુલાત'ના કર્ત્તા હશે. તેમ જો હોય તો ખરેખર એક સાક્ષરનાહાથે રાક્ષસી કૃત્ય થયું છે. જૈન આચારવિચાર, જૈનસિદ્ધાન્ત-ધર્મભાવના-લક્ષ્યબિંદુ અને જૈનોના સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસિક કૃત્યો—એ સર્વપર-આક્ષેપો કરી જૈનસમાજની પામરતા બતાવી છે! જે ધર્મે દયા-અભેદ પ્રેમ-નીતિનું સામ્રાજ્ય સ્થાપ્યું તે જૈન ધર્મને જૈનેતરોના હાથે આવો બદલો ? ! ! !

'મુદ્રારાક્ષસ નાટક' (સંસ્કૃત)માં જે આકારે ખટપટી પ્રપંચી કૌટિલ્ય નીતિકુશળ ચાણાક્ય આળેખાયલ છે તેનું માત્ર અણુછાજતું રૂપાન્તર 'જતી કે જમદૂત,' —ભયંકર-કાળું-ઘનસ્યામ ચિત્ર તે 'આનંદ સૂરિનું છે ! ! ! 'ઉદો મારવાડી' જેને કર્ત્તા કુમારપાળના મહામંત્રી તરીકે ઓળખાવે છે તે ચિત્ર જાણે અત્યારના ઘાસલેટના ફેરીઆ

પાંજરાપોળમાં સુનારા-વ્યાજવટાની કપટજાળથી પૈસા પેદા કરનાર 'મારવાડના બનિયા' જેવું છે. મુંજાળ-મીનળ દેવીનાં ચિત્રો વ્યભિચારદર્શક છે.

એકંદર આખી કથામાં બધાં જૈનપાત્રો ભાવહીન-કાળાં-મલીન ચિત્રેલાં છે. તે બધું જો ઇતિહાસથી સપ્રમાણુ લખાયું હોત તો આવો ભયંકર-વિવાદગ્રસ્ત વિષય ચર્ચતાં કર્ત્તાએ સ્પષ્ટીકરણ કરવું જોઇતું હતું. અમો નથી ધારતા કે કર્ત્તા તેમાં વિજયી નિવડે. આતો ઇત્સાસીક નવલ કથાના નામેં જૈનોની દશમાં અને અગ્યારમા શતકની સુપ્રસિદ્ધ-સપ્રમાણુ જાહોજલાલી પર લેખકે કાદવ ઉડાડયું છે! તે બધું નિર્દોસ ભાવે લખાયું હોય એમ તે કેમ માની શકાય? એથીજ એ કૃતી...ને પાત્ર છે. તેને જન્મ પમાડતાં પ્રો. ખુશાલ ત શાહે કેવી મદદ કરી હશે? જે કલ્પવૃક્ષની છાયા નિચે પ્રોફેસર બિરાજે છે તેનાં મૂળીઆં ખોદનારાને તે મદદ આપે? સાહિત્ય અને રાજદ્વારી વિષયમાં આગેવાન ગુજરાતીંના સબ એડીટર અંબાલાલ બુ. જાની ભેટના નામે જૈનોને કંપારી આપનાર કૃતી સાથે કેમ સંમત્ત થયા હશે? આ સબધે મુદ્દાવાર ખુલાસા મેળવવા જૈન વિદ્વાનોએ પ્રયાસ કરવો ઘટે છે.

જૈનો પોતાના ધર્મ-સ્થાનો-શાસ્ત્રો-સાહિત્ય અને જાહોજલાલીની જાળવણી નહિ કરશે તો જૈનેતરોના હાથે તેમને સત્વહીન-મલીન અને આખરે ભયંકર આકારમાં રાવણુ જેવા આળેખવામાં આવશે.

મુંબઇ ૧૬-૭-૧૬ —પદમશી નથુ શાહ.

[આ પ્રમાણે અમારી પાસે જે અભિપ્રાયો આવ્યા તે એમને એમ જણાવ્યા છે અને તે પરથી જૈન સમાજના પર તે પુસ્તકની શું અસર થઇ છે તેનો કંઇ ખ્યાલ આવી શકે તેમ છે. આ પત્ર સમગ્ર સમાજના વિચારોને માન આપનારૂં છે તેથી આ પુસ્તકના વિદ્વાન લેખક અમો જણાવી ગયા તે પ્રમાણે પોતાનો ખુલાસો સ્પષ્ટ ભાષામાં કરશે એમ અમે હૃદયપૂર્વક ખાત્રી રાખીએ છીએ. અમે કર્ત્તાની સાથે પત્રવ્યવહાર કરી જે પરિણામ આવશે તે આવતા અંકમાં મૂકવા પહેલી તક હાથ ધરીશું]

૫. જૈન પવિત્ર આગમોનું મુદ્રીકરણ--અમને અતિશય આનંદ થાય છે કે શ્રીમાન્ પન્યાસ આનંદસાગર ગણિના સ્તુત્ય પ્રયાસથી 'આગમ વાચના' શરૂ થઇ, 'આગમોદય સમિતિ 'નામની સંસ્થા ઉભી કરવામાં આવી અને તેના પરિણામે શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ જૈન-પુસ્તકોદ્ધાર ફંડદ્વારા અનુયોગદ્વાર પ્રથમ ભાગ અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનો પ્રથમ ભાગ એમ બે નિર્ણયસાગર પ્રેસમાં મુદ્રિત થયાં. કાગળો ઘણાં જાડા, ટકાઉ અને બ્લુ રંગના સુંદર વાપરવામાં આવેલા હોવાથી પુસ્તકોનું આયુષ્ય દીર્ઘ લંબાશે એમાં શક નથી. ટાઇપ પણ મોટા અને સુંદર વાપરવામાં આવ્યા છે, તેથી વાચકને પણ સરલતા થઇ છે. બંને ગ્રંથોના પ્રથમ ભાગ પ્રસિદ્ધ થયા છે પણ થોડા વખતમાં બીજા વિભાગો છપાઇ સંપૂર્ણ થશે તો તે દરમ્યાન નમ્ર સૂચના એ કે પ્રસ્તાવના મૂલ, ટીકા, ચૂર્ણિ વગેરેના રચનારાઓના સમય કાલ અને ઇતિહાસ, સૂત્રના ઇતિહાસ--નામ પ્રમાણે અર્થ શું છે? તેને માટે સ્થાનાંગ ને નંદી સૂત્રમાં શું ઉલ્લેખ છે? મૂળ જણાવાતાં પદો હમણાં છે કે નહિ તેનાં કારણ, ભાષાવિવેક વિગેરે હકીકતોથી પરીપૂર્ણ આપવામાં આવશે તો કાર્યની મહત્તામાં ઓર વધારો થશે. અનુયોગ દ્વારમાં મલધારગચ્છીય આચાર્યશ્રી હેમચંદ્ર વિરચિત વૃત્તિ આપવામા આવી છે

આ આચાર્ય મહા વિદ્વાન્ અને સમર્થ ગ્રંથકાર થયા છે. તેમણે વિશેષાવશ્યકપર ટીકા લખેલી તે છપાઇ ગઈ છે તે સંવત્ ૧૧૬૪ માં વિદ્યમાન હતા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં મૂળ, તેપર શ્રીમદ્ ભદ્રબાહુ કૃત નિર્યુક્ત અને શાંતિસૂરિની શિષ્યહિતા નામની વૃત્તિ આપેલાં છે. શાંતિસૂરિ તે પ્રસિદ્ધ 'વાદિવેતાલ' શાંતિસૂરિ છે કે જે સં. ૧૦૯૬ માં દેવલોકે પધાર્યા હતા. આ વૃત્તિ પરથી દેવેન્દ્ર ગણિએ સમૃદ્ધત કરી સં ૧૧૨૯ માં વૃત્તિ લખી છે, તેમાં કારણ તેમણે જણાવ્યું છે કે—

> શ્રી શાંત્યાચાર્ય ભૃંગઃ પ્રવર મધુસમા મુત્તરાધ્યયનવૃત્તિં
> વિદ્વલ્લોકસ્ય દત્તપ્રમુદ મુદગિરધાં ગભીરાર્થ સારાં ૩
> તસ્યાઃ સમુધ્ધૃતા ચૈષા સૂત્રમાત્રસ્ય વૃત્તિકા
> એક પાઠગતા મંદબુદ્ધીનાં હિતકામ્યયા ૪

અમે આ સર્વ પ્રયત્નોને અભિનંદી ઇચ્છીએ છીએ કે પીસ્તાલીસ આગમોનો સત્વર આ રીતે ઉદ્ધાર થાય,

૬. સંપ ત્યાં સુખ—બોરસદમાં વીસા શ્રીમાળી જૈન જ્ઞાતિમાં ટુંક વખતથી બે તડ પડેલાં હતાં તે ત્યાંની મુક્તિ-વિજયજી જૈન કન્યાશાળા કે જે ત્યાંના વીશા ઓશવાળ પંચ તરફથી શરૂ થઇ હતી તેના ઇનામી મેળાવડાની અસરથી તેમજ ત્યાંના સીટી ઇન્કવાયરી ઓફિસર અમદાવાદવાસી જૈનબંધુ રા. રા. અમુલખરામ છગનલાલના સદુપદેશથી સમાધાન થઇ ન્યાત એકત્ર જમી છે. આવાં તડાંનું સમાધાન કરનારા કાર્યવાહકોને ધન્યવાદ આપી ઇચ્છીશું કે આવું કાર્ય અખંડ અને ઉગ્ર વિહાર કરવાના આચારવાળા આપણા પુજ્ય મુનિરાજો હમેશાં હૃદયપૂર્વક ઉપાડી લેશે તો સમાજની પ્રગતિ સહેલાઇથી અને વ્હેલી થશે.

૭. રાજભક્તિની અવધિ!—એક પ્રતિષ્ઠિત ગણાતા ભાવનગરના શેઠ જનરલ સેક્રેટરીને જણાવે છે કે "મારા વિચાર પ્રમાણે અર્જુનલાલ શેઠીની હકીકત આપણે હૈરલ્ડ માં લેવી ઠીક નથી. આ બાબત આપ વિચાર કરી જોશો." કેવું જૈન હૃદય' જીવદયા પાળક જૈનો પાંજરાપોળનું રક્ષણ કરશે, પારેવાંને જાર નાંખશે અને વાયુકાય જલકાય જેવા સૂક્ષ્મ જંતુઓની રક્ષા કરશે, પણ મનુષ્ય પ્રાણી અને તે વળી સ્વધર્મ વગર વાંકે તપાસ વગર જેલમાં સડતો રહે તેને માટે કંઇ કરવામાં ન આવે—અરે! જીભ કે કલમ પણ લાગણી બતાવવા માટે વપરાય નહિ પણ ઉલટું કોઇ વાપરે તો તેનો પ્રતિબંધ ઇચ્છે તે જૈનો અહિંસા પરમો ધર્મને કેવી અઘો રીતે પાળે છે? લાલા લજપતરાય કે જે હિંદનો શ્રેષ્ઠ પુત્રોમાંનો એક, નિડર અને સત્યાગ્રહી વીર છે એ જેણે બાપનો જૈનધર્મ મૂકી દીધો છે તે જુલાઇના મૉડર્ન રિવ્યુમાં Ahinsa Parmo Dharma—A Truth or Fad? એટલે અહિંસા પરમોધર્મ એ સત્ય છે કે ઘેલછા છે? એ મથાળા નીચે એક લેખ લખ્યો છે કે જેનું ભાષાંતર જૈન અને જૈનશાસનમાં આવી ગયું છે અને આમાં અમે આપ્યું છે તે વાંચી જવા અમે ભલામણ કરીએ છીએ. તેમાંની કેટલીક ટીકા એ છે કે—

"ભારતવર્ષ અત્યારે અને છેલ્લાં પંદર શતકમાં તદન કચડાઇ ગયેલો અને પુરૂષત્વના એકેએક અંશ ગુમાવી બેઠેલું છે અને એ સ્થિતિ કેટલાક લોકો કહેશે કે અહિંસાવાદથી ઉભી થયેલી નથી, પણ તે બીજા સદ્ગુણોને તિલાંજલિ આપવાથી થઇ છે, છતાં હું તો આગ્રહપૂર્વક માનું છું કે ગૌરવ, મનુષ્યત્વ અને સદ્ગુણના માર્ગને વિસારે પાડી અધ:પ-

તન આણનાર જે જે કારણો છે, તેમાંથી એક અહિંસાવાદના ઉચ્ચ સત્યની વિકૃતિ છે. અત્યંત ખેદ તો એથીજ થાય છે કે જે લોકો આ સિદ્ધાંતને સંપુર્ણ શ્રદ્ધાથી વળગી રહે છે (જૈનો) તેઓ પોતાનાજ વર્તનથી બતાવી આપે છે કે આ સત્યનો વિપરીત વ્યવહાર મનુષ્યોને દાંભિક, નિર્માલ્ય અને ક્રૂર જીવનને માર્ગે દોરી જાય છે."

એ મથાળાના નીચે જે લખ્યું છે તેનો અનુવાદ જૈન અને જૈનશાસનમાં છે તે વાંચવાની તેમને અમે ભલામણ કરીએ છીએ. આવું લખવામાં કોઇપણ સહાયભૂત હોય તો આવા આપણા જિનાનુયાયીઓ અને તેના વિચાર-આચાર છે એમ અમને પ્રીતીત થાય સત્ય કહેતાં કોઇ વખત કડવી ગોળી આપવી પડે છે, પણ આમાં તો જરા સાકર ચોપડીને આપી છે તો મીઠું ન લગાડતાં આમાં રહેલા અમૃત અને માધુર્યને ગ્રહણ કરવામાં પોતાની સુજનતા જોશે.

—તંત્રી

સ્વીકાર અને સમાલોચના,

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ--મૌક્તિક ૪ થું (સંશોધક શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરિ સંગ્રાહક રા. જીવણચંદ સાકરચંદ ઝવેરી પ્ર૦ શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ. સુરત જૈન પ્રિંટિંગ પ્રેસ પૃ. ૬૬+૬૮૦ મૂલ્ય બાર આના) આની અંદર ખરતર ગચ્છીય જિનહર્ષ ગણિનો શ્રી શત્રુંજય તીર્થરાસ આખો મૂકવામાં આવ્યો છે. પ્રસ્તાવનામાં શત્રુંજય મહાત્મ્ય લખનાર ધનેશ્વરસૂરિનો સમય અને તેઃકાલનો ઇતિહાસ રસ પડે તેવો આપ્યો છે. આજ મહાત્મ્ય પરથી ગૂજરાતિ કૃતિ અનુવાદિત થઇ છે. જિનહર્ષનો સમય જણાવી તેની કૃતિઓ વિસ્તારથી મૂકી છે. અમારે કહેવું જોઇએ કે યશોવિજયના પરિચયમાં જિનહર્ષ આવ્યા હોય અને તેથી રાસ લખવાની ઇચ્છા થઇ હોય એવો સંભવ ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો છે પણ તેને કંઈ પણ કલ્પના સિવાય આધાર હોય એમ પ્રતીત થતું નથી; કૃતિઓ તરફ નજર નાંખતાં કર્ત્તા સં. ૧૭૪૦ થી સં. ૧૭૬૦ સુધી અવશ્ય વિદ્યમાન હતા એમ સ્પષ્ટ જણાય છે.

શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરિએ મહેનત ઘણી સારી લીધી છે અને આવી રીતે બીજી ગૂર્જર કૃતિઓ સંશોધિત કરી મુકશે તો જૈનસાહિત્યપર ઉપકાર થશે.

વિશેષમાં સૂચના રૂપે જણાવવાનું કે

(૧) કોઇપણ કૃતિનું સંશોધન એકજ પ્રતિ પરથી શુદ્ધ અને નિર્ણય પૂર્વક થતું નથી, તેથી જ્યાં સુધી બેચાર પ્રતો શુદ્ધ અને જૂની પ્રાપ્ત થાય નહિ ત્યાં સુધી સંશોધન કરવાની તસ્દી લેવી વ્યાજબી નથી. આ સૂચના કરવાનું પ્રયોજન, અશુદ્ધિ એક બે અશુદ્ધ પ્રત પર આધાર રાખવાથી આના પૂર્વાર્દ્ધમાં રહેલી છે તે છે. તે માટે પ્રસ્તાવનામાં જણાવેલું છે કે "શત્રુંજય રાસની છાપવા યોગ્ય નકલ જેના ઉપરથી કરવામાં આવી તે પ્રતિની અશુદ્ધતાથી નકલ કરનારે કરેલી અશુદ્ધતાથી, છાપવાની અશુદ્ધતાથી તથા સુધારવામાં બીજી શુદ્ધ પ્રતિ ન મળવાથી ઘણા ખંડોમાં શબ્દોની તથા પાઠોની અશુદ્ધતા રહી

આ ઠરાવને માન આપતા આવાં પુસ્તકો શાળામાં ચલાવવાં અને પુસ્તકાલયમાં રાખવાં યોગ્ય છે.

ન્યાયદ્વિપિકા—આચાર્યવર્ય શ્રી ધર્મભૂષણ વિરચિત પ્ર. ભારતીય જૈન સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા—કાશી. મૂલ્ય આના ૪) આ ન્યાય વિષેનો સુંદર ગ્રંથ છે કે જે કલકત્તાની સરકાર તરફથી લેવાતી સંસ્કૃત પરીક્ષામાં સંસ્કૃત ન્યાયની પ્રથમ પરીક્ષામાં નિર્ણિત કર્યો છે. મૂલ શુદ્ધ રીતે આપવામાં આવ્યું છે. અનુક્રમ આપવાથી ઉપયોગિતા વધી છે. પ્રસ્તાવના આપી તેમાં કર્ત્તાનો સમય, ગ્રંથપરની ટીકાઓ વગેરેનું વૃત્તાંત આપ્યું હોત તો વિશેષ મહત્વનું થાત. જૈન ન્યાય સમજવા માટે સંસ્કૃતજ્ઞોને ખાસ ઉપયોગી ગ્રંથ છે. આનું હિંદી ભાષાંતર જુદું છપાયું છે.

પરીક્ષામુખં—(આચાર્યવર્ય શ્રી માણિક્યનંદિ વિરચિત ને હિંદીભાષાનુવાદક—ન્યાયતીર્થ શ્રી ગજાધરલાલ જૈન બંગાનુવાદક—બ્રહ્મચારિ સાંખ્યતીર્થઃ શ્રી સુરેન્દ્રકુમાર પ્ર૦ ગાંધી હરિભાઇ છોકરણ એંડ સન્સ દ્વારા ભારતીય જૈન સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા) આ સનાતન જૈન ગ્રંથમાલાનો ૧૧ મો અંક છે આમાં પ્રમાણ અને પ્રમાણાભાસનાં લક્ષણ, છ ઉદ્દેશમાં વિભાગ પાડી આપ્યાં છે. અન્ય સાહિત્યનાં અંગો સાથે ન્યાય પણ જૈનોએ પલ્લવિત કર્યું છે અને પોતાની વિશિષ્ટતા સિદ્ધ કરી છે. આપણે જૈન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કહીએ છીએ તેમાં અને ન્યાય દર્શનાદિ જેને પ્રત્યક્ષપ્રમાણ કહે છે તેમાં ઘણો અંતર છે. આ ગ્રંથમાં સંસ્કૃત મુલ અને તેનું હિંદી અને બંગાલી ભાષામાં માત્ર ભાષાંતર આપેલ છે. આવા ગ્રંથોનું અંગ્રેજીમાં વિવેચન, પ્રસ્તાવના વગેરે સહિત લખાવી બહાર પાડવામાં આવે તો વિશેષ યોગ્ય થઇ પડે તેમ છે. સનાતન જૈન ગ્રંથમાલાનો વિજય ઇચ્છીએ છીએ.

સેવાધર્મ—આ નામની એક નાની સોળપેજી આકારમાં ૬૫ પાનાની ચોપડી કુમારદેવેન્દ્રપ્રસાદ જૈન, આરાહ તરફથી બહાર પડી છે. તે શ્રી. જી. એસ. એરંડેલના The was of Service એ નામના પેમ્ફલેટનું હિંદીમાં ભાષાંતર છે. તેમાં સેવાના પ્રકાર અને ગુણ ટુંકમાં પણ સ્પષ્ટ ભાષામાં જણાવ્યા છે. મૂલ્ય ચાર આના છે.

સ્વામી દયાનન્દ ઔર જૈન ધર્મ—રચનાર 'હંસરાજ શાસ્ત્રી પૃ. ૧૪૭ આઠ પેજી જૈન પ્રીંટીંગ પ્રેસ મુલ્ય આઠ આના) આર્યસમાજના સ્થાપક સ્વામી દયાનન્દે વેદના સ્વમતિ અનુસાર અર્થ કરી તેના નામનો ઝુંડો લઇ દરેક ધર્મનું ખંડન યદ્વાતદ્વા પોતાના 'સત્યાર્થપ્રકાશ' નામના ગ્રંથમાં કર્યું છે કે જેમાં જૈન ધર્મના સંબંધે ઘણો વિભ્રમ ગેરસમજથી ઉત્પન્ન કર્યો છે. આ વિભ્રમ કેવી રીતે ઉડી જાય છે એ જૈન મતના ખરા મંતવ્ય બતાવી મધ્યસ્થ રીતિએ પંડિતજીએ આ પુસ્તકમાં દર્શાવ્યું છે તે માટે પંડિતજીને ધન્યવાદ આપીએ છીએ. અમોને ખંડન મંડન ઉપર ગાળગલીચ વાપરવી, તેમજ તદ્દન ઝનૂની બનવું તે બિલકુલ પસંદ નથી તેથી એવો કોઇ પણ પ્રસંગ હાથ ધરવામાં અચકાઇએ છીએ, પરંતુ આ ગ્રંથમાં મધ્યસ્થ રીતિએ જે પક્ષમંડન કરવામાં આવ્યુ છે તેથી અમને ઘણું નવું જાણવાનું મળ્યું છે. ઘણી વખત એવું બને છે કે 'જેવા થાય એવા થઇએ તો સુખે રહીએ' તેવીજ રીતે આર્યસમાજ militant spirit થી કાર્ય લેતી આવી છે અને જ્યાં લાગ ફાવે ત્યાં કુહાડાના પ્રહાર

કરવા મંડી જાય છે. આના પરિણામે ઘણાઓની કફગી તેણે વ્હોરી લીધી છે. પંજાબમાં એક આર્યસમાજીએ આપણા શાસ્ત્રનો વિપરીત અને બીભત્સ અર્થ બનાવટી રીતે કરી જૈનોની નિંદા કરી હતી અને તે માટે કોર્ટમાં કેસ થતાં તેને શિક્ષા પણ થઇ હતી એ અમોને યાદ છે. પંડિતજી હંસરાજે તેની પદ્ધતિ પ્રતિકાર રૂપે ન વાપરવામાં કંઇ ગુજરાતના આબોહવા તથા તેની પરિસ્થિતિએ અસર કરી હોય તો તે પણ યોગ્યજ થયું છે, કારણ કે પોતાના પક્ષનું મંડન કેવી શાંતિપૂર્વક કરી શકાય છે તે આ પુસ્તકથી તેમણે બતાવી આપ્યું છે.

शत्रोरपि गुणा वाच्या दोषा वाच्या गुरोरपि।

જૈન ધર્મપર અનેક હુમલાઓ અયોગ્ય રીતે થયા છે અને તેમ થવાનું કારણ ધર્માન્ધતા ઉપરાંત મહર્ષિ યાસ્કના વાક્ય નામે 'नायं स्याणो रपराधः यदेनं मन्धो न पश्यति' પ્રમાણે અજ્ઞાન-બેખબરૂ છે. કેટલાક હુમલાઓ કરનાર સામે તો મૌનજ રહેવું ઇષ્ટ છે કારણ કે તેને એક કહેતાં સો સાંભળીએ તેમ છીએ: કહ્યું છે કે:-

भद्रं कृतं कृतं मौनं कोकिलै दर्दुरागमे ।
दर्दुरा यत्र वक्तार स्तत्र मौनं हि शोभते ॥

આ પુસ્તકમાં સ્યાદ્વાદ સંબંધે પૃ. ૨૨ થી ૨૮, ઇશ્વરનું અકર્તૃત્વ પૃ. ૨૯-૩૧ જગત્ અનાદિ અનંત છે તેના સંબંધે પૃ. ૩૩-૩૫, કાલ સંબંધી ૩૫-૩૭, જીવના ભેદ સંબંધી પૃ. ૩૯ થી ૪૧ તેમજ કર્મસંયોગ ૬૩-૬૫ વગેરે ખાસ વાંચી મનન કરવા યોગ્ય છે. આવીજ શૈલીએ જૈન સંબંધી જ્યાં જ્યાં વિપરીત ઉલ્લેખો છે તેનું નિરાકરણ કરવામાં શાસ્ત્રીજી તેમજ બીજા પોતાના સમય, શક્તિ અને બુદ્ધિ વાપરશે તો જૈનધર્મ સંબંધે રહેલું ભ્રમિત જ્ઞાન દૂર થશે. આવા પ્રયત્નોનો વિજય ઇચ્છીએ છીએ.

अभिनंदन और सुमतिनाथ प्रभुकाचारित्र—(मुनि माणकमुनिजी पृ. ४८ मूल्य दो आना) હિંદી ભાષાથી અલ્પજ્ઞ હોવાથી આમાં ભાષા કેવી વપરાઇ છે તે સંબંધી કંઇ કહી શકીએ તેમ નથી, છતાં હિંદીમાં જૈન સાહિત્યનો પ્રચાર કરવો એ આશય અને તે નિમિત્તે પરિશ્રમ સ્તુત્ય છે.

સદ્બોધક પ્રાચિન સ્તવન સંગ્રહ—પ્ર૦ રાધનપુર યુવકોદય મંડળના પ્રમુખ લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ શાહ. કિં. ૭ આના. પૃ. ૧૬૭) સ્તવનાદિ પ્રકટ કરવાના પ્રયત્નો અનેક થયા છે અને આ તેવોજ પ્રયત્ન છે. કોઇ નવિન સ્તવનાદિ એકત્રિત કરી હવે પછી છપાવવાનો પ્રબંધ થશે તો વધુ યોગ્ય થશે. છાપવાની પદ્ધતિ અર્વાચીન રાખી છે તે યોગ્ય છે. કઠિન શબ્દોનો કોષ, આપ્યો હત તો ઉપયોગિતામાં વધારો થાત.

જૈન આત્માનંદ સભા ભાવનગર—રિપોર્ટ સં. ૧૯૬૯ થી ૧૯૭૧ સુધીનો ત્રણ વર્ષનો ભાવનગરમાં જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા પછી લગભગ તેના જેવી બીજી સભા આ છે અને શ્રીમદ્ આત્મારામજીના સ્મરણાર્થ સ્થાપાયલી આ સંસ્થા આત્માનંદ પ્રકાશ નામનું માસિક તેમજ સંસ્કૃત પ્રાકૃતાદિ મૂલ પુસ્તકો અને કેટલાંક ભાષાંતરો પ્રસિદ્ધ કરી જૈન સમાજની સારી સેવા કરે છે. આત્મારામજી સૂરિનો શિષ્ય પરિવાર વિપુલ છે અને તેમાં યોગ્ય

બંધારણ હોવાથી સુસંપ અને સ્નેહ વૃદ્ધિંગત થતા હોવાથી અને સમયનું જાણપણું તેમાં વિશેષ હોવાથી ઘણું ઉપયોગી કાર્ય આ સસ્થાદ્વારા કરવામાં નિમિત્ત ભૂત બને છે તે વિશેષ હર્ષ લેવા જેવું છે. માસિકમાં હમણાં હમણાં ક્વચિત્ ક્વચિત્ ઐતિહાસિક લેખો તેમજ તત્વજ્ઞાનના સ્વતંત્ર લેખો આવતા હોવાથી તે વિશેષ મહત્ત્વનું પૂર્વ કરતાં નિવડયું છે તેમાં મૂળ કરતાં કદ પણ મોટું કરવામાં આવ્યું છે. આશા છે કે તે વિશેષ ઉપયોગી લેખો મેળવી વિશેષ પ્રકાશ પાડશે વળી હમણાં કેળવણી ફંડની સ્થાપના કરી જ્ઞાનને ઉત્તેજન આપવામાં રસ લેતી આ સભા થઇ છે તે માટે તેને અભિનંદન આપીએ છીએ. મુદ્રિત કરેલાં પુસ્તકોની ચુટણી સુંદર છે. આ સભાનો વિજય ઇચ્છીએ છીએ.

મહુવા ગૌરક્ષક સભાની પાંજરાપોળ રિપોર્ટ વર્ષ સાતનો સં. ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૦ પૃ. ૨૪૮ જીવદયાનું કાર્ય જૈનો પોતાનું માને છે છતાં ખાસ કરી જૈનેતર ગૃહસ્થ મહેતા ઓધવજી રામજી મહુવામાં જે રીતે ગાયોનું રક્ષણ કરવા તરફ લક્ષ રાખી કાર્ય કરતા રહ્યા છે તે ખાસ નોંધવા જેવું છે. આ દેશની અનેક જાતની દોલતમાં ગાય પણ એક દોલત છે કારણ કે તેની પ્રજા બળદ ખેતિનું મુખ્ય સાધન છે તેમજ તેનું દૂધ સાત્વિક છે આ કારણે 'ગાયતે ગૌમાતા' આપણે કહીએ છીએ.

હોય જીવતી જો ગાયો વા, બળદોની છત થાય,
ગોપુત્રોને હળમાં, ખેડી ખંતે ખેતી કરાય-
—હિન્દનું દ્રવ્ય બળદ ને ગાય,

પ્રયાસ સ્તુત્ય છે. જેઓ ખાસ આ માટે જે દ્રવ્ય આપે છે તેનો પ્રમાણિકપણે સન્નિષ્ઠાથી અને ખરી લાગણીથી બુદ્ધિપૂર્વક ઉપયોગ કરે છે તેઓ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

—તંત્રી

——o——

પ્રાચીન પત્ર.

સં. ૧૭૫૬માં, મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજીએ પોતાના શિષ્ય મુનિ સુંદરવિજયજી ઉપર લખેલો પત્ર*.

॥ श्रीसर्वज्ञाय नमः ॥

॥ ५० ॥ स्वस्ति श्री मत्परमानंदनद्रुमविद्रुमप्रभावेष्टत्पल्लवनहेतुविपल्लवल्लयननवमल्लतामल्लनमतल्लिकाकेतुबहुसंदर्भदर्भांकुरनिकरदुःकरावतार निःपारसंसारसागरतितीर्षु हर्षप्रकर्षलब्धस्तब्धावष्टब्धायततसेतुकरणि शतशः प्रशस्यय शस्यतयान मिकर्मीकृत्य ×गोपगिरेर्मेघविजयः प्रणयेनाश्लिष्य शिष्यानुशिष्यमनुशिष्य प्रणयाद्वार्चयतिवार्त यदत्र भवत् श्रीजिष्णुप्रभविष्णुतेजसांजसा सार्वत्रिक सुख सुपमासमाश्रयतितरां नितरामितरच्च अत्र शर्म कर्म छइं, तत्रनो ताहरो लेख श्रावण सुदि

१२ नो लिख्यो लेख आव्यउ, समाचार जांण्या तथा क्षेत्र आश्री लिख्युं ते तो काल एहवोज छें, सर्वत्र क्षेत्र दुर्भिक्ष रूप थया छें, पन्नग व्याप्त छइं, तेणें जिम तिम निर्वाह करवो... ....

....

... .सुखानंदनी सदा प्रवृत्ति तिमज छइं. क्रियारत्नसमुच्चय मुक्तावली ए बइं परठि अवश्य लेयो. वीजुं भाण, नैषध १ मंजरी २ हेमप्रक्रिया ३ भणइं छइं. पं० श्रीमाणिक्यविजय रघु मणें छइं, प्रक्रिया प्रथमवृत्ति भणी पछें मुंकी छइं. रत्नसी भणि नैषध १ मंजरी २ हैमप्रक्रिया ३ भणता हुता, हवणां पजूसण ऊपरिं गुरु बोलाव्या तत्र पुहता छैं ते जांणवुं। कागल ताहरो शुद्ध करी वलतो मोकल्यो छइं सीपवाभणी, थिरविजयनो पग भलो थयो सांभली घणी साता ऊपनी, हवै वहिरवा जवाइं छइं किंवा कांइ कसर छें ते जणाववुं, कसर हुइं तो तत्र कारीगर लगावी साता करवी, नगरस्थान छइं तत्र पणि कारीगर हस्यैंज, ते जांणवुं. वीजा सर्वसमाचार यथास्थित छइं. समस्या ३ तुह्मे लिखयो, प्रमाणसुंदर मिलै तो लिखावयो. तत्र पं० मेरुनी घणी सेवा करयो. सुसंपा रहयो, कांइ पठन उद्यम करयो. कल्पसूत्र वांचयो. डाहा थायो. घणुं स्युं लिखीइं. ताहरी लिखी मात्र समस्या शोधी, सपर्याय करी छइं. साता मानयो. नैषधसमस्यानो ऊतारो नथी थयो ते मीछयो. भाण, वृत्तमौक्तिक १ श्रृंगारतिलक २ अमरनाममाला ३ लिखै छैं. एकलो हींड करें छैं, ते अह्मनिं दुःख लागें छैं.... ....
....कालनें इमज सुहाइं छइं हह्मारो स्यो जोर छइं ते जांणवुं. एक पासिं एकलो भांण पंडित तेहनइं फिरवुं थाइं छइं, वीजइं पासिं रतनसी गौतम जाइं छइं, काम काज जिहां पर्डे तिहां गौतम जाइं छइं ए समाचार जांणवा. तत्र पं० श्री भोजविजयगणि, पं० श्री मेरुविजयगणि, तेजविजय, प्रेमविजय, धनविजय स्थिरविजय, रूपविजय प्रमुखनइं अनुनति कहवी, तुह्मेऽनुनति जांणवी. श्राद्ध सर्वेनें विहुं पारइं धर्मलाभ कहवो, वलता लेख सविशेप समाचारइं लिखवा. अत्र

---

* કિશનગઢનિવાસી નાહાટ રજુકતમલ્લજી વકીલે, જે ભંડાર શ્રીઆચાર્યમહારાજશ્રીને વહોરાવ્યો હતો, તે ભંડારમાંથી, આ પત્ર પ્રાપ્ત થયો છે. આ પત્રની અસલ કાપી શ્રીઆચાર્યમહારાજશ્રી પાસે મોજૂદ છે.

× ગોપગિરિ=ગ્વાલીયર શહેર, કે જે ગ્વાલીયર સ્ટેટની રાજધાની હતું. આ પુરાણી રાજધાની સિંધીયાની નવી રાજધાની લશ્કરથી ત્રણ માઇલ દૂર છે.

जलद चारू छइं. + गोहुं दोढमण, चिणा २ छइं, सुगाल छइं. साता मानयो ॥ संवत् १७५६ भाद्र सुदि १ इति मंगलम् ॥

॥ उदयचंद यद् प्रत्यय लगें सारस्वत रत्नसी पासिं भण्यो, हविं हुं पाठ चलवुं छुं. सवारे हैमप्रक्रिया पाठ करावुं छुं । सूत्रनो पाठ पूठी १ नो दिइं छइं. वीजुं आठमि चओदसी पाछलुं भण्युं गुणइं छइं, ते साता मांनयो. तथा सुगडांग मध्ये प्रथम स्कंध मध्ये ' उसिणोदगतत्तभोइणो ' ए पाठ छइं। आचारांगे ' उस्वेदिमादि ' जल कह्यां तथा उत्तराध्ययन मध्ये ' आयामक ' प्रमुख पांणी कह्यां ते थंडिलबाधादि बाह्यपरिभोग निमित्त छइं, जो पीवा योग्य हुइं तो चाउलनुं पांणी एकज किम उपवास मध्ये आदरणीय हस्यइं, ते पणि उपवास मध्ये पीतां तेहने पणि दोष नहीं लागइं, ते माटइं ' पडिगाहित्तए ' पाठ छइं, पणि भोगपाठ उष्णोदकनोज छइं । ' पडिग्गहणई ' पणि दशवैकालिकसूत्रमध्ये ' सं से इमं चाउलोदगं अहुणा धोयं विवज्जए ' ए पाठ छइं, आगलि ' जे जाणिज्जाचिराधोयं ' इत्यादि पाठ मध्ये ग्रहण कल्प जलनो पाठ पडिठाववानो छइं, पणि पीवानो नथी । यदि प्रत्याख्यान भंग न थाइं तो ' आसाइत्ताण रोयए ' ए पाठ छइं, प्रत्याख्यान भंगवालो ' हत्थगंदलाइमे ' ए पाठ विवेकइं करी कह्यो छइं. ' तं च हुज्ज अकामेणं विमणेण पडिच्छियं तं अप्पणा नपि चेनोवि अन्नस्स दावए ' इत्यादि स्पष्ट पाठ परिठवानोज छइं. नालं तएह विणित्तएइणं तृष्णा कह्या, माटइं ते भूलइं छइं, पणि इहां तृष्णा शब्दइं इच्छा प्रयोजननी जांणवी, अन्यथा परिठववानी आज्ञा न हुइं. सचित्त लवणाहारनी परइं आचारांगे आहार आज्ञाज हुइं ॥ तृष्णा शब्दइं इच्छा उत्तराध्ययन मध्ये छइं, अन्यथा ' तित्तगं कडुयं व कसायं अंबिलं च लेइं नहीं, अनि ' जं जाणिज्ज चिराधोयं ' एहवुं तो जल अंविलज्ज हुइं वो ते वारइं किम चिंराधोत हुइं, ते निर्मल हुइं तत्काल धौत आविल गडुल हुइं ते धावन कार्यइं नावइं चिरधौत धावन कार्यइं आवइं, ए परमार्थ जांणवो ॥ आचारप्रणिधि अध्ययने ' उसिणोतत्तफासुयं पडिग्गाहिज्जसंजए ' । इति दशवैकालिके आठमइं अध्ययनइं ॥

॥ शुभ ॥ गुरुगुरुतर भक्ति शक्ति प्रसक्त व्यस्तमुनि सुंदरविजय वराणाम् ॥
॥ *श्रीजिहांनावाद्नागरे ॥ श्री ॥

+ તે વખતની સ્થિતિનું ભાન, આ અનાજના ભાવ ઉપરથી સહજ થઇ આવે છે આ મણ બંગાળી (ગુજરાતના ડબલ) સમજવા, કેમકે તે તરફ બંગાળી મણ ચાલે છે.
* દીલ્લી

ઉપર્યુક્ત પત્રના લેખક શ્રી મેઘવિજયજી ઉપાધ્યાય, ગણિ અજબ સાગરના [થતા હતા, અને તેટલા માટે હેમણે શ્રીમેઘવિજયજી ઉપાધ્યાયની વ્રજભાષામાં સં માં શુકલ પક્ષની નવમી તિથિએ આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી છેઃ—

मेघविजय उवज्झायशिरोमनि पूरनपुन्यनिधानके भारा
ग्यानके पूरतें दूर कियो सब लोकनकै मतिको अंधीयारा ।
जा दिन लगि उडुगणमैं रवि चंद अनारत तेज है सारा
ता दिन लों प्रतपो मुनिराज कहे कवि आज भवोदधितारा ॥ १ ॥
भानु भयो जिनकै तपतेजतैं मेद उदोत सदा जगतीमै
दूर गयो मरुदेश तेंनां करि मूढपणो परकी धरतीमै ।
जा दिन तें फुनि मुंह कर्यो इत कौं तुम सुंदर पूरवहीमै
ता दिन तें दुपरोख देशके दूर गये तजिकैं किनहीमै ॥ २ ॥
नाम जपै जिनकै सुख होय बनै अतिनीको जगत्तिमै सारै ।
भूरितरोसवरो इत्तमाम अमाम बधे सुविधि दिन भोरे ।
वानीमै जाकै मिली सब आय सुधाइ सुधाइ तजी सुरसारै
मेघविजय उवज्झाय जयो तुम जादिन लों दिवि लोक मै तारै ॥ ३ ॥

विद्याविजय.

[આ પત્ર લખનાર મેઘવિજય મહોપાધ્યાય ઘણા વિદ્વાન્ હતા, કે જેમણે કવિવર બનારસીદાસના અધ્યાત્મપર આક્ષેપ કર્યો છે. સાહિત્ય દષ્ટિથી જોઇએ તો આ પત્રની લેખનશૈલી સંવત્ અઢારમા સૈકામાં ગદ્યશૈલી કેવી હતી તેનો કંઇ આભાસ આપે છે. શોધખોળ કરતાં આવા પત્રો (એક દેવચંદ્રજીનો અને બીજો પદ્મવિજયજીનો હમણાના આત્માનંદ પ્રકાશમાં છપાયા છે.) ઘણા મળી આવે તેમ છે. ધાર્મિક દષ્ટિથી જોઇએ તો જણાય છે કે જૈન મુનિઓ પોતાના શિષ્યો પ્રત્યે ઘણી કાળજી ધરાવતા હતા અને સંસ્કૃત ભાષાના સાહિત્ય ગ્રંથોનું પઠન પાઠન કરાવતા હતા. વ્યાકરણમાં જૈન ગ્રંથો નામે હૈમપ્રક્રિયા (ઘણું કરી તેના સૈકામાં થયેલા (વિનયવિજયજી ઉપાધ્યાય કૃત) કે જે શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય પર ટુંક પણ સુંદર ટીકા છે, ક્રિયારત્ન સમુચ્ચય (ગુણરત્ન સૂરિકૃત કે જે હમણાં કાશીની યશોવિજય સંસ્કૃત પાઠશાલા તરફથી છપાઇ બહાર પડેલ છે) શિખવાતા હતા; જ્યારે શબ્દશાસ્ત્રમાં અમરનામમાલા, ન્યાયમાં મુક્તાવલી, પિંગલમાં વૃત્તમૌક્તિક, કાવ્યમાં માઘ, નૈષ, શૃંગાર તિલક અને રઘુવંશ [કવિ શિરોમણિ કાલીદાસ કૃત] શિખવાતાં હતાં, આમાં મંજરી જણાવેલ છે તે ધનપાલની 'તિલક મંજરી' હોય એમ લાગે છે. આ સિવાય મુનિઓ શિષ્યની શંકાઓનું શાસ્ત્રના પ્રમાણથી સમાધાન કરતા હતા. સામાજિક દષ્ટિથી જોઇએ તો મુનિઓ પોતાના શિષ્ય મંડળને યોગ્ય સૂચના આપી તેઓનું હિત જાળવવા સાથે સંઘમાં સંપ રાખતા હતા. સં. ૧૭૫૬ ની આસપાસ દુર્ભિક્ષે દેશમાં દેખાવ આપ્યો હતો; તોપણ રૂપીએ ઘઉં દોઢ મણ, ચણા બે મણ (બંગાલી) એ ભાવો

અત્યારના ભાવો સાથે સરખાવતાં બમણાં સોંઘા માલૂમ પડે છે. જૈન સાધુઓ શ્રાવકને 'ધર્મલાભ' કહેવરાવે છે એ આપણે જાણીએ છીએ, પણ પોતાના શિષ્યને 'અનુનતિ' કહેવરાવતા હતા એ આ પત્ર પરથી જણાવે છે અને પત્ર શરૂ કરતી વખતે પ્રથમ ' ૐ સર્વજ્ઞાય નમઃ કે એવું લખાતું હતું. તંત્રી.]

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખ.

(૩)

આ લેખને અંતે આ લેખના દ્વિતીય ખંડકનો અને દ્વિતીય ભાગનો અંત આવે છે. અન્ય મતમાં થએલ ઉલ્લેખ તથા દંતકથાઓ અને તેમના પ્રાંત ભાગમાં આપેલી ટીપો તથા સૂચનાઓ વાંચવાથી તે તે વિષયનું સામાન્ય જ્ઞાન થવા ઉપરાંત ઐતિહાસિક જ્ઞાનની પણ કંઇક અભિવૃદ્ધિ થયા વગર રહેશે નહિ. અન્યમત વાળા ગમે તેમ લખતા હોય પણ તે વાંચીને તેમાંથી ન્યાય દૃષ્ટિ પૂર્વક સવળો અર્થ લેવો અને કષાયને મંદ પાડી દેવા એ જૈનોનો ખાસ ધર્મ છે. જૈન લોકોની અસહન શક્તિ નાશ પામીને જેમ જેમ સહનશક્તિ ખીલતી જશે તેમ તેમ જૈન કોમ કુદરતી નિયમ પ્રમાણે ઉચ્ચતર થતી જશે. કોઇએ આપણને ગાળ આપી છે માટે તેના સામાં પગલાં લેવાં એ શ્રાવકોનો ધર્મ નથી ત્યારે સાધુઓનો તો તેવો ધર્મ હોય જ ક્યાંથી !! સહન કરવું, કષાય પાતળા પાડવા, સમભાવ રાખવો એ આપણો ધર્મ છે.

પંચદશી—શ્રી મત્પરમહંસ પરિવ્રાજકાચાર્ય શ્રી વિદ્યારણ્ય સ્વામિ પ્રણિત આ વેદાંતમતાવલંબી ગ્રંથ છે તેના ઉપર તેમના શિષ્યથી રામકૃષ્ણજીએ પદદીપિકા વ્યાખ્યા કરી છે. આ ગ્રંથમાં જૈન સંબંધી ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે છેઃ—

दिगम्बरा मध्यमत्वमाहुरापादमस्तकम् ।
चैतन्य व्याप्तिसंदृष्टेरानखाग्रश्रुतेरपि ॥ ८२ ॥

मध्यम परिमाणवादिनो मतं दर्शयति । दिगम्बरा इति तत्रोपपत्तिमाह । आपादेति । " सएप इह प्रविष्ट आनखाग्रेभ्यः " इति श्रुतिरप्यत्र प्रमाणमित्याह आनखाग्रेति ॥ ८२ ॥

सूक्ष्मनाडी प्रचारस्तु सूक्ष्मैरवयवैर्भवेत् ॥
स्थूल देहस्य हस्ताभ्यां कञ्चुकप्रतिमोकवत् ॥ ८३ ॥

ननु मध्यमपरिमाणत्वे श्रुतिसिद्धो नाडीप्रचारो न घटत इत्याशंक्याह । सूक्ष्मनाडीति । यथा देहावयवयोर्हस्तयोः कञ्चुकप्रवेशेन देहस्य कञ्चुक प्रवेशस्तद्वदात्मावयवानां सूक्ष्माणां नाडीषु प्रचारेणात्मनोऽपि प्रचार उपचर्यत इत्यर्थः ८३

न्यूनाधिक शरीरेषु प्रवेशोऽपि गमागमैः ॥
आत्मांशानां प्रवेशेन मध्यमत्वं विनिश्चितम् ॥ ८४ ॥

नन्वात्मनो नियतमध्यमपरिमाणत्वेकर्मवशान्न्यूनाधिकशरीरप्रवेशो न घटत इत्याशंक्यावयवागमापायाभ्यामात्मनो नियतमध्यमपरिमाणत्वाद् देहव दुभयं न विरुध्यते इत्याह । न्यूनाधिकेति । फलितमाह । तेनेति ॥ ८४ ॥

सांशस्य घटवन्नाशो भवत्येव तथासति ॥
कृतनाशाकृताभ्यागमयोः को वारको भवत् ॥ ८५ ॥

आत्मनः सावयवत्वे घटादिवदनित्यत्व प्रसंगे नैतत् दूपयति । सांशस्येति । भवतु को दोपस्तत्राह । तथा सतीति । कृतयोः पुण्य पापयोर्भोगमन्तरेण नाशः । अकृतयोरकस्मात् फलदातृत्वमकृताभ्यागमः । एत दोपद्वयमात्मनो नित्यत्वाभ्यु पगमे भवेदिति भावः ॥ ८५ ॥

तस्मादात्मा महानेव नैवाणुर्नापि मध्यमः ॥
आकाशवत्सर्वगतो निरंशः श्रुतिसंमतः ॥ ८६ ॥

अतः परिशेपादात्मनो विभुत्वं सिद्धमित्याह । तस्मादिति । तत्र प्रमाण-मांह । आकाशवादिति । " आकाशवत्सर्वगतश्चनित्यः । निष्कलं निष्क्रियं " इत्याद्यागमः प्रमाणमित्यर्थः ॥ ८६ ॥

श्री पंचदश्यां चित्रदीपः

સુરજરામજી કૃત ભજન—આ ભક્ત આજથી ૫૦ વર્ષ ઉપર હૈયાત હતા અને તેઓ નિરાંત નામના કોળી (તળપદા) ના પ્રશિષ્ય હતા. તેમનો જન્મ કરજણ પ્રાંતના મેરાસર ગામમાં થયો હતો. તેઓ જાતે બ્રાહ્મણ હતા. તેમની ગાદી મેરાસરમાં છે અને તેમના પુત્ર મણિરામજી મહારાજ હાલ હૈયાત છે.

રાગ સારંગ.

સમજી લો સાર, સંતને સેવ્યા વિના કોઇ તરે નહિ;
માટે કરવો વિચાર આતમ ઓળખ્યા વિના ભવ ભય જાયે નહિ. ટેક.
જે સતગુરૂ વિના સાધન કરશે, જેમ પથરને નાવે ચઢશે
તે દુઃખી થઇ ભવ કૂપમાં પડશે...સમજી લો.-૧

જોને સેવડા શ્રાવકને સમજાવે, કદિ કંદમૂળ ન ખાસો હાવે;
એમ ભુલ્યા જીવને ભરમાવે. ... ... સમજી લો-૨
આપે રીંગડાં મુળાની બાધા, એણે સાચા સતગુરૂ નથી લાધા;
એવા કપટીને કાળે ખાધા ... ...સમજી લો-૩
તમે પાસે કરોને પાડમણું; તેથી ઘરમાં થાએ ધન ઘણું;
એ છે પંચકણ ને પામરપણું ... ...સમજી લો-૪
તમે હાંયે ગાંઠવાળી ધાડી, રૈગ ભેંસને ડામે પાડી;
તમે ચાલ ચાલો છો બહુ આડી ... ...સમજી લો-૫

તમે મોક્ષમાર્ગ જઇ ઝાલો, નથી પ્રભુ વિના ઠામ ઠાલો;
સત સમજીને સર્વે પાળો ... ...સમજી લો-૬
તમે રાતે કરો ના વાળુ, આપો ઓછું ને કરો કાળું;
જૂઠું બોલી કાઢો દેવાળું. ... ...સમજી લો-૭
એ પ્રપંચ સર્વે દૂર કરી, રહો સતગુરુ શરણે શીશ ધરી;
સુરજરામ નામે નિરખો હરિ ... ...સમજી લો-૮

ટીપ:—આ પદમાં સેવડા શબ્દ વાપર્યો છે તેનો અર્થ શ્વેતાંબર-શ્વેતપટા—થાય છે. ગુજરાતમાં મુખ્યત્વે શ્વેતાંબરામ્નાયનું પ્રબલ હોવાથી અને શ્વેતાંબરો માટે ભક્તોની ભાષામાં સેવડા શબ્દનો પ્રચાર હોવાથી આ પદમાં સેવડા શબ્દ વપરાય છે, પાકમણું એટલે પડિક્કમણું અર્થાત્ પ્રતિક્રમણ. ઉપરના પદમાં તે સમયની વણિક દક્ષતા અને વણિક ચાતુર્યને ટકોરા મારવામાં આવ્યા છે તે સમયમાં એક તરફથી પ્રતિક્રમણ કરતા અને બીજી તરફથી ઓછું તોળતા તથા દીવાળું કાઢતા એટલે કે કહેણી અને રહેણીમાં પરસ્પર વિરોધાત્મકતાવાળા ઘણા જૈનો મજકુર ભક્તરાજના જોવામાં આવેલ હશે તેપરથી તેમણે આ પદની યોજના કરી જણાય છે, જૈનોના પાંત્રીસ માર્ગાનુસારીના ગુણમાં ન્યાયોપાર્જિત ધનવાળો ગુણ પ્રથમ હોવોજ જોઇએ. હાલમાં પણ જૈન નામ ધરાવનારા કેટલાક જૈન શેઠીઆઓમાં ન્યાયોપાર્જિત ધનની ખામી જોવામાં આવે છે.

શ્રી શંકર દિગ્વિજય:—આ સંસ્કૃત ગ્રંથ શ્રી માધવાચાર્યજીએ શાલિવાહનના તેરમા શતકમાં રચેલ છે. શ્રી માધવાચાર્યજી જૈન માટે ઉલ્લેખ કરતાં આ ગ્રંથના ૧૫ મા સર્ગમાં ૧૪૨ મા શ્લોકથી ૧૫૯ શ્લોક સુધીમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે.

प्रतिपद्यतु वाह्लिकान्महर्षे विनयिभ्यः प्रविवृण्वति स्वभाष्यम् ॥
अवदन्नसहिष्णवः प्रवीणाः समये केचिदथार्हताभिधाने ॥ १४२ ॥

(માળવાથી) વિહાર કરીને શ્રી શંકરાચાર્યજી બાલ્હીક દેશમાં પધાર્યા અને પોતાના શિષ્યોને ભાષ્યનું વ્યાખ્યાન સંભળાવતા હતા, આ વખતમાં કેટલાક આર્હત-જૈન મતાવલંબીઓ આવ્યા અને અસહનતાથી તેમણે શ્રી શંકરાચાર્યજીને કહ્યું કે—

ननुजीवमजीवमास्त्रवं च श्रितवत्संवरनिर्जरौ च बंधः ॥
अपि मोक्ष मुपैपि सप्त संख्यान्नपदार्थान्कथमेव सप्तभंग्या ॥ १४३ ॥

સપ્તભંગી ન્યાયની પદ્ધતિ પ્રમાણે જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ સાત પદાર્થોને ક્રમ માનતા નથી.

कथयार्हत जीवमस्तिकायं स्फुटमेवंविध इत्युवाच मौनी ॥
अवदत्सच देहतुल्यमानो दृढ कर्माष्टकवेष्टितश्चविद्वान् ॥ १४४ ॥

મુખ્ય જૈનને શ્રી શંકરાચાર્યજીએ પૂછ્યું કે હે જૈનમતાવલંબી તું તારા મતમાં જે પ્રકારે જીવનું સ્વરૂપ કહેલ છે તેનું સ્પષ્ટ વર્ણન કર. ત્યારે જૈન બોલ્યો કે હે વિદ્વાન્ જેવડો દેહ છે તેવડોજ જીવ છે અને તે જીવ આઠ પ્રકારનાં દૃઢ કર્મોથી વીંટાએલો છે.

अमहाननणुर्घटादिवत्स्यात्सन नित्योपिच मानुपाद्धा देहात् ॥
गजदेहमयन् विशेन्नकृत्स्नं प्रविशेच्यप्लुपिदेहमप्यकृत्स्नः ॥ १४५ ॥

જો જીવ મહાન નથી તેમ અણુ પણ નથી એટલે કે જો દેહ જેવડો જ જીવ હોય તો જેમ ઘટ અનિત્ય છે તેમ જીવ પણ અનિત્ય થશે વળી હાથીનો જીવ મનુષ્યના શરીરમાં જશે તો જીવ શરીરથી વધી પડશે તેમજ માણસનો જીવ હાથીના દેહમાં જશે તો હાથીના શરીરનો અમુક ભાગ જીવ વગર રહી જશે તથા મચ્છરના દેહમાં ઘણો જીવ શરીર બહાર રહી જશે.

उपर्यांतिचकेच न प्रतीका महता संहनने संगमेस्य ॥
अपयात्यधि जग्मुषोल्पदेहं तदयं देहसमः समश्रुतेश्च ॥ १४६ ॥

જૈનઃ--જ્યારે જીવ મોટા શરીરમાં જાય ત્યારે જીવને કેટલાક નવા અવયવો પ્રાપ્ત થાય છે અને જ્યારે જીવ નાના શરીરમાં જાય છે ત્યારે કેટલાક અવયવો જતા રહે છે એટલે જીવ દેહ જેવડો જ રહે છે તેથી અમારી માન્યતામાં દોષ આવતો નથી. વેદની શ્રુતિ પણ સ્વીકાર કરે છે કે " समो नागेन समो मशकेन " હાથીના શરીરમાં હાથ જેવડો અને મચ્છરના શરીરમાં મચ્છર જેવડો આત્મા છે.

उपयंत इमे तथा पयंतो यदिवर्प्मेवन जीवतां भजेयुः ॥
प्रभवे युरनात्मनः कथंतेकथमात्मावयवाः प्रयंतु तास्मिन् ॥ १४७ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજીઃ--

જો અવયવો જતા રહે અને આવ્યા કરે તો તે જેમ શરીરથી આત્મા ભિન્ન છે તેમ આત્માથી તે અવયવો પણ ભિન્ન હોવા જોઇએ. તેમ એ અવયવોનું આવાગમન પંચમહાભૂતથી થવાનો સંભવ જણાતો નથી કારણ કે આત્મા પંચમહાભૂતનો વિકાર નથી.

जनिता रहिता क्षयेण हीनाः समुपायंत्यपयांति चात्मनस्ते ॥
असुकोपचितः प्रयातिकृत्स्न त्वमुकै श्चापचितः प्रयात्य कृत्स्नं ॥ १४८ ॥

જૈનઃ—એ અવયવો જન્મરહિત અને ક્ષયહીન એટલે સનાતન છે છતાં આવે છે અને જાય છે માટે વૃદ્ધિ પામેલો જીવ હાથી વગેરેના શરીરમાં વ્યાપે છે અને સંકોચ પામેલો જીવ મચ્છર વગેરેમાં વ્યાપે છે એ સિદ્ધાંત બંધ બેસતો છે.

किमचेतनतोत चेतनत्वं वदतेषांचरमे विरूद्धमत्या ॥
वपुरुन्माथितं भवेत्तु पूर्वे वत कार्त्स्न्येन वर्नचेतयेयुः ॥ १४९ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજી—એ અવયવો—પ્રદેશો અચેતન છે કે ચેતન છે? જો ચેતન હોય તો ઘણા ચેતનોનો એકજ અભિપ્રાય કોઇ વખતે ન રહેવાથી વખતે શરીરની ખરાબી થાય ખરી અને જો અચેતન હોય તો તેના વડે આખું શરીર ચેતીભૂત થઇ શકેજ નહિ.

चलयन्ति रथं यथैकमत्या बहवो वाजिन एवमप्रतीताः ॥
इतरेतरसंगमे जयंतु ह्रपते चेतनतामपि प्रपद्य ॥ १५० ॥

જૈનઃ--જેમ ઘણા અશ્વો એક મતવડે રથને ચલાવે છે તેમ ઘણા અવયવો એક મતથીજ શરીરને ચલાવે છે એમ માનીએ તો તેમાં કશી હરકત નથી.

वहवोपि नियामकस्य सत्त्वात्सुमते तत्र भजेयुरैक मत्यम् ॥
कथमत्रनिपामकस्यतद्विरहात्कस्यचिदप्य दोघटेत ॥ १९१ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજી—હે સત્ર જૈન! રથમાં ઘણા અશ્વોનો એક મત થવાનું કારણ માત્ર સારથી છે તેમ શરીરમાં કોઇ નિયામક નહિ હોવાથી એ પ્રદેશો કેવી રીતે એક મત થશે? શરીરની અંદર બીજો કોઇ નિયામક નહિ હોવાથી એકમતપણું કેમ ઘટશે?

उपयांति न चापयांति जीवावयवाः किंतु महत्तरे शरीरे ॥
विकसंति च संकुचत्य निष्टेयतिवर्यात्र निदर्शनंज लौका ॥ १९२ ॥

જૈનઃ--જીવના અવયવો કાંઇ આવે છે અને જાય છે એમ તો નથીજ પણ તે મોટા શરીરમાં વિકાશ પામે છે અને નાના શરીરમાં સંકોચાય છે. આ બાબતમાં જળોનુ દૃષ્ટાંત લાગુ પડે છે, કે જ્યારે જળો લોહી પીએ છે ત્યારે ફુલે છે અને જ્યારે લોહી નીકળી જાય છે ત્યારે સંકોચાઇ જાય છે.

यदि चैव ममी सविक्रियत्वाद् घटवत्ते च विनश्वरा भवेयुः ॥
इति नश्वरतां मयाति जीवे कृतनाशाकृतसंगमौ भवेतां ॥ १९३ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજીઃ—જો એમ અવયવો સંકોચ વિકાશનું ભાજન હોય તો તે વિકારી નાશ કરતાં પામવાવાળા થાય છે. અવયવોના નાશથી જીવ પણ નાશ પામે અને તેથી જીવે પ્રથમ કરેલાં કર્મોનો નાશ અને નવાજીવે તેણે ઉત્પન્ન નહિ કરેલાં કર્મોનાં ફ્ળોની પ્રાપ્તિ રૂપ બે દોષ પ્રાપ્ત થઇ પડે છે.

अपि चैवमलाबुवद्भवाब्धौ निजकर्माष्टक भारमग्र जंतोः ॥
स ततोर्ध्वगति स्वरूपमोक्षस्तव सिद्धांत समर्थितो न सिध्येत् ॥ १९४ ॥

બીજો દોષ એ આવે છે કે તુંબડાના ન્યાયથી અષ્ટકર્માવરણ યુક્ત જીવ દબાયલો રહે છે અને કર્મરહિત જીવ ઉર્ધ્વગમન કરે છે એમ તારો સિદ્ધાંત છે પણ અવયવો જતા આવતા હોવાથી કયા મૂળ અવયવોનો મોક્ષ થાય છે તે સમજી શકાય તેવું નથી.

अपि साधनभूत सप्तभंगी नयमप्याहतनाद्रिया महेते ॥
परमार्थ सतां विरोधभाजां स्थितिरेकत्रहि नैकदा घटेत ॥ १९५ ॥

બીજું પણ—પરસ્પર વિરૂદ્ધ ધર્મોનો એકી વખતે સમાવેશ કરવાવાળો જે સપ્તભંગી નય તારા મનમાં છે તેને પણ અમે યોગ્ય ગણતા નથી કારણ કે પરસ્પર વિરૂદ્ધતાવાળા ધર્મોની એક સમયે એક પદાર્થમાં સ્થિતિ સંભવી શકે નહિ.

इति माध्यमिकेषु भग्नदर्पेष्वथभाष्यानि सनैमितोविनस्या ॥
दरदान्भरताश्च शूरसेनान्कुरु पांचालमुखान्बहून जैषीत् ॥ १९६ ॥

એ પ્રમાણે જૈન લોકોના ગર્વને તોડી નાખીને નૈમિષ ક્ષેત્રમાં સ્વકીય ભાષ્યોનો. પ્રચાર કરીને દરદ, ભરત, શૂરસેન, કુરૂ અને પાંચાલ વગેરે ઇતર દેશોના મોટા મોટા વિદ્વા-નોને પણ જીતી લીધા—

सामंताश्च दिगंबरान्वयभुवश्चार्वाक वंशांकुरा ॥
नव्याः केचिदलं मुनीश्वरं गिरा नीताः कथाशेषतां ॥ १ ७३ ॥

કેટલાક વાદીઓ દિગંબરો એટલે જૈનોના વંશજોના ખંડીઆ રૂપ હતા અને ચાર્વાકના વંશના નવીન અંકુરા રૂપ હતા તેઓને શ્રી શંકરાચાર્યજીની ગિરાએ વાતમાંજ નષ્ટ કરી નાંખ્યા.

મજકુર ગ્રંથના ૧૬ મા સર્ગના શ્લોક ૭૭ તથા ૭૮ માં નીચે પ્રમાણે છે.

अथाब्रवीद्दिग्वसनानुसारी रहस्यमेकं वदसर्व विचेत् ॥
यदस्तिकायोत्तर शब्दवाच्यं तत्किं मेतऽस्मिन्वद देशिकाशु ॥ ७७ ॥

પછી દિગંબર એટલે જૈન ધર્માવલંબીએ શ્રી શંકરાચાર્યજીને પૂછ્યું કે જો તમે સર્વજ્ઞ હો તો અમારા મતમાં જેમની પાછળ ' અસ્તિકાય ' શબ્દ લાગે છે એવા શબ્દોથી શું શું કહેવાય છે તે કહો.

तत्राहदेशिकवरः शृणुरोचतेचेज्जीवादि पंचकमभीष्ट मुदाहरन्ति ॥
तच्छब्दवाच्यमिति जैनमते प्रशस्ते यद्यस्ति बोद्धुमपरं कथया शुतन्मे ॥७८ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજી બોલ્યા કે જો તારી ઇચ્છા છે તો સાંભળ. જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગ-લાસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, અને આકાશાસ્તિકાય, ધર્માસ્તિકાય એ પાંચ શબ્દોથી અનુક્રમે જીવ, પૃથ્વી, વગેરે સહિત સ્થાવર જંગમ, ધર્મ, અધર્મ, અને આકાશ કહેવાય છે. તારે કાંઇ બીજું પણ જાણવાની ઇચ્છા હોય તો શીઘ્ર પૂછ.

ટીપઃ—શ્રી જગત્ગુરૂ આદિ શ્રી શંકરાચાર્યજીને થયાં લગભગ ૨૪૦૦ વર્ષ થવા આવ્યાં છે આ શ્રી શંકરાચાર્યજીનું જીવન શ્રી માધવાચાર્યે શંકર દિગ્વિજયમાં લખ્યું છે. માધ-વાચાર્યજી શાલીવાહનના ૧૩ મા શતકમાં હતા તેમનું રહેઠાણ તુંગભદ્રા નદી ઉપર આવેલા પંપાક્ષેત્રમાં હતું. આ વખતે વિજયનગરમાં હરિહરરાય અને બકરાય નામના રાજા થયા. આ રાજાઓના સમયમાં માધવાચાર્યની ખ્યાતિ થઇ. માધવાચાર્યજી તદન ગરીબ હતા. ગાયત્રી દેવી તેમના ઉપર પ્રસન્ન થયાં અને તેથી માધવાચાર્યજીને ચૌદ વિદ્યા મળી ત્યારથી તે માધવાચાર્યને બદલે વિદ્યારણ્ય કહેવાયા. માધવાચાર્યના ગુરૂનું નામ વિદ્યાતીર્થ હતું તે " श्री विद्या तीर्थ रुपिणीम् " એ શરૂઆતના શબ્દો પરથી જણાય છે.

लोकवाणी———

દુહો.

ગળીને પાણી પીએ, અળગણ પીએ લોઇ;
ઝીણાં જીવની રક્ષા કરે, માણસ મારે જોઇ.— ૨

ટીપઃ—ઉપરનો ઉખાણો જૈનો માટેજ છે. કેટલાક જૈન બંધુઓ હંમેશાં ઉપાશ્રયે જાય, મુહુપતિ બાંધી પાટ આગળ બેશીને જી મહારાજ, તેત્ત, પ્રમાણ વચન, વગેરે બોલ્યા

કરે, ચોવિહાર પચ્ચખાણુ કરે, લીલોતરી ખાય નહિ, કીડી, મંકોડી, મચ્છર, વાયુકાય, અપકાય, તેઉકાય, વગેરેનો સૂક્ષ્મ જીવો ઉપર દયા પાળવાનો પૂર્ણ દેખાવ રાખે; પાંજરાપોળની વફાદારી બતાવે પણુ જ્યારે પ્રભુએ પણુ વખાણુ કરેલી અને ઇંદ્રાદિ દેવોએ પણુ ઇચ્છાતી માણુસ જાત લેવાના સપાટામાં આવે ત્યારે તેમને માથે દાવા બાંધીને તથા બીજી રીતે હેરાન કરીને ઘણી વખત પાયમાલ કરી મૂકે છે. વ્યવહારની લેવડદેવડમાં પણુ માયા કપટ કરી ભોળા લોકોને ફસાવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા નહિ ભૂલતા હોવાથી, જૈન નામને લજાવનારા અમુક ધર્મધૂર્ત્ત વણિકો માટે જ ઉપરનો બંધ બેસતો ઉખાણો કરેલો છે.

જ્યારે જૈનબંધુઓ કહેણી પ્રમાણે પોતાની રહેણી રાખશે અને મનુષ્યકોમ તરફ ખાસ દયા ધરાવશે અને રેસ ખમવાની તાકાતવાળા થશે ત્યારે જૈનધર્મની કીર્તિ ફેલાશે

શ્રી शंकराचार्य विजय डिंडिमः—આ સંસ્કૃત ઉલ્લેખ શ્રી ધનપતિસૂરિએ શ્રી માધવાચાર્યજી કૃત શંકર દિગ્વિજય ઉપર કરેલો છે તેમાં જૈન માટે નીચે પ્રમાણે લખેલ છે.

आचार्य आह अमहाननणुर्देह परिमाणो जीवो घटाद्यामध्यमपरिमाणत्वाद्यथा न नित्यास्तथा नित्यो न स्यात् अपिच शरीराणामवनास्थितपरिमाणत्वान्मनुष्यजीवो मनुष्यपरिमाणो भूत्वा पुनः केनचित्कर्मविपाकेन हस्तिजन्म प्राप्नुवन्न सर्वं हस्ति शरीरं प्रविशेद्देहापरदेशो निर्जीवः स्यात्पुत्तिका देहं च प्राप्नुवन् सर्वोन प्रविशेत् देहाद्बहिरपि जीवः स्यादित्यर्थः चकारादस्मिन्नपि जन्मनि कौमारयौवनस्यविरप्वेपदोषो बोध्यः। यदीमेऽवयवा उपर्यंतस्तथापर्यंतश्च तद्योगमापायित्वाच्छरीरवदात्मर्ता न भजेयुः किंचानात्मनस्ते जीवावयवाः कथं प्रादुर्भवेयुः कथं च तस्मिन्ननात्मनितेलियेरेन विरोधादित्यर्थः। बहवोपि वा जिनो नियामकस्य सत्त्वादिकमत्यं तत्र रथचालने भजेयु रत्र तु तद्वत्कस्य चिदपि नियामकस्या भावादद एकमत्यं कथं घटेत कटाक्षेण संबोधयति हे सुमते इति । यदि चैवं तर्हि स विक्रयत्वात्तेऽमी विनश्वराभवेयुरित्येवं जीवे नश्वरतां प्रयाति सति कृतनाशाकृताभ्यागमौ भवेतां। किं चैवं सति तुंबिकावत्संसारसागरे निजकर्माष्टकभारेणमग्नस्य जंतोः अपि च हे आर्हत ते साधनभूत सप्तभंगी नयमपि नाद्रियामहे हि यस्मात्परमार्थसतां विरोधभाजां सदसत्त्वादिधर्माणामेकस्मिन्धर्मण्येकदायुगपत्स्थितिर्नघटेत । इत्येवं माध्यमिकेषु भग्नगर्वेसत्सु अथानंतरं स श्री शंकराचार्यो नैमिशे...........

ટીપઃ—આ ઉલ્લેખ શ્રી બાલગોપાલતીર્થના શિષ્ય શ્રી ધનપતિસૂરિએ રચેલો છે, જેવી રીતે જૈનો માટે, આજથી લગભગ ૨૪૦૦ વર્ષની આસપાસ થએલા શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીએ તથા શ્રી રામાનુજાચાર્યજીએ તથા પંચદશીકાર શ્રી વિદ્યારણ્યજીએ તથા બીજા વિદ્વાનોએ દિગંબર શબ્દ વાપરેલો છે તેવી જ રીતે શ્રી ધનપતિસૂરિએ પણુ દિગંબર શબ્દ વાપરેલો છે એટલું જ નહિ પણુ વર્તમાન દિગંબર જૈનો કે જેઓ કાલના અણુ માને છે તે જ વાત શ્રી શંકરાચાર્યજી વગેરેએ પણુ આજથી ૨૪૦૦ વર્ષની આસપાસ ઉપર લખી

છે જેથી એમ સમજી શકાય છે કે કાલનાં અણમાન વાળા દિગંબરોની શાખા પણ શ્વેતાંબરો સામે મૂળથી જ ચાલી આવે છે તથા દિગંબરોમાં મહાન્ વિદ્વાનો થએલા તથા મહાન્ રાજાઓ થએલા અને તેઓ વેદાન્તમતાનુયાયીના મહાન્ વિદ્વાનોની સાથે શાસ્ત્રાર્થમાં ઉતરેલા. શ્રી દ્વારિકાની શંકરાચાર્યજીની પરંપરા પ્રમાણે શ્રી શંકરાચાર્યજીને થયાં આજે ૨૩૮૦-૮૧ વર્ષ થયાં છે. શ્રી આદિ શ્રી શંકરાચાર્યજી ૩૨ વર્ષ જીવ્યા એટલે ૨૩૮૧ -૩૨=૨૪૧૩ માં શ્રી શંકરાચાર્યજીનો જન્મ. આજથી ૨૪૪૪ વર્ષે શ્રી મહાવીર સ્વામી મોક્ષે પધાર્યા. ૨૪૪૪-૨૪૧૩=૩૧. મહાવીર નિર્વાણ પછી ૩૧ મે વર્ષે શ્રી શંકરાચાર્યજી જનમ્યા અને ૬૩ મેં વર્ષે કૈલાસ પધાર્યા. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે આદિશંકરાચાર્યજી અને શ્રી મહાવીર પ્રભુના પટ્ટશિષ્ય સુધર્માસ્વામી તથા જંબુસ્વામી સમકાલિન હતા. શ્રી શંકરાચાયજીનો મહાન્ ભક્ત અને હિંદમાં ચક્રવર્તિ તૂલ્ય સુધન્વા રાજા પણ આજ સમયમાં હતો. બૌદ્ધધર્મની મુખ્ય ચાર શાખાઓ, શાક્ત, વૈશ્નવ, કાપાલિક, પાશુપત, ચાર્વાક વગેરે પંથો પણ તે સમયે હયાતી ધરાવતા હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની મૂર્તિની પૂજા કરી હતી તે ઉપરથી સમજાય છે કે જૈનોની પેઠે તે વખતે અન્ય લોકોમાં પણ મૂર્તિ પૂજાનો પ્રચાર હતો. એટલું તો નિર્વિવાદ છે કે આદિ શંકરાચાર્યજીના સમયમાં જૈન કરતાં બૌદ્ધધર્મ ખાસ ભરતક્ષેત્રમાં પણ વિશેષ કાબુ ધરાવતો હતો. જો કે શ્રી શંકરાચાર્યજીએ જૈન તથા બૌદ્ધ ધર્મને મોટો ધકો લગાવ્યો હતો પણ તેમાં બૌદ્ધધર્મને તો ભોંભરજ કરી દીધો; જૈનધર્મ તદ્દન ભોંભર ન થયો હતો જેના પરિણામે અત્યારે અને તે પહેલાં જૈનધર્મ જેવા પરમપવિત્ર ધર્મની હયાતી જોવાને ભાગ્યશાળી બની શકાયું છે શ્રીરામાનુજાચાર્યે પણ જૈન ધર્મને મહાન્ ધકો લગાવ્યો હતો. આવા અનેક મહાન્ હુમલાઓ વચ્ચે પણ શ્રી વીતરાગનો અભેદ માર્ગ અખિલ ભૂમંડલમાં પોતાના આત્મજ્ઞાનનો પ્રચાર, સત્પુરૂષોદ્વારા કરી રહ્યો છે એ વિશેષ ખુશી થવા જેવું છે. જેમ શ્રી મહાવીર પ્રભુ અને શ્રી બુદ્ધદેવ સમકાલિન હતા તેમ શ્રી મહાવીર પ્રભુના પટ્ટધર શિષ્ય આચાર્યશ્રી સુધર્માસ્વામી તથા જંબુસ્વામી અને શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી સમકાલિન હતા. વળી શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીના વિચારોમાં ઉંડા ઉતરનારાઓ સમજી શકે છે કે શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીએ પોતાનો કેવલાદ્વૈતવાદ ચલાવ્યો ત્યારે તેમાં બુદ્ધ અને મહાવીરના કેટલાક સિદ્ધાંતોને દાખલ કરવા પડયા હતા. સમભાવના સિદ્ધાંતો શ્રીમહાવીરનાં છે અને શૂન્યને બદલે અચિન્ત્ય બ્રહ્મ એ શ્રીબુદ્ધના સિદ્ધાંતનું રૂપાંતર છે. ખરૂં જોતાં જગતમાં કાંઇ નવું જ નથી; માત્ર મૂળ વસ્તુના પર્યાયો જ છે. એ પર્યાયોની દેશકાળાનુસાર યોજના કરનાર ફાવે એ સંભવિત છે.

શ્રીહનુમન્નાટકમ્:—આ સંસ્કૃત નાટક શ્રીમદ્હનુમદ્દિરચિત છે. આ નાટક ઉપર પંડિતવર શ્રીમોહનદાસજીએ દીપિકાખ્ય વ્યાખ્યા સંસ્કૃતમાં રચી છે. સંસ્કૃત છંદોથી સહેલી ભાષામાં આ નાટક રચાએલું હોવાથી સાધારણ સંસ્કૃત જ્ઞાન ધરાવનારને પણ આનંદ આપે તેવું છે. આ નાટકના પ્રથમાંકના ત્રીજા શ્લોકમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે.

यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदान्तिनो
बौद्धा बुद्धइति प्रमाणपटवः कर्तेति नैयायिकाः ।

अर्हन्नित्यथ जैनशासनरताः कर्मेति मीमांसकाः
सोऽयं वो विदधातु वाञ्छितफलं त्रैलोक्यनाथो हरिः ॥

જે શુદ્ધચૈતન્ય આત્મસ્વરૂપ એટલે પરમાત્માને શૈવલોકો શિવ નામવડે ભજે છે, વેદાન્તીઓ બ્રહ્મ કહીને ભજે છે, બૌદ્ધલોકો બુદ્ધદેવ કહીને ભજે છે અને ન્યાયશાસ્ત્રપારાંગત લોકો કર્તા કહીને ભજે છે, જૈનશાસનરત-જૈનલોકો અર્હત્ કહીને ભજે છે, મીમાંસકો કર્મ કહીને ભજે છે તે ત્રૈલોકયનાથ હરિ શ્રીરામ એટલે આત્મારામ કલ્યાણ કરો.

આ શ્લોક ઉપર શ્રી મોહનદાસજી પંડિતવર્ય દીપિકાખ્ય વ્યાખ્યા નીચે પ્રમાણે આપેછે.

अथ विद्यावानिति नेतृगुणं वक्तुं पद्यमवतारयति—यमिति । यं रामं शैवाः शिवभक्ताः शिवेति नाम्ना समुपासे ' महारुद्राद् भूतप्रकृतिरतः सूत्रं ततोऽहमिति ततो विश्वम् ' इति श्रुतेः । वेदान्तिनो ब्रह्मेति 'एकमेवाद्वितीय ब्रह्म नेह नानास्ति किंचन ' इति श्रुतेः । बौद्धा बुद्धइति ' प्राण्यालंभनं संसृति नन्नदयेति माम । इति श्रुतेः । प्रत्यक्षानुमानोपमान शब्दा भावार्थ प्राप्तिपत्ति प्रमाणानिति प्रमाणेष्वेव निपुणा नैयायिकाः कर्तेति ' सनातनाः पशवः प्राविशंति प्रमेयानभूतेः कर्तेव ततः ' इति श्रुतेः । जैनाज्ञाभिरता अर्हन्निति स्वभाव एवेश्वरो नान्योऽस्ति कदाप्यस्यानि दृशत्वापत्तेः ' इति श्रुते, मीमांसकाः कर्मेति ' कर्मणा जायते नश्यंति भयाभयसुखानि ' इति श्रुतेः । एतैरतदुपशिक्षितैर्मार्गैरेव यमुपासते सोऽयं रामो वाञ्छितफलं विदधातु । एतेन विद्यावत्त्वमुक्तम् ।

ટીપ:—ઉપરોક્ત નાટક શ્રીમાન્ હનુમાનજી નામના શ્રીરામચંદ્રપ્રભુના પરમ ભક્તે રચીને સેતુબંધ રામેશ્વર પાસે એક શિલા ઉપર લખી રાખ્યું હતું. આ નાટક લખાયું તે વખતે યોગવાસિષ્ઠ તથા રામાયણના રચનાર આદિ સંસ્કૃત કવિ શ્રી વાલ્મિકિ રૂષિ હયાત હતા, જેથી જાણી શકાય છે કે આ નાટક પણ શ્રી વાલ્મિકિ રામાયણ જેટલું જ પ્રાચીન છે. કાલાન્તરે ધારાધીશ ભોજરાજા સેતુબંધ તરફ યાત્રાએ પધારેલ હતા. ત્યાં શિલા ઉપર લખેલા શ્લોકો ધર્મધુરંધર ભોજરાજાના જોવામાં આવ્યા તે ઉપરથી સમુદ્રમાંથી તે શિલા કઢાવીને નિજસભા મહાપંડિત મિશ્ર દામોદર કવિને આનુબંધકાવ્ય સંદર્ભ સંગુફન માટે આજ્ઞા કરી. તદનુસાર ઉપલબ્ધ થએલ પ્રબંધને બુદ્ધિબલાનુસાર સરલ કરીને તેનો પ્રચાર કર્યો. આ નાટકમાં કેટલાક શ્લોકો અર્વાચીન કવિ ભવભૂત્યાદિવડે ઉમેરાયલા પણ જણાય છે. આ ઉપરથી સમજાય છે કે આ નાટક પંડિતવર શ્રીદામોદરમિશ્રવડે સમ્યક્‌ક્રમવડે સંદર્ભિત થએલું છે. यं शैवाः એ શ્લોક ઉપરથી જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા સાબિત થાય છે. શ્રી હનુમાનજીને જૈન ધર્મમાં એક વિદ્યાધર તરીકે તથા મહાત્મા કે સંપૂર્ણજ્ઞાની તરીકે વર્ણવેલ છે. રામાયણમાં એ જ હનુમાનજીને શ્રીરામ-આત્મારામના પૂર્ણ ભક્ત કહેલ છે. શ્રી વાલ્મિકિ, શ્રીહનુમાનજી તથા શ્રીરામ જેવા મહાન્ પુરૂષો જૈન હતા તથા જૈન ધર્મ તરફ પૂર્ણ માનની લાગણી ધરાવનારા હતા. આ વાત હનુમાન નાટક ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે. ટીકાકારે પણ જૈનનો અર્થ અર્હત્ કે આર્હત રાખીને પોતાની બુદ્ધિની વિશાલતા દરશાવી છે. શ્રીહનુમાનજીનું ગુણગ્રાહીપણું તથા સમભાવ-વીતરાગભાવ-પણું જણાઇ આવે છે.

નાથ સંપ્રદાયમાં જૈન વચનઃ—પરમ યોગીરાજ શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથ તથા ગોરક્ષનાથથી નાથ સંપ્રદાયની વિશેષ વૃદ્ધિ થઇ હતી. આ નવ નાથની સંપ્રદાયમાં જૈનો માટે એવું કથન છે કે "એક વખતે મત્સ્યેંદ્રનાથને સંસાર ભોગવવાની ઇચ્છા થઇ તેથી ગિરનાર પર્વતની ધ્યાન ગુફામાંથી બહાર નીકળીને પોતાના શિષ્ય ગોરક્ષનાથને પોતાની સંસાર ભોગવવાની ઇચ્છા જણાવી અને અમુક મુદતે પાછો આવીશ એમ કહીને શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી ભરતક્ષેત્રમાં વિહાર કરવા લાગ્યા અને ક્રમે કરીને કામરૂપ દેશમાં પધાર્યા. કામરૂપ દેશમાં ત્રિયારાજ્ય–સ્ત્રીઓનું રાજ્ય હતું. લગભગ તમામ સ્ત્રીઓ મંત્રશાસ્ત્રમાં પ્રવિણ હતી. શ્રી મત્સ્યેંદ્રનું શરીર લાવણ્ય જોઇને કામરૂપ દેશની રાજા તરીકે રાજ્ય ચલાવતી મુખ્ય રાણી નામે મેનાવતી (કોઈ બીજાં નામો પણ આપે છે.) હતી તે શ્રીમત્સ્યેંદ્ર ઉપર મોહ પામી. શ્રીમત્સ્યેંદ્રનાથ પણ મેનામાં લપટાયા. ઘણા વર્ષ સુધી બંનેએ સંસારસુખો ભોગવ્યાં, કાળે કરીને શ્રીમત્સ્યેંદ્રનાથવડે મેનાને બે પુત્રો ઉત્પન્ન થયા તેમનાં નામો નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથ પાડયાં હતાં. ગિરનારથી નીકળતી વખતે મત્સ્યેંદ્રનાથે શ્રીગોરક્ષનાથને અમુક મુદ્દત આપેલી તે પુરી થઇ જવા છતાં પણ ગુરૂ મત્સ્યેંદ્રનાથજી પાછા નહિ આવવાથી શ્રીગોરક્ષનાથજી મહાત્મા મત્સ્યેંદ્રનાથજીને શોધવા નીકળ્યા અને નટની સાથે કંપનીમાં ભળીને ગામોગામ "ચેત મચ્છંદર ગોરખ આયા" એ વાક્યનું ઉચ્ચારણ કરતા કરતા કામરૂપ દેશમાં પધાર્યા. ત્યાં શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથ અને ગોરક્ષનાથનો સમાગમ થયો. મેનાની રજા લઇને સુવર્ણની ઇંટ સહવર્તમાન નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથને સાથે લઇને મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા ગોરક્ષનાથજીએ પ્રાતઃસ્મરણીય ગિરનારને રસ્તે ચાલવા માંડયું, રસ્તામાં ઇંટને વાવમાં ફેંકી દીધી પછી એક શહેરમાં આવીને ઉતર્યા. તે શહેરમાં વણિક કોમની વસ્તી ઘણી હતી અને તેજ દિવસે વણિકોમાં મોટું જમણ હતું. જમણસ્થાને એક ગામની વાછડી મરણ પામેલી પડી હતી. નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથ ભીક્ષા અર્થે ગામમાં નીકળ્યા અને જ્યાં વાછડીનું મુડદું પડયું હતું અને વણિકોની ભોજનશાળા ચાલતી હતી ત્યાં આવી પહોંચ્યા. વણિકોએ તે બંને બાલકોને લાડુથી ઝોળી ભરી આપવાનું કહી, ભોળવીને તે વાછડીનું મુડદું એ બાળકો પાસે ઢસડાવી ઘણે દૂર નંખાવી દીધું પછી લાડુની ઝોળી ભરી આપી. લાડુની ઝોળી ભરીને આસને પાછા આવ્યા ત્યારે શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજીના જાણવામાં તે વાત સમાધિદ્વારા આવી અને બંને પુત્રોને વણિકોએ ભ્રષ્ટ કર્યા છે માટે તે પુત્રો વણિકોને સોંપવા જોઇએ એમ વિચાર કરીને તે મહાન્ યોગીઓ બંને પુત્રો સહિત વણિકો પાસે આવ્યા, અને વણિકોને ધમકાવ્યા. વાણુકો તે મહાત્માથી ડર્યા અને પ્રાયશ્ચિત માગ્યું ત્યારે શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજીએ વણિક કોમને આજ્ઞા કરી કે આ અમારા ભ્રષ્ટ થએલા પુત્રો નામે નેમનાથ તથા પાર્શ્વનાથને તમે ભૂલ ખવરાવી છે માટે તમો સર્વે તેમને માનો પુજો તથા તેમનું ભજન કરો એથી તમારૂં કલ્યાણ થશે. એ નેમનાથ તથા પાર્શ્વનાથ પરમપદને પામશે અને તમારો જૈનધર્મ આજથી પ્રસિદ્ધ થશે અને પાછળથી મંત્ર ચલાવવા, મ્લેચ્છ રહેવું, વેદની નિંદા કરવી વગેરે આચારો તમારા ધર્મમાં દાખલ થશે." આ હકીકતને મળતી જ હકીકત નવનાથના સંપ્રદાયવાળાઓ ભજન વગેરે દ્વારા બતાવે છે, અને જૈનમતને પાખંડ મત માને છે. ગુરો–રજોહરણ છે તે ગાયનું પુછડું છે એમ તેઓ માને છે. આ માન્યતાના સંબંધમાં વિચાર કરીએ તો નાથ સંપ્રદાયની માન્યતા ઐતિહાસિક પ્રમાણ સાથે બંધ

બેસતી થતી નથી. જૈન માન્યતા પ્રમાણે નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથ એ બે ભાઇજ ન હતા. એ બન્ને તીર્થંકરો વચ્ચે ૮૩ હજાર વર્ષનું લગભગ અંતર હતું. બંને શુરવીર રાજપુત્રો હતા. તેમને અને મત્સ્યેંદ્રનાથજીને કશોસંબંધ ન હતો. વળી જૈનધર્મ કાંઇ નેમનાથથી ચાલ્યો નથી પણ ઋષભદેવજીથી જૈનધર્મ પ્રચલિત થયો છે. હવે મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા ગોરક્ષનાથજી ક્યારે થઇ ગયા તેનો વિચાર કરીએ. જગત્ ગુરૂ શ્રી આદિશંકરાચાર્યને થયાં આજે ૨૩૮૦ વર્ષ થયાં છે. શ્રી મહાવીર નિર્વાણ પછી ૩૧ મેં વર્ષે શ્રી આદિશંકરાચાર્ય ચાર્યજી જનમ્યા હતા. શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી જ્યારે મંડનમિશ્રની સ્ત્રી ઉભયભારતી સાથે શાસ્ત્રાર્થમાં હાર્યા ત્યારે કામશાસ્ત્રનો અનુભવ મેળવવા સારૂ, મરણવશ થયેલા અમરક રાજાના શરીરમાં પ્રવેશ કરવા વિચાર કર્યો ત્યારે શ્રી પદ્મપાદે શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીને કહ્યું કે ઘણાં વર્ષો પહેલાં શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજીએ પણ સંસાર ભોગવવાની ઇચ્છા કરી હતી, આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીની પહેલાં ઘણાં વર્ષે શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી થઇ ગયા છે. શ્રી મહાવીર પ્રભુ પછી ૩૧ વર્ષેજ શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી થયા માટે શ્રી મહાવીર પ્રભુની પણ અગાઉ શ્રી ગોરક્ષનાથ વગેરે થઇ ગયા હોય એમ જણાય છે. મહાવીર પ્રભુ પહેલાં ૨૫૦ વર્ષે લગભગ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામી થઇ ગયા છે. શ્રી પાર્શ્વનાથજી પ્રભુના સમયમાં અગર તેમની પણ અગાડી શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજી થઇ ગયા હોય એમ જણાય છે કારણ કે શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી પહેલાં ઘણાં વર્ષે શ્રી ગોરક્ષનાથ વગેરે થઇ ગયા હતા એમ શ્રી શંકરદિગ્વિજયમાં લખ્યું છે. શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી અને શ્રી ગોરક્ષનાથજી કદાચ શ્રી પાર્શ્વનાથજીના સમકાલિન હોય અને તે સર્વે નાથ કહેવાતા તેથી નાથ સંપ્રદાયવાળાઓ પાર્શ્વનાથજી તથા નેમનાથજી પ્રભુને નાથ સંપ્રદાયમાં ભેળવી દે છે પણ તે વાત જૈન ઇતિહાસ સાથે બિલકુલ મળતી આવતી નથી; નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથની હૈયાતીનો પુરતો પુરાવો જગતના બીજા ધર્મોના ઇતિહાસમાંથી નહિ મળતો હોવાથી માત્ર જૈન પરંપરા પ્રમાણે ઉપરજ આ બાબતમાં આધાર રાખીને સંતોષ માનવો પડશે. શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી અને શ્રી પાર્શ્વનાથજી સમકાલિન હતા તથા બંનેમાં નાથ શબ્દ આવે છે તથા બંને યોગી–વૈરાગી હતા વગેરે બાબતો ઉપરથી નાથ સંપ્રદાયવાળાએ શ્રી પાર્શ્વનાથજીને નાથ સંપ્રદાયમાં જોડી દીધા જણાય છે પણ ખરૂં જોતાં તો પાર્શ્વનાથજી એક રાજકુમાર હતા. નેમનાથ પ્રભુ તો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના વખતમાં થઇ ગયા છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના સમય પછી ઘણા વર્ષે શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી થયા હતા માટે નેમનાથ પ્રભુ તથા શ્રી મત્સ્યેંદ્ર સમકાલિનજ હતા નહિ,

પૌરાણિકોમાં ચાલતી એક દંતકથા અને તેમાં શિવ પુરાણની કંઇક સહાનુભૂતિઃ— શિવપુરાણમાં ગૌતમઋષિના સંબંધમાં એક એવી આખ્યાયિકા છે કે "એક વખતે આ ભરતક્ષેત્રમાં ઉપરાઉપરી ઘણા દુષ્કાળો પડવાથી બ્રાહ્મણો સહિત તમામ માણસો ભુખમરાથી પીડાવા લાગ્યા. આવા કટોકટીના સમયમાં શ્રી ગૌતમ ઋષિ એક મહાન્ પ્રતાપી પુરૂષ ગણાતા હતા તેથી સર્વ બ્રાહ્મણો સહવર્તમાન શ્રી ગૌતમ ઋષિને શરણે ગયા શ્રી ગૌતમ ઋષિએ પોતાના તપોબલ અને અધ્યાત્મ બલવડે સવારે જવ વાવે અને સાંજે લણે એવી સિદ્ધિનો પ્રયોગ અજમાવીને તમામ લોકોને સાત કે બાર દુકાળ ઉતાર્યા. આવા મહાન્ કાર્યવડે સકલ પ્રજા શ્રી ગૌતમઋષિના અહેશાનમાં દબાઇ

ગઇ શ્રી ગૌતમઋષિની કીર્તિ સ્વર્ગપર્યંત વ્યાપી જવાથી લોકોમાં કહેવાતી કહેવત (ભામણની આંખમાં ઝેર હોય) પ્રમાણે ઘણા ખરા બ્રાહ્મણોને ગૌતમઋષિની કીર્તિની ઇર્ષા આવી અને ગમે તે પ્રકારે પણ શ્રી ગૌતમઋષિ પટકી પડે તો ઠીક એને એ વિચારમાં બ્રાહ્મણોએ એક એવી યુક્તિ શોધી કાઢી કે એક બનાવટી–કૃત્રિમ–ગાય કરીને ગૌતમના જવના ખેતરમાં મૂકવી અને ગૌતમ તે ગાયને હાંકવા આવે કે તુરત ગાય મરણ પામે અને તે ઉપરથી ગૌતમને ગૌહત્યારો ઠરાવીને ન્યાત બહાર મૂકી દેવો આવી નીચ યુક્તિ શોધીને તેજ પ્રમાણે શ્રી ગૌતમઋષિના જવના ખેતરમાં ગુપ્તપણે કૃત્રિમ ગાય ઉભી કરી દીધી. શ્રી ગૌતમના જોવામાં તે ગાય આવવાથી, તે ગાયને પોતાના ખેતરમાંથી બહાર કાઢવા માટે એક દર્ભની સળી લઇને ગાય તરફ ફેંકી કે તરતજ ગાય નીચે પડી ગઇ અને મરણ પામી. આ સમયે ઘણા બ્રાહ્મણો આસપાસ સંતાઇ રહ્યા હતા. તેઓ ઇરાદાપૂર્વક બહાર આવીને ગૌતમે ગાયને મારી નાંખી છે માટે “ ગૌતમ ગૌહત્યારો ગૌતમ ગૌહત્યારો ”એવા પોકારો માર્યા અને ગૌતમને ભ્રષ્ટ ગણીને તેમની સાથેનો વ્યવહાર બંધ કર્યો. પરમપવિત્ર શ્રી ગૌતમઋષિએ જાહેર રીતે પાવન થવા સારૂ શ્રી અદમોચિની ગંગાજી ઉપર સખ્ત તપ કર્યું. શ્રી ગંગાજીએ પ્રકટ થઇ સર્વ લોકો દેખે તેમ શ્રી ગૌતમઋષિને પાવન કર્યા તેથી ગૌતમઋષિ પાછા જ્ઞાતિમાં દાખલ થયા. આને મળતુંજ આટલું જ લગભગ કથન શિવપુરાણમાં છે. આ કથનમાં લોકો તથા ઇતર પૌરાણિકો કંઇક વિશેષ ઉમેરીને એવું કહે છે કે શ્રી ગૌતમ ઋષિને બ્રાહ્મણોએ વિના વાંકે પજવ્યા તેથી શ્રી ગૌતમઋષિની આંખમાં બ્રાહ્મણો માટે ઝેર આવ્યું અને વૈરનો બદલો લેવા માટે અને બ્રાહ્મણોએ લોકોનું દ્રવ્ય હરણ કરવા વાસ્તે પાથરેલી જાળ તોડી પાડવા માટેજ વેદ ધર્મની સામે એટલે બ્રાહ્મણ ધર્મની સામે પોતાનો જૈનધર્મ નામે મત ચલાવ્યો. ધર્મના નામથી યજ્ઞમાં બ્રાહ્મણો ગાય, પાડા, બકરાં, અશ્વ, મનુષ્ય, વગેરે હોમાવતા અને નિરપરાધી પ્રાણીઓના પ્રાણો હરણ કરાવતા હતા; ઉપરાંત તે જીવોના માંસોનું ભક્ષણ પણ કરતા હતા. શ્રી ગૌતમે એ બ્રાહ્મણોની હિંસકવૃતિ અને પાછા સજીવન કરવાના ડોળની સામે અહિંસાનો ઉપદેશ ચલાવ્યો. લાખો મનુષ્યો અને રાજાઓને જણાયું કે યજ્ઞને નામે હિંસા કરવી તે વ્યાજબી નથી તેથી તે લોકો શ્રી ગૌતમના જૈન ધર્મમાં ભળ્યા તેથી બ્રાહ્મણોની આજીવિકામાં ઘણોજ ફેર પડી ગયો. શ્રી ગૌતમે ગાયના પુંછડાનો ઝુંડો વગેરે બનાવ્યા તે રજોહરણમાં દેખાય છે. આવા પ્રકારની પૌરાણિકોની કથાનો સાર એટલોજ નીકળે છે કે શ્રી ગૌતમને દુઃખતું હતું પેટ અને કુટવા માંડ્યુ માથું એ નિયમ પ્રમાણેજ વેદની સામે જૈનધર્મ નામનું પાખંડ પોતાનું વૈર લેવા નિમિત્તેજ ઉભું કરેલું છે. આવી દંત કથા લોકોમાં ચાલે છે. આ દંતકથા શિવપુરાણ ઉપરથી લોકોએ તદ્દન કલ્પી કાઢી છે કારણ કે શિવપુરાણમાં શ્રી ગૌતમે જૈનધર્મ ચલાવ્યો. એ હકીકતજ નથી મળતી, વળી જૈનધર્મ માટે શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણમાં તે ભવિષ્ય ભાખ્યું છે તેમાં પણ શ્રી ગૌતમ જૈનધર્મ ચલાવશે એમ નથી લખ્યું પણ કોંકવેંકટવેંકટ દેશનો આર્હત નામે રાજા જૈનધર્મ ચલાવશે એમ લખ્યું છે. આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે જૈનધર્મના ઇંદ્રભૂતિ ઉર્ફે ગૌતમનું નામ સાંભળીને લોકોએ જૈનધર્મ ગૌતમે ચલાવ્યો છે એમ ભ્રાંતિથી માની લીધેલું છે. ખરૂં જોતાં જૈન ધર્મ તો શ્રી ઋષભદેવજીથી ચાલેલ છે અને શ્રી મહાવીરપ્રભુના એકશિષ્ય તરીકેજ ઇંદ્રભૂતિ નામના ગૌતમગોત્રી બ્રાહ્મણ હતા.

ઉલટું ઉપલી દંત કથાઓમાં તો બ્રાહ્મણો ઉપકારને બદલે અપકાર કરવાવાળા છે એવું સાબિત થાય છે. इत्यलम् ॐ शान्तिः शान्तिः शान्ति :

એ પ્રમાણે જૈનધર્મનો અન્યધર્મોમાં ઉલ્લેખના દ્વિતીય ભાગનો દ્વિતીય ખંડક અને દ્વિતીય ભાગ સંપૂર્ણ થયો.

—ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી.

લાલા લજપતરાય શુ કહે છે ?

" અહિંસા પરમો ધર્મ " સત્ય છે કે ઘેલછા !

અહિંસા પરમો ધર્મ :

સત્ય કરતાં ઉચ્ચ ધર્મ નથી અને ' અહિંસા પરમો ધર્મ :' કરતાં વર્તન દર્શક એક ઉત્તમ માર્ગ નથી. યથાર્થ સમજાય અને જીવન વ્યવહારમાં યથાર્થ ઓતપ્રોત કરવામાં આવે તો એ સૂત્ર મનુષ્યને મહાત્મ્ય અને વીરતા બક્ષે છે. અયોગ્ય ભ્રમથી જીવનમાં તેનો અયથાર્થ ઉપયોગ થાય તો મનુષ્ય બીકણ, બાયલા, અધમ અને મૂર્ખ બની જાય છે. એક કાલે ભારતવાસીઓ તે સૂત્ર યથાર્થ સમજતા હતા, અને તેનો આચરણમાં યથાર્થ ઉપયોગ કરી પણ જાણતા હતા, ત્યારે તેઓ સત્ય, ઔદાર્ય, અને વીરતાના ગુણવડે અલંકૃત હતા.

એ ઉદાર સત્યનું વિકૃત સ્વરૂપ

એક સમય એવો આવ્યો કે જ્યારે કેટલાક સદ્‌ગુણી મનુષ્યોએ સંપૂર્ણ ઉચ્ચ આશયથી અને સાધુતાથી તેનું સ્વરૂપ ઘેલછામાં ફેરવી નાખ્યું, તેને સર્વ સદ્‌ગુણથી ઉચ્ચસ્થાન આપ્યું એટલું જ નહિ પરંતુ સદાચારી જીવનની કસોટીનું અપૂર્વ શસ્ત્ર બનાવ્યું. તેમણે પોતાના જ જીવનમાં તેને અતિશય મહત્વ આપ્યું એટલુંજ નહિ પણ અન્ય સર્વ ગુણને ભોગે ઉચ્ચતમ પ્રજાકીય સદ્‌ગુણનું સ્વરૂપ આપી દીધું, અન્ય સર્વ ગુણો જે મનુષ્યને અને પ્રજાને ઉચ્ચ પ્રતિભાશાળી બનાવે છે, તેને પાછળ મૂકી દીધા અને તેમના મત અનુસાર આ ભલાઇની એકજ કસોટીથી તે સર્વ ગુણને ગૌણપદ આપ્યું.

તેનાં ભયંકર પરિણામ

ધૈર્ય, શૌર્ય, વીરત્વ એ સર્વ સદ્‌ગુણો ધીમે ધીમે ઘસાઇ ગયા, પ્રતિષ્ઠા અને સ્વમાન વિલુપ્ત થઇ ગયાં. સ્વદેશાભિમાન, સ્વદેશ પ્રીતિ, કુટુંબ પ્રતિ અનુરાગ જાતિ ગૌરવ એ સર્વનો ઝળહલતો દીપ ઓલવાઇ ગયો. અહિંસાના વિપરીત આચરણના દુરપયોગને લીધે અથવા સર્વ ઉચ્ચ તત્વોને ભોગે તેને અમર્યાદિત મહત્વ આપવાથીજ હિંદુઓનો સામાજિક, રાજકીય તેમજ નૈતિક અધઃપાત થયો. મર્દાનગીમાં અહિંસા કરતાં કોઇ પણ રીતે તાત્વિક ઉણપ નથી એ વાત તેઓ તદ્દન વિસરી ગયા. તત્ત્વતઃ એ સદ્‌ગુણને જો યોગ્યરીતે વ્યવહારમાં મુકાય તો તે અહિંસાથી અલ્પાંશે પણ અસંગત નથી. વ્યક્તિહિત કે રાષ્ટ્રીય કલ્યાણ માટે બળીઆથી નિર્બળનું રક્ષણ કરવાની, અન્યાયભર્યું આક્રમણ કરનાર

* જુલાઇના મૉડર્નરિવ્યુમાં આવેલા અંગ્રેજી લેખનું ભાષાંતર.

અને રાજ્યાપહારી, ચોરટા અને લફંગા, કામાંધ, નરાધમ અને સ્ત્રીના સતીત્વને ભ્રષ્ટ કરનાર, દુરાચારી, ખુની અને શઠને અન્યાયાચરણ કરતા અને ઉપદ્રવ આપતા અટકાવવાની અનિવાર્ય અગત્ય તરફ તેઓએ દુર્લક્ષ આપ્યું. નિર્દોષને પીડા આપતા, વિશુદ્ધને ભ્રષ્ટ કરતા, અને અન્યના વ્યાજબી હકક ઉપર તરાપ મારતા—દુષ્ટ સ્વભાવવાળા મનુષ્યોનાં હૃદયને ન્યાયપુરઃસર ક્રોધ અને તેને અંગે નીપજતાં પરીણામના ભયથી તેમ કરતા અટકાવે એમ માનવભાવના સ્વીકારે છે, તે વાત તેઓ વિસરી ગયા. જે મનુષ્ય અધર્મ અથવા ઝેર અને જુલમની જબરજસ્તીથી જમાવેલી સત્તાને સહન કરી, "ચાલે તેમ ચાલવા દેવાની રીત" રાખે છે, તે એક રીતે તેને અનુમોદન આપી ઉત્તેજે છે, અને તેથી દુરાચારીના અભ્યુદય અને પ્રાબલ્યની વૃદ્ધિ માટે કેટલેક અંશે જવાબદાર છે એ સત્યમાં રહેલા આવશ્યક અને મહાન્ રહસ્યને તેઓ પ્રત્યક્ષ કરી શકયા નહિ.

અહિંસાનો અયોગ્ય વ્યવહાર—

આ અહિંસાનો નિર્મર્યાદિત અને અયોગ્ય વ્યવહાર કોહાણરૂપે પલટી જઇ સુવ્યવસ્થાના સુંદર દેહમાં વિષરૂપે પ્રસરે છે, શક્તિને નિર્વીર્ય કરી મૂકે છે અને પુરૂષો અને સ્ત્રીઓને ચસકેલ મગજના, ચિત્તભ્રમિત, નિસ્તેજ બનાવી મહત્વાકાંક્ષા અને ઉચ્ચ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ પાછળ અપ્રતિહત ખંતથી મંડયા રહેવામાં જોઇતા સામર્થ્ય વિનાના અને નમાલા કરી મૂકે છે, તેનાથી મનુષ્યહૃદય એકલતીલું અને બીકણ બની જાય છે. જૈનધર્મના સંસ્થાપકો આત્મસંયમન અને દેહદમનમાં જીવનને વ્યતિત કરનાર મહાત્માઓ હતા. તેમના અનુયાયી જૈન સાધુઓ વિકારોનો નાશ કરવામાં મહાન્ સંભવિત વિજય પ્રાપ્ત કરનારા મહાપુરૂષોની કોટિમાં આવે છે. ટૉલ્સ્ટૉયનો અહિંસા સિદ્ધાંત થોડાં જ વર્ષ પહેલાંજ જન્મ પામ્યો છે. જૈન અહિંસાને ભારતવર્ષ ત્રણ હજાર વર્ષથી જાણતો આવ્યો છે. પૃથ્વીતળ ઉપર એકે એવો દેશ નથી કે જેને ભારતવર્ષની માફક સૈકાઓ થયાં આવા અનેક અહિંસાવાદીઓ શોભાવી રહ્યા હોય પણ પૃથ્વીતળ પર એવોયે એક દેશ નથી કે જે હાલના અથવા છેલ્લાં પંદર શતકના ભારતવર્ષ માફક તદન કચડાઇ ગયેલો અને પૌરૂષત્વના એકેએક અંશ ગુમાવી બેઠેલો હોય. કેટલાક લોકો કહેશે કે ભારતવર્ષની આ સ્થિતિ અહિંસાવાદનું પરિણામ નથી, પણ બીજા સદ્ગુણોને તિલાંજલી આપવાનું પરિણામ છે. પણ હું તો આગ્રહપૂર્વક માનુ છું કે ગૌરવ, મનુષ્યત્વ, અને સદ્ગુણના માર્ગને વિસારે પાડી અધઃપતન આણનાર જે જે કારણો છે, તેમાંથી એક અહિંસાવાદના ઉચ્ચ સત્યની વિકૃતિ છે. અત્યંત ખેદ તો એથીજ થાય છે કે જે લોકો આ સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી વળગી રહે છે, તેઓ પોતાના જ વર્તનથી બતાવી આપે છે કે આ સત્યનો વિપરીત વ્યવહાર મનુષ્યોને દાંભિક, નિર્માલ્ય અને ક્ષુદ્ર જીવનને માર્ગે દોરી જાય છે.

મારા કુટુંબનું ઉદાહરણ—મારો જૈનધર્મનો ત્યાગ.—

મારો જન્મ જૈન કુટુંબમાં થયો હતો, મારા દાદાને અહિંસામાં અત્યંત શ્રદ્ધા હતી. એટલે સુધી કે સર્પને મારવા કરતાં તેનાથી મૃત્યુ પામવાનું વધારે પસંદ કરે. તે એક જંતુને પણ ઇજા કરતા નહિ, ધાર્મિક ક્રિયાઓમાં કેટલાક કલાકના કલાક ગાળતા. દેખીતી રીતે તે એક સદ્ગુણી નર હતા અને કોમમાં માતબર માણસ ગણાતા. સૌને તેમની પ્રતિ માન ઉપજતું. તેમના ભાઇ સાધુ થયા હતા અને પોતાના પંથમાં એક પ્રતિભાશાળી

ગુરૂ હતા. મારા જીવનમાં મેં જોએલા ઉચ્ચ સાધુઓમાંના એક હતા. તેઓ પોતાના સિદ્ધાંતને જીવનભર જાળવી રહ્યા અને દેહદમન તથા વિકારને અંકુશમાં રાખવામાં નિપુણતા મેળવવામાં સફળ નિવડયા હતા, પણ નૈતિક ધોરણના ઉચ્ચ કાનુનોને અનુસરીને જોઇએ તો તેઓનું જીવન શુષ્ક અને અસ્વાભાવિક હતું. હું તેમને ચાહતો અને માન આપતો પણ તેમનો મત સ્વીકારી શક્યો નહિ. તેમજ તેમણે પણ મને પોતાનો મત સ્વીકારાવવાની કાળજી કરી નહિ. પણ તેના ભાઇ-મારા દાદા-જુદીજ પ્રકૃતિના પુરૂષ હતા. તે અહિંસા ધર્મ-વિકૃત અહિંસાધર્મ-પાળતા. તે મત ગમે તેવા સંયોગોમાં કોઇના પ્રાણ હરવાની મનાઇ કરે છે, પણ તે પોતે, પોતાના ધંધાને અનુસરતાં, જે જે પ્રપંચ ખેલવા પડતા તે સર્વ પ્રપંચને વ્યાજબી ગણતા એટલુંજ નહિ પણ સર્વોત્તમ માનતા. પોતાના ધંધાના વ્યવહાર શાસ્ત્રાનુસાર એ પ્રપંચ તેમને મન છુટ આપી શકાય તેવા હતા. જુ, પક્ષી અને એવા બીજાં પ્રાણીઓ મૃત્યુના મુખમાં આવી પડતાં હોય તો તેને બચાવવામાં હજારો રૂપિઆ ખરચી નાંખે પણ સગીર કે વિધવા સાથે લેવડ, દેવડ. કરવામાં તેમનો છેલ્લો કોળીઓ પણ ઝુંટાવી લે એવા એ મતને માનનારાં ઘણાં મનુષ્યો મેં જોયાં જાણ્યાં છે.

હાલના જૈનો—

હું કોઇ રીતે એમ કહેવા નથી માગતો તે ભારતવર્ષમાં અન્ય હિંદુ કોમો કરતાં જૈનો વધારે અનીતિમાન છે, અથવા એમ પણ નથી કહેતો કે અહિંસા એવી અનીતિ તરફ દોરી જાય છે. એવા મિથ્યા દોષારોપણનો અણસારો પણ મારાથી દૂર રહો! પોતાની રીતભાતમાં જૈનો ઉદાર, અતિથિપૂજક, બુદ્ધિશાળી અને વ્યવહારમાં કુશળ છે. હિંદુઓમાં એવી બીજી જ્ઞાતિઓ પણ છે. મારો કહેવાનો ભાવાર્થ એવો છે કે અહિંસાના અમર્યાદિત વ્યવહારે તેઓને અન્ય કોમ કરતાં વધારે ઉચ્ચ નીતિના પંથે ચડાવ્યા નથી. વસ્તુતઃ જોર જુલમ અને લુટફાટને લીધે જો કોઇ કોમને વધારે ખમવું પડતું હોય તો તે જૈન કોમજ છે. કારણ કે વારસામાં મળેલી ભીરૂતા અને બળના ઉપયોગ તરફ તિરસ્કારને લીધે બીજા કરતાં તેઓ વધારે લાચાર હોય છે. તેઓ આત્મરક્ષણ કરી શકતા નથી, તેમજ પોતાના પ્રિયજનની આબરૂને સાચવી શકતા નથી.

શું કર્ત્તવ્ય છે?

વર્તમાન કાળે યુરોપ, સામાર્થ્યના દૈવી હક્ક માગનાર અવત્તાર છે. ત્યાં ટૉલ્સ્ટોયનો અવતાર યુરોપના સદભાગ્યેજ થયો. પરંતુ ભારતવર્ષની સ્થિતિ તદન જુદીજ છે. જુલમાટના; આક્રમણનાં કે લુટફાટનાં કર્તવ્યો માટે બળજોરી કે જબરજસ્તી વાપરવાનો ઉપદેશ આર્યસંતાનો આપેજ.નહિ. મને વિશ્વાસ-શ્રદ્ધા છે કે આર્યભૂમિ એટલી પતિત થશેજ નહિ. પણ આપણી આબરૂનું તેમજ આપણી સ્ત્રી, બેન, પુત્રી કે માતાની પ્રતિષ્ઠાનું રક્ષણ કરવા માટે પણ આપણે આપણા સામર્થ્યનો ઉપયોગ કરવો એ પાપભર્યું છે એવું શિક્ષણ તો આપણે પાલવે તેમ નથી. એવું શિક્ષણ અસ્વાભાવિક અને અનિષ્ટકારક છે. આપણે રાજદ્વારી ખુનોને ધિક્કારી કાઢીએ; અરે! એથી પણ ન્યાય ખાતર, ન્યાયપુરઃસર હેતુ પાર પાડવા અન્યાયયુક્ત અને કાયદા વિરૂદ્ધ બળનો ઉપયોગ કરવાની રીતને અવખોડી કાઢીએ પરંતુ જ્યારે એક મહાન્ અને લોકમાન્ય પુરૂષ આપણા યુવાનોને કહે કે " દુષ્ટ જોર-જુલમ કરનાર મનુષ્યને સામા થયા વિનાં આત્માર્પણ કરીને જ આપણે આપણા આધારે